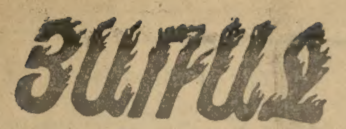

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Sup. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 1 Août 1948 Կիրակի 1 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 4597–Նոր շրջանի թիւ 1016 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ»

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ ի՛նչ անճոռնի կանչեր արձակուեցան անցեալ տարի, երբ Սուրիա – Լիբանանի մեր երիտասարդ գրողները համագումարի մը ծրագիրը կ'որոճային, նախաձեռնութեամբ «Նայիրի» ամսագրին :

Առտուն կանուխ արթնցողը դարձաւ զարթուցիչ աքլոր, ազդարարելու համար թէ նոր դաւ մը կը սարքուի Երեւանի դէմ :

Կարգ մը բարեմիտներ ալ, թէեւ մաս չէին կազմեր նոյն փարախին, այլապէս ժխտականները բռնեցին, երբեւ հարցաքննիչ դատաւոր :

Առաջիններուն խուժանավարութիւնը եւ վերջիններուն երկդիմի դիրքը անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն թէ տակաւին կան գրող-բրոցներ որոնք չեն ըմբռներ ոչ կացութեան պահանջները, ոչ ալ իրենց պարտականութիւնը :

Ծրագրուած համագումարէն շատ առաջ, այս էջին վրայ իսկ, ուշադրութեան կը յանձնէինք շարք մը հոգեր, յանուն Հայկական Մշակոյթի պաշտպանութեան եւ զարգացման :

Եւ մանաւանդ կը ծանրանայինք Հայկական Արտասահմանի վտանգին վրայ : Շատ պարզ պատճառով մը,— Երեւան մինչեւ այսօր ալ չէ գտած չխտակ ճամբան, օգտուելու համար այդ անփոխարինելի վտանգէն, որ կը պատկանի ամբողջ ժողովուրդին :

Այս առթիւ դիտել կուտայինք թէ արտասահմանի մէջ ալ կան տարրեր, նոյնիսկ հոսանքներ, որոնք տմարդի մարզանքներ կը կատարեն, խրախուսելով Երեւանցիներուն սայթաքումը :

Ի վերջոյ որո՞ւ համար գաղտնիք է որ գերադանցութեան, մինչեւ անգամ բռնութեան ճակատ մը յարդարուած է, մշակոյթի գետնին վրայ [illegible]

Մտածելու, գործելու ամէն ազատութենէն [illegible] արտածել իրենց թխածոյ բանաձեւերն ու «քլիշէ»ները : Կը ճգնին իրենց չգիտցածն ալ սորվեցնել մեզի :

Ընկարող՝ իրենց կարդացածն իսկ ըմբռնելու, [illegible] վճիռներ կ'արձակեն Հայկական Արտասահմանի դրական վտանգին վրայ :

Ցաւոք, ոչ միայն լրջօրէն չեն հետեւիր հայրենիքէն դուրս կատարուած նուաճումներուն, [illegible] եւ կը յամառին գոհանալ իրենց օր-պակաս գիրքերով :

Ձանձներ միայն կրնան երախտագիտութիւն [illegible] կարգ մը արեւմտահայ հեղինակներու գործերուն հրատարակութեան առթիւ : Այն ալ ի՛նչ «հատընտիր» ճաշակով ...

Դեռ յիշէ՞նք լեզուի խնդիրը, որ բարբարոսական արշաւանքի մը ձեւը կ'առնէ հետզհետէ, շնորհիւ պարտադրուած կարգուսարքին :

Արդ, ցիրուցան բազմութեանց «ինտելիգենցիա»ն որեւէ պարտականութիւն ունի՞ այս տմարդի քաղաքականութեան հանդէպ :

Ունի՞ որեւէ դեր : Ոչ թէ հաճոյք պատճառելու համար այս կամ այն հոսանքին, այլ պարզապէս պաշտպանելու համար իր հայրերուն ժառանգութիւնը : Իր իսկ վտանգը : Եւ երկուքը :

Ունի՞ տեսակէտ, երբ անդարմանելի աւերներ կը գործեն իմաստակութիւնը, տգիտութիւնը, կամայականութիւնը, ամբոխավարութիւնը եւ կուսակցական կիրքը :

Իւրաքանչիւր հարցում բեռ մը հոգ է եւ մտածում : Կոչ՝ պատասխանատուութեան :

Այդ գիտակցութեամբ է որ ասպարէզ նետուած են Միջին Արեւելքի մեր լուսաղբիւրները, իրենց համեստ ուժերով :

Անոնք պարզապէս կը ձգտին շարժում ստեղծել, որուն պարտականութեանց կապել աշխարհացրիւ մտաւորականութիւնը :

Եթէ համագումարը ժամանակի խնդիր է, ինչո՞ւ խուսափիլ պարբերական հանդիպումներէ, տեսակէտներ փոխանակելու, որոշ հանգամանքի մը շուրջը համախմբուելու համար :

Անոնք որ կը փորձեն քաղաքական – կուսակցական ծածկամտութիւններ վերագրել այս ձեռնարկին ալ, յայտնապէս իրենց սեւ հոգին կը մատնեն :

Ինքնապաշտպանութիւն, այո՛ : Յանուն ընդհանուր մշակոյթի ազատութեան եւ ծաւալման :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՑԵՐԷՆԻ (ԸՍՏ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԵՐԵՒԱՆԻ)

Եկտոր աշակերտը. — Ռուս տարագիրները գործիք դառնալով ամերիկեան աշխարհակալութեան ...

Ուսուցիչը.— Էլի չես սովորել դասդ : Ասա՝ ռուս էմիգրանտները գործիքդառնալովամերիկական իմպերիալիզմին ...

Եկտորը.—Եւ միանալով լեհ արկածախնդիրներու հետ :

Ուս.— Ի՞նչ է նշանակում արկածախնդիր . ասա՝ ավանտյուրիստների հետ :

Եկտոր.— Արշաւեցին խորհրդային ընկեր – վարական հանրապետութեանց միութեան վրայ :

Ուս.— Տեսնո՞ւմ էք, ընկերներ, մի տարի է վայելում Սովետական Սոցիալիստական ռեսպուբլիկաների Միութեան հանճարեղ առաջնորդ Սթալինի արեւը, դեռ ոչինչ չի սովորել :

Եկտորը.— Բայց խորհրդային զօրավարներն ու ծովակալները, օդանաւային սպաները ...

Ուս.— Միշտ նոյն սխալները : Գրիր որ չմոռանաս.— Բայց սովետական գեներալներն ու ադմիրալները, ավիացիայի օֆիցերները ...

Եկտոր.— Ի. Հայաստանը ունի հսկանազէտներ մշակոյթի եւ գիտութեանց բոլոր ճիւղերուն մէջ,— բանասիրական, կենդանաբանական, երկրաբանական, աստղաբաշխական, բուսաբանական, բնագիտական ...

Ուս.— Ո՞վ կարող է ճիշդն ասել :

Արշամ.— Ես, ահաւասիկ,— Սովետական Հայաստանը ունի սպեցներ կուլտուրայի եւ գիտութեանց բոլոր ոեկցիաների մէջ.— Ֆիլոլոգիական, զօոլոգիական, գէոլոգիական, աստրո[illegible]

Ո.— Լաւրիստ պօէտներ :

— Մեծ հրապարակագիրներ լրագրողներ ...

— Խոշոր պուբլիցիստներ, ժուռնալիստներ :

... Յաջորդ օրը դասատուն դառնօրէն կը գանգատէր դպրոցի տնօրէնին .

— Ընկեր դիրեկտոր,չպէս չի լինի. էս նորեկները յամառօրէն չարունակում են իրանց կոնտրռեվոլյուցիոն տերմինոլոգիան : Առաջարկում եմ մանաւոր կուրսեր եւ սանկցիաներ հաստատել, թէ ոչ կը փոշմանէք :

ՎԱՀԷ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ Ագրբէջանի կցման 25րդ տարեդարձին առթիւ, երէկուան «Իւմանիթէ»ն գովասանական քրոնիկ մը հրատարակած էր, ուր կ'ըսէր թէ գաւառին 180.000 բնակիչները երախտագիտութեան նամակ մը ուղղած են Սթալինի :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ բացուած պայքար կը սաստկանայ Մ. Նահանգներուն մէջ : Տիկին մը ծերակոյտի մասնաւոր յանձնաժողովին առջեւ վկայեց թէ դանձային Նախարարութեան մէկ բարձր պաշտօնատարը գաղտնի տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Խ. Միութեան եւ թէ Մոսկուա դրկած է B29 հսկայ օդանաւին յատակագիծը եւայլն :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ ապազինելու ծրագիր մը առաջարկած էր Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչը : Հրեաները ոչ միայն կը մերժեն քաշել իրենց զօրքը, այլեւ կ'ուզեն իրենց տիրապետութեան տակ առնել քաղաքը :

ԵԹՈՎՊԻԱ կը սպառնայ մինչեւ ակռաները զինուիլ եւ կռուիլ, եթէ Դաշնակիցները Իտալիոյ վերադարձնեն Էրիթրէան, «որ իրենց երկրին կապուած է 3000 տարուեան մշակոյթով եւ քաղաքականութեամբ» :

ԻՐԱՆ 26միլիոն տոլարի վարկ մը ստացաւ Մ. Նահանգներէն, ապառազինելու համար իր բանակը եւ ոստիկանութիւնը :

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ուրբաթ օրուան մրցումներուն մէջ, տասը հազար մեթր վազքը շահեցաւ Չեխ մը, Էմիլ Զաթափէք, 29 վայրկեան 59.6 երկվայրկեանէն, կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը զոր նախապէս շահած էր Ֆինլանտացի մը :

ՄԱՐԷՇԱԼ ԹԻԹՕ 300 թոն ցորեն ղրկեց Ցունաստանի կառավարութեան, ինչ որ կը նշանակէ երես դարձնել զօր. Մարկոսի :

Ուղղակի դիմո՞ւմ Ստալինի

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը հեռագիրով հաղորդեց արտաքին նախարարութեան թէ Մոլոթով «արձակուրդի մէջ» է եւ յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի վերադառնայ :

Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ, այս հեռագրին վրայ, հարկ ըլլայ թերեւս որ ամերիկեան եւ Ֆրանսական դեսպանները եւ Գ. Պէվինի մասնաւոր քարտուղարը ուղղակի դիմեն Սթալինի, եթէ Մոլոթովի բացակայութիւնը դեռ երկար տեւէ : Միայն թէ — կ'ըսեն ամերիկացի կարգ մը պաշտօնական անձեր — դեսպանները պէտք է նախ տեղեկանան թէ Սթալին ալ արձակուրդի գացած չէ : Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը այնքան լուրջ կը նկատուի որ արեւմտեան պետութեանց դեսպանները չեն կրնար Խ. Միութեան երկրորդական պաշտօնեաներուն դիմել, իրենց կառավարութեանց դիտաւորութիւնները հաղորդելու համար :

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կացութիւնը մեծապէս պիտի մեղմանայ, եթէ Սթալին հաւանի տեսակցիլ երեք պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ :

★ Լոնտոնի մէջ, Մոլոթովի «բացակայութեան» պատճառ ցոյց կը տրուի այն պարագան թէ՝ Կրէմլին տակաւին վերջնապէս որոշած չէ իր դիրքը եւ թէ՝ տեսակցութիւնը յետաձգելով կ'ուզէ ժամանակ շահիլ : Մոսկուա կատարելապէս կ'ըմբռնէ թէ ի՛նչ անհաշուելի հետեւանքներ կրնան յառաջ գալ, եթէ աւելի երկար յամառի իր ժխտական եւ խուսափողական դիրքին մէջ : Պէվինի անցեալ օրուան ճառը ցոյց կուտայ որ, եթէ Դաշնակիցները պատրաստ են բանակցելու, միւս կողմէ, սակայն, պիտի չընդունին երբեք որ Գերմանիա խորհրդային պետութեան մաս կազմէ, այս կամ այն ձեւով :

Հունգարիոյ նախագահը հրաժարեցաւ

Հունգարիոյ Հանրապետութեան Նախագահը, Զոլթան Թիլտի, հրաժարեցաւ Ուրբաթ օր : Հրաժարականին մէջ կ'ըսէ թէ՝ կատարելապէս ընդունած է հունգար ժողովրդապետութեան քաղաքականութիւնը եւ համաձայն եղած է միշտ կառավարութեան մինչեւ հիմա ըրած բոլոր կարգադրութիւններուն : Եթէ վճռապէս որոշած է հրաժարիլ, պատճառը այն է որ «իրեն շատ մօտ[illegible] անձ[illegible]ուորութիւն մը ծանրապէս դատապարտուած [illegible] այլեւս իմ վրայ ունենալ այն վստահութիւնը՝ որ անհրաժեշտ է իմ բարձր պաշտօնիս կիրարկման համար» :

Թիլտիի ակնարկը իր փեսային՝ Սքոռնոքիի մասին է որ Գահիրէի դեսպան էր եւ որ վերջերս ետ կանչուած ու Թիլտիի հրաժարած օրուան առտուն իսկ, ձերբակալուած էր, իբրեւ դաւաճան եւ լրտես :

Պուտափէշտի մէջ կը սպասեն որ նախագահին հրաժարումով, քաղաքական փոփոխութիւններ կատարուին երկրին մէջ եւ պաշտօնանկ ըլլան քանի մը նախարարներ, մանաւորաբար փոքր կալուածատէրերու կուսակցութեան պատկանողները : Թիլտի ինքն ալ կը պատկանի այս կուսակցութեան : Բողոքական հովիւ էր եւ մասնակցած է Գերմաններու դէմ սարքուած դիմադրական շարժումին : Խորհրդային բանակին Փէշթա մտնելէն ետք, Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ 1946 Փետրուարին :

Քաղաքական շրջանակներու մէջ տիրող կարծիքին համաձայն, Թիլտիի հրաժարումով, Հունգարիա մեծ քայլ մը առած պիտի ըլլայ դէպի կատարեալ խորհրդայնացում :

★ Ամերիկեան դեսպանը սրունքէն զարնուեցաւ ոստիկանի մը կողմէ, երբ կը փորձէր տունէն դուրս ելլել :

Մոսկուայի արբանեակնե՞րն ալ պիտի օգտուին Մարշըլի ծրագրէն

Ամերիկեան աղբիւրէ բխած լուրերու համաձայն, Փրակայի մօտ վայրի մը մէջ, Կոմինֆորմը գաղտնի ժողով մը գումարած է, քննելու համար թէ՝ սլաւական խմբակցութեան պատկանող պետութիւնները ի՛նչ կերպով կրնան օգտուիլ Մարշըլի ծրագրէն :

Կ'ըսուի նաեւ թէ Կոմինֆորմի վերոյիշեալ գաղտնի ժողովէն անմիջապէս ետք, արբանեակ պետութիւնները պաշտօնական հաւաքոյթ մը ունեցած են Վարշաւայի մէջ, ճշդելու համար այն գործնական եղանակները՝ որոնցմով կրնան մասնակցիլ Մարշըլի ծրագրին :

★ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներու կար–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԻԿՈՒԸՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՏՈՒ

Երդիքին տակ, մօտ թոնիրին՝ կաղնեփայտէ սիւն մը կար հին, բայց յաղթակազմ՝ կրնար տոկալ ողջ ծանրութեան մեր տանիքին: Դար մը առաջ, սիւնը այս հին՝ երբ դեռ ծառ էր, թարմովն կեանքին, հզօր պարծանք, ծառն էր անգին՝ Ծաղկավանքի մեծ անտառին ։

Խմած մեր ջուր, շնչած մեր օդ, կեանքէն առած սէր ու կարօտ, ան՝ մեծցեր էր, հասակ նետեր, մարմինը իր պողպատ հագեր: Կռուեր էր ան կայծակին դէմ, չէր սարսափած ոչ մէկ ատեն, հովին, ձիւնին դէմ խիզախած՝ միշտ յաղթած էր, չէր պարտուած ։

Իր երկնամերձ, բարձրահայեաց գլխուն վրայ արծիւ մը պարծ՝ բոյն էր դրեր հսկայական, ինչպէս լուսին՝ լերան վրան, ծառն ապրեր էր հէքեաթական դեւերու պէս դարեր լման, Ծաղկավանքի վէպը պատմեր՝ հազար - հազար տիւ ու գիշեր ։

Օր մը սակայն, պապիկը մեր, զայն կտրեր է, գիւղ է բերեր, որ նորաշէն հայրենի տան՝ սիւն մը ըլլէ յաւերժական. անոր վրայ՝ կացնի զարկէն, դեռ վէրքեր կան քանի մ'տեղէն, սպիացեր, բայց կուշտ կապեր, չունին արցունք, ոչ ալ ցաւեր... ։ Մոռցած իր հին ցաւը մարմնի, յուշն ալ կեանքին իր անցեալի՝ ընտանեցեր, մեզ հետ կ'ապրի իբրեւ անդամ ընտանիքի ։

Կ'ապրի թոնրին կախարդական շունչին մօտիկ,
Թարմեղ հացին ծծելով ան բուրմունքը գիրգ,
Կ'ապրի մեր տան աստղածորան երդիքին տակ՝
Ու արեւին՝ կ'ըմպէ գինին լուսեղ ու տաք ...։
Աւանդութիւնն անոր գլխուն ծերունազարդ
Թագ կը դնէ պատկառանքի պէս խոր ու բարդ...։

X

Եթէ մեր տան մէջ մեծութեան քանդակ մը կար, հնութեան պէս անլուծելի եւ ծալ ի ծալ, սիւնը ինքն էր՝ սեւեռաբիր եւ սեւահար, մեր տան փառքին մէջտեղ կեցած զերթ յուշարար...։

Եթէ մեր տան մէջ կը ծաղկէր յոյսը կեանքին՝ իբրեւ գարուն եւ Ծաղկազարդ դալար օրին, սիւնը ինքն էր ճամբան լուսեղ անմահութեան՝ դէպ ուր պէտք էր ուղղուէր քայլը հայրենի տան:

Օ՜, քանի հեղ, քանի, քանի, քանի անգամ,
Հօրըս մէջ երբ կը խնդար ծովն բերկրութեան,
Զիս գրկելով, համբուրելով հազար անգամ՝
Կ'առաջնորդէր դէպի սիւնը հայրենի տան ։

Ան՝ կը նստէր սիւնին մօտիկ, ու ես ոտքի կը բանայինք մեր բազուկներ պէս կարկինի, երկու կողմէն կը գրկէինք մէջքը սիւնին այդ օրերուն՝ ինչպէ՞ս չը տամ ես երանի ...

Հայրս՝ ամեհի էր, Վա՜յ, ալ բերդի ժայռին նըման,
Երակներուն մէջ իր կուդար կեանքը պարման,
Մինչ ես՝ դեռ նոր ծաղիկ բացած թուփ-վարդենի,
Ծիւղերուն մէջ՝ սարսափը կուռ երգ ու ծափի...:

Լերան որդի, գետնի վրայ հաստատապէս՝ ոտք կը դնէր, հողն կը թնդար տախտակի պէս, մինչ ես թիթեռ, թեթեւ ու խեռ՝ մարգի մը մէջ կը թռէի ծաղիկներէն մետաքսաւէջ:

Օ՜, մանկութիւն,
Քաղցրըր երազ ու խենթութիւն,
Իցի՜ւ թէ միշտ մէջս ըլլայիր, մինչ մահուան հուն,
Մանկանայի,
Ցաւ չզգայի, ոչ ալ ժպիտն վաղանց կեանքի,
Ու մեռնէի,
Զը վայելած սէրն ու համոյք՝ տանն հայրենի:

Որքան դառն է, որքան դաժան ապրիլ տան մը կեանքը արդար, տեսնել անոր ապրումը վառ, պարն ու հարսնիքն արեւափառ, ու օր մըն ալ դառնօք լքած՝ դառնալ թափառ, օտարութեան թոյնը խմել, տանջանքի մէջ փոշիանալ ...:

X

Հայրըս յանկարծ հայրենի տան մթութեան մէջ կ'անհետանար, անկիւնէ մը, կատուի նըման, «միաօ», «միաօ» ինձ ձայն կուտար, կը դառնայի մեծ սիւնին շուրջ, զայն թոնրի մէջ կը փնտռէի, տաշտին ետեւ, դըրան ետին, ու դեռ ետեւ՝ մեր ալիւրի յաղթ ամբարին, աղէն-անդին կը վազէի ականջ դըրած ճիչ ու ձայնի ...:

Հոս՝ անկողնի դէզը հսկայ,
Կէս մը փլած պատին վըրայ ...,
Մեր բարձերէն, վերմակներէն՝ անմեղութեան
Հովն կը փչէ կախարդական ...:
Հոդ՝ մնտուկն է լաւաշ հացին,
Որկէ կ'առնես հայ մըշակին՝
Երգին մրմունջն, հեւքը սըրտին՝ հազար անգամ
Իմաստաշունչ Սողոմոնի երգ երգոցէն ...:
Ո՞ւր է հայրըս: Օ՜, չըկայ, մուխ է դարձեր,
Երդէն փախեր, Աստուած վկայ,
Վախ մը կ'իյնայ հոգիիս մէջ, ոտքըս գլուխըս՝ կը սըրսըփամ, ու բարձրաձայն՝ կուլամ, կուլամ ։

X

— Միաօ, միաօ: Հա՞յրս է նորէն..., լացս կը դադրի յանկարծօրէն, ես կը բերկրիմ երկրին նման՝ որ յետ սաստիկ անձրեւներէն, կը տեսնէ արփն՝ աւելի շատ պայծառ ու թարմ առաջինէն, ու կը վազեմ, գիրկը կ'իյնամ, իր շունչն կ'ըմպեմ անյագօրէն ։

Լացէս՝ թրջած ու փափուկցած այտըս անոր այտին քըսած,
Սըրտիս խորէն կը ծաղկանամ, զըրախտ մըն եմ արեւահամ ,
Սիրտս՝ իր սրտին աղբիւրներէն սէրը կ'ըմպէ մտերմօրէն ,
Մինչ կը փարինք ես ու հայրըս՝ կ'արեւորի տունն համօրէն...:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

«ՀԱՅԵՐԻ ԵՐԿՐՈՒՄ»

ԽՄԲ.— Վերջերս Ամերիկայի մէջ հրատարակուեցաւ Գերմանի մը՝ Վերնէր Շմիտի «Գերութեան Ցուցերը», ուր գլուխ մը նուիրուած է Խ. Հայաստանի, «Հայերի Երկրում» խորագրով: Հեղինակը նկարագրելէ վերջ տաժանելի ճամբորդութիւն մը անծանօթ ուղղութեամբ, կը շարունակէ.—

Ճամբորդութեան երրորդ օրը, երբ մեզ կրկին դուրս էին բերել մեր արգելարաններից, հեռւում, կապոյտ խորքի վրայ գծագրուած գտանք մի վեհափառ լեռ, որ կարծես բուսել էր դաշտի միջից։

Շվարցը, որ պատմութեան եւ գրականութեան վարդապետ էր, յանկարծ գոչեց.

— Մենք գտնւում ենք Հայաստանում ։

— Հայաստա՞ն... մրմնջացին նրանք, որոնք չէին լսել այդ անունը:

— Իսկ այդ հոյակապ լեռը Արարատն է, Հայերի սրբազան լեռը: Աւանդութիւնը ասում է, որ դրա վրայ է իջել Նոյի Տապանը ։

— Քրիստոնեա՞յ են Հայերը, թէ՞ հեթանոս, հարցրեց Հայդըլբերկցի Քարլը, առանց իր աչքերը հեռացնելու Արարատից ։

— Ամենահին քրիստոնեայ ժողովուրդն են Հայերը եւ Ասիոյ ամենամեծ մշակոյթ ունեցող ազգն են ...

Մենք կախարդուած նայում էինք Արարատին, նա մեզ հմայել էր ...

Մեր խօսակցութիւնը ընդհատեցին եւ մենք նորից թխմուեցինք վագոններում ։

Գնացքը կանգ առաւ մի գիւղում, որ կոչւում էր Քամրլու (պիտի լինի Ղամարլու): Գիւղից երկու քիլոմեթր հեռու ամերիկեան կառքերից շինուած վրաններում մեզ տեղաւորեցին: Բոլորս յոգնած եւ փշրուած պառկեցինք քնելու։ Առաւօտեան երբ արեւը ծագեց, մենք ոտքի էինք: Բոլորս դարձանք դէպի Արարատ: Նա կորած էր մշուշի մէջ, նա կտրուել էր դաշտից, իսկ նրա երկուգագաթները կախուել էին ճերմակ ամպերից եւ արեւը ողողում էր նրանց ։

Կեանքիս մէջ այդքան հրաշալի լեռ չէի տեսել. նա ամէն ժամ փոխւում էր, նոր տեսք էր ընդունում: Հայերը իրաւունք ունէին նրան սրբազան լեռ կոչելու ...

Անհաւատին հաւատք եւ անյոյսին յոյս էր պարգեւում Հայոց Արարատը ։

Մենք պիտի աշխատէինք շինութիւնների վրայ, գործարաններում եւ զանազան աշխատանոցներում՝ ըստ մեր մասնագիտութեան ։

Ես թէեւ վկայեալ ճարտարապետ էի, բայց գիտէի նաեւ հօրս արհեստը: Նա Բաւարիայում դարբնոցի մասնագէտ էր: Երբ ինձ հարցրին. թէ «ի՞նչ է արհեստդ», ես պատասխանեցի.

— Ճարտարապետ:

— Պէտք չունինք: Ուրիշ արհեստ գիտէ՞ք ։

— Դարբնոցի մասնագէտ եմ:

— Այդ մի բանի պէտք կը գայ ։ Ուրեմն կ'արձանագրենք քեզ որպէս դարբնոցի մասնագէտ: Դու պիտի տեղափոխուես Երեւան ։

Երեսուն-եւչորս հոգի էինք Երեւան փոխադրուողներս: Մենք յետոյ իմացանք, որ Երեւանը Հայաստանի մայրաքաղաքն է:

Մեզ տեղափոխեցին մայրաքաղաք՝ մեր կացարանը, իսկ այնտեղից ամէն առաւօտ գնում էինք գործարանը ։

Ամէն տեղից մենք տեսնում էինք Արարատը: Յետոյ իմացանք, որ Արարատը Հայաստանի բոլոր մասերից երեւում է: Արդեօք երկրի փոքրութեա՞ն պատճառով, թէ՞ Արարատի մեծութեան համար: Նա ամէն տեղ էր...

Սակայն շատ ուշ իմացանք, որ Արարատ հայ հողի վրայ չէր, նա գրաւուած էր Թուրքերի կողմից: Այս մասին ինձ յայտնեց բանուոր Ալեքսանը: Նա Հայ էր, ունէր մեծ քիթ եւ սեւ վառվռուն աչքեր ։

Հայերը մեզ անուանում էին Նեմեց (Ռուսերէն է, որ նշանակում է Գերմանացի):

Նրանք կոպտօրէն կանչում էին.

— Հէյ, Նեմեց, իտի սուտա (հէյ, Գերմանացի, արի այստեղ): Մեզ հետ խօսում էին ռուսերէն, մենք մի քիչ սովորել էինք այդ լեզուն ։

Մեր աշխատանքը սկսւում էր առաւօտեան ժամը 7ից մինչեւ երեկոյեան ժամը 7ը: Կէս օրին երեսուն վայրկեան հանգստի պահ ունէինք, որ յատկացուած էր ուտելու համար 250 կրամ սեւ հացը եւ յախտենական պորշչը (ռուսական մի կերակուր է, կաղամբով պատրաստուած), որի մէջ լողում էին կաղամբի կտորները եւ երբեմն էլ հրաշքի նման գտնում էինք մսի մի փոքրիկ շերտ. [illegible] այն մարդուն, որ շահում է Տէրպիի վիճակահանութեան առաջին շահող թիւը ։

Ուրիշ գերիներ էլ կային մեզ հետ ։ Կային նաեւ Հայեր, որոնք աշխատում էին որպէս գերի:

Նրանք երբեք չէին խօսում, մռայլ էին եւ դաժան, միայն երբեմն իրենց քթի տակ մռմռում էին բառեր, որոնք ըստ երեւոյթին հայհոյանքներ էին՝ ռուս կամ հայ պահակներին:

Մենք իրաւունք չունէինք մեր կացարանից դուրս գալու, նա շրջապատուած էր փշաթելով եւ խիստ հսկողութեան տակ էր: Մեզ արգելուած չէր խօսել ուրիշի հետ, բայց շատ անգամ մենք ոտնահարում էինք այդ օրէնքը եւ փախում իրար ականջին ։

Մի անգամ, բանուոր Ալեքսանը մօտեցաւ ինձ եւ ասաց.

— Բերլի՞նն է մեծ թէ Երեւանը ;

— Ես Երեւանը չեմ տեսել, պատասխանեցի ։

— Այնտեղ թատրոն, սինեմա, սրճարան կա՞յ:

— Հոյակապ թատրոններ, սքանչելի սինեմաներ, գեղեցիկ սրճարաններ եւ ճաշարաններ՝ հանգստաւէտ աթոռներով եւ ձիւնի նման ճերմակ ծածկոցներով:

— Ամէն մարդ կարո՞ղ է այնտեղ մտնել ։

— Անշուշտ ։

— Հը՞մ... Եւ այդ «հըմ»ը շատ տարօրինակ հնչեց: Հայերը այդ բառը հրաշալի են հնչում ։

— Գիտե՞ս, եղբայրս հիմա Բերլինումն է, շարունակեց նա. կարմիր բանակի սպայ է: Երկար ժամանակ է նրանից լուր չունեմ:

Այդ րոպէին մի պահակ մօտեցաւ մեզ: Ինձ հետ մտերմաբար խօսող Ալեքսանը յանկարծ փոխուեց եւ գոռաց.

— Հէյ, Նեմեց, լաւ աշխատիր, այստեղ Բերլին չէ ։

Ես մնացի զարմացած:

Զանազան տիպի եւ բնաւորութեան Հայեր ճանաչեցի: Նրանցից ոմանք սակաւախօս էին եւ կասկածոտ, ոմանք էլ շաղակրատ եւ անհոգ: Նրանք, որոնք որեւէ պաշտօն չունէին, լաւ էին վարւում մեզ հետ: Ես զգացի, որ այդ ժողովուրդը բախտաւոր չէր, զուրկ էր ազատութիւնից, սեփական գաղափարներից եւ, որ գլխաւորն է, անհատականութիւնը մեռած էր նրանում ։ Իշխանաւորի լախտը միշտ իր գլխին էր: Ստալինեան դաժան բէժիմը իր կնիքն էր դրոշմել նրա հոգում:

Երբ նրանք մինակ էին, հսկող աչքերից հեռու, մարդ էին, բարի ու կարեկցող, բայց ուրիշի

Նոր կեանքի երգեր

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակիցը՝ Զ. Գազազեան իր վերջին ուսումնասիրութեան մէջ արտագրած էր նաեւ հետեւեալ բանաստեղծութիւնը, Բ. Թոփալեանի «Հրախաղութիւն» հատորէն (անտիպ): Տեղի անձկութեան պատճառով, կը հրատարակենք առանձին.—

ՇՐՋԱՆ

Ամէն անկիւն աշխարհի, ամէն մէկ թիզ հողն երկրի
Ըստեղծագործ երկունքով, փոթորկավար ջերմութեամբ
Ու գոհերով, գոհերով կը ծընին երգը կեանքի:

Դարերն ընդմիշտ կը ճգնին ապրեցնել կեանքն անհուն
Նորահրաշ մանկութեան մը շողերուն յանդիման,
Բեւեռներուն տարածել մեղեդին խուլ ու խորունկ:

Ու ոճիրներն անիմաստ, ուղեղներուն մէջ մարդոց
Խանձրուող բերք ու արդիւնք ամբաւագոյն մտքութեանց,
Իմաստութեան ակերուն՝ ծարաւ հոգին մարդկութեան
Կը բըղըխէ նիւթն հիմա հիւլէներու բընազանց:

Կը թաւալին շրջաններ — փոթորկաշունչ յայտնութիւն, —
Խաւարակուռ ու անսանձ, կը պայթին հուր ու աւեր.
Ու մարդն անկուշտ կը փնտռէ վիժումն իր մեծ ջանքերուն ։

Բայց կը հասնին շրջանները արեւներո՛վ արգասաւոր...
Աւերներուն մէջէն խոր՝ նոր յաղթական Արեւներ...
Տիեզերքի երկունքով կը ծընի դարն ադամանդ ։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՈՓԱԼԵԱՆ

ԳՈՒՍ՛Մ ՄԻԾԱՂ

Ահա ձեզի առեւ

Տարօրինակ, շատ տարօրինակ է սա Աստուած հայրիկը:

Աւելի տարօրինակ քան դիւանագէտները:

Անցի կիրակի՝ «Յառաջ»ի միջոցով խնդրեցինք իրմէ որ մի քիչ ալ արեւ տայ, փոխանակ անձրեւի :

Սանկ խօսքի համար, գնահատեցինք արեւապաշտութիւնը: Մեղա՛յ: Արեւ մը, տաք մը վար իջեցուց երկինքէն, որ գժոխքին հետ կը մրցի:

Չէի դիտեր որ աղօթքս այսքան ազդեցիկ պիտի ըլլար, թէ Աստուած ալ Յառաջի ընթերցող է եւ «Յառաջ»ի այդ թիւը այսքան արագ պիտի հասնէր երկինք: Եթէ գիտնայի, ուրիշ աւելի կարեւոր բան մը կը խնդրէի: Օրինակ սանկ փառաւոր խնքնաթառայ կառք մը: Միլիոնատէրի վայել:

Հառաջդիմական նոր «պրոլետար»ի վայել բան մը ...

Ի՜հ, ինչ գիտնայի, որ այդքան հաճոյակատար պիտի ըլլար Սինայարնակ Եհովան եւ անձրեւի դէմ արտունջս նկատի առնելով, արեւի գունդը վար պիտի նետէր երկրի վրայ :

« Ո՛ւֆ, սա-ինչ տաք: Աս ինչ քրտինք, կը խաշինք, աղբարիկս, կը խորովինք տաքէն: Երկաթն իսկ կը հալի սա տաքէն»:

Գանգատողներուն երեսը չեմ կրնար նայիլ : Կը վախնամ որ անցած կիրակիի անձրեւի դէմ դրածս պիտի յիշեն եւ վրաս պիտի յարձակին ...

Քանի օր է կը մտածեմ, տաքին դէմ խնդրաքողոք մը ներկայացնել, սակայն կը վախնամ աղօթքիս զօրութենէն: Այս անգամ ալ մեր բարեխնամ Աստուածը կ՚ելլէ ձիւն ու կարկուտ կը տեղացնէ մեր գլխուն: Ջերմաչափին սնդիկը կը քաշէ 50 աստիճան վար: Վո՛ւյ, սատանին անկանջը խուլ :

Ծովեզերքները մարդիկ որդերու պէս կը վխտան աւազներու մէջ: Ծովուն ջուրն իսկ իր պարունակածէն դուրս է վխտած: Այնքան մարդ կայ մէջը: Ձուկերն ալ չուառած՝ նոր գաղթավայր փնտռելու վրայ են ...

Վա՛յ հայ ժողովուրդին: Իր ամբողջ ագնուականները՝ Մանչէն Ալանթեանի ակերը, աւազներու վրայ դիրք բռնած են, Հայուն պատիւը, անոր քաղաքակրթութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու պաշտօնով: Եթէ, ջերմաչափը կծկուելով վար իջնէ, մեր պատիւն ալ վարկն ալ կը կծկուի ու վար կ՚իջնէ :

Հազիւ հազ մենք մեզ ծանօթացուցինք ծովուն ձուկերուն, հիւրանոցատէրերուն եւ ճաշարանի մանչուկներուն :

Կը խնդրեմ քեզմէ, Աստուած պապիկս, չըլլայ որ դուն ալ Թուրքին կողմը բռնելով, թրքավարի գործ մը տեսնես՝ մեր գլխուն ձիւն ու անձրեւ ղրկելով :

Եթէ այդ տեսակ խաղ մը խաղաս մեր գլխուն, գիտցիր որ վրէժ կը լուծենք:

Եպիսկոպոս, տէրտէրներ միրացու Մոսկուա կանչել կուտանք եւ ժամն ալ կրկին թատրոնի, ակումբի կը փերածենք:

Փորձով գիտես որ կրնանք, կարող ենք ընել այս բոլորը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի աճթէլէն)

Խորհրդային օդանաւորդութեան օրուան առթիւ, Երեւանի մէջ կազմակերպուեցաւ ցուցահանդէս մը: Ցուցադրուած են նաեւ խորհրդային օդային ուժերու հազարապետ հերոս՝ Փոքրըշէինի եւ Խ. Միութեան կրկնակի հերոս Նելսոն Ստեփանեանի նկարները:

★ Ախտայի շրջանի Մեղրաձոր գիւղը մեկնեցաւ Սովետահայ Գրողներու Միութեան մէկ խումբը, որու մէջ կը գտնուին բանաստեղծներ Աշոտ Գրաշի, Գրիգորեան եւ ուրիշներ: Խումբը իր հետ տարաւ հազար հատորէ բաղկացած գրադարան մը իբր նուէր այդ գիւղի ակումբին :

★ Խաչատուր Աբովեանի մահուան տարեդարձին առթիւ, Հայ Պետհրատը լոյս պիտի ընծայէ մեծանուն գրողի գործերուն ռուսերէն թարգմանութիւնը: Այսպէս լոյս պիտի տեսնեն « Վէրք Հայաստանի» վէպը եւ գրքոյկ մը Աբովեանի կեանքի եւ գործունէութեան մասին :

★ Խ. Հայաստանի 47.253 բազմազաւակ մայրեր ստացած են Խ. Միութեան շքանշաններ եւ պատուոյ գիրեր :

★ Երեւանի ժամացոյցի գործարանը 1947ին արտադրեց 47.000 սեղանի ժամացոյցներ: 1948ի առաջին կիսամեակին արտադրուեցան 48.000 ժամացոյցներ: Արտադրութեան բարձրացման հետ իջած է արտադրանքին արժէքը :

★ Այս տարի հայրենադարձներու տուներու շինութեան համար նախատեսուած է 140 միլիոն րուպլի: Շինուած են 6914 բնակարաններ որոնց 4918ը Երեւանի մէջ:

ներկայութեան նրանք դառնում էին չոր, դաժան եւ պաշտօնական: Խուսափում էին քաղաքականութեան մասին խօսելուց, բայց մի անգամ, երբ Ալեքսը ինձ մօտեցաւ, ես նրան հարցրի ․

— Քանի՞ քառակուսի քիլոմեթր է Հայաստանը :

Նա կասկածանքով նայեց ինձ եւ ասաց․

— Շատ փոքր է, բայց մի Հայաստան էլ ունենք Թասիաներից դէնը, նա մեծ է եւ դեռ գտնւում է Թուրքերի ձեռքը, նա մի օր մերը կը լինի:

— Դուք հաւատացա՞ծ էք :

— Այդպէս են ասում: Ընկեր Սթալինը խօսք է տուել, եւ երբ նա մի բան խոստանայ՝ կ՚անի:

Այս ժողովուրդի կեանքի եւ մահուան խնդիրներն անգամ կախուած էին «ընկեր Սթալին»ից:

Երկար ժամանակ էր Հերմանից լուր չունէի : Երկու ամիս յետոյ մեզ մօտ փոխադրուեցին մեր հին ընկերներից Քարլը եւ ուրիշները: Քարլը ասաց, որ Հերմանը մեռել է ․․ :

Յաջորդ օրը Ալեքսանը տրտում մօտեցաւ ինձ եւ յայտնեց, թէ լուր է ստացել որ իր եղբայր Գէորգը սպանուել է Բերլինում եւ թաղուել գերման հողում: Գերմանացի Հերմանը թաղւում է հայ հողի մէջ եւ հայ Գէորգը՝ գերման հողում:

Ո՛վ գերման սուրբ հող, հանգիստ պահիր քո ծոցում հայ զինուորի մարմինը․ իսկ դու, հինաւուրց Արարատ, հսկիր գերման Հերմանի վրայ, նրանք երկուքն էլ նոյն բռնակալութեան եւ մենատիրութեան զոհերն են :

Մենք խնդրեցինք մեզ տանել եկեղեցի: Երկու շաբաթ վերջ մեզ արտօնուեց պահակների հսկողութեամբ գնալ եկեղեցի :

Հայկական ոճով շինուած մի եկեղեցի էր նա, որ կոչւում էր Լուսաւորիչ: Նա շինուած էր շատ առաջ, ցարական իշխանութեան օրերին: Ներսը մերկ էր ու աղքատ, յատակը չոր, իսկ խորանը՝ անզարդ: Մի տրտում Աստուածամօր նկար կախուած էր խորանից, որու չուրջ գրուած էին երկու ճերմակ մոմեր՝ ժանգոտած մոմակալների մէջ :

Աստուածամայրը այնքան պինդ էր սեղմել իր կրծքին անուկ Յիսուսին, որ կարծես թէ վախենում էր, որ նրան պիտի խլեն իր կրծքից :

Մի խեղճ ծերունի քահանայ, հէւ ու մաշուած հագուստով, կարդում էր մի բզկտուած Աւետարան:

Մենք սրտանց աղօթեցինք Հայոց տաճարում՝ Հայոց Աստծուն…: Աղօթեցի Հերմանի եւ Գէորգի հոգիների համար․․․ բոլոր Հերմանների համար․․․: Զգիտեմ ձայնս հասա՞ւ Տիրոջ ականջներին ․․ որովհետեւ ինձ թւում էր, որ Հայոց Աստուածը խռոված՝ հեռացել էր այդ տաճարից եւ սաւառնում էր Արարատի կատարներին ․․․ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ « ՅԱՌԱՋ »ԻՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քանի մը սրտցաւ երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ, Յուլիս 17ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ պարզ վիճաբանական հանդիպում մը կազմակերպած էինք, նախագահութեամբ Պ. Ա. Չօպանեանի :

Նպատակն էր երիտասարդական համերաշխութեան գետին մը փնտռել, քննել թէ ինչպէս կարելի է քաղաքական գետնի վրայ կազմակերպուած «Նոր Սերունդ»ով եւ «JAF»ով, երիտասարդական գետնի վրայ «կլոր սեղանի» դրութեամբ վիճաբանական ազատ ժողովներ կազմակերպել:

Մեր ոչ մէկուն մտքէն անցած չէ «JAF»ը կամ Նոր Սերունդը լուծելու գաղափարը: Սանկ պահանջ մը անհեթեթ պիտի ըլլար: Մեր ցանկութիւնն էր երիտասարդական այդ երկու թեւերուն միջեւ գործակցութեան գետին մը գտնել շատ ընդհանուր խնդիրներու համար (տօնակատարութիւն, մշակոյթ, եւն.):

Այս լուսաբանութենէն վերջ, կը կարծեմ թէ աւելորդ է դիտել տալ թէ ձեր տեղեկատուն դոհ գացած է թիւրիմացութեան մը, քանի որ ոչ ոք չարտայայտուեցաւ այդ կազմակերպութիւնները լուծելու մտքով :— Վ. Գույումճեան

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

Քիչ ետք սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ մարդ մը անհկատելի կերպով ներս մտաւ, նիզակը դրաւ դրան մօտ եւ լուռ սպասեց հոն: Գագիկ Արծրունին քանի մը անգամ երթ ու դարձ ըրաւ սենեակին մէջ, բայց չնկատեց զայն: Նորեկը, որ կարճահասակ, բայց գիրուկ մէկն էր, աչքերը Գագիկի վրայ դարձուցած՝ անթարթ անոր կը նայէր: Գագիկ կրկին դիմեց դէպի պատուհանը եւ դուրս նայեցաւ: Ձինք հետաքրքրող ճամբորդը այլեւս չէր երեւար:

—Ինչո՞ւ ուշացաւ․ ան գիտէ ամբողջին գաղտնի ճանապարհը ․ ի՞նչ բան արգելք եղաւ Քոսակին :

— Ես այստեղ եմ, տէր իմ, ըսաւ նորեկը խոր գլուխ տալով Գագիկին :

— Ա, դուն արդէն այստե՞ղ ես: Կարծեցի, թէ դեւերը կուլ տուին քեզ :

— Դեւերը բան չեն ըներ ինծի, տէր իմ, ես անոնց գլխաւորն եմ, պատասխանեց Քոսակ :

Գագիկի դէմքին վրայ դառն ժպիտ մը երեւցաւ: Նստեցաւ բազմոցին վրայ եւ դիմելով Քոսակին՝ ըսաւ․

— Եկուր, Քոսակ, նստէ այստեղ ու պատմէ, թէ ինչ տեղեկութիւններ ունիս ինծի հաղորդելու:

— Ոչ, տէր իմ, ես կը հրաժարիմ տեւէ բան ընելէ, մինչեւ ապահով չըլլամ, թէ մեզ լսող չկայ:

Գագիկ կարմրեցաւ: Կայծակի նման իր մտքէն անցաւ Հեղինէն ու ցնցուեցաւ ամբողջ մարմնով․ բայց ծածկեց իր հոգիին ալեկոծութիւնը, ելաւ տեղէն, դռները ամուր մը փակեց, վարագոյրները քաշեց եւ կրկին նստելով տեղը՝ հրաւիրեց Քոսակը խօսելու :

— Այժմ կրնաս հանգիստ ըլլալ, մեզ ոչ ոք չի լսեր :

— Այս անգամ մենք պարտուեցանք, տէր իմ:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Գագիկ սոսկումով :

— Պէտք չէ յուսահատիլ․ թէեւ այժմ ոյժը անոնց կողմն է, բայց խորամանկութեան եւ հեռատեսութեան առջեւ ամէն ինչ կ՚ոչնչանայ : Աշոտ Երկաթ յաղթական զօրքով արդէն Հայաստան մտաւ: Ժողովուրդը ցնծութեան աղաղակներով կը դիմաւորէ զայն ամէն տեղ, եւ նորատի կոյսերը ծաղիկներ կը փռեն անոր ոտքերուն տակ: Կողբ գիւղաքաղաքը, ուր անոր յոգնած զօրքը կ՚ուզէր հանգստանալ, մոխրակոյտ վիճակի մէջ յանձնեցինք անոր :

— Ի՞նչպէս, միթէ Կողբը, Աշոտ սպարապետի կալուածը աւերուեցա՞ւ :

— Քար քարի վրայ չմնաց: Դեռ Կողբին չմօտեցած, Աշոտ սպարապետը, Անձեւացեաց եւ Ռշտունեաց իշխաններուն հետ միասին, անակնկալ կերպով յարձակեցաւ Աշոտ Երկաթի վրայ եւ սկսաւ կոտորել յունական զօրքը, բայց ի վերջոյ մենք պարտուեցանք: Սպիտակ դեւը կրկին օգնութեան հասաւ եւ քշեց մեզ :

— Ո՞վ :

— Սպիտակ դեւը: Միթէ չէ՞ք ճանչնար: Խօսքս Մարտիրոս վանահօր մասին է, որ անակնկալ կերպով կը յայտնուի հոն, ուր մենք չենք սպասեր :

— Անիծեալ ըլլայ ան, մրմռաց Գագիկ ակռաները կրճտելով :

— Մենք յաղթելու վրայ էինք, երբ թշնամին մէկ կողմէ Յունաց զօրքով, իսկ միւս կողմէ Մարտիրոս հօր եւ Գէորգ իշխանի կազմած հրոսակներով գրոհ տուաւ մեր վրայ եւ քշեց մեզ : Մենք մտանք Կողբ: Հոն ալ կռիւը շարունակուեցաւ եւ քիչ յետոյ կրակէ լեզուները սկսան լափել քաղաքը :

— Իսկ ի՞նչ եղան իմ իշխաններս :

— Փառք Տիրոջը, ամէնքն ալ ազատուեցան: Ռշտունեաց եւ Անձեւացեաց իշխանները ծպտուելով Ափխազաց Գուրգէնի մօտ գացին՝ զայն մեր կողմը շահելու համար, իսկ Աշոտ սպարապետը իր կալուածները քաշուեցաւ՝ նոր յարձակում մը կազմակերպելու: Ան մտադիր է աւերել ու մոխիր դարձնել Աշոտ Երկաթի կալուածները :

Երկուքն ալ պահ մը լուռ կեցան :

— Այս անգամ պարտուեցանք, ըսաւ Քոսակ, ոչ թէ մեր զօրքերու թուլութեան պատճառով, այլ անոր համար որ թշնամին գիտէր, թէ ինչ կ՚ընենք մենք եւ ինչ կը մտածենք :

— Ի՞նչպէս :

— Շատ պարզ է․ մեր ամէն մէկ քայլափոխը կը լրտեսեն, եւ այդ լրտեսը ձեր պալատին մէջ կը գտնուի : Ան ...

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

ծիքով, տակաւին կանուխ է ըսելու համար թէ ինչ հետեւանքներ կրնան յառաջ գալ լեհ համայնավար նախագահ Կոմուլքայի զակին ձերբակալութենէն, Վարշաւիայի մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, այս ձերբակալութիւնը, Թիթոյի ընդվզումը եւ ուրիշ պարագաներ կ'ապացուցանեն թէ ծանրակշիռ դժուարութիւններ ծագած են Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն միջեւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ դիմադրութեան պատճառով է որ Մոսկուա, Վարշաւիայի Ուժերու Ժողովէն ետք, հրաժարեցաւ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ զերման պետութիւն մը հաստատելու ծրագրէն: Այս երկու երկիրները չեն ուզեր այլեւս կուրօրէն հպատակիլ Կոմինֆորմի հրահանգներուն: Կը փափաքին առեւտրական յարաբերութիւններ մշակել արեւմտեան պետութեանց հետ, եւ հակառակ են խորհրդային այն քաղաքականութեան որ կը ձգտի ամբողջովին ցնջել կուլակները (անհատ հողագործ):

Դանուբեան համաժողովը

Դանուբի համաժողովը ուրբաթ օր բացուեցաւ Պելկրատի մէջ, նախագահութեամբ Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարար Սիմիչի: Վիշինսքի որ Խ. Միութիւնը կը ներկայացնէ, նախորդ օրը հասած էր Եուկոսլաւիոյ մայրաքաղաքը, եւ հակառակ Պելկրատի եւ Մոսկուայի միջեւ տիրող ցրտութեան, շատ սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ:

Համաժողովին նպատակն է քննել Դանուբի նաւարկութիւնը ազատ ձգելու խնդիրը, որ սկզբունքով ընդունուած էր 1946ին Նիւ Եորքի մէջ գումարուած Չորսերու խորհրդաժողովին կողմէ: Սակայն, այս սկզբունքին գործադրութեան մասին համաձայնութիւն գոյացած չէր ցարդ: Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակ դանուբեան երկիրները կը մտադրեն որ իրենք միայն իրաւունք ունին հսկելու գետին նաւարկութեան վրայ: Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը պահանջեն, ընդհակառակն, որ, ինչպէս առաջ, հսկողութիւնը կատարուի միջազգային յանձնաժողովի մը կողմէ, եւ, այս անգամ, անոր մաս կազմեն ոչ միայն իրենք, այլեւ Միացեալ Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը, որոնք աթոռ չունէին նախկին յանձնաժողովին մէջ:

★ Ժողովը բացուած ատեն, Պելկրատի ամերիկեան դեսպանը առաջարկեց անգլերէնն ալ ընդունիլ իբրեւ պաշտօնական լեզու: Սլաւական պետութիւնները ճակատ կազմեցին եւ այս առաջարկը մերժուեցաւ 3ի դէմ 7 ձայնով: Ուրեմն պիտի խօսին միայն Ֆրանսերէն եւ ռուսերէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, Տէ Կասփէրի երեսփ. ժողովին մէջ ազդարարեց համայնավարներուն որ վերջ տան յեղափոխական քարոզներուն, եթէ չեն ուզեր կրել իրենց արարքներուն հետեւանքները: Խօսքը մասնաւորապէս համայնավար պետ Լուիճի Լոնկոյի ուղղելով, ըսաւ.—Կ'ազդարարեմ որ հրաժարի բռնի ուժով գործելու իղձերէն... Եթէ վախցնել կ'ուզէք տկարները, մեր պարտքն է ոչ միայն պաշտպանել ժողովրդապետութիւնը, այլեւ ժողովուրդը եւ աշխատաւոր դասակարգը ձեր ահուսարսափին դէմ»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը խորհրդարանին ուղղեց տնտեսական տեղեկագիր մը, որով կը յիշեցնէ թէ անհրաժեշտ է նոր օրէնքներ հրատարակել «արգելք ըլլալու համար առեւտրական գործերու փլուզումին: — «Այս կերպով է որ կարելի պիտի ըլլայ իրագործել խաղաղ աշխարհի մը տնտեսական վերակառուցումը: Նախագահը անգամ մը եւս կը պահանջէ լիազօրութիւն տալ իրեն՝ հսկելու համար գիներուն, օրավարձերուն, պարենաւորման եւ վարկերու բաշխման վրայ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Փօլ Ռէյնօ պիտի հրաժարի — կը գրէ «Օռօռ» — եթէ դահլիճին բոլոր անդամները միաձայնութեամբ հաւանութիւն չտան իր առաջարկելիք ելմտական օրէնքներուն:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՏՈՒՐՔԻ առթիւ հաստատուած փոխառութեան համար նշանակուած վերջնական պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 15 Սեպտեմբեր, Ազգ. Ժողովի որոշումով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քսանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երէց սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն:

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ:

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել:

4.— Երիտասարդութիւնը ինք ուզե՞ց կամ կրցաւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական դիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ:

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին Ֆրանսահայ գաղութը:

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու: Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար:

Պայմանաժամ չենք սահմաներ: Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել:

ԼՈՒՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Օգոստոս 26էն 2 Սեպտեմբեր 1948

Արձանագրութիւններու եւ պայմաններու համար դիմել Փարիզ՝ Միքայէլ Վ. Մումճեանի 10bis rue Thouin, Paris (5): Առն վիլ լէ Կոնէս՝ Անտոն Ծ. Վ. Իսկէնտէրեանի o9 Bld. Henri Barbusse: Լիոն՝ Գրիգոր Վ. Պալեանի 78 rue Rabelais: Վալանս՝ Գրիգոր Վ. Պապեանի 11 rue Belle Image:

Արձանագրութիւններու վերջին պայմանաժամը 15 Օգոստոս:

Պայմաններ՝ Փարիզէն 7000 ֆրանք, երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր: Լիոն 6800 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր, Վալանս՝ 6.600 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Օգոս. 8ին Կիրակի ամբողջ օրը Վալապրի դաշտը Մարսէյլ քաղաքէն գացողներուն համար մասնաւոր օթոքար կը մեկնի:

Այժմէն արձանագրուիլ Գ. Ծերիկեանի խանութը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Գ. Մարտիրոս Պաղըրճեան, զաւակները եւ պարագաները սրտագին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ նամակով եւ իրենց ներկայութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին ԼՈՒԹՎԻԿ ՊԱՂԸՐՃԵԱՆԻ (ծնեալ Ֆէթթուլլահեանի) կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 26 Յուլիսին:

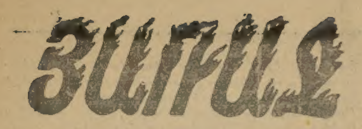
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 3 Août 1948 Երեքշաբթի 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4598–Նոր շրջան թիւ 1017 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՉՔԻ ՓՈ՞ՒՇ ԴԱՌՆԱՆՔ

Ամերիկեան մեծ օրաթերթը, «Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն», կիրակի օր թղթակցութիւն մը հրատարակած էր Ատիս Ապէպայէն, հետեւեալ խորագրով. — « Համայնավարները նեղութիւն չեն պատճառեր Հայլէ Սէլասիէի»:

Ըսելէ վերջ թէ ինչպէս ուրիշ մեծ պետութիւններ, Խ. Միութիւնն ալ կը ջանայ համակրանք եւ աջակցութիւն շահիլ «այս երկրին մէջ որ ռազմագիտական արժէք ունի», կը յայտնէ թէ ռուսական հաստատութիւնները կը բաղկանան դեսպանատունէ մը, հիւանդանոցէ մը եւ քարոզչական գործակալութենէ մը:

Ապա գիտել կու տայ թէ անոնք մասնաւոր գործունէութիւն մը չեն ցուցներ «այս պահպանողական ու կրօնամոլ ժողովուրդին մէջ »:

— Խորհրդային դեսպանութիւնը փոքրաթիւ է: Կը բաղկանայ հինգ Ռուսերէ եւ անոնց ստորադասներէն: Հիւանդանոցը ունի 25 ռուս բժիշկներ եւ օգնականներ: Քարոզչական ճիգը կեդրոնացած է լուսանկարներու եւ յայտարարութեանց մնայուն ցուցահանդէսի մը մէջ որ կը փառաբանէ Խ. Միութեան հրաշալիքները :

Արդ, Ռուսերը հեռաւոր նպատակներ ունի՞ն Ափրիկէի այդ խաւարակուռ երկրին մէջ :

Այս հարցումին պատասխանած ատեն, թղթակիցը հետեւեալ տողերը կը սահեցնէ .—

— « Կարգ մը աղմկարարներ կը կարծեն թէ Ռուսերը կը յուսան Եթովպիան դարձնել խարիսխ մը՝ համայնավարական վարդապետութիւնը տարածելու համար սեւ Ափրիկէի մէջ: Ուրիշներ կը մատնանշեն ներկայութիւնը ՎԵՑ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅԵՐՈՒ եւ երեք – չորս հազար Յոյներու: ԱՆՏԱՐԱԿՈՅՍ ՀԱՅԵՐԷՆ ՇԱՏԵՐԸ եւ Յոյներէ ոմանք համակիր են համայնավարներուն: Բայց, գոնէ մինչեւ հիմա Ռուսերը մեծ հոգ չեն պատճառած Եթովպիացիներուն, այս գետնին վրայ »:

Շարադրութեան հիւսուածքն անգամ կ'ապացուցանէ թէ թղթակիցը — ամերիկացի կամ անգլիացի—որոշ նախապաշարումներ ունի Եթովպիոյ Հայերու մասին: Այլապէս պիտի չգրէր .— « Հայերէն շատերը եւ Յոյներէ ոմանք» :

Նախ՝ իրականութեան չի համապատասխաներ իր յիշատակած թիւը՝ հայ գաղութի մասին .— Վեց հազար հոգի :

Եթէ չենք սխալիր, բուն համրանքը ատոր կէսէն ալ շատ վար է, եթէ ոչ մէկ երրորդ: Մեծ մասով առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ:

Թերեւս կան օրուան հովերէն տարուած փոքրաթիւ նորընծաներ, որոնց գլխաւոր արժանիքն է պոռալ– կանչել: Միտք եւ արիւն պղտորել: Ինչպէս ամէն տեղ:

Երբ թղթակիցը համայնավարներուն համակիր կը ցուցնէ «Հայերէն շատերը», ապահովաբար չի կրնար զանազանել ափ մը նորափետուր տիրացուներ եւ միւսները,— անոնք որ պարզապէս կը պարծենան Խ. Հայաստանով :

Այդպիսի բազմութիւններ ունինք ամէն տեղ ալ: Եւ եթէ անոնք յաճախ կը մոռնին, դիմացինը Հայրենիքի թշնամի համարելով, այդ ալ հետեւանք է գոյնզգոյն թուղթակներու շաղակրատութեանց:

Անշուշտ օտարներ, մամուլ կամ իշխանութիւն, չեն ըմբռներ այս նրբութիւնները եւ կանխակալ կարծիքներ կը կազմեն, հիմնուելով պատահական իրողութեանց վրայ :

Երբեմն ուղղակի առիթ ալ կը տրուի, զանազան ճամարտակութիւններով կամ գաղտնի թռուցիկներով — ինչպէս Միջին Արեւելքի մէջ: Եւ նախապաշարումը կը դառնայ համոզում:

Տակաւին չենք խօսիր « հրապարակախօս դայթակղութեանց» մասին, որոնց ամէնէն բանուկ փառարանը կը դառնայ Ատլանտեանի հեռաւոր ափերուն վրայ :

Մենք յաւակնութիւն չունինք յորդոր կարդալու ոեւէ մէկուն, աջէն քալէ թէ ձախէն: Ամէն մարդ իր գլխով կը գտնէ իր ճամբան :

Միայն մէկ բան կ'ուզէինք յիշեցնել .— Անտէր գիւղեր չեն մեր ապրած երկիրները, որպէսզի ծայրայեղական մարզանքներ փորձենք տեղի – անտեղի :

Յետին շուշարթին արարքը կրնայ աչքի փուշ դարձնել ամբողջ համրանք մը: Կրնայ ամրապնդել կանխակալ կարծիքները: Կամ կեր ճարել ամբոխին:

Շ.

Յաղթանակի յուշարձան Երեւանի մէջ

«Սովետական Հայաստան» ամսագրէ Մայիս թիւէն կ'իմանանք թէ յաղթանակի յուշարձան մը պիտի լինուի Երեւանի մէջ, իբրեւ հայ ժողովուրդի շնորհակալութիւնը «եղբայրական ռուս մեծ ժողովուրդին, Լենինի – Ստալինի պարտիային, մեր ժամանակի մեծագոյն մարդուն, հայ ժողովրդի փրկիչ եւ լաւագոյն բարեկամ սիրելի Ստալինին »:

Յուշարձանը, «քարակերտ մի հսկայ է լինելու, ամբակուռ ու պարզ ոճով, զարդարուած հանճարեղ Ստալինի հոյակապ քանդակով »: Ընդհանուր բարձրութիւնը պիտի ըլլայ 47 մեթր, պատուանդանին բարձրութիւնը՝ 32 մեթր, Ստալինի արձանը՝ 15 մեթր: — Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով :

«Վերելք յԱրարատ»

Պոլսոյ Թուրք թերթերն ալ կը հաստատեն « Յառաջ »ի մէջ հրատարակուած այն լուրը թէ խումբ մը Ամերիկացիներ Աղրը (Արարատ) լեռը պիտի բարձրանան, գտնելու համար Նոյի Տապանին մնացորդները: Ձեռնարկին կազմակերպիչը, Ֆրետերիք Էյվըր, պիտի ջանայ Ս. Գրքի նկարագրութեան հետ բաղդատել Տապանին բեկորները: Իր տեղեկութեանց համաձայն, տունի ձեւով շինութեան մը բեկորները տեսնուած են Արարատի գագաթը, եւ գիտական արշաւախումբ մը երեք տարիէ ի վեր կ'աշխատի Թուրքիա գալ:

ՀԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Սուրիա – Լիբանանի Հ. Մ. Ը. Մ.ը երկու ներկայացուցիչներ ղրկած է Անգլիա, օգնելու, 14րդ Ողիմպիականին առթիւ: Այդ ներկայացուցիչներն են երկու ծանօթ վարիչներ, ընկեր Լեւոն Բարլոսեան՝ Հալէպէն եւ ընկեր Յակոբ Շահինեան՝ Պէյրութէն:

Չենք գիտեր թէ մարզիկներ ալ կա՞ն Միջին Արեւելքէն, Ֆրանսայէն կամ ուրիշ վայրերէ: Կը սպասենք Լոնտոնի մեր թղթակցին տեղեկութեանց :

Զօր. տը Կոլ նոր դահլիճին դէմ

Զօր. տը Կոլ շարունակելով իր ընտրական պայքարը Ֆրանսայի արեւելեան նահանգներուն մէջ, շաբաթ օր Մէցն այցելեց եւ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Անտրէ Մառիի դահլիճին դէմ: Բացատրելով թէ ինչո՞ւ հրաժարեցաւ 1946ին, ըսաւ. — « Մենք երկիրը գտանք անձնատուութեան ցեխին մէջ: Ո՞ւր էին անոնք, որ այսօր կ'ըսեն թէ տը Կոլ կը սպառնայ հանրապետութեան : Երկիրը յաղթականներու կարգին բարձրացնելէ վերջը, տը Կոլ ինչո՞ւ ձգեց հեռացաւ 1946ին: Որովհետեւ երկու ելք ունէինք .— Կամ պետական հարուած մը փորձել, որ պիտի ըլլար ազգային եւ միջազգային դժբախտութիւն մը, կամ խաղալիկ դառնալ կուսակցութեանց, ինչ որ չէի ուզեր ընել: Եւ ահաւասիկ անվթար կը մնամ ձեր առջեւ՝ ծառայելու համար Ֆրանսայի: Ձեր քուէներով պիտի յայտնէք ձեր կամքը եւ ձեր քուէներով պիտի վճռուի Ֆրանսայի ճակատագիրը: Ֆրանսան պիտի փրկուի բոլոր Ֆրանսացիներուն միացեալ ճակատով: Պէտք չէ թողլ տանք, որ կուսակցութիւններ պառակտեն մեզ» :

Զօրավարին հետեւորդները իրենց յոյսը դըրած են նահանգային ընտրութեանց վրայ, որ տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ հոկտեմբերին: Արդ, խորհրդարանին մէջ զօրաւոր շարժում մը կը նկատուի յետաձգելու այդ ընտրութիւնները: Ընկերվարականները կուսակից են յետաձգման, ժողովրդականներու լուռ աջակցութեամբ, իսկ տը Կոլի հոսանքը եւ ուրիշներ պիտի պահանջեն ընտրութիւնները կատարել անյապաղ, որոշելով թուականը :

Մոսկուայի դեսպանները տեսնուեցան Մոլոթովի հետ

Շաբաթ օր Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ դեսպանը տեսակցած է Մոլոթովի հետ, որ վերադարձած էր արձակուրդէն: Տեսակցութիւնը տեւած է մէկ ժամ: Դեսպանը մերժեց որեւէ կարծիք յայտնել: Բրիտանական ներկայացուցիչն ալ յայտնեց թէ Մոլոթովի հետ տեսակցած է նոյն իրիկունը: Այս ներկայացուցիչը՝ Գ. Ռապըրթս, որ Գ. Պէվինի մասնաւոր քարտուղարն է եւ քաջածանօթ՝ Մոսկուայի մէջ, նոյնպէս մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել :

Այս տեսակցութիւններէն առաջ երկու անգլեւսաքսոն ներկայացուցիչները եւ ֆրանսական դեսպանը խօսակցութիւններ ունեցած էին Խ. Միութեան արտաքին նախարարի օգնականներէն Գ. Զորինի հետ: Թերթերը որեւէ լուսաբանութիւն չեն հրատարակեր այս տեսակցութեանց մասին: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ երեք ներկայացուցիչները նոր հրահանգներ ստացած են, Պերլինի խնդիրը կարգադրելու, եւ ճամբան հարթելու համար ի խնդիր նոր բանակցութեանց :

ԿԱՐԵԼԻ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱ՞Յ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Զօր. Քլէյ, Գերմանիոյ ամերիկեան հրամանատարը, յայտարարեց թէ հաշտութեան դաշնագրի համար հիմ պիտի բանեն համաձայնութիւն մը՝ Արեւմտեան եւ Արեւելեան պետութեանց միջեւ, հետեւեալ սկզբունքին վրայ .— Քաղաքանապէս եւ տնտեսապէս միացեալ Գերմանիա մը հաստատել՝ Դաշնակցային կառավարութեամբ :

Զօրավարին կարծիքով, Խ. Միութիւնը պարզապէս ռազմավարութիւն մը կը փորձէ, երբ կը պահանջէ Գերմանիոյ հետ հաշտութիւն կնքել օր առաջ եւ քաշել դաշնակից բանակները: Յետոյ խօսելով Պերլինի պաշարման վրայ, ամերիկացի հրամանատարը նկարագրեց այն թշուառութիւնները, որոնց պիտի մատնուին Գերմանները եւ Անգլեւսաքսոնները յառաջիկայ ձմրան, եթէ Պերլինի պաշարումը վերցած չըլլայ մինչեւ այն ատեն: Թէեւ միջոցներ ձեռք առնուած են օրական 8000 թոն պաշար փոխադրելու օդանաւերով, բայց ձմեռը կարելի չէ 4500 թոնէն աւելի ապահովել, մանաւանդ որ Պերլինը միշտ ենթակայ է սառնաշունչ քամիներու :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը կը պատրաստուի ամբողջովին իր թեւարկութեան տակ առնել Պերլինի վարչութիւնը: Կարծողներ կան թէ այս կարգադրութիւնը կրնայ տեղի ունենալ քանի մը օրէն: Պերլինի արեւմտեան շրջանի բնակիչներուն նորէն ազդարարուեցաւ խորհրդային մամուլին կողմէ, որ չհպատակին անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան իշխանութեանց հրամաններուն: «Եթէ հպատակին, հետեւանքները իրենք կը կրեն, որովհետեւ Արեւմտեան հրամանատարներուն յանձնարարութիւնները որեւէ իրաւական հիմք չունին »:

Նորէն Արեւելքը Արեւմուտքի դէմ

« ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ Է , ԿՐՆԱՔ ԴՈՒՐՍ ԵԼԼԵԼ »

Շաբաթ օր Դանուբեան խորհրդաժողովին մէջ նորէն արեւելքը արեւմուտքի դէմ ելաւ, երբ կը քննուէր ազատ նաւարկութեան խնդիրը: Ֆրանսական ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իր երկիրը չի կրնար ընդունիլ մեծամասնութեան քուէն, եթէ ժողովը չճանչնայ նախապէս կնքուած պայմանագիրները: Այս տեսակէտին ուժ տուաւ անգլիական ներկայացուցիչը, յիշեցնելով թէ 1921ի դաշնագիրը կը պահէ իր ուժը եւ թէ այն երեք պետութիւնները՝ Յունաստան, Իտալիա եւ Պելճիքա, որոնք հրաւիրուած չեն այս ժողովին, տակաւին իրաւունք ունին օգտուելու Դանուբի անարգել նաւարկութենէն՝ համաձայն նոյն դաշնագրին:

Խ. Միութեան ներկայացուցիչը՝ Վիշինսքի զայրանալով այս յայտարարութենէն, յարձակեցաւ ֆրանսական եւ անգլիական ներկայացուցիչներուն վրայ, եւ ըսաւ թէ 1921ի դաշնագիրը գոյութիւն չունի այլեւս: «Դուք 1938ին եւ 1939ին նոր համաձայնութիւններ կնքեցիք եւ ոչնչացուցիք զայն, եւ հիմա նորէն խնդիր կը յարուցանէք: Խ. Միութիւնը, որ երկար ատեն անդամ եղած էր Դանուբեան յանձնաժողովին, դուրս ձգուեցաւ 1921ի պայմանագրէն: Դուք չուզեցիք ներկայացուցիչ մը տեսնել բանուորներու եւ գիւղացիներու հանրապետութենէն: Դուք մեզի հետ վարուեցաք այնպէս՝ ինչպէս խոհարարը գետնախնձորին հետ: Հիմա կ'ըսէք թէ չէք կրնար նոր պայմանագիր մը ընդունիլ, եթէ ստորագրուած չըլլայ 1921ի ժողովին մասնակցող բոլոր պետութիւններէն, մէջն ըլլալով Պելճիքան, Իտալիան եւ Յունաստանը: Գործակցութեան լեզուն չէ այս, այլ փաթ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԻԿՈՒԻՆԸ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՏՈՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անցեր այնքան օր ու տարի, որպէս նշան տեւող կեանքի՝ թոնիրն վառեր ամէն առտու, եւ անվարան, եւ անթերի:

Ծուխը՝ յորդուն,
Ծուխը՝ ծըփուն՝
Լեցուցեր է ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ,
Գետնէն մինչեւ բարձըր ձեղուն,
Ծեփեր է ան՝ տունը ողջոյն:

Ծուխը ըմբոստ ու գայրացկոտ՝ ալիք չիներ թոնիրին բերնէն, քուլայ-քուլայ գալարուելով՝ հոսեր է ան հանդարտօրէն, ու լճացեր, եւ՝ տարածուեր, սեւցուցեր տուն ամէն կողմէն, յագեցուցեր պատերն սեւէն, ապա փախեր տան երդիքէն:

Հոսեր է ծուխն՝ ամպի նըման,
Սեւով ներկեր սիւն ու գերան,
Սեմն, դըրանդին, դուռը անդամ: Հայրենի տունը
Կարծես ըլլայ խեժով ծեփած Նոյի Տապան,
Նետուած վըրայ Ջրհեղեղին,
Կը սըրըփայ դողէն մահուան ...:

Մուխն՝ նեղիչ է, տան մէջ ապրող ամէն մի մարդ ալ կը տանջէ, անոնց աչքերն կը մըմռացնէ, ակռան բոլոր՝ կը խռովէ, հոսող արցունքն այտերն ի վար՝ կը սորսորայ առուի նման, կը քայքայէ ներաշխարհիդ բանուածքն լման:

Թոնրի վառման առնն, լա՛ւ է,
Դուրսը փախիլ, փողոց, էհէ՜,
Կամ՝ փերմակը գլուխն քաշել,
Ինքնամփոփուիլ, շունչը բռնել:

Այլապէս մուխն քիթդ կը մտնէ, կամ՝ բերանէդ ներս կը խուժէ, ապա կը սկսի բարբարոս հազ՝ որ թոքերուդ ներարդներն անգամ կը քայքայէ: Բայց երջանիկ էինք բոլոր, հայրենի տան աղիլեղի ծուխին մէջ իսկ, պղտիկները՝ վերմակներ տակ, քիթ՝ քթի դէմ, ու դիրկ դըրկի՝ կը պատմէինք հին հէքիաթներ, կամ՝ կ'երգէինք փեղայական ըմբոստ երգեր, «ձայնի վրայ» մենք կ'առնէինք հայրենի տան հողէ տանիքն ու գերաններ:

Մուխը թոնրին եթէ կեցաւ,
Լոյսը եթէ գետին ինկաւ,

Ալ կ'երեւնան տան երդիքը, պատերն ու սիւն, գերաններ մեծ, առհա տեսնես հաց-թուխ կինը փառեղ մէջքին զոգնոցն կապեց, եւ պատրաստեց սեղան, գրտնակ (*) ու մաղրաքան (**), ու նըստելով թոնրի շուրթին, քանի մը հեղ խաչ կը հանէ ու կ'աղօթէ, իր աղօթքն՝ հրեշտակներն կուգան երդին ծայրն ու բերան, ողջոյն կուտան հայրենի տան ...:

Օ՛խ, օ՛խ, ահա՛,

Լաւաշ հացին հոտը կ'իյնայ, առջին անգամ՝ հացթուխ կնոջ այտին վրայ...

Հացին հոտէն՝ արեւն կուգայ, պաչիկ կ'ընէ այտը անմեղ հաց-թուխ կնկայ:

Կը դինովնանք հացին բոյրէն,
— Հաց, քեզ ողջոյն, եւ օրհնութիւն:— Ամէն, ամէն:

Հացը կ'ելլէ թոնրին մէջէն, աւելի բոլոր կակղներէն, սրփոցներու վրայ կ'իյնայ՝ ջերմութեան զոլն առած վրայ:

Ձենք դիմանար, ու գողունի՝ քանի մը հաց ներս կը քաշենք, վերմակին տակ, ու քաղցրօրէն մենք կը ծամենք, գաղտնի՞ն է թէ՝ մեղք ճերմակ:

Ծամէ՛, ծամէ՛, կարծես ձիւթ կայ ակռայիդ տակ,
Հացին միսը բուրումնաւէտ՝ հաճոյք կ'ըլլայ դգուող ու տաք:

×

Սիւնին վրայ — մէկ մարդաչափ հողէ բարձըր թոնրի շուրթէն — տախտակ մը կայ, անոր չափ սեւ, եւ անոր չափ անցած կեանքի վէրք ու տանջքէն, հնաքանդակ յուշ մ'ալ անի, անցեալն յոգնած ուր կը հանգչի, անոր վրայ դեռ կը հեւայ ժամանակը հնադարեայ:

Մենք՝ այդ տախտակ, կոչտ ու անհարթ՝ կ'անուանէինք ճրագակալ, քանի դի անոր վրայ, իրկուն՝ կը դետեղուէր ճրագը վառ, լոյսը անկէ կը հալհըլէր, պտիկ-պտիկ կը փշրուէր, հող — ճրագին իւղոտ բերնէն՝ օրհնութեան պէս կը կաթկըթէր, ու մեր սեն տուն եղբայրօրէն կը լուսավառէր:

Մայրամուտին՝ երբ որ մութը մոխրի գոյնով հողըն կը ներկէր,
Մեր մամիկը պարտաճանաչ իր ճրագը պիտի չակէր,
Ջէթը լեցնէր, ու պատրոյգին քիթը կտրէր,
Ճրագ-կալին վրայ դնէր:
Ապա՝ կ'ելլէր սեմին վրայ, մաղերու ձիւն՝ փըռած ուսին ...,

Իր թոները ներս կը կանչէր՝ հօրենական սուրբ սեղանին:

Իր ձայնին մէջ՝ քաղցրութիւն կար: Բառերուն մէջ՝ սէր ու դըրդանք: Մատուռ մ'էր ան՝ իր խորանով. խորհրդաւոր՝ պատերն ու ծածք. չարակամ իր հսկայ գետեր իր աղօթքին հետ միացած՝ կը դարձնէին հայրենի տուն խորշ մը անբիծ ու սրբամած ...:

Կը ծխայ ծուխն հող ճրագին, մինչ մենք կ'ուտենք ճաշն իրիկուան, մեր հացին հետ կը խառնուին լոյսն ու մուխը հայրենի տան, մուխը՝ նշան կենդանութեան, տուն կը լեցնէ կեանքի բաղձով, մինչդեռ լոյսը՝ անմահութեան տենչ կը բանի պատրանքներով ...:

Սիւնին վրայ ճրագը մեր, կը պլպլայ ու անհամբեր՝ կը դիտէ մեզ, պատերը սեւ, տաշտը հացին ու գերաններ, ու կը ցանէ առատօրէն իր օրհնութեան մարգարիտներ՝ բարձին վրայ ու վերմակին, ուր մանուկներ են քնացեր:

Երդին վրայ՝ փայտէ խաչ կայ
Իբրեւ վահան պաշտպանութեան,
Իսկ տունէն ներս՝ լոյսն ճրագին՝
Կը հալածէ չարիքն դաժան ...:
Օ՛, մեր տունը աւանդապաշտ,
Աստուածաշէն Նոյի Տապան,
Որ՝ կը նաւէ՜ր, ջուրի փոխան՝
Գիշերներու մութի վըրան:
Իրիկունէ մինչեւ առտուն Աստըծուն էր հայրենի տուն,

Ուր մէն մի իր, մասունքի պէս՝ խորհուրդ ունէր եւ սրբութիւն,

Իսկ ցերեկը՝ հերոս մըն էր, աշխատաւէր, պարզ ու նըկուն,

Իր արեան հետ՝ քիրտն ալ կուտար, որ վերծընէր նացերգութիւն:

ՍՕՍ – ՎԱՆ

(*) Խմոր բանալու գլան:

(**) Ուռի ճիւղերէ շինուած, բուրդով լեցուած ու կտաւով մը պատուած գործիք մը, որուն վրայ կը նետուի լաւաշը ու թոնիրի կողերուն կը փակցուի:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Հին եւ նոր տարագիր Ռուսերը

Փարիզի «Le Monde»ը վերջերս երեք թղթակցութիւններ հրատարակեց Գերմանիոյ ռուս տարագիրներու մասին, բաղդատելով հինն ու նորը: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը —

Գերմանիան դարձած է այսօր հակաբոլշեւիկ ռուս գաղթականներու գլխաւոր ապաստանը: Հոն կան թէ նախկին գաղթականներ, թէ վերջին պատերազմին «Տեղափոխուած անձերը» եւ թէ այսօրուան փախստականները:

Հին եւ նոր գաղթականներու պայքարը անցած է յաջորդական երկու փուլերէ: Հին գաղթականները միապետական էին, «Պելկրատի խումբը» ինչպէս կը կոչուէին, նախկին «Ճերմակները», որոնք Եուկոսլաւիայէն եկած էին Գերմանիա: Ասոնք հպարտ էին իրենց տիտղոներով որ իրենց կուտար քաղաքական գործունէութեան մը ազդեցութիւնը շնորհիւ տեղական ամերիկեան իշխանութեան պաշտպանութեան: (Կ'ըսուի նաեւ թէ ամերիկեան լրտեսութեան համար կը գործածուէին անոնք):

Միապետականները իրենց ձեռքը դրին ամբողջ ռուս գաղթականութեան վրայ եւ նորերը չհամարձակեցան գլուխ բարձրացնել:

Ամերիկեան շրջանին մէջ, Միւնիխ, տարօրինակ քուէարկութիւն մը տեղի ունեցաւ երբ ռուս գաղթականներու կեդրոնական յանձնախումբ մը ընտրել ուզեցին: Հին տիտղոսաւոր գաղթականները եօթր հոգի մէկ ներկայացուցիչի իրաւունք ունէին իբրեւ «Աւուչ ջուրի ձկնորսներ»: Կային 9 «ծովու ձկնորսներ» խմբակցութիւնէն, եւ 13 «կոշկակար արհեստաւորներու» խմբակցութենէն:

Նոր գաղթականները մեծ զանգուածը կը կազմեն: Շատեր հլու հնազանդ կը հետեւէին իրենց տէրերուն, իսկ ուրիշները արգիլուեցաւ քուէարկութեան մասնակցիլ:

Բայց այս «հին»երու բռնապետութիւնը չէր կրնար երկար տեւել: Ան իր ուժը կորսնցուց իրբեւ հետեւանք «Տեղափոխեալ անձերու» կացութեան օրինականացման եւ բռնի հայրենադարձի դադարման, որովհետեւ ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց ձգտումով, գաղթականները այլեւս Ռուսիոյ չյանձնուեցան: Նորերը առաւ աւելի ապահով զգացին իրենք զիրենք եւ շնորհիւ իրենց թիւի գերակշռութեան վերապատնդաղափարական անկախութիւնը:

Նոր գաղթականները կ'արհամարհեն միապետական աւանդութիւնները եւ հին առանձնաշնորհներու վերահաստատումը:

Նորերու ցանկութիւնն է ապահով ապաստան մը գտնել հեռաւոր Արժանթինի մէջ, ինչպէս եւ ապահովել այսօրուան հացը: Ասոնք բոլորովին անտարբեր ալ չեն քաղաքական կեանքի մասին: Ընդհանրապէս, պարբերաթերթերու եւ մինչեւ իսկ օրաթերթերու խիտ ցանց մը ունին:

Ամէնէն ժողովրդական խմբակցութիւնը «Աշխատաւորներու Ազգային Միութիւնն» է որ հիմնուած էր պատերազմէն առաջ Փրակայի մէջ հին գաղթականներու կողմէ, բայց շնորհիւ նոր գաղթականներու զանգուածին նոր թռիչք առաւ: Ասոնք կը սիրեն Համերաշխականներ կոչել իրենք զիրենք, որովհետեւ կ'ուզեն համերաշխութիւնը թէ դասակարգերու եւ թէ ռուս պետութիւնը կազմող ժողովուրդներու, նպատակ ունենալով շարունակել 1917 Փետրուարի յեղափոխութեան գործը: Անոնց ծրագրին մէջ ընկերվարական ձըդտումներ չկան, սակայն կ'ուզեն պահել հիմնական ճարտարարուեստի պետականացումը:

Մտաւորական դասը, որ փոքրամասնութիւն մըն է, կը համարէ ինքզինք լուսաւորեալ ժողովրդավար:

Մինչդեռ երկտասարդ կոլխոզնիկ մըՕտեսայի շրջանէն, բսած է թէ եթէ նոր պատերազմ մը ծագի, պիտի գինուորագրուի ջարդելու համար հոն մնացած Հրեաները:

Դիտուած է որ ազգային փոքրամասնութեանց հանդէպ ռուս ժողովուրդը գերակայութեան գաղափար չունի, ինչպէս նախկին ռուս կայսրութիւնը, գաղափար մը որ օտար է սովետական մարդոց: Երեսուն տարուան հաւասարութեան քաղաքականութիւնը իր գերը կատարեց, բացի հակասեմականութենէն որ տակաւին կըվերապրի:

Հազարաւորներ են անոնք որ կը փախչին Գերմանիոյ ռուսական բանակէն եւ վարչութենէն եւ կ'ապաստանին «Արեւմտեան»ներուն մօտ: Բայց հոն կը գտնեն միայն թշուառութիւն, անտարբերութիւն եւ վազուանդանստուգութիւնը: Ասոնք կը կազմեն փարիաներուն փարիաները, չունենալով ոչ բնակարան, ոչ ալ ապրուստի պայմաններ: Զինուորական բժիշկ մը որ Պերլինէն փախած էր, կը պատմէ թէ որքան յուսախաբ եղած էր: Նախ վռնտուեցաւ ամերիկեան հրամանատարութենէն, յետոյ ծեր ռուս թարգման կին մը զգուշացուց որ եթէ չպահուի, կրնայ իբրեւ լրտես ձերբակալուիլ եւ յանձնուիլ Ռուսերուն, իբրեւ դասալիք: Ասկէ ի վեր կը մտածէ իբրեւ բանուոր Քանատա մեկնիլ: Իր ընկերներուն մեծ մասը Ուկրայնացիի կամ Պալթեանի անունին տակ կը ծածկուի, որովհետեւ անոնք որոշ առանձնաշնորհներ կը վայելեն եւ բռնի ետ չեն վերադարձներ զանոնք:

Իրենց փախուստին գլխաւոր շարժառիթը դէպի Խ. Միութիւն վերադառնալու հրաւէրն է: Շատեր յանձնուած էին Գերմանիոյ, ինչ որ արդէն ոճիրի հաւասար է, ուրիշներ հին դատապարտեալներ եւ մաքրագործուածներ էին, որ կասկածելիներու մէջ կը դասուէին: Ասոնց համար փախուստը միակ միջոցն էր ազատելու համար բռնի աշխատանքէն, բայց մեծ թիւ մը կը խորշի «կարգի մէջ մտնելէ»է, այսինքն Ռուսիոյ մէջ նորէն իբրեւ կոլխոզեան պաշտօնեայ կամ միջին արհեստագէտ աշխատիլ, դիւրին եւ ազատ կեանքէ մը վերջ գրաւման շրջանին:

Ասոնցմէ վերջ կուգան արկածախնդիրները որոնք կոլխոզին կամ գործատան խիստ օրէնքներէն կը փախչին եւ կը թափառին անծայրածիր Ռուսաստանի մէջ, մինչեւ որ օր մը բռնուին եւ բռնի աշխատանքի կայաններու մէջ ստիպուին ծառ կտրելու:

Բացի անոնցմէ որոնք գաղթական կը դառնան դըդուելով կամ փախնալով եւ կամ մղուած շահէն կամ արկածախնդրութենէն, կան իսկական ըմբոստներ, գաղափարական գետնի վրայ յուսախաբներ: Ասոնք 30—40 տարեկան են, կազմուած սովետական վարչաձեւին տակ, անգամ են կոմսոմոլի (երիտասարդ համայնավարութիւն): Ոմանք հողի համայնացումէն կամ 1937ի «մաքրագործումէն» ըմբոստացան: Մեծ մասին մէջ յուսախաբութիւնը ծնած է պատերազմով եւ կամ պատերազմէն վերջ: Անոնք կը կարծէին որ եթէ թըշնամին պարտուէր, խստութիւնը քիչ մը պիտի թուլնար: Բայց հակառակը պատահեցաւ: 1946ին տրակոնեան խիստ միջոցներ հարուածեցին կոլխոզը, գործարանը, կուսակցութիւնը, վարչութիւնը, գրականութիւնը եւ արուեստը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄ ԵՐԳԵՐԸ (բանաստեղծութիւններ): Գըրեց՝ Դեւ: Թեհրան, 1947: Ընտիր թուղթի վրայ, գեղեցիկ տպագրութեամբ: Գին 50 րիալ: Տպ. Փարոս, Գողոտայ Լալեզար, Թեհրան:

ԶԱՀԱԿԻՐ, շաբաթաթերթ քաղաքական, գըրական եւ ընկերային: Թիւ 1, 2, 3: Խմբագիր Հայկ Ժամկոչեան: Հասցէ — B. P. 327, Le Caire (Egypte):

ԶԱՐԹՕՆՔ, երկշաբաթեայ գրական հանդէս, No. 19: Հրատ. Մաշտոց, տպարան Շտուտգարտ 1948: Տարեկան բաժնեգին 1000 ֆրանք: Հասցէ. — Bessemerstrasse 7—9, Zuffenhausen, Stuttgart, (Allemagne):

ԱՓՍՈՍԱՆՔ, խօսք Դեւի, երաժշտութիւն Ն. Գալանտէրեանի, Թեհրան, 1948:

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ Կ'ՈՒՐԱՆԱՆ

Դեռ բթամիտներ կամ նենգամիտներ կան որոնք իմաստութիւն ծախել կ'ուզեն, ըսելով թէ Հանրապետական Հայաստանի կառավարութիւնը չուզեց լեզու գտնել Մոսկուայի հետ :

« Հայրենիք » պատասխանելով այս կարգի զրպարտութեանց, կը յիշէ քանի մը պատմական փաստեր .—

« Հայաստանի կառավարութիւնը բազմաթիւ ճիգեր ի գործ դրած է «Մոսկուայի հետ լեզու գտնելու»: Յիշենք միայն մէկը: Եթէ Մոսկուայի մէջ Լեւոն Շանթի պատուիրակութիւնը, խոստումներ ու երաշխիքներ ստանալէ վերջ ալ, չարաչար ձախողեցաւ իր առաքելութեանմէջ, պատճառն այն է որ Մոսկուա, զոհելով Հայաստանը, որոշած էր շահիլ Թուրքը՝ իր հեռաւոր աւելի մեծ նպատակներուն համար:

1920 Հոկտեմբեր 10ին խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչ Լեգրանը եկաւ Հայաստան եւ, երեք օր յետոյ, գրաւոր վերջնագիր մը տուաւ Երեւանի կառավարութեան՝ պահանջելով որ հրաժարի Սեւրի Դաշնագրէն եւ թոյլ տայ որ Մոսկուա Հայաստանի ճամբով զէնք ու ռազմամթերք հասցնէ Թուրքիային:

Փաստ չէ՞ ասիկա :

Շուշի – Նախիջեւան գծով եւ Սեւ Ծովու նաւահանգիստներով, Մոսկուայի իշխանութիւնը Տրապիզոն եւ Էրզրում հասցուցած է մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք, զէնք, թնդանօթ, ոսկի եւայլն: Ասիկա հաստատող փաստերն անպակաս են: Այս մասին 1926 թուին Անգարայի դատավարութեան ժամանակ եւս խոստովանութիւններ ըրած են ականաւոր Թուրք գործիչներ :

Փաստ չէ՞ ասիկա :

Հայ – Թրքական պատերազմի ժամանակ բոլշեւիկներ Թիֆլիզէն եւ այլ շրջաններէ Հայաստան մտցուցին բոլշեւիկ քարոզիչներ եւ մեծ քանակութեամբ գրականութիւն եւ Թռուցիկ՝ նպատակ ունենալով խորտակել հայկական բանակի կորովն ու դիմադրական ոգին: Երբ Թրքական բանակը Ալեքսանդրոպոլի մօտեցած էր, հայ բոլշեւիկներ կարմիր դրօշակ պարզած դիմաւորեցին «Թուրք ազատարար բանակը», հուռաներով ողջունեցին անոր մուտքը մեր երկիրը, ճառեր արտասանեցին ըսելով որ շնորհիւ Թուրք բոլշեւիկ գործակցութեան Հայաստան պիտի ազատի «Դաշնակներու ստեղծած դժոխքէն»: Հետագային այս մասին իրենք՝ բոլշեւիկ թերթերը գրած են :

Փաստ չէ՞ ասիկա:

Դեռ քանի մը օր առաջ հրատարակեցինք մէկ մասը 1920 Նոյեմբեր 29ին Ղարաքիլիսայի մէջ շրջաբերութեան դրուած բոլշեւիկեան Թռուցիկի մը, ուր ըսուած էր որ «Հայաստանի յեղափոխական կոմիտէն վայելում է Տաճկաստանի ժողովուրդի եւ աշխատաւորութեան համակրանքը: Մենք հաւատում ենք որ իմպերիալիստական լծից ազատագրուող ժողովրդասիրական Տաճկաստանը մեզ եւս իր հետ Սեւրի դաշնագրի հակառակորդ համարելով, մեզ եղբայրական ձեռք է մեկնելու այժմ, երբ մենք նրա հետ միասին կռիւ ենք մղում Անտանտայի գիշատիչներու դէմ: Այս կոչը ստորագրած են, Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան Յեղափոխական Կոմիտէի անունով, նախագահ Ս. Կասեան, անդամներ՝ Աւիս Նուրիջանեան, Ալեքսանդր Բէկզադեան, Սահակ Դովլաթեան, Ասքանազ Մռաւեան եւ Սահակ Գաբրիէլեան :

Կը հարցնենք, փաստ չէ՞ ասիկա:

Կարելի էր դեռ երկարել շարանը այս կարգի փաստերու՝ ցոյց տալու համար որ ի՞նչ օգուտ մեր « լեզու գտնելու » ճիգերէն, երբ անդին Մոսկուան որոշած էր իր ընելիքը մեզի հանդէպ » :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԱՎԻՆԵՈՆ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. տեղւոյ « Մուրատ » խումբը կազմակերպած էր դաշտագնացութիւն մը Խանասորի տարեդարձին առթիւ, ճիշդ թուականին՝ Յուլիս 25ին, կիրակի, դէպի Փոնթէի ծանօթ դաշտավայրը:

Համեստ բազմութիւն մը եկած էր Ավինեոնէն եւ շրջակայ գիւղաքաղաքներէն,— Փոնթէ, Մոնֆավէ, Գարթալաս, Ս. Սաթուռնէն եւն.: Բոլորն ալ գրեթէ հեծանիւներով ....

Դժբախտաբար օդը շատ աննպաստ էր ու միստրալը խենթեցած, մեզ կ'ուզէր թռցնել դաշտին վրայէն: Այս տարի, Վօքլիւզի արեւն անգամ ու· տաքցուց մեր կռնակը :

Բանախօսութեան բաժինը կատարուեցաւ ժամը 5ին: Մարսէյլէն հրաւիրուած էր ընկեր Մ. Ասլանեան որ պարզեց Արշաւանքին շարժառիթները, մանաւանդ 1896ի մեր անմահ երեք խմբապետներու՝ Աւետիսեանի (Արմենական), Պետոյի (Դաշնակցական) եւ Մարտիկի (Հնչակեան) ղեկավարութեամբ Վանէն նահանջող ութ հարիւր երիտասարդներու գոյամարտը (հազիւ հարիւրեակ մը զինուած էին), եւ, ի վերջոյ անոնց փամփուշտներուն սպառումով՝ նահատակութիւնը, գազանաբարոյ Շարաֆ ու Հիւսէյին պէկերու մարդոց՝ ու իրենց ղեկավարութեամբը:

Մէկ տարի ետք, Հ. Յ. Դ. կողմէ կազմակերպուեցաւ փոխ վրէժի արշաւանքը, ցոյց տալով Մազրիկցիներուն, Հայուն բռունցքը :

Ընկեր Ն. կարդաց ողբացեալ ընկեր Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Ուխտաւոր»ը, նուիրուած Պետոյի յիշատակին, ուր ընդհանուր կերպով կը պատմուի Գարահիսար լերան վրայ մղուած գոյամարտը 1896 թուականին: Ընթերցումը խոր տպաւորութիւն գործեց :

Ընկեր Մ. Գաբրիէլեան արտասանեց Զարենցի «Գովք Հայաստանին», որ մեր հանդէսներուն «Հայր մեր»ը դարձած է տարիներէ ի վեր, ու պէտք է նաեւ, որ դառնայ բոլոր հայ տուներու նոր օրերու «Հայր մեր»ը :

Ներկայ էր Մարսէյլէն նաեւ ընկեր Գ. Կոփոյեանը, որ երգեց անզուգական նահատակ Վարդգէսին նուիրուած երգ մը,— նորութիւն մը ունկնդիրներուն համար :

Սոսկալի ուժեղ հովը թոյլ չտուաւ, որ ուրախութիւնը շարունակուէր դաշտին վրայ մինչեւ ուշ ատեն: Իբրեւ մխիթարանք, մաս մը ընկերներ ու բարեկամներ դաշտէն բաժնուելէ վերջ, Փոնթէի մէջ, ընկեր Գ. Այվազեանի տունը, մինչեւ ուշ գիշեր շարունակեցին ուրախութիւնը, երգերով ու կենացներով ....:— Տրչիկ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Յուլիս 25ի կիրակի օրը քաղաքիս ընտրանիին համար եղաւ վայելքի օր: Հակառակ հեղձուցիչ օդին, եւ քոստներու խաչակրութեան Carloniaի սրահը լեցուն էր: Ժամը 4ին Պ. Ռաֆայէլ Շահինեան ֆրանսերէն գեղեցիկ ճառով մը պանծացուց հայ երգն ու երաժշտութիւնը :

Օր. Ծովինար Տէր Գէորգեան՝ իր աւելի քան 12 երգերով՝ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) յուզեց եւ խանդավառեց ներկաները, խլելով բուռն ծափեր: Փոխն ի փոխ բեմ եկան նաեւ Սարգիս Չէօրէքճեան որ նոյնպէս գեղեցկօրէն նուագեց բազմաթիւ հայերէն եւ ֆրանսերէն կտորներ, արժանանալով ներկաներու երկարատեւ ծափերուն : Մեր համակրելի ընկերոջ՝ Գեղամ Խուրշուդեանի դուստրը, Օր. Սոնիան, դաշնակով կ'ընկերանար երկուքին ալ: Թէեւ Քոնսէրվաթուարի ուսանողուհի տակաւին, օրիորդը յաջողութեամբ կատարեց իր դժուարին դերը: Օրուան նախագահը, Պ. Ռաֆայէլ յանուն նորակազմ Կապոյտ Խաչի վարչութեան, Օր. Ծովինարին եւ Օր. Սոնիային նուիրեց մէկ մէկ գեղեցիկ ծաղկեփունջ :

Հայ մշակոյթի եւ երգի մասին՝ Պ. Միքրիճեան Անսուրեան կարդաց խնամուած գեղեցիկ ճառ մը՝ զոր կը դրկեմ նոյնութեամբ :

Պարտք կը զգամ, կազմակերպիչներու կողմէ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Քանի մեր ազնիւ բարեկամներէն Տէր եւ Տիկին Յ. Նշանեանի եւ Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէրտէրեանի որոնք ամէն ջանք չխնայեցին մեր ձեռնարկին յաջողութեան համար : Շահան Սեւան

« ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ՕՐԸ » ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼ .— Սիրելի «Յառաջ», մեր հոգը չէ թէ, ի՞նչ կ'ըսեն կամ ի՞նչ կը մտածեն «դեղնած հոգիներ» : Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, մենք արժանաւոր կերպով կատարեցինք մեր սրբազան պարտականութիւնը, Խանասորի 51րդ տարեդարձին առթիւ: Փարիզէն ու շրջաններէն հաւատաւոր հոծ բազմութիւն մը, ընտանիքներով ու երիտասարդներով եկած լեցուած էր Շավիլի անտառը, կատարելու համար «Յուլիս ամսու 25ին անոնց տօնը»: Բախտաւոր զուգադիպութեամբ մը, այս տարի բնութիւնը եւս, շաբաթներէ ի վեր տեւող ձանձրացուցիչ անձրեւներէ վերջ, այդ օրը բացաւ իր երեսը տաքուկ արեւով մը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ռաֆֆի» երգչախումբը միացած Իսիի իրենց ընկեր – ընկերուհիներու, իրենց հայրենասիրական եւ ժողովրդական երգերով, մեներգներ եւ արտասանութիւն, բարձրախօսով, եւրոպական եւ հայկական պարեր մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, խանդավառ պահեցին հասարակութիւնը: Այս անգամ եւս ներկայ էր, ծերունի Խանասորցին, հաւանաբար միակ վերապրողը այդ հերոսամարտի դերակատարներէն որ յուզուած՝ իր յարգանքի խօսքը արտասանեց իր հերոս ընկերներուն յիշատակին:

Շավիլի հին գերեզմանատան մէջ, Խանասորի

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

— Ի՞նչ ան, գոչեց Գագիկ հասկնալով Քոսակի ակնարկը :

— Իշխանուհի է ան եւ սիրուած ձեզմէ, հարուածեց Քոսակ առանց խնայելու :

— Ո՞վ է :

— Աղջիկդ :

— Հեղինէ՞ն .... : Ոչ, անկարելի է:

— Այո, Հեղինէն: Ան է որ կը լրտեսէ մեզ, եւ ես այդ մասին ամենեւին կասկած չունիմ :

— Կը սխալիս դուն, Քոսակ, իմ աղջիկս չի կրնար լրտեսել մեզ :

— Քոսակը երբեք չի կրնար սխալիլ. ան ինչ որ կ'ըսէ հաստատ գիտէ. Հեղինէն լրտես է :

— Լռէ՛, անզգամ, գոչեց Գագիկ եւ կատաղութեամբ բռնեց անոր օձիքէն :

Քոսակ անտարբեր էր անշունչ առարկայի մը պէս. դառն ժպիտ մը անցաւ միայն անոր շրթունքներուն վրայէն: Գագիկ կը դողար բարկութենէն ու վիշտէն :

— Քոսակ, այդպէս մի ըսեր. ըսէ՝ սխալեցայ, ես, կանչեց Գագիկ խուլ ձայնով մը:

— Կը կրկնեմ, տէր իմ, Հեղինէն լրտես է :

Կրկին զայրոյթի բոցը անցաւ Գագիկի աչքերուն մէջէն, եւ ձեռքը սուրին տանելով, պոռաց հրամայական շեշտով մը.

— Ապացոյց կ'ուզեմ, ապա թէ ոչ կտոր կտոր կ'ընեմ քեզ :

Քոսակ իր ցանցառ պեխերը ոլորեց եւ անտարբեր կերպով ձեռքը դէպի ծոցը տանելով՝ նամակ մը հանեց եւ տուաւ Գագիկին :

— Ահա ապացոյցը, աւելցուց :

— Ի՞նչ է այս, հարցուց սարսափած Գագիկը:

— Աղջկանդ գրած նամակը Մարտիրոս հօր :

Գագիկ դողդոջուն ձեռքով վերցուց նամակը, կարդաց եւ գունատեցաւ: Աչքերուն չէր հաւատար: Այդ այն նամակն էր, որով Հեղինէն կը զգուշացնէր Մարտիրոս վանահայրը իր հօր լարած որոգայթներուն դէմ :

— Ո՞վ տուաւ այս նամակը, հարցուց Գագիկ խուլ, գերեզմանական ձայնով :

—Գողցայ, պատասխանեց Քոսակ սառնօրէն:

— Ուրկէ՞ գողցար, պատմէ :

— Բիւրականի վանքը, երբ Սահակ սրբազանը եւ Մարտիրոս հայրը իշխաններուն հետ խորհուրդի նստած էին, ես դեւի նման ներս սողացի եւ այս նամակը գողցայ: Անոնք շատ խօսեցան աղջկանդ մասին, շատ գովեցին զայն եւ ամէն միջոց գործ պիտի դնեն Հեղինէն քեզմէ հեռացնելու համար :

— Ասիկա չեն կրնար ընել, ըսաւ Գագիկ եւ բանալով քովի սենեակին դուռը՝ երեք անգամ ծափ զարկաւ :

Երկու սպասաւորներ ներս վազեցին եւ լուռ կեցան սեմին վրայ :

— Կանչեցէք այստեղ Խորէն իշխանը, ըսաւ ան դառնալով սպասաւորներուն :

Սպասաւորները դուրս գացին եւ քիչ յետոյ ներս մտաւ Խորէն իշխանը, որ ամրոցի վերակացու էր կարգուած :

— Խորէն իշխան, իսկոյն բանտարկէ Հեղինէն եւ աղախին մը միայն ձգէ անոր մօտ: Հացէն ու ջուրէն զատ ոչինչ չտաս :

Խորէն իշխանը, որ 40—45 տարեկան մարդ մըն էր եւ իր աղջկան պէս կը սիրէր Հեղինէն, շանթահարի նման կանգ առաւ, երբ լսեց Գագիկի հրամանը:

— Չլսեցի՞ր :

—Բայց, տէր իմ, արդէն հիւանդ է ան, ի՞նչպէս կը դիմանայ :

— Կատարէ՛ ինչ որ կը հրամայեմ: Վայ քեզ, Խորէն իշխան, եթէ լաւ չհսկես :

— Անգութ հայր, մրմռաց ինքն իրեն Խորէն իշխան եւ դուրս գնաց հրամանը կատարելու :

Քոսակը լուռ մտիկ կ'ընէր զանոնք: Երբ Խորէն իշխանը դուրս ելաւ, դիւական ժպիտ մը արձակեց ան եւ ըսաւ .

— Արժանի՛ էր :

Հեղինէն բանտարկուած էր :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

արշաւանքին ղեկավարներէն Իշխան ու Իշխանուհի Արղութեաններու շիրիմին վրայ յարգանքի խօսքը արտասանեց ընկեր Հայկ Սէրճկիւլեան, ոգեկոչելով յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք մոռցած իրենց անհատական հանգիստը եւ իրենց կեանքը ի սպաս դրին հայրենիքի փրկութեան գործին: Ընկերը իր յարգանքի խօսքը բաւ նոյն մեր սիրելի ընկեր բժիշկ Տէր Դաւթեանի, ինչպէս նաեւ Արղութեան խումբի ընկերներէն եւ վերջին պատերազմի զոհերէն տարաբախտ ընկեր Հրանտ Աթանեանի շիրիմներուն վրայ:— Թղթակից

բոնչ»ի լեզուն: Եթէ յաւմարիք պայմաններ դնել, դուռը բաց է ձեր առջեւ, ինչպէս որ ներս մտաք, կրնաք այնպէս ալ դուրս ելլել: Խորհրդաժողովը չի կրնար սպառնալիքներ կամ վերջնագրեր ընդունիլ. բոլորն ալ հաւասար իրաւունքներ ունին այստեղ »:

Վիշինսքի գիտել տուաւ նաեւ թէ Դաշնակից - ները գրժեցին իրենց համաձայնութիւնները Եալթայի եւ Փոցտամի, ինչպէս եւ Միացեալ Ազգե - րու ժողովներուն մէջ:

Ժողովը բացուած առեն ամերիկեան ներկայացուցիչը առաջարկած էր որ Աւստրիան եւս մասնակցի հաւասար իրաւունքով: Այս առաջարկն ալ մերժուեցաւ Վիշինսքիի դիտողութեան վրայ՝ երկուքի դէմ եօթը ձայնով: Միակն անգլիական ներկայացուցիչը թեր քուէարկեց: Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց, իսկ Խ. Միութիւնը, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Ուկրայնա, Պուլկարիա եւ Հունգարիա դէմ քուէարկեցին:

Այսպէս, արեւմտեան ճակատը երկու անգամ պարտութիւն կրեց. առաջին՝ լեզուի խնդրին մէջ, երբ Ռուսերը մերժեցին իբրեւ պաշտօնական լեզու ճանչնալ անգլերէնը, եւ երկրորդ՝ վերոյիշեալ հարցին մէջ:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ յոռետես են վերջնական ելքի մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐՏՈՒ ՔԱՂԱՔԸ (Թուրքիա) ողողուած է տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով: Հեղեղը հսկայական ժայռեր բերած է մինչեւ քաղաքին Ազիզիէ թաղը: Շրջակայ գիւղերուն մէջ հեղեղը քշած տարած է ամէն բան: Մարդկային զոհեր ալ կան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Արաբական Բարձրագոյն Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց Յուլիս 31ին, որով կ'ըսէ թէ որոշած են վերսկսիլ «Ճիհատ»ը (Նուիրական պատերազմ): Արդէն իսկ շրջաբերական մը ղրկուած է որով Սուրիա բնակող եւ 18—45 տարեկան բոլոր Պաղեստինցիները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Օգոստոս 2էն 12:

ՔՐՈՒՓ ԶԻՆԱԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ վարիչներուն դատը, որ կը տեւէր 11 ամիսէ ի վեր, վերջացաւ շաբաթ օր, երբ գլխաւոր տնօրէնը՝ Ալֆրէտ Քրուփ, Նիւրըմպէրկի ամերիկեան դատարանին կողմէ դատապարտուեցաւ 12 տարի բանտարկութեան, իբրեւ չահագործող գերի վարձուած բանուորներու եւ աւարառու գրաւեալ երկիրներու: Դատապարտեալը մինչեւ առեն կը կորսնցնէ իր ամբողջ ստացուածքը: Քրուփի հաստատութեան հարստութիւնը կը հաշուեն 200 միլիոն անգլ. ոսկի: Տասներկու ամբաստանեալներէն միայն մէկը անպարտ արձակուեցաւ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ շաբաթ օր խուզարկութիւններ կատարեց Փարիզի ռումանական կարգ մը հաստատութեանց մէջ: Մասնաւորապէս խուզարկուեցաւ Փարիզի ռումանական դեսպանը: Ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան, ինչպէս եւ հետապնդումներ մինչեւ Միջերկրականի ափերը: Թերթերը կը գրեն թէ այս գործողութիւնները կատարուեցան անոր համար, որ լուր առնուած էր թէ կարգ մը Ռումանացիներ տոլար կը ժողվեն հրապարակէն՝ քաղաքական նպատակներով: Կալանաւորները հարցաքննուելէ վերջը ազատ արձակուեցան: «Իւմանիթէ» խստօրէն կը բողոքէ այս ձերբակալութիւններուն դէմ:

ԵՐԿՈՒ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ որոնք տեսակցութիւն մը ունեցած էին նշանաւոր չարագործ «Խենթ Փիէռօ»յի հետ, ձերբակալուելով Ֆրէնի բանտը առաջնորդուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ լուր չեն տուած, երբ ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրուած էր, փախստականը ձերբակալելու համար: Ձերբակալութիւնը կատարուած է համաձայն պատժական օրէնքի 62րդ յօդուածի որ կը տրամադրէ մէկ ամիսէն երեք տարի բանտարկութիւն եւ 6000էն 250 հազար ֆրանք տուգանք: Տեղական թերթերը կը բողոքեն այս ձերբակալութեանց դէմ, իբրեւ բռնաբարում մամուլի ազատութեան: Կարգ մը թերթեր մասնաւորապէս կը քննադատեն ոստիկանութիւնը անոր համար, որ ձեռնպահ անցուցած է երկու ամբաստանեալներուն:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կաթոլիկ եպիսկոպոսներէն դերապայծառ Միխայլովիչ, որ ի բացակայութեան տասը տարի թիապարտութեան դատապարտուած էր անցեալ շաբթու, իբրեւ դրդիչ պատերազմի եւ ապստամբութեան, փախչելով Աւստրիոյ ամերիկեան շրջանը հասած է:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պիլֆէլտ քաղաքին մէջ տանտիրուհիները կատղելով գիներու սղութենէն, հաւկթավաճառ մը բոլոր հաւկիթները թափեցին իր գլխուն եւ քշեցին դայն շուկայէն: Քիչ անդին ուրիշ տանտիրուհիներ սրբեւէ գնում արգիլելով, յաջողեցան 25 % զեղչել տալ պտուղներուն գիները:

ԿՈՄԻՆՖՈՐՄԻ օրկանը Օգոստոս 1ի թիւով մարաջախտ Թիթօն կը կոչէ «բոլորովին ազէտ, թէ զինուորական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով», եւ կ'ըսէ թէ «դաւաճանը չուտով պիտի տապալի»: Թերթը երեք երկար յօդուածներով կը կրկնէ նոյն մեղադրանքները Եուկոսլաւիոյ համայնավարներուն դէմ, անուանելով զանոնք «դաւաճաններ միջազգային ընկերվարութեան»: Թիթօ հեռացաւ Պելկրատէն, իր ամառանոցը քաշուելով:

ԵԳԻՊՏՈՍ նորէն պահանջեց չորս մեծ պետութիւններէն՝ իրեն վերադարձնել Էրիթրէան եւ անմիջապէս անկախութիւն տալ Միացեալ Լիբիայի (Աֆրիկեան գաղթավայր): Եգիպտոս կը պահանջէ նաեւ ինքնորոշման իրաւունք տալ Սոմալիներու երկրին, եւ կը խոստանայ Էրիթրէան տուած առեն դէպի ծով ելք տալ Եթովպիոյ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ եւս կը պահանջէ հարիւր հազար երեխաներ, որոնք առեւանգուած են եղեր Նացիներուն կողմէ, պատերազմի շրջանին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նէվատա» զրահաւորը, որ ողջ մնացած էր երկու մեծ պատերազմներէն եւ հիւլէական ռումբի երկու փորձերէն, շաբաթ օր խորտակուեցաւ արտակարգ դժուարութեամբ: Հարկ եղաւ գործածել թորփիլներ, 14 մարտանաւերու եւ 60 օդանաւերու ռումբերը: Թնդանօթներ արձակուեցան նախ 20, յետոյ 8 քմ. հեռուէն: Այս ահաւոր ռմբակոծութենէն երեսուն վայրկեան վերջը մարտանաւը տակաւին ջուրին երեսը կը մնար, երբ մահացու հարուածը տուին օդանաւային թորփիլները:

ԻՐԱՆԻ Շահը, Մոհամմէտ Փէհլէվի (Պահլաւունի), Փարիզ հասաւ Անգլիայէն: Պիտի մնայ քանի մը օր: 26 տարեկան է:

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ ահագին աւերներ գործեց Լիոնի եւ արուարձաններուն մէջ: Վնասը քանի մը տասնեակ միլիոն կը հաշուեն: Տեղ-տեղ երթեւեկն ալ խանգարուեցաւ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Ամերիկեան ռմբաձիգ նոր օդանաւը, B36, որ 130 թոն բեռ ունի, 9600 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը կտրած է ժամը աւելի քան 480 քիլոմեթր արագութեամբ:

ՍՈՒՐԻԱ — ԼԻԲԱՆԱՆԸ, Իրաքը եւ Անդրյորդանանը տնտեսական եւ զինուորական միութիւն մը պիտի կազմեն, հովանաւորութեամբ Արաբական Դաշնակցութեան, ինչպէս կը հաղորդեն Գահիրէի թերթերը: Այս միութիւնը պիտի կազմէ հիւսիսային թեւը արաբական ճակատին, Եգիպտոսն ըլլալով հարաւայինը ճիւղը: Պաղեստինն ալ միասին պիտի առնեն, պաշտպանելու համար Սիոնականներուն դէմ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Խանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ: Այս կիրակի Վալապրի գեղեցիկ անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Պիտի նուագէ Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը: Պիտի երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ:

Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու կողմէ պիտի ըլլան մարզական խաղեր:

ԾԱՆ.— Երթեւեկի միջոցներու դիւրութեան համար, այժմէն արձանագրուեցէք տեղական վարչութիւններու մօտ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ օր թերթը տպագրութեան յանձնուած էր, երբ ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, Մարսէյլէն.—

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օգափոխութեան կայանը բացուեցաւ շաբաթ օր: Վերջին մարզահանդէսը անցաւ շատ յաջող:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քառորդ դար տարուան պանդխտութեան շրջանին երէց սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն:

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ:

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել:

4.— Երիտասարդութիւնը ինք ուզե՞ց կամ կրցաւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական դիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ:

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին Ֆրանսահայ գաղութը:

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու: Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար:

Պայմանաժամ չենք սահմաներ: Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (ծընեալ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ) մահուան քառասունքին առթիւ:

Սգակիր եղբայրը, Մկրտիչ Աւետիսեան կը հրաւիրէ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Պ. ՄԿՐՏԻՉ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ իր ողբացեալ քրոջ՝ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի մահուան առթիւ (զոհ կառքի արկածի մը՝ Ամերիկայի մէջ) 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի: Ստանալ «Յառաջ»էն:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Գաբրիկեան 2000 ֆրանք կը նուիրեն «ՅԱՌԱՋ»ին, թերթ ղրկելու համար Սուրիական գիւղացի մը: Ցաւակցուցինք ՏԷՐ ՁՕՐԻ ազգ. վարժարանին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ԼԻՍԷ)

(Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ)

Կը բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան, կէսօրէ առաջ, ժամը 10—12 եւ հինգշաբթի ամբողջ օրը:

1 Bld. du Nord, le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Pavillon s/Bois:

ԼՈՒՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 26էն 2 Սեպտեմբեր 1948

Արձանագրութիւններու եւ պայմաններու համար դիմել Փարիզ՝ Միքայէլ Վ. Մումճեանի 10bis rue Thouin, Paris (5): Առնուվիլ լէ Կոնէս՝ Անտոն Ծ. Վ. Իսկէնտէրեանի o9 Bld. Henri Barbusse: Լիոն՝ Գրիգոր Վ. Պապեանի 78 rue Rabelais: Վալանս՝ Գրիգոր Վ. Պապեանի 11 rue Belle Image:

Արձանագրութիւններու վերջին պայմանաժամը 15 Օգոստոս:

Պայմաններ՝ Փարիզէն 7000 ֆրանք, երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր: Լիոն 6800 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր, Վալանս՝ 6.600 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

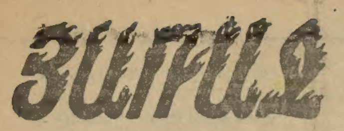

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 4 Août 1948 Չորեքշաբթի 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4599—Նոր շրջան թիւ 1018 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

90 ԱՌ 100 ՀԱՅ ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», Յուլիս 31ին մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'արձանագրէր Թիֆլիսէն հեռագրուած տեղեկութիւն մը, հետեւեալ խորագրին տակ.— « 180.000 բնակիչներէ բաղկացեալ փոքր ժողովուրդ մը կը տօնէ իր խորհրդային Ազրպէյճանի կցման 25րդ տարեդարձը » :

Ու կը պատմէր .—

« Իրանի եւ Թուրքիոյ (?) սահմանագլուխին վրայ, Ղարաբաղի փոքր ժողովուրդը տասնեակ տարիներով ապրեցաւ ցարական փարչութեան, ատաւապետներու , գերմանացիներուն եւ անգլիացի աշխարհակալներու կրունկին տակ : Պահուեցաւ թշուառութեան եւ տգիտութեան մէջ, և իր հարստահարիչները, ապահովելու համար իրենց տիրապետութիւնը այդ հարուստ շրջանին վրայ, կը հրահրէին ազգային ատելութիւնները երկրին բնակիչներուն՝ Ազէրիներու եւ Հայերու միջեւ »:

Բայց,— պատմութիւնը գիտէք արդէն,— «1917 Հոկտեմբերի յեղափոխութեան արեւը փրկեցնաւ Ազրպէյճանը իր շղթաներէն եւ, քանըհինգ տարիէ ի վեր, Ղարաբաղի ինքնավար հանրապետութիւնը մնաց է իր կցումը խորհրդային Ազրպէյճանի »:

Մնացեալը փառաբանութիւն է խորհրդային իշխանութեան օրով կատարուած յառաջդիմութեանց, բոլոր ասպարէզներուն մէջ,— հողագործական , ճարտարարուեստական, կրթական եւն.: Նուաճումներ, որոնք անժխտելի են եւ 25 տարիէ ի վեր կ'արձանագրուին Դաշնակցական մամուլին մէջ ալ, առանց վերապահութեան :

Ինչպէս կը տեսնէք, «Իւմանիթէ»ն տեղեկութիւն անգամ չունի թէ ո'ւր կը գտնուի Ղարաբաղը: Ան չի գիտեր թէ ո'ր երկրին կը պատկանի, պատմութեամբ եւ աշխարհագրութեամբ: Չի գիտեր նաեւ որ այդ «180.000 բնակիչներէ բաղկացած փոքր ժողովուրդին» 90 %ը Հայեր են :

Իսկ ամէնէն ողբալին, լուր անգամ չունի թէ Ղարաբաղի ժողովուրդը ինք չէր որ վճռեց կցուիլ Խ. Ազրպէյճանի, այլ այդ վիճակին մատնուեցաւ նոյն ինքն Սթալինի կամքով, ինչպէս Նախիջեւանը եւ ուրիշ հայկական շրջաններ:

Եթէ քիչ մը պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն գիտնար, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կրնար անմիջապէս ըմբռնել կատարուած բարբարոսութիւնը :

Այն ատեն իր առջեւ պիտի պարզուէր պատկեր մը որ աւելի քան ընդվզեցուցիչ է, եւ ոչ թէ արժանի անկեղծ երախտագիտութեան, ինչպէս հաղորդեր են իրեն :

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն շատ առաջ, երբ Լէնին – Սթալինի ուժը կեդրոնացած էր Մոսկուայի մէջ, Ղարաբաղի ժողովուրդը իր վճռական կամքը յայտնած է զանազան առիթներով եւ առ հուազն ութ համագումարներով,— միանալ մայր երկրին,Հայաստանի:

Խ. Ազրպէյճանի առաջին վարիչներն անգամ, հանգուցեալ Նարիմանովի բերնով խոստացած էին այդ երկրամասը վերադարձնել իր օրինաւոր տիրոջ:

Եւ սակայն, «խորհուրդ մարդկան, կամք Սթալինի»: « Հայ ժողովրդի փրկիչ եւ լուսաւոր բարեկամ սիրելի Ստալինը» բաւական չհամարելով բռնի կցումը, իր մշակած սահմանադրութեամբ իսկ վաւերացուց զայն, իբրեւ հիմնական օրէնք: (1936): Ինչպէս միւս բռնի կցումները,— Նախիջեւան, Ախալքալաք եւայլն:

Ինչ որ Ֆրանսերէն «Իւմանիթէ»ն չի գիտեր կամ չուզեր գիտնալ, հայատառ դրիչներ գիտեն:

Հայկական գլուխներ կան որ աչօք բացօք տեսած են ամէն բան եւ հասորներ կարդացած :

Բայց, անոնք ալ կը կեղծեն: Չեն համարձակիր ոչ բերան բանալ, ոչ ալ ծուռ նայիլ: Ընդհակառակն յիմար – իմաստուն մարզանքներ ալ կը փորձեն ազատ արտասահմանի մէջ, ապացուցանելու համար թէ ինչ որ Մոսկուան կարգադրած է, բանաւոր է եւ արդար :

Այդ երանելիները անշուշտ չեն կրնար ժխտել թէ Ղարաբաղը կրկնապէս յառաջ գացած , զարգացած պիտի ըլլար, եթէ վերադարձուած ըլլար Հայաստանի :

Ազրպէյճանի թեւարկութեան տակ դնելով այդ երկու երկրամասերը, Մոսկուան ծուղակ մը լարեց Խ. Հայաստանի կռնակին վրայ, ի հաճոյս Անգարայի : Շ.

Հայկական օգնութիւն Պաղեստինի աղէտեալներուն

Ճէմալ Հիւսէյնի, Պաղեստինի համար կազմուած Արաբական Բարձրագոյն Յանձնախումբի փոխ – ատենապետ եւ նախագահ Պաղեստինի Արաբ Պատուիրակութեան՝ Միացեալ Ազգերու մօտ, կոչ մը ուղղած էր հայ թերթերուն, օգնութիւն փութացնելու Պաղեստինէն փախածներուն:

Այս կոչին ի պատասխան՝ Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութեան (Կ. Խաչ) Կեդր. վարչութիւնը ղրկած է 500 տոլար, իսկ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն՝ 1000 տոլար :

Ասկէ առաջ ալ Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը Լիբանան ղրկած էր 1000 տոլար, որպէսզի տեղին Հայ Օգնութեան Խաչը գեղօրայք եւայլ պիտոյքներ փութացնէ Երուսաղէմ, Հայոց Պատրիարքարանի միջոցաւ գործածուելու համար հայ աղէտեալներու վրայ :

★ Հալէպի ազգ. վարժարաններէն «Բաւէն Եփիէ» ճեմարանի, Հայկազեանի, Սահակեանի , Զաւարեանի եւ Կիւլպէնկեանի աշակերտները, այս տարի հրաժարեցան իրենց տարեկան պտոյտէն եւ տրամադրելի գումարը,344 ոսկի 75 ղշ. յատկացուցին Պաղեստինի արաբ աղէտեալներու օգնութեան յանձնախումբին :

★ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը 22 Յունիսին 1948 թուակիր ժապաւինեալ տոմարով մը յանձնարարած էր Լիբանանի Հայոց կաթողիկոսական փոխանորդ Խադ արք. Աջապահեանի եւ կաթողիկոսարանի Դիւան եպիսկ. Խորէն եպիսկ. Բարոյեանի հանգանակութիւն կատարել Պէյրութի մէջ, ի նպաստ Երուսաղէմի հայ կարօտեալներուն : Հանգանակութենէն գոյացած է 15.000 ոսկի: Երեք վաճառականներ տուած են հազարական ոսկի,ուրիշներ՝ 500ական, 300ական, 200ական եւն.:

Կաթողիկոսարանի դիմումին վրայ Հայ Աւետարանական համայնքն ալ ձեռնարկած է հանգանակութեան :

ԱՅՍ ՏԱՐԻ ՆԵՐԳԱՂԹ ՉԿԱՅ ՍՈՒՐԻԱ – ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

Պէյրութի «Լը Ժուռ» օրաթերթը կը գրէ (15 Յուլիս.—

Լիբանանցի եւ Սուրիացի Հայեր, որոնք Խ. Հայաստան պիտի ներգաղթէին, տեղեկութիւն ստացան թէ Պաղեստինի մէջ տիրող կացութեան պատճառով,իրենց փոխադրութիւնը յետաձգուած է յառաջիկայ տարուան: Մօտաւորապէս 150 ընտանիքներ արձանագրուած էին մեկնողներու ցանկին վրայ :

ԱՐՏԱԴՐԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 1952 ՅՈՒՆԻՍ

Հանրապետութեան Նախագահը, որ Ժէնիսիա գացած էր վիթխարի ջրաելեկտրակայանին բացման առթիւ, իր հիացումը յայտնեց կատարուած աշխատանքին համար: Այս ամբարտակին շնորհիւ Ֆրանսա պիտի ունենայ 1700 միլիոն քիլովաթ ժամ ելեկտրական հոսանք որ հաւասար է մէկուկէս միլիոն թոն ածուխի :

Նախագահը իր ճառին մէջ անգամ մը եւս յիշեցուց թէ ճակատագրական պայմանաժամ մը ունինք, 1952 Յունիս 30, երբ կը վերջանայ Մարշըլի ծրագրով նախատեսուած օգնութիւնը: «Առանց մեր արտաքին չահարկումներուն եկամուտին շնորհիւ կրնայինք վճարել մեր ներածումներուն մէկ չորրորդը: Երկու համաշխարհային պատերազմներ հարկադրեցին մեզ ծախել դրամագլուխի այդ պահեստները: Այսօր Մ. Նահանգներէն ստացուած վարկերը եւ նուէրները ատժամապէս այդ անհետացած խնայողութեան տեղը կը բռնեն: Առանց այդ վարկերուն եւ նուէրներուն Ֆրանսացիներու կենցաղի մակարդակը անմիջապէս պիտի իջնէր 40 %ի եւ վերջին վեց ամիսներու ընթացքին հացը պիտի իյնար օրական 50կր. Առանց այդ վարկերուն, չկրնալով վճարել ածուխը, քարիւղը, բամպակը եւ զանազան մետաղներ զորս մենք չունինք եւ որոնք ամենօրեայ հացն են մեր ճարտարագործութեան, շուտով պիտի փակուէին մեր գործարանները, եւ պիտի ծաւալէր գործազրկութիւնը, իր անխուսափելի տառապանքներով եւ խռովութիւններով »:

Գ. Վէնսան Օրիոլ ուրախութեամբ հաստատեց թէ արտադրութիւնը մեծապէս բարւոքած է ,շնորհիւ ամէն կարգի եւ ամէն աստիճանի աշխատաւորներու որոնց շաբաթական աշխատանքը այժմ կը հասնի 45 ժամի, մինչդեռ 39 ժամ էր 1938ին:

Եզրակացնելով, Նախագահը շեշտեց թէ «մեր ձեռքն է մեր ճակատագիրը, մեր զաւակներուն ճակատագիրը, իսկ սերունդներու համար՝ բուն իսկ հայրենիքին ճակատագիրը »:

Դեսպանները երկու ժամ տեսնուեցան Սթալինի հետ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԱՂՏՆԻ ԿԸ ՊԱՀՈՒԻՆ

Երկուշաբթի օր արեւմտեան երեք մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները տեսակցութիւն մը ունեցան մարաջախտ Սթալինի հետ, ինչ որ բարենշան դէպք մը կը համարուի քաղաքական շրջանակներու մէջ: Երեք ներկայացուցիչներն էին Մոսկուայի ամերիկեան եւ Ֆրանսական դեսպանները եւ Պէվինի անձնական քարտուղարը՝ Ֆրէնք Րապըրթս: Տեսակցութենէն վերջ երեք ներկայացուցիչները ամերիկեան դեսպանատուն գացին, խորհրդակցելու եւ իրենց տեղեկագիրները պատրաստելու համար :

Տեսակցութիւնը տեւեց երկու ժամ: Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին մանրամասնութիւնները :

Մոսկուայի անթելը հաղորդելով այս տեղեկութիւնը, կ'ըսէր թէ ունկնդրութեան ներկայ էր արտաքին նախարարը, Պ. Մոլոթով :

Լոնտոնի թերթերը կը շեշտեն թէ՝ այս տեսակցութիւնը մեռասաներորդ ժամուն պատրաստուած փորձ մըն էր, խափանելու համար այն ծանր տագնապը որ կը սպառնայ Եւրոպայի խաղաղութեան : Երեք ներկայացուցիչները գաղտնի եւ ճշգրիտ հրահանգներ ստացած էին իրենց կառավարութիւններէն որոնք պատուիրած էին խօսիլ փափկանկատութեամբ, սակայն վճռական: Անոնք պիտի ըսէին .—

« Մենք ալ տրտունջներ ունինք եւ խորապէս պղտոած ենք: Բայց եթէ դուք (Սթալին) պատրաստ էք բանակցելու եւ տագնապը լուծելու, մենք ալ պատրաստ ենք »:

Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ երեք ներկայացուցիչները պիտի ջանան կարգադրել հետեւեալ երկու խնդիրները.— 1. Թեթեւցնել Պերլինի տագնապը,նախապայման դնելով որ Ռուսերը վերցնեն պաշարումը:— 2. Հիմք մը հաստատել խորհրդակցութիւն մը սարքելու համար չորս պետութեանց միջեւ, Գերմանիոյ եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

★ Երեք ներկայացուցիչները Կրէմլին գացին առանձին: Ամերիկեան դեսպանը ռուս թարգմաններ կը գործածէր: Ֆրանսական դեսպանը եւ Պէվինի քարտուղարը միասին առած էին իրենց թարգմանները: Ամերիկեան դեսպանին երրորդ տեսակցութիւնն էր այս Սթալինի հետ : Անգլիական ներկայացուցիչը նախապէս տեսած էր սպարապետը, իբրեւ խորհրդական Մոսկուայի բրիտանական դեսպանատան , իսկ Ֆրանսական դեսպանը դեռ նոր հասած ըլլալով, առաջին անգամ կը տեսնուէր :

★ Քաղաքական շրջանակներու մէջ Ամերիկայի նախաձեռնութեան կը վերագրեն այս տեսակցութիւնը: Կ'ըսեն թէ Մ. Նահանգները իրենց ամբողջ ազդեցութիւնը ի գործ կը դնեն, վերջնապէս լուծելու համար Եւրոպայի տագնապը: Այժմ ամէն բան կախում ունի Սթալինի կամքէն: Եթէ նպաստաւոր ըլլայ Մոսկուայի դիրքը, այն ատեն դիւրին պիտի ըլլայ տեսակցութիւն մը սարքել Սթալինի, Թրումընի, Էթլիի եւ Անտոէ Մարիի միջեւ, լայնօրէն քննելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները:

Պայքարը կը շարունակուի Պերլինի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պերլինի 2.200.000 բնակիչներէն միայն 19.117 հոգի հաւանեցան իրենց պարենաւորումը ապահովել ռուսական շրջանէն: Մնացեալը — 99 % — ապաւինած են Անգլօսաքսոններուն որոնք պիտի շարունակեն պարէն փոխադրել օդանաւերով: Ռուսերը կարծելով թէ լայն ընդունելութիւն պիտի գտնէ իրենց առաջարկը, մեծ քանակութեամբ ուտելիք փոխադրած էին ոչ թէ Խ. Միութենէն, այլ Գերմանիոյ խորհրդային շրջանէն :

Այս շաբթու 300 փուռեր փակուեցան Պերլինի արեւմտեան շրջանին մէջ: Միայն 35 % ածուխ կարելի է տալ փուռերուն :

Ոստիկանական խնդիրն ալ հետզհետէ կը բարդանայ: Ինչպէս գրած ենք, Պերլինը այժմ ունի երկու ոստիկանապետներ , որոնք իրար չեն ճանչնար: Արեւմտեան պետութեանց կողմէ նշանակուած ոստիկանապետը կը յայտարարէ թէ ոստիկաններուն 65 %ը իր տրամադրութեան տակ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(ԸՍՏ «ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի)

Ա.

«Յուսաբեր»ի Յունիս 24ի եւ 25ի խմբագրականները նուիրուած էին «Հ. Յ. Դաշնակցութեան» (ըստ «Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարան»ի):

Կ'ուզենք այժմ քանի մը սեղմ տողերու մէջ տալ «Հայկական Հարցը» ըստ նոյն «Հանրագիտարան»ի:

Յօդուածը զետեղուած է «Հանրագիտակ»ի 3րդ հատորին մէջ, որ լոյս տեսած է Մոսկուա, 1926ին, եւ կը բռնէ 11 էջ (434—445):

Յօդուածին հեղինակն է համայնավար գրիչներէն Վ. Կուրկոյ - Քրեաժին, որ հմուտներէն կը նկատուի Արեւելեան Հարցին մէջ. իրեն կը պատկանին շարք մը ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս, օրինակ՝ «Մերձաւոր Արեւելքը եւ Մեծ Պետութիւնները» (Մոսկուա, 1923), «Յեղափոխութեան Պատմութիւնը Թուրքիոյ մէջ» (Մոսկուա, 1922), «Ազգային - ազատագրական շարժումները արեւելեան երկիրներուն մէջ» (Մոսկուա, 1923) եւայլն:

Յօդուածին աղբիւր ծառայած են 16 գործեր, չորս լեզուներով (ռուսերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ գերմաներէն):

Այնքան աղքատ է այն շտեմարանը, ուրկէ հեղինակը քաղած է իր հիմնական տեղեկութիւնները Հայկական Հարցի մասին:

Անհրաժեշտ է յիշատակել, որ անկախաբար այս յօդուածէն, Հայկական Հարցի մասին կը խօսուի «Հանրագիտարան»ի նաեւ հետեւեալ գրութեանց մէջ՝ «Արեւելեան Հարց», «Անդրկովկաս», «Դաշնակցութիւն» եւ «Հնչակ», կը խօսուի, ի հարկէ, նաեւ բազմաթիւ այլ գրութիւններու մէջ, ուր շօշափուած հարցերը այս կամ այն չափով առնչուած են միգի (Թուրքիա, Քիւրտիստան, Վրաստան, Ազրպէյճան, քաղաքական կուսակցութիւններ եւայլն):

Սոր յաւով պիտի նկատել, որ ճշմարտութիւնը գրեթէ տեղ չունի այս գրութիւններու մէջ:

«Ճշմարտութիւնը, — կ'ըսէր Կիրպոտին, — հարազատ քոյրն է բոլշեւիզմին»:

Այս վերջինը ճանչնալով՝ զուր է խօսիլ իր «քրոջ»ը մասին...

Այս «ճշմարտութեան» լոյսի տակ է ահա, որ խնդիրները կը քննուին եւ կը լուսաբանուին «Հանրագիտարան»ի մէջ:

Խօսելով ընդհանուր ոգիի մասին այն յօդուածի, որ «Հարնագիտարան»ի մէջ նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ու միաժամանակ յիշատակելով շնչին Արուիներու եւ Սիմակներու այն քանի մը տողը, որ բանադատանքով զետեղուած է երախտաշատ ակադեմականի՝ Ստ. Մալխասեանի «Հայ Բացատրական Բառարան»ի մէջ, կը նկատէինք.

«Արովներու եւ Սիմակներու այս պիղծ ոգին այս չափով տեղ գտած չէ «Հանրագիտակ»ի մէջ. լոկ ձեռնարկի վարկը նկատի առնելով — եւ ու թէ մեզ խնայելով — անոր հեղինակները ճիգ ըրած են քիչ մը աւելի «լուրջ» ըլլալ»:

Այս ճիգը կայ նաեւ «Հայկական Հարց»ին նուիրուած յօդուածին մէջ:

Յօդուածը կը սկսի հետեւեալ տողերով.

«Հայկական Հարցը, որ մաս կը կազմէ, այսպէս կոչուած, «Արեւելեան Հարց»ին, անհրաժեշտ է դիտել երկու տեսակէտէ, — առաջինապէս այդ հարցը կը յանգէր Մեծ պետութեանց ձգտումին՝ ուժ տալ Թուրքիոյ կեդրոնախոյս տարրերուն, առով խոկ տկարացնել զայն՝ աւելի դիւրութեամբ Թուրք երկիրը շահագործելու համար, խոկ Սերքնաբար Հայկական Հարցը կը յանգէր Հայերու պայքարին, ղեկավարութեամբը իրենց պուրժուազիի, ի խնդիր ազգային ինքնորոշումի, տիրանալու համար այն քաղաքական - տնտեսական նախապայմաններուն որոնց առկայութեամբ միայն պուրժուազին կրնար ազատօրէն զարգանալ»:

Հարցի այս «տեսական» ձեւաւորումը տալէ ետք՝ «Հանրագիտակ»ը կ'անցնի անոր պատմութեան.

«Նախադրեալները Հայկական Հարցի ստեղծուեցան 18րդ դարուն, երբ հայ ժողովուրդի ղեկավարութիւնը իր ձեռքն առաւ Պոլսոյ ելեւմտական ազնուականութիւնը:

«Ցրուած բովանդակ փոքրասիական Թուրքիոյ տարածքին՝ հայ ժողովուրդը շատ կանուխէն ծնունդ տուաւ առեւտրական պուրժուազիի մը, որ՝ զգալի դեր կը խաղար Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ՝ կապալներ առնելով եւ դրամ փոխ տալով կառավարութեան, նահանգապետներուն եւ ուրիշներու:

«Այդ առեւտրական պուրժուազին միաժամանակ կը ղեկավարէր հայ ժողովուրդի կեանքը հայ հոգեւորականութեան միջոցով, խաւ մը, որ հսկայ ազդեցութիւն ունէր, Պոլսոյ պատրիարքը, որ կը գլխաւորէր կրօնական հայ համայնքը, իրեն կից ունէր ելեւմտական ազնուականութեան ներկայացուցիչներէ կազմուած խորհուրդ մը — ստեղծուած Թուրքերու հրահանգով, 1453ին, երբ անոնք Պոլիսը գրաւեցին — եւ այս խորհուրդն է, որ կը ներկայանար իբրեւ փաստական «ղեկավարութիւնը» հայ ժողովուրդի»:

Այս ընդարձակ քաղուածքը ցոյց կուտայ, թէ «Հանրագիտակ»ը որ դարաշրջանէն կը սկսի պատմութիւնը Հայկական Հարցին եւ ինչպէս կը ձեւաւորէ ու կը զարգացնէ զայն:

Շարունակութեան մէջ «Հանրագիտարան»ը կը խօսի հայ վաճառականութեան, գաղութներէն դէպի Հայաստան հոսող հայ առեւտրական դրամագլուխի, 70ական թուականներու ռուսահայ մտաւորականութեան, եւրոպական դրամագլուխի, Հայերու դէմ ուղղուած քրտական շարժման, հայ գիւղացիութեան եւ մեծ պետութեանց միջամտութեան մասին Թուրքիոյ մէջ, ազդակներ, որոնք նուազ կամ առաւել չափով դեր ունեցած են Հայկական Հարցի մէջ:

Խօսելով մասնաւորաբար Ռուսիոյ մասին՝ «Հանրագիտակ»ը կը գրէ.

«Հայկական Հարցը ողբերգականօրէն բարդացաւ միջամտութեամբը «մեծ պետութեանց»՝ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ: Ռուսատեւտրա-արդիւնաբերական դրամագլուխը, ձգտելով տիրանալ Սեւ Ծովուն, Վոսփորին եւ Տարտանէլին, կը քողարկէր իր այս նպատակները կեղծ նշանախօսքով մը, յայտարարելով, որ «ինք կը պայքարի իբրեւ թէ քրիստոնեաները ազատագրելու համար Թուրքիոյ մահմէտական լուծէն». հայկական պուրժուազին, յուսալով օգտագործել այս նշանախօսքը եւ անոր օգնութեամբ տիրանալ ազգային քաղաքական ինքնորոշման, ոչ միայն ինք, իր մեծամասնութեամբ, ռուսական ուղղութիւն որդեգրեց, այլեւ զայն քարոզեց եւ տարածեց թրքահայաստանի Հայերու մէջ»:

Այս առիթով «Հանրագիտարան»ը, որուն վարիչները այսօր ՆՈՅՆ աշխատանքը կը տանին հայ ժողովուրդի մէջ — ոչ միայն հայրենիքէն ներս, այլեւ անոր սահմաններէն դուրս՝ համայն աշխարհի մէջ — կը նկատէ.

«Հայերու այս դիրքը (ռուսասիրական.— «Յ.») հիմնովին փոխեց դէպի հայ պուրժուազին վերաբերումը Թուրք կառավարութեան, որ մինչեւ 1877ի պատերազմը ոչ միայն չէր հալածեր զայն, այլ մինչեւ իսկ Հայերը կ'առնէր պետական կարեւոր պաշտօններու: Այս վերաբերումը աւելի թշնամական դարձաւ այն խնդրագրէն յետոյ, զոր Ռուսահայերը ուղղեցին կովկասեան փոխարքայ, մեծ իշխան Միխայէլ Նիքոլաեւիչի, եւ այն պաշտօնական դիմումէն յետոյ, զոր Թրքահայերը, գլխաւորութեամբ Ներսէս պատրիարքի, ուղղեցին Ռուսիոյ՝ այս վերջինի պաշտպանութիւնը խնդրելով — ի նպաստ Հայերու — Թուրքիոյ հետ կնքուելիք դաշնագրի մէջ»:

Դատապարտանքի այս տողերը մեր նախորդներու հասցէին կը գրէ «Հանրագիտարան» մը, որուն վարիչները — կրկնենք անգամ մըն ալ — էջմիածնի այսօրուան կրօնապետը դրած են Ներսէս պատրիարքի վիճակին մէջ, իսկ մեզ բոլորս ալ՝ վիճակին մէջ այն Հայերու, որոնք 1877—78 թըւականներուն խնդրագրեր կ'ուղղէին ռուս փոխարքային եւ ռուսական ցարին...

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Պտոյտ մը Լոնտոնի մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 29 Յուլիս.— Տօնական զգեստ է հագեր Լոնտոնը, քանի մը օրէ ի վեր: Բոլոր գըլխաւոր հրապարակներն ու պողոտաները դրօշազարդուած են: Թրաֆալկար Սքուէր, Փիքըտիլլի Սըրքըս, Րիճըրթ Սթրիթ, Սթրէնտ, Ուայթ Հոլ, ինչպէս նաեւ հսկայական Հայտ փարքի շրջակայ փողոցները եւ քիչ մը ամէն տեղ անհամար դրօշներ:

Մեթրոներուն, երկաթուղիի կայարաններուն, մեծ հաստատութիւններուն ներսն ու դուրսը, փողոցներուն վրայ յայտարարութիւններ՝ 3 լեզուներով.— Բրիտանիա բարիգալուստ կը մաղթէ ձեզի: Բարի եկաք Բրիտանիա»:

Միջազգային Ողիմպիական խաղերուն 14րդն է, որուն բացումը կատարեց, այսօր ժամը 3ին, Անգլիոյ Թագաւորը՝ Ուէմպլիի մարզադաշտին վրայ: Կը մասնակցին 61 ազգեր: Մարզադաշտին տարողութիւնը 80.000 հոգիի է. բայց նախորդ իրիկուն թերթերը կը յայտարարէին թէ 75.000 տոմսակ սպառած է արդէն: Կրնաք երեւակայել այլեւս այս օրուան բազմութիւնը 90 (Ֆարէնհայթ) եւ աւելի տաք մթնոլորտի մը մէջ: Խաղերը պիտի տեւեն 15 օր, թերեւս աւելի:

Զբօսաշրջիկներ աշխարհի ամէն կողմերէն, (ցարդ դուրսէն եկող ոչ մէկ Հայու հանդիպեցայ), շատեր իրենց ազգային տարազներով: Զբօսավայրերն ու բացօթեայ պարտէզները — որոնցմով այնքան հարուստ է Լոնտոն — խճողուած են բազմութեամբ: Հեռուէն դիւրութեամբ կրնաս զանազանել օտարականը Անգլիացիէն: Մինչ Անգլիացին պարտէզին ճաշարան - ըմպելարանին առջեւը նստած՝ ունի միայն գաւաթ մը թէյ եւ թեթեւ կերակուր, (ո՛չ մը ազգամ կամ բարակ շերտ մը կարագով հաց), օտարականները իրենց սեղանները ծանրաբեռնած են ճեփ-ճերմակ (Փառ Ճալա» հացի զանազան տեսակներով, «քէյք»երով, «փուտինկ»ներով եւ զանազան խմորեղէններով: Կրնաս գնել ուզածիդ չափ, եթէ քսակդ կը ներէ անշուշտ: Այնքան գրաւիչ են անոնք, մանաւանդ անօթի Եւրոպայէն եկողի մը համար: Հացը ազատ է եւ առանց կտրօնի: Ուտողը ով է որ...

Ներողութիւն, մոռցայ չեղեցայ: Նախորդ նամակովս խոստացած էի ձեզ պտտցնել քաղաքին պատմական վայրերը:

Հարեւանցի ակնարկ մը նետենք ուրեմն «Լոնտոնի Աշտարակ»ին վրայ, ուրկէ ճիշդ հիմա կը վերադառնամ: Մի շփոթիք «Աշտարակ» բառէն: Իրականին մէջ տեսակ մը թանգարան է, ուր դասաւորուած են, հսկայական սրահներու մէջ, Անգլիական Հասարակապետութեան եւ այլազան ազգերու հետ կռիւներու ըմ թացքին թշնամիէն խլուած զէնքեր, զրահներ, թնդանօթներ, դրօշներ, չարչարանքի տեսակ տեսակ գործիքներ. գլխատման կացիններ, կախաղաններ: Թագաւորներուն հագած զրահները, իրենց կազմածներով: Հոն է նաեւ Ուելլինթընի համազգեստը եւ սուրը:

Աշտարակը շինուած է Թէմզ գետի եզերքը, Լոնտոն Պրիճին (կամուրջ) դիմաց, Ուիլեըմ Աշխարհակալին կողմէ, ԺԲ. դարու սկիզբները: Աշտարակին սանդուղները ձեզ կը տանին զանազան սենեակներու, աշտարակներու կամ խուցերու: Ահա «մատնիչներու կամ դաւաճաններու դուռը»,

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ (1)

Վարձկանին կատար..

ՄՈՆՓԷԼԻԷ.— Քսանհինգ տարուան պանդխտութենէ վերջ օտար ափերու վրայ հասակ նետած սեւաչեայ պատանին կամ երիտասարդը ՀԱՅ է տակաւին կրօնքով, լեզուով ու ազգային զգացումներով:

Հրաշքի Սերունդ... պիտի ըսէք: Ըսէք Վարդանի կամ Լուսաւորչի սերունդ, Մեսրոպի կամ Սահակ Պարթեւի սերունդ: Ըսէք Մայիսեան սերունդ...:

Այսօր Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, խրախճանքի տուները որքան ալ հրապուրիչ ըլլան, վաճառուած սէրերը որքան ալ աժան, Նոր Սերունդը մեծադոյն չափով կը մնայ ՀԱՅ ու կը պահէ իր հայրերու միսէն միս՝ ու արիւնէն արիւն:

Բարոյական ու գաղափարական այն աշխարհը ուր ապրեցաւ ու կ'ապրի, Նոր Սերունդը կը պարտի երէց սերունդին ու անոր տուած կուսակցական դաստիարակութեան. դաստիարակութիւն մը որ շատ աժան եւ շատ մատչելի եղաւ հայ երիտասարդութեան բոլոր խաւերուն, շնորհիւ մարդացած «յարալէզներու»... Ինչ փոյթ թէ անոնք ունէին մարդկային կերպարանք, «յարալէզներու» այդ տիպարները նոյնն են ամէն տեղ. ամբողջ քսանհինգ տարի անոնք զոհեցին իրենց ֆիզիքականն ու նիւթականը: Յաճախ գրկուեցաւ ընտանեկան յարկի տաք մթնոլորտէն. դպրոցներ շինուեցին, գաղութէ գաղութ թերթեր հաստատեցին, դասախօսութիւններ սարքեցին, տօնական օրերը պանծացուցին, սուգի օրերը լացին ու ըմբերէն վեր՝ Հայ գիր, Հայ լեզու, Հայ հողի ազգակեցին... եւ ամբողջ քսանհինգ տարի:

Այսօր եթէ տակաւին հայ երիտասարդը կը ուրկէ անցած են տասնեակներով շնաւոր անձեր, Ուէսթմինիսթրի մէջ դատուելէ վերջ, հոն անցնելու համար իրենց կեանքին մնացած օրերը, կամ գլխատուելու: Այդ դուռնէն անցած է նաեւ Էլիզապէտ իշխանուհին (յետոյ թագուհի), ներման արժանացած: «Արիւնոտ Աշտարակ»ը, ուր գըլխատուած են Եդուարդ Ե. եւ իր եղբայրը Եօրքի դուքսը, եւն.: Ձեռագրներու քարէ պատերուն վըրայ բանտարկուած, զանազան իշխանազուններու կամ պետական անձնաւորութիւններու կողմէ փորագրուած արձանագրութիւններէն մասեր՝ իրենց նամով պաշտպանուած են ապակեայ պահպանակներով: Ահա Սբ. Պետրոսի արքայական մատուռը (1100ին), ուր գլխատուած եւ թաղուած են երկու դուքսեր եւ երկու թագուհիներ(Աննա և Կատարինէ):

Աշտարակին ամէնէն ակնապարարմասը սակայն այն սրահն է, ուր պահուած են արքայական գոհարեղէնները: Ընդարձակ ապակեփեղկի մը մէջ դասաւորուած են Անգլիոյ թագաւորներուն եւ թագուհիներուն սեփական թագերը, քայլաձները, զանազան սպասները, պատուանշանները, սուրերը: Ամէնքն ալ համակ ոսկի, ադամանդ, սուտակ: Ժամերով կեցիր եւ աչքերդ չեն կշտանար դիտելէ:

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

խօսի ու կը գրէ հայերէն, կ'երգէ հայերէն, հըպարտ է իր Հայ ըլլալուն, տեղեակ է իր ազգային պատմութեան, իր հայրերու յաղթանակի օրերուն, չի հանդուրժեր մարդամեքենայ պատրաստող նորանոր դաւանանքներու, մէկ խօսքով եթէ ունի տակաւին Հայու ջիղ, պատճառը պէտք է փնտռել մարդացեալ «յարալէզներու» տուած դաստիարակութեան մէջ: Անոնք կառուցին — ու կը շարունակեն տակաւին — անանուն կրօնքի մը խորանը, լեցուն գաղափարական սրբութիւններով:

Անոնք Նոր Սերունդին փոխանցեցին ջահ մը զոր միշտ վառ պահելու համար, տուին իրենց մարմնէն ալ մաս մը:

Անոնք կատարեցին մեծ գործ մը որ պարտականութիւն ըլլալէ աւելի զգացական ու հոգեկան պէտք մը եղաւ իրենց համար:

Թէ երիտասարդութիւնը ուզե՞ց կամ կրցա՞ւ օգտուիլ ժուժկալօրէն կատարուած ցանքէն, «Հայդուկիչ պատմութիւն է արդէն» ...

Անմիջապէս կրնանք պատասխանել թէ հունձքը չտուաւ սպասուած արդիւնքը:

Ինչո՞ւ: Պատճառները բազմաթիւ են, սակայն գլխաւորները երկու են.— Առաջին՝ ներկայ Նոր Սերունդին փորձութեամբ լի վիճակը: Հեշտութեան մէջ հասակ առած այս սերունդը չճանչցաւ Թուրքին եաթաղանը: Իր ազգային գոյութիւնը պահելու փափաքը չանցաւ իր մէջ վտանգի սպառնալիքէն մղուած: Ան ապրեցաւ միայն աւօրեայ փափաքներով: Շատերուն համար հայերէն լեզուով գրադիլը եղաւ տեսակ մը «լիւքս» ու քիչերուն համար միայն, գիտակցութիւնը տուաւ «դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական [illegible], լեզուով, գործունէութեամբ»:

Ցանքին արդիւնքը կախում ունի սակայն քաղաքական միջավայրէն: Հոն պէտք է փնտռել երկրորդ պատճառը: Որ եւ է գաղութի մէջ ազգային դաստիարակութեան արդիւնքը խոտոր կը համեմատի երկրին տիրող տարրին քաղաքակրթութեան հետ: Հոն ուր Հայը աւելի բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի քաղաքական գետնի վրայ քան տեղացին, ազգային դաստիարակութիւնը տուած է իր առաւելագոյն հունձքը, ինչպէս Միջին Արեւելք: Հոն միշտ հողը եղած է աւելի պարարտ:

Արեւելեան ափերուն վրայ լեզուն եւ բարքերը երբեք այնքան հմայք չեն ունեցած հայ երիտասարդին համար, որքան Ֆրանսայի կամ Ամերիկայի մէջ:

Ուրեմն սերմանողը եղած է միշտ նոյնը, հողը եղած է տարբեր: Տեղ մը աւելի պարարտ, տեղ մը աւելի ժայռոտ: Տեղ մը աւելի հեշտ, տեղ մը աւելի փշոտ:

Պարապ թէ ժայռոտ հողի վրայ սերմանողը չի այնչափ ամէն ջանք ու այսօր մտնա՞լ այդ բոյրը: Ամբողջ քառորդ դարի ջա՞ըր [illegible], պարա՞պ մեղք վատնուեցաւ [illegible] ու մեղան. մտնա՞լ բոլոր այն սրբութիւնները զոր ըմպեցինք իբրեւ [illegible]:

« Պղտոր սիրենք, սակայն ճշմարտութիւնը աւելի սիրենք»: Զապրուհիի վայրկեանի դառնութեամբ գրուած տողերէն: Զբաւականանանք « Փութ – պօլի» սերունդ կոչելով Նոր սերունդը ու մանաւանդ երբեք կասկածի չենթարկենք երէց սերունդին «ցանքը» այլ ողջոյն տանք բոլորս մարդացած « յարալէզներուն »: Անոնք տուին շատ, նոյն իսկ տուին առատ... վարձքերնին կատար:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑ Հ.Բ.Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻ

Զարմացմամբ «Ժողովուրդ» օրաթերթին մէջ հրատարակուած տեսանք երկու գրութիւն «Տարօրինակ ժողովի մը առթիւ» եւ «Եկեղեցայ վարչական ժողովին մէջ» վերնագրուած:

Կը ցաւինք որ «Ժողովուրդ» իր տեսութիւնները պարզած է, հիմնուելով դիտումնաւոր տեղեկատուութեանց վրայ, որոնց, աղբիւրէն իսկ դատելով, միակ նպատակն է վարկաբեկել Հ. Բ. Ը. Միութիւնը անոր վարիչներուն վերագրելով այլայլութիւններ, զոր գործնականին մէջ ակնյայտ իրականութիւնը ի սպառ կը հերքէ արդէն:

Ամէն երեքշաբթի երեկոյ, գործադիր ժողովին դիւանին անդամները, եւ եղմտական յանձնախումբին ատենապետը կը հաւաքուին Միութեան կեդրոնատեղին, առերողական եւ ընթացիկ գործերը տնօրինելու համար:

Յուլիս 21ի հաւաքոյթին յանակնկալս ընդունեցանք այցելութիւնը Կաթող. Պատուիրակ Արտաւազդ Արքեպիսկոպոսի եւ Եկեղ. Վարչութեան ատենապետ Տ. Գամէր Պաղտատլեանի

Ն. Սրբազնութիւնը բացատրեց թէ Վեհ. կաթողիկոսէն ստացած մէկ հեռագրին առթիւ կը փափաքէր ներկաներուն անձնական կարծիքը ունենալ, ոչ պաշտօնական հանգամանքով: Արդէն ժողով մը չէր եւ չէր կրնար ըլլալ:

Կարծիքներու պարզ փոխանակութիւն մը միայն տեղի ունեցաւ, սրտառօրէն, եւ հոն ներկայ գտնուող գործադիր ժողովի անդամները, նկատի ունենալով որ Ընկերակցութիւնը քաղաքական եւ եկեղեցական խնդիրներով չզբաղիր, եւ չուզելով որ եւ է պատասխանատուութիւն ստանձնել, յօժարեցաւ միահամուռ յայտարարել Ս. Պատուիրակին, իբր եզրակացութիւն. թէ իր ըմբռնումէն եւ որոշումէն կախում ունի անձնապէս իրեն ուղղուած Հայրապետական հրաւէրին հետեւանք տալ կամ ոչ:

Ահա իսկական իրողութիւնը որ ինքնին կը գծէ ուէէ խեղաթիւրում: Աւելցնենք թէ Սրբազանը ինքն էր որ յետոյ ֆրանսատառ հայերէն հեռագիր մը խմբագրեց, Էջմիածին ղրկելու համար:

Կը ցաւինք որ սոյն անպաշտօն խորհրդակցութեան քմահաճ մեկնութիւններ տրուած են յետին միտքերով եւ ճշմարտութեան անհամապատասխան եղանակաւ մը որ երբեք պատուաբեր չէ թերթին համար շատ մը տեսակէտներով եւ որ կը ծառայէ շփոթութիւն եւ պղտորում յառաջ բերելու միտքերու մէջ:

Փարիզ, 30 Յուլիս 1948

ԴԻՒԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Շաբաթներով ամպ ու անձրեւ մաղելէ ետք, բնութիւնը վերջապէս ժպտեցաւ Նոր Սերունդին, եւ ծրագրուած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, փառաւոր արեւով մը, Pont Nantinի մօտակայ անտառին մէջ:

Կանանչ անտառը, խռնուած է բազմութեամբ: Շատեր սեղաններ շինած են, միասին բերած զանազան [illegible]: Հոս շնորհակալութեան խօսք մը՝ Պ. Մանուէլ Կէլլիբեանի եւ իր քրոջորդիներուն, որոնք ամէն յօժարութիւն կրեցին, փոխադրելու համար բոլոր խմիչքներն ու սեղանները, իրենց անձնական կառքերով:

Հիւրեր ունէինք Սէնթ Էթիէնէն, տասնեակ մը հայրենակիցներ, որոնք նիւթապէս ալ քաջալերեցին Նոր Սերունդին ձեռնարկը: Մասնաւորապէս շնորհակալութիւն ընկեր Կ. Համալեանին եւ Պ. Փ. Սէմէրճեանին: Վալանսէն ալ Պ.Ս. Անտոնեան 500 ֆրանք նուիրեց Նոր Սերունդին:

Հանդէսին նախագահը Ս. Թիւթիւնճեան, բացումը կատարեց մաքուր հայերէնով, հակառակ առաջին անգամ հրապարակաւ խօսելուն: « Ինչպէս Նոր Սերունդը, արեւն ալ կը ժպտի ձեզի: Ուժ տուէք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, որու միակ նպատակն է Հայը Հայ պահել օտարութեան մէջ»:

Յետոյ « Յառաջ Նահատակ »ով թնդաց անտառը: Երգեցին Տիկին Թէրզեան (Սէնթ Էթիէնէն), Օր. Ա. Թէրզեան, (Ռոմանէն) Օր. Հռ. Ընտրիկեան եւ Արմենուհի Ընտրիկեան, Օր. Ալիս Թիպիլեան Սէն Շամոնէն: Հիւրերէն Պ. Պօղոս Տէր Պօղոսեան (Տէսինէն) խօսք առնելով ըսաւ. —«Մեր անմահ Արտաւանը կ'ըսէր. — «Ձեր անունին մեռնիմ, ձեր արեւին զուրբան, տասը լեզու սորվեցէք, ձեր լեզու ձեր հաւատքը զայիմ բռնեցէք»: Ուրախ եմ որ ջանք չէք խնայած այդ ուղղութեամբ զարգանալու համար:

Կերուխումին մէջ, ճագար մը վիճակախաղի դրուելով, 7000 ֆրանք հասոյթ գոյացաւ: Շահեցան Պ. Խ. Գիզիրեան եւ իր սեղանակիցները, որոնք այս առթիւ նուէրներ կ'ընեն, Նոր Սերունդին:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին, Պ. Խաչիկ իր ջութակով: Մոնպըլիէէն երիտասարդ մը՝ անգլիերէն երգերով: Ուրախութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն, հայկ. եւ եւրոպական պարերով ու խաղերով:— Սաֆօ

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆ ՈՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ: Գրեց՝ Յովսէփ Թաչէօսեան: Հրատ. «Էրոս» գրատան: 1948, Թեհրան: Գին 75 սէնթ: Հասցէ. — Bookstore Eros, Ave. Gharvam Santane, Tehran, (Iran):

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

. . .

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Զ.

Հեռուն, անյայտութեան մէջ կը լսուէր որոտման խուլ դղրդոցը: Ամպերը կը հալածէին կարծես: Հեղինէն, իր բանտի պատուհանին առջեւ կանգնած, լուռ կը լսէր այդ հառաչանքը եւ սիրտը կը լեցուէր անհասկնալի ու անբացատրելի դառնութեամբ: Տխուր, յուսահատ եւ անթարթ աչքերով կը դիտէր հորիզոնը, ուրկէ դանդաղօրէն կը բարձրանային ամպերը եւ կամաց կամաց կը տարածուէին չորս կողմ:

Քամին կ'ալեծփէր անոր ալիքանման մազերը, իսկ խաւարը անընկատելի կերպով կը տիրապետէր երկրին վրայ: Բայց Հեղինէն դեռ արձանի նման կանգնած կը նայէր ամպերու պարին, կարծես բան մը կը սպասէր այդ ամպերէն: Կարծես խաւարի մէջ լոյս կը փնտռէր: Խեղճ աղջիկ, կը մոռնար որ իր հօրը պահապանները լրջօրէն կը հսկէին իր վրայ եւ կը լրտեսէին իր ամէն մէկ շարժումը:

Հեղինէն ի վերջոյ հեռացաւ պատուհանին մօտէն եւ ուժասպառ ինկաւ իրեն համար պատրաստուած չոր նստարանին վրայ: Ձեռքերով բռնեց գլուխը եւ սկսաւ լիառատ արցունքներ թափել: Չնկատեց մինչեւ անգամ, թէ ինչպէս ներս մտաւ աղախինը եւ վառած ճրագը դնելով մօտը, լուռ նայեցաւ իր իշխանուհիին:

Պաղ քամին կը փչէր բաց պատուհանէն եւ կ'օրօրէր ճրագին բոցը. աղախինը ուզեց փակել պատուհանը, բայց անվճռականութեամբ կեցաւ կէս ճամբան, ապա դառնալով Հեղինէին՝ ըսաւ.

— Իշխանուհի:

Պատասխան չկայ: Հեղինէն այնքան խորասուզուած էր իր մտածումներուն մէջ որ չլսեց աղախինին խօսքերը:

— Իշխանուհի, կ'ուզե՞ս որ պատուհանը փակեմ. պաղ հով կը փչէ անկէ եւ կրնայ մարել ճրագը:

Հեղինէն բարձրացուց գլուխը եւ ալչած աչքերով նայեցաւ աղախինին: Երկուքն ալ լուռ իրարու երես կը նայէին, առանց համարձակելու [illegible] խորհրդաւոր լռութիւնը:

Այդ միջոցին դուրսը լսելի եղաւ անձրեւի ձայնը. քիչ էր մնացեր որ հովը մարէր ճրագը.

Իշխանուհի, փակեմ պատուհանը, ճրագը կը մարի եւ դուք կը մնաք մութին մէջ:

— Ոչ, թող բաց մնայ այդ միակ պատուհանը ուրկէ կը շնչեմ ազատ ու թարմ օդը եւ ուրկէ կու գայ իմ լոյսը եւ կեանքի յոյսը: Ինչո՞ւ փակել այդ պատուհանը եւ լոյս դնել [illegible] վրայ: Ախ, Արուսեակ, ինչքան կարօտ եմ ես լոյսին, այն լոյսին, որ յաւիտենական է եւ անսպառ: Միթէ դուն, Արուսեակ, չե՞ս կրնար լուսաւորել իմ սրտիս խաւարը: Ճրագ բեր որ սիրտս լուսաւորուի, ճրագ, որուն ճառագայթները կեանք սփռեն:

— Ախ, իշխանուհիս, երանի աչքերս կուրնային եւ ես այս վիճակին մէջ չտեսնէի քեզ: Բայց... քայլերու ձայներ կը լսեմ. կրնայ նկատելի ըլլալ իմ ուշանալս. գիշեր բարի, ըսաւ աղախինը եւ դուրս գնաց:

Հեղինէն նայեցաւ անոր ետեւէն. պահ մը անշարժ մնաց եւ ապա գլուխը օրօրելով՝ ըսաւ.

— Խեղճ Արուսեակ, ինչքան կը սիրէր զիս. իսկ այժմ վայրկեան մը անգամ չի կրնար մօտս մնալ: Ո՜հ, ինչքան թանկ է կեանքը եւ ինչպէս ամէն մարդ կը վախնայ իր կաշիէն: Այսպէս են մարդիկ. վտանգին առջեւ ամէն բան կը մոռցուի, ամէն բան,— աստիճան, սէր, երախտագիտութիւն: Թող գոյութիւն չունենար այս անիծուած կեանքի վտանգը, մարդիկ այսպէս պիտի չըլլային:

Հեղինէն ոտքի ելաւ եւ քանի մը անգամ երթեւեկեց իր բանտին մէկ ծայրէն միւսը: Յանկարծ թրխկոց մը լսեց: Սոսկումով նայեցաւ չորս կողմը եւ առջեւը տեսաւ քարի կտոր մը, որուն վրայ բան մը կապուած էր:

Պահ մը չհամարձակեցաւ ձեռք զարնել այդ քարի կտորին, ապա ծռեցաւ եւ վերցուց զայն: Դողդոջուն ձեռքերով քակեց քարին վրայ կապուած ծրարիկը, մէջը բայց գեղեցիկ տառերով գրուած նամակ մըն էր. ո՞վ էր արդեօք գրողը. սոսկումով աջ ու ձախ նայեցաւ, կարծես կը վախնար որ կը խլեն իր ձեռքէն այդ թանկագին գիրը: Ապա մօտեցաւ ճրագին ու աղօտ լոյսին տակ կարդաց հետեւեալ տողերը.

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

է ։ Երկու ոստիկանութիւնները ձերբակալութիւններ կը կատարեն փոխադարձաբար ։

★ Զրոյցի մը համաձայն եթէ պիտի կանչուի Գերմանիոյ ամերիկեան զինուորական կառավարիչը, զօր. Քլէյ։ Զօրավարը աւելի մեղմ լեզու մը կը գործածէ այժմ։ Այսպէս, յայտնած է թէ պատրաստ է բանակցելու խորհրդային իշխանութեանց հետ, միայն մէկ տեսակ դրամ հաստատելու համար Պերլինի մէջ ։

★ Ռուսերը արգելքի տակ առած ըլլալով Պերլինի արեւմտեան շրջանի հաստատութեանց հաշիւները՝ ազգ. դրամատան մէջ, այդ հաստատութիւնները չեն կրնար վճարել բանուորներուն օրականը, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ պաշարման հետեւանքները ։

Դանուբը Դանուբցիներուն

Դանուբեան խորհրդաժողովին Բչ. օրուան նիստին մէջ, Վիշինսկի բանաձեւ մը ներկայացուց, որ եթէ ընդունուի, Անգլիան եւ Ֆրանսան այլեւս պիտի չկրնան մասնակցիլ Եւրոպայի ամենամեծ գետին հսկողութեան. իրաւունք մը զոր ստացած են 1921ի պայմանագրով ։ Տարակոյս չկայ թէ բանաձեւը պիտի քուէարկուի մեծամասնութեամբ, քանի որ Խ. Միութիւնը եւ արբանեակները 7 ձայն ունին, միւս երեքին դէմ։ (Աւստրիա կը մասնակցի իբրեւ դիտող, առանց վճռական ձայնի)։

Վիշինսկիի բանաձեւը կը բաղկանայ 42 յօդուածներէ։ Ահաւասիկ հիմնական կէտերը.—

1.— Դանուբի նոր յանձնաժողովին անդամ կրնան ըլլալ միայն գետեզերեայ պետութիւնները (այն երկիրները որոնց մէջէն կամ սահմանամերձ շրջանէն կը հոսի գետը ։

2.— Գետին նաւարկութիւնը բաց պիտի ըլլայ, առանց սահմանափակման, բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերուն եւ ապրանքներուն համար, հաւասար իրաւունքներով ։ Բայց միայն գետեզերեայ պետութիւնները պիտի կրնան մարտանաւեր բանեցնել ։

3.— Ջնջեալ կը համարուին նախկին բոլոր պայմանագիրները եւ անոնց հիման վրայ կազմուած յանձնաժողովը ։

Այս բանաձեւին համաձայն, Նոր յանձնաժողովը պէտք է կազմուի Դանուբեան պետութիւններէն (իւրաքանչիւրէն մէկ ներկայացուցիչ), եւ կեդրոնը պէտք է հաստատուի Կալացի մէջ (Ռումանիա)։ Աւստրիա եւս պիտի կրնայ անդամակցիլ յանձնաժողովին, երբ կնքուի հաշտութեան դաշնագիրը։

Ֆրանսական ներկայացուցիչը առաջարկած էր որոշումները քուէարկել 2/3ի մեծամասնութեամբ. սակայն միւսներու պնդումին վրայ ընդունուեցաւ պարզ մեծամասնութիւնը ։

ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ռումանիոյ պաշտօնաթերթը Օգոստոս 2ին հրատարակեց կրթական նախարարութեան մէկ հրամանագիրը որ կ'ըսէ .—

Այս որոշման թուականէն սկսեալ, կը փակուին ռումանական հողին վրայ հաստատուած բոլոր օտար դպրոցները, մանկապարտէզները, արհեստական եւ երկրորդական վարժարանները, ակադեմական դասընթացքները, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց կազմակերպութիւնը եւ լեզուն, հաստատուած եւ մատակարարուած ըլլան օտար կառավարութեանց թէ օտարազգի ընկերակցութեանց կողմէ։

Ուրիշ հրամանագրի մը համաձայն, այսուհետեւ պետութիւնը պիտի վարէ բոլոր անհատական եւ դաւանական (փոքրամասնութեանց) դպրոցները ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ խոստացաւ ութ օրէն պատասխանել Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ միւս արհեստակցական միութեանց պահանջներուն, աշխատավարձքի եւ ապրուստի սղութեան մասին։ Ունկնդրութեան միջոցին այդ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները յայտնած են թէ պիտի վերադառնեն իրենց գործելու ազատութիւնը, եթէ կառավարութիւնը չկրնայ կրճատել գիները։

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ծագեցաւ Զուիցերիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ։ Անցեալ ամսու Ռումանացի մը ձերբակալուած էր Ցիւրիխի մէջ, իբրեւ առեւտրական լրտես։ Իբրեւ փոխվրէժ, ռումանական կառավարութիւնը հրամայած է անմիջապէս փակել բոլոր զուիցերիական հիւպատոսարանները եւ արտաքսած է Զուիցերիացի մը, «նուաստացուցիչ պայմաններու մէջ», թէեւ մարդը Ռումանիոյ մէջ անցուցած է իր ամբողջ կեանքը ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հրեաները կը սպառնան վերսկսիլ կռիւը, եթէ Արաբները շարունակեն խախտել զինադուլը, ինչպէս ազդարարեց Իսրայէլի պետութեան արտաքին նախարարը։ Հրեաները միւսնոյն առեն կը պնդեն թէ Երուսաղէմը պէտք է մաս կազմէ հրէական պետութեան։ — Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչը, կոմս Պէրնատոթ, նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ապտուլլահ թագաւորին հետ, Երուսաղէմի ապազինման մասին։ Կոմսը լաւատես կ'երեւայ ։

100.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ ընդունելու համար, նախագահ Թրումըն երկու միլիոն տոլար եւս պահանջեց խորհրդարանէն, անբաւական գտնելով նախապէս քուէարկուած երկու միլիոնը։ Եթէ այս գումարը չտրամադրեն, պիտի կրճատուի 1949ին ընդունելի տարագիրներուն թիւը ։

52 ՀՈԳԻ, որոնք «Լաթէքօէր 631» օդանաւը նստած էին, Ատլանտեանը կտրելու համար, կորսուած կը համարուին, լուր առնուած չըլլալով կիրակի օրէ ի վեր։ Բազմաթիւ օդանաւեր եւ մարտանաւեր կը փնտռեն արկածեալ օդանաւը ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ դաղտնի ծրագիրները պիտի պարզուին մինչեւ շաբաթ։ Այս առթիւ նախարարը վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ ։

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԸ առջի օր ճաշեց հանրապետութեան նախագահին հետ։— Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ յարաբերութիւնները նորէն լարուած են Խ. Միութեան հետ։ Կ'ըսուի թէ Թէհրանի խորհրդային դեսպանատունը հրահանգած է գաղութին անդամներուն իրենց երկիրը վերադառնալ ։

ՓԱՐԻԶԻ ռումանական դեսպանատունը բողոքեց անցեալ շաբթուան ձերբակալութեանց դէմ, դանդատելով թէ դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկն ալ, Ֆրանսացի, խոշտանգուած է։

ՊԵՐԼԻՆԻ բրիտանական շրջանին հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները ամբողջ իրենց երկիրը կը վերադարձնեն պաշտօնեաներու ընտանիքները ։ Քարլսհորսթի մէջ, ուր կը գտնուի մարէշալ Սոքոլովսքիի սպայակոյտը, 3 — 400 տուներ իրենց գերման տէրերուն վերադարձուած են ։

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը ազգ. համերաշխութեան կոմիտէ մը կազմեց, որուն նպատակը պիտի ըլլայ վարել «իտալացի ժողովուրդին պայքարը յետադիմական կառավարութեան դէմ»։ Կ'ըսուի թէ Թոլլիաթթի, վիրաւոր, պիտի հրաժարի ղեկավարի պաշտօնէն եւ իրեն պիտի յաջորդէ Թունդ բոլշեւիկ վարիչ մը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Խանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ։ Այս կիրակի Վալլապրի գեղեցիկ անտառին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի։ Կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Պիտի նուագէ Սէն Լուի Նոր Սերունդի Նուագախումբը ։ Պիտի երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի։

Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու կողմէ պիտի ըլլան մարզական խաղեր ։

ԾԱՆ.— Երթեւեկի միջոցներու դիւրութեան համար, այժմէն արձանագրուեցէք տեղական վարչութիւններու մօտ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Էքս լէ Պէնէն Պ. Գ. Տէրվիշեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գ. Մելքոնեանի, Ամերիկա։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ծանօթ. - Օգոստոս 1էն կը վերսկսինք մեր Նամակատուփի բաժինը, թեթեւցնելու համար մասնաւոր նամակներով պատասխանելու աշխատանքը .—

ՊՈՐՏՕ՝ Քէնտ.— 1300, Ս. ԼՈՒ՝ Գութ.— 1200, ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Գայը.— 1200, Ս. ԺԵՐՄԷՆ ԱՆԼԷՅ, Գիլ.— 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Արդ.— 1200, ԱԼԺԷ՝ Տիկին Տ.— 1200, ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ՝ Քոլո.— 750, ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ՝ Տէվր.— 3200 Ֆրանք ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բացուած է, Ե. ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆի « CRÉMERIE D'AIX», 22 rue d'Aix, Marseille

Չափաւոր գին, մաքուր սպասարկութիւն։

Մէկ անգամ այցելել բաւական է համոզուելու համար ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քսանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երէց սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն ։

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ։

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել ։

4.— Երիտասարդութիւնը ինք ուղե՞ց կամ կըցա՞ւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական գիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ ։

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին ֆրանսահայ գաղութը։

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու։ Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար ։

Պայմանաժամ չենք սահմաներ։ Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը (78 rue Rabelais)։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը, իրենց խորունկ ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Վահրամ Շահպազեանի, իր տիկնոջ դառնակսկիծ մահուան առթիւ ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 5 Août 1948 Հինգշաբթի 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4600–Նար շրջան թի 1019

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ԻՍԿ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ...

Նորէն Թուրք թերթերն են որ հրապարակաւ կը մատնանշեն ներքին վէրքերն ու փտութիւնները, առանց վերապահութեան։

Քանի փոքրամասնութիւնները արժէք ունէին Թուրքիոյ մէջ, իբրեւ բաղկացուցիչ տարր, Թրքական ամէնէն ազատամիտ լրագիրն ալ սուս-խենդ կը ձեւանար այդ փտութեանց հանդէպ։

Երբեմն վախկոտ ձայներ կը լսուէին կատարուած հարստահարութեանց, կեղեքումներու եւ անհաւասարափի մասին։ Բայց այդ պատահական համարձակութիւնը ոչ իսկ մինչեւ իրիկուն կը տեւէր։

Այսպէս եղաւ 1908 — 1914ի Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ որոշ ազատութիւն կը տիրէր խօսելու եւ գրելու։

Այսպէս նաեւ 1914 — 18ի պատերազմի զինադադարին, երբ զանցառելի քանակութեան մը վերածուած էին քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները, դիւային արիւնահեղութեամբ։

Օսմ. կայսրութիւնը հիմէն սարսեցաւ։ Ուժովը ստացաւ իր բաժինը։ Նոր ազգեր փրկուեցան ափխնազանդ լուծէն — մեծ մասով խալամ։

Բայց, Ալլահը նորէն ողորմեցաւ։ Եւ համատարած աւերակներուն մէջ ոտքի ելաւ Նոր Թուրքիա մը։ «Հիւանդը» ողջնցաւ շնորհիւ արեւմտեան դաշնակիցներու յայտնի եւ գաղտնի դաւերուն, այլ մանաւանդ կարմիր Մոսկուայի քաղաքական, զինուորական եւ նիւթական անվերապահ աջակցութեան։

Դեռ երկու շաբաթ առաջ, Թուրքերը անհուն երախտագիտութեամբ կը յիշէին այդ բախտորոշ օրերը, տօնելով Լոզանի դաշնագրին տարեդարձը։

Եւ սակայն, դարձեալ իրենք են որ կը խոստովանին թէ պղտոր է հեռանկարը՝ «յաղթական» Թուրքիոյ հորիզոնին վրայ։

Ինչպէս հաղորդած էինք, նոր կուսակցութիւն մը կազմուած է Թուրքիոյ մէջ, հովանաւորութեամբ նախորդ սպարապետ Ֆէվզի Չաքմաքի։ Կազմակերպութիւն մը՝ նոյն տժգոյն, տարտամ առաջադրութիւններով։

Ինչ տարակոյս որ անձնական փառասիրութիւնները վճռական դեր կը կատարեն այս կարգի ձեռնարկներու մէջ։

Նոր կուսակցութեան յայտարարութիւնը հազիւ հրատարակուած, Նատիր Նատի, «Ճիւմհուրիյէթ»ի հանգուցեալ տնօրէնին որդին, խմբագրական մը հրատարակեց ուր դիտել կուտայ, սուր հեգնութեամբ.

— «Համաձայն պաշտօնական արձանագրութեանց, ճիշդ 18 քաղաքական կուսակցութիւններ կան մեր երկրին մէջ։ Տէր ենք հզօր ժողովրդապետութեան մը որ կրնայ մինչեւ իսկ Անգլօսաքսոններուն նախանձը շարժել։ Մեր հրապարակին վրայ կը լսուին որոտագոռ ձայները 70նոց երիտասարդներու որոնք դեռ նոր ձի վազցնել սկսած են»։ (27 Յուլիս)։

Ակնարկը այնքան թափանցիկ է որ մեկնութեան չի կարօտիր։ Թուրք ազգայնական խմբագիրը կը շարունակէ, աւելի գունաւորելով բառերն ու բացատրութիւնները.

— «Մեր 18 կուսակցութեանց 18ն ալ անգոյն են։ Ոչ մին կը կրէ դրօշը նոր գաղափարականի մը որ բալասան ըլլայ այս հայրենիքի ցաւերին։ Անոնց ոչ մէկը նոր գաղափար մը ունի մեր բնակչութեան դասին, գիւղացիական եւ բանուորական դասին, ընկերային եւ տնտեսական վերակազմութեան մասին։

«Ազգ. ժողովին մէջ «Հալք»ի երեսփոխաններուն բերնէն այնպիսի գաղափարներ կը լսենք որ անհնար է զանազանել 50 տարի առաջուան սոֆթաներու խօսքերէն։ Զաւեշտ մը որ մի՛ հարցնէք։

«Արտաքին երեւոյթով տեսարանը կատարելապէս եւրոպական է, ժողովրդավար, բայց տեսարանին ծածկած իրականութիւնը վերջին ծայր արեւելեան, արեւելեանէն ալ տարբեր բան մը, գէշ ընդօրինակութիւն մըն է»։

Եզրակացութիւն,— խարխուլ է հաստատուած կարգուսարքը, «կէճէ գօնտու»։ Եւ եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին, «մեր ապագան բնաւ փայլուն չերեւիր»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՆԱՊԱՏՈՒՄ

3 շաբաթ առաջ, Մ. Նահանգներու չեմ գիտեր ո՛ր քաղաքին մէջ, ազնուաշուք տիկին մը խոր սուգի կը մատնուի։

Կը կորսնցնէ մինուճար տղան կամ աղջի՞կը։ Ոչ։ պատուական ամուսի՞նը։ Ոչ։ Երիտասարդ սիրակա՞ն մը։ Քո՞յրը, եղբա՞յրը։

Ի՞նչ կ'արժեն այդ բոլորը, իր անմա՛ն շնիկին քով, որ ընդ միշտ չուած էր ծաղիկ հասակի մէջ։

«Կալիփսէ կայր ի սուգ անմխիթար»։

Վշտաբեկ տիկինը ոչինչ, ոչինչ կը խնայէ, փառաւոր, շքեղ եւ աննախընթաց յուղարկաւորութիւն մը սարքելու համար։

Նախ շնիկը տեղաւորել կուտայ կաղնեփայտէ դագաղի մը մէջ։ Կը փոխադրէ ջահավառ սենեակ մը, իբրեւ chapelle ardente. Ամբողջ օրը բազմաթիւ այցելուներ կուգան, ցաւակցութիւն յայտնելու։

Յետոյ կը վարձէ մեռելակառք մը եւ թափորը ճամբայ կ'ելլէ դէպի գերեզմանատուն, ուղեկցութեամբ հինգ հարիւր յուղարկաւորներու։

Անշուշտ պատուելի մըն ալ քանի մը բառ կ'արտասանէ, իբրեւ դամբանական։

Եւ շնիկը կ'ամփոփեն յատկապէս շինուած դամբարանին մէջ, անհամար ծաղկեպսակներու ծանրութեան տակ։

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ տիկինը արդէն պատրաստած է կտակը, ուր կը պատուիրէ իր մարմինն ալ ամփոփել նոյն դամբարանին մէջ։

Զա՞րմեր հինգ հարիւր «Փինօ»ներէ բաղկացեալ թափոր մը կազմել իր յուղարկաւորութեան առթիւ, իբրեւ գերագոյն սփոփանք։

Իսկ եթէ անոնց յիսունը մարզուէին իբրեւ երգեցիկ խումբ ...

ՎԱՀԷ

ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԸ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լոնտոնի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Ողիմպիականին մասնակցելու համար Լոնտոն եկած է Պարսկահայ կռփամարտիկ մը Կալկաթայէն, Ավանուր Յարութիւնեան, համակրելի Հայ մը։ Եկած է Իրանի կառավարութեան հրաւէրով։ Ծանր ախոյեանն է Հնդկաստանի, Պուրմայի, Սէյլանի, Չինաստանի։ Եղած է Պոլիս եւ յաղթած հինգ Թուրք ախոյեաններու։

★ Հաճոյքն ունեցայ տեսնելու Միջ. Արեւելքէն եկած երկու երիտասարդներ, անդամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ թղթակից Ողիմպիական խաղերուն,— Լեւոն Պալըգեան (Հալէպ) «Արեւելք»ի եւ Յովհաննէս Շահինեան (Պէյրութ) «Ազդակ» շաբաթօրեակի կողմէ։

ԳՐԱԳԷՏ ՈՒԼ. ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ կինը ամուսնալուծում պահանջած էր։ Ամերիկայի վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ այր եւ կին հաշտուած են վերջին պահուն։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՆ ալ պիտի փակուին յառաջիկայ Սեպտեմբեր 1ին, համաձայն ազգ. ժողովի որոշման։ Օտար դեսպանութիւնները պիտի կրնան դպրոցներ պահել միայն իրենց պաշտօնեաներու զաւակներուն համար, փոխադարձութեան սկզբունքով։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ բոլոր օտար դպրոցները փակելէ վերջ պարտաւորիչ հռչակեց ռուսերէնի ուսուցումը, չորրորդ դասարանէն սկսեալ։ Օգոստոս 3 թուակիր նոր հրամանագիր մը կը ճշդէ այն պայմանները որոնց համաձայն պետութեան պիտի փոխանցուին եկեղեցիներու, կրօնական միաբանութեանց, հաստարակութեանց կամ անհատներու այն ստացուածքները որ կը ծառայէին ուսումնարաններու մատակարարութեան։

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Ժիւլ Մոք, պաշտօնէ արձակեց ոստիկանական տեսուչ մը եւ քննիչ մը, որոնք ամբաստանուած էին թէ խոշտանգած են կալանաւոր մը, Ապահովութեան տեսչութեան մէջ։

Դիւանագէտները լաւատես կ'երեւան

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈ՞Վ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ քաղաքական շրջանակներու մէջ, Մոսկուայի երեք դեսպաններուն եւ Սթալինի տեսակցութենէն վերջ, որ տեւած է երկու ժամ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ։

Արեւմտեան երեք պետութիւնները մանրամասն տեղեկագիրներ ստացան այդ խօսակցութեան մասին եւ ուշադրութեամբ կը քննեն Սթալինի պատասխանը։ Երեք պետութիւնները եւ Խ. Միութիւնը առ այժմ գաղտնի կը պահեն ամէն բան։ Կատարեալ գաղտնապահութիւնը յարգելու համար, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաներուն յանձնարարուեցաւ որեւէ լուր չփախցնել կատարուած բանակցութեանց մասին, ներսն ըլլայ թէ դուրսը։

Կարծողներ կան թէ Սթալին կարգ մը թելադրութիւններ ըրած է, բանակցութեանց ճամբան հարթելու համար։ Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները մանրամասն հրահանգներ պիտի ստանան, նոր տեսակցութիւն մը ունենալու համար Մոլոթովի, թերեւս ալ Սթալինի հետ։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Փարիզեան օրաթերթ մը, Combat, կը գրէ թէ իր տեղեկութեանց համաձայն, Սթալին հաւանութիւն յայտնած է քառանդամ խորհրդակցութեան մը, նախընտրելով որ ժողովը գումարուի Մոսկուայի մէջ։ Օրակարգին գլխաւոր նիւթերը պիտի ըլլան գերմանական հարցը՝ ամբողջութեամբ, ինչպէս եւ ուրիշ եւրոպական խնդիրներ (Յունաստան, Աւստրիա եւն.)։

Գերմանական հարցի մասին Սթալին չէ ծածկած իր տեսակէտը։ Իր կարծիքով կարելի չէ գործակցութիւն հաստատել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ցորչափ արեւմտեան պետութիւնները կը յամառին գերմանական կառավարութիւն մը հաստատել իրենց գրաւած շրջաններուն մէջ։ Լոնտոնի համաձայնութիւնը կնքուած է առանց Խ. Միութեան, հետեւաբար անոր դէմ ուղղուած կը համարուի։

Բայց ի՞նչ կ'առաջարկէ Սթալին։ Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, սպարապետը գոհացած է յիշեցնելով Մոլոթովի յայտարարութիւնը Վարշաւայի մէջ,— դաշնակից բոլոր ուժերը քաշել Գերմանիայէն եւ կազմել միացեալ պետութիւն մը։

Եւ վերջապէս, Մոսկուա միշտ կառչած կը մնայ Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութեանց։ Եթէ այս տեղեկութիւնները ճիշդ են, կը նշանակէ թէ մասնաւորապէս Մ. Նահանգները պիտի հարկադրուին շատ բան փոխել իրենց ներկայ քաղաքականութենէն, ճամբան հարթելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, արեւմտեան երեք պետութիւնները սերտօրէն կը խորհրդակցին, որպէսզի այս նոր ձեռնարկն ալ ջուրը չիյնայ։

Զօր. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, երէկ զեկուցում պիտի տար մամուլի ներկայացուցիչներուն, միջազգային կացութեան եւ թերեւս Մոսկուայի տեսակցութեան մասին։

★ Մինչ այս մինչ այն, Պերլինի պաշարումը կը շարունակուի նոյն խստութեամբ. մինչդեռ արեւմտեան դաշնակիցները նախապայման կը համարեն անոր բարձումը, որեւէ բանակցութեան համար։

Զօր. Րապըրթսըն, Գերմանիոյ բրիտանական հրամանատարը, Լոնտոն մեկնեցաւ, խորհրդակցելու համար արտաքին նախարարութեան հետ։ Ամերիկեան հրամանատարը, զօր. Քլէյ, կը մնայ իր պաշտօնին վրայ։

Շռնդալից յայտնութիւններ Ամերիկայի մէջ

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին մասնաւոր յանձնաժողովը կը շարունակէ վկայութիւններ լսել հակամերիկեան գործունէութեան մասին։

Գործակալ Օր. Պէնթլիի վկայութենէն վերջ, Օգոստոս 2ին շատ աւելի ծանրակշիռ յայտնութիւններ ըրաւ Լուի Պուտէնց, որ համայնավար կուսակցութեան վարիչ անդամ էր 1935էն 1945 եւ հրաժարելով դարձաւ կաթոլիկ եւ դասախօս Նիւ Եորքի հռոմէական համալսարանին մէջ։ Վարած է նաեւ Մ. Նահանգներու համայնավար պաշտօնաթերթին խմբագրութիւնը։

Իր յայտարարութեան համաձայն, համայնավար գործակալներու կարգ մը ցանցեր կը գործեն երկրին մէջ, իսկ հաւանաբար հազար բոլշեւիկներ՝ ամերիկեան կառավարութեան մէջ։

Երբ դրամական աղբիւրներու մասին հարցուցին, պատասխանեց թէ կուսակցութիւնը շատ մեծ աջակցութիւն կը ստանար... Հոլիվուտէն, ինչպէս եւ կարգ մը հարուստներէ։ Եւ աւելցուց.— Հոլիվուտէն ստացուած պարգեւը այնքան մեծ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(ԸՍՏ «ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի)

Բ.

Տալով սեղմ պատմութիւնը 16րդ եւ 61րդ յօդուածներու, «Հանրագիտարան»ը կը խօսի մասնաւորաբար «Մեծ Հայաստան» ստեղծելու ծրագրի մասին — «Ծովէ ծով՝ Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջերկրական» — զոր Անգլիա տուաւ Հայերուն, ապա ետքէն, իր հարցերը կարգադրելով, այդ խոստումէն հրաժարեցաւ՝ յուսախաբելով եւ լքելով Հայերը.

«Կիպրոսի դաշինքով Անգլիա ի չիք դարձուց այն յոյսերը՝ որ Ռուսիա կապած էր Թրքահայերուն. ապա ինք եւս հրաժարեցաւ անոնցմէ եւ զանոնք ձգեց Թուրք կառավարութեան քմահաճոյքին: Այս վերջինը ճշգօրէն ըմբռնեց այդ դերը, զոր Հայերը կրնան խաղալ մեծ պետութեանց բարդ խաղերու մէջ: Այս վտանգը հեռացնելու ամէնէն պարզ եւ ապահով միջոցը ձեւակերպած էր սուլթան Աբտիւլ Համիտ հետեւեալ սեղմ բանաձեւումի մէջ,— «Վերջ տալ Հայկական Հարցին՝ վերջ տալով Հայերուն»:

Հոս «Հանրագիտարան»ը կը խօսի հայկական հալածանքներու մասին, մասնաւորաբար «Համիտիէ» կոչուած քրտական անկանոն հեծելազօրքի միջոցով, որ «փաստօրէն ստեղծուած էր առաւելաբար հայկական ջարդեր կազմակերպելու համար»:

Այս կոտորածներով կը խախտուէր, ըստ «Հանրագիտակ»ի, «Մեծ Հայաստանի Ֆիզիքական հիմը»:

«Հայկական պուրժուազի»ն կեցած էր մեծ ողբերգութեան մը առջեւ. ան կը տեսնէր, որ մեծ պետութեանց միջամտութեամբ ոչ միայն իր երազները չեն իրագործուիր, այլ մինչեւ իսկ «հաւ պիւղացիական զանգուածները կը բնաջնջուին»:

Այս կացութեան առջեւ է ահա, որ «Հաւ պուրժուական կ'որոշէ զինուած պայքար տանիլ կառավարական ահաբեկումի դէմ, առ այդ ստեղծելով իր ազգայնական կուսակցութիւնները՝ ՀՆՉԱԿ եւ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, ռուսական Անդրկովկասի մէջ»:

Այս կուսակցութիւնները թէ ապստամբական ձեռնարկներ կը կատարեն Թուրքիոյ մէջ եւ թէ միաժամանակ աշխատանք կը տանին դուրսը, արտասահմանի մէջ, Եւրոպայի հանրային կարծիքը ի նպաստ Հայ Դատի շահելու համար:

«1890ական թուականներու վերջաւորութեան ասպարէզէն կը քաշուի սակայն Հնչակը, եւ Հայերու քաղաքական միակ ղեկավար կազմակերպութիւնը կը մնայ Դաշնակցութիւնը»:

Մեր հարցի պատմութիւնը տալով այդ թուականէն առաջ, մինչեւ հատորի հրատարակման թուականը (1926), «Հանրագիտակ»ը հայ կեանքի քաղաքական ուժերէն կը խօսի այլեւս միմիայն Դաշնակցութեան մասին՝ բացառաբար անոր անուան կապելով Հայկ. Դատի հետապնդումը:

Զինուած պայքարը Թուրք իշխանութեանց դէմ — Թրքապատկան Հայաստանի մէջ — ակնկալուած արդիւնքը չի տար: Եւրոպան չի հետաքրքրուիր հայ ժողովուրդի ջարդերով, չեն հետաքրքրուիր նաեւ Անգլիա եւ Ռուսիա. «դէպի 1894—96ի կոտորածները մեծ պետութիւնները կը վերաբերին բոլորովին անտարբեր». այդ թուականներուն մասնաւորաբար Ռուսիա ռուսացման քաղաքականութիւն կը տանէր Անդրկովկասի մէջ՝ բաց կերպով փողոքելով «կազմութեանը դէմ. Ասիոյ մէջ յատուկ հողամաս մը, ուր Հայերը բացառիկ առաւելութիւններ պիտի ունենային»: Պուլկարիոյ դէպքին վրայ «այրուելով» — երկիր մը, որ թէեւ ազատագրուեցաւ ռուսական սուինով, սակայն ետքէն Ռուսիոյ դէմ ծառացաւ — ցարական դիւանագիտութիւնը իր ներկայացուցիչներէն իշխան Լոպանով — Ռոստովսկիի բերնով կը յայտարարէր, թէ ինք թոյլ պիտի չտայ «ուրիշ Պուլկարիոյ մը ստեղծումը» Հայաստանի մէջ:

Այս բոլորը տեսնելով՝ Թուրք կառավարութիւնը Հայերու սատիճանական կոտորածներէն անցաւ զանգուածային ջարդերու, ալարք մը, զոր Համիտը «չնականօրէն կը կոչէր՝ «ազգաբնակչութեան նուազում»:

Ապստամբական այս ձախող քաղաքականութիւնը «մղեց ղեկավար կուսակցութիւնը՝ Դաշնակցութիւնը՝ իր քաղաքականութիւնը փոխելու եւ կռուան որոնելու համաթրքական յեղափոխական շարժման մէջ. Դաշնակցութիւնը համաձայնութիւն կնքեց Երիտասարդ — Թուրքերուն հետ. 1907ին Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Դաշնակներու, տեղի ունեցաւ Օսմանեան կայսրութեան բոլոր ընդդիմադիր կուսակցութեանց համագումարը, ուր մշակուեցաւ պետական յեղաշրջման ծրագիրը:

«Այս յեղաշրջումը տեղի ունեցաւ 1908ին, սակայն ակնկալուած արդիւնքը Դաշնակներուն չտուաւ, նոր իրաւակարգի մէջ ալ Հայերու վիճակը երբեք դէպի լաւը չփոխուեցաւ»:

Ակնարկ մը նետելէ ետք 1909ի Կիլիկիոյ ջարդերուն վրայ, «Հանրագիտակ»ը կը դառնայ առաջին մեծ պատերազմին:

Թուրքերէն յուսախաբ «Հայ քաղաքական շրջանակները նորէն կը փոխեն իրենց քաղաքական ուղղութիւնը եւ կրկին կը դառնան իրենց սկզբնական յեցակէտին՝ Ռուսիոյ. ցարական կառավարութիւնը այս անգամ սիրով կ'ընդառաջէ Հայերուն, կը հաստատէ համաշխարհային պատերազմը. «Հայերը, նստած ըլլալով՝ արտայայտութեամբ Միլիւկովի՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ ինկած ուղեխաչքին», կը ստանան քաղաքական մեծ կարեւորութիւն»:

«Հանրագիտակ»ը այս փաստերով կը բացատրէ ծնունդը 1914 Յունուար 26ի ծանօթ Համաձայնագրի՝ տալով անոր հիմնական կէտերը:

«Ռուսիոյ այս միջամտութիւնը, — կը վկայէ «Հանրագիտակ»ը,— մեծապէս ծանրացուց Հայերու վիճակը մեծ պատերազմին, որ պայթեցաւ Համաձայնագրի ստորագրումէն անմիջապէս վերջ, առաւել եւս, որ Դաշնակները պատերազմի սկիզբէն իսկ ոչ միայն հրապարակ եկան իրենց «Մեծ Հայաստան»ի նշանաբանով, այլեւ կամաւորական գունդեր կազմեցին, առաւելաբար Թրքահայ գաղթականներէ»:

—Ապրիլեան մեծ կոտորածներու մասին խօսելով՝ «Հանրագիտակ»ը հետեւեալ թիւերը կու տայ:

300.000 հոգի սրածուած, նոյնքան մը մեռած դէպի Միջագետք տանող տեղահանութեանց ճամբաներու վրայ. 200.000 հոգի Ռուսիա փախած եւ, վերջապէս, շուրջ 400.000 հոգի ալ փրկուած՝ մահմետականութիւն ընդունելով: Այս հսկայ աղէտքէն ետք Թրքահայաստանը փաստօրէն մնաց առանց Հայերու»:

Մեծ պատերազմի խնդիրը փակելով «Հանրագիտակ»ը կը դառնայ 1917ի Փետրուարեան Յեղափոխութեան, երբ Անդրկովկասը կը կառավարուէր Պետրոկրատէն կարգուած Անդրկովկասեան Յատուկ Կոմիտէի կողմէ:

Դառնալով քաղաքական աշխատանքներուն այն կուսակցութիւններու, որոնք կը նախապատրաստէին Անդրկովկասի անջատումը Ռուսիայէն՝ «Հանրագիտակ»ը կը նկատէ.

«1917ի ամրան, Անդրկովկասի պիւղացիական համագումարին, Թիֆլիսի մէջ, արդէն ձեւ առած էր Վրացիներու եւ Թաթարներու պլոքը Հայերու դէմ:

«1917ի Հոկտեմբերին Թիֆլիսի մէջ գումարուած Հայկական Ազգային Համաժողովը, որ կը ղեկավարուէր Դաշնակներու կողմէ, հաստատեց Հայաստանի կապը մնացեալ Ռուսիոյ հետ եւ պահանջեց Ռուսիոյ ձգել Թրքապատկան Հայաստանի այն հողերը, որոնք համաշխարհային պատերազմին գրաւուած էին ռուսական զօրքերու կողմէ»:

Վիրո – Թաթարական պլոքը, թէեւ ըլլալով Անդրկովկասի անջատումին Ռուսիայէն, դէմ էր, ի հարկէ, Հայերու այս պահանջին, դէմ էին մասնաւորաբար Թաթարները, որոնք արդէն գաղտնի յարաբերութեանց մէջ էին Թուրքիոյ հետ:

Ապա գալով Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան շրջանին, երբ Անդրկովկասեան Յատուկ Կոմիտէն դադրած էր գոյութիւն ունենալէ եւ զայն փոխարինելու եկած էր Սէյմը, «Հանրագիտակ»ը կը նկատէ.

«Սէյմը փաստօրէն Հայաստանի ուսերուն բեռցուց Անդրկովկասի պաշտպանութեան բովանդակ ծանրութիւնը յարձակումներուն դէմ Թուրքերու, որոնք բնականօրէն կը ձգտէին օգտագործել բարենպաստ վայրկեանը հողային գրաւումներ կատարելու համար»:

Հետագայ դէպքերու —հայութեան կրած ծանր կորուստներու, Սէյմի քայքայման եւ երեք անկախ հանրապետութեանց ստեղծման — սեղմ պատմութիւնը տալով՝ «Հանրագիտակ»ը կ'եզրափակէ.—

«Հայաստանը՝ ձգուած Թուրքերու քմահաճոյքին՝ հարկադրուած եղաւ 1918ի Յունիսին ընդունիլ, ըստ Պոլսոյ դաշնագրի (ըսել կ'ուզէ՝ Պաթումի — «Յ.»), Թուրքիոյ բոլոր պահանջները, որոնց հիմունքով Հայաստանի հողային բովանդակ տարածութիւնը կը հաւասարէր Երեւանի եւ Էջմիածնի գաւառներուն՝ 400.000 բնակիչներով երկու գաւառներու մէջ»:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ (2)

Ամէն մարդ իր պատուհանէն կը դիտէ իր շրջափակը, մենք ալ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ ապրած ըլլալով, կ'ուզենք մեր համեստ կարծիքը յայտնել:

Երբ յետադարձ ակնարկ մը նետենք անցնող քսանեւհինգ երկար տարիներու վրայ, կը տեսնենք որ երէց սերունդի տուած փոխանցման տուրքը եղած է անբաւարար, անկազմակերպ ու ցիրուցան, իսկ քաղուած արդիւնքը՝ վտիտ ու աննշան:

Խօսինք փաստերով.— Նախորդ աշխարհամեր պատերազմի Թրքական եաթաղանին մազապուրծ ազատուած խլեակներս ճգնաժամ ապաւինեցանք ամերիկեան որբանոցներու խնամքին, ուր աներեւակայելի մղձաւանջէ մը արթնցողի վիճակով տեսանք որ աղգովին որբացած ենք:

Հոս երախտագիտութեամբ պէտք է յիշել այդ շրջանին երէց սերունդին կատարած փրկարար դերը: Ան կարելին ըրաւ չզգացնելու համար մեր որբութիւնը եւ ջանք չխնայեց որպէսզի միշտ վառ մնայ հայկեան սերունդի ջահը:

Բայց ափսոս. շատ կարճ տեւեց այդ ժամանակաշրջանը: Որբանոցներու մէջ հազիւ ընտելացած Մեսրոպեան ոսկեղենիկ տառերուն եւ զգացած մայրենի լեզուի անուշութիւնը բախտի չար հարուածով մը երկրորդ անգամ որբացանք, մեր մատաղ կուրծքերուն տակ պահելով ուսման ծարաւը եւ նորէն յանձնուեցանք ճակատագրի դաժան յորձանքին:

Աշխարհի բարերարները ? շատ տեսան մեզի փոր մը հացը եւ ուզեցին որ մենք մեր անչափահաս տարիքին մեր ճակտի քրտինքով շահինք մեր ապրուստը եւ մեզ ցրուեցին այս անգամ Եւրոպայի հողշողուն ու լպրծուն ափերուն վրայ:

Հոս ալ շնորհիւ մեր ցեղային ձեռներէցութեան կրցանք մասամբ ինքնաբաւ դառնալ: Հայը մուրացիկ չէր կրնար ըլլալ եւ չեղաւ: Սակայն մեզի կը պակսէր էականը — հոգեկան սնունդը, որուն բացակայութիւնն է որ կը տոչորուէինք:

Ահա այդ շրջան ին էր որ կրկին երեւան եկաւ երէց սերունդը մեր հոգեկան թարիչքներուն բաւարարութիւն տալու առաջադրութեամբ եւ սկսաւ [illegible] կազմակերպել եւ զարգացնել երիտասարդութիւնը:

Անոնք հրապարակ եկան քաղաքական եւ հասարակական կազմակերպութիւններու անունով եւ իւրաքանչիւրը իր հայեցողութեան համեմատ ուզեց դաստիարակել իր շարքերը մտնող երիտասարդութիւնը: Երիտասարդութիւն մը, որ տարրական պատրաստութիւն իսկ չունէր, երիտասարդութիւն մը որ հազիւ կը թոթովէր իր մայրենի լեզուն եւ աղօտ գաղափար մը միայն ունէր իր հեռաւոր ծննդավայրի աշխարհագրութեան եւ Հայոց պատմութեան մասին:

Այս պայմաններու մէջ, երէց սերունդի պարտականութիւններէն առաջինը պէտք էր ըլլալ հարթել ընթերցանութեան ակօսը եւ խնամուած ծրագրով մը զարկ տալ մեր մտային զարգացման, որպէսզի տարիներու ընթացքին դառնայինք պիտանի տարրեր եւ պատրաստուած քաղաքացիներ, բեռնաւորուած «հայկական անհրաժեշտ գիտելիքներով, լեզուով եւ գործունէութեամբ»:

Դժբախտաբար այդպէս չեղաւ եւ մենք մնացինք թերուսներ:

Ճիշդ է որ մեզմէ ոմանք որոշ զարգացում ստացան, սակայն այդ եղաւ մակերեսային, առանց հիմնական կարգ ու կանոնի: Եւ ահա ասոր համար ալ ժամանակի ընթացքին ունեցանք ամբարտաւան բանգէտներ, որոնց մտային պաշարը արձակուրդային դիւանագիտութենէ անդին չանցնիր:

Եթէ այս մարզին մէջ մխիթարական պարագայ մը կայ, այն ալ մամուլի կատարած փրկարար դերն է: Մասնաւորաբար «Յառաջ»ը քսանեւհինգ տարիներու ընթացքին իր բոցավառ շունչով, յամառ կամքով որպէս անխոնջ մշակ սրբեց ու իր «դպրոց»ին տուաւ մէկ-երկու տասնեակ «շրջանաւարտներ»: Բայց նկատի առնելով եօթանասուն հազարնոց գաղութի մը դաստիարակչական ու կազմակերպչական գործին ծով կարիքը, դժբախտաբար մեծ արժէք մը չի ներկայացներ հատուկտոր «շրջանաւարտ»ներուն ուժը:

Եզրակացութիւն.— Երէց սերունդը, հակառակ իր որոշ ջանքերուն, թերացաւ, իր պարտականութեանց մէջ՝ հիմնական մեթոտով մը սկսած չըլլալուն համար դաստիարակչական ու կազմակերպչական կենսական գործը: Լաւագոյն պարագային մշակուած ծրագիրները մնացին թուղթի վրայ, որպէս բաղձանք:

Արդ, այդ բացասական կողմերը թուելէ վերջ, համեստաբար կ'առաջարկենք ընդգծել, հետեւեալ ձեւը, լաւագոյն կերպով ծառայելու ու օգտակար ըլլալու համար այս համայնակուլ ափերու վրայ հասակ նետած նոր սերունդին, որպէսզի անարգութեան սեւին չգամուինք, ապագայ ազգային պատմագրին կողմէ:

Անհրաժեշտ է հրապարակ իջնել նոր նշանաբանով մը,— Մայրենի լեզուն ամէն բանէ բարձր:

Իւրաքանչիւր ծնողքի առաջ պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ մայրենի լեզուի հանդէպ նախանձախնդրութեան ոգին արթնցնել իրենց զաւակներուն մէջ: Զարկ տալ գաղութներու մէջ բացուած դպրոցներու բարձրացման, իսկ հոն, ուր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, Երեւանի մէջ պիտի չինուի Յաղթանակի հոյակապ յուշարձան։

Ահաւասիկ «Սով. Հայաստան» ամսագրի խմբագրականը այդ մասին, արեւմտեան հայերէնով (1948 Մայիս).—

Հայ ժողովրդի տասնեակ հազարաւոր պանծալի զաւակներ հայրենական մեծ պատերազմին ցուցաբերած հերոսութեամբ բարձր պահեցին իրենց պատիւը, խորհրդային ռազմիկի պատիւը։

Ուզելով յաւերժացնել Փառաւորութեան դէմ տարած մեծագոյն յաղթանակը, հոյակապ յուշարձանով հայ ժողովուրդը կ'արտայայտէ իր երախտագիտութիւնը եղբայրական ռուս մեծ ժողովրդին, Լենինի – Ստալինի կուսակցութեան, մեր ժամանակի մեծագոյն մարդուն, հայ ժողովրդի փրկիչ եւ լաւագոյն բարեկամ սիրելի Ստալինին։

Յուշարձանը քարակերտ հսկայ մը պիտի ըլլայ, ամբակուռ ու պարզ ոճով զարդարուած հանճարեղ Ստալինի հոյակապ քանդակով։ Կ'արտայայտէ յաղթանակի անսասանելիութիւնը եւ յաղթողի հզօրութիւնը, յաղթող, որ վստահօրէն կը նայի ապագային եւ որ կը պատմէ սերունդներուն հայ ժողովուրդի մարտական սխրագործութիւններու մասին։

Յաղթանակի յուշարձանը կը չինուի արեւմտեան Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի լանջերէն մէկուն վրայ, վեհապանծ Արարատի դիմաց.

չկան ծաղկոցներ՝ ամէն մէկով աչխատիլ ստեղծել։

Մասնագիտականներու գլխաւոր պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ՝ պատրաստել. դիւրուսոյց ու հետաքրքրական հակիրճ պատմուածքներով գասագրքեր։

Հասարակութիւնը առաջաձեռն պէտք է ըլլայ եւ աղայական հաչիւներով պէտք չէ տարուի, երբ խնդիրը կը կայանայ կրթական մշակի վարձատրութեան շուրջ։ Գէթ այս մարզին մէջ հասարակութիւնն ու մտաւորականութիւնը պէտք է ձեռք ձեռքի քալեն, իրար քաջալերելով, եթէ իսկապէս կ'ուզենք որ նոր սերունդը դաստիարակուի ազգային լաւ քաղաքացիներ։

Այս ձեւով, կը կարծենք թէ երիտասարդութիւնն ալ հրապարակներուն իրենց հանդէպ ցոյց տրուած գուրգուրանքէն, սիրով պիտի հետեւի երէց սերունդի կծած օգտաչատ ուղեգծին։

Գալով երիտասարդական կազմակերպութեանց, իրենց ծրագրի գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլան անդամները մղել ընթերցանութեան եւ սորվեցնել աչխարհագրութիւն, պատմութիւն եւ գրականութիւն։

Եթէ կրնանք այս ձեւը կիրարկել եւ սիրցնել, արդէն ճամբան հարթուած կ'ըլլայ մնացեալ աչխատանքներու համար եւ ձիրք ունեցող երիտասարդները կը հասնին մէկը միւսի ետեւէն, իսկ միջակներն ալ եթէ ղեկավար դեր չկատարեն՝ գոնէ կ'ըլլան պատրաստուած, գիտակից եւ լուրջ քաղաքացիներ։

ՏԻԳՐԱՆ – ՎԱՐԴ

ան իր դիրքի եւ հսկայական մեծութեան շնորհիւ կը դիտուի հեռուն տարածութիւններէն։

Յուշարձանի ընդհանուր բարձրութիւնը պիտի ըլլայ 47 մեթր, պատուանդանը պիտի ունենայ 32 մեթր բարձրութիւն, Առաջնորդի քանդակը 15 մեթր։ Քանդակագործական աչխատանքները յանձնարարուած են ՍՍՌՄ ժողովրդական նկարիչ Ս. Գ. Մերկուրովին։ Քանդակը պղինձէ պիտի ձուլուի։

Յուշարձանի պատուանդանը կը ներկայացնէ քառանկիւն կառուցուածք մը, որու ներսը քանի մը ընդարձակ դահլիճներու մէջ, պիտի ցուցադրուին հայրենական Պատերազմին նուիրուած նիւթերը։ Մասնաւոր դահլիճներ յատկացուած են հայ ժողովուրդի պատմութեան նիւթերու ցուցադրման համար։

Ներքին յարկին մէջ, դեռնի մակերեւոյթէն ցած պիտի պատրաստուի դահլիճ չորս արձանանկարով, որոնք պիտի պատկերացնեն եւակի չքանչակիր հայկական Թումանեան զօրաբաժնի ռազմական փայլուն գործողութիւնները Օտեր գետի վրայ։

Ամբողջ չինուածքը արտաքինով պիտի պատեն բազալտով, գլխաւոր մուտքը պիտի ունենայ կիսակլոր ձեւ, զարդարուած հարուստ զարդերով։ Մուտքի երկու պատերուն վրայ բազալտի վրայ պիտի փորագրուին խորաքանդակներ որոնք կը պատկերացնեն վերադարձած զինուորներու յաղթական չքերթը։

Յուշարձանի կողքի պատերուն վրայ, որոնք մօտ 50 մեթր լայնութիւն պիտի ունենան, բազալտի վրայ պիտի փորագրուին Սովետական Միութեան հայ հերոսներու անունները։

Քաղաքէն դէպի Յաղթանակի Յուշարձանը տանող կանանչ լանջի վրայ պիտի չինուին քարէ աստիճաններ, մօտ կէս քիլոմեթր երկայնութեամբ։ Աստիճանները պիտի ընդհատուին մերթ կամարակապ հրապարակներով, մերթ Երեւանի սառնորակ ջուրի աղբիւրներով, մերթ ալ քարանձաւներով, ստուերի տակ հանգստի համար։

Յուշարձան թանգարանը պիտի սկսի աստիճաններէն, դեռ չհասած հիմնական կառուցուածքին։ Հոս պիտի դրուին ռազմիկներու արձաններ, սկսած հին Հայերու նախորդներէն Ուրարտացիներու ժամանակաշրջանէն։ Աստիճանաբար յուշարձանին մօտենալով, ռազմիկներու արձանները պիտի մօտենան մեզ նաեւ ըստ ժամանակի եւ վերջապէս։ Յուշարձանի գլխաւոր հրապարակի մօտ երկու վիթխարի հսկաներ կը պատկերեն Խորհրդային Բանակի ռազմիկները։

Դէպի Յուշարձանը պիտի տանի աւելի ճանապարհ Արաբկիրի բարձունքէն։ Ատիկա պիտի ըլլայ գեղեցիկ ծառուղի մը, որ իր դարձած տեղը դէպի յուշարձանը ճարտարապետական ձեւաւորում պիտի ստանայ, պիտի զարդարուի զարդանկարներով եւ աստիճաններով, ուր պիտի դրուին Հայրենական Պատերազմին մասնակցած հայ զօրավարներու արձանները։ Յուշարձանի առջեւի ստորակիւած հրապարակի մէջտեղ պիտի չինուի քառակուսի մեծ աւազան, ուր կ'արտացոլայ յաղթանակի յուշարձանի հոյակապ պատկերը։

Յաղթանակի Յուշարձանի հեղինակն է երիտասարդ տաղանդաւոր ճարտարապետ Ռ. Իսրայէլեան։— Ա. Խուրովեան

ՀԱՅԵՐԸ Խ. ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս Խ. Միութեան քաղաքացիները տօնեցին հայ մեծ գրող Յ. Թումանեանի մահուան քսանամեակը։

Սովետական իշխանութեան Վրաստանի մէջ հաստատութեան վաղորդայնին, Յովհաննէս Թումանեան, որ կը բնակէր Թիֆլիս, կազմակերպեց հայ գրողներու խումբ մը, որ իր արուեստը ի սպաս դրաւ ժողովուրդին։ Այս խումբը աճելով վերածուեցաւ գեղարուեստական մեծ կազմակերպութեան մը։ Այսօր հայկական բաժնի հանգամանքով, ան անբաժան մասը կը կազմէ Վրաստանի Սովետ Գրողներու Միութեան։ Խումբը իր մէջ կ'ամփոփէ Վրաստանի մէջ բնակող բոլոր հայ գրողները, բանաստեղծները եւ գրական քննադատները։ Խումբը կանոնաւոր կերպով կը հրատարակէ հայերէն լեզուով տարեցոյցներ եւ նոր երկերու հաւաքածոներ։ Ասկէ զատ, մեր գրողներու երկերը կ'արտատպուին Թիֆլիսի մէջ լոյս տեսնող հայերէն պարբերաթերթերու մէջ, ինչպէս նաեւ առանձին հատորներով։ Մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնեն հայ արձակագիրներ, Սարեանի, Հագրոյեանի, բանաստեղծներ՝ Սիմոնեանի, Ազատեանի, Գարայեանի եւ ուրիշներու երկերը։

Վրաստանի Պետհրատը կանոնաւորապէս կը հրատարակէ հայ գրողներու լաւագոյն գրքերու թարգմանութիւնները։ Վրացի գրողները սիրով իրենց լեզուով կը թարգմանեն հայ բանաստեղծներու եւ գրողներու երկերը։ Այսպէս վերջերս տասը վրացի անուանի բանաստեղծներ թարգմանեցին ու հրատարակեցին «Սասունցի Դաւիթը»։ Այս պահուս հրատարակուելու վրայ են Շիրվանզադէի «Քաոս»ը եւ «Նամուս»ը, Թորգոմեանի եւ Սունդուկեանի երկերու վրացերէն նոր թարգմանութիւնները։ Պատերազմի նախընթաց 18 տարիներու ընթացքին 700 գրքեր հայերէն լեզուով հրատարակուեցան Խ. Վրաստանի մէջ։ Այս թիւը պատերազմէն յետոյ աւելի եւս բարձրացաւ։

Վրաստանի մէջ հայկական գիտութիւններու զարգացումը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ։ Թիֆլիսի համալսարանի կողքին ստեղծուած է հայագիտութեան ամպիոն մը։ Համալսարանը կուտայ հայագիտութեան մասնագէտներ Վրաստանի դպրոցներուն եւ գիտական հաստատութիւններու հիմնարկութիւններուն համար։ Այս հաստատութիւններուն մէջ կ'ուսուցանեն հայերէն լեզուն, գրականութիւնը, հայկական արուեստները եւ Հայաստանի պատմութիւնը։ Համալսարանը հրատարակած է տասնեակներով գրքեր, հայերէն, վրացերէն եւ ռուսերէն լեզուներով։

Վրացի գիտնականներ մեծ հետաքրքրութեամբ կ'ուսումնասիրեն հայկական մշակոյթի վերաբերեալ խնդիրներ։

Վրաստանի Գերագոյն Սովետի պատուիրակներուն մէջ, ինչպէս եւ տեղական իշխանութիւններու մէջ կը գտնուին մեծ թիւով Հայեր։ Սերժ Իշխանով (Հայ), Վրաստանի Նախարարներու Սովետի փոխ – Նախագահն է։— (Ամփոփուած խորհրդային հրատարակութենէ մը)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Զ.

«Հեղինէ, ազատութեանդ ժամը մօտ է. պատրաստ եղիր այս գիչեր։ Բոլոր պահապանները կաչառուած են. Մարտիրոս հայրը քեզի կը սպասէ իր կարիճ խումբով։ Խոստովանահայրդ՝ Սահակ քահանայ»։

Խեղճ աղջիկը սարսռաց, երբ վերջացուց տոմսակի ընթերցումը. տեսակ մը անվճռական կացութեան մէջ ինկաւ. ի՞նչ ընէ, փախուստա՞յ թէ կրկին տանջուի այս մթին բանտին մէջ։

Ինկած էր երկու սուրի մէջ։

Երկար ատեն կը մտածէր, բայց ուել ելքի չէր յանգեր։ Երբեմն կը մտածէր ուղղակի պատուհանէն վար նետել ինքզինք եւ ջախջախուիլ, որպէսզի մէկ անգամէն ամէն ինչ վերջանայ. բայց կը զսպէր ինքզինք. չէր ուզեր մեռնիլ։

— Օ, ծանր է այս վիճակը, կարծես ան եւ ուժասպառ ինկաւ փայտէ նստարանին վրայ. բայց հոն է իմ փրկութեան յոյսս, ուր կը կանչէ զիս այս տոմսակը։ Ան կ'ապրի այն մթնոլորտին մէջ, ուր կը գործէ Աշոտ Երկաթը։ Անոր հետ կը կռուի դաւաճաններուն դէմ։ Ես ալ պէտք է տեսնեմ

այդ դաւաճանները, ըլլան անոնք ծնողք թէ ուրիշները։ Ես կը սիրեմ զայն, անոր պատկերը միայն ունիմ աչքիս առջեւ եւ անոր համար միայն կ'ապրիմ։

Բայց ինք... ոհ, տէր իմ Աստուած, արդեօք կը սիրէ՞ զիս. չէ՞ մոռցած արդեօք այն օրերը, երբ ես, դեռ փոքր երախայ, կառչելով կը փաթթուէի անոր վզին եւ կը համբուրէի զայն անմեղ, մանկական համբոյրով։ Այն օրէն ահա ես սիրեցի զայն, սիրեցի ամբողջ էութեամբ. բայց երբ սէրս հասաւ իր կատարելութեան, ան թողուց, զիս, թողուց մեր տունը եւ հեռացաւ։ Սուրբ դարձուց հօրս դէմ, միանալով Աշոտին, եւ այնուհետեւ ոտք չդրաւ այստեղ։ Բայց ինչքան ծանր եւ վշտալից են այս տարիները. ամէն վայրկեան կ'աճի սէրս։ Գէորգ, Գէորգ, Մարզպետունեաց քաջ եւ ազնիւ իշխան, քեզ համար կը բաբախէ Հեղինէի սիրտը, քեզ համար կ'ապրի ան։ Սուրբ էր այդ անունը ինծի համար եւ, ինչպէս աւանդ մը, սրբութեամբ ալ կը պահէի սրտիս սրբազան խորքերուն մէջ. բայց այլեւս անհնար է պահել, սիրտս լեցուն է եւ կը պայթի։

Հեղինէի աչքերը արցունքով լեցուեցան։ Շատ չանցած քունը յաղթեց իրեն։ Աշխարհը այլեւս գոյութիւն չունէր կարծես իրեն համար. անձնատուր էր խարուսիկ երազներու գուրգուրանքին։ Մոռցած էր ամէն ինչ,— սէր, դաւաճանութիւն, ծնողք։ Չէր լսեր մինչեւ անգամ որոտումին ու հովի ուժգին սուլոցը։

Հեղինէն կը քնանար։

Է.

Վանայ ծովին ջուրերը կատաղի յորձանքներ – րով կը զարնուէին ծովափնեայ ժայռերուն, ու փշրուելով դարձեալ կը նահանջէին դէպի ետ։ Բերդին մօտ, ծովի մէկ փոքրիկ խորչին մէջ կապուած էին քանի մը մակոյկներ, իսկ անոնց քով, ծովափին, հսկայ ժայռի մը տակ կ'երեւային մօտ քսանըհինգ զինուած մարդիկ։ Մէկը միայն զէնք ու զրահ չունէր, բայց ամէնքը կ'ակնածէին անկէ եւ պատրաստ էին ծովը նետուելու անոր աչքի կամ ձեռքի մէկ նշանին վրայ։

Մութը հետզհետէ կը խտանար, իսկ կայծակի վայրկենական փայլերը քիչ քիչ կը նուազէին։ Որոտն արդէն անցած էր, եւ այժմ հեռաւոր լեռներու ետեւէն միայն լսելի կ'ըլլար իր խուլ, անորոշ գոռոցը։

— Ծովը կը փոթորկի, հայր սուրբ, ի՞նչ կը հրամայէք. այժմ ժամանակ է արդէն գործի սկսելու, ըսաւ զինուորներէն մէկը դիմելով Մարտիրոս վանահօր։

— Ալիքները չեն կրնար վախցնել մեզ. ուր որ է կը հանդարտին անոնք եւ մենք կը փախցնենք Գագիկ Արծրունիի զոհը։ Բայց չդարձա՞ւ Տէր Սահակը. ինչո՞ւ ուշացաւ։

— Զգուեմ, հայր սուրբ, զուցէ փորձանքի մը հանդիպեցաւ կամ թերեւս չկրցաւ անհրաժեշտ նշանը տալ Հեղինէին։

— Չեմ կարծեր, Գէորգ իշխան, Սահակ հայրը ամէն ծակ ու ծուկ կը ճանչնայ, դժուար գործը արդէն վերջացուցած է ան՝ կաչառելով պահապանները, իսկ Հեղինէն չեմ կարծեր որ հակառակի։

ԲԱԳՐԱՏ ՍԵՎԱՋԵԱՆՑ

էր որ վէճ կը ծագէր կուսակցութեան մէջ: Քալի-Փորնիոյ շրջանը կ'ուզէր պահել դրամը, բայց Եւլմոակեան յանձնախումբը կ'ըսէր թէ գումարը պէտք է մտնէ ազգ. ժառանգը եւ յետոյ բաշխուի:

Ցետոյ վկայեց թէ կուսակցութիւնը ոչ թէ մէկ, այլ բազմաթիւ լրտեսական օղակներ ունի: Երբ ինք անդամ էր, այդ օղակներուն վարիչներէն մէկն էր Եակոպ Կոլոց, որ կապ կը պահէր Օր. Պէնթլիի հետ: Ուրիշ օղակի մը վարիչն էր Էօժէն Տէննիս, կուսակցութեան քարտուղարը, եւ մէկը այն 12 գլխաւոր վարիչներէն որ ամբաստանութեան տակ առնուեցան վերջերս:

★ Ցանձնաժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ կարեւոր յայտնութիւններ ըրաւ «Լայֆ» շաբաթաթերթին մէկ խմբագիրը, Չէմպըրս, նոյնպէս նախկին համայնավար: Ըսաւ թէ կուսակցութենէն հեռանալէ վերջ մէկ տարի պահուած մնաց, «ցերեկը քնանալով, գիշերը հսկելով, ատրճանակ մը ձեռքին տակ»: Վկան 13 տարի անդամ եղած է Ուաշինկթընի համայնավար բջիջին, մինչեւ Հիթլէր – Սթալին դաշինքին կնքումը եւ յետոյ հրաժարած է յուսախաբ: Հարցաքննութեան ատեն յայտնեց կարգ մը բարձր պաշտօնատարներու անունները, իբրեւ կարմիր գործակալ եւ լրտես՝ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մէջ:

★ Օգոստոս 3ին բացուեցաւ Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութեան տարեկան համագումարը: Այս առթիւ երեք վարիչներ հերքեցին այն ամբաստանութիւնը թէ կուսակցութիւնը կ'ուզէ բռնի տապալել կառավարութիւնը: Ընդհ. քարտուղարը ըսաւ.— «Իբրեւ մարքսականներ, մենք սկզբունքով հակառակ ենք արկածախնդրութեան, ահաբեկման, սպանութեան, դաւերու եւ պետական հարուածներու»:

Կուսակցութիւնը որոշած է ուժ տալ Հէնրի Ուոլլըսի թեկնածութեան, իբրեւ հանրապետութեան նախագահ:

Ֆրանքը նորէ՞ն պիտի արժեզրկուի

Լոնտոնի սեղմաւորական թերթը, «Ֆինէնշըլ Թայմզ», գրութիւն մը հրատարակած է Փարիզի թղթակցէն որ կ'ըսէ թէ Պ. Փոլ Ռէյնօ դրամական կարեւոր բարենորոգում մը պիտի կատարէ աշունէն առաջ, մինչեւ Սեպտեմբեր: Ելմտական նախարարին ծրագիրը կը տրամադրէ, եթէ հաւատանք թղթակցին —«մասնակի արժեզրկում» ֆրանքի եւ փոխանակութեան միջին սակ մը արտածումներու համար: Այս ձեւով կը յուսայ ամրացնել ֆրանքը եւ լուծել շարք մը գանձային դժուարութիւններ:

Թղթակիցը կը յայտնէ թէ նախարարը պիտի ջանայ տապնապը լուծել հետեւեալ ձեւով.—

1.— Զարկ տալ արտածման վաճառականութեան. 2.— Կրճատել ոչ – էական ապրանքներու ներածումը. 3.— Ցաւերուածական վարկեր առանց արտասահմանէն. 4.— Քաջալերել ֆրանսական տտացուածքներու վերադարձը (ջնջելով 25 % տուգանքը) եւ օտար դրամագլուխներու շահարկումը Ֆրանսայի մէջ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Միջազգային Դրամատան տնօրէնը հաւանութիւն յայտնած է Պ. Ռէյնոյի ծրագրին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՆՈՒԲԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ Գչ. օրուան նիստին մէջ (Պելկրատ), բրիտանական ներկայացուցիչը պատասխանելով Վիշինսկիի շաբաթ օրուան սպառնալիքին, յայտարարեց.— «Ձիս բանտարկեալի մը տեղ դրաւ: Ես չեմ ազդուիր այդպիսի սպառնալիքներէ: Միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարեմ թէ Մեծն Բրիտանիան պիտի չպարէ համաձայն Պ. Վիշինսքիի նուագած եղանակին»: Ցետոյ պնդեց իր կառավարութեան տեսակէտներուն վրայ, պահանջելով յարգել 1921ի պայմանագիրը:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ երկու հազար ցուցարարներ Նիկոսիոյ բրիտանական հիւպատոսարանը երթալով, պահանջեցին ինքնավարութիւն հաստատել: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 27 ցուցարարներ, որոնց տասը անդամ են արհեստակցական միութեանց կամ համայնավար կուսակցութեան: Ձերբակալուեցան նաեւ 47 բանուորներ որոնք գործադուլ սարքած էին անգլեւամերիկեան հանքի մը մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Արփատ Սաքաշից, նախկին քաբակոփ, լրագրող, բանտարկեալ եւ քարտուղար համայնավար կուսակցութեան: Ընդդիմադիրները դուրս ելան Ազգ. Ժողովէն եւ վերադարձան ընտրութիւնը կատարուելէ վերջ:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ ՄԸ, Ժան Ռիվիէ մահացու վէրքեր ստացաւ երեքշաբթի օր, երբ Պոստոյի բանտէն փախած երկու չարագործներ կը փորձէին կողոպտել իր խանութը, Նօթր Տամ տը Լօրէթ փողոցին մէջ: Երկու չարագործները փախան, բայց անցորդներ հետապնդելով կրցան ձերբակալել տալ: Մէկը չարաչար խոշտանգուեցաւ: Թերթերը կը գրեն թէ երկու ոստիկաններ առանձնակ պարպեցին, բայց զէնքերը կրակ չառին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Արաբական գործադիր կոմիտէն որոշեց արաբական կառավարութիւն մը կազմել.— Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Երուսաղէմի հրէական շրջանի կառավարիչին հետ, քաղաքին ապագային մասին: Իր կարծիքով, ՄԱԿը պատրաստ է 2500 հոգինոց միջազգային ոստիկանութիւն մը կազմել, Երուսաղէմը կառավարելու համար:

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլ. ուժերը յաջողեցան ջախջախել Մալայեան կղզիներու համայնավարները, երբ կը փորձէին խորհրդային հանրապետութիւն հաստատել:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Յանաստրի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ: Այս կիրակի Վալապրի գեղեցիկ անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը մասնակցին Հ. Ց. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, ինչպէս նաեւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Պիտի նուագէ Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը: Պիտի երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ:

Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու կողմէ պիտի ըլլան մարզական խաղեր:

ԾԱՆ.— Երթեւեկի միջոցներու դիւրութեան համար, այժմէն արձանագրուեցէք տեղական վարչութիւններու մօտ:

×

Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Ռոմանի Ա. խումբէն եւ հովանաւորութեամբ Վալանսի Շրջ. կոմիտէին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Օ Պուատէի գեղեցիկ եւ օդաւոր ագարակին մէջ:

Կը հրաւիրուի Ռոմանի հայ հասարակութիւնը անխտիր: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Խանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին, ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, անցեալ տարուան գեղատեսիլ պուրակին մէջ, գետին մօտ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ԵՒ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

Մասնակի սփոփէ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Անձրեւի պարագային ձօնախմբութիւնը տեղի կ'ունենայ Հ. Ց. Դ. Տան մէջ՝ նոյն օրը:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Վալանսի Կապոյտ Խաչի դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր օդի աննպաստ պարագաներու պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Château Lebret à Saint Peray: (Անցեալ տարուան դաշտահանդէսին վայրը):

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, երգ, արտասանութիւն: Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Արամ Աստուրեան, Մանկասարցի (Ալաշկերտ): Տեղեկացնել իր ընկերոջ, «Յառաջ»ի միջոցով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (ծընեալ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ) մահուան քառասունքին առթիւ:

Սգակիր եղբայրը, Մկրտիչ Աւետիսեան կը հրաւիրէ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քսանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երեք սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն:

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ:

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել:

4.— Երիտասարդութիւնը ինք ուզե՞ց կամ կրցաւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական գիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ:

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին Ֆրանսահայ գաղութը:

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու: Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար:

Պայմանաժամ չենք սահմաներ: Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը իր կազմակերպած արշաւին, այս կիրակի, ժամը 9.30էն 10: Ժամադրութիւն՝ Անթոնիի քարափին վրայ, direction ligne de Sceaux:

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը (78 rue Rabelais): Կարեւոր օրակարգ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 6 Août 1948 Ուրբաթ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4601–Նոր շրջանի թիւ 1020 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ Է ԴԺՈԽՔԸ

Հազարումէկ բառեր ու բացատրութիւններ կը ծախուցնեն միջազգային դիւանագիտութեան բառարանը։ Բառեր ու ոճեր, որոնք ընդհանրապէս կը ծառայեն բուն միտքը պարտկելու, կեղծելու կամ հանրային գիտակցութիւնը թմրեցնելու։

Շաբաթ օրէ ի վեր, երբ արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները՝ յաջողեցան ունկնդրութեան մը դունուիլ Ստալինի կողմէ, խելօքիկ բացատրութիւն մը շրջան կ'ընէ բերնէ բերան,— «Յոռետես լաւատեսութիւն»։

Այսպէս, յոռետես, լաւատեսութիւն մը կը տիրէ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ։

Ըսել կ'ուզեն թէ՝ որոշ հիմքեր կան լաւատեսութեան։ Բայց, գտնուած, ամէն վտանգ անհետացած չէ տակաւին։ Ջուրերը պղտոր են տակաւին։ Երկինքը ամպոտ։ Գետինը լպրծուն։

Զգոյշ՝ մանաւանդ անոր համար որ դարձեալ գլուխ կը ցցէ գաղտնի դիւանագիտութիւնը, հակառակ երկու աշխարհամարտի պատերազմներու փորձառութեան։ Հակառակ բոլոր յեղափոխական խոստումներուն։

Ամէն պարագայի մէջ, դիւանագէտները տակաւին կը փախնին բացարձակ լոյսէն։ Անոնք բազմաթիւ պատճառներ ունին փախնելու ե՛ւ իրարմէ ե՛ւ աշխատաւոր բազմութիւններէն։

Մնաց որ, իւրաքանչիւրը պինդ փարած է իր մութ ծրագիրներուն։ Զուրկ կորմնցնել այս կամ այն գիրքը, գաղտնիք մը դուրս տալով կամ բացէ ի բաց խոստովանելով իր առաջադրութիւնները։

Մոսկուայի տեսակցութիւնը սփոփանք մը եղաւ մարդկութեան համար, որ երկար ատենէ ի վեր կը պալարուի անորոշութեան, կասկածանքի, փոխադարձ սպառնալիքներու մղձաւանջին տակ։

Սփոփանք՝ այն իմաստով որ, տակաւին բոլոր դուռները փակուած չեն։ Ուրեմն, եթէ ՝ փոխադարձ բարեացակամութիւնը չպակսի, կարելի է հալեցնել այն սառնակոյտը որ հետզհետէ կը թանձրանայ, կը բարձրանայ արեւմտեան եւ արեւելեան Եւրոպայի միջեւ։

Գրուած մխիթարութիւն մը չէ այս պարագան, ճիշդ այն պահուն երբ միջազգային մամուլը քաղաքական, գիտական եւ ռազմական տեսութիւններ կը հրատարակէ Գ. աշխարհամարտի մասին։

Եւ ի՜նչ տեսութիւններ։ Մէկը միւսէն «մասնագիտական» եւ չարագուշակ։

Տակաւին երկու օր առաջ էր որ Փարիզի ծանրաբարոյ կիսապաշտօնականը, Le Monde, երեք յօդուածներ կը հրատարակէր, բաղդատելով Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան յայտնի եւ գաղտնի պատրաստութիւնները։

Զինարշաւ մը, որ կրնայ կատարեալ խելագարութեան առաջնորդել ժամանակակից մարդկութիւնը։

Քանի մը յայտնութիւններ, պարզապէս ի տեղեկութիւն,—

Մ. Նահանգներու այս տարուան զինուորական նախահաշիւը կը ներկայացնէ 18 միլիառ տոլարի գումար մը, օրուան սակով՝ աւելի քան 5500 միլիառ ֆրանք, որ Ֆրանսայի նմտացոյցին հինգուկէս անգամն է։

Մ. Նահանգները անդադար նոր եւ արդիական, գաղտնի զէնքեր կը շինեն։ Ամէն տարի աւելի քան երկու միլիառ տոլար կը տրամադրեն գիտական հետազօտութեանց համար։ Զորս հազար հինգ՝ հարիւր գիտնականներ կը գործեն հիւլէական ուժի յանձնաժողովին մէջ, իսկ անոնց պաշտօնակիցներէն 45.000 հոգի՝ նոյն յանձնաժողովին ենթակայ հաստատութեանց մէջ։ Իրենց պաշտօ՞նը,— 1. Աւելցնել հիւլէական ռումբին ուժը,— 2. Ուրիշ զէնքեր հնարել։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ միւս ճակատին վրայ։ Ամերիկեան թերթ մըն է որ կը գրէ,—

— «Այն օրը որ Ռուսիա հիւլէական ռումբ ունենայ, մեր հայրենակիցներէն երեսուն միլիոն հոգի կրնան մահանալ 24 ժամէն»։

Ուրիշ մը,— Միայն մէկ լիտր «ասիա պոթուլիկ» բաւական է թունաւորելու Նիւ Եորքը»։

Եւ բոլորն ալ կը հաստատեն թէ Խ. Միութիւնը շատ յառաջ գացած է մանրէական պատերազմի գաղտնիքներուն մէջ։

Այս բաները իմանալէ վերջ, պէտք չունինք Յայտնութեան գիրքը սերտելու կամ դժոխքը փնտռելու երկինքին մէջ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ՄԵՂՔԵՐՆ ԱԼ ԻՐԵՆՑ ԿԱՐԳԻՆ

Երբ անխնայ կը հարուածենք Երեւանի լեզուական բարբարոսութիւնները, հարիւրամեայ թաթարաբանութիւններէն մինչեւ ռուս – լատին – բոլշեւիկ այլանդակութիւնները, չենք մոռնար սահմանէն աս դին կատարուած սայթաքումները։

Պոլսոյ մէջ խնամուն տարեկան վաստակաւոր մը կայ, Յովնան Փալազաշեան, որ պարբերաբար կը մատնանշէ աններելի վրիպումներ, «Լեզուի չարգարարները» խորագրով։

Այստեղ եւ ամէն տեղ ո՛րքան յօդուածագիրներ, թղթակիցներ, նոյնիսկ խմբագիրներ եւ գրագէտներ կան՝ արժանի նոյն ածականին։

Ո՛րքան երիտասարդներ, որ աչք մը անգամ չեն թարթեր, բառի մը ուղղագրութիւնը սորվելու համար։

Տասը զբօղներէ ութը տակաւին չեն կրնար զանազանել «որ»ն ու «զոր»ը։ Կը գրեն — «հանդէսը ԶՈՐ (որ) տեղի ունեցաւ։ Օրիորդը, ԶՈՐ (որ) աւարտած էր ճեմարանը։ Կեցցէ ՈՐ (զոր) կերայ, եւայլն։

Պաշտօնական ընկոյզներու, գիրքերու, գրական կտորներու մէջ, վերարաւոր կամ անվերջ գրիչներու տակ անգամ կը կարդաք սա վրիպակը, «յետ այսու», փոխանակ «այսուհետեւ»ի կամ «առակէ առաջ»ի։ (Բուն գրաբարը կ'ըլլայ «յետ այսորիկ»)։

Տակաւին գրիչներ ունինք, մինչեւ անգամ բանաստեղծներ, որոնք մէկզի նետելով անուշիկ «ծնրադիր»ը, յամառօրէն կը գրեն խառնածին բառ մը, ծնկաՉՈՔ։ Կը մոռնա՛ն որ Թուրքերէն են «ՉՈՔ»ը, «չոքած»ը եւ միւս խնամիները (չէօքմէք)։

Դեռ «ջնջին» գրողներ կան։ Եւ դասական «դիկտատոր»ը «տիրխաթոռ»ի, «թիքթաղոր»ի վերածող բարբարոսներ։

Եւ, Փարիզի մէջ իսկ, թերթեր ու կառախումբերու երկաթէ «ձողեր»ը կը թարգմանեն .. ՑՈՂՈՒՆՆԵՐ (ճիշդ այսպէս)։

Եւ դեռ ինչե՛ր.. ՎԱՀԷ

ՈՒՐԻՇ ՀԱՅ ՄԸ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէսի թերթերը կը գրեն թէ Հարաւ. Ամերիկայի ազատ լողալու ախոյեանը (100 մեթր), Արամ Պօղոսեան, Անգլիա ղրկուած է Արժանթինի կողմէ, մասնակցելու համար Ողիմպիականի 100, 200 եւ 400 մեթր ազատ լողալու մրցումներուն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԱՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Փարիզի խումբը որ Տինյը գացած էր, կը վերադառնայ այս շաբաթ առաւօտ ժամը 8.15ին, Կառը Լիոն։ Ծնողները կը հրաւիրուին կայարանը գտնուիլ, դիմաւորելու իրենց զաւակները։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ծրագիրները նորէն քննուեցան նախարարական՝ Խորհուրդի կողմէ։ Ազգ. ժողովը այդ ծրագիրներով պիտի զբաղի շաբաթ եւ կիրակի։ Տեղական թերթերը կը հաւատեն թէ ոչ դրամական հաշուընթացներ արգելքի տակ պիտի առնուին, ոչ ալ նոր տուրքեր պիտի հաստատուին։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներն ալ պիտի օգտուին ընկերային ապահովութեան բարիքներէն յառաջիկայ Հոկտ. 1էն սկսեալ, պայմանաւ որ 26 տարեկանէն վար ըլլան։ Այս տարիքէն պիտի զեղչուի զինուորութեան, գերութեան կամ աքսորի մէջ անցած շրջանը։ Տարեկան անդամավճարը պիտի ըլլայ 500 ֆրանք։

ԴԱՆՈՒԲԻ խորհրդաժողովը սկսաւ ըստ էութեան քննել Վիշինսքիի ծրագիրը, որ միայն գետեզերեայ պետութեանց կը վերապահէ գետին հսկողութիւնը, մերժելով 1921ի պայմանագիրը։ Եուկոսլաւիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչներն ալ ուժ տուին խորհրդային ծրագրին։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Երէք Մեծերը կը քննեն Մոսկուայի առաջարկները

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄՆԵ՞Ր

Զօրս Դաշնակիցները կը շարունակեն բացարձակապէս գաղտնի պահել Ստալինի հետ եղած խօսակցութեան մանրամասնութիւնները։ Զօրեքշաբթի օր զօր. Մարշըլ իր շաբաթական ասուլիսին մէջ մերժեց որ եւ է պատասխան տալ այս առթիւ ուղղուած հարցումներու։ «Բացայայտ պատճառներ կը ստիպեն մեզ որ ե է յայտարարութիւն չընել։ Նոյնքան բացայայտ պատճառներով, կը կարծենք թէ շատ վնասակար է խուել զանազան ենթադրութեանց մէջ»։

Միակ ստոյգ տեղեկութիւնը այն է որ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի մէջ, պատշաճ պատասխանը տալու համար Ստալինի առաջարկներուն։ Արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները նոր հրահանգներ ստացած են եւ հաւանական է որ նոր տեսակցութիւն մը ունենան Ստալինի կամ Մոլոթովի հետ։

Հակառակ խիստ գաղտնապահութեան, կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ Ստալին առաջարկած է յետաձգել արեւմտեան Գերմանիոյ պետական կազմակերպութիւնը։ Ուրիշ խօսքով, Մոսկուա պիտի չվերցնէ Պերլինի պաշարումը, առանց որոշ զիջումներ ստանալու արեւմտեան պետութիւններէն։ Եթէ այս վերջինները տեղի տան, այն ատեն ճամբան պիտի բացուի քառանգամ խորհրդաժողովի մը համար։ (Լոնտոնի համաձայնութեամբ, յառաջիկայ սեպտեմբերին սահմանադիր ժողով մը պիտի հրաւիրուի Ֆրանքֆուրթի մէջ, կազմակերպելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը)։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Մոսկուայի նպատակն է գէթ մէկ սկսիլ գերմանական հարցին քննութիւնը,— այն կէտէն ուր ձգուեցաւ 1947 Դեկտեմբերին, երբ Զօրսերը չկրցան համաձայնիլ։ Պերլինի տագնապը պարզապէս տեղական խնդիր մը կը համարուի, կարեւորը բուն գերմանական հարցն է։

Անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութիւնները հակառաջարկներ պիտի ներկայացնէին երէկ եւ կամ, լուսաբանութիւններ պիտի պահանջէին Ստալինի թելադրութեանց մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, երեք պետութիւնները համաձայն են հարցին էութեան մասին,— կ'ուզեն օգտուիլ վերջին պատեհութենէն, բանակցութիւններ վարելու եւ չարը խափանելու համար։

Տեղական թերթի մը քաղած տեղեկութեանց համաձայն, արեւմտեան երեք պետութիւններ հետեւեալ հարցումները պիտի ուղղեն Ստալինի եւ Մոլոթովի.—

1. Ի՞նչպէս կը նախատեսէք Ռուրի հսկողութիւնը եւ ի՞նչ ձեւով կ'ուզէք մասնակցիլ։

2. Ի՞նչ գիտաւորութիւններ ունիք արեւելեան Գերմանիոյ մասին եւ ի՞նչ փոխարինութիւններ պիտի տաք, եթէ արեւմտեան պետութիւնները հրաժարին Ֆրանքֆուրթի մէջ կառավարութիւն մը հաստատելու ծրագրէն։

3. Գերմանիան պէ՞տք է դուրս ձգուի Մարշըլի ծրագրէն եւ արեւմտեան որեւէ ղինակցութենէ։

4. Ի՞նչպէս կ'ըմբռնէք ամբողջ Գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական վերակազմութիւնը։

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՆ

Մինչ այս մինչ այն, խստօրէն կը շարունակուի Պերլինի պաշարումը, աւելի ծանրացնելով կացութիւնը։ Զորեքշաբթի օր անգլիական զօրամասեր նոր ճամբայ մը բացեր էին ածուխ փոխադրելու համար, բայց Ռուսերը անմիջապէս գրաւեցին զայն, երբ խորհրդային շրջանը հասան։ Ցեխոյ բանակցութիւններ կատարուելով խնդիրը փակուեցաւ։ Խորհրդային շրջանի գերման թերթերը բուռն քննադատութիւններ կը հրատարակեն բրիտանական փոխ-կառավարիչին դէմ, ըսելով թէ 70 ռուս մանուկներ արգելափակած է բրիտանական շրջանին մէջ։

Ոստիկանական պայքարն ալ կը շարունակուի Պերլինի մէջ։ Արեւմտեան շրջանի ոստիկանապետը, Տոքթ. Շթում, պաշտօնապէս հաստատուեցաւ Պերլինի քաղաքապետին կողմէ, ի ներկայութեան 600 հաւատարիմ ոստիկաններու, բայց արեւելեան (խորհրդային) շրջանի ոստիկանապետը գրաւեց իր տունը։

Դրամական անձկութիւնն ալ մեծ հոգեր կը պատճառէ, քանի որ Ռուսերը արգելքի տակ առած են արեւմտեան շրջանին պատկանող դումարներն ալ եւ ծանր պայմաններ կ'առաջարկեն, արգելքը վերցնելու համար։ Արեւմտեան պետութիւնները խոստացած են բաւարար քանակութեամբ նոր մարքեր տրամադրել, վճարելու համար պաշտօնեաներու եւ բանուորներու յետնեալ անելիքները։ Աւելի քան 750.000 բանուորներ չեն կրցած գանձել իրենց օրավարձը եւ բազմաթիւ գործարաններ կրնան փակուիլ, իբրեւ հետեւանք դրամի չգոյութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

(ԸՍՏ «ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մեծ պատերազմը կը վերջանայ դաշնակից – ներու յաղթանակով և Թուրքիոյ պարտութեամբ։

Պատերազմի այս վախճանը իր անդրադարձը կ'ունենայ նաեւ հայկական ճակատի վրայ։

« Հանրագիտակ »ը այսպէս կը ներկայացնէ կացութիւնը.

«Կեդրոնական պետութեանց խորտակումը հայ պուրժուազիի առջեւ բացաւ նոր եւ լայն հընարաւորութիւններ. յետպատերազմեան նոր կացութեան մէջ Հայերը որոշապէս «անհրաժեշտ » էին յաղթականներուն՝ իբրեւ կռուան մը ոչ միայն Թուրքիոյ դէմ (Կիլիկիոյ մէջ), այլեւ խորհրդային Ռուսիոյ դէմ (Անդրկովկասի մէջ)։Հայկական Հարցը կը գտնէր նոր, շատ աւելի ընդարձակ նշանակութիւն մը, քան առաջ էր։ Այս կապակցութեամբ « յաղթական պետութիւնները» միջոցներ ձեռք առին համապատասխան ձեւով ամրացնելու համար իրենց «հայկական խաբէախ»ը՝ ամէնէն առաջ « Խորհրդային » ուղղութեամբ, որ առաւել վտանգաւորն էր իրենց համար »։

« Հանրագիտարան»ը հետեւեալ թիւերը կու տայ պատերազմի վախճանին Դաշնակցութեան գլխաւորութեամբ ստեղծուած Հայաստանի մասին.

« Դաշնակներու Հայկական Հանրապետութիւնը Դաշնակիցներէն ստացաւ Կարսի շրջանը, 1918ին Հայաստանէն խլուած Երեւանեան նահանգի մասերը եւ այլ հողեր, որոնք Հայաստանի հողային տարածութիւնը հասցուցին 17.500 անգլ. քառ. մղոնի, 1.510.000 բնակիչներով, որոնցմէ 795.000ը՝ Հայեր, 575 հազարը՝ մահմետականներ, իսկ 140.000ը՝ այլ ազգութեան պատկանող անձեր»։

Անցողակի յիշատակենք, որ Դաշնակցութեան ստեղծած այս Հայաստանի նման այլ Հայաստան մը — 17.500 անգլ. ք. մ. տարածութեամբ (աւելի քան 45 հազար քառ. քիլ.— Յ.) եւ 1.510.000 բնակիչներով — անկէ ի վեր չստեղծուեցաւ երբեք ։

1920էն ի վեր իշխելով Հայաստանի վրայ եւ ամպագոռ յայտարարութիւններով անոր ճակատագիրը վարելով՝ բոլշեւիկները անկարող եղան մեր երկրի տարածութիւնն ու անոր բնակիչներու թիւը գոնէ «Հանրագիտարան»ի տուած թիւերուն հասցնելու ։

Այդ կարողութիւնը չունեցան, սակայն վինակցաբար Թուրքիոյ հետ Դաշնակցութեան ստեղծած Հայաստանը քայքայելու եւ կործանելու կարողութիւնը ունեցան ։

Շարունակութեան մէջ « Հանրագիտարան »ը կը խօսի անդրկովկասեան հանրապետութեանց ազգամիջեան կռիւներու, հայ – թրքական պատերազմի, Հայաստանի խորհրդայնացման եւ դաշնակից դաւադրութեանց մասին, Հայկ. Դատի նկատմամբ, ըլլայ Կիլիկիոյ, ըլլայ Անդրկովկասի մէջ։

« Հանրագիտարան»ը կը յայտարարէ . .

« Հայաստանի խորհրդայնացման, այսինքն հայ ժողովուրդի նոր պետական կեանքի գոյառումէն սկսելով՝ այսպէս կոչուած Հայկական Հարցը կըճայ նկատուիլ հաշուեյարդարի ենթարկուած»։

Այս «կրնայ նկատուիլ»ը, անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, կը վերաբերի 1926ին, երբ լոյս կր տեսնէր «Հանրագիտարան»ի քննութեան ենթակայ հատորը ։

Այսօր համայնավար « Լրաբեր»ները բարձրաղաղակ կը յայտարարեն, որ չի կրնար եւ պէտք չէ նկատուի. կը յայտարարեն, սակայն, « Լրաբեր»ները, բայց ոչ Մոսկուան. Դաշնակցական Հայաստանը կործանող Թուրքիոյ այս զինակիցը լուռ է, ինչպէս լուռ է եգիպտական Սփինքսը...

Հայաստանի խորհրդայնացումով , ըստ « Հանրագիտակ »ի, ստեղծուեցաւ հետեւեալ վիճակը հայ կեանքի մէջ.—

« Ամբողջական, անվերականգնելի կործանումովը մեծահայկական ծրագիրներու եւ տնտեսական ու մշակութային այն հսկայ աշխատանքովը, որ կը տարուի այսօր Խ.Հայաստանի մէջ, վճռական յեղաշրջում յառաջ եկաւ տարագրութեան մէջ գործող հայ քաղաքական կուսակցութեանց մէջ։ Հայկական պուրժուազիի եւ մտաւորականութեան՝ ժողովրդավար ազատականներու (« Հանրագիտակ »ը փակագիծերու մէջ կը ճշդէ՝ ռամկավարները — «Յ.») կուսակցութիւնը ներկայիս բարեկամական դիրք բռնած է Խ. Հայաստանի հանդէպ։ Անոնք (այսինքն՝ ռամկավարները — «Յ.») իրենց «հետախոյզ»ները ղրկած են Հայաստան, որոնք հոն ծանօթացած են Խորհրդային իշխանութեանց կողմէ տարուող խաղաղ շինարարութեան հետ, այս ծանօթացումին հետեւանքով՝ անոնց մամուլը շատ համակիր վերաբերում ցոյց կուտայ դէպի այդ իշխանութիւնը։ Նըժան դիրք մը բռնած է անգամ ազգայնական Հընչակը (խեղճ Հնչակ, ինչ օրերու դուռն հասար.— «Յ.»)։

Այս տողերը գրուած են, սակայն, ոչ այնքան ռամկավարն ու հնչակեանը խրախուսելու, որքան Դաշնակցութիւնը ալ աւելի սաստկօրէն հալածելու համար ։

« Հանրագիտարան »ը « Հայկական Հարց»ին նուիրուած գլուխը կը փակէ հետեւեալ տողերով.

« Միակ կուսակցութիւնը, որ, ըստ առաջնոյն կը շարունակէ ծայրայեղ առելութիւն սնուցանել Խ. Հայաստանի հանդէպ — Դաշնակցութիւնն է։ Վաղեմի ձեւով ան միջամտութիւն (ինթերվանսիոն) կը քարոզէ եւ երկրի մէջ փետրուարեան շարժումներ եւ ապստամբութիւններ կր հրահրէ, թէեւ այս ուղղութեամբ կատարած իր վերջին փորձը, այսինքն Վրացեանի 1921 Փետրուարին առաջ բերած հակայեղափոխական յեղաշրջումը, վերջացաւ լիակատար ձախողանքով՝ երկրի մէջ յառաջացնելով կարճատեւ, սակայն արիւնալի քաղաքացիական կռիւ մը։

« Դաշնակցութիւնը այժմ կը գտնուի բարոյական լիակատար քայքայումի մէջ եւ իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ անգամ տարագիր գաղութներու վրայ. ան կ'ապրի այն գումարներու հաշուին, որ կը հանգանակուին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ (գլխաւորաբար Դաշնակցական Կարմիր Խաչի միջոցով)՝ հայ գաղթականները Խ. Հայաստան փոխադրելու համար։ Սակայն ամէնէն ազնիւ տարրերը հայ տարագիրներէն, իրենց նախկին ուղղութիւնը փոխելով եւ անցեալի հետ հիմէն իրենց կապը կտրելով, մեղայականով հայրենիք կը դառնան։

« Խորհրդային յեղաշրջումէն ետքը Հայաստանի մէջ, Դաշնակցութիւնը, անկասկածօրէն, դատապարտուած է վերջնական կորուստի, եւ այդ կորուստով նոր էջ մը կը բացուի Հայկական Հարցի պատմութեանը մէջ»։

X

Ամփոփ կերպով տուինք բովանդակութիւնը յատկապէս այն յօդուածին, որ «Հանրագիտակ»ի մէջ նուիրուած է «Հայկական Հարց»ին։ Մեր խմբագրականը չխճողելու համար՝ զուգահեռաբար ուրիշ յօդուածներէ քաղուածքներ չըրինք։ Նիւթը այսքան սեղմելով հանդերձ՝ ուշիմ ընթերցողը մեր զոյգ խմբագրականներու մէջ պիտի գտնէ հետեւեալ հետաքրքրական իրողութիւնները, որոնց աղբիւրը միշտ «Հանրագիտարան»ը կըմնայ.

1.— Քաղաքական կարեւորութիւնը Հայկ. Դատի եւ հայ ժողովուրդի, ոչ միայն Ռուսիոյ համար, այլեւ ռուսական անկոցով այլ պետութեանց համար ։

2.— Կարեւորութիւնը այդ Դատի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն ծրագրին մէջ «Հանրագիտակ»ը կը տեսնէ հետապնդումը մեծ եւ անկախ Հայաստանի ։

3.— « Հանրագիտակ»ի կողմէ թշնամական վերաբերումը դէպի Դաշնակցութեան հետապնդած այդ մեծ եւ անկախՀայաստանի գաղափարը։

Կը կարծենք, թէ ճիշդ ձեւակերպեցինք «Հանրագիտակ»ի հիմնական գաղափարները, ուստի եւ կը խորհինք, թէ բաւական հետաքրքրական եւ ուսանելի նիւթ տուինք հայ ընթերցողին, մանաւանդ այսօր, երբ նոյն Ռուսիա — միշտ հինը՝ «դունչը՝ գայլի, պոչը՝ աղուէսի»— ոլոր մոլոր ճամբաներով՝ կաթողիկոսներ, ռամկավար, հընչակեան, չէզոք եւ հայ համայնավար մէջտեղ քշելով կը դգերի Հայկ. Հարցի շուրջ, միշտ իր շահերը եւ իր մթին նպատակները հետապնդելով ...

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

Պտոյտներ Լոնտոնի մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 31 Յուլիս.— Հուայթ Հոլը կը սկսի Թրաֆալկար Սքուէրէն ու կը վերջանայ Ուէսթմինիսթր Սթրիթ։ Հոս է որ հսկայաճեմ կը բարձրանան համանուն նշանաւոր Աբբայարանը եւ Ուէսթմինիսթրի պալատը, կամ տեղական կոչումով՝ խորհրդարանը, շինուած Թեմզ գետին եզերքը։ Ինչպէս նաեւ համբաւաւոր «Պիկ Պէն»ը, աշտարակ ժամացոյցը, որուն ձայնին ծանօթ են, կարծեմ, ըն թերցողներս, անգլիական ձայնասփիւռի միջոցով։

Մի կարծէք սակայն որ չէնք մըն է Հուայթ Հոլը։ Ան իր ամբողջութեանը մէջ պաշտօնական Լոնտոնն է։ Բոլոր նախարարութիւնները հոս ամփոփուած են։ Ահա կողմնակի փողոց մը՝ Տաունինկ Սթրիթ. Երկյարկանի, արտաքնապէս համեստ տուն մը, փոքրիկ դուռ մը, կախուած լապտերով։ Հռչակաւոր 10 թիւն է, բնակարանը Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետներուն ։

Մօտենանք հետաքրքիրներու սա բազմութեան, որ կը տեսնես օրուան որեւէ ժամուն։

Արքայական հեծելազօրքի (Հօրս կարտ) զինուորներն են։ Նստած գեղեցիկ նժոյգներու վրայ, հագած են շողշողուն համազգեստ.— ծոպաւոր, բարձր սաղաւարտներ, կուրծքերուն արծաթապատ զրահ, մինչեւ ծունկերը հասնող մոյկեր, սուր ի ձեռին։ Անոնց փոփոխման արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ, ամէն առտու հանդիսաւորապէս։

Ձեռքիս մէջ հպարտօրէն բռնած մեր սիրելի « Յառաջ »ի թղթակցի վկայագիրը, կ'ուղղուիմ խորհրդարանի չէ ըր (Ուէսթմինիսթրի պալատ), ներկայ ըլլալու համար նիստին։ Սակայն աշտարակի ձողին վրայ չիծածանիր արքայական դրօշը։ Ուրեմն խորհրդարանը նիստ չունի այսօր։ Ներս մտնենք այցելուներուն հետ, որոնց «պոչ»ը կ'երկարի մինչեւ Քրոմուէլի արձանը , գլխաւոր դըրան մօտ ։

Շէնքը շինուած է գոթական ոճով եւ խոյակներով , ու կ'ըրդգրկէ ընդարձակ տարածութիւն։ Մասամբ միայն վնասուած է գերմանական ռումբերէն։ Իսկ բուն Երեսփ. ժողովի սրահը բոլորովին քանդուած։ Այս պատճառով երեսփոխանները իրենց ժողովը կը գումարեն Լորտերու սրահին մէջ։ Ծանր եւ պատկառազդու են բոլոր ժողովատեղիներն ու սրահները։ Տաճարէ մը ներս մտնելու տպաւորութիւնը կ'ունենամ։ Ու եթէ չըլլային սա հօյակապ իւղանկարները, ոսկեզօծ առաստաղները, ծանրագին զարդերը, արձանները եւ բոլոր ճոխութիւնը որ կը շրջապատեն զիս, ինքզինքս բանտարկուած մը պիտի կարծէի։

Զմռնանք որ սկզբնական շէնքը շինուած են 1100 թուականներուն եւ կը պարունակեն նոյնքան մէջէ մէջ սենեակներ։ Արքաներու եւ իշխաններու ճեմելիքներ։ Այժմու խորհրդարանի սրահը քիչ մը աւելի ընդարձակ է քան լորտերուն սրահը։ Նեղ կալըրի մը թղթակիցներուն եւ ազատ ունկնդիրներուն յատկացուած ։ Նախագահութեան սեղանին աջ եւ ձախ կողմերը՝ երեք կարգի վրայ նստարաններ՝ բաց վարդագոյն մոմլաթով պատուած։ Ես խմծի երեսփոխանի պատրանքը կուտամ ու պահ մը կը նստիմ անոնց վրայ։ Գահակ ոտքի կանգնելով լուրջ բայց քաղաքավար դիտողութիւնը զիս ոտքի կը հանէ կրկին։

« Սքօթլէնտ Եարտ»ը (Լոնտոնի Ապահովութեան Տեսչութիւնը) յուսախաբ ըրաւ զիս։ Աշխարհահռչակ այս հաստատութիւնը կ'երեւակայէի տեսնել շրջապատուած ընդարձակ բաց տարածութեամբ մը, դատելով իր անունէն, սր պիտի վխտային գաղտնի թէ համազգեստաւոր ոստիկաններ։

Նոյն կառուցուածքը ունի նաեւ Ուէսթմինիսթրի Աբբայարանը։ Հոս է որ տեղի կ'ունենան թագաւորներու թագադրութեան արարողութիւնները։ Հոս կը գտնուին նաեւ անոնց դամբարաններ ը մամնաւոր մատուռներու մէջ, պերճանքով զեղուն։ Ահա թագադրութեան պատմական Գահը եւ այն քարը՝ որուն վրայ ըստ աւանդութեան, Յակոբ նահապետ իր գլուխը դրաւ հանգչելու համար։ Խնդրեմ սակայն, ձեր միտքը մի չարչարէք երեւակայելու համար գահուն ճոխութիւնը։ Մաշած թաւիշով.հին աթոռ մըն է, նստարանին տակ այդ քարի կտորը ագուցուած։ Այդքան։ Այս տաճարին մէջ թաղուած են նաեւ նշանաւոր քաղաքագէտներ։ Գեղարուեստագէտներ , բանաստեղծներ եւն.— Նեւտոնէն մինչեւ Ջէմպըլէյն։ Անծանօթ զինուորին դամբարանը՝ գեղեցիկ եւ յուզիչ մակագրութեամբ։ Ելիզապէթ իշխանուհիին ամուսնութիւնը այս աբբայարանին մէջ տեղի ունեցաւ ։

Ինչպէս նախապէս ըսի, ոչ յաւակնութիւնը, ոչ ժամանակը եւ ոչ ալ կարողութիւնը ունիմ տալու Լոնտոնի ընդհանուր դիմագիծը ։ Ան այնքան հարուստ է պատմական դէմքերու ու դէպքերու շարայարութեամբ։ Մեր ըրածը թռուցիկ պտոյտ մըն է միայն, այցելուի աչքով դիտուած։ Թերեւս տակաւին առիթ կ'ունենանք ձեզ հետ շարունակելու մեր պտոյտները ։

★ Այս օրուան թերթերը կը գրեն, որ Պէնք Հօլիտէյի առթիւ կառավարութիւնը ժողովուրդին տրամադրութեան տակ դրած է մասնաւոր օդանաւեր, որոնց մէկ ոսկի վճարելով պիտի կրնար պտոյտ մը կատարել օդին մէջ։ Օդանաւորդն է օդակայանին միակ կինը, Մոնիկ Աղազարեան ։

Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ հին ձեռագիրներուն մէջ պրօֆ. Աբրահամեան գտած է անծանօթ էջեր ԺԲ. դարու գիտնական Օվանէս սարկաւագ Սարեաանի հեղինակած գործերէն։ Այս առիթէն օգտուելով, դասընթացքներու պետ Մաշէք Մուսեան սկսած է ուսումնասիրել ԺԲ. մինչեւ ԺԸ. դարու գիտնական հայ բժիշկներու գործերը ։ Այս մասին մատենադարանի գիտական ճիւղին պիտի ներկայացուին 14 տեղեկագիրներ հայ գիտնականներու կողմէ ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Համայնավարութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ

Թէեւ ականաւոր արաբ պետերը, մէջն ըլլալով Եգիպտոսի վարչապետը՝ Նոքրաշի փաշա եւ Արաբական Դաշնակցութեան քարտուղարը յայտարարեցին թէ համայնավարութիւնը հակառակ էր իսլամական հաւատքին, սակայն այս վարդապետութիւնը հետզհետէ աւելի գետին կը գտնէ քաղաքներու մէջ, ուսանողներու եւ բանուորներու շրջանակին միջեւ :

Եգիպտոսի մէջ հետզհետէ կ'աճին ձախակողմեան խռովութիւնները : Վերջին անգամ տեսնուեցաւ որ հինգ ուսանողէն մէկը համայնավար ձգտումներ ունէր : Ուսանողներու ուղղուած հարցումներէ երեւան եկաւ որ 20%ը համայնավար, 23% ընկերվարական, 26 առ հարիւր ժողովրդավար եւ 18 առ հարիւր իսլամական ընկերվարական են :

Ամենէն շատ համայնավարներ կան բժշկական ուսանողներուն մէջ, 34 առ հարիւր, Գեղարուեստից ուսանողներուն 7 առ հարիւրը համայնավար են, 48 առ հարիւրը ժողովրդավար, 24 առ հարիւրը ընկերվարական եւ 12% իսլամական ընկերվարական :

Համալսարանական ուսանողներուն մէջ վերջերս ակներեւ են համայնավարական ձգտումները :

« Արագ միջոցներու պէտք է դիմել վերջ դնելու իրերու այս վիճակին, ինչ որ արդիւնք է դանդաղութեան : Պէտք է արագօրէն կատարել ընկերային բարենորոգումները, քանի որ թշուառութիւնը եւ ապրուստի բարձր գիները են որ պատճառ կը դառնան համայնավարական գաղափարներու ծաւալման» : Ասոնք էին գլխաւոր միտքերը զոր Բօղի էլ Եուսուֆ արտայայտեց Գահիրէի Ալ Ազհար համալսարանին մէջ, իսլամական ուսմանց հազարամեայ հաստատութիւն մը, Եգիպտոսի մէջ:

«Համայնավարները յաջողեցան աստուածաբանական մեծ թիւով ուսանողները համոզել, եւ զարմանալի չէ որ հիմնական փոփոխութիւններ կը պահանջուին Ազհարականներու կողմէ : Համայնավար տարրերը որ մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն Ալ Ազհարի մէջ, կ'աշխատին խափանել կրօնը երկրին մէջ» :

Անկախ թերթ մը, «Ալ Զաման», կը գրէ թէ «աշխարհ երկու ահարկու ուժերու թատերաբեմը դարձած է, աշխարհակալութեան եւ քանդիչ սկզբունքներու : Այս երկու ուժերը Արեւելքի մէջ տեղ կ'ուզեն գրաւել : Մեր պարտականութիւնն է ուսումնասիրել այս ուժերը եւ օգտուիլ անոնց պայքարէն, որպէսզի կարելի ըլլայ բնաջնջել կամ տկարացնել զանոնք » :

Ուրիշ թերթ մը «Իսլամական եղբայրութիւն » օրկանը, «համայնավարութիւն կա՞յ գաւառներուն մէջ» խորագրով յօդուածին մէջ կը գրէ. — « Հանրային Ապահովութեան պաշտօնատունը գաղտնի շրջաբերական ղրկեց նահանգապետներուն, ըսելով թէ՝ տեղեկութիւն առած է որ համայնավար քարոզչութիւնը քաղաքներէն գիւղերը անցնելով մտած է Ֆէլլահներուն մէջ : Շրջաբերականը կ'աւելցնէ թէ քանի որ այս կարգի քարոզչութիւնը շատ լուրջ է, բացի այն համգամանքէն որ օրէնքը կը բռնաբարէ, Հանրային Ապահովութեան պաշտօնատունը անհրաժեշտ կը գտնէ ձերբակալել քարոզիչները եւ տեղեկութիւններ տալ անոնց մասին :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ Պետրոս Մարգարեանի կտակը որով իր ամբողջ հարստութիւնը կը թողու Բարեգործականին, Ամերիկայի մէջ նոյն Միութեան կատարուած մեծագոյն կտակն է : Եկամուտները իբր ուսանողական թոշակ, պիտի յանձնուին Ս. Հայաստանի համալսարանին :

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ կատարուած զանգուածային ներգաղթի հետեւանքով, Բարեգործականի Ազաթեան վարժարանը յառաջիկայ շրջանին պիտի վերաբացուի Աթէնքի մէջ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը գրեն թէ վերջերս արքայական հրովարտակով մը քրիստոնէական եւ հրէական կրօնական դասարաններ հաստատուած են Իրաքի մէջ : Այս առթիւ լուսաւորչական Հայերու տրամադրուած է մէկ կրօնական դասարան Պաղտատի մէջ, գլխաւորութեամբ առաջն. փոխանորդ Գրիգորիս քահանայի : Իսկ հայ կաթողիկէ համայնքին եւս մէկ կրօնական դասարան, դարձեալ Պաղտատի մէջ, Ներսէս եպիսկ. Տէրոյեան՝ի գլխաւորութեամբ :

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ կողմէ Հայաստան ղրկուած են 6 մնտուկ նոր բրդեայ բաճկոնակ, 8 մնտուկ նոր կօշիկ, 48 հակ գործածուած զգեստներ, եւ 25 մնտուկ գործածուած կօշիկներ : Ընդամէնը արժած են 13000 տոլար : Իրան ղրկուած են 57 հակ, Պուլկարիա 40 հակ, Սուրիա 57 հակ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի ուսանող իրանահայ Սաքօ Աքաչեանը (18 տարեկան) մարզական մրցումներու մէջ առաջին հանդիսացած է 800 մեթր վազքի մէջ եւ երկրորդ 3000 մեթրի մէջ : Մինչեւ յաջորդ տարեշրջանի մրցումները, Սաքօ պիտի պահէ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի ախոյեան տիտղոսը, զոր խլած է արաբ ուսանողէ մը : Այս վերջինը չորս տարի շարունակ պահած էր «ախոյեաններու ախոյեան» տիտղոսը :

ՖՐԷԶՆՕՅԷՆ (Քալիֆորնիա) Հայուհի մը, Պարպարա Քիրէճեան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած է Թօքիոյի (Ճափոն) ամերիկ. սպայակոյտին մէջ : Հայուհին ցարդ պաշտօնավարած է Ուաշինկթընի, Նիւ Եորքի եւ Սան Ֆրանչիսկոյի պետական կազմակերպութեանց մէջ :

ՄԱՐԻԷԹԱ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ ծննդեան 60ամեակը տօնուած է Մոսկուայի մէջ : Պրոֆ. Բօղանոֆ որ անոր ուսուցիչը եղած է, պատմեր է իր յիշատակները յոբելեարին դպրոցական կեանքէն, այս առթիւ ներկայացնելով գրագիտուհիին մէկ աշակերտական շարադրութիւնը զոր պահած էր 45 տարի : Յոբելեարը պատասխանած է շնորհակալութիւն յայտնելով :

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք. —

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, այս տարեշրջանին Պէյրութի եւ Անճրնահրի մէջ նոյն ատեն բացուեցաւ կուսակցական վարժարան, որ ամբողջ երեք ամիս շարունակեց կանոնաւոր իր դասաւանդութիւնները՝ ժամանաւոր ծրագրի մը համաձայն :

Կուսակցական վարժարանին հետեւող ընկերները, շաբաթը երկու անգամ կանոնաւոր աշակերտներու բծախնդրութեամբ ներկայ եղան միշտ, որոշուած ժամերուն եւ մեծապէս օգտուեցան : Ընկեր Կ. Սասունի, որ վարիչն է վարժարանին, նոյն ատեն դասաւանդեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը, մինչեւ 1915 թուականները : Ընկեր Վահան Փափազեան Դաշնակցութեան հերոսական գործունէութենէն առնուած ոգեշունչ դրուագներով վերականգնեց բազմաթիւ դէպքեր, դէմքեր եւ կարեւոր իրադարձութիւններ : Ընկեր Շ. Մակարեան ներկայացուց Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, իսկ ընկեր Մուշեղ Ճէնտէրէճեան վերլուծեց մեր յեղափոխական կեանքին հետ կապուած կարեւոր երգերը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՌՈՄԱՆ, 25 Յուլիս.— Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդը Յուլիս 23ին տօնեց իր օրը նախագահութեամբ Վ. Արիստակէսեանի որ քանի մը խօսք վերջ « Յառաջ Նահատակ»ով բացուած յայտարարեց հանդէսը :

Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ, բոլորն ալ սան եւ սանուհիներու կողմէ եւ շատ յաջող : Երեք տարուան ընթացքին առաջին անգամն էր որ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ոչ ոքի չէր դիմած, իրենք իրենցմով գոհացած էին, ինչ որ շատ գնահատելի է :

Յետոյ բեմ հրաւիրեցին իրենց ուսուցիչը, Պ. Ս. Պօյաճեան որ թելադրեց համախմբուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջը եւ Հայը Հայ պահել ամէն գնով : « Եթէ չկրցանք 20 տարուան մէջ դպրոց մը հաստատել, գոնէ գրադարան մը բանանք» : Բացատրեց նաեւ Հայուհիներուն դերը հայապահպանման աշխատանքին մէջ :

Աճուրդէ մը գոյացաւ 8211 ֆրանք որ պիտի յատկացուի Նորակազմ գրադարանին :

Փոքրիկ զաւարէ մը վերջ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ներկայացուց զաւեշտ մը «Պաշտօնս խնդալ է» : Դերակատարներն էին երիտասարդներ Յ. Պօյաճեան, Մ. Քալայճեան, . Արիստակէսեան եւ երիտասարդուհի Ա. Գրիգորեան որոնք յաջողապէս կատարեցին իրենց բաժինը : Արտասանեցին Օր. Հ. Ասատուրեան, Պ. Յ. Պօյաճեան : Երգեցին սանուհիներէն Օր. Ա. Գրիգորեան, Ֆ. Թաշճեան եւ Պ. Պ. Աբրահամեան : Ամէն տեսակէտով գնահատելի էր հանդէսը : — Ատողիկ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ... «Սանձարձակ եւ անպարկեշտ արշաւի մը առիթով» : 1948 : Տպ. ՅՈՒՍԱԲԵՐ, Գահիրէ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է.

— Այո, եթէ պահապանները փոխուած չըլլան : Ո՞վ գիտէ, Գագիկը գիշերներն ալ կը հսկէ իր աղջկան վրայ. ան կարծես հոտ առած է մեր ընելիքի մասին :

— Բայց շատ ուշացաւ Սահակ Հայրը, ըլլայ որ ...

— Սըս... քայլերու ձայն կը լսեմ, կարծեմ ան է եկողը :

Յիրաւի՝ հեռուէն լսուեցան զգոյշ քայլերու ձայներ. Մարտիրոս վանահայրը եւ Գէորգ Մարզպետունի իշխանը լռեցին եւ աչքերնին լայն բացած՝ ուշադրութեամբ նայեցան դէպի առաջ. մութը այնքան խիտ էր որ ոչինչ չէր երեւար : Քայլերու ձայներն ալ երբեմն կը լսուէին, երբեմն ոչ : Ականջներուն ժխորը թոյլ չէր տար յստակ կերպով լսելու ուրիշ ոեւէ ձայն :

— Տղաք, զէնքերը պատրաստ պահեցէք, ով գիտէ թէ ով է. պէտք է զգոյշ ըլլալ ամէն բանէ, կրնանք թակարդի մէջ իյնալ, դարձաւ Գէորգ իշխանը իր խումբին :

Այդ ժամանակ լսուեցաւ գորտի կռկռոց. ծովափին սպասողները նոյն ձեւով պատասխանեցին :

— Սահակ հայրն է եւ Ծառուկը : Անպիտանը լաւ կը նմանցնէ գորտի ձայնը, կարծես իրաւ գորտ ըլլայ, ըսաւ Մարտիրոս վանահայրը եւ անհամբերութեամբ ձայնին եկած կողմը նայեցաւ :

Քիչ ետք Սահակ հայրն ու Ծառուկը արդէն կանգնած էին խումբին մօտ :

— Ի՞նչ եղար, ի՞նչ պատահեցաւ քեզ, Սահակ հայր. մենք կարծեցինք, թէ Գագիկը քեզ ալ, Ծառուկն ալ բանտ դրաւ, կատակեց Մարտիրոս հայրը :

— Ջէ, դեռ կանուխ է զիս բանտ դնելու համար. գործեր շատ ունիմ, մեղքերս շատ են, պէտք է քաւել եւ ապա միայն բանտ նստիլ ու մեռնիլ :

— Ի՞նչ ըրիր, յաջողեցի՞ր Հեղինէին, համաձա՞յն է փախչելու, հարցուց Գէորգ իշխանը եւ շունչը բռնած պատասխանի կը սպասէր, կարծես այդ պատասխանէն կախում ունենար իր կեանքը կամ մահը :

Բայց Սահակ հայրը կ'ուշացնէր պատասխանը. ան չէր գիտեր, թէ ի՞նչ կայ Գէորգի սրտին մէջ, չէր ալ տեսներ, թէ ինչպէս անոր դէմքը հետզհետէ մութ ու մռայլ կը դառնար :

— Յաջողեցի, բայց ...

— Ի՞նչ բայց ;

— Պատասխան չստացայ : Մեր լրտեսը լուր բերաւ որ ան կարդաց նամակը եւ ուժասպառ ինկաւ անկողնին վրայ քնանալու :

— Քնացա՞ւ... քնացաւ այն ժամանակ, երբ մենք կ'ուզենք փրկել զինքը : Ի՞նչ կը նշանակէ առիկա, տէր հայր, ուրեմն ան չուզեր իր փրկութիւնը, կ'արհամարհէ մեզ, ըսաւ Գէորգ իշխանը խոր ախ մը քաշելով :

Այս «ախ»ը զաղտնի չմնաց Մարտիրոս վանահայրէն, որ ամէն բան կը տեսնէր եւ կը գուշակէր :

— Մի յուսահատիր, Գէորգ իշխան. ես գիտեմ, թէ ինչ կայ սրտիդ մէջ եւ ինչ բան կը խռովէ քեզ : Երիտասարդական արիւնդ կը բորբոքի, բայց համբերութիւն ունեցիր, Հեղինէն քեզ կը պատկանի :

Գէորգ իշխանը ծունկի եկաւ եւ համբուրեց Մարտիրոս հօր աջը : Ապա աւելցուց .

— Դուն կը ճանչնաս ամէնուն սիրտը, հայր սուրբ, քեզի կ'ապաւինիմ ես :

— Իսկ դուն չկրցա՞ր անձամբ ներկայանալ Հեղինէին, հարցուց Մարտիրոս հայրը Սահակ քահանային :

— Ոչ, անկարելի էր առիկա : Դուրսը կը շրջէին պահապանները. ես չուզեցի մնատեղի կասկածի տակ ձգել զանոնք :

— Լաւ, ի՞նչ կը կարծես դուն. եթէ մենք փախցնելու ըլլանք զայն, ոեւէ ընդդիմութեան չե՞նք հանդիպիր իր կողմէ :

— Վստահ եղէք իմ վրաս :

— Լաւ. այժմ Գէորգ իշխանի եւ քանի մը զինուորներու հետ գացէք Հեղինէն բերելու, բայց զգոյշ, ամէն մէկ քայլը նախատեսեցէք եւ այնպէս յառաջացէք. մենք կը սպասենք այստեղ : Ծովը հետզհետէ կը խաղաղի եւ յաջող քամի կը փչէ : Դէհ, ժամանակ պէտք չէ կորսնցնել :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

Օտար դպրոցներու փակումը

Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն վերջ, չեխական կառավարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առաւ օտար դպրոցներու դէմ, թէեւ քիչ մը աւելի մեղմ: Փրակայի կրթական նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ օտար դպրոցները այսուհետեւ տարրական դասարաններ պիտի չունենան, այլ երկրորդական (14—18 տարեկան): Յետոյ, ենթակայ պիտի ըլլան Չեխոսլովաքիոյ կրթական նախարարութեան:

Ռումանական կառավարութեան որոշումը աւելի արմատական է, ինչպէս գրած ենք արդէն: Պուլկարական կառավարութեան հրամանագիրը կը ջնջէ 1936ին Ֆրանսայի հետ կնքուած պայմանագիրը: Նոր կարգադրութեամբ, Սեպտ. 1էն սկսեալ պիտի փակուին վեց Ֆրանսական եւ մէկ ամերիկեան ճեմարաններ (քոլէճ): Ֆրանսական կրթարանները պիտի կրնան իր ամէս եւս բաց մնալ, բայց միայն Ֆրանսացի աշակերտներու համար:

Օգոստոս 4ին հրատարակուած հրամանագրով, Ռումանիոյ մէջ պիտի փակուին քանի մը հարիւր կաթոլիկ, հրէական եւ օրթոտոքս կրթարաններ եւ ամէն ստացուածք պիտի փոխանցուի պետութեան:

★ Ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը բողոքէ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ Ֆրանսական դպրոցներուն փակման դէմ: Համայնավար անդամները մերժեցին բանաձեւը, զանազան առարկութիւններով:

★ Ռումանական կառավարութիւնը նոր օրէնք մը հրատարակեց որով կ'երաշխաւորէ կրօնական պաշտամունքի ազատութիւնը, պայմանաւ որ «չհակասէ սահմանադրութեան եւ պետութեան ապահովութեան եւ հակառակ չըլլայ հանրային բարոյականին»: Օրէնքը չընդունիր որ արտասահմանի մայր աթոռներ իրենց իրաւասութեան տակ առնեն իրենց եկեղեցիները Ռումանիոյ մէջ: Հռոմէական կաթոլիկ, բողոքական, հրէական եւ մահմետական յարանուանութիւնները կրնան արտասահմանի իրենց դաւանակից յարանուանութեանց հետ հաղորդակցիլ միայն դաւանութեանց եւ արտաքին գործերու նախարարութեանց միջոցաւ:

Շահին այցելութեան առթիւ

Le Monde երէկուան խմբագրականը նուիրած էր Իրանի Շահին այցելութեան, Լոնտոնէն Փարիզ եւ ապա Զուիցերիա: Այս այցելութեան քաղաքական նպատակներ չվերագրելով հանդերձ, Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

Կը թուի թէ Խորհրդային ճնշումը կը շեշտուի եւ Շահին ճամբորդութիւնը դէպի արեւմուտք զայն մեղմացնելու հանգամանք չունի: Ամէն օր տեղեկութիւններ կը հասնին սահմանագլուխի դէպքերու մասին: Անտարակոյս չարժեր չափազանց մեծ կարեւորութիւն տալ անոնց: Սակայն եւ այնպէս կացութիւնը շփոթ է Ատրպատականի մէջ: Թէհրանէն մեկնելէ քանի մը օր առաջ, Շահը հրամանագիր մը կը ստորագրէր, հիւսիսի այդ մեծ նահանգին կուսակալ նշանակելով Պ. Ճամը, իբրեւ յաջորդ Պ. Մանսուրի: Այս վերջինը Թէհրան է, իսկ Պ. Ճամ Փարիզ, իբրեւ հետեւորդ կայսեր: Ատրպատականը կը մնայ առանց նահանգապետի: Ուրեմն տէր — ուրական է կենտրոնական իշխանութիւնը:

Հաճիրի դահլիճը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, բայց ամէն օր աւելի եւս կը հաստատուի թէ փոխանցման շրջանի կառավարութիւն մըն է: Ի՞նչ փոխանցում: Խորհրդային մամուլը մէկ հատիկ պատրաստ պատասխան ունի,— «Իրանը դէպի դիկտատուրա կ'երթայ, դէպ ի հպատակութիւն անգլօ-ամերիկեան ճակատին»: Իսկ բրիտանական մամուլը լռութիւն կը պահէ: Միայն մէկ պահպանողական թերթ խզեց լռութիւնը, ըսելու համար թէ Թէհրանի մէջ կը պատրաստուին զօրացնել կեդրոնական իշխանութիւնը եւ մանաւանդ նոր ժողով մը (Ծերակոյտ) հաստատել, որ արդէն նախատեսուած է սահմանադրութեամբ:

«Լը Մոնտ» յետոյ բացատրելով բրիտանական ազդեցութեան յարաճուն գերակշռութիւնը Իրանի վրայ, դիտել կու տայ թէ Անգլօ-իրանեան Քարիւղի Ընկերութիւնը, որուն բաժնեթուղթերուն 52.55 առ հարիւրը բրիտանական ծովակալութեան ձեռքն է, ոչ միայն կը ծածկէ ամբողջ երկիրը, այլեւ կը կազմէ իրական պետութիւն մը պետութեան մէջ: Ամէն տարի Իրան 17 միլիոն սթերլին կը ստանայ իբրեւ գին իր քարիւղին: Յետոյ, Իրան այն հազուագիւտ երկիրներէն է որուն բրիտանական գանձը թոյլ կու տայ տոլարի վերածել սթերլինը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գաննէօ Քաշանի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը իր կազմակերպած արշաւին, այս կիրակի, ժամը 9.30էն 10: Ժամադրութիւն՝ Անթոնիի քարափին վրայ, direction ligne de Sceaux:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը (78 rue Rabelais): Կարեւոր օրակարգ:

ՕԳՈՍՏՈՍ 16, երկուշաբթի օրը երեկոյեան ժամը 19ին, Chaîne Parisienneի վրայ պիտի ձայնասփռուի Օննիկ Պէրպէրեանի «Հայկական համանուագը» Նիսի Ռատիօ կայանէն փոխանցուած:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (ծնեալ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ) մահուան քառասունքին առթիւ:

Սգակիր եղբայրը, Մկրտիչ Աւետիսեան կը հրաւիրէ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վիէննայի ամերիկեան գաղութի սպասարկութիւնը Աւստրիացիներ կը գործածէ, լրտեսութիւն կատարելու համար Ռուսերուն դէմ: Այս առթիւ կը հաստատէ թէ բազմաթիւ Աւստրիացիներ ձերբակալուած են վերջերս:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարական զօրքը գրաւեց Ամմուտայի բարձունքը, որ կը գտնուի Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ եւ որ վեց շաբաթ կատաղօրէն դիմադրած էր կանոնաւոր բանակին: Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, այս յաջողութիւնը շատ ծանր հարուած մըն է զօր. Մարկոսի համար: Կառավարական բանակին յարձակումէն առաջ, Ապստամբները գրաւած էին աւելի քան 2000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, մինչդեռ հիմա հազիւ մէկ երրորդը մնացած է իրենց իշխանութեան տակ: Կը հաւաստեն թէ ապստամբներու ճակատը երկուքի բաժնուած է:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը առաջարկեց խորհրդարանին տուրք մը հաստատել արտակարգ շահերու վրայ, որով 4300 միլիոն տոլարի հասոյթ մը պիտի գոյանայ: Կը կարծուի թէ իբր 25.000 ընկերութիւններ ենթակայ պիտի ըլլան այս տուրքին, 360.000 հաստատութեանց մէջ:

ՇԱՏ ԼԱՒ ՀՈՒՆՁՔ ՄԸ կը սպասուի այս տարի, ամբողջ Խ. Միութեան մէջ: Ուկրայնայի, Խրիմի, Հիւս. Կովկասի, Քուպանի եւ Ստորին Վոլկայի քաղը վերջացաւ եւ այժմ կարգը եկած է Սիպերիոյ: Այս առթիւ ցնծութեան աղաղակներ կ'արձակէ խորհրդային մամուլը, յիշելով թէ «աշխատանքի հերոս»ի շքանշաններ ստացած են բազմաթիւ հողագործներ, ամենաբարձր արդիւնքը ձեռք բերած ըլլալով: Կը յիշուի երիտասարդուհի մը, Մարիա Սերուխ, որ յաջողած է մէկ օրուան մէջ կալել 12.400 խուրձ, երկու ընկերներու օգնութեամբ, այսինքն տասը օրուան արտադրանք: Թերթերը միեւնոյն ատեն կը գանգատին թէ շատ անպիտան են տեղական գործարաններու արտադրած մեքենաշարժ արօրները:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՏՈՅՑԻՆ ԱՌԹԻՒ, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 25ին, Մոսկուայի մէջ, կամաւոր օդաչուներու խումբ մը «փա՛ռք Սթալինի» բառերը գրած էր երկինքի մէջ, ինչպէս հաղորդեցինք ժամանակին: Ռուսերէն այս բացատրութեան կ'ըսեն,— «Սլավա Ստալինու»: Հարկ եղաւ 96 օդանաւեր բանեցնել, այս մեծարանքը արձանագրելու համար: Տ. տառը գծելու համար մարզանքներ կատարեցին վեց օդանաւեր, իսկ յատկապէս V (Վ) տառին ռուսերէն համազօրը ձեւացնելու համար՝ 11 օդանաւեր:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Արաբները ռմբակոծեցին քաղաքին հրէական շրջանը. Մուսրարա: Արաբներն ալ ուրիշ մեղադրանքներ կ'ընեն, եւ զինադուլը կը խզուի պարբերաբար: Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցաւ 3—400.000 փախստական Արաբներու տեղաւորման մասին: Իսրայէլի պետութիւնը կը մերժէ արտօնել անոնց վերադարձը, եթէ փոխադարձաբար ապահով չհռչակուի Հրեաներու ներգաղթը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Խանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ: Այս կիրակի Վալապրի գեղեցիկ անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Պիտի նուագէ Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը: Պիտի երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ:

Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու կողմէ պիտի ըլլան մարզական խաղեր:

ԾԱՆ.— Երթեւեկի միջոցներու դիւրութեան համար, այժմէն արձանագրուեցէք տեղական վարչութիւններու մօտ:

×

Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ռոմանի Ա. խումբէն եւ հովանաւորութեամբ Վալանսի Շրջ. կոմիտէին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Օ Պուատէնի գեղեցիկ եւ օդասուն ագարակին մէջ:

Կը հրաւիրուի Ռոմանի հայ հասարակութիւնը անխտիր: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

★

Խանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին, ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, անցեալ տարուան գեղատեսիլ պուրակին մէջ, գետին մօտ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ԵՒ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

Մատչելի պիւֆէ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ նոյն օրը:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Վալանսի Կապոյտ Խաչի դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր օդի աննպաստութեան պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Château Lebret à Saint Peray: (Անցեալ տարուան դաշտահանդէսին վայրը):

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, երգ, արտասանութիւն: Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Արամ Աստուրեան, Մանկասարցի (Ալաշկերտ): Տեղեկացնել իր ընկերոջ, «Յառաջ»ի միջոցով:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 7 Août 1948 Շաբաթ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 4602—Նոր շրջանի թիւ 1021 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Հեռուհեռէ յուռեմս կ՚երեւաք միջին, եւ մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան, գործունէութեան մասին :

— Ցուցուցիս չենք : Միշտ ալ կը հաւատանք թէ ապագային պիտի յանձնի կատարուած վարուցանք, որքան ալ աննպաստ ըլլան տեղական պայմանները : Բայց, երբեմն կը սրտնեղինք, երբ կը տեսնենք որ «շրջանաւարտները», « յաջորդները» իրենք հարեւանցի կը նային իրենց պարտականութեան վրայ :

— Ըսել կ՚ուզէք թէ չեն հաւատար իրենց կոչումին կամ այս ժողովուրդի ճակատագրին

— Կը հաւատան : Ցաճախ շատ աւելի մոլեռանդ են քան այսպէս կոչուած հիները : Եւ սակայն, ի՞նչ կ՚արժէ պղատոնական հաւատքը, երբ կը պակսի աշխատանքը : Երբ կը կայանայ ըմբռնելը պարտաւորութիւնը, լայնուած ուժերով ապարէզ նետուելու արամադրութիւնը :

— Տրամադրութի՞ւնն է որ կը պակսի թէ միջոցը : Ամէն բան իրենց կամքէն կախուած չէ, մանաւանդ այս ափերուն վրայ :

— Մենք երբեք չենք անտեսեր զանազան դժուարութիւնները, ընդհանրապէս տաժանելի կեանքի մը ելեւէջները : Գիտենք որ շատերը կը տքան զանազան հոգերու տակ : Բայց, բախտաւոր ընդունակներ ալ չեն պակսիր : Եթէ միայն անոնք սրտանց, գիտակից յարատեւութեամբ նուիրուէին ինքնապարգացման, պայքար ամբարէին, լրացնէին իրենց հայկական գիտելիքները ..

— Այդ բոլորը ցնորք են եւրոպական միջավայրին մէջ :

— Ի զուր կը փորձէք արդարացնել անտարբերութիւնն ու թերացումները, ամէն մէկը վերագրելով միջավայրին անյարմարութեանց : Ամէն գաղութ ալ իր առաւելութիւններն ու անպատեհութիւններն ունի : Եթէ հայկական հոծ բազմութիւններ, դպրոցական ցանցեր եւ ուրիշ յարմարութիւններ կան Միջին Արեւելքի մէջ, կան այլապէս տաժանելի խոչընդոտներ ալ ...

— Հոն կը դիմանան, հոս կը հալին :

— Մի՛ ընդմիջէք : Աստծու արեւին շնորհիւ չէ որ կը դիմանան, այլ աշխատանքով, անձնուիրութեամբ, յարատեւութեամբ : Տակաւին երէկ, հայաբառերներ իբրեւ բնակարան ունէին Թաղթէ, Թիթեղէ, քուրջէ կարկտուած հիւղակներ : Այդ համատարած թշուառութեան մէջ ծնան տաղանդներ, արժէքներ, կամքեր որոնք այսօր կը լեցնեն Սփիւռք դիրքերը : Ո՞վ բսաւ թէ այնտեղ ալ չկան լայնծուն ճամբաներ, հրապոյրներ, փորձութեան փոսեր :

— Այնտեղի դպրոցներէն ուսանող սերունդ մը կը հասնի, օժտուած՝ հիմնական գիտելիքներով :

— Այստեղ ալ կան ուսանողներ, զանազան վայրերէ : Նոյնիսկ Միջին Արեւելքէն : Բոլորն ալ բժիշկ, իրաւագէտ, ճարտարագէտ կամ առանձնաբո՞յժ պիտի ըլլան : Թող ըլլան . բայց մինչեւոյն ատեն չմոռնան թէ պարտականութիւններ ունին այս տարագիր, ցիրուցան բազմութեանց հանդէպ, իբրեւ ուսումնական : Իբրեւ սերունդ մը որ կոչուած է թեւ տալու համրային կեանքին, լրացնելու պակասները :

— Որքան կրցած եմ հետեւիլ, բոլորովին անհոգ չեն : Հետզհետէ նոր դէմքեր կ՚երեւան, ամէն տեղ եւ ամէն հասանքէ :

— Ձեռք ժխտեր : Մեր ուզածը այն է որ չթուլնան, կէս ճամբան չմնան գործունէութեամբ թէ գիտելիքներով : Ահա տեսէք, Փարիզէն չորս ուսանողներ որոնց աշխատանքներ կատարած են Ժընեւի մէջ, միջազգային համագումարի մը առթիւ : Ուսանողներ չէի՞ն Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրները (1860) : Այս ափերէն չանցա՞ն այն ուսանողները եւ ուսումնականները, որոնք պիտի վերանորոգէին մեր համրային կեանքը :

— Շատ բան փոխուած է այդ օրերէն ի վեր : Ո՞ւր էինք, ո՞ւր հասանք :

— Կատարեալ վարժապետ էք դարձեր այսօր : Մենք ալ գիտենք զանազանել ցանկալին եւ կարելին : Դժբախտաբար կը տեսնենք որ շատ յաճախ կարելին ալ կ՚անտեսեն :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՇՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այս անգամ ձայնը Անգլիայէն կուգայ : Եւ շատ աւելի լուրջ հանգամանք ունի :

Նահանգային քաղաքի մը՝ Սէյմֆորտի դատաւորները ամենայն հանդիսաւորութեամբ մահուան կը դատապարտեն շուն մը որ հաւ մը սպաննած եւ քանի մը հողի խածած էր :

Վճիռը անըկարագրելի յուզումի մը մատնեց կենդանիներու բարեկամները, որոնք բազմաթիւ նամակներ եւ չէքեր ղրկեցին շունին տիրոջ, որպէսզի վերաքննութեան դիմէ :

Ո՜րքան սրտառուչ տողեր այդ նամակներուն մէջ : Այլեւ հրապարակային բողոքներ, մամուլի էջերէն, բեմերէն, ժամուն դուռնէն :

Անոնք որ քիչ մը աւելի խելացի են, գիտել կուտան թէ Պրիւս — մահապարտը — ոստիկանական շուն մըն է, պահապան հրեշտակը 75 տարեկան կոյր պառաւի մը, որուն կը ծառայէ ամէն օր, «անքննելի անձնուիրութեամբ» :

Բարեպաշտներ ալ կան որոնք աղօթքով կը չքմեղացնեն շնիկը, նկատի առնելով անոր մատղաշ տարիքը :

Արդարեւ, տասներկու ամսու կայ ու չկայ «ոճրագործը» :

Եթէ անչափահաս չըլլար, կը խեղդէ՞ր, մարդ կը խածնէ՞ր կիրակի օրով :

Այս շնա – մարդասիրական ցոյցէն վերջ, անշուշտ չէք զարմանար որ անպարտ արձակուեցան Մալթայի 70 Թուրք ջարդարարները, երբ աշխարհասասան դատի մը կը սպասուէր :

Այն ատեն հաւ մը մորթելու պէս պարզ բան էր հարիւր հայերներու ջարդը :

Ցեղասպանութի՞ւն : Այն ատեն Նիւրէմպերկ չկար :

ՎԱՀԷ

Հայ ուսանողներու դերը Միջազգ. համագումարին մէջ

ԺԸՆԵՒ, (Ցառաջ) .— Յուլիս 29ին վերջացաւ Ուսանողներու Միջազգային համագումարը որ բացուած էր Յուլիս 15ին, Ժընեւի մէջ, հովանաւորութեամբ Միացեալ Ազգերու եւ նախաձեռնութեամբ WFUNAի :

Համագումարին հրաւիրուած էր նաեւ Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնը, որ պատուիրակութիւն մը ղրկած էր բաղկացեալ չորս անդամներէ .— Ուս. Միութեան նախագահ՝ Հրայր Աբրահամեան, քարտուղար՝ Արծիւ Իւլիւպէյեան, անդամներ՝ Ա. Քիւփէլեան եւ Խտ. Շահվէքիլեան :

Ժողովները գումարուած են Palais des Nationsի եւ Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին մէջ :

Ուսանողական հարցերէն զատ, քննուած են շարք մը խնդիրներ, ինչպէս Միջազգային համագործակցութեան, խաղաղութեան եւ ՄԱԿի վերաբերեալ հարցեր :

Հայ Ուս. Միութեան ներկայացուցիչները գործօն աշխատանքներ կատարած են, մասնակցելով յանձնաժողովներուն եւ մասնակցելով ընդհանուր նիստերու վիճաբանութեանց :

Անոնք զանազան առիթներով արտայայտուած են նաեւ Հայկ. Դատի, հայ ժողովուրդի եւ հայ ուսանողական կազմակերպութեանց մասին :

Առաջին նիստին հայ պատուիրակները ծափահարուած են (բացառաբար) իբրեւ ներկայացուցիչները ազգի մը որ կրելով հանդերձ շատ ծանր արհաւիրքներ, ու թէեւ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, կրցած է պահել իր ազգային դիմագիծը եւ միասնականութիւնը :

Մեր ուսանողները յաջողած են պաշտօնական նիւթերէն դուրս ալ սերտ յարաբերութիւններ մշակել օտար պատուիրակներու հետ , եւ ամէն առիթ օգտագործել ծանօթացնելու համար Հայոց պատմութիւնը եւ մշակոյթը :

6 ԱՄԻՍ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ UNESCOի ժողովը որ պիտի գումարուէր Պէյրութի մէջ, յառաջիկայ հոկտեմբերին : Պատճա՞ռ, — Պաղեստինի կացութիւնը :

Կը յուսան համաձայնիլ Մոսկուայի հետ

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ՝ ՃԱՄԲԱՆ ՀԱՐԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լաւատեսութիւնը կը շարունակուի քաղաքական շրջանակներու մէջ : Վերջին լուրի մը համաձայն, սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է, խորհրդաժողով մը գումարելու համար մասնակցութեամբ չորս պետութեանց : Այժմ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին օրակարգի մասին :

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ արեւմտեան երեք պետութիւնները չորս կէտերէ բաղկացեալ յուշագիր մը ներկայացուցին, երբ կը տեսակցէին Սթալինի եւ Մոլոթովի հետ : Յուշագրին առաջին յօդուածը կը պահանջէր խիստ դաղտնապահութիւն եւ դադար քարոզչական պայքարի : Երկրորդ կէտը կը տրամադրէր ճանչնալ արեւմտեան պետութեանց իրաւունքը Պերլին մնալու : Երրորդը կը պահանջէր վերցնել Պերլինի պաշարումը, իսկ չորրորդով արեւմտեան պետութիւնները պատրաստակամութիւն կը յայտնէին բանակցելու առկախ հարցերու մասին :

Կ՚ըսեն թէ Սթալին ծանր պայմաններ դրած է, իբրեւ պատասխան, միեւնոյն ատեն խնդրելով երեք ներկայացուցիչներէն որոշ առաջարկներ ներկայացնել՝ քառանդամ խորհրդակցութեան մը եւ ժողովի օրակարգի մասին : Այս պատասխանը տրուած պիտի ըլլար երէկ, ուրբաթ : Իրազեկներ կը պնդեն թէ երեք ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Մոլոթովի, թերեւս ալ Սթալինի հետ : Ամէնէն մեծ դժուարութիւնը կը համարուի համաձայնիլ օրակարգի մասին,— միայն գերմանակա՞ն հարցը պիտի քննուի, թէ աւստրիականն ալ եւ ուրիշ խնդիրներ :

Ամէն պարագայի մէջ, անխուսափելի կը համարուին կարգ մը սակարկութիւններ, համաձայնութեան մը յանգելէ առաջ : Լոնտոնի մէջ որոշ յոյսի մը կը սպասեն այսօր – վաղը : Կարծողներ կան թէ Մոսկուա եւս տրամադիր է համաձայնութեան մը յանգելու համար, թէեւ կը դժկամակի վերցնել Պերլինի պաշարումը :

Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հաստատուի թէ Խ. Միութեան պայմաններէն մէկն է մէկդի դնել կամ յետաձգել գերմանական կառավարութեան մը կազմութիւ՛ը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ : Ուրիշ պայման մը .— Մոսկուա բաժին կը պահանջէ Ռուրի հսկողութեան մէջ : Կը հերքուին այն զրոյցները թէ Խ. Միութիւնը պատերազմի պատրաստուած է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԻԿ ՁԻՋՈՒՄԸ

Ռուսերը Օգոստոս 5ին վերցուցին Պերլինի դրամական պաշարման մէկ մասը, ինչ որ պիտի դիւրացնէ քաղաքապետութեան եւ անհատական հաստատութեանց վճարումները : Յայտնի չէ թէ մնացեալ արգելքն ալ պիտի ջնջուի՞ ,ազատ ձգելով արեւելեան մասերու շրջաբերութիւնը : Երկուշաբթի օր խորհրդային իշխանութիւնը պահանջած էր Պերլինի ազգ. դրամատունէն իրեն ենթարկուիլ, որպէսզի կարենայ վերցնել արեւելեան մասերու դէմ հաստատուած արգելքը :Այս պայմանը մէկդի դրած է այժմ : Պերլինի արեւմտեան շրջանի դրամի առնուազն 75 %ը կը ճարուի արեւելեան մարզերով . Արեւմտեան պետութիւններ երբ նոր մարքը շրջաբերութեան կը հանէին շատ փոքր քանակութիւն մը տրամադրեցին Պերլինի համար, որպէսզի կարենան ճամբան հարթել բանակցելու

Հինգշաբթի օր քաղաքապետութիւնը կրցաւ 25 միլիոն արեւելեան մարք առնել, անմիջական վճարումներու համար : Իրականին մէջ իր պէտքն է հարիւր միլիոն մարք :

Դահլիճը վաւերացուց Ռէյնոյի ծրագիրը

Նախարարական խորհուրդը առջի օր եօթը ժամ անընդհատ խորհրդակցելէ վերջ, միաձայնութեամբ վաւերացուց ելմտական նախարարին՝ Փոլ Ռէյնոյի ծրագիրը : Նախատեսելով թէ պիտի վերահաստատուի հրամանագիր – օրէնքներու դրութիւնը, համայնավար օրկանը՝ « Իւմանիթէ» կը հրաւիրէ ժողովուրդը բողոքել «սարկութեան, թշուառութեան եւ կործանումի» քաղաքականութեան դէմ :

Միւս թերթերը կը կարծեն թէ այնքան ալ ծանր կամ բացառիկ տրամադրութիւններ չի պարունակեր Պ. Ռէյնոյի ծրագիրը, թէեւ ելմտական նախարարը որոշ իրաւասութիւններ կը պահանջէ, գլուխ հանելու համար իր առաջադրութիւնները :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն , ծրագիրը կը բաղկանայ տասը հիմնական գլուխներէ, հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

1.— Վերակազմել քաղաքային եւ զինուորական վարչութիւնը, զօրացնել ազգայնացուած հաստատութեանց հսկողութիւնը, չօշափելի խնայողութիւններ կատարելով : 2.— Խստացնել ընկերային ապահովագրութեան եւ ընտանեկան նպաստներու հսկողութիւնը : 3.— Վերակազմել աշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Կ'ամփոփենք, արտատպելով բառ-բառի վերածելով, Երեւանի «Սով. Հայաստան» ամսագրի **1948**ի Մայիսի թիւէն, առաջ երաշխաւորելու կարգ մը տեղեկութեանց վաւերականութիւնը.—

1918 — 20ին ժողովրդական դպրոցներու թիւը էր 166, աշակերտներու թիւը՝ 18.600, ուսուցիչներու թիւը՝ 631:

1921 — 22 ուսումնական տարին Հայաստանի դպրոցներու թիւը կը հասնի 545ի, աշակերտներու թիւը 67.400ի, ուսուցիչներու թիւը 1638 հոգիի: Կը ստեղծուին նոր տեսակի դպրոցներ, առաջին եւ երկրորդ աստիճանի դպրոցներ:

1923 — 24ին կը ստեղծուին գիւղական երիտասարդութեան համար եօթնամեայ դպրոցներ: 1921ին Հայաստանի մէջ կը ստեղծուի առաջին բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնը՝ Երեւանի պետական համալսարանը:

Մինչեւ 1925 լոյս կը տեսնեն 40 տեսակ ինքնուրոյն եւ թարգմանական դասագիրքեր.

1921ին խորհրդային կառավարութիւնը կը հրատարակէ ագրամիտութեան անգրագիտութեան դէմ հրամանագիրը, եւ այսպէսով կը սկսի 16 — 50 տարեկաններուն զանգուածային ուսուցման դրութիւնը:

Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ կը ստեղծուին ժողովրդական կրթութեան բաժիններ, շրջանային մանկավարժական խորհուրդներ, գաւառական դրամանիներ մեթոդիստներ ուսուցանելու, որոնք կը զբաղէին ուսուցչական եւ քաղաքական-մանկավարժական բարձրացման հարցերով: Ուսուցչական վարիչներ պատրաստելու համար 1924 — 25ին կը հիմնուին մանկավարժական ուսումնարաններ, իսկ 1921էն ամէն տարի կը կազմակերպուին ուսուցիչներու վերապատրաստման համար ամառնային դասընթացք եր:

Ժողովրդական կրթութեան յետագայ զարգացումը արագացնելու եւ մանուկ սերունդի համայնավարական դաստիարակութեան, ուսուցման եւ կրթութեան գործը ծաւալելու համար խորհրդային կառավարութիւնը հսկայական միջոցներ կը տրամադրէ պարկ կուտայ դպրոցաշինութեան գործին:

Ահա պատկերը 1921 — 1931 ուսումնական տարուան.—

	Դպրոց	Աշակերտ	Ուսուցիչ
1923—24	665	72.300	2068
1924—25	758	82.400	2339
1925—26	792	85.900	2599
1927—28	823	83.500	2597
1928—29	846	86.200	2779
1929—30	900	94.300	3060
1930—31	971	132.300	3540

1925էն 1928ի ընթացքին Հայաստանի մէջ շինուած են 254, իսկ 1928էն մինչեւ 1932, 169 դպրոցական նոր երկու եւ երեք յարկով լուսաւոր, քարաշէն հիանալի շէնքեր:

1930 — 31 ուսումնական տարին խորհրդային պետութիւնը պարտադիր ուսուցման վճռական տարի կը յայտարարէ, ինչպէս ամբողջ Միութեան մէջ, այնպէս ալ Հայաստանի մէջ: Այդ թուականներուն Հայաստանի պարտադիր ուսման ենթակայ տղոց թիւը 131 հազար էր:

Կուսակցութեան կեդրոնի Սեպտեմբեր 5ի պատմական որոշումը խորհրդային դպրոցի կեանքին մէջ մեծ նշանակութիւն ունեցաւ: Արմատական վերակառուցման ենթարկուեցան դպրոցական ծրագիրներն ու դասագիրքերը, միջոցներ ցոյց տրուեցան մանկավարժ. նոր վարիչներու պատրաստութեան համար: Այդ որոշումէն վերջ, արագ թափով կը զարգանայ նաեւ ժողովրդական կրթութեան գործը Հայաստանի մէջ:

1930էն 1935 ուս. տարին Հայաստանի դպրոցներու թիւը կը հասնի 1121ի, աշակերտներու թիւը 132 հազարէն կը բարձրանայ 194 հազարի: Իսկ ուսուցիչներու թիւը 3540էն 5135ի:

Յետագայ քանի մը տարիներու ընթացքին բուռն թափով կ'աճին եօթնամեայ եւ միջնակարգ դպրոցները, աստիճանաբար կրճատուելով տարրական դպրոցները:

Տարի	7ամեայ	Աշ.թ	միջ.	Աշ.թ	Ուս.
1932—33	302	104.700	12	11.600	3032
1934—35	408	110.000	68	43.000	4021
1935—36	447	116.100	110	60.300	4546
1936—37	505	127.100	140	77.100	6808
1937—38	510	137.300	147	101.600	7009
1938—39	515	120.000	242	151.000	9673
1939—40	553	110.000	272	158.900	10138

Համայնավար կուսակցութիւնը եւ կառավարութիւնը իրենց կարգ մը պատմական որոշումներով, նշելով սովետական դպրոցի ձեռք բերած մեծ յաջողութիւնները ուսուցման որակի բարձրացման ասպարէզին մէջ, ցոյց տուին նաեւ սովետական դպրոցի յետագայ զարգացման փայլուն ուղիները: Հայաստանի կառավարութիւնը ոչ միայն կ'աւելցնէ եւ կը կրկնապատկէ ժողովրդային լուսաւորութեան ելմտական յատկացումները, այլեւ հիմք կը դնէ բարձրագոյն մանկավարժական կաճառներու եւ մանկավարժական ուսումնարաններու:

(Մացեալը յաջորդով)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ (3)

Մէկ սերունդէն միւսը

Հայոց ժամանակակից պատմութեան ընթացքին չկայ հանդիպած աւելի աղէտալի դէպքի մը քան 1915—18ի սահմռկեցուցիչ նախճիրը: Դարաւոր թշնամին իր նպատակին հասաւ քիչ բացառութեամբ, «Հայ ժողովուրդի կէսը յուղարկաւոր դարձնելով միւս կէսին»: Այս դժոխային պայմաններէն դուրս եկանք ջարդուած, ուժասպառ, արիւնլուայ: Երիտասարդութիւն մը որ ծնունդ առաւ «Անապատի սերունդ» մայրենիքէն անգամ զրկուած, հայ լեզուով արտայայտուելու անկարող, վատառողջ՝ իր քաշած զրկանքներէն, սակայն հոգեպէս դերազանցօրէն հայ, հայրենասէր ու անողորմօրէն վրէժխնդիր:

Անապատի դաժան տառապանքի բովէն անցած, դաժանութեամբ ու արդար ատելութեամբ լեցուած դէպի վայրագ Թուրքը, սերունդ մը՝ որ կրնար հրաշքներ գործել:

Հիմա թող թոյլ տրուի մեզի հարց տալ երէց սերունդին, այդ որբանոցներուն մէջ հաւաքուած տասնեակ հազարաւոր պատանիներէն քանի՞ պիտանի, հայկական գիտելիքներով, լեզուով ու գործունէութեամբ օժտուած ազգային ու քաղաքական գործիչներ պատրաստեցիք, անշէջ պահելու համար հայկեան ճրագը:

Քանի, պատրաստուած մտաւորականներ (երբ մտաւորական կ'ըսենք պէտք է հասկնալ բառին բովանդակ առումով, գիտական, քաղաքական պաշարով լեցուած) հրապարակ կրցաք նետել: Եթէ կան ցանցառ թիւով մտաւորականներ, անոնք արդէն մեծ մասամբ երկրին մէջ հիմնական ըստ առած, արտասահմանի մէջ ինքնաշխատութեամբ, ի գին ահաւոր զրկանքներու հասած են, ինչ որ պատիւ կը բերէ իրենց եւ հայ ժողովուրդին:

Դժբախտաբար, «Անապատի սերունդ»ը անտեսուեցաւ: Մէկ կողմէ հայ քաղաքական կեանքի աննորոշութիւնը, միւս կողմէ երէց սերունդին անհոգութիւնը պատճառ եղան որ լքուի այդ սերունդը:

Այո, անժխտելի է, քանի մը վկիչներ հրապարակ նետուեցան, պարկ խոր ուսումէ, հիմնական կրթութենէ, նախաձեռնութեան ոգիէ, թըրթռացութիւններ, գիւղական պատկերներ գրեցին որոնք ոչ խորք ունէին, ոչ ալ մշակոյթ: «Անապատի սերունդին» մէջ ինչ որ կար իբրեւ ձգտում, ազգային խռէալ, քաղաքական առողջ տեսակէտ, գաղափարական պաշտամունք, փոթորկալի յանդգնութիւն ու խոր հաւատք, բախտին ձգուեցան: Այսպէս տակաւ առ տակաւ իր պատեանին մէջ քաշուելով, ան քաղաքակ. ազգային լծակ ըլլալէ դադրեցաւ: Միւս կողմէ երէց սերունդը իր վարզեմի քէնը չարունակեց, հին հաշիւներ հրապարակ նետեց: Դառնի պայքար մը ստեղծելով, այնքան յառաջ գացին որ ազգային սրբութիւնները ալ ոտնակոխեցին: Մայիս 28, Ապրիլեան Սպատոն, եռագոյն հրապարակաւ պախարակուեցան: Փոխանակ չինիչ գրական վէճերու, վարկաբեկիչ խօսքերով սկսան արտայայտուիլ: Ի հարկէ այս մթնոլորտին մէջ սերունդ կարելի չէր պատրաստել:

Եզրակացութիւն. — «Անապատի սերունդ»ը դժբախտաբար չունեցաւ մտաւորական հասուն ղեկավարներ, գաղափարական հմուտ առաջնորդներ, խորապէս հաւատալով հանդերձ ազգային բարգաւաճման:

1934—35ին երէց սերունդը զգաց իր ահաւոր սխալը, ահազանգը փրցուց, գործի լծուեցաւ սերունդի փրկութեան համար, դասախօսութիւններ, գիշերային դասընթացքներ, դպրոցներու ցանց մը նետուեցաւ քիչ մը ամէն կողմ: Մրցակցութիւն հոսանքներու մէջ:

Բայց, աւաղ, թափուած աշխատանքը սպասուած արդիւնքը չտուաւ, քանի որ սերունդ մը սկսած էր հասակ նետել օտար կլանող մթնոլորտի մը մէջ: Երբեմնի որբ սերունդը բունաւորուած էր ը տանեկան հոգերով, անպատրաստ ու անկարող էր իր զաւակները կրթելու եւ դաստիարակելու իբրեւ Հայ: Օտար ամուսնութիւնները իրենց աւերը կը գործէին: Ազգային կրթութիւնը ընտանիքէն կը սկսի: Ահա այս վիճակին էր հասած Ֆրանսահայ գաղութը:

Հասանք 1939ի աշխարհամարտի պատերազմին: «Անապատի սերունդը» այս անգամ գինուոր է: Պատերազմ, գերութիւն, գրաւման շրջան: Աշխարհամարտի ձգած սարսափներն ու անոնց յաջորդող քաղաքական դէպքերը ցնցեցին հայ ժողովուրդի հոգին: Բոլորը հայրենիքի սէրն ու անժխտելի կարօտը զգացին:

Այս անգամ երէց սերունդը հրապարակ եկաւ ու իր բարձրութեան վրայ փայլեցաւ: Առաջին գործը եղաւ նոր սերունդի փրկութեան գործը: Ներկայ նոր սերունդը դեռ անհաղորդ է հայկական գիտելիքներու, լեզուի եւ բեղնաւոր գործունէութեան, որովհետեւ դեռ չէ հասած գիտակցութեան այն աստիճանին որ օգտագործէ բոլոր պատեհութիւնները: Իր հոգին դեռ խոպան է տիրանալու համար հայկական մշակոյթին որ շատ վսեմ է: Հարկ է խորապէս հասկցնել եւ սիրցնել իր պապերու պատմութիւնը: Պէտք է հոգեպէս ապրեցնել այս սերունդը, մանաւանդ որ անի հնարաւորութիւններ որոնցմէ զուրկ էր «Անապատի սերունդը» — Կրթական մակարդակ, նիւթական միջոց, եւս առաւել դպրոցներ եւ դասախօսութիւններ, մամուլ, թատրոն եւայլն:

Եթէ նոր սերունդը կամք ընէ ու քիչ մըն ալ ճիգ, սրտցաւօրէն, լրջութեամբ եւ գիտակցութեամբ յառաջ տանի իր զարգացումը, կրնայ լեցնել միջին սերունդին պարապը, դառնալով ազգային ու քաղաքական ուժ:

Նոր սերունդին մէջ կը պակսի միայն ձգտումը: Դասախօսութիւններէն վերջ եթէ քիչ մը ճիգ թափէ սորվելու, կարդալու, ուսումնասիրելու, օտար լեզուներու հետ հայերէնն ալ զարգացնելու, օտար պատմութեան հետ Հայոց պատմութեան ալ տիրանայ, կը դառնայ պիտանի տարր մը, ընդունակ ամէն գործ կատարելու:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը արդէն որոշ աշխուժութիւն սկսած է ցոյց տալ: Այս ազդը մէկ բան պէտք է ըմբռնէն,— գիտութիւնն ու ուսումը հաց պանիր չեն որ իրենց բերանը դնեն: Հաց պանիրն անգամ պէտք է ծամել, մարսելու համար: Արդ, պէտք է երէց սերունդէն օգտուիլ քանի ուշ չէ, կարդալ, ճգնիլ, պատրաստուիլ ապագային համար որ իրենցն է, անհնար այն գիտակցութիւնը թէ ազգի մը ապագան նոր սերունդն է:

Եթէ չըմբռնեն այս սրբազան միխւնոյն առեն դժուար պայտականութիւնը, պատմութեան անողորմ դատաւճիռը իրենց ճակտին պիտի փակի...

ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կեանքը Այնճարի մէջ

ԱՅՆՃԱՐ (Յառաջ).— Մայիս 30ին, Կիրակի, Այնճարի եկեղեցիին մէջ, արժանավայել կերպով, հոգեհանգստեան մաղթանք պաշտօն կատարուեցաւ ընկեր Ա. Ահարոնեանի դամնակակիծ մահուան քառասունքին առթիւ:

Հայկական այս հիւղաւանի բովանդակ ժողովուրդը փութացած էր եկեղեցի, իր յարգանքը յայտնելու համար ողբացեալ գրագէտին անմոռաց յիշատակին:

Մեր անզուգական ընկերը ապրած ու հասակ նետած էր Արարատի շուքին տակ: Սակայն, աւաղ, թաղուեցաւ Արարատէն հազարաւոր մղոն հեռու, լուսաւոր քաղաքի մը գերեզմանատան մէջ, որ կը կոչուի Փէռ Լաշէզ: Ընկեր Ա. Ահարոնեան թէեւ օտար հողի տակ դաւա իր յաւիտենական հանգիստը, սակայն, տարակոյս չունինք թէ իր աճիւնը պիտի փոխադրուի մայր հայրենիք, երբ ազատ հայ մարդը, ազատօրէն ապրի, ազատ հայրենիքի մէջ...

Յարգանք անթառամ յիշատակին:

★ Յունիս 13ին, կիրակի եկեղեցիին մէջ, տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստի յատուկ արարողութիւն, անցեալ տարի, Յունիս 8ին, օթոյի վարհաւրելի արկածին զոհ գացած մեր հինգ սիրելի ընկերներու՝ Բժ. Ռ. Գույումճեանի, Գէորգ Գալուստեանի, Խաչեր Ադամեանի, Սարգիս Շէրպէթճեանի եւ Գառնիկ Յակոբեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Տարիէ մը ի վեր է որ մեր սիրելի ընկերները խաղաղօրէն կը ննջեն Այնճարի գերեզմանատան մէջ: Սակայն իրենց յիշատակը միշտ վառ է մեր հոգիներուն մէջ: Անոնք դեռ երիտասարդ էին ու կատարելիք գործեր ունէին: Սիրելի ընկերներ, այժմ հանգչեցէք խաղաղ ու անդորր: Օր մը, երբ ազատութեան արեւը կրկին փայլի, ձեր աճիւնը կը փոխադրենք հայրենիքի ծոցը:

★ Յունիս 24ին տեղս հասաւ ընկեր Դրօն, ընկերակցութեամբ ընկերներ Մովսէս Տէր Գալուստեանի եւ Արամ Սահակեանի: Պարտ ու պատշաճ յարգանքը ընծայուեցաւ ընկերոջ: Գրեւ ընկեր Դրոյի կեանքի եւ յեղափոխական գործունէութեան մասին, կը նշանակէ խօսիլ հայ յեղափոխական գիւցազներգին մէջ, որուն գլխաւոր դերակատարներէն մէկն եղած է ինք:

Կը բաւէ ըսել թէ Դրոներն էին որ կերտեցին հայ յեղափոխական նորագոյն պատմութիւնը,

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ երկու գլխաւոր հայաթաղերու — — Ցիքս եւ Քոքինիա — երկսեռ Հ. Ց. Դ. Ե. Միութիւնները յարաճուն վերելքով մը կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը: Հերթական դասախօսութիւններ, ընթերցման պահեր, վիճաբանական հաւաքոյթներ, դրական երեկոներ, գեղարուեստական երեկոյթներ եւ ցերեկոյթներ իրարու կը յաջորդեն, տեւական շարժման, աղգային դաստիարակչական մթնոլորտի մէջ պահելով մեր նոր սերունդը: Անուրանալի է այս Միութիւններուն կատարած կենսական դերը մայրաքաղաքի հայ երիտասարդութեան մէջ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մարզական միակ կազմակերպութեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 20րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է զանազան շրջաններու 16 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ: Կարդացուած տեղեկագիրներէն երեւան կուգայ, որ հակառակ տիրող աննպաստ պայմաններուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, յաղթելով բազմաթիւ դժուարութիւններու, անյողդողդ կը տանի իր բարձր առաքելութիւնը, տեղւոյն նոր սերունդը դաստիարակելով ֆիզիքապէս, հոգեպէս և ազգայնապէս: Հ. Մ. Ը. Մ.ի զանազան խումբերը պատուաւոր դիրքեր կ'ապահովեն միշտ հայ գաղութին համար, իրենց օրինակելի եւ պատուաբեր կեցուածքով ու վարմունքով:

Զանազան որոշումներու կարգին կարելի է յիշել արտասահմանի քոյր կազմակերպութիւններուն հետ սերտ կապ պահելու, պարբերաբերթ մը հրատարակելու եւ սկաուտական ու առնականգնական մարզերուն մէջ աւելի մեծ գործունէութիւն մը ունենալու մասին տրուած որոշումները:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԵՐՈՒ պատմականը ընելով Պ. Պետրոս Կէօլճիկ Նիւ Եորքի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէկ ժողովին մէջ, ըսած է թէ 1890ական թուականներուն Նիւ Եորքի մէջ հազիւ թէ քանի Հայեր կը գտնուէին ,և ամբողջ Ամերիկայի մէջ մօտ 3000, բաղդատմամբ ներկայ թիւին զոր 175 հազար կր հաշուէ: Մեծագոյն գաղութը կր ներկայացնէր Ուստըրի հայութիւնը որ 250 հոգիէ կը բաղկանար: Այդ շրջանին Հայերը աւելի պանդուխտի հանգամանք ունէին, քան գաղթականի, որովհետեւ անոնք կուգային կամ իբրեւ ամուրի, կամ իրենց ընտանիքները ձգած, տուն մը գործելու, դրամ խնայելու եւ վերադառնալու:

ԻՏԱԼԻՈՅ ծերակոյտը 2/3 մեծամասնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէ Մարշըլի ծրագրով նախատեսուած կարգադրութիւնը համարել առաջին քայլը Եւրոպայի Մ. Նահանգներու հաստատման: Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Կոմս Սֆորցա, արտաքին նախարարը, ջերմապէս պաշտպանելով առաջարկը, իբրեւ միակ միջոց Եւրոպան փրկելու ներկայ տնտեսական անելէն:

պարպելով Արմէններու քաջազարմ ցեղին եւ Մայիս 28, եւ ազատ Հայաստան, եւ եւայլն…

Ցարդանք այդ փչոտ , սակայն արիւն ճանապարհին վրայ ինկած հերոսներու անմահ յիշատակին: Փառք եւ պատիւ ողջերուն…

Ց. Գ. ԳՈՒՐՍԱԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 3 Օգոստ.— Այս տարի եւս, տօնեցինք Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, եւ հովանաւորութեամբ կոմիտէին: Նոր Սերունդի տղաքը խանդավառութեամբ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, կազմակերպական աշխատանքով, յեղափոխական երգերով եւ արտասանութիւն երով:

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ ղեկավարութեամբ Պ. Տէրկոմսեանի: Տղաքը բացումը կատարեցին «Կարկուտ տեղաց»ով: Պ. նախագահը իր բացման խօսքին մէջ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը նոր սերունդի փրկութեան մէջ:

Շատ յաջող էին երգերը, արտասանութիւնները եւ ընկեր Արամ Տէմիրճեանի «Փանթէկի»ն: Խօսք տրուեցաւ նաեւ ընկեր Կարոյի: Նոր Սերունդի կողմէ խօսք առաւ ընկեր Բաբաեան որ բացատրեց թէ ինչպէս Դաշնակցութիւնը իրենց կը ներշնչէ անհետացող սերունդի ոգին:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Տրդատ Սողոմոնեան գեղեցիկ ճառով մը պարզեց ազատագրական պայքարին խլեւէջները: «Կարելի չէ ազատութիւն չահիլ աղաչանքով: Այս գիտակցութեամբ էր որ Դաշնակցութիւնը ասպարէզ նետուեցաւ, Խանասորներ եւ ուրիշ քաջագործութիւններ սարքեց, զէնքի դէմ զէնք բարձրացուց, ջնջելով Հայուն ճակտէն վախկոտ անունը»:

Ծաղար մը աճուրդի դրուելով գոյացաւ կարեւոր գումար մը: Ժողովուրդը առատաձեռնօրէն վարձատրեց Նոր Սերունդին ջանքերը: Շնորհակալութիւն բոլորին:

★ Յուլիս 26ին Նոր Սերունդի Սան-Սանուհիները պտոյտ մը կատարեցին դէպի Ժընեւ: Ճամբորդութիւնը շատ հաճելի անցաւ: Ամէն տեղ կ'արձագանգէին հայկական երգերը: Տեսակ մը ուխտագնացութիւն, այն քաղաքը ուր կը գործէին Քրիստափորները, Ռոստոմները, Զաւարեանները:— Մարտիկ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԸ նկատի առնելով եղած քննադատութիւնները, նոր գործեր կը պատրաստեն համաձայն Կեդր. Կոմիտէի հրահանգներուն: Այսպէս, Խոստովիչ, երաժշտապէտներու Միութեան քարտուղարը, որ օփերա մը կը գրէ որուն նիւթը առնուած է Ֆատայեւի վէպէն՝ «Երիտասարդ պահակը»: Հերոսուհին մաս կը կազմէ խումբ մը Ուկրայնացիներու որոնք կը չարչարուին Կեսթափոյին կողմէ: Լենինկրատի օփերային մէջ կը ներկայացուի ուրիշ յանդիմանուած երաժշտապէտի մը՝ Պրոկոֆիեւի նոր օփերան, «Մարդու մը պատմութիւնը»: Հերոսը օդաչու մըն է որ կորսնցուցած է երկու սրունքները պատերազմի ընթացքին ,բայց նորէն գործին գլուխը անցած է հիւանդանոցէն ելլելէ վերջ, շահելով Խ. Միութեան հերոսի տիտղոսը:

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԻՂԱՏՈՍՆԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Յուլիս)—

Դաշնակցական մամուլին ամբողջ մեղքը եւ «դաւաճանական» արարքը անոր մէջն էր, որ ներգաղթի առաջին օրերէն իրատես գտնուեցաւ եւ արիութիւնը ունեցաւ հրապարակով մատնանշելու ներգաղթը չարաչահութեան ենթարկող խաղավիճակներու սուտն ու կեղծիքը:

Երբ ամէն կողմէ «յառաջդիմական» կոչեցեալ թերթերու դոյնզգոյն հանդէսը «դանդուածային ազգահաւաք»ի թմբուկ կը զարնէր եւ 500.000 ներգաղթող հայրենակիցներու Հայաստան ընդունուելու կարելիութեան մասին հաստատ հաւաստիքներ կուտար, մենք անհնարին ցնորք եւ խարկանք կը նկատէինք ասիկա, նկատի ունենալով Հայաստանի նեղ սահմանները եւ հողային անբաւականութիւնը:

Երբ մեր հակառակորդները արբեցուցիչ գեղումներով արդիական բնակարաններէ կը ճառէին, մենք նախատեսել կուտայինք մեկնողներուն բնակարանային այն տագնապը, որուն պիտի մատնուէին անխուսափելիօրէն պատերազմէն դուրս եկած ուժասպառ հայրենիքին մէջ: Երբ ապապրուած եւ կեղծ նամակներու հրատարակութեամբ պոլշեւիկ հայաթերթեր Հայաստանի կոլխոզներուն մէջ մեղրն ու կարագը դոյլերով կը հոսեցնէին, մենք իրատեսութեան կը հրաւիրէինք երազատես ու դժբախտ այն հայրենակիցները, որոնք լիառատ եւ հանգստաւէտ կեանքի մը յոյսերով նաւ կը նստէին:

Այս իսկ պատճառաւ, այդ օրերուն մենք դարձանք «հայրենադաւ», իսկ իրենք «հայաստանասէր», մենք՝ «հականերգաղթ», իսկ իրենք «փրկիչը» հայ ժողովուրդին:

Մարգարէ գլլալու պէտք չկար սակայն ճշմարտութիւնը տեսնելու համար: Կը բաւէր բոլշեւիկեան քարոզութեան կարմիր քողը մէկ կողմ նետել, ուրպէսզի ներգաղթի փիման չարժումին վախը մերկութիւնը պարզուէր ամէնուն աչքին:

Հիմա որ քօղազերծուած է այդ մերկութիւնը և ամէնէն մոլեռանդ յառաջդիմականին իսկ ստիպուած է խոստովանիլ թէ ԽԻՍՏ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ թիւով պիտի կատարուի ներգաղթը, մեր հակառակորդները իրար անցած են եւ միջոցներ կ'որոնեն Պիղատոսի նման իրենց ձեռքերը լուալու: Պէտք է կերպով մը արդարանալ հայ ժողովուրդի առջեւ. պէտք է արդարացնել նաեւ Մոսկուան եւ Երեւանը: Ի՞նչպէս ընել, ո՞ր ծովը իյնալ, ո՞ր փատին կառչիլ:

Եւ ահա, Նիւ Եորքէն մինչեւ Պուքրէշ ու Պէյրութ, երէկուան թմբկահարները ողբերգ խօսքերով եւ չրջուած փաստերով կ'աշխատին մեռասաններորդ ժամու չքմեղանքներ ներկայացնել եւ պատասխանատուութիւնը նետել ուրիշ ուժերու վրայ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է.

Գէորգ իշխանն ու Սահակ քահանան կ'ուզէին առաջ քալել, երբ ոտքի ձայն մը լսեցին. քար մը կարծես գլորուելով ծովն ինկաւ:

— Մեզ կը լրտեսեն, շշնջաց Սահակ քահանան:

Պահ մը լուռ ականջ դրին, բայց կասկածելի ոչինչ չիմացան:

— Ձէ, մարդ չկայ, քամին էր որ ծովը ձգեց քարը, թէ չէ ո՞վ կը համարձակի կէս գիշերին այս ամայի տեղերը թափառելու:

— Ոչ, ինձ այնպէս թուեցաւ որ մարդու քայլեր են. քամին չէր կրնար քարը ծովը ձգել. պէտք է անապարենք եւ բռնենք լրտեսը, այլապէս ամէն ինչ կորսուած է:

— Առաջ երթանք ուրեմն, րսին բոլորը մէկ եւ զգուշութեամբ սկսան խուզարկել ամէն մէկ քար, ամէն մէկ թուփ ու մացառ, բայց ոչինչ չգտան որ հաստատէր իրենց կասկածները: Անոնց աչքէն վրիպեցաւ խոշոր քար մը, որուն տակ փորի վրայ պառկած էր մէկը եւ շունչը բռնած կը սպասէր, որպէսզի խումբը առաջ անցնի: Ան կ'ուզէր ինք անցնիլ խումբէն առաջ, բայց տեսնելով որ իր հոտը առին, պահուըտեցաւ քարին տակ:

Փոքրիկ խումբը զգուշութեամբ առաջ գնաց: Երբ բաւական հեռացաւ ան, քարին տակ պահուող մարդը ազատ շունչ քաշեց, թօթուեց հագուստները, որոնք ցեխոտած էին, եւ ինքն իրեն մրմռաց.

— Հըմ, անպիտանները ինձմէ առաջ անցան, պէտք է անապարել, ապա թէ ոչ ամէն ինչ կորսուած է:

Ու ինքն ալ չուտով անյայտացաւ մութին մէջ:

Այս մարդը Քոսակն էր:

Ը.

Հեղինէն, խորհրդաւոր տամսակին ընթերցումէն յետոյ, երկնցած էր անկողնին վրայ, եւ տամուր մը սեղմած էր տոմսակը ձեռքին մէջ: Ոչ արթուն էր ան, ոչ քնացած. լայնարաց աչքերով կը նայէր առաստաղին. առանց հասկնալու, թէ ո՞ւր է ինքը եւ ի՞նչ պատահած է իրեն: Մոռցած էր ինքզինք, մոռցած էր ամբողջ աշխարհը: Իր մարմարէ ճակատին վրայ, հակառակ ցուրտին. կ'երեւային քրտինքի խոշոր կաթիլներ, որոնք ադամանդի պէս կը պաղպային ճրագի թոյլ լոյսին տակ:

Հրաշալի էր ան իր այդ դիրքով. նախանձի չասառուածները կարծես դիւթած էին զինքը, որպէսզի անշարժ մնայ այսպէս: Կը շարունակէր նայիլ վեր, միշտ դէպի վեր, ու ճիգ կ'ընէր հասկնալու, թէ ինչ կայ այնտեղ, ինչպէս են կապուած քարերը, ինչ անհասկնալի զօրութիւն կը պահէր զանոնք վերը, օդին մէջ:

Ցանկարծ, այդ խորին լռութեան մէջ, լսուեցաւ իր բաւտի դրան շրխկը եւ քանի մը հոգի կանգնեցան իր գլխին վերեւ: Երեսը դարձուց անոնց կողմը եւ ապշած կը նայէր: Ձէր հասկնար, թէ ով էին եկողները եւ ինչ կ'ուզէին իրմէ:

— Հեղինէ, ըսաւ ներս եկողներէն մէկը ցած ձայնով:

Հեղինէ ուշադրութեամբ կը նայէր անոնց եւ ճիգ կ'ընէր ճանչնալու, բայց միտքը յստակ չէր գործեր դեռ:

— Հեղինէ, միթէ չե՞ս ճանչնար զիս, կրկնեց անծանօթը կարեկցաբար գլուխը շարժելով:

— Ի՞նչպէս.չէ… ախ, հայր, դարձեալ եկար զոմ, դարձեալ կ'ուզես վրդովել իմ խաղաղութիւնս թող տուր ինձ հանգիստ մեռնիլ այս բանտին մէջ: Ես լրտես եմ, սպաննէ զիս, վերջ տուր կեանքիս, ըսաւ Հեղինէն եւ անդին դարձուց երեսը:

— Ի՞նչ կ'ըսես, աղջիկ, ճանչցիր զիս, ես հայրդ չեմ, այլ խոստովանահայրդ՝ Սահակ քահանան. միթէ չե՞ս ճանչնար:

— Սահակ հայր, բացականչեց Հեղինէ, վեր թռաւ տեղէն եւ ինկաւ Տէր Սահակի ոտքերը:

— Աղօթէ ինձ համար, տէր հայր, աւելցուց ան եւ սկսաւ հեկեկալ:

— Ամէն ժամ, ամէն վայրկեան կ'աղօթեմ քեզ համար, աղջիկս, ըսաւ Սահակ քահանան ոտքի կանգնեցնելով զայն:

— Բաժակս դառն է, տէր հայր, փրկէ զիս այս տանջանքներէն:

ԲԱԳՐԱՏ ԱԵՎԱՋԵԱՆՑ

խտտանքի տեւողութիւնը եւ օրավարձի վճարումը: Աշխատավարձքը կարելի է բարձրացնել աւելցնելով աշխատանքը: 4.— Աւելի պարզ ձեւի մը վերածել հարկային դրութիւնը, թեթեւցնելով կարգ մը տուրքեր որ կը ճնշեն նիւթապէս տկար քաղաքացիներու վրայ: 5.— Վերահաստատել ազատութիւնը կարգ մը առեւտրական ասպարէզներու մէջ, զարկ տալու համար արտադրութեան: 6.— Ջնջել 25 % տուգանքը արտասահմանի մէջ եղած այն գումարներուն համար որոնք չեն յայտարարուած տակաւին: Ասով կը յուսան դիւրացնել անոնց վերադարձը: 7.— Անհրաժեշտ փոփոխութիւնները կատարել արտադրութեան եւ հում նիւթերու բաշխումին մէջ: 8.— Գործադրել իրաւարարութեան օրէնքը ընկերային (բանուորական) վէճերու առթիւ:

Հրեաները հաշտութիւն կ'առաջարկեն

Իսրայէլի կառավարութիւնը հինգշաբթի օր պաշտօնական գիր մը ուղղեց Արաբական Դաշնակցութեան բոլոր անդամներուն, հրաւիրելով զանոնք հաւաքուիլ կլոր սեղանի մը շուրջ, բանակցելու անհամար հաշտութեան մասին: Հրաւէրը ղրկուեցաւ Միացեալ Ազգերու պատուիրակին կոմս Պեռնադոթի միջոցաւ, որուն հետ երեք ժամ խորհրդակցեր էին Թէլ Ավիվի մէջ: Մոշէ Շէրթոք, Իսրայէլի պետութեան արտաքին նախարարը, ըսաւ կոմսին.

— «Ձեզի կը դիմեմ, իբրեւ միջնորդ, պաշտօնապէս եւ յանուն Իսրայէլի ժամանակաւոր կառավարութեան, խնդրելով պատուիրակի պետութեանց հաղորդել հրաւէր մը՝ ժողով գումարելու հաշտութիւն բանակցութեանց համար»:

Կոմսը հաւանեցաւ առանց կարծիք յայտնելու, մինչ որ կը նշանակէր թէ պատրաստ է կատարելու եղած առաջարկը: Հրեաները կ'ուզեն որ անմիջապէս գումարուի ժողովը, առանց արտաքին միջամտութեան, հաստատելու համար թէ կարելի չէ՞ համաձայնութեան մը յանգելով պատերազմի երկրորդ անգամ պատերազմելու մղձաւանջէն: Իրենց կարծիքով, ուղղակի բանակցութիւնները աւելի արդիւնաւոր կրնան ըլլալ քան որեւէ միջնորդութիւն, որքան ալ բարեմիտ ըլլայ:

Մինչ այս մինչ այն, անելի մը յանգած են Պաղեստինի 3 — 400.000 փախստական Արաբներուն վերադարձի եւ Երուսաղէմի ապագայ խնդիրները: Կոմս Պերնադոթ համաշխարհային կոչ մը պիտի ուղղէ, օգնելու համար այդ փախստականներուն: Դարձեալ Երուսաղէմի, հրեայ վարիչները կ'ըսեն թէ պատրաստ են ամէն բան ընելու, որպէսզի քաղաքը չկործանի. բայց կը պահանջեն իրենց պետութեան կցել զայն:

Դաւանութեանց նոր օրէնք Ռումանիոյ մէջ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն ինչ որ կը գրենք երկու օրէ ի վեր: Օգոստոս 4էն ի վեր կը գործադրուի դաւանութեանց նոր օրէնքը Ռումանիոյ մէջ: Օրէնքը խստօրէն կ'արգիլէ «որ եւ է օտար կրօնական միջամտութիւն ռումանական հողին վրայ»: Կ'երաշխաւորէ կրօնական ազատութիւնը ամէն աղանդի համար, «ցորչափ այդ աղանդը կը յարգէ ուրիշ աղանդներ եւ բարոյականը»: Միեւնոյն ատեն օրէնքը կ'ըսէ թէ ոչ մէկը կրնայ բռնադատուիլ մասնակցելու կրօնական արարողութեանց կամ նպաստելու որեւէ եկեղեցւոյ: Ռումանիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, օրինական պատիժներ կը սահմանուին «կրօնական ատելութեանց դէմ»: Օրէնքը կ'արգիլէ որ եւ է քաղաքական կուսակցութեան կազմութիւնը կրօնական դաւանանքի հիման վրայ: Կ'արգիլէ օտարականներու ծառայութիւնը իբրեւ կղերական կամ կրօնական պաշտօնեայ եւ կ'ըսէ թէ ռումանական եկեղեցիներու իրաւասութիւնը չի կրնար անցնիլ երկրին սահմաններէն անդին:

Օրէնքը կ'արգիլէ, նմանապէս, «ամէն կրօնական միջամտութիւն ռումանական հողին վրայ» եւ կը հաստատէ Վատիկանի հետ կնքուած պայմանագրին խզումը: Ռումանական եկեղեցիներու արտաքին յարաբերութիւնները կրնան ըլլալ միայն «կրօնական յարաբերութիւններ, վաւերացուած՝ դաւանութեանց նախարարութեան կողմէ»: Արտաքին նախարարութիւնը պիտի արգիլէ բոլոր պարգեւներն ու նպաստները որ կը ղրկուին արտասահմանէն՝ ռումանական եկեղեցիներուն կամ արտասահման՝ այս վերջիններուն կողմէ: Բոլոր կղերական եւ կրօնական պաշտօնեաները կրնան պաշտօնանկ ըլլալ, եթէ դիրք բռնած են ժողովրդապետութեան դէմ (հակադեմոկրատ):

Օրէնքին մէկ յօդուածով մեծապէս կը կրճատուի հռոմէական կաթոլիկ եպիսկոպոսներու թիւը, միայն մէկ եպիսկոպոս յատկացնելով 750000 կաթոլիկ հաւատացեալներու:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Խանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ: Այս կիրակի Վալապրի գեղեցիկ անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Պիտի նուագէ Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը: Պիտի երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի:

Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու կողմէ պիտի ըլլան մարզական խաղեր:

ՆՇԱՆ.— Երթեւեկի միջոցներու դիւրութեան համար, այժմէն արձանագրուեցէք տեղական վարչութիւններու մօտ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Վալանսի Կապոյտ Խաչի դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր օդի աննպաստութեան պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Château Lebret à Saint Peray: (Անցեալ տարուան դաշտահանդէսին վայրը):

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, երգ, արտասանութիւն: Մուտքը ազատ է

×

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: 15 Օգոստոս կիրակի օրը՝ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Pont de Chéruyի à la Plaineի գեղեցիկ անտառը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ եւ առատ խմիչք:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը յաջորդ կիրակի օրուան կը յետաձգուի:

Օթօքարները կը մեկնին Փլաս Կիչարէն ժամը ճիշդ 9ին: Տոմսակներու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Բերուզ Այվազեանի 194 rue Vendôme, Արամ Թաթուլեանի 46 rue Servient, Զաքէոս Վարժապետեանի 118 Gd. rue Guillotière:

×

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՏԷՍԻՆԻ դաշտահանդէսը, ընկեր Մուրատեանի մահուան առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ փախստականները համրանք չունին, խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր: Առջի օր Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին իշխանութեանց անձնատուր եղաւ բանակին նախորդ ընդհ. քննիչը, զօր. Միրոսլաւ Նաուման: Ութերորդ չեխ զօրավարն է որ կը փախչի իր երկրէն, անցեալ փետրուարի յեղաշրջումէն ի վեր:— Ուրիշ զօրավար մը, որ փախուստի մը չարաթ առաջ, կը յայտարարէ թէ բանակին 70 առ հարիւրը դժգոհ է նոր կարգուսարքէն եւ չի կռուիր, եթէ պատերազմ ծագի: — Մաքրագործումները կը շարունակուին Սոքոլներու կազմակերպութեան մէջ (մարզական միութիւն): Հիւգ վարիչներ արտաքսուեցան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ դէմ կատարուած հետապնդումներուն առթիւ, Ներքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կը հաստատէ անցեալ շաբաթ օր կատարուած խուզարկութիւնները՝ ռումանական դպրոցներու մէջ: Ի պատասխան ռումանական դեսպանատան բողոքին, արտաքին նախարարութենէն կը հաղորդեն թէ խուզարկութիւնները կատարուեցան յանուն երկրին ապահովութեան եւ քանի մը հոգի սահմանագլուխ առաջնորդուեցան: Միայն մէկ հոգի խուզարկուած է, այն ալ Ֆրանսացի, մօ Թինէ օ Ռոզի ռումանական դպրոցին ղանապանը: Այս դէպքին համար պաշտօնանկ եղան երկու ոստիկաններ: Ռումանական դպրոցները ոչ փակուած, ոչ ալ գրաւուած են: «Իւմանիթէ» բողոքելով այս գործողութեանց դէմ, կը գրէ թէ արտաքսուած 13 Ռումանացիներէն 9ը ծանօթ գիտնականներ են, չորսը ուսանողներ:

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԸ շարունակելով իր պտոյտները, առջի օր այցելեց Նորմանտիոյ ռազմադաշտերը:

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ Եշ. օրուան նիստին մէջ, Մ. Նահանգներու պատուիրակը մերժեց Վիշինսկիի ծրագիրը, իբրեւ գործիք խորհրդային աշխարհակալութեան եւ ըսաւ որ արեւմտեան պետութիւններն ալ բաժին ունենան գետին հսկողութեան եւ նաւարկութեան գործերուն մէջ: Կը կարծուի թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա Լա Հէյի ատեանին պիտի դիմեն, քանի որ մեծամասնութիւնը Խ. Միութեան հետ է:

Ընկերուհի ԱԶՆԻՒ ԳՈՋԵԱՆ
Ընկեր ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԳԱՄՊԷՐԵԱՆ
Ամուսնացած

Մարսէյլ 948 Օգոստ. 1 Լիոն

Այս առթիւ Սէն Ժէռոմի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Աղբալեան» խումբին եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Կ. Գոջեան 500 ֆրանք, ընկ. Վարդեվառ Գամպէրեան 500, Յովհաննէս Տէրտէրեան (կնքահայրը) 1000, Կարապետ Գամպէրեան 1500, Պ. Մ. Ղազարեան (Տէսինէն) 500, ընկեր Մ. Ղարիպեան 300, ընկեր Ս. Օյնօյեան 500, ընկեր Տօնիկ Գամպէրեան 500, ընկեր Գրիգոր Գոջեան 200, ամէն հարիւր: Գումար 5600 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը իր կազմակերպած արշաւին, այս կիրակի, ժամը 9.30էն 10: Ժամադրութիւն՝ Անթոնիի քարափին վրայ, direction ligne de Sceaux:

ՕԳՈՍՏՈՍ 16, երկուշաբթի օրը երեկոյեան ժամը 19ին, Chaîne Parisienneի վրայ պիտի ձայնասփռուի Օննիկ Պէրպէրեանի «Հայկական համանուագը» Նիսի Ռատիօ կայանէն փոխանցուած:

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ.— 1948 Յունուար 1էն մինչեւ 30 Յունիս, վեց ամսուան ը թացքին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կատարուած են 96 մկրտութիւն, 73 հոգեհանգիստ, 69 յուղարկաւորութիւն, 65 պսակ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Արամ Աստուրեան, Մանկասարցի (Ալաշկերտ): Տեղեկացնել իր ընկերոջ, «Յառաջ»ի միջոցով:

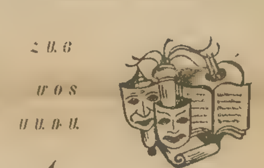

ՕՏԻՊՈՍ
OEDIPE ԱՐՔԱ ROI

Սոփոկլէսի hոչակաւոր տռամը 6 արար
Ա. անգամ ըլլալով հայ բեմի վրայ
Թարգմ. եւ բեմադրութիւն Տ. ՆՇԱՆԵԱՆի

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ
ԱՊԱՀՈՎ ԳՈՐԾ

Գործաւորուհի կ'ուզուի, ներկայիս, ռօպ կարելու համար, իսկ Սեպտեմբերի վերջը, կարանց ձմեռուան վերաբերեալ կարեր: Փարիզի արուարձաններէն դիմող կարուհիներուն ալ գործ կը տրուի:

Լաւ վճարում եւ

ապահով գործ

Դիմել BOGHOS DAVIDIAN, 40 rue de Flore, Alfortville, (Seine) Tél.: ENT. 15-67

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 8 Août 1948 Կիրակի 8 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4603—Նոր շրջան թիւ 1022 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻԼ

Անհրաժեշտ չէ սպասել Արտասահմանի հայ գրողներու համագումարին, կամ պարբերական հանդիպումներ սարքել, ըմբռնելու համար կարգ մը տարրական պարտականութիւններ :

Ոչ դիրքերը գաղտնիք ունին, ոչ ալ տեսակէտները : Գոնէ անոնց համար որ պարկեշտօրէն հետեւած են լրագրական վիճաբանութեանց եւ հրապարակային աուլիմներու :

Անդին, հայրենիքին մէջ, մշակոյթի ճակատին վրայ եւս կազմուած է միջնաբերդ մը, անմատչելի եւ անթափանցելի :

Մարդիկ ստիպուած են իրենց գրական — գեղարուեստական վարուցմը կատարել համաձայն սահմանափակ, ճշգրտուած գիտելիքներու եւ կը փորձեն զանոնք արտածել նաեւ սահմանէն դուրս : Ինչպէս իրենց այլանդակ ուղղագրութիւնն ու բարբարոս օտարաբանութիւնները :

Կրնա՞նք դարձի բերել զանոնք : Ո՛չ : Ուզեն ալ, իրենց կամքին կախում չունի :

Անձնատո՞ւր ըլլանք : «Հիմի՞ էլ լռենք», ինչպէս կ'ըսեն վեղարաւոր եւ անվեղար պոլիտիկոսներ, հայրենասիրութիւնը չփոթելով անպարտկելի զատալքութեան մը հետ :

Ահա տեսէք, հետզհետէ աւելի գործօն դեր կը կատարեն միջնաբերդին հերոսները եւ անոնց արտասահմանի ուղեկիցները : Ոչ միայն ճեղքերը խոյացնելու, այլեւ նոր դիրքեր գրաւելու համար : Եւ ի՛նչ ամբարտաւան, անպատկառ շարժումներով :

Դեռ վերջերս էր որ, ոմն Էդ. Թոփչեան, Թեկնածո՛ւ բանասիրական գիտութիւններու, տկարները թափած աղոցի մը տակ առնելով «Դաշնակցական գրականութիւնը», կը ճգնէր տաշել, փոշիացնել զայն :

Իր չար բախտէն, թափած տաշեղներն ու փոշին ամէնէն առաջ իր աչքերը կը կուրցնէին : Կարելի չէր երեւակայել աւելի ձախաւեր մարզանք : Նոյն իսկ Երեւանի մէջ :

Օր մը առիթ կ'ունենանք վերլուծելու այդ չոչորթապատումը, որ լման չորս էջ գրաւած է, «Սով. Հայաստան» ամսագրի լայնանիստ սիւնակներուն վրայ (1948 Ապրիլ) :

Այսպէս կամ այնպէս, անոնք մոլեռանդօրէն կը գործեն բոլոր ճակատներուն վրայ, սպառնալով խաթարել ե՛ւ ճաշակ ե՛ւ տարրական գիտելիքներ : Ցաւակնելով դաս տալ մեզի, առանց իրենց կարդացածը հասկնալու :

Ի՞նչ է մեր դիրքը, այս յարաճուն աւերին հանդէպ : Գոնէ բոլորս ալ միեւնոյն չափով կ'ըմբռնե՞նք վէրքին խորութիւնը : Սարքուած դաւին անմիջական եւ տեւական հետեւանքները :

Եթէ կարենայինք գրական պատասխան տալ միայն այս հարցումին, ճամբուն կէսը չատոնց կտրած կ'ըլլայինք :

Դժբախտաբար իրականութիւնը տարբեր բան կ'ըսէ : Կը ներկայացնէ պատկեր մը որ առ նուազն վարկաբեկիչ է :

Մէկ տարրական պարտականութիւն ունինք բոլորս ալ, այս կազմակերպուած չարիքին հանդէպ ,—

Համախմբուիլ : Ճակատ յարդարել : Տեւական պաշտպանել : Առանց վերապահութեան :

Այսպիսի դիրք մը ոչ թշնամութիւն է Երեւանի դէմ, ոչ ալ կաշկանդում անհատական համոզումներու, ընկերային կամ քաղաքական դաւանանքի :

Բոլորս ալ կ'ընդունինք չարիքին գոյութիւնը, ինչպէս եւ անոր ծաւալումը, երբեմն բիրտ շարժումներով, երբեմն անզգալի սողոսկումներով :

Ի՞նչն է որ կը պակսի, բացի ի բաց հասկցնելու համար թէ՝ Հայկական Արտասահմանը անտէր տաշտ մը չէ , իրենց ուզած թթխմորը խառնելու եւ ալիւր շաղուելու համար :

Եթէ Երեւանը «դեկրէտ»ներու գաղտնիքն ունի, մենք ալ հայկական մշակոյթի հազարամեայ վաստակն ունինք մեր կռնակը :

Ուրեմն, համախմբուիլ , կազմակերպուիլ եւ գործել : Առանց քաղաքական կուսակցական խիճեր խառնելու :

Ի՞նչ հիմա վրայ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ո՞վ կարող է մաքուր հայերէնի վերածել հետեւեալ Փորմալիստ Փրազան.—

«Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովի նստաշրջանի բացման առթիւ, խորհրդային պատուիրակութիւը ...»

ՆՈՐԵԿ ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Մաքուր հայերէն է, ը կեր պրոֆեսոր :

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Դու չես խմանում, նստի՛ր :

ԲՆԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Ես կարող եմ, ընկեր պրոֆեսոր :

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Անցիր գրատախտակի առջեւ եւ գրէր :

(Կը գրէ) — «Միաւորեալ Ազգերի ասամբլեայի սեսիայի բացման առթիւ, սովետական դելեգացիան ...

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Բոլորովին ճիշդ : Աշո՛տ, կարդա յաջորդ պարագրաֆը.—

«Ապահովութեան խորհուրդի լիագումար նիստին մէջ, ամերիկեան պատուիրակութիւնը յարձակողական չեշտով...

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Որքան բառ, էնքան սխալ : Ո՞վ կարող է սրբագրել :

ԲՆԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Ե՛ս. ահաւասիկ.— «Անվտանգութեան խորհրդի պլենումում ամերիկեան դելեգացիան ագրեսիվ տոնով...

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ճիշդ այդպէս : Այս երեկոյ գէոլոգիական ինստիտուտի դիրեկտորը մի կոնֆերանս է տալու մեր ռեսպուբլիկայի էկոնոմիկական պրոբլէմների եւ առաւելապէս իրրիգացիոն օբեկտների մասին : Զմոռանանք ներկայանալ մասսայականօրէն :

(3) ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, վիճաբանութիւնները շարունակուեցան ամերիկեան եւ խորհրդային ծրագիրներուն շուրջ : Տիկին Աննա Փաուքըր, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, Վիշինսկիէն աւելի ծանր լեզու մը գործածեց Ամերիկացիներուն դէմ : Ըսաւ թէ «Մ. Նահանգները կը ճգնին զօրաւոր դիրք մը ապահովել Դանուբի աւազանին մէջ, տոլարի դիւանագիտութեամբ : Բայց մենք գիտենք թէ ինչ պատահեցաւ Յունաստանի, Չինաստանի, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ : Մենք թոյլ պիտի չտանք որ տոլարի դիւանագիտութիւնը նոյն կացութեան մէջ խրէ մեր երկիրները : Դանուբեան ազգերը բռնապետութեան ենթարկուած չեն, այլ պաշտպանուած՝ Խ. Միութեան կողմէ» : Գ. Վիշինսկի վճռապէս մերժեց ամերիկեան ծրագիրը՝ Դանուբի ազատ նաւարկութեան եւ միջազգային հսկողութեան մասին : Անգլ. ներկայացուցիչն ալ պաշտպանեց ամերիկեան տեսակէտը, բայց յոյս չկայ որ յաջողին, որովհետեւ 10 պատուիրակներէն 7ը Խ. Միութեան աքբանեակներն են :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ բանակը արագօրէն յառաջ կը խաղայ Կրամոս լեռներուն մէջ, խորտակելէ վերջ զօր. Մարկոսի արեւմտեան ամրութիւնները : Կառավարական զօրքը այժմ հազիւ երկու մղոն հեռու է Ալպանիոյ սահմանագլուխէն, ճակատին երկու կողմերուն վրայ : Ամէն միջոց կը փորձուի որպէսզի զօր. Մարկոս չկարենայ վերակազմել իր ուժերը : Զրոյցի մը համաձայն, զօրավարը եւ իր ատժամեայ կառավարութիւնը Ալպանիա փախած են արդէն : Վարչապետը Սոֆուլիս ճակատ գնաց, ուր պիտի մնայ տասը օր : Լամիայի մէջ (Թեսալիա) գնդակահարուեցան 13 համայնավարներ :

ՆԻՍԷՆ կը հեռագրեն թէ այլեւս տեղ չէ մնացած ոչ պանդոկներու , ոչ ալ բնակարաններու մէջ : 1947 Յուլիսին օրական 7340 հոգի կը հասնէին , այս տարի հասած են միջին հաշուով 9080 հոգի : Օգոստոսի առաջին հինգ օրերուն օրական ժամանումներու միջինը եղած է 13.000 : Ամէն կողմէ չըջիկներ կը հասնին : Ողջատարական վարչութիւնը օրական 40.000 բացիկ (քարտ-փոստալ) կը ղրկէ միայն նիս քաղաքէն :

Շ.

Նոր տեսակցութիւն Մոլոթովի հետ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԵԼՔ ՄԸ ԳՏՆԵԼ

Արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Գ. Մոլոթովի հետ, ուրբաթ օր : Տեսակցութիւնը տեւեց երեք ժամ : Երեք դեսպանները Խ. Միութեան արտաքին նախարարին ներկայացուցին իրենց կառավարութեանց տեսակէտները :

Այս անգամ ալ գաղտնի կը պահուին մանրամասնութիւնները : Բայց որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ Լոնտոնի մէջ : Ինչպէս կ'երեւայ, երեք ներկայացուցիչները կ'աշխատին հարթել ճամբան, քառանդամ ժողովի մը համար : Գլխաւոր պայման կը մնայ, դարձեալ , Պերլինի պաշարման բարձումը : Եթէ խորհրդային իշխանութիւնը վերցնէ պաշարումը, այն ատեն պիտի սկսին բանակցութիւնները քառանդամ ժողովի մասին, որ պիտի քննէ գերմանական խնդիրը ամբողջութեամբ եւ թերեւս ուրիշ առկախ հարցեր :

Պերլինի պաշարման բարձումը դիւրացնելու համար, արեւմտեան պետութիւնները պատրաստ են անմիջապէս արտօնելու երթեւեկը Գերմանիոյ արեւելեան եւ արեւմտեան շրջաններուն միջեւ : Միեւնոյն ատեն պատրաստ են արհեստագիտական աջակցութիւն ընծայելու խորհրդային իշխանութեան, որպէսզի վերահաստատէ հաղորդակցութիւնները : Տրամադիր են նաեւ զիջումներ կատարելու դրամական հարցին մէջ :

Մոլոթովի հետ կատարուած տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ, երեք ներկայացուցիչները Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը գացին, խորհրդակցելու համար :

★ Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Զորս Մեծերը գեկոյց մը պիտի հրատարակեն այս շաբթու, ծանուցանելով չորս արտաքին նախարարներու խորհուրդին նոր ժողովին թուականը, վայրը եւ օրակարգը :

Արտաքին նախարարներու ժողովէն առաջ, սովորաբար կը հաւաքուին անոնց փոխանորդները, խնդիրները ուսումնասիրելու եւ օրակարգը պատրաստելու համար : Անշուշտ այս անգամ ալ այդպէս պիտի ըլլայ : Փոխանորդները այժմ զբաղած են Ափրիկէի իտալական գաղութավայրերու հարցին քննութեամբ, եւ, համաձայն հաշտութեան դաշնագրին, չորս նախարարներու խորհուրդը պէտք է գումարուի Սեպտ. 13ի առտնները, իր կարգին քննելու համար եզրակացութիւնները :

ՓՈԽԱՅԱՐԺ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Վերջին լուրերու համաձայն, Պերլինի խորհրդային իշխանութիւններէն յաջողած մեղմացնել դրամական տագնապը, հետեւաբար արեւմտեան պետութիւնները իրենց հաստատած նոր դրամը պիտի փոխադրեն, բաւարար քանակութեամբ, վճարելու համար հարիւր հազարաւոր պաշտօնեաներու եւ բանուորներու թոշակները եւ աշխատավարձքը : Ռուսերը խոստացեր էին վերցնել դրամատուներու հաշուրնթացներուն վրայ հաստատուած արգելքը, բայց պայման կը դնեն որ արեւմտեան շրջանի առեւտրական հաստատութիւնները միայն արեւելեան (խորհրդային) մարքով կատարեն իրենց գործառնութիւնները, ինչ որ կը նշանակէ իրենց դրամական ազդեցութեան տակ առնել այդ հաստատութիւնները : Սովետները արտօնած են միայն 9.000.000 մարք յանձնել Պերլինի վարչութեան, որ աւելի քան 100 միլիոն վճարելիք ունի :

Միւս կողմէ, Ռուսերը կը գանգատին թէ անգլօ-ամերիկեան օդանաւերը 65 անգամ խախտած են օդանաւային կանոնները, հինգ օրուան ընթացքին : Այս առթիւ կը սպառնան վար առնել այն օդանաւերը որ կ'անցնին արգիլեալ գօտիներէն : Ամենածանր ազդարարութիւնն է այս, Անգլօ-Սաքսոններու օդանաւային երթեւեկներուն առթիւ : Մինչեւ հիմա զանազան ազդարարութիւններ կ'ըլլային թերթերու միջոցաւ :

★ Պերլինի Ֆրանսական հրամանատարութիւնը հետզհետէ կը պարպէ Ֆրանսացի ընտանիքները, իբրեւ հետեւանք պարենաւորման դժուարութեանց :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ բաժանորդները, 13 միլիոն հոգի, ետ պիտի ստանան հինգ միլիառ Ֆր. , զոր աւելի վճարած էին ասկէ առաջ : Ուղղը պիտի հաշուեկցի, ուղղր կանխիկ դրամ պիտի ստանայ :

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ պահելու համար անհրաժեշտ է 50 միլիառ Ֆրանք ճարել եւ իբրեւ նպաստ վճարել հողագործներուն, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը :

130.000 ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳԻՐՔԵՐ որոնք Նացիներու կողմէ յափշտակուած էին Եւրոպայի հրէական մատենադարաններէն, Պաղեստինի հրէական համալսարանին պիտի յանձնուին Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ կողմէ : Բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանքֆուրթի ամերիկեան իշխանութեանց հետ, ուրիշ 100.000 հատորներ եւս յանձնելու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը հարդալ Դ. էջ)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Երկու օր եւս եւ կը սկսի արձակուրդս: Մնաս բարով պիտի ըսեմ մեքենայիս որուն հետ ծառայեցինք տարի մը: Մարդկութիւնը կուտայ մեզի հանգիստի երեք շաբաթներ: Շնորհակալութիւն :

Կը նմանիմ ձիաւորի մը որ կ'իջնէ ձիէ մը հեծնելու համար ուրիշ ձիու մը վրայ: Մէկուն անունն էր աշխատանք: Միւսը կը կոչուի ազատութիւն: Յարաբերական են այս անունները անշուշտ, որովհետեւ ազատութիւն մըն էր նաեւ աշխատանքը, հակառակ իր տուած խոնջէնքին եւ տարբեր աշխատանք մըն է ազատութիւնը արձակուրդիս: Թուղթերս կը սպասեն ինծի:

Սխալ է կարծել թէ միտքը կը կաշկանդուի նոյնիսկ տողաշար մեքենային առջեւ ուր պէտք է հետեւիլ դրութեան, թաւալող անիւներուն, ատեղնաշարին, իրենց ակօսներէն վար սահող մայր տառերուն, հալած կապարին, որ կ'երթայ ժայթքիլ յանկարծ եւ այրել դէմքդ կամ ձեռքդ: Երազներն ու մտածումները կը հետեւին թաւալող փոկին, ոլեւէջող պտուտակներուն եւ երթեւեկող երկաթէ թեւերուն: Աշխատողը կը բաժնուի երկուքի: Մէկը կը կարդայ, կը շարէ, կը ճամբէ տողերը, կը հսկէ արտադրութեան վրայ եւ կը դիմէ միւսին միայն այն պահուն երբ կը գտնուի անընթեռնելի բառի մը առջեւ, դրուելիք կամ չդրուելիք ստորակէտի մը համար: Երազողը կը հասնի իսկոյն, կ'ընէ պէտք եղածը եւ կը հեռանայ կրկին: Ան տեղեակ իսկ չէ շատ անգամ շարուածքին, այն ինչ որ դուրս կուգայ իր մատներէն՝ որոնք կը թռչին մեղուներէն աւելի արագ մէկ տառէն միւսը: Եւ գէշ բանուոր մը չէ ան, ինչպէս կարելի է ենթադրել: Ընդհակառակն, մտքին թափառումը շատ աւելի օգտակար է երբեմն: Մատները կը շարեն երբ աշխատաւորը իր ուշադրութեան տակ կ'առնէ զանոնք: Պէտք է մոռնալ նաեւ ժամանակը, կարենալ աւելի արագ աշխատելու համար, առանց ջղայնանալու հոսող վայրկեաններէն: Հրաշք մըն է ռէֆլէքսը: Ան հնարաւոր կը դարձնէ իրականին եւ երազին այս զուգահեռական ընթացքը :

Բայց յոգնութիւնը կ'իյնայ մեր վրայ երեկոյեան: Կը սարսռան մեր ջիղերն ու երակները, մեքենայէն բաժնուելէ վերջ՝ դեռ ժամերով: Կը շարժին պտուտակները: Կը թաւալի փոկը: Մայր տառերուն կը մօտենայ հալած կապարին կաթոտ կիզիչ համբոյրով մը, երկաթէ թեւերը կը խաչաձեւեն իրար ու կը լսենք տակաւին մեր մէջ՝ քսան մեքենաներու պղինձէ տառերուն տեղատարափը, խարշափը, կամ ատոնց սահիլը արցունքի մը պէս իրենց յատուկ ակօսներէն վար, դաւիվար ու տափակ տուփին մէջ:

Ու օրերը յաջորդելով օրերուն, քար կը կապէ այս յոգնութիւնը մեր մէջ, կ'աճի ձանձրոյթ մը մեքենային հանդէպ, կը դառնանք ջղային, կ'ատենք աշխատանքը: Արձակուրդը, այն ատեն, մեծ նուէր մը կը թուի մեզի:

Արձակուրդը վերադարձ մըն է նաեւ դէպի մեր ինքնութիւնը: Որովհետեւ անկախ ենք այլեւս, ազատ՝ օրերը օգտագործելու մեր ուզածին պէս: Արձակուրդը կամուրջ մըն է նաեւ դէպի մեր մանկութիւնը, դպրոցականը, որուն երկու ամիսները ամրան երազներու շրջան մըն էին: Կը դառնայինք դաշտերուն տղան, կը վազէինք թռչուններուն ետեւէն, կը կարդայինք Րաֆֆին, կը հսկէինք մեր մօր պատրաստած պաստեղին եփին, կը բարձրանայինք ծառերն ի վեր, կը հալածէինք օձեր ...

Զերծ ենք անշուշտ այլեւս այս տղայութիւններէն ու կը մտածենք լուրջ բաներու, կը խորհինք աւարտել ձեռագիր մը, կամ քնանալ ծառի մը տակ, լողալ եւ երազել տաք աւազներուն վրայ, վերյիշել անցեալը, տեսնել կեանքին գեղեցկութիւնները միայն, ուրիշ մեծ ախորժակով մը, ամբարել մարմնական եւ հոգեկան նոր ուժեր: Չենք կրնար անշուշտ ըլլալ այլեւս մեր մանկութեան պէս անհոգ՝ քանի որ գիտենք այլեւս թէ դրամը ամէնէն կարեւոր բանն է աշխարհին, բայց եւ այնպէս մենք անհոգութեան մը կը հասնինք արձակուրդի օրերուն: Շնորհակալութիւն :

Ամէն ոք իր ըմբռնած ձեւով կը վայելէ այդ օրերը, իր ուզած վայրին մէջ: Շատեր նկատի կ'առնեն նաեւ իրենց տան կարգը, կամ հաւկիթը: Բայց ամէն ոք, բաց դաշտին, լերան, կամ ծովուն առջեւ պիտի ունենայ խաղաղութեան բացառիկ պահ մը, երբ մարդերէն հեռու՝ ականջ պիտի տայ միայն անցնող հովին, ծառերուն խարշափին, հոսող առուակին կամ ժայռերուն դէմ փշրող ալիքներուն: Ատիկա իր ամէնէն իրական պահն է: Ապրիլը գինովութիւն մը պիտի ըլլայ այն ատեն իրեն համար եւ, բնութեան առջեւ, պիտի հասնի բանաստեղծի զգայնութեան եւ իմաստունին երջանկութեան: Չեմ խօսիր անոնց մասին որ մէկ քաղաքէն կ'ելլեն, կ'իյնան ուրիշ քաղաք մը: Արձակուրդ չէ ատիկա: Օդափոխութիւնը կ'արդարանայ միայն եւ եթէ բարիքները կուտայ բաց եւ անսահման երկինքի մը առջեւ, բաց եւ անծայրածիր ծովու մը դիմաց, խիտ ու կախարդական անտառի մը կողքին: Չեմ խորհիր անոնց մասին որ գիւղը կ'ապրին ամբողջ տարին եւ արձակուրդը կ'անցընեն Փօլի Պէրժէրին կամ սրճարաններուն մէջ :

Արձակուրդ կ'ըսեմ ես անոր որ առաւօտ կանուխ կուտայ ինծի առատ արեւ մը : Իրիկունը՝ դարձեալ հոյակապ արեւ մը: Պէտք է որ տեսնեմ լուսեղէն աստուածները լուսաբացին եւ հայեցողական խոկումը վերջալոյսի արեւին: Պէտք է որ լսեմ հոսումը հովին եւ առուակին, խարշափը ծառերուն եւ զգամ զիս բոլորովին առանձին, անտարբեր՝ մնացեալին հանդէպ: Պէտք է որ լսեմ թռչուններուն երգը:

Այն ատեն է որ կը յորդի հոգիէս բացառիկ ուրախութիւն մը, ծով մը որ կը թաղէ կեանքի բոլոր կեղտերը, լուսավառութիւն մը: Ահա արձակուրդը ...

Լսել ծովը, բախումը անոր բիւրեղներուն, լսել անոր հոսումը՝ երբ, պառկած՝ կը փակես կոպերդ ուր կը բացուին եւ կը փակուին այլազան գոյներ: Կը դառնաս ծով, կը դառնաս ծառ, կ'ըլլաս լոյս եւ անհունին մէջ ճամբորդող խորհուրդ: Ամէն ինչ կը ձգես վարը:

Կատարեալ արձակուրդ մը...

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Օզումա
ԿԱՄ
Վերակենդանացում

Օզումա, Նակասաքիի ամենահարուստ խեցեվաճառը տուն մը ունէր քաղքին դիմացը, բլրակի մը բարձունքին վրայ, շրջապատուած կեռասի ծառաստանով :

Օզումա հարիւր հինգ տարեկան էր: Իր մազերը կաթի պէս սպիտակ էին եւ ձեռքերը չորցած ինչպէս ձիթենիի տունկը: Իր հասակը սարբենայի նման ուղղաձիգ էր սակայն:

Օզումա կը սիրէր դիտել իր պատուհաններուն թուղթէ վարագոյրները, անցորդներուն ուշադրութիւնը գրաւելու համար: Մանաւանդ չէր ուզեր որ աննշմար մնային իր ծաղկազարդ կեռասենիները, որոնք հասակ նետած էին, սրափուշ բոյսերու նմանող տունկերով պճնուած վարդագեղ թաւուտներու մէջ: Ճամբուն՝ երկու ոտք թումբի վրայէն կը տեսնուէր Օզուման, կանգնած իր սենեակին մէջտեղը, գեղին փսիաթի մը վրայ, եւ հագուած խայտահաւի բանուածքով պարեգօտ մը: Իր աջ կողմը կ'երկարէր ճամբան, ու ձախին՝ ծաղկալից տարածութիւնը ուր մեղուները պարս կուտային անընդհատ բզզիւնով, ամէն մէկ ծառի սաղարթին մէջ պարպարելով :

Լազուարթ գարնան այս գեղանի տեսարանը սակայն՝ այսօր վարագոյր կը փոխէ: Գորշագոյն ամպեր նախանձով կը սահին երկնակամարէն ու սաստատով անձրեւ կը տեղայ: Սակայն մենակեաց ծերունին չազդուիր բնաւ եւ կը խորհրդածէ աղօթքի մը պէս բարձրաղաղակ — «Երկինքը արգաւանդութիւն կը մաղէ պարտէզին մէջ եւ նպատակներ ճամբուն վրայ» :

Իր ընտանիքի բոլոր անդամները մեռած էին եւ թոռներ ալ չունէր: Ընդհանրապէս Ճափոնցիի մը համար այս վերջին պարագան աւելի կը զգացնէ մինակութեան դառնութիւնն ու տառապանքը: Բայց Օզումայի համար բոլորովին նոյնը չէր, որովհետեւ, ինչպէս որ անձրեւի տարափէն ամէն ինչի ձայնը կը լսէր ան, նոյնպէս ալ տիեզերքը կը խօսէր անոր հետ, եւ ատոր համար էր որ երբեք կը զգար թէ մինակ էր:

Իր բնակավայրին դիմաց, ճամբուն եզերքը կը գտնուէր թէյարան մը, ուր վարձու բազմաթիւ Եւրոպացիներ հոն կուգային բազմած հանգստաւէտ բուսարուններու մէջ, որոնք լծուած էին շնչասպառ սարուկներու.

Օզումայի պարտէզը համբաւաւոր էր եւ ճամբորդութեան ուղեցոյցին մէջ աստղանիշով մը տեղ տրուած էր անոր: Եւ ահա գարնան առաւօտ մը օտար նաւ մը խարիսխ կը ձգէր բլուրին ստորոտի քարափը եւ հազիւ քանի մը ժամ վերջ բազմաթիւ մարդաքարշ յոպնակներ կը տեսնուէին բարձունքն ի վեր դէպի պարտէզներու անտառը, կանգ առնելու համար դիմացի թէյարանը :

Անոնք կ'անցնէին Օզումայի կալուածին առջեւէն, որուն կեռասենիներու անգերազանցելի գեղեցկութիւնէն կը հրապուրուէին մեծ հիացումով :

Անոր տունը այսպիսով նման էր ուշագրաւ շրջուն թատրոնի մը, ծերունին ըլլալով գլխաւոր եւ միակ դերակատարը իր արոյրէ ծխամորճիկով որուն մոխիրը կը պարպէր երբեմն քովընտի պղինձէ թափուր կրակարանին մէջ: —

Օզուման կերպարանքին վրայ այնքան խոր ակօսներով կնճիռներ ունէր որ կարծես միշտ կը խնդար, եւ որքան ալ բազմահոգ եւ տխուր երեւար, ամէնքն ալ կ'ենթադրէին թէ զուարթաբար զուարճանալու պատճառներ ու միջոցներ ունէր : Հակառակ անոր որ աւելի լուրջ էր քան տասնեակ մը չիրիմներ միանգամայն :

Իր կնճիռներու կորղացած ծալքերը կը ծպտէին մշտապէս բողոքի ծանրակշիռ խորհուրդներուն, իրեն տալով դիմակ մը որուն ետեւ թաքնուած էր իրական կերպարանքը :

Իննսուն տարեկանին Օզուման անգլերէն սորվեցաւ: Այն շրջանին երբ Ճափոնի մէջ համբաւաւոր էր ինչ որ օտար էր եւ արժէքաւոր այդ պատճառաւ միայն : —

Այդ ժամանակներուն էր որ երբեմն խօսքի կը բռնուէր օտարներու հետ, երբ անոնք իր տան առջեւէն կ'անցնէին: Օր մըն ալ Ամերիկայի կրօնաւորի մը հետ զրոյցի առնելու առաջին անգամն ըլլալով անկէ իմացաւ թէ «մարմինը կրնայ վերականգնուիլ, երիտասարդանալ, նորոգուիլ»: Այդ օրէն ի վեր ամէն գարնան, ծերունին կը սպասէր այդ հրաշքին հաւատացեալ քրիստոնեայի մը պէս: Կը սպասէր իր բոլոր մեռածներուն վերակենդանացման, իր կորսնցուցած ուժին թարմացման, եւ իր ամենասիրելի յիշատակներուն, բոլորին, յարութեան :

Գարնանավերջի առաւօտ մըն էր եւ որովհետեւ Օզումայի տունը լայնօրէն եւ կամովին բաց էր ամէն հայեցքի առջեւ, դիմացի թէյ-ըմպելարանի վարձկանն ու կինը երբ վեր առին իրենց թուղթէ որմը, զարմանքով նշմարեցին որ գիշերուան ընթացքին Օզումայի կաթնաթոյր մազերը եւ յօնքերը ծիծեռնակի թեւերուն չափ սեւցած էին ու իր այտերն ու շրթունքը բոսորագոյն կը փայլէին :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Իրլանտական երգեր

(Ռուսերէնէ հայերէնի թարգմանուած)

Կը գայ մի օր ժամ, երբ դու, իմ մանուկ,
Կ'ըմբռնես հարկը զոհաբերումին,
Մարտի ու զոհի պահանջը յաւէտ
Եւ պատարագի մեծ-սուրբ մեհենին.
Դու զոհ կը բերես աւիւնը հոգուդ, արիւնը սրտիդ:

Սակայն, մինչ այդ օր, անուրջներ անթիւ քո հոգին կ'ապրի

Այրող ու տապող ծարաւով բախտի
Կը վառուիս հոգւովդ ու մարմնովդ դու,
Արցունքոտ, տանջալից պապակ ծարաւով,
Առասպել հուրով, կնոջ սիրոյ տենչով
Դու կը բորբոքիս էութեամբդ ամէն:
Զինքդ կը մատնես չուայտ, հրաբորբ կրքերիդ անվերջ.

Խելառ ու յիմար, խարբուկ ու գերի,
Միեւնոյն ատեն երջանիկ ու դժբախտ կը լինես, մանուկս ...

Տարիներ վերջը, շատ վերջը միայն,
Երբ պատանութեանդ քո անմիտ մոլուցք
Ի չէք կը դառնան, կը մարին անհետ,
Երբ խելքըդ նորէն քեզ դարձնել կրնայ իր կամքին հրու,
Այն ատենն է որ, միայն այն ատեն, դու կը հասկանաս

Մի այլ Աստուծոյ զօրութիւնը վեհ,
Մի այլ թախիծի բոցը միշտ անշէջ՝
Առ յաւէտ սիրած հայրենիքը քոյ
Ցաւխառնական թախիծը սրտիդ :

O CONNER Ա. Մ. ՎԱԶԵԱՆՑ

ԽՄԲ. — Ապահովաբար պիտի չհաւատաք, եթէ ըսենք թէ աւելի քան 85 տարեկան է մեր բարեկամը, որ անվհատ կը սերտէ, կը գրէ ու կը թարգմանէ ...

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ առժամեայ կառավարութեանց (Լոնտոն եւ Ալժէ) հաշիւները պիտի քննուին մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ: Զօրավարին կուսակիցները քաղաքական խաղի մը կը վերագրեն այս որոշումը, յայտարարելով թէ «Ազատ Ֆրանսայի վարչական ծախքերը բոլորովին տարբեր են կուսակցական տիրապետութեան ենթարկուած կառավարութեանց ծախքերէն»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, դիտել տուաւ թէ կը չափազանցեն համայնավարական տնտեսութեան յաջողութիւնները, առանց կարեւոր նորութիւններ յայտնելու: Բայց եւ այնպէս կը շարունակուին հարցաքննութիւնները եւ չնախատեսուած յայտնութիւնները :

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ բանակը նոր յաջողութիւններ շահած է զօր. Մարկոսի ուժերուն դէմ, ջախջախելով անոնց մէկ թեւը: Վերջին յարձակողականէն ի վեր կառավարական բանակը ունեցած է 500 սպաննեալ եւ 2812 վիրաւոր. ապստամբները՝ 1526 մեռեալ եւ աւելի քան 4000 վիրաւոր: 410 հոգի ալ անձնատուր եղած են :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1933—34ին կը հիմնադրուի Երեւանի Հայկական Մանկավարժական Կաճառը, իր հեռակայ բաժինով: 1935ին հիմնուեցաւ Ռուսական մանկավարժական կաճառը իր հայկական եւ ռուսական ինչպէս եւ օտար լեզուներու բաժիններով, հիմը դրուեցաւ Լենինականի երկամեայ մանկա-վարժական կաճառին, իսկ այժմ, Լենինականի մէջ բացուած է նաեւ քառամեայ հայկական մանկավարժական կաճառ: Այսպէս կարճ ժամանակի մէջ Հայաստանի մէջ բացուեցան մանկավարժական հինգ բարձրագոյն կաճառներ եւ մանկավարժական 10 ուսումնարաններ:

Հիմա Հայաստան ունի 13 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ:

Բացի այս, ժողովրդական կրթութեան մէջ կը գործեն կարգ մը հիմնարկներ: Լուսաւորութեան Նախարարութեան ցանցին մէջ կը գործէ հանրապետութեան դպրոցներու Գիտահետազօտական Կաճառը, որ մեթոտական եւ գիտական օգնութիւն կը կազմակերպէ դպրոցներու: Կը գործեն Երեւանի եւ Լենինականի մանկավարժական դրասենեակները իրենց տասնեակ մեթոտիստներով:

Պատերազմին երեք հազար հայ ուսուցիչներ, դպրոցին դաստիարակած հազարաւոր շրջանաւարտներ կռուեցան հայրենիքը պաշտպանելու համար: Անոնց քաջագործութիւնները կ'արտացոլան ամենահայ դրականութեան մէջ: Սովետական Հայաստանի 22 դպրոցներու 25անները ՍՍՌՄ կառավարութեան կողմէն արժանացած են Խ. Միութեան հերոսի կոչումին: Իսկ հերոսներ հասցուցած այդ դպրոցները պարգեւատրուած են Հայկական ՍՍՌ գերագոյն սովետի պատուագրով:

Պատերազմի տարիներուն չփակուեցաւ ոչմէկ դպրոց, գրադումները չդադրեցան ոչ մէկ դասարանի մէջ: Լոյս կը տեսնէին դասագիրքերը ու ծրագիրները, կը պատրաստուէին ուսուցչական նոր կադրեր: 1943ին Խ. կառավարութիւնը բարձրացուց ուսուցչութեան աշխատավարձը, հոգ տանելով նաեւ որակի բարձրացման: Դպրոցին մէջ աւանդուող բոլոր առարկաներէն ու վարքի համար գերազանց գնահատական ստանալու համար ոսկիէ եւ արծաթէ շքանշաններու արժանացան 1944 — 45 ուսումնական տարին միջնակարգ դպրոցներու շրջանաւարտներէն 55 հոգի, 1945—46 ուսումնական տարին 67 հոգի, իսկ 1946—47ին 107 հոգի: Հազարաւոր աշակերտներ եւ ուսուցիչներ հայրենական պատերազմին կ'օգնէին մարտիկներուն, ծրարով եւն.:

Հայաստանի կառավարութիւնը պատերազմի տարիներուն վաստակաւոր ուսուցիչի կոչում շնորհեց 75 հոգիի: Ներկայիս կան 293 վաստակաւոր ուսուցիչներ:

Հայկական ՍՍՌ լուսաւորութեան նախարարութիւնը և ժողովրդական կրթութեան օրգանները մեծ աշխատանք տարին հայրենադարձ տղոց դաստիարակութեան, ուսուցման ու կրթութեան գործը կազմակերպելու: 1946—1947ին համբաւապետութեան զանգուածային դպրոցներուն կ'ուսանէին 6800 մանուկ, 520 հոգի գիշերային դպրոցներուն մէջ. 200 հոգի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեանց, 650 հոգի արհեստագործական դպրոցներու մէջ: 6500 հայրենադարձներ խմբակներու մէջ կ'ուսանէին: 1947—1948 ուսումն. տարին հանրապետութեան դպրոցներուն մէջ կ'ուսանէին 13 հազար 353 հայրենադարձ մանուկներ, քաղաքական եւ գիւղական դպրոցներուն մէջ կ'ուսանէին 1556 հոգի, հարիւրաւոր խմբակներու մէջ կան 7000 հոգի: Կաճառներուն եւ պետական համալսարաններուն մէջ 337 երիտասարդներ:

Ցետպատերազմեան նոր հնգամեայ ծրագրին մէջ Հայաստանի դպրոցներու թիւը, միայն լուսաւորութեան նախարարութեան ցանցին մէջ 1145 դպրոցէն պիտի հասնի 1178ի, աշակերտութեան թիւը 300 հազարի, այդ թիւին մէջ միջնակարգ դպրոցներու 8—10րդ դասարաններու աշակերտներու թիւը 40 հազարի: Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները պիտի տան մօտ 4 հազար մանկավարժներ, միջնակարգ դպրոցներու համար: Այս տարի պիտի բացուի օտար լեզուներու առանձին կաճառ:

Խ. Հայաստանի պետական եկմտացոյցի 40 տոկոսէն աւելին կը յատկացուի ժողովրդական կրթութեան: Ներկայիս Հայաստանի ամէն մէկ հազար բնակիչին կ'իյնայ 250 ուսանող:

Ա. ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՏԻՍԱՂ

Զարմանա՞լ...

Որքան երջանիկ են անոնք, որ զարմանալու յատկութիւնով օժտուած են:

«Վա՜յ» մը կ'արձակեն, երբ վարդապետ մը պտտկուելու համար ժամ կը մտնէ ճերմակ փողկապով՝ թեւը աղուցած սխրունիկ հարսի մը..

Ես, դժբախտաբար կորսնցուցած եմ այս յատկութիւնս:

Միայն կը զարմանամ՝ զարմացողներուն վըրայ: Քիչ մըն ալ կը նախանձիմ այդ երանելիներուն ...

Լուի Պուտէնց: Տասը տարի Նիւ Եորքի համայնավար թերթի խմբագիր: Նոյն կուսակցութեան վարիչ – անդամ՝ այսօր դարձած է, նոյն քաղաքի «կաթոլիկ համալսարանի դասախօս»:

Ամերիկայի մէջ մարդիկ նորութեան եւ տարօրինակութեան համար ոչ միայն ստակ կը վատնեն, այլեւ հոգի կուտան:

Այսօր կարմիր համայնավար: Վաղը թունդ կաթոլիկ: Միւս օր, մինչեւ կէսօր շաբաթապահ: Կէսօրէն ետքը կէճկատը: Գիշերը քարոզիչ, իսկ առտուն կանուխէն կնոջութեան եղելը խիստ բնական կրնան գտնել. այդ երկրին մէջ..

Եթէ, բոլոր ազգերը զարմանան այս երեւոյթներուն վրայ, գոնէ մենք Հայերս զարմանալու բնաւ իրաւունք չունինք:

Կիրակի Դաշնակցութեան խնկարկել: Երկուշաբթի՝ Ռամկավարութեան որդեգրուիլ: Երեքշաբթի համայնավարութեան առջեւ ծնրադրել, մնացած օրերն ալ չէզոք անունով անքալը հայրենասիրութիւն, ազգասիրութիւն եւ նոյնը դիւանագիտութիւն կը նշանակեն մեր մէջ ...

Ցեղափոխականը, որ զէնքը ուսին, Քիւրտին — Թուրքին կողմէ կեղեքուած հայ գիւղացին, հայ պատիւը կը պաշտպանէր կեանքի գնով, յետադիմական մըն էր: Հայ պուրժուա – կուլակի պաշտպան՝ «եղբայրական Թուրքիոյ» դէմ:

Քանի մը տարի առաջ, հայրենասիրութիւն էր անկախ հայրենիքի իտէալը: Այսօր դաւաճանութիւն է՝ անոր վրայ երազ տեսնելն իսկ...,

Մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդեցին Թուրքերը: Ազրիէան Սղատօն մը հիմնեցինք՝ ազգովին սըգալու համար մեր նահատակները: Երկիրը Արեւուն շուրջ քանի մը անգամ հազիւ շրջանըրած էր, երբ մեր «դիւանագէտ»ները կարմիր ծեփով առաղել սկսան այդ տօնը եւ «յետադիմականութեան» պիտակը փակցուցին անոր վրայ: Թուրքն ալ եղբայրութեան հրաւիրելով՝ Կարս Արտահանով պահպանելու, այդ ջարդարարը,..

Այսօր, մրցումի ելած են այդ Տօնը օրինչներէն խլելու համար:

Կրօնք, եկեղեցի, տէրտէր – վարդապետ թոյն էին առտն մը: Թուք ու մուր կը ժայթքէին անոնց դէմ: Այսօր, եպիսկոպոս, կաթողիկոս կը բուրվառեն: Ժամուն բանալը ձեռք ձգելու համար իրար կը հրմշտկեն ...

Մի զարմանաք: Մի զարմանաք, եթէ դայ ժամանակ որ բոլոր հայ համայնավարները շապիկ հագնին եւ տիրացութիւն ընեն: Եթէ բոլոր Ռամկավարները կարմիր փողկապ կախեն ու կարմիր տափատ հագնին: «Կապիտալիստները» «պրոլետար» շքանշանին արժանանան:

«Զարմանք» բառը նոյնիսկ միտքէ մի անցընէք, եթէ օր մը որոշում տան մինարէ մը անկեւ ժամուն կուշտը եւ մօլլա մըն ալ հրաւիրելով Ադրպէճանէն՝ նամազ սորվեցնելու եղեն հայ քրիստոնեայի ...

Երբեք մի զարմանաք: Ցեղին միտք չկայ այս բոլորին տակ: Հաւաքդիմականութիւն է:

Եւ Խ. Հայաստանի շահը այդ կը պահանջէ:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՊԱՆՕԹ. Յօդուածագիրը, որ Հայաստանի կրթական նախարարին տեղակալն է եւ պետ դպրոցներու վարչութեան, իր կարգին բութ սլաքներ կ'արձակէ Դաշնակցական իշխանութեան դէմ, մոռնալով որ մէկը 30 ամիս տեւեց, իսկ միւսը շուտով 30 տարեկան կ'ըլլայ ...

ԿԻՐՈՎԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ (Երեւան) 300 հայրենադարձ ընտանիքներ իրենց սեփական տուներու շինութեան համար ստացան 9 միլիոն րուպլի փոխ: Արդէն շինուած են 110 տուն, իսկ մնացած 190ը կ'աւարտին մինչեւ այս տարուան վերջը: Վերջերս Ռումանիայէն ներգաղթած 57 ընտանիք բնակութիւն հաստատեցին Կիրովեան շրջանի գիւղերուն չէնքերուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

— Դուն փրկուած ես, աղջիկս, ազատութեանդ ժամը հասած է եւ դուն պիտի հեռանաս մեզի:

— Ո՞ւր, մի՞թէ ես պիտի հեռանա՞մ, փախչի՞մ, իսկ հա՞յրս ....

— Պիտի փախչիս, որովհետեւ այդ էքու փրկութեանդ ճամբան:

— Իսկ հա՞յրս, տէր հայր, միթէ թոյլ կուտա՞յ. կտոր կտոր կ'ընէ քեզ ալ, զիս ալ:

— Ձի կրնար ընել ատիկա. կը տեսնե՞ս, ով է այստեղ կանգնած:

— Ո՞վ է:

— Գէորգ իշխանը:

— Ահ... ճիչ մը արձակեց Հեղինէ եւ կէս մը նուաղած ինկաւ Տէր Սահակի ձեռքերուն մէջ:

Գէորգ իշխանը, որ մինչեւ այդ ժամանակ լուռ արձանի նման կը նայէր օրիորդին, մօտ վազեց եւ գրկեց Հեղինէն:

— Հեղինէ, լսէ ինձ, ես քու Գէորգդ եմ, այն Գէորգը, որուն սիրտը վաղուց կը բաբախէ քեզի համար:

Հեղինէն ամուր կը սեղմէր Գէորգի ձեռքը եւ կը մրմնջէր.

— Տարէք զիս, ես ձեզ հետ եմ:

Այդ միջոցին ըեղապատառ ներս մտաւ բանտապետը եւ ըսաւ.

— Տէր հայր, կորսուեցանք. Գագիկ Արծրունիի պալատին մէջ ճրագ վառուեցաւ. սեւ ուրուական մը դէպի հոն վազեց և ամէն ինչ շարժման մէջ դրաւ. աճապարեցէք, ապա թէ ոչ ամէնքս ալ կորսուած ենք:

— Էյ, Ծառուկ, եկուր հոս, կանչեց Տէր Սահակը, պահելով իր պաղարիւնութիւնն ու արիութիւնը: Պէտք չէ կորսնցնենք մենք մեզ, երբ վըտանգի մէջ ենք: Իշխան, բարձրացուցէք իշխանուհին եւ աճապարեցէք դէպի մակոյկները:

Ակնթարթի մը մէջ Գէորգ կատարեց հրամանը եւ ամէնքը մէկ դուրս ելան բանտէն, Հեղինէն տանելով իրենց հետ:

Գագիկի պալատին մօտէն անցնելու ատեն լըսեցին խօսակցութեան ձայներ. քիչ յետոյ լսուեցաւ նաեւ թմբուկի ձայնը, որ ահազին իրարանցում առաջ բերաւ ամրոցին մէջ: Թմբկահարը ուժգին կը զարնէր թմբուկին եւ կը զարթեցնէր պահապանները:

Փախստականները արագ քայլերով կը հեռանային. արդէն կը տեսնէին, թէ ինչպէս մարդիկ ճրագներով կը վազվզէին պալատին մէջ, կը հաւաքէին եւ ապա կը դիմէին Հեղինէի բանտին կողմը: Պարզ էր որ Հեղինէի անակնկալ փախուստը իմացած էին եւ ուր որ է պիտի իյնային փախստականներու ետեւէն:

— Քիչ մը եւս եւ արդէն ծովափ կը հասնինք, կ'ըսէր Տէր Սահակը եւ ամէնքը մէկ, գրեթէ շնչասպառ, կ'շտապէին առաջ վազել, իրենց հետ տանելով Հեղինէն:

Քանի մը վայրկեան յետոյ իրենց միացան նաեւ խումբին մնացած անդամներն ալ: Այդ միջոցին բերդի կողմէն զէնքերու ձայներ լսուեցան. ամբողջ զունդ մըն էր որ կը հետապնդէր փախստականները:

— Ո՞ր կողմն են, կը գոռար անոնց առաջնորդը, որ նոյն ինքն Գագիկ Արծրունին էր:

— Այս կողմը, տէր իմ, պատասխանեց ուրիշ ձայն մը, եւ ցոյց տուաւ փախստականներուն գացած կողմը:

— Դէհ, շուտ Քոսակ, ըսաւ Գագիկ եւ մութին մէջ առաջ անցան:

Գագիկ Արծրունին արդէն կը մօտենար փախստականներուն, որոնք դեռ ծովափ չէին հասած:

— Տէր Սահակ, իշխանուհին տարէք դուք, նստեցէք մակոյկները եւ ազատեցէք զայն, իսկ իմ մասիս իմ մտածէք: Պէտք է կարել անոնց ճանապարհը, թէ չէ ամէնքս ալ կը ջարդուինք, ըսաւ Գէորգ իշխանը:

— Լաւ, բայց զգոյշ պահէ քեզ, պատասխանեց Տէր Սահակ եւ քանի մը մարդերով առաջ անցաւ:

Գէորգ իշխանը եւ մօտ քսան հոգի կանգ առին: Գագիկ Արծրունիի գունդը իրենց կողմը կուգար, քանի մը վայրկեան եւս եւ անոնք իրարու պիտի ընդհարէին:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Լիազօրութիւն պիտի տրուի ելմտական նախարարին

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՄԻԼԻԱՌ ԲԱՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ՎԵՐՋԸ

Ուրբաթ օր ժամուլին հաղորդուեցաւ ելմտական նախարար Փոլ Ռէյնոյի ծրագիրը, որ միլիոնյն առեն բացառիկ իրաւասութիւններ կը պահանջէ, մեղմացնելու, եթէ ոչ լուծելու համար Ֆրանսայի ելմտական տագնապը։

Ծրագիրը հրատարակութեան յանձնելէ առաջ, նախարարը մանրամասն լուսաբանութիւններ տուաւ Ազգ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովին առջեւ, գաղտնի նիստի մը մէջ։ Ներկաները բազմաթիւ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեցին, որոնց Պ. Ռէնօ պատասխանեց առանց վերապահութեան, միշտ չեշտելով կացութեան ծանրութիւնը։ Թերթ մը կը գրէ թէ նախարարին զեկուցումը խոր տպաւորութիւն գործեց իր պայծառութեամբ, առանց սակայն մեղմացնելու մտահոգութիւնները։

Ելմտական յանձնաժողովին անդամներէն մէկը ըսած է.— «Երբեք ղեկավարեալ տնտեսութեան կուսակից նախարար մը պիտի չհամարձակէր այսպիսի զէնքեր պահանջել»։ Արդարեւ, շատ լայն լիազօրութիւններ կը պահանջէ նախարարը, եւ յանձնաժողովին գլխաւոր դերը պիտի ըլլայ սահմանափակել զանոնք, այլապէս փոթորիկ մը պիտի պայթի Ազգ. ժողովին մէջ։

Պ. Փոլ Ռէնօ իր պահանջը կ'արդարացնէ եւ կ'առաջարկէ անմիջապէս գործի ձեռնարկել, պարզելով ելմտացոյցին բացը, որ հարիւրաւոր միլիառներու կը հասնի։

Այսպէս, քանի մը շաբաթ առաջ 50—60 միլիառ կը հաշուէր պետական գանձին բացը, յոյս յայտնելով թէ կարելի պիտի ըլլայ փակել զայն փոխառութեամբ։ Արդ, 1948ի վերջին ամիսներու ընթացքին, կառավարութիւնը պարտաւոր է 123 միլիառ ֆրանք ճարել Մոնէի քառամեայ ծրագրին համար, 25 միլիառ՝ առեւտրական տորմիղին, 142 միլիառ՝ վերաշինութեան, առանց հաշուելու երկրորդական ծախքերը։ Ուրեմն՝ 300 միլիառ։ Ի՞նչ ունին այս բացը գոցելու համար,— 33 միլիառ ֆրանք՝ բացառիկ տուրքէն, աղէտեալներու հատուցումներէն եւ վերաշինութեան դանձատոմսերէն։ Ցետոյ 140 միլիառ ամերիկեան օգնութեան գումարէն, պայմանաւ որ Ուաշինկթըն արտօնէ։ Հետեւաբար կը պակսի 130 միլիառ, առանց հաշուելու ելմտացոյցին բացը (60 միլիառ)։ Թղթադրամի հրաշքերութեան սպառնալիքը չէ անհետացած։ Եթէ որեւէ միջոց ձեռք չառնուի, 1949ին բացը պիտի հասնի հարիւրաւոր միլիառներու, մահուան մատնելով ֆրանքը։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ռէնոյի ծրագիրը կը տրամադրէ երկու հիմնական սկզբունքներ — աշխատանք եւ խնայողութիւն։ «Յաւելում անհատական արտադրութեան եւ աւելի բազմաթիւ քաղաքացիներու մասնակցութիւնը արտադրութեան։ Եթէ ֆրանսական ճարտարարուեստը չվերականգնուի Մարշըլի պայմանաժամին լրումէն առաջ (1952), մասամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ ելեկտրական ուժ եւ հում նիւթ ճարել ֆրանսական գործարաններուն, հետեւանքը պիտի ըլլայ ընդհանուր գործազրկութիւն, ազգային տնտեսութիւնը պիտի քայքայուի եւ մեծապէս պիտի իջնէ կենցաղի մակարդակը»։

Ծրագրին հիմնական մասերն են, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ.—

1.— Բարեկարգել հանրային եւ զինուորական վարչութիւնները, բարձրացնելով անոնց արժէքը եւ կրճատելով ծախքերը։

2.— Ջնջել կարգ մը կառավարական պաշտօններ եւ ամբողջ սպասարկութիւններ եւ բարեփոխել քուէարկուած վարկերուն գործադրութիւնը։

3.— Վերակազմել ազգայնացուած ձեռնարկները, որպէսզի համեն ծախքը, փոխանակ բեռ ըլլալու պետութեան վրայ։ Գործադրել անհատական պատասխանատուութեան սկզբունքը։

4. — Բարեկարգել ընկերային ապահովութեան վարչութիւնը, առանց սակայն փոխելու սահմանուած վճարումները (հանգստեան թոշակ, նպաստ՝ հիւանդութեան, արկածներու, գործազրկութեան առթիւ եւն.)։

5.— Բարեկարգել հարկային դրութիւնը, ձուլելով մէկ կամ երկու տուրքեր եւ փոխելով վերստուգման եւ գանձումի մեթոտները։ Նոյնիսկ աւելցնել կարգ մը տուրքեր, կառավարութեան հայեցողութեամբ, եւայլն։

Բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին խորհրդարանին մէջ, մանաւորապէս բացառիկ իրաւասութեանց առթիւ։ Այս ծրագիրը դառն փորձ մը պիտի ըլլայ կառավարութեան համար։

★ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կատաղի պայքար մը բացած է ինչպէս դահլիճին, նոյնպէս ելմտական ծրագիրներուն եւ բացառիկ լիազօրութեանց դէմ, որոնց նպատակն է «աւելցնել դրամատիրական շահերը, սաստկացնել խոնարհ դասերու թշուառութիւնը, մեր երկիրը գերի դարձնել ամերիկացի միլիառատէրերուն, չեշտել պատերազմի պատրաստութիւնը» եւայլն, ինչպէս կ'արդարարէր «Իւմանիթէ»ն, երէկ, մարտակոչ հնչեցնելով առաջին էջէն մինչեւ չորրորդը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Յանասորի արշաւանքի 51րդ տարեդարձին առթիւ։ Այս կիրակի Վալապրի գեղեցիկ անտառին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի։ Կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Պիտի նուագէ Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը։ Պիտի երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ։

Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու կողմէ պիտի ըլլան մարզական խաղեր։

ԾԱՆ.— Երթեւեկի միջոցներու դիւրութեան համար, այժմէն արձանագրուեցէք տեղական վարչութիւններու մօտ։

×

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի։ 15 Օգոստոս կիրակի օրը՝ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Pont de Chéruyի à la Plaineի գեղեցիկ անտառը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ եւ առատ խմիչք։

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը յաջորդ կիրակի օրուան կը յետաձգուի։

Օթօքարները կը մեկնին Փլաս Կիչարէն ժամը ճիշդ 9ին։ Տոմսակներու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Տիկին Բերուզ Այվազեանի 194 rue Vendôme, Արամ Թաթուլեանի 46 rue Servient, Զաքէոս Վարժապետեանի 118 Gd. rue Guillotière:

×

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՏԷՍԻՆԻ դաշտահանդէսը, ընկեր Խ. Մուրատեանի մահուան առթիւ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան հրամանատարութիւնը խօթնական տարի բանտարկութեան դատապարտեց երկու Գերմաններ որոնք փորձած էին Պերլինի ամերիկեան շրջանէն ռուսական շրջանը փախցնել գերման լրագրող մը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը իր կազմակերպած արշաւին, այս կիրակի, ժամը 9.30էն 10։ Ժամադրութիւն՝ Անթոնիի քարափին վրայ, direction ligne de Sceaux :

ՕԳՈՍՏՈՍ 16, երկուշաբթի օրը երեկոյեան ժամը 19ին, Chaîne Parisienneի վրայ պիտի ձայնասփռուի Օննիկ Պէրպէրեանի «Հայկական համանուագը» Նիսի Ռատիօ կայանէն փոխանցուած։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկերուհի Լալեզար Բրոսեանի եւ Պ. Գ. Մատիսեանի նշանախօսութեան առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներու միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Բրոսեան հազար ֆրանք, Պ. Մատիսեան հազար ֆրանք, Քէշիշեան (կնքահայրը) 1000, Ղուկասեան 500 ֆր.։ Գումար 3500 ֆրանք։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ եւ շրջանի հայութեան կը ծանուցանենք թէ 15 Օգոստոսի կիրակին 69 բիւ Լուի Պլան Ս. Աստուածածին մատուռին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի, Վերափոխման տօնին առթիւ։ Կը մասնակցի երգչախումբը երգեհոնով։ Խաղողօրհնէք եւ մատաղաբաշխութիւն ըստ ընկալեալ սովորութեան։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրդուանդեան իրենց աղջկան Աշխէնի ամուսնութեան առթիւ 3000 ֆրանք կը նուիրեն Վիթ. Ֆոնտին, 3000 ֆրանք Ֆր. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղին եւ 3000 ֆրանք «Յառաջ»ին։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameane (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 10 Août 1948 *Երեքշաբթի 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4604, Նոր շրջան թիւ 1023 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՓՈՍԵՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ

Նոր փոսեր՝ Եւրոպայի սրտին վրայ: Հետզհետէ աւելի խոր եւ լայն: Ոչ թէ հասարակ փոսեր, այլ իսկական վիհեր :

Արդարեւ, օր չանցնիր առանց նոր ճեղք մը բացուելու, այս կամ այն ճակատին վրայ :

Բարեմիտներ կ'ուզեն համոզել թէ վերանորոգման ճիգ մըն է որ կը փորձուի անողոք վճռականութեամբ, ոտքի հանելու համար ուժասպառ, եթէ ոչ անդամալոյծ Եւրոպան :

Երկու աշխարհադղորդ պատերազմներ անշուշտ իրենց հետքերը պիտի ձգէին եւրոպական ցամաքամասին մէջ ալ: Մանաւանդ վերջին աշխարհամարտը, որ իսկապէս աննախընթաց էր իր միլիոնաւոր զոհերով եւ դղրդագին, անծայրածիր փլուզումներով, աւերումներով, աւարներով · Փոխադարձ ջարդ եւ կործանում :

Եւ տակաւին իրենց վերջին խօսքը չեն արտասանած «ռումբերը խելագարուած» ...

Ի վերջոյ այնքան ալ պարզ չեն ինչ որ յեղափոխական խմորումներ կը կոչենք :

Ընկերային, տնտեսական վերանորոգման այս շօշափելի վերիվայրումներուն մէջ ալ, հին հաշիւներ, ոխեր, ազդեցութեան պայքարներ եւ աշխարհակալութեան տենչեր են որ կ'ընդհարին, աւելի պղտորելով ջուրերը :

Այս միջոցին ժողով մը տեղի կ'ունենայ Պելկրատի մէջ, նոր կարգուսարք մը հաստատելու համար Դանուբի նաւարկութեան մասին:

Արեւմտեան պետութիւնները կառչած են 1921ին կնքուած պայմանագրի մը, որմէ դուրս ձգուած էր Խ. Միութիւնը :

Այս վերջինը, այժմ ամբողջապէս տիրապետած Միջին Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ, վեց ափնկից արբանեակներով, չուզեր գիտնալ վարչութեան մէջ անգամ որեւէ պետութեան որ դրացի չէ Դանուբի :

Հիմնական տեսակէտ մըն է այս՝ Մոսկուայի համար, որ նոյն առաջին անգամ պարզեց երբ կ'արծարծէր Նեղուցներու եւ Սեւ Ծովու պաշտպանութեան խնդիրը, փորձելով խարիսխ մը ապահովել Վոսփորի վրայ :

Երբ Ամերիկացիները եւ միւս երկուքը հաւասար իրաւունքներ կը պահանջեն, ջատագովելով բոլոր ջրուղիներու ազատութիւնը, պատասխանը պատրաստ է,— Բոլորը նոյն իրաւունքները կը վայելե՞ն Սուէզի, Փանամայի, Ճիպրալթարի մէջ:

Եւ դեռ ուրիշ նեղացուցիչ հարց մը,— արեւմտեան պետութիւնները քաղաքական եւ տնտեսական միութիւն, զինակցութիւն կնքեցին Պելճիքայ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի հետ (Պենելիւքս), առանց մեր կարծիքն առնելու: Այդ բոլորը ուղղուած են մեզի դէմ, հետեւաբար ...

Մէկ խօսքով, իւրաքանչիւր խմբակցութիւն տուն—տեղ պիտի դառնայ իր գրաւած կամ հովանաւորած շրջանին մէջ:

Այս տեսակէտը այնքան արմատացած է որ, ահաւասիկ արեւելեան Եւրոպան անդարմանելի հարուած մը եւս կուտայ արեւմուտքի: Մէկ հրամանագրով կը փակէ օտար կրթարանները, կը սահմանափակէ կրօնական եւ մանաւանդ կղերական (կաթոլիկ) իրաւասութիւնները, կ'արգիլէ ֆրանսերէնի եւ ուրիշ եւրոպական լեզուներու ազատ ուսուցումը :

Օրը օրին հաղորդած ենք այս արմատական տնօրինութեանց լուրերը, որոնք ռումբի մը պէս պայթեցան արեւմտեան մայրաքաղաքներուն մէջ:

Հարուածը ծանր է մանաւորապէս Ֆրանսայի համար, որուն լեզուն եւ մշակոյթը այնքան խոր արմատներ ձգած են պալքանեան երկիրներուն մէջ, ինչպէս Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի ամէնէն հեռաւոր անկիւնը :

Ինչպէս կը գրէ տեղական թերթ մը, Պուքրէշի Ֆրանսական կաճառը, որ իբրեւ թէ պիտի մնայ, ունի 3000 ուսանողներ, 1800ը կանոնաւորապէս արձանագրուած: Միւս բոլոր դպրոցները պիտի փակուին (առնուազն հազար աշակերտներ՝ Պուքրէշի, 2—3000 ալ՝ գաւառի մէջ, կրօնական հաստատութիւններով): Վաթսուն Ֆրանսացի ուսուցիչներէն 45ը ճամբուած են արդէն:

Սոֆիայի Ֆրանսական Կաճառը թերեւս մնայ (1000 ուսանող): Միւս բոլոր դպրոցները պիտի փակուին: (Միայն Վառնայի մէջ՝ 1200 աշակերտ: Կրօնական միաբանութեանց աշակերտներուն համագումարը՝ 8000):

Փոսեր եւ փշաթելեր՝ արեւելքէն արեւմուտք:

Շ.

Համագումար

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԽՄԲ.— Սուրիա – Լիբանանի Հայ Գրողներու Միութենէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյց.—

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութիւնը որոշում ունէր ներկայ տարուան ընթացքին գումարելու Գաղթահայ Գրողներու Համագումարը : Զանազան պատճառներ, որոնց կարգին [illegible] Պաղեստինի հարցին ստեղծած [illegible]վրայութիւնը այս երկիրներուն մէջ, [illegible] մեզ առայժմ հրաւէր չուղղել հեռաւոր երկիրներու հայ գրողներուն եւ բաւարարուիլ աւելի սահմանափակ հաւաքոյթով մը, որուն պիտի մասնակցին, բացի Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրողներէն, նաեւ Եգիպտոսի հայ գրողները: Ներկայ կոչը կրնան իբր հրաւէր ընդունիլ նաեւ Իրաքի եւ Պարսկաստանի այն գրողները, որոնք հնարաւորութիւն ունին գալու Լիբանան :

Ուրեմն, Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու Համագումարը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Սեպտեմբերի 18—19—20 երեք օրերու ընթացքին, Շթորայի մէջ, Լիբանան, հետեւեալ օրակարգով·

1.— Սփիւռքի գրականութիւնը :
2.— Սփիւռքի հայ մամուլը :
3.— Հրատարակչական հարց :
4.— Լեզուական խնդիրներ :
5.— Սովետահայ գրականութիւնը :
6.— Գաղթահայ Գրողներու համագումար :
7.— Առաջարկներ:

Այս օրակարգերուն շուրջ որոշ գրողներ պարտականութիւն ստանձնած են գրաւոր զեկուցումներ բերելու հաւաքոյթին, որպէս մեկնակէտ վիճաբանութեանց : Բոլոր ներկաները ազատ են պարզելու իրենց տեսակէտները, գրաւոր կամ բանաւոր արտայայտութեամբ :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը այրի տիկին Վ. Խաչատրեանի (Վալա), որ Ամերիկայէն Փարիզ եկած է իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Սարգիս Խաչատրեանի գործերը կարգադրելու համար: Ինչպէս յայտնի է, տիկինն ալ նկարչութեամբ կը զբաղի Ամերիկայի մէջ եւ արդէն իսկ ունի հաւաքածոյ մը 30—50 նկարներու, որոնց մեծ մասը ցուցադրուեցաւ անցեալ տարի :

Մեծ գաղտնի՞ք մը Ամերիկայի մէջ

Անգլիասաքսոն թերթերը կը գրեն թէ շաբաթ օրն ի բուն խորհրդարանի մասնաւոր յանձնախումբին կողմէ հարցաքննուեցաւ խորհրդաւոր մարդ մը որուն անունը գաղտնի կը պահուի եւ որ բաւական բան գիտէ, «ամբողջովին բանալու համար խորհրդային լրտեսութեան ցանցը »:

Գաղտնապահութիւնը այնքան խիստ է որքան պատերազմի գրաքննութեան ատեն՝ մարդուն ինքնութեան մասին : Բայց անոր տուած առաջին տեղեկութիւնները այնքան կարեւոր են եղեր որ, մասնաւոր յանձնախումբը Ուաշինկթըն գացեր է օդանաւով: Արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած են, որպէսզի իր յայտնութիւնները դուրս չելլեն :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ խորհրդաւոր տեղեկատուն կառավարական պաշտօնեայ չէ, այլ մէկը որ մօտէն տեղեակ է Ամերիկայի պատերազմական շրջանի ծրագիրներուն: Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, անծանօթը դեռ վերջերս հրաժարած է համայնավարութենէն եւ ի վիճակի է ամենավերջին տեղեկութիւնները հաղորդելու խորհրդային լրտեսական ցանցի մասին, թէ Մ. Նահանգներուն եւ թէ ուրիշ երկիրներու մէջ :

Նոյն օրը հարցաքննուեցան Էրլ Պրաուտըր, Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութեան պաշտօնանկ առաջնորդը, « Թայմ » շաբաթաթերթի խմբագիրներէն Զէմպըրս, նախկին համայնավար, եւ պատերազմական արտադրութեան գրասենեակի նախկին անդամներէն մէկը: Այս վերջինը մատնանշուած է իբրեւ գլխաւոր վարիչը բոլշեւիկեան առաջին լրտեսական ցանցին :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համար 5000 թոն հրանիւթ ճամբայ հանուեցաւ Անգլիայէն, իբրեւ առաջին առաքում :

Ելմտական ծրագրին քննութիւնը

ԲՈՒՌՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. ժողովին ելմտական յանձնախումբը շաբաթ օր քննեց Պ. Փոլ Ռէյնոյի ելմտական ծրագիրը: Այս առթիւ մանրակրկիտ հարցումներ ուղղուեցան նախարարին, ճշդելու համար իւրաքանչիւր բառի եւ բացատրութեան իմաստը, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չծագին: Յանձնաժողովին անդամները մանաւորապէս ուզեցին սահմանափակել նախարարին պահանջած լիազօրութիւնները: Գլխաւոր առարկութիւնները հիմնուած էին հետեւեալ կէտերուն վրայ :

1.— Կառավարութիւնը իրաւասութիւն կը պահանջէ աւելցնելու կամ կրճատելու տուրքերը, առանց Խորհրդարանին կարծիքն առնելու:

2.— Այն հաւանականութիւնը թէ ազգայնացուած ձեռնարկութիւնները կրնան անհատական նախաձեռնութեան յանձնուիլ մասամբ կամ ամբողջովին :

3.— Այն կասկածը թէ կառավարութիւնը իրաւասութիւն կը պահանջէ խափանելու գործադուլները: (Ծրագրին մէկ յօդուածը կառավարութեան իրաւասութիւն կուտայ խափանելու արտադրիչներու որեւէ գործողութիւն որ կրնայ սահմանափակել արտադրութիւնը: Ընկերվարականները եւ ուրիշներ կը կարծեն թէ արտադրիչները բանուորներ ըլլալով, այս յօդուածը կը նշանակէ թէ արգիլուած են գործադուլները):

Յանձնաժողովը, ուր երեսփոխաններ կան բոլոր հոսանքներէն, լուրջ մտահոգութիւն կը մատնէր կարգ մը տեսակէտներով: — Շատեր կը վախնան թէ հետզհետէ ճամբայ կը բացուի Զօր. տը Կոլի: Ուրիշներ կը կասկածին թէ ճամբայ բացած պիտի ըլլան դրամատիրական տնտեսութեան, եթէ քուէարկեն Ռէյնոյի ելմտական ծրագիրը :

Միւս կողմէ, ելմտական նախարարը քանիցս յայտարարած է թէ պիտի հրաժարի, եթէ մերժուին իր ծրագրին հիմնական մասերը: Իր նպատակն է արագօրէն վերահաստատել բարւոք մատակարարութիւնը, ազգայնացուած ըլլան թէ անհատական, աւելցնել արտադրութիւնը բազմապատկելով անհատական արտադրութիւնը եւ օգտուիլ արտաքին աջակցութիւններէ :

★ Ելմտական Յանձնաժողովը երկար վիճաբանութիւններէ վերջ 14ի դէմ 29 ձայնով հաստատեց թէ Ռէյնոյի ծրագիրը չի հակասեր սահմանադրութեան: Տասնըչորս ընդդիմադիրներէն 13ը համայնավարներ էին: Յետոյ սկսաւ յօդուածներու քննութիւնը: Առաջին յօդուածը քուէարկուեցաւ 15ի դէմ 28 ձայնով: Կատարուած մանր փոփոխութիւնները չեն խախտեր ծրագրին հիմքը, որ իրաւասութիւն կուտայ բացառիկ հրամանագիրներով գլուխ հանելու երկրին ելմտական եւ տնտեսական վերակազմութիւնը :

Օրինագիծը անմիջապէս յանձնուեցաւ Ազգ. ժողովին, որ սկսաւ քննել զայն կիրակի օրն իսկ, յուզումնալից մթնոլորտի մը մէջ: Ինչպէս ելմտական յանձնաժողովին նոյնպէս Ազգ. ժողովին մէջ համայնավարները վճռապէս թշնամական դիրք բռնած են այս օրինագծին դէմ, զայն համարելով բռնաբարում սահմանադրութեան : Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կը շարունակէ գրգռել հանրային կարծիքը, իր մամուլով, ժողովներով, հանրագրութիւններով: Մասնակի գործադուլներ ալ սկսած են Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ :

Տաժանելի բանակցութիւններ Մոսկուայի մէջ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբերութեամբ կը սպասեն Խ. Միութեան եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ կատարուած խօսակցութեանց ելքին: Կը կարծուի թէ այս շաբթու պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հրատարակուի այն տեսակցութեան մասին որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 31ին, Կրեմլինի մէջ: Վերջնական ելքը պիտի ճշդուի նոր խօսակցութիւններով: Երկու կողմերն ալ կ'ուզեն նախապէս ճշդել թէ ինչ օրակարգով պիտի հրաւիրուի Չորսերու նոր ժողովը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, արեւմտեան պետութեանց դեսպանները տեսակ մը նախագիծ ներկայացուցած են Մոլոթովի, անոր համեմատ կազմելու համար օրակարգը: Ահաւասիկ այդ նախագիծը. 1. Պերլինի պաշարման խնդիրը կարգադրել տեղւոյն վրայ, զինուորական կառավարիչներու միջոցաւ: 2.— Չորս պետութեանց արտաքին նախարարները ժողովի հրաւիրել Փարիզի մէջ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին, երբ կը գումարուի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը: 3.— Մանրակրկիտ ուշադրութեամբ նախապատրաստել այդ խորհրդաժողովը, որպէսզի ձախողանքի չմատնուի, ինչպէս նախորդ [illegible] խորհրդակցութիւնները: 4.— Ժողովին յաջողութեան գրաւականը պիտի կազմեն ոչ այնքան փոխադարձ զիջումները որքան անպատճառ ելքի մը յանգելու շօշափելի ապացոյցները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ).

ՊՏՈՅՏՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Օգոստոս.— Անգլիացին ծերու – թեան չրջան չունի, ընդհանուր առումով: Մինչ մենք Արեւելքի ժողովուրդներս՝ առաւելագոյն յիսուն տարեկանէն ետքը «կը ծերանանք», ասոնք հարիւր տարեկանին ալ դեռ երիտասարդ են, նոյն իսկ երախայ: Կեանքը կը դիտեն իր զուարթ կողմերով: Գացէք Քէնսինկթընի Կարտընի «կլոր աւազան»ը, ուր երախաներու հետ խառնուած սպիտակահեր ծերունիները, մանրանկար նաւերու կամ բաթերու մրցում կը կատարեն, անխառն հաճոյքով: Կամ Համսթէտ Հիթի բարձունքները թըռուցիկ կը թռցնեն:

Ցատկանշական վայրերէն մէկն է Հայտ փարքի «Գօրնըր»ը: Հայտ փարքը միացած Քէնսինկթըն Կարտընի հետ, կը գրաւէ հսկայական տարածութիւն,— աւելի քան 600 հէքտար, ծառախիտ ուղիներ, գոյնզգոյն, սքանչելի ծաղկաստաններ, ընդարձակ մարգագետիններ եւ լայն աւազաններ, ուր ժողովուրդը կը դիմէ հանգչելու՝ օրուան խոնջէնքէն ետք:

Իրիկուան ժամը 6էն վերջ կրկէսի կամ «փանայիր»ի կերպարանք ունի «Գօրնըր»ը: Ամէն աղդի ճառախօսներուն կեդրոնավայրն է: Ազատ կարծիքներու խառնարան: Խօսէ, ինչ նիւթի մասին որ կ'ուզես, ոչ ոք կ'արգիլէ քեզ: Ընդհակառակն, ունկնդիրներու բազմութիւն կ'ունենաս, նոյնիսկ: Ահա երկու սեւամորթներ, աթոռներու վրայ կեցած՝ կը ճառեն ցեղերու հաւասարութեան մասին: Անդին դէմ ով մը՝ երերուն վիճակի մէջ, անվերջ կը կրկնէ ու կը մրթմրթայ. «Վաղը պէտք Հօլիտէյ (արձակուրդ) է»: Ու տարօրինակ բան. բազմութիւնը շրջապատած զինքը, մտիկ կ'ընէ ու կը խնդայ: Հոն երիտասարդ մը, վարչապետ Էթլիի քաղաքականութիւնը կը քննադատէ: Երիտասարդ տիկին մը իր բանաստեղծութիւնը կը կարդայ: Տախտակ մը՝ վրան գրուած «Աստուած սէր է»: Ուրիշ մը հրէական դատը կը պաշտպանէ: Քիչ վարը զետեղուած երկու բարձրախօսներ եւ բաւական լայն շրջանակ մը երկսեռ բազմութեան, ոմանք ընկողմանած խոտերուն վրայ, ոմանք ոտքի: — Ասիկա լուրջ բան մը ըլլալու է, կ'ըսեմ ձայն: Հնդիկ երիտասարդ մըն է, կը խօսի Հայտարապատի եւ Նիզամի վէճերու մասին: Կը կարդայ հատուածներ՝ կատարուած բանակցութիւններէն: Եթէ գլուխս քիչ մը «սարք» ըլլար, թերեւս ես ալ փորձէի խօսիլ հայութեան մասին: Երբեմն հարցումներ ալ կ'ուղղուին ժողովուրդին կողմէ. բայց ոչ մէկ խրախուսում կամ կռիւ: Ոստիկանները կեցած կը դիտեն ու կը խնդան: Այսպէս մինչեւ ժամը 10 եւ աւելի ուշ:

★ Սէնթ Փօլը Լոնտոնի Մայր եկեղեցին է, շինուած 16րդ դարու վերջերը, համբաւաւոր ճարտարապետ Րէն (Wren)ի կողմէ, սքանչելի եւ պատկառազդու: Նշանաւոր են իր խճանկարները, պատերուն եւ առաստաղներուն վրայ: Րէնի այս հրաշակերտը, ազատուած է հրաշքով՝ օդային ռմբակոծութիւններէն, թէեւ վիրաւոր սպիներ ունի արտաքին պատերուն վրայ: Ու աւերակներու լայն տրամագիծի մը մէջ, կը կանգնի ան միս մինակ, իբրեւ կոթող մը մարդկային ստեղծագործ փառքին: Անոր գմբեթակամարը Պանթէոնն է իր մեծ դաւակներուն: Բազմաթիւ ուրիշ չատ մը նշանաւոր անմահներու անիւներու եւ արձաններու կարգին, հոս կը հանգչին նաեւ Թրաֆալկարի ե Ուաթէրլոյի հերոսները՝ Ուէլլինկթընի դուքսը եւ լորտ Նէլսըն: Այս երկու յաղթականներու կոթողակերտ կրանիթեայ արձանները կը կանգնին նմանապէս քաղաքին զանազան հրապարակներուն վրայ: Իր կամարներուն տակ առաջին հանգչողը եղած է ինքը՝ Րէն: Ահա Ուէլլինկթընի թաղման ծանրամարմին կառքը, եւ դագաղը, զոր քաշած են տասներկու ձիեր:

Դարձդարձիկ, անհատնում սանդուղներ պէտք է վերելակել հասնելու համար տաճարին գմբէթաշտարակը, որուն գագաթը կը բարձրանայ ոսկեայ խաչ մը: Աշտարակին ներքնամասին մէջ կը գտնուի Հուիսփըրինկ Կէլըրին (մրմունջի Ձեմելիք), հրաշալիօրէն ճարտարապետուած: Բոլորակներու նստարաններուն վրայ մէկը նստած՝ բաներ մը կը մրթմրթայ, գլուխը պատին դրած: —Մարդը խելքը թռցուցեր է, կ'ըսեմ ձայնին: Շուրջիններս ալ սակայն գլուխները փակցուցած են պատին եւ «խենթ»ը կ'ունկնդրեն: Պահապանն է, որ բացատրութիւններ կուտայ: Դարձեալ սանդուղներ, ու կը մտնենք Սթօն Կէլըրին (Քարէ ձեմելիք), աշտարակին արտաքին մասը: Այստեղ ամբողջ Լոնտոնը կը պարզուի աչքերուդ առջեւ:

Միայն քանի մը խօսք, «բրիտանական թանգարան»ի մասին, չեղծանելու համար անոր չքեղութիւնն ու ճոխութիւնը: Գրադարանը որ կը պարունակէ 5 միլիոն գիրքերու հաւաքածոյ մը, աշխարհի ամենահարուստն է: Հնագոյն գանձեր, առանձին, ընդարձակ սրահներու մէջ՝ Ելլադայի, Եգիպտոսի, Հռոմի, Բաբելոնի քաղաքակրթութեանց եւ արուեստներէն: Քարէ, երկաթէ դարերէն մնացած առարկաներ: Անգլին գանձարան մը զանազան Թագաւորներու ոսկի դրամներու:(Կարդացած եմ որ մեր Մեծն Տիգրանի ոսկեդրամներէն մէկը հոս կը գտնուի: Հակառակ բուռն փափաքիս, չեմ կրնար գտնել: Այս չէնքը ալ մասամբ քանդուած ըլլալով, այցելուները ամէն կողմ չեն կրնար մտնել):

Անվերջ շարք մը մումիաներու: Ահա Եգիպտացի մը, մեռած 3500 (Ք. Ա.) թուականին, շատ բնական վիճակի մէջ, մազերը անգամ մնացած են անվթար: Հոս կը գտնուին նաեւ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի եգիպտական եւ ուրիշ կանդակագործութիւններէն նմոյշներ: Մեր հայրենակցին թանկագին իւղանկարներէն մաս մը կը զարդարեն որմերը Նէշընըլ Կէլըրիին: Անոնց համար յատկացուած է մասնաւոր սրահ մը:

Հետաքրքիր եւ հրահանգիչ այցելութիւնը կենդանաբանական պարտէզին, իր բազմազգի թռչուններով, կենդանիներով, ձուկերով, սողուններով, եւն. եւն.: Բուսաբանական պարտէզը՝ հասարակածային սքանչելի տունկերով, ծառերով ու պտուղներով: Կրինիչի դիտարանը՝ ուր Միջօրէականը երկայնութեան 0 աստիճանին վրայ կը գտնուի: Հէմփթըն Գօրթի, Ուինզըրի եւայլ բազմաթիւ պալատներ, իրենց հարուստ կարասիներով, գորգերով, նկարներով:

Պատմութիւն մը ամբողջ փառքի եւ յաղթանակներու. բայց քիչ պարտութեան:

Այս կ'ըլլայ մեր վերջին նամակը Լոնտոնէն:

Ա. ՀԱՔԻԼԵԱՆ

Օզումա

ԿԱՄ

Վերականգնացում

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անոնք, այր ու կին իրար դիտելով եւ աչմուկով հրմշտկելով մեղմիկ խնդացին, կարծես մը խողի ճարպ գտնող մկներու պէս: Եւ շարունակեցին հայիլ լուռ հետաքրքրութեամբ: Կինը պատրուակ մըն ալ ստեղծեց եւ սկսաւ խոզանակել բրդէ կարմիր ծածկոցները որոնց վրայ պիտի նստէին յետ միջօրէին գալիք օտարականները: Իսկ այրը կըծկուեցաւ դարանակալ, իր հաշուեցոյց մեքենային ետեւ, գոյնզգոյն փայտէ յուլումքը աջ ու ձախ հաւաքելով, շարունակելով դիտել ու խնդալ մեղմօրէն:

Նախնքին արդէն անոնք մոռցած էին բոլորովին որ Օզումայի պերճ դռնափոխութիւնը արուեստական էր: Այժմ անոնք չատ բնական կը գտնէին արդէն, ընդհակառակն իրենք ալ կը զգային երիտասարդացումը իրենց վաթսուն տարեկանին:

Այս մտածումէն յափշտակուած՝ մարդը առաւ Օզարինան — կիթառը, եւ սկսաւ նուագել երկար առէնէ ի վեր մոռցուածյուզիչեղանակ մը: Իսկ կինը կարմիր մեխակ մը քաղեց թաղարէն ու վայելչօրէն զետեղելով իր մազերու հիւսքին՝ դիտեց Օզուման ու ժպտեցաւ անոր զաղտագողի. ինչպէս ժամանակին կ'ընէր, որովհետեւ վաթսուն տարի առաջ համբաւաւոր պարուհի մըն էր ան Նակասաքիի թէյարաններու հաճոյքի թաղամասերուն մէջ եւ յաճախ, պարած էր նազանքով հարուստ Օզումայի համար:

Օզուման սակայն հիմա նստած էր հոն իր որմարաց տան մէջ, դեղին եղէգէ հիւսուած փսիաթին վրայ, պղինձէ մոխրամանը իր առջեւ եւ ինչպէս միշտ, երեսուն հազար խորշոմները կը խնդային հակառակ իր անհուն տխրութեան: Իր ետեւ կեռասենիները կը ճառագայթէին անձրեւոտ ու գորշ երկինքի տակ: Ծառերը կարծես Պէնկալի բոսոր հրավառութեամբ լուսազարդուած էին: Երբեմն անհամար ծաղիկի թերթեր օդին մէջ մեղմիկ հովէ մը տարուբերուելով հազար խաղով ու թռչտելով կը խուժէին տունէն ներս:

Հիմա, այն օտարականները որոնք ամբողջ եռանքին վեր բարձրացած էին, այժմ նոյն թափով կը վերադառնային գաւիթէր, երկաթի հաւասար ողջունելով:

Մինչ ծերուկ Օզումայի երիտասարդի պէս չպարուած, ծղղուրուած, միշտ նստած է անշարժ իր մոխրամանին ետեւ: — Անպատճառ կը քնանայ, մտածեց սրճարանի վարձակալը եւ աչք քթթելով իր այս դիտացումը կնկան փոխանցեց, ան ալ փոխադարձ նշմարով մը հասկցուց: «Սպասենք որ արթննայ»: Եւ կծկուելով ոզնիի պէս կարմիր վերմակի մը եռքին՝ վառեց իր փոքրիկ ծխամորճը ու սկսաւ ծխել խորասուզուած ու մտամոլոր: Երկար նոյն բանը ըրաւ ու միասին լուռ ու մունջ սպասեցին իրենց հարեւանին արթննալուն:

Օզուման պահ մը վերջ հնչեղ աղմուկով մոխրամանին մէջ պարպեց իր ծխամորճը եւ ոտքի ելաւ:

Այն ինչ որ պատահեցաւ ետքը ոչ ոք գիտցաւ: Մէկը չտեսաւ այն որ ձեզ պիտի պատմեմ:

Օզումա իր պաճուճէին ներքեւ երիտասարդացած ու թարմացած՝ անհամբեր չարժումով մը ուղղուեցաւ դէպի Թէյ – ըմպելարանը: Իր աչքերը հաճոյքով կը ճառագայթէին երբ հոն հասաւ եւ ըսաւ թէյավաճառ կնոջ.

— Գոտիկ լուսնի չող, պարէ ինծի համար առաջուան պէս:

Պառաւը բաներ մը փսփսաց, աւելի թեթեւ քան խողիներու սօսափիւնը ու ոտքի ելաւ ամչնալով: Ցանկարծ արփինը ելաւ խուժեց, անոր տալով կեռասի ծաղիկներու ցոլքը: Իր ջղանցքին ծայրը վեր կ'առնէ, կը ստթէ եւ կը սկսի պարել: Բայց ահա վարձակալ իր ամուսինը այս դիտելով կը դեղնի ինչպէս բանկած յարդէ խցան մը: Ու պառաւն կր միջամտէ:

— Ան իմ կինս է. իմինս է, կը հասկնա՞ս, Օզումա: Իմ կինս այլեւս պիտի չպարէ քեզի համար, եթէ նոյնիսկ իր ոտքերուն տակ նետես Նագասաքայի ծովուն բոլոր կրիաներու պատեանը ոսկիով ագուցուած: Հեռացիր, Օզումա, ես չեմ յՖեր կինս քու բոլոր ոսկիիդ գնով, կորսուէ»:

Օզուման չպատասխանեց նոյնիսկ, եւ երեք անգամ ծափ զարկաւ: Վեց ծառաներ դուրս եկան տան անկիւնէն, մոխիր նետեցին վարձակալին աչքերուն մէջ եւ կապկպելով անոր թեւերը, երեսը գետնին դարձուցին, որպէսզի չտեսնէ իր կնոջ պարելը Օզումայի համար:

Օզուման անյապօրէն կը շնչէր պարուհիին մազերուն բոյրը. բոյրը մարմնին ու հագուստին: Բայց եւ այնպէս, իր գերագրգռութեան մէջ պահելով հաւասարակշռութիւնը, իբրեւ անոր աէրը ուզեց միայն անոր մազերուն մէջ զետեղուած կարմիր մեխակը:

Մերժեց կինը եւ չտուաւ ծաղիկը ու այլեւս չնայեցաւ Օզումային: Այն ատեն Օզուման ոտքի ելաւ ու ձեռնակապ վարձակալին քով յարդէ փսիաթի մը վրայ զետեղեց քսակ մը ոսկի, տուփ մը խեցի, եւ սպիտակ բուսաէ մանեակ մը: Եւ ինքն իսկ արձակելով կալանաւորին թեւերը, ըսաւ անոր, տխրութեամբ համակուած:

— Ահաւասիկ, դրացի, առ ասոնք բոլորը քեզի եւ սպաննէ զիս, ես կը սիրեմ քու կինդ եւ ան չի սիրեր զիս սպաննէ զիս, դրացի:

Իսկ վարձակալը իր մոխրոտ աչքերը ճմռելով պատասխանեց.

. — Այո, ան չի սիրեր քեզ, Օզումա ահա թէ ինչու ես կր բաղձամ որ հարիւր տարի եւս ապրիս(որպէսզի անոր հանդէպ տածած սէրդ տառապեցնէ քեզ մինչեւ մահդ:

Վերցուր դրամներդ եւ նուէրներդ, Օզումա: Ես քեզ չեմ սպաններ աշխարհի ոսկիին փոխարէն:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ (4)

Երէց սերունդը կատարեց իր պարտքը

Երէց սերունդը լիովին կատարեց իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ նոր սերունդին հանդէպ: Եթէ այսօր, հակառակ ճերմակ ջարդի բազմագլխանի ուրուականին եւ տեղական աննպաստ պայմաններուն Հայ մնացինք, այդ իր պարտինք պլխաւորաբար երէց սերունդի ինքնամոռացման հաւպարող տքնաջան աշխատանքին: Ան սերմանեց անդադար, անվհատ:

Իր դրինչէն հոսեցաւ հայ մշակոյթի, հայ մտքի, հայ փառաւոր անցեալի գլուխ գործոց գոհարները, բանաստեղծութեան, դիւցազներգութեան, Հայոց պատմութեան ակերէն բխած: Ան մինչեւ վերջը, մինչեւ մահը անապորոյն, յաղթահարելով բազմապիսի դժուարութեանց — անօթութեան, աքսորութեան երբեմն նոյնիսկ բարեկամներու անտեղի, անմիտ քննադատութիւններուն մնաց միշտ պատնէշի վրայ, մշտավառ ջահը մէկ ձեռքը, ստեղծագործող գրիչը միւս ձեռքը:

Քանի, քանի մտաւորականներ, ազգային գործիչներ, իրենց ունեցածը, գիտցածը լիովին, ամբողջովին յետագայ սերունդներուն անյապաղ փոխանցելու համար հալեցան, մաշեցան, առանց դադնեպսակի վաղաժամ մահը գրկեցին:

Ոչ, երէց սերունդին տարած աշխատանքը պատահական չեղաւ: Անոր սերմը ցանուեցաւ կանխամտածուած կերպով, յարմար ու պարարտ հողին վրայ: Եթէ երբեք սպասուած հունձքը կատարեալ չեղաւ, պատասխանատուն ոչ սերմնացանն է, ոչ ալ արտը, այլ տեղական աննպաստ պայմանները: Պոռնուկութեան համազօր քաղաքակրթութիւնը իր ճիրաններով՝ շարժանկար, պարարահ, ժամանակիր աշխատանք, աղջիկներու անառակ ժպիտ, այլասերութեան եւ ապազգայնացումի անխուսափելի վտանգ եւ վերջապէս ոսկի հորթի պաշտամունքը եւ շատերուն կըղլացումը փղոսկրեայ աշտարակներու մէջ:

Եթէ որբանոցներու շրջապատէն դուրս չկըցանք օդտուիլ, առպարէզի վրայ երեւիլ, քաղաքական եւ ազգային ղեկավարութիւնը ձեռք ձգել,

Հայ վէպի երգիչը
(ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ)

«Յառաջ» կարճ գրութեամբ մը հաղորդած էր Ա. Ահարոնեանի նուիրուած ժապաւէնին պատրաստութիւնը: Այսօր աւելի մանրամասն կրնանք խօսիլ, քանի որ շարժանկարը վերջացած է եւ տեսանք զայն անցեալ շաբթու:

Անհրաժեշտ է նախ նկատի ունենալ թէ ինչ դժուարին պայմաններու մէջ պատրաստած են զայն: Դժուարին՝ զանազան պատճառներով, նախ նիւթական սահմանափակ միջոցներ, յետոյ նիւթերու ճոխութեան պակասը, ժամանակի եւ տեղի (studio) դժուարութիւնները եայլն: Երկար պիտի ըլլար թուել ամէնը: Եթէ մէկ վայրկեան մտածէք թէ Ֆրանսական շարժանկարներն անգամ տագնապի մէջ են, դիւրաւ կրնաք հասկնալ որեզածըպգտնիկ գործ մը չէ: Ուրեմն, հարկ է ներողամիտ աչքով նայիլ, եթէ պակասներ կան:

Պարագայ մը եւս,— Ամէն մարդ, Հայերէն (որոնց պարտականութիւնն էր) մինչեւ Ֆրանսացիները (որոնց պարտականութիւնը չէր) տուած են իրենց լաւագոյնը եւ ըրած են բոլոր կարելին, ամենանեղ միջոցներով:

Ժապաւէնը կը տեւէ մօտ 35 վայրկեան եւ կը ներկայացնէ Ահարոնեանի կեանքը ամէնէն յատկանշական կէտերուն մէջ: Մէկ մասը (առաջինը) կը ներկայացնէ իր մանկութիւնը, երիտասարդութիւնը, յետոյ ձերբակալութիւնը ցարական իշխանութեան օրով, Սեւրի դաշնագրին ստորագրութենէն մինչեւ իր ճակատագրական ճառը Մարսէյլի մէջ որուն ընթացքին տարաբախտ գրագէտը պիտի բսէր իր վերջին բառը Հա—հա—հայ բանակը:

1934էն ի վեր լռած էր հայ վշտի երգիչը: Շատերու համար միայն կենդանի դիակ մըն էր: Ուրիշներու համար որ տեսած էին զինքը, դատապարտուած, անշարժ իր անկողինին մէջ, կարծես ամբողջ հայ ժողովուրդին պատմութեան պատկերը կը ներկայացնէր:

Շարժանկարին երկրորդ մասը իր թաղումն է, Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, յետոյ իր վերջին հանգրուանը, Փէռ Լաշէզ:

Անշուշտ կարելի չէ աւելի բան մը ըսել, կէս ժամուան ժապաւէնի մը վրայ: Կը մնայ քանի մը տողով այս գործը մէջտեղ բերողներուն յայտնել ժողովուրդին գնահատութիւնը եւ երախտագիտութիւնը:

Շարժանկարին իրագործիչն է Պ. Աշոտ Մալաքեան, որ ձգելով իր աւելի կարեւոր գործերը, Ֆրանսական studioներու մէջ, անձնուիրաբար աշխատած է, եւ գտած է պէտք եղած տեղերը, եւ մանրակրկիտ լաւագոյն Ֆրանսացի արհեստագէտները: Ի հարկէ կարեւոր դեր կ'իյնայ chef operateurին, Charles Suin որ քաշած է պատկերները, եւ որ արդէն մեծ անուն ունի Ֆրանսական շարժանկարներու շրջանակներու մէջ: Իրեն հետ նոյն անձնուիրութեամբ աշխատած են Պ. Guy Labourrasse եւ Rongier: Ժապաւէնին մասնակցողներու դիմայարդարն էր Պ. Շահխաթունի, տաղանդաւոր արուեստագէտը: Մեծ ուխտ մըն է որ մասնակցութիւնը բերած է: Ժապաւէնին բացատրութիւնը (commentaire)ը պատրաստած է Շաւարշ Նարդունի, իսկ արտասանողը՝ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, որուն ձայնը շատ յարմար է եւ յստակ:

Վերջացնելէ առաջ, պէտք է յիշել որ ժապաւէնին ամենալաւ եւ յուզիչ մասը կը կազմէ fond sonoreը, որուն երաժշտութիւնը կը պատկանի վարպետ Կոմիտասին, իր վերջին ձայնագրութիւններէն (enregistrement), Նիւ Եորքի նուագարանողէսին մէջ: Իսկապէս մեծ տաղանդ մըն էր որ կորսուեցաւ այդքան շուտ, բոլորին վրայ ձգելով այն մելամաղձիկ տպաւորութիւնը զոր կը ներշնչէ Ահարոնեանի ժապաւէնին կերպարանք իր անմահ գործը:

Ա. Մ.

պատասխանատուն դարձեալ մենք ենք, ոչ թէ երէց սերունդը: Երէց սերունդը, երբ որբութիւնը ու երիտասարդութիւնը համախմբուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, կազմակերպեց Զափահաս Որբերու Միութիւնը գեկավարութեամբ ընկեր Նարդունիի եւ մարզական զանազան միութիւններ: ԶՈՄի օրկանը Ապրիլեան սաներու համար, Մեսրոպեան տառերով արտայայտուելու առաջին բարեբար միջոցը եղաւ: Շատերը «Երկունք»ին կը պարտին այսօրուան իրենց հայեցի դաստիարակութեան նախանձելի դիրքը: Թղթատեցէք, եթէ կը հաճիք հայկական մշակոյթի համբարդիտարանները, անփոխարինելի, անսպառ գանձերը՝ «Յառաջ», «Վէմ», «Դրօշակ», զոյգ «Հայրենիք»ները եւ դեռ ուրիշներ, ուրիշներ: Այս բոլոր կարդալէ վերջ ու կուլաք եւ կ'ուրախանաք, որովհետեւ, հայ գրականութեան ընտրանին, երէց սերունդը, այդ համբարդիտարանի էջերուն վրայ, ոսկի տառերով գրած է մեր ցեղին հոգին, սիրտը իր խանդավառութեամբ, եւ մտքի արիւնով շաղախուած:

Սիրելի բախտակիցներ Տիգրան – Վարդ, ես ալ որբ մը ուրիշ հազարներու նման, երկրորդական ուսումս ստացայ Ֆրանսայի կազմակերպութեանս շարքերուն մէջ, օգտուելով վերոյիշեալ համայնագիտարանէն, եթէ ես ինքզինքս չկրցայ պարտադրել ասպարէզի վրայ ու չկրցայ օգտուիլ տրուած, աւանդուած դասերէն, պատասխանատուն միայն ու միայն ես եմ, ոչ թէ երէց սերունդը որուն կատարած աշխատանքին առջեւ դուք՝ եւ ես երկիւղածօրէն մեր գլխարկը կը հանենք:

«Յառաջ»ին ընթերցողը նշմարած է անշուշտ որ ժամանակէ մը ի վեր բեմերու վրայ թէ մամուլի մէջ նախկին Զափահասներ կը փայլին: Հապա հայ գրականութեան երկնակամարին վրայ փայլող համաստեղութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Շաւարշ Նարդունիին:

Յաւերժ ապրէ, երէց սերունդ, օրհնեալ ըլլայ անխոնջ աշխատանքի գործ, յարգանք հունձքին: Ընկեր Միսաքեանը, ի տես իրարու ետեւէ մարող մտաւորական ջահերուն, քանիցս, «Յառաջ»ի միջոցաւ ասպարէզ կանչեց երիտասարդութիւնը: Ցանցառո՞ւ է երէց սերունդը:

Յառաջ նոր սերունդ, ասպարէզը քեզի է, դըբաւէ դիրքերը:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՈՒԼԱԼԵԱՆ

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Մենք ալ տօնեցինք Խանասորի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի եւ Փոն տը Շէրիւի Անդրանիկ խումբի, Յուլիս 25ին Ա. լա Փլէն Պ. Տրիկոսի գեղեցիկ ծառաստաններու մէջ: Ինքնաշարժները եւ հեծելանիւները անդադար կը բանէին, փոխադրելու համար համակիրականները: Ժամը 10էն առաջ դաշտը լեցուած է խանդավառ բազմութեամբ մը, Վիէնէն, Վիլֆրանշէն, Սէնթ Էթիէնէն, Լիոնէն, Տէսինէն: Ներկայ էին Նոր Սերունդի սանուհիները:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին տեղի ունեցաւ հանդէսի պաշտօնական բացումը: Կը նախագահէր ընկեր Թ. Այվազեան որուն հրաւէրով Նոր Սերունդի երգչախումբը հնչեցուց «Կարկուտ տեղաց»ը: Ընկեր նախագահը քանի մը խօսքով բացատրեց տօնին իմաստը:

Գեղարուեստական բաժինն ալ ճոխ էր, երգերով եւ արտասանութիւններով:

Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Միսաք Միրզէ յիշեցնելով Նոր Սերունդին պարտականութիւնները: Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Առլէն Փափազեան: Սէնթ Էթիէնէն ընկեր Տիգրան Զէքեանի բանախօսութենէն վերջ, նախագահը փակեց հանդէսին պաշտօնական մասը: Երգչախումբը երգեց «Յառաջ նահատակ» եւ «Մարսէյլէզ»ը: Լիոնի, Վիլֆրանշի, Տէսինի, Վիէնի, Փոն տը Շէրիւի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերը երգեցին, պարեցին, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Եղան նաեւ զանազան անակնկալներ: Խորոված աքլոր մը եւ շիշ մը շամփանեա աճուրդի դրուելով կէս ժամուան մէջ գոյացաւ 7225 ֆրանք: Ամէնքը սեղաններու շուրջ հաւաքուած կ'երգէին եւ կ'ուրախանային մինչեւ ժամը 8: Զուտ հասոյթը եղած է 15.000 ֆրանք:— Յ. Մ. Պիչաքճեան

«ՄՈՍԿՈՎԻՉ» փոքր ինքնաշարժեր սկսած են շրջիլ Հայաստանի բոլոր վայրերու մէջ: Բազմաթիւ կոլխոզնիկներ գնած են այս մեքենաները իրենց սեփական գործածութեան համար:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ տեղի ունեցաւ «Կարմիր Դրօշ» մարզական ընկերութեան հեծելանիւային մրցումները, Վրաստանի եւ Հայաստանի հեծելանուորդներու միջեւ: 30 քիլոմեթր վազքը շահեցան Հայաստանի հեծելանուորդները: Այս մրցումներու մէջ յաղթական խումբը իրաւունք պիտի ունենայ մասնակցելու Մոսկուայի մէջ կայանալիք «Կարմիր Դրօշ» ընկերութեան համամիութենական Սպարտակիատային:

ՔԱՆԱՔԵՌԻ բարձրաւանդակի Կոտայքի կօշիկի գործարանի մէջ կ'աշխատին մեծ մասամբ հայրենադարձներ: Երեք ամսուան ընթացքին գործարանը կատարեց վեց ամսուան ծրագիրը: Առաջաւոր բանուորները կը ստանան իրր վարձատրութիւն կօշիկէ եւ դրամէ բաղկացածնուէրներ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

— Տղաք, երկու մասի բաժնուեցէք եւ լարեցէք աղեղները. նշան տալուս պէս արձակեցէք եւ ապա պատրաստ պահեցէք սուրերը: Պէտք է շփոթութեան մէջ ձգել զանոնք, մինչեւ որ Մարտիրոս հայրը հեռանայ ծովափէն, իսկ յետոյ մեզի համար դիւրին է մեր մակոյկները երթալ:

Գագիկ Արծրունիի խումբը արագօրէն կը մօտենար: Ցանկարծ սարսափահար կանգ առին անոնք. մօտ քսան նետեր արձակուեցան իրենց վրայ եւ անկենդան գետին փռեցին մէկ քանին:

— Վայ, մեռայ, կանչեցին քանի մը հոգի:

— Բոսակ, դաւաճանեցիր դուն. մենք որոգայթի մէջ ինկած ենք, գոչեց Գագիկ ակռաները կրճտելով:

— Ոչ, տէր իմ, ես չէ որդաւաճանեցի, այլ սպիտակ գեւը, որ հեռու չէ այստեղէն, պատասխանեց Բոսակ:

— Առաջ ուրեմն:

Նետերու տարափը դարձեալ ինկաւ անոնց վրայ եւ դարձեալ քանի մը հոգի գետին փռուեցան:

Բայց Գագիկի խումբը առաջ կը վազէր, առանց ուշք դարձնելու նետերու տարափին եւ վիրաւորներու հառաչանքին: Գագիկ դէպի ծով կը շտապէր, արգիլելու համար իր աղջկան փախուստը: Արդէն մօտ էր ծովափին. այնտեղ կը լսէր խօսակցութեան ձայներ եւ խելագարի պէս դէպի այն կողմը կը վազէր:

Հոգին կը գուշակէր որ հոն էր իր Հեղինէն: Փոքրիկ ճիգ մըն ալ եւ փախստականները իր ձեռքը պիտի իյնային:

Յանկարծ Գէորգ իշխանի խումբը գրոհ տըւաւ եւ, երկուքի բաժնուելով, խառնուեցաւ Գագիկի խումբին: Մթութեան մէջ սկսաւ կռիւը, արիւնոտ կռիւը: Վայրկեան մը կանգ առաւ Գագիկ, առիւծի նման մռնչեց եւ յարձակեցաւ իր հակառակորդներուն վրայ:

Ամէնքը կը ջարդէին զիրար, առանց հասկնալու, թէ ով որու դէմ կը գործածէ իր զէնքը, թէ ո՞րն է թշնամին կամ ո՞ր բարեկամը. քիչ մը հեռուէն լսուեցան թիակներու ձայներ, եւ մէկը ծովուն վրայէն կանչեց.

— Գագիկ Արծրունի, դադրեցուր կռիւը, զուր տեղ մի կոտորէք զիրար. մենք կը տանինք ահա քու զոհդ, քու աղջիկդ:

Գագիկի մարմնէն սարսուռ մը անցաւ. ան զգաց որ իր մարդիկը զիրար կը կոտորէին, իսկ Գէորգ իշխանը մէկ անգամ միայն յարձակում գործելէ յետոյ նահանջած էր եւ մակոյկները նետուած:

— Էյ, դադրեցուցէք կռիւը, գոռաց Գագիկ Արծրունի. վազեցէք դէպի մակոյկները. հասէք, բռնեցէք:

— Ոչ մէկ մակոյկ չկայ ծովի ափին, տէր իմ, յայտնեց մէկը:

— Լուզորդներ, ծովը նետուեցէք, ազատեցէք աղջիկս, ես լիառատ կը վարձատրեմ ով որ Հեղինէն ինծի դարձնէ, կը շարունակէր պոռալ Գագիկ եւ յուսահատութեամբ ձեռքերը կը դալարէր:

Բայց ունէ յոյս չկար փրկութեան. ծովը կը ծփար եւ ալիքները ժայռերուն կը զարնուէին կատաղօրէն, մինչ նաւակները, յաջող հովէն առաջնորդուած, կը սլանային առաջ:

Թ.

Կը ցնծար Հայաստանը, կը ցնծար Երազգաւոր քաղաքը: Ուրախութեան աղաղակներ կը լսուէին, ցնծութեան երգեր կը հնչէին ամէն կողմ: Մեծ թէ փոքր, տղայ թէ աղջիկ, գեղջուկ թէ քաղաքացի կ'օրհնէին Թագաւորը, երկար կեանք կը մաղթէին Աշոտ Երկաթին եւ հազար բարիքներ կը ցանկային անոր համար:

Այսօր նոր կեանքի մը մէջ կը մտնէր Աշոտ Երկաթ, այսօր Հայաստանը նոր Թագուհի մը կը գտնէր: Անմայր էր Հայաստանը, Թափուր էր Թագուհիի գահը. Գարդմանաց հզօր իշխանի՝ Սեւադայի աղջիկը այսօր պիտի բարձրանար այդ Թափուր գահին վրայ եւ մայրութիւն ընէր Հայոց աշխարհին:

Ու կը հրճուէր ժողովուրդը: Երազգաւոր քաղաքը կենդանութիւն ստացած էր. փողոցները կը մաքրուէին, ճամբաներուն վրայ ծաղիկներ կը սփռուէին: Իշխաններն ու իշխանուհիները ամէն կողմէ կը շտապէին դէպի պալատ, իսկ դորքերը շարքի կը կենային փողոցներուն մէջ:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուայի բանակցութիւնները վճռական կէտի մը հասած են: «Յոռեմ լաւատեսութիւնը» կը շարունակուի դիւանագիտական շրջանակներու մէջ: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Սթալին եւ Մոլոթով սկզբունքով յօժարութիւն յայտնած են նոր խորհրդաժողով մը գումարելու եւ քննելու բոլոր անկախ հարցերը: Խօսակցութիւնները այժմ հասած են երկրորդ շրջանին, ուր պիտի աշխատին հարթել դժուարութիւնները, դիւրացնելու համար քառամեայ խորհրդաժողովին գումարումը:

Լոնտոնի մէջ ալ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն հետ: Անգլիոյ արտաքին նախարարը չի հեռանար Լոնտոնէն, որպէսզի կարենայ ժամը ժամին հետեւիլ կացութեան ելեւէջներուն:

Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ բոլորովին հակառակ են որ սակարկութիւններկատարուին Խ. Միութեան հետ՝ անոր ալ հսկողութեան բաժին մը տալու համար Ռուրի մէջ: Մոսկուայի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի դեսպաններուն նոր հրահանգներ ղրկելէ առաջ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը կ'ուսումնասիրէ Մոսկուայէն հասած տեղեկագիրը, խոր լռութիւն պահելով:

★ Գերմանիոյ անգլիական շրջանի ընկերվարական թերթը, «Թէլէկրաֆ» (գերմաներէն), կը վախնայ որ Մոսկուայի բանակցութիւնները յանգին երկրորդ Միւնիխի մը: Թերթը կը պահանջէ վճռական դիրք բռնել Խ. Միութեան դէմ, գերմանական հարցին մէջ: Այս առթիւ կը դանդատի որ արեւմտեան պետութիւնները հաւատ կ'ընծայեն համատիրական պետութեան մը խոստումներուն, հակառակ 1945էն ի վեր իրենց ստացած տխուր փորձառութեանց:

Դանուբի նաւարկութեան խնդիրը

Դանուբի խորհրդաժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ վիճաբանութեան հիմ ընդունուեցաւ խորհրդային ծրագիրը, քանի որ տասը ժողովականներէն 7ը Մոսկուայի արբանեակներն են: Քուէարկութենէն առաջ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ Դանուբը երկուքի պիտի բաժնուի, եթէ արեւելեան Եւրոպայի համայնավար ճակատը աթոռ մը չտրամադրէ Աւստրիոյ, միջազգային յանձնաժողովին մէջ: Ռուսական բանաձեւին քուէարկութենէն վերջ, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները պարզապէս փոփոխումներ կրնան առաջարկել: Այժմ դետին նաւարկութիւնը կանգ առած է Լինցի մէջ (Աւստրիա), ուրկէ ուրիշները չեն արտօներ ոչ – խորհրդային նաւերու անցքը, պատերազմէն ի վեր: Այս պարագային հետեւանքով անշարժութեան դատապարտուած են 700 նաւեր որոնց այնքան պէտք ունին Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ամերիկեան շրջանները:

Վիճաբանութեանց ընթացքին ամերիկեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ մինչեւ որ Գերմանիան գերիշխան պետութիւն մը դառնայ, Մ. Նահանգները պիտի ներկայացնեն գերմանական շահերը եւ իրաւունքներ պիտի պահանջեն անոր համար, իբրեւ գրաւողերեայ պետութիւն: Այս առթիւ մեղադրեց թէ Խ. Միութիւնը կբռնաբարէ ազգային գերիշխանութիւնը, հսկողութեան տակ առնելով չոգենաւային ընկերութիւնները Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ:

Տիկին Աննա Փաուքըր, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը (համայնավար), որ նախորդ օրը յարձակած է Մ. Նահանգներուն վրայ, այս անգամ ալ խստօրէն քննադատեց Ֆրանսական պատուիրակը, դիտել տալով թէ իր լեզուն կը յիշեցնէ գաղթապետութեանց լեզուն՝ գաղթավայրերու ժողովուրդին հանդէպ: «Անոնք որ կը թելադրեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան դիմել, երբեք անոր չեն դիմած, իրենց սեփական գործերը կարգադրած ատեն: Ո՞վ Միացեալ Ազգերու կարծիքը հարցուց Պէնէլիւքսի (արեւմտեան խմբակցութիւն) կազմութեան կամ Մարշըլի ծրագրին առթիւ: Ո

Խորհրդային ծրագրով, երկու ազգեր հսկողութիւն պիտի կատարեն Դանուբի տելթային, ուրիշ երկու ազգեր ալ Երկաթեայ Դրան վրայ:

---

13 ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ հրատարակներու արտաքսման առթիւ բողոքագիր մը ուղղեց Փարիզի դեսպանատան գործակատարը: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ հրահանգեց Պուքրէշի դեսպանին՝ բողոքել ֆրանսական դպրոցներու փակման դէմ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը իր երրորդ տարեկան տեղեկագիրը ներկայացնելով, կը բացատրէ թէ գերմանական հարցը ամենամեծ խոչընդոտներէն մէկն է խաղաղութեան ճամբուն վրայ եւ կը հրաւիրէ մեծ պետութիւնները վերջ տալ իրենց պայքարին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական զօրքը շարունակելով իր յառաջխաղացութիւնը, շաբաթ օր գրաւեց քանի մը ռազմագիտական դիրքեր Կրամոս լերան, հիւսիսային – արեւելեան կողմն վրայ: Այս յաջողութիւնը կը վտանգէ զօր. Մարկոսի պարտիզանական գլխաւոր ճամբան՝ Ալպանիայէն: Նոյն գեկոյցին համաձայն, ամբողջ գիւղեր ամայացած են եւ բնակիչները այլուր փոխադրուած, որպէսզի աշխատին զօր. Մարկոսի համար: Աթէնքի զինուորական շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ զօր. Մարկոս իր կեդրոնը եւ կառավարական կազմին մեծ մասը փոխադրած է Նիկոլիցա (Ալպանիա): Բայց եւ այնպէս տակաւին 8 — 10.000 կը հաշուեն ապստամբներուն թիւը եւ կառավարական շրջանակներն ալ կը կարծեն թէ առնուազն վեց շաբաթ պիտի անցնի, մինչեւ որ ամբողջ շրջանը մաքրուի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մամուլը բացէ ի բաց կը պահանջէ որ Իտալիա անյապաղ յանձնէ հաշտութեան դաշնագրով տրուելիք մարտանաւերը: Խորհրդային կառավարութիւնը յայտնապէս ճնշում կը բանեցնէ առանց մը ի վեր: Կնքուած դաշնագրին համաձայն, Իտալիա պարտաւոր է Խ. Միութեան յանձնել «Ճիուլիօ Չէզարէ» (Յուլիոս Կեսար) զրահաւորը, որ 28 տարեկան է եւ 24000 թոն տարողութիւն ունի, յածանաւ մը, չորս թորփիլաճաղաններ, մէկ թորփիլանաւ, երկու սուզանաւ եւ 32 օժանդակ մարտանաւեր: Այս պահանջը ծանր տպաւորութիւն գործեց Իտալիոյ մէջ, ուր կը յուսային թէ Խ. Միութիւնն ալ պիտի հետեւի Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ, որոնք հրաժարեցան իրենց պահանջներէն: Ֆրանսան անգամ 16.000 թոն զեղչեց իրեն խոստացուած 41.000 թոն մարտանաւերէն: Շատ մը Իտալացիներ կը նախընտրեն ընկղմել պահանջուած մարտանաւերը, քան թէ Խ. Միութեան յանձնել:

ԻՏԱԼԻՈՅ աշխատանքի դաշնակցութեան պառակտումը վերջնական ձեւ ստացաւ Օգոստոս 7ին, երբ 11 կաթոլիկ անդամներ պաշտօնանկ եղան կեդրոնական վարչութենէն: Կաթոլիկները որոշած են իրենց բանուորները կազմակերպել ազգային հիման վրայ: Ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, Իտալիոյ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ կը գտնուի համայնավարներու ղեկավարութեան տակ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Արաբները եւ Հրեաները հրասանդի ռումբեր կ'արձակեն փոխադարձաբար, իրենց պաշտպանողական դիրքերէն: — Միաց. Ազգերու ներկայացուցիչը որ Հոնդոս վերադարձած է, «առնելի» կը գտնէ Պաղեստինի փախստական Արաբներուն վիճակը: Փախստականներուն թիւը կը հաշուեն 300—400.000: — Հրեաները հետզհետէ կը տեղաւորուին Հայֆայի մէջ, որ ամայացած է վերջին կռիւներուն հետեւանքով:

ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ՀԱՆՔ ՄԸ գտնուած ըլլալով Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Մ. Նահանգներու խորհրդարանին անդամներէն մէկը տեղեկագիր մը ներկայացուց ուր կ'ըսէ թէ Ռուսերը «կը գողնան այդ թանկագին նիւթը, յուսահատական ճիգ մը փորձելով հիւլէական ռումբեր շինելու համար, առանց նկատի առնելու բռնադատեալ աշխատաւորներու առողջական վիճակը»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, գիտական աշխատանոց մը բացուած է Ֆրիպուրկի մէջ (Գերմանիա, ռուսական շրջան), իսկ չեխական կառավարութիւնն ալ ուրիշ կեդրոն մը բացած է Փրակայի մէջ, Ռուսերուն համար եւ ամէն ամիս 5 — 15 թոն ուրանիոմ կը փոխադրուի: Կ'ըսուի թէ ուրանիոմ գտնուած է նաեւ Հունգարիոյ մէջ, Փէչթայի մօտակայ բլուրներուն վրայ:

70 ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ Մ. Նահանգներէն թռան դէպի Եւրոպա, զօրացնելու համար Գերմանիոյ ամերիկեան ուժերը:

ՑՆՏԱԶԳՈՒՍԴ — Լիոնի Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Նոր Սերունդի Սիամանթօխումբին կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը՝ յետաձգուած է 22 Օգոստոս, կիրակի օրուան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — Լիոնէն Գ. Վահրամ Շահպազեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ ընտանեկան պարագաները իր տիկնոջ՝ ՄԵԼԻՆԷ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆի (ծնեալ Փէնիրեան), վաղահաս մահուան առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին յուղարկաւորութեան օրը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քսանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երէց սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն:

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ինչ օգուտներ ունեցաւ:

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել:

4.— Երիտասարդութիւնը ինք ուզե՞ց կամ կրցաւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական դիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ:

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին Ֆրանսահայ գաղութը:

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու: Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար:

Պայմանաժամ չենք սահմաներ: Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ եւ շրջանի հայութեան կը ծանուցանենք թէ 15 Օգոստոսի կիրակին 69 րիւ Լուի Պլան Ս. Աստուածածին մատրան մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի, վերափոխման տօնին առթիւ: Կը մասնակցի երգչախումբը երգեհոնով: Խաղողօրհնէք եւ մատաղաբաշխութիւն ըստ ընկալեալ սովորութեան:

ԼՈՒՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 26էն 2 Սեպտեմբեր 1948

Արձանագրութիւններու եւ պայմաններու համար դիմել Փարիզ՝ Միքայէլ Վ. Մուշեղեանի 10bis rue Thouin, Paris (5): Առնվիլ լէ Կոնէս՝ Անտոն Ծ. Վ. Իսկէնտէրեանի 09 Bld. Henri Barbusse: Լիոն՝ Գրիգոր Վ. Գապէանի 78 rue Rabelais: Վալանս՝ Գրիգոր Վ. Գապեանի 11 rue Belle Image:

Արձանագրութիւններու վերջին պայմանաժամը 15 Օգոստոս:

Պայմաններ՝ Փարիզէն 7000 ֆրանք, երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր: Լիոն 6800 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր, Վալանս՝ 6.600 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 տեղ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 11 Août 1948 Չորեքշաբթի 11 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4605—Նոր շրջան թիւ 1024 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍՊԷՍ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ Է

Երէկ հրատարակեր էինք Սուրիա – Լիբանանի Հայ Գրողներու Միութեան վերջին զեկոյցը, որ կարեւոր փոփոխութիւն մը կը հաղորդէր։

Միութիւնը ամիսներ առաջ որոշած էր գաղթահայ գրողներու համագումար մը հրաւիրել այս աշնան։ Բայց, «զանազան պատճառներ եւ մասնաւորաբար Պաղեստինի հարցը կը ստիպեն առայժմ հրաժարիլ չուզղել հեռաւոր երկիրներու հայ գրողներուն»։

Ուրեմն, պիտի գոհանան «սահմանափակ հաւաքոյթով մը, որուն պիտի մասնակցին, բաց ի Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրողներէն, նաեւ Եգիպտոսի հայ գրողները»։ Հրաւէրէն կրնան օգտուիլ նաեւ Իրաքի եւ Իրանի գրողները։

Համագումարը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 18 — 20, Լիբանանի գեղեցիկ ամառանոցներէն Ծթուրայի մէջ, որ մտերմօրէն կը կոչուի նաեւ «Նիկոլաւան»։ (Հայկական գիւղ մը, մէկ ժամ հեռու Պէյրութէն, ուր սեփական տուն մը ունէր նաեւ Նիկոլ Աղբալեան)։

Տակաւին սահմանուած չէ համագումարին օրակարգը, ուղղակի կամ անուղղակի։

Զեկոյցին հաղորդած ամէնէն կարեւոր լուրը այն է որ՝ համագումարը պիտի ունենայ շրջանային հանգամանք, համախմբելով Միջին Արեւելքի հայ գրողները։

Կը կարծենք թէ շատ աւելի գործնական է այս ձեւը, բուն ձեռնարկին յաջողութեան համար,

Նոյնիսկ եթէ ծրագիրը «հանդիպում» ըլլար եւ ոչ թէ համագումար, նախընտրելի էր պարզէն, տարրականէն, սկսիլ։ Նախ իւրաքանչիւր շրջան ինքն իր մէջ կազմակերպել, համախմբել, ընդհանուր գետին մը պատրաստել, յետոյ ձգտիլ դէպի բաղադրեալը կամ կատարեալը։ Մանաւանդ որ, քաղաքական եւ այլ «զանազան պատճառներ» թոյլ չեն տար, առ այժմ առաջադրուածը բանալ ցանկալի լայնութեամբ։

Գործնական այս եղանակը ոչինչ կը պակսեցնէ Սուրիա – Լիբանանի Գրողներու Միութեան հիմնական արժէքէն։

Ընդհակառակն, այս ձեւը պիտի օգնէ հարթելու ճամբան, փարատելով կարգ մը թիւրիմացութիւններ ու կանխակալ կարծիքներ, ինչպէս եւ անհերքելի դժուարութիւններ։

Ուրեմն, եղբայրական ողջոյն եւ սրտագին յաջողութիւն Միջին Արեւելքի ոչ թէ «սահմանափակ», այլ շրջանային համագումարին։

Օրակարգի նիւթերը մեզ ալ կը հետաքրքրեն եւ պէտք է հետաքրքրեն ո՛րեւէ շրջան, առանց դաւանանքի խտրութեան։ Մանաւանդ այն երիտասարդ գրողները որ կրցած են պահել իրենց մտածելու անկախութիւնը։

Կ'ուզէինք հաւատալ թէ Միջին Արեւելքի այս նախաձեռնութիւնը ոչ միայն պիտի խանդավառէ, այլեւ գործի պիտի մղէ ուրիշ, աւելի բախտաւոր շրջաններ ալ։

Զի բաւեր պարծիլ զանազան յաւակնութիւններով, արժանիքներով կամ պղատոնական սիրով։

Անհրաժեշտ է նաեւ յանձնառութեան տակ մտնել, ե՛ւ չարիքներ կանխելու, ե՛ւ տեսակէտներ, վաստակներ արժեցնելու համար։

Ուրեմն, կազմակերպուիլ, եւ ընդհանուր ճակատ մը կազմել, ձեռք ձեռքի տալով հեռաւոր թէ մօտաւոր լուսաղբիւրներու հետ։

Համախմբուիլ միեւնոյն լուսաղբիւրին շուրջ՝ չի նշանակեր վարկաբեկել այն աղբիւրները որ կը հոսին հայրենիքին մէջ։ Կը նշանակէ ոչ թէ երկուքի բաժնել հայկ. մշակոյթը, այլ լրացնել զայն։ Դարձնել իսկապէս ազատ եւ հարազատ արտադրութիւնը հայկական երկունքին։

Ո՞վ պիտի համարձակէր ժխտել այս տարրական պարտականութիւնը, որու մասին շատերը կը խօսին, մտերմութեան մէջ։ Բայց քիչերը կ'երեւան, երբ կարգը կուգայ գործելու, ապարդիւն մնալու։

Շատոնց անցած է միջին ճամբաներու, բանագիտութեան մարզանքներու շրջանը։

Եթէ Հայկական Արտասահմանի նոր մտաւորականութիւնը կ'ուզէ հետք մը ձգել իր ճամբուն վրայ, կ'ուզէ խոր եւ լայն ակօսներ բանալ, ահա ասպարէզ։

Ծիրը ժամանակն է իր գիտակցութեան ջերմաչափը փորձելու։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈԳԵ – ԲՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Մէկ անգամ ալ ես գործածեմ այս բանաձեւը, գիտնալով հանդերձ որ նորէն աթոռին պիտի գամուի Նարդունին, նոր ուսումնասիրութիւն մը ծրագրելու համար։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ կենդանաբանական պարտէզին կապիկները, շնակապիկները եւ փիղերը հոգե-բնախօսական դասընթացքի մը պիտի հետեւին։

Անշուշտ նպատակը բարի է, — ճոխացնել մարդկային գիտութիւնը, երեւան հանելով կենդանական աշխարհին գաղտնիքները։

Փորձերը կը կատարեն չորս համալսարանական հոգեբաններ։

Փորձերէն մէկն է երկու չուաններ երկնցնել կապիկի մը, մէկուն ծայրը պտուղ մը կապելով։

Եթէ կապիկը սխալ ծայրը քաշէ, բան մը չստանար, իսկ եթէ ճիշդը քաշէ, պտուղը կը փրցնէ եւ փառաւորապէս կ'ուտէ։

Այսպէս, չուանին մէկ ծայրը պիտի կապեն կեռաս, խաղող կամ խնձորի կտորներ։ Ուրեմն, կապիկին յիշելու կարողութենէն, չուանին ո՛ր ծայրը քաշելու խելքէն կախում ունի պտուղ ստանալ կամ ... հառաչել։

Ուրիշ փորձեր ալ կատարելով, գիտնականները կ'ուզեն չափել կապիկներու յիշողութեան, ուշիմութեան աստիճանը եւ զանազան խնդիրներ։

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ կապիկներէն մէկը հետեւեալ ճառը խօսած է, հայերէն.

— Թշուառ մարդիկ, նախ ձեր խելքին եւ նկարագրին ծալքերը քակեցէք։

Մենք ապատօրէն կապկութիւններ կ'ընենք համաձայն մեր բնազդին։ Պտուղ կը հրամցնեն, կ'ուտենք, քիչ մը կ'ոստոստենք, յետոյ մեր ոլջը [illegible]

Մենք ձեզի պէս կապկութիւններ չենք ըներ։ Զենք սողար ոսկորի մը համար, բարկացած ատեն ալ եօթը պորտը իրար չենք խառներ։

Մենք ոչ արիւն կը թափենք ձեզի պէս, ափ մը հողի համար, ոչ ալ միլիոններ ջարդել կամ ճորտութեան մատնել կուտանք։

Մենք եթէ բան մը կը փնտռենք չուանին ծայրը, դուք չուանը կ'առնէք ձեր եղբօր վիզը անցընելու համար։

Դո՞ւք էք որ մարդու կը նմանիք թէ մենք։

ՎԱՀԷ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Գահիրէի «Յուսաբեր»ը կը գրէ (20 Յուլիս).—

Եգիպտ. իշխանութիւնները արտօնած էին, որ Հայերու երկրորդ կարաւան մը Խ. Հայաստան ներգաղթէ։ Բայց մեկնումը ուշացաւ քոլերայի համաճարակին պատճառով։ Անոնց փոխադրութեան համար կը սպասուի սովետական շոգենաւ մը։ Ներգաղթող այս Հայերը արտօնուած են միասին տանիլ իրենց ինչքերը, որոնց մէջ կը գտնուին 21 ինքնաշարժ, 8 բեռնակառք եւ 21 «մոթոսիքլէթ»։

Պատերազմի ընթացքին՝ Հայ մը Եգիպտոս բերել տուած էր հիւսուածեղէնի գործարանի մը ամբողջ կազմածները, որոնք մաքսատուն դրուած էին այս ժամանակաշրջանին։ Կառավարութիւնը, ընթացք տալով անոր խնդրանքին, արտօնեց զինք միասին Հայաստան տանիլ յիշեալ կազմածները ամբողջութեամբ։

ԷՎԳԱՖԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Պոլսոյ «Մարմարա»ն կը գրէ.—

Անգարայի մեր թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Էվգաֆի նոր օրէնքին վերաբերեալ օրինական ձեւակերպութիւնները աւարտած են։ Բարեփոխեալ օրինագիծը առաջիկայ նստաշրջանին պիտի ներկայացուի Ազգ. Մեծ Ժողովին, որպէսզի կարելի ըլլայ Նոր տարիէն սկսեալ գործադրութեան դնել զայն.

Այս կերպով 1949էն սկսեալ վերջ պիտի գտնէ անհատ մատակարարութեան դրութիւնը եւ ժողովուրդին քուէներով ընտրուած մարմիններու պիտի յանձնուի հանրային հաստատութեանց մատակարարութիւնը։

Միւս կողմէ կը տեղեկանանք թէ անկախաբար Էվգաֆի օրէնքէն, պատրաստութեան մէջ է նաեւ փոքրամասնութեանց վերաբերեալ նոր օրինագիծ մը, որուն մասին քննութիւն կը կատարեն պատկան իշխանութիւնները։

Ելմտական-ընկերական ծրագիր կը յուհարկուի

«ԵԹԷ ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԾԱԳԻ...»

Փոլ Ռէնոյի ելմտական – տնտեսական ծրագիրը մանրամասնօրէն քննուեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ, կիրակի եւ երկուշաբթի։ Սպասուած փոթորիկը չպայթեցաւ, որովհետեւ կառավարութիւնը յաջողած էր նախապէս միջին ճամբայ մը գտնել մեծամասնութեան հետ։ Օրինագիծը ամբողջութեամբ քուէարկուած պիտի ըլլար երէկ առտու։

Ելմտական նախարարը կիրակի օր ճառ մը խօսելով Ազգ. Ժողովին մէջ, անգամ մը եւս յիշեցուց թէ պիտի հրաժարի։ Այս առթիւ բացատրեց թէ ինչ ժամանաւոր լիազօրութիւններ կը պահանջէ տուրքերու սակը փոփոխելու, որպէսզի կարենայ զարկ տալ արտադրութեան, միեւնոյն ատեն տաւելագոյն եկամուտը ապահովելով։ «Եթէ ուրիշ տագնապ մը ծագի, չափազանց դժուար պիտի ըլլայ պաշտպանել այս վարչաձեւը։ Ֆրանսայի ժողովուրդը սկեպտիկ է եւ հմայաթափ։ Դուք էք որ նոր յոյս պիտի ներշնչէք, այլապէս երեսը ուրիշ կողմ կը դարձնէ։ Ֆրանսան ալ, ինչպէս Անգլիա, պէտք է արտադրէ եւ արտածէ, այլապէս կը մեռնի։ Հարկ է վերաբաշխել աշխատաւորութիւնը եւրոպական ազգերուն միջեւ։ Եւրոպայի ազգ. տնտեսական միութիւնը այնքան պզտիկցած է որ չի կրնար առանձին ապրիլ։ Ֆրանսա պէտք է կարելին փորձէ որպէսզի տոլարով արտածումները նախապատուութիւն վայելեն, իսկ տոլարով ներածումները խստօրէն կրճատուին»։

1350 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔ ԲԱՑ

Անհրաժեշտ գտնելով հարկային դրութեան բարեփոխումը, Պ. Ռէնօ ըսաւ.— «Ներկայ մանուածապատ եւ սուժանելի դրութիւնը ժամանակ վատնել կուտայ եւ կը քաջալերէ զեղծումները։ Կառավարութեան մէջ բոլորս ալ համաձայն ենք վերջ տալու այս գայթակղելի կացութեան եւ բարենորոգումներ կատարելու։ Եթէ չարտօնէք բարեկարգել հարկային դրութիւնը, ես պիտի վերադառնամ երեսփոխանի աթոռս, ոչ թէ դառնութեան զգացումով, այլ խոր անձկութեամբ։ Միայն քաջ մարդիկ կրնան յոյս ներշնչել։ Թող չըսեն թէ Ֆրանսայի Չորրորդ Հանրապետութեան առաջին ազգ. ժողովը քաջութիւն չունեցաւ»։

Նախարարը մանրամասնօրէն պարզեց երկրին ելմտական վիճակը, որ ահաւոր պատկեր մը կը ներկայացնէ։ 1948ի վերջին վեցամսեային բացը պիտի ըլլայ հարիւր միլիառ ֆրանք՝ ելմտացոյցին հարիւր միլիառ ալ պետական գանձին հա- 150 150 միլիառ եւս, եթէ փոխարժէքը չ[illegible]ան ամերիկեան վարկերէն։ Ուրեմն 330 350 միլիառ։ Իսկ 1949ի բացը կը նախատեսուի 700 միլիառ ֆրանք, առանց հաշուելու տեղական բացերը եւ ենթադրելով թէ որեւէ յաւելում պիտի չըլլայ աշխատավարձի եւ գիներու վրայ։ «Այսպէս իմ առջեւ կը տեսնեմ հազար միլիառի անդունդ մը։ Ահա այս է իրականութիւնը»։

Ուրեմն, կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ բացերը գոցել եւ կասեցնել թղթադրամի աճումը որ գիներու պոռթկում կը պատճառէ արդէն։

Կը յուսացուի տուրքերու բարեփոխումը սկսիլ այս աշնան, խորհրդարանին հաւանութեան ենթարկելով բացառիկ օրէնքներ։

★ Համայնավար կուսակցութիւնը կը շարունակէ յուզել հանրային կարծիքը, բողոքի կոչեր ուղղելով։ Երէկ «Իւմանիթէ»ն կը գրէր թէ համայնավար եւ ուղեկից երեսփոխանները երեսուն ժամէ ի վեր կը պայքարին «Ռէնօ – Պլում – Մառի – Շումանի սարքացման, թշուառութեան եւ կործանումի ծրագրին դէմ»։ Ընկերվարական օրկանը դիտել կուտայ թէ համայնավարներու սարքած գործադուլները մեծ խանդավառութիւն չեն պատճառեր։ Ամէնէն կարեւոր գործադուլը տեղի ունեցած է հիւսիսային շրջանի ածխահանքերուն մէջ, 10.000 բանուորներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

500.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ գործադուլ ըրին, 12 ժամուան համար, հարաւային Վիւրթըմպէրկի մէջ (Ֆրանսական շրջան), բողոքելով 15 մեծ գործարաններու քանդումին դէմ, որ վճռուած է Դաշնակիցներուն կողմէ։ Այս հաստատութեանց մէջ կան ժամացոյցի եւ ուրիշ պէտանի առարկաներու գործարաններ։

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 55ՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Յուլիս 10, «Հայրենիք»ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի շրջանի 55րդ Պատգմ. ժողովի բացման հրապարակային ժողովը, խուռն բազմութեամբ։

Ընկեր Վ. Գրմոյեան, որ կ'ատենապետէր այս ժողովին, պարզեց Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովին յաջորդող այս շրջանի իմաստը, եւ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով, վեր հանեց պայմաններու փոփոխութեանց ազդեցութիւնը մեր գործունէութեան վրայ։ Վերջին պատերազմի ժամանակ ստեղծուած միջազգային յարաբերութիւնները իրենց ազդեցութիւնը գործած են հայ մտքի, նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, որ խորհեցաւ թէ կարելի է առժամաբար չխօսիլ ազատ ու անկախ Հայաստանի մասին եւ ուժ տալ Արեւմտեան Հայաստանի նահանգներու կցումին Խորհրդային Հայաստանին։ Ուրիշ խօսքով, նախ իրականացնել Հայաստանի սահմաններու ամբողջացումը, ապա մտածել ազատութեան եւ անկախութեան մասին։ Հ. Յ. Դ. վերջին ընդհ. ժողովը՝ հիմնուած պատերազմին յաջորդող տարիներու փորձառութեան վրայ, գտաւ որ այդ ուղղութեամբ տածուած յոյսերը զուր էին եւ որոշեց կրկին հետապնդել Միացեալ, Ազատ ե Անկախ Հայաստանի նպատակը։

Տիկին Ս. Տէտէեկեան Հ. Օ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ ողջունեց Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի շրջանի 55րդ Պատգմ. ժողովը եւ նկատի ունենալով որ գաղութներու մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի ուժը եւ առաջնորդութիւնը, իր պատկանած կազմակերպութեան կողմէ յաջողութիւն մաղթեց այս ժողովի աշխատանքներուն։ Նկատի ունենալով ամերիկահայ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մեծ կարեւորութիւնը Հ. Օ. Միութեան Պատգմ. ժողովը, որ վերջացաւ մէկ շաբաթ առաջ, որոշած է դիմել այս Պատգմ. ժողովին, որպէսզի այդ կենսական կարեւորութիւն ունեցող պահանջը գոհացնելու համար մեր շրջանի երեք քոյր կազմակերպութիւնները.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Հ. Օ. Միութիւն եւ Հ. Ե. Դաշնակցութիւն, միասնաբար ձեռք առնեն ու վարեն այդ գործը։

Ընկեր Գ. Մխիթարեան վեր հանեց Հ. Յ. Դաշ... [illegible] ժողովուրդը 1890ական թուականներուն, երբ հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ խօսքով, գրչով ու մանաւանդ գործով դեռ իր կեանքի երեսունամեակը չլրացուցած, ոչ միայն սրբեց դարերու սարկական մտայնութիւնը եւ համակերպումի գիծը հայ ժողովուրդի նկարագրէն, այլեւ տուաւ ըմբոստներու եւ մարտիկներու փառաւոր փաղանգ մը, որ իր արեան գինով պաշտպանեց հայ ժողովուրդի իրաւունքները եւ օր մըն ալ անոր տուաւ ազատ եւ անկախ Հայաստան մը։ Անշուշտ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կրցաւ ընել այս բոլորը շնորհիւ հայ ժողովուրդի։ Բայց ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչինչ կրնար ընել առանց հայ ժողովուրդի ցոյց տուած ջերմ ընդունելութեան՝ հանդէպ իր հետապնդած նպատակներուն եւ ծրագրին, որոնք կազմուած էին մեր ժողովուրդի կենսական պահանջներու բուրջ ուսումնասիրութենէ մը վերջ — այնպէս ալ հայ ժողովուրդը կը մնար նոյն սարկական հօպեբանութեան ճանկերուն մէջ, եթէ բնազդական իմաստութեամբ մը հետեւած չըլլար Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեան։

Ընկեր Ս. Վրացեան յայտնեց այն միտքը թէ՝ կենսունակ կուսակցութիւնները տիրող քաղաքական ու տնտեսական պայմաններու համաձայն փոփոխութեան կ'ենթարկեն իրենց ծրագիրն ու գործելակերպը։ Այսպէս եղած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ սկզբնական շրջանին գործած է իբր Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն։ Սկզբնական շրջանին այս կազմակերպութիւնը հետապնդած է Թրքական լուծին եւ քրտական հարստահարութեանց տակ հեծող մեր ժողովուրդին համար բարենորոգում, այսինքն պահանջած է կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն։ Յետոյ Թրքահայ Դատին վրայ աւելցած է ռուսահայ դատը, ցարական բռնակալութեան դէմ պայքարը։ Առաջին մեծ պատերազմէն վերջ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի պահանջը դարձաւ կենսական անհրաժեշտութիւն։ Վերջին մեծ պատերազմին խորհուեցաւ որ մեր այս հիմնական պահանջը կարելի է իրականացնել աստիճանաբար, այսինքն նախ ձեռք բերել Հայաստանի արեւելեան եւ արեւմտեան նահանգներու միացումը՝ ներկայ վարչակարգի տակ, յետոյ հետապնդել Հայաստանի ազատութիւնն ու անկախութիւնը։ Եւ այս եղաւ այն գիտակցութեամբ որ՝ թէեւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ չկայ խօսքի, մամուլի, քաղաքական համոզումի ազատութիւն, բայց այդ հողամասը մեր պատմական հայրենիքն է, ուր կեդրոնացած է մեր ժողովուրդի մէկ կարեւոր հատուածը. թէեւ այնտեղ մեր ժողովուրդը կատարելապէս երջանիկ չի կրնար զգալ, բայց գէթ կը զգայ իր սեփական տան մէջ, կը նպաստէ իր հայրենի երկրի վերաշինութեան ու զարգացումին։ Վերջին ընդհ. պատերազմէն ետքն ալ Դաշնակցութիւնը՝ քննադատելով հանդերձ բոլշեւիկներու վնասակար գործունէութիւնը, կը պահանջէ սրբագրել կատարուած անիրաւութիւնները նոյն ինքն Խորհրդային Միութեան կողմէ, Հայաստանին դարձնելով անկէ խլուած եւ Վրաստանին ու Ատրպէյճանին տրուած հողամասերը — Ղարաբաղ, Նախիջեւան, Ախալքալաք եւայլն։ Բոլոր վարչաձեւերուն պէս բոլշեւիկեանն ալ յաւիտենական չէ եւ կարեւոր է պահպանել մեր ժողովուրդիթիւը Հայաստանի սահմաններէն ներս թէ դուրս, որուն համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նաեւ այս շրջանին մէջ պիտի ընէ իր կարելին։

Ընկեր Ռուբէն Դարբինեան՝ խօսելով կուսակցութիւններու ծրագրի ու գործի մասին, բացատրեց թէ ամբողջ աշխարհի հետ մենք ալ ունեցանք հետեւեալ երեք պատրանքները.—

1.— Պատերազմի շրջանին Խ. Միութիւնը կարեւոր զիջումներ ըրաւ իրեն ենթակայ ժողովուրդներու ազգային մշակոյթի, եկեղեցիի եւ նման այլ մարզերու մէջ. զիջումներ, որոնք պիտի մնան նաեւ պատերազմին յաջորդող տեւական խաղաղութեան շրջանին։

2.— Խ. Միութիւնը, ինչպէս ըրաւ պատերազմի միջոցին, այնպէս ալ յետոյ պիտի գործակցի արեւմտեան դեմոկրատիկ երկիրներու հետ՝ խաղաղութիւն հաստատելու եւ պահելու համար, հետեւաբար պիտի ունենայ ներքին բարեփոխում, որ պիտի անդրադառնայ իր ազդեցութեան ենթակայ փոքր ազգերու քաղաքական ճակատագրին վրայ։

3.— Խորհրդային Միութիւնը պիտի պահանջէ Թրքահայ նահանգներու կցումը ներկայ Հայաստանին, այս կերպ նպաստելով Միացեալ Հայաստանի իրականացումին։

Վերջին պատերազմին յաջորդող երեք տարիներուն հետզհետէ եւ ամբողջովին յօդս ցնդեցան այս պատրանքները։

Խ. Միութեան, անոր հետեւելով նաեւ Խ. Հայաստանի մէջ, վերցան ազգային մշակոյթի մարզին մէջ եղած զիջումները եւ Հայ. Եկեղեցին երեւութապէս տրուած ազատութիւնն ու իրաւունքները։ Մինչեւ իսկ սկսաւ նոր հալածանք ազգային տրամադրութիւն ցուցադրող գրողներու եւ արուեստագէտներու դէմ։

Խ. Միութիւնը պատերազմի վերջաւորութեան ինքզինք զգաց զօրաւոր եւ իր դաշնակիցներուն հետ միասին տեւական խաղաղութիւն հաստատելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց տուաւ։ Ընդհակառակն, մէկը միւսին ետեւէն իրեն ենթարկեց իր երկրի հիւսիսն ու հարաւը գտնուող երկիրները, պայքար սկսաւ արեւմտեան դեմոկրասիի դէմ եւ արգելք եղաւ տեւական խաղաղութեան հաստատումին։

Խ. Միութիւնը ոչ մէկ նշան ցոյց տուաւ, թէ հետաքրքրուած է Թրքահայ նահանգներու կցումի խնդրով։ Ընդհակառակն, իր ներկայացուցիչ Վիշինսկին բերնով Միացեալ Ազգերու ժողովին մէջ յայտարարեց, թէ մինչեւ իսկ Կարսն ու Արտահանը՝ եթէ ետ առացուին Թուրքերէն, պիտի տրուին Խորհրդային Վրաստանին, որուն կը պատկանին։

Գիտական անկիւն

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ. — Մանշի ընդծովեայ փապուղիին շինութեան խնդիրը երեք քառորդ դարու հնութիւն ունի։ 1875էն ի վեր պարբերաբար խնդրոյ առարկայ եղած եւ ամէն անգամին յետաձգուած է քաղաքական եւ զինուորական պատճառներով։

Նկատի առնելով նոր զէնքերու, կատարելագործեալ օդանաւերու եւ հիւլէական ռումբերու տեսակները, Անգլիա այլեւս ինքզինքը ապահովութեան մէջ չզգար, եւ ստիպուած է իր չէզոքացած դիրքէն հրաժարիլ եւ սերտ կապ հաստատել եւրոպական ցամաքամասին հետ։

Ներկայիս անգլիական կառավարութիւնը կրկին ձեռք առած է խնդիրը։ Երեսուն տարի առաջ շինութեան ծախքը 25 միլիոն սթերլին նախատեսուած էր, հիմա մասնագէտները ծախքը 60 միլիոն կը հաշուեն։ Նախատեսուած ծրագրին համաձայն, փապուղիին երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 35 քիլոմեթր, որուն վրայ պէտք է աւելցնել երկու ծայրերէն տասը քիլոմեթր երկայնութիւն ունեցող մուտքի շեղադիր ճամբաները։ Փապուղին պիտի ունենայ երկու զուգընթաց ներքնուղիներ 5ուկէս մեթր տրամագիծով. խորութիւնը պիտի ըլլայ մօտաւորապէս 45 մեթր վար ծովի յատակէն եւ 110 մեթր վար ծովի մակերեսէն։

Ճամբորդներու փոխադրութեան յարաճուն յաւելումը նկատի առնելով, կը կարծուի թէ տարին 5–6 միլիոն ճամբորդներ պիտի օգտագործեն Մանշի փապուղին։ Ճամբորդ մը Լոնտոնէն մեկնող կառախումբը առնելով, առանց վար իջնելու պիտի կրնայ երթալ մինչեւ Հռոմ, Վիէննա, Վարշաւիա, Մոսկուա կամ Պոլիս։

ԻՆՉ Է ԽԼԻՐԴԸ (Քանսէր) — Երբ գործարանի մը մէջ առնենք պարզ աչքով հազիւ տեսանելի ամենափոքր մասնիկ մը, այդ մասնիկին մէջ հանրագիտակով պիտի տեսնենք թէ երեւոյթով այնքան պարզ, բաղկացած է շատ մը տարրերէ, մէկը միւսէն շատ աւելի փոքր եւ տարբեր իրարմէ։ Մինչդեռ մեր հիւսուածները բաղկացնող զանազան նիւթերը միշտ նոյն են, միեւնոյն ձեւով յարդարուած եւ միեւնոյն համեմատութիւններու մէջ միեւնոյն հիւսուածին համար։

Աւելի պարզ խօսելով, ենթադրենք որ բնութեան սխալանքով մը որուն պատճառը տակաւին չէ գտնուած, ոսկրային հիւսուածի կազմութեան մաս կազմող ինչ ինչ փոքր նիւթեր սխալ տեղափոխութիւն մը կրեն, եւ ոսկորէն տարբեր գոր... [illegible] բազմանան, անկէ յառաջ պիտի գայ հիւսուած մը՝ մը՝ որ ոսկոր չէ, քանի որ ան չի պարունակեր այն բոլոր տարրերը որոնց կանոնաւոր յարդարումը կը կազմէ ոսկոր մը եւ որը չի նմանիր ուրիշ բնական հիւսուածի մը։ Այդ փոքր նիւթերէն շատեր որոնք մեր մարմինը կազմող տարբեր հիւսուածներուն յատուկ են, ազնուալի ձգտում մը ունին իրենց ճամբէն խոտորելու եւ իրենց բնական դիրքէն դուրս բազմանալու. ճամբէն շեղած այդ հիւսուածներն են որ կը կազմեն զանազան տեսակ խլիրդներ։ Ասոնք սովորաբար յառաջ կու գան կուրծքին, ստամոքսին, աղիքին, լեղուին, մորթին եւն. մէջ։

Հակառակ մինչեւ այսօր կատարուած անդուլ ու անխոնջ հետազօտութիւններու, սակայն չէ գըտնուած խլիրդին դարմանը։ Հիւանդութեան նախապատրաստող պատճառներ կը թուին ըլլալ վըրդովումներն ու վիրական խանգարումները։

Սկզբնական շրջանին մէջ վիրաբուժական յաջող գործողութիւն մը կը, ալ երբեմն նպաստաւոր արդիւնքներ տալ։ Ինչ ինչ մակերեսային խլիրդներ, ինչպէս դէմքի խլիրդը կը դարմանուին ռատիոմով եւ Ք. ճառագայթներով։

ՍՈՒՐՃԸ.— հաճելի միաւղամայն օգտակար ըմպելի մըն է, անշուշտ երբ չափաւոր գործածուի։ Ան ունի երկու որոշ ազդեցութիւններ, մէկը՝ ստամոքսին վրայ զոր կը խթանէ գրգռիչ ազդեցութիւն մը երգործելով ստամոքսային հիւթին վրայ եւ դիւրացնելով մարսողութիւնը, միւսը՝ ուղեղին վրայ, զոր կը գրգռէ դիւրացնելով մտային աշխատութիւնը։ Անոնք որ ուղեղի համախոհումի տրամադրութիւն կը ցուցնեն, լաւ է որ վարժուին ամէն օր սուրճ խմելու։ Անկէ զատ, սուրճը միզողական ազդեցութիւն մը կը ներգործէ երիկամունքներուն եւ կրնայ գործունէութիւն մը արեան ընդհանուր շրջաբերութեան վըրայ։

ԲՆԱԽԱՀՈՒԷՆ (caféine) քիմիական նիւթ մըն է որ սուրճի հունդին մէջ կը գտնուի 1.3 առ հարիւր միջին համեմատութեամբ, զգալապէս կ'ազդէ կեդրոնական ջղային դրութեան, սրտին ու շնչերակներուն վրայ, եւ երբեմն սրտի հիւանդութեան տաժանելի պահերուն հրաշալի դեր մը կը կատարէ։

Գաւաթ մը լաւ տեսակ սուրճը միջին հաշուով կը պարունակէ 10 սանդիկրամ բնախահուէ 10 կրամ ըմպելիի դիմաց։

Բնախահուէին յաճախադէպ ու չափազանց գործածութիւնը կրնայ յառաջ բերել անախորժ եւ նոյն իսկ վտանգաւոր ախտանշաններ՝ ինչպէս՝ դեղնութիւն, դող, գլխապտոյտ, անքնութիւն, ախտախառնուք, զարկերակի արագացում եւ լուրջ խանգարումներ սրտի ու շնչերակային ձգտումի։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՐԱՆԻ բոլորովին անտեսուած մէկ շրջանին մէջ Փայտակարանի (Ղարատաղ) մօտիկ անցեալին մէջ կ'ապրէր հոծ հայութիւն շէն ու բարգաւաճ կեանքով, աւանդական սովորութիւններով ու առհմիկ հայեցի դաստիարակութեամբ, մեծ մասամբ [illegible] գիւղերու մէջ։ Դժբախտաբար, ինչպէս գիտնել կուտայ Թէհրանի «Ալիք»ը, այսօր կիսովին կազմալոյծ վիճակի մէջ կը գտնուի։

Այդ շրջանի փլուզումը տեղի ունեցաւ Ատրպատականի վերջին ժամանակաշրջանի քաղաքական ու տնտեսական վերիվայրումներու եւ Ներգաղթի ձախող կազմակերպման հետեւանքով։ Բընակիչները իրենց ունեցածը ծախելով եկան պատսպարուեցան Թաւրիզի եկեղեցիին մէջ։

Երբ իմացան ներգաղթ տեղի պիտի չունենար, շատ աննշան օգնութիւն ստանալով վերադարձան իրենց աւերուած տուները։ Թէեւ գիւղատէրերն ու Թաւրիզի Բարեգործական Միութիւն–

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Իրաւունք շահագործման

Հետզհետէ այն համոզումը կ'ունենամ թէ մենք Հայերս, անիշխանականներ, օրինազանցներ ենք, ոչ իշխանութիւն եւ ոչ ալ օրէնականութիւն յարգող մարդիկ:

Թէեւ քաղաքակրթուած երկիրներ կ'ապրինք, սակայն տարրական գիտելիքներու մասին անգամ գաղափար չունինք:

Ո՞վ իրաւունք տուաւ, ո՞վ արտօնեց որ Մեծ Հայու մը կեանքը կամ մահը, ժապաւէնի վերածեն, եկեղեցին պղծեն, ազգային յուղարկաւորութիւն կատարեն, առանց պատկան իշխանութեանց արտօնագրին: Ազգային բառը շատոնց նացիոնալիզացիա եղած է եւ մեր բարեկամները գաղափար իսկ չունին այդ մասին: Իսկ Մեծը, միայն եւ միայն վերապահուած է, ամենամեծ պարտիայի ամենամեծ առաջնորդ, ռէսպուբլիկաների անվեհեր հայր Ստալինի:

Ասիկա միայն այդ երկու բառին համար: Այժմ անցնինք բուն նիւթին:

Այո, եւ կրկնակի այո, փարիզեան հայատառ թերթը, որ նացիոնալիզացիաներու կարգին կը դասուի, իրաւունք ունի երբ կը խօսի շահագործման մասին: Մենք շատ ենք շահագործուած օտարներէն, այժմ թոյլ չենք տար որ շահագործուինք Հայէն:

Ո՞ւր պիտի երթանք այսպէս, եթէ ամէն մէկ Հայու կեանքն ու մահը շարժանկարուի: Մեծ (մասնաւոր արտօնութեամբ) ազգերու մէջ անգամ, տեսնուած չէ, էական մի բան:

Իշխանութիւն ունինք, պետութիւններու կարգին կը դասուինք եւ կրկին կը շարունակենք մեր անիշխանական թմբուկը զարնել, առանց տեղեկութեան եւ առանց ոչ մէկ արտօնութեան: Այս բոլորը ի՞նչ իրաւունքով: Եթէ ցարդ նոյնիսկ արտասահմանի երեւանեակները, աչք գոցեցին եղածին վրայ, համերաշխութեան եւ միութեան գերագոյն շահերէն մղուած, այդ չի նշանակեր թէ կարելի է լուռ անցնիլ ամէն բանի վրայէն: Տեղ մը կուգայ որ այլեւս կարելի չէ հանդուրժել: Մենք ալ մեր կարգին պէտք է գոչենք:— Կաց, երբ մանաւանդ խնդիրը կը դառնայ շահագործման շուրջ, այսինքն շահագործման իրաւասութեան մասին:

Տասնըչորս տարի առաջ, անաղմուկ ու անձայն ինկաւ մեծ Կաղնին: Ձայն չհանեցինք: Անկողին գամուած մնաց այդքան երկար տարիներ, կրկին բողոք չբարձրացուցինք եւ օր մըն ալ յանկարծ, լուր առինք որ Մեծ Հայր ոչ եւս է:

Մինչեւ հոս իրաւասութեան հարց չենք ուզեր արծարծել:

Ազգային յուղարկաւորութիւն կը կատարուի Մարսէյլէն Փարիզ, առանց Երեւանի գիտութեան: Այս ալ ոչինչ, բայց երբ կարգը կուգայ շահագործման, ժապաւէնով անմահացնելու (եթէ չեմ սխալիր անմահ բառն ալ մասնաւոր հրովարտակով նացիոնալիզացիա եղած է) հոս պէտք չէ այլեւս լռել:

— Օրինակ թող առնեն նրանք մեզանից: Միթէ մենք առանց արտօնութեան որ եւ է բան անո՞ւմ ենք: Առանց մասնաւոր մի հրահանգի տերեւ անգամ չի կարող շարժուել արտասահմանում, ո՞ւր մնաց մեռնել:

Ներգաղթ սկսեցինք արտօնութեամբ, հայրենիքի անունով ենք խօսում կրկին մասնաւոր արտօնագրով, Կարս ու Արտահանի անունները բերան չէինք ուզում առնել առանց հրամանի, թէկուզ մեր փորն էր տրաքում սրտից, վախենում էինք որ յանկարծ խանգարի մեր մեծ առաջնորդի քաղաքական գործերին: Իսկ այսօր էնքան բթացել ենք որ, օտար պետական մարդկանց ականջներում, ղօղանջում են դեռ այդ անունները: Եւ այս բոլորը մէկ հրահանգի, մէկ խազի վրայ նօթագրուած, ներդաշնակ, ոչ մէկ օրէնքի զանցառութիւն:

Եթէ հարկ է ժապաւէն ցուցադրել, էդ էլ պէտք է Երեւանից գայ: Եթէ ռուսերէն կամ թաթարերէն են խօսում, այդ ֆիլմերի մէջ, մեր յառաջդիմութեան համար է, որպէսզի օտար լեզուները մի լաւ սերտենք:

Կրկին աչք կը խփէինք, եթէ էդ ֆիլմում, մեր ամենամեծ բարերարին մասին էլ, մեր անմահ առաջնորդ Ստալինին մի գովք հիւսէին:

— Բարեկամ, ի՞նչ գիտես, թերեւս այդ ալ կայ, տեսա՞ր ժապաւէնը:

— Ես տեսնելու բան չունիմ, աչքերս փակ եմ պահում եւ ականջներս գոց որ չկարողանամ նրանց տեսնել ու լսել: Ես վստահեցնում եմ ձեզ որ նրանց հայհոյում եմ ...

— Ընկեր եղբայր, առանձին բան չկայ: Երեւանի ժապաւէնին մէջ, որ կը խօսի Երկիր Նայիրիի մասին, հոն «Դաշնակ ավանտուրիստները զերեզմանի մեր հայրենիքը», կ'ըսէ, բայց ...

— Հէնց դրա պատասխանն են տալիս նրանք, ես նրանց լաւ եմ ճանաչում, նրանք խօսքի տակ չեն մնալու: Թէ որ կ'ասես այդպիսի բան չի լինում, էդ ինձ կարծել է տալիս, որ վախենում են նրանք մեզանից եւ չեն համարձակուելու: Էլ էդ ի՞նչ դատարկ ֆիլմ ա, ուր չեն հայհոյում:

Արդ, կ'առաջարկեմ, ժապաւէնը պատրաստող մասնագէտներուն, տեղ մը յարմարցնել եւ դնել սովետ — ռէսպուբլիկաների առաջնորդ Ստալինի յուշարձանի բացումը, այն ատեն ոչ արտօնութեան, ոչ իրաւունքի հարց կը մնայ եւ ընդհակառակն ժողովրդականութիւն ալ կը շահի, եթէ ոչ մրցանակ: Եւ կամ ուղղակի մի լաւ տեսակ... պրովոկացիա, որ կրկնապատկէ ժապաւէնին արժէքը: Այդ ձեւով ոչ շահագործում կը մնայ եւ ոչ ալ արտօնատէրի իրաւասութեան հարց:

ՄԵՂՌԻ

ները հարկ եղած օգնութիւնը ցոյց տուին, բայց, դժուար թէ փրկուին թշուառութենէ եւ կարենան դիմանալ յառաջիկայ ձմրան խստութիւններուն: Այս առթիւ Ալիք օգնութեան կոչ մը ուղղելով, կը պահանջէ որ Թաւրիզի ներգաղթի կոմիտէն հանգանակուած գումարներու մնացորդը տրամադրէ այդ տեղահանուածներուն:

Համեմատաբար շատ աւելի ապահով եւ բարեկեցիկ պայմաններու մէջ են Փայտակարանի միւս երկու շրջաններու Մնջեւան եւ Քեհւանի ինը փոքր հայաբնակ գիւղերը շուրջ 250 տուներով, ինչպէս եւ Թումանեաններուն պատկանող Վինան խոշոր գիւղը որ կը բաղկանայ 70 տուներէ:

Շրջանը կրթական տեսակէտէն ոչինչ չունի: Գոց փակ են դպրոցները, թէեւ անցեալին մէջ տեսուչ Միհրան Գրիգորեանի օրով ինը կանոնաւոր դպրոցներ գոյութիւն ունէին, բոլորն ալ թեմական դպրանոցի շրջանաւարտ ուսուցիչներով, իսկ այսօր ոչ մէկ հատ: Ժողովուրդը ուսուցիչ կ'ուզէ, ստանձնելով հոգալ ծախքը եւ սնունդը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԷՐ ԱՆ. ԻՍԿ ԱՅՍՕ՞Ր...

Հալէպի «Արեւելք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ ներգաղթի հանգանակութեան մասին, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 Յուլիս).—

«Յառաջդիմական» շարքերու մէջ այնքան սրընթաց զարգացաւ անտարբերութիւնը, որ Բարեգործականը ժամանակ իսկ չունեցաւ հակակշռելու հաւաքուած եւ բաշխուած գումարներու ճակատագիրը: Իրողութեան մէջ, երբ անունն ու վարկը որպէս «փարաւան» կը գործածուէին արդէն, անխոստովանելի կեղեքումներ կամ մսխումներ ծածկելու, բարեմիտներու վստահութիւնը շահագործելու համար: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, ան չունեցաւ ազատութիւնը ոչ միայն կոմիտէներու ապօրինութիւններով զբաղելու, այլեւ կարելիութիւնը ստուգելու՝ թէ որուն տրուածը որո՞ւն կ'երթայ:

Սուրիայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա, գաղտնիք չէ այսօր հայ ժողովուրդին ու նոյնինքն ներգաղթող թշուառներուն համար, թէ բոլոր անոնք՝ որ հազարներու եւ միլիոններու հետ խաղցին, մէկ քանի ամսուան մէջ ... կրցան լուծել ինքնաբաւ դառնալու գաղտնիքը: Կ'անգիտանանք, անշուշտ, թէ ով ինչ ըրաւ Մ. Նահանգներու մէջ. բայց գիտենք՝ թէ Սուրիոյ — Լիբանանի նման գաղութի մը մէջ, ցարդ որեւէ հաշիւ չներկայացուեցաւ ժողովուրդին: Միլիոններ չգոյացան թերեւս այս անշուք ափերուն վրայ, բայց հարիւր հազարաւոր սուրիական ոսկիներ գանձուեցան Հայրենակցական Միութիւններէ, ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուող հայրենակիցներէ, տեղական հանգանակութիւններէ եւ ձեռնարկներէ, ներգաղթող ընտանիքներէ (որպէս «ճանապարհածախս»): Առանց հաշուելու զանազան անուններու տակ հաւաքուած «մանր — մունր» գումարները: Ներգաղթի կոմիտէները ոչ միայն չըրին անհրաժեշտ հաշուետուութիւնը, այլեւ փրփրեցան՝ ամէն անգամ որ որեւէ դժբախտ վազեց իրենց վրայ, կորզուած գումարներու բախտը ճշդելու համար:

Աւելորդ չըլլայ թերեւս յիշեցնել, թէ տմարդի ինքնահաւանութեամբ շարժեցաւ նաեւ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը՝ որ «Կօշիկի Ֆոնտ»ի անունով հաւաքուած 180.000 Ս. ոսկիի գումարէն՝ հարիւր հազար տրամադրեց ներգաղթին, առանց հարցնելու ժողովուրդին կամքը: — Ընթացիկ անպատասխանատուութեամբ, եւ մասամբ նորին:

Այս զանցառութիւնները չէին կրնար չանդրադառնալ հայ հանրային կարծիքին վրայ, որ ընդունակ չէ տարտամ հաշիւներ մարսելու: Բան մը խախտեցաւ ժողովրդային վստահութեան մէջ: Պղտորեցան միտքերը: Անոնք որ զրպարտեցան ճանապարհածախսերու յանձնումով, ոչ միայն խուսափեցան հրապարակային հաշուետուութենէ մը, այլեւ ամէն բողոք կամ դիտողութիւն խեղդեցին աղմուկի մէջ, յաճախ սմսեղուկ սպառնալիքներով:

Եւ, ահաւասիկ արդիւնքը:— Հակառակ տարուան մը խժալուր աղմուկին, սրտապատառ կոչերուն եւ շողշողուն հանդէսներու, «Երկրորդ Միլիոնի հանգանակութիւնը» պսակուած է տժգոյն գումարով մը,— 331.130 տոլար:

Այս ընդհ. գումարին մէջ, կ'աւելցնէ Ֆրէզնոյի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ասպարէզ», «շատ մը գումարներ ապառիկ կը մնան, եւ խոստումներ են լոկ: Մաս մը գումարներ ալ՝ մօտաւոր թիւեր: Ոչ թէ չօշափելի, հնչուն դրամ»:

Ինչո՞ւ առաջին միլիոնը գոյացաւ այնքան արտասովոր կերպով, ու կը ճապաղի երկրորդը: Ինչո՞ւ փայլուն յաջողութիւն մը երէկ, երբ Դաշնակցութիւնը կանգնած էր հանգանակութեան կողքին, եւ անփառունակ պարտութիւն մը այսօր, երբ նախաձեռնութեան մէջ կը բացակայի անոր շունչը: — Հարցումներ, որոնք պէտք է ստանան իրենց պատասխանը»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Կը մորթուէին բազմաթիւ երինջներ, ոչխարներ. մէկ կողմէ ներս կը տանէին վայրի կենդանիներ, թռչուններ, միւս կողմէ՝ հողին մէջ թաղուած կարասներու բերանները կը բանային:

Գինին եւ ուտելիքը առատութեամբ կը բաժնուէին ժողովուրդին, որ ուրախաձայն երգերով կ'օրհնէր թագաւորն ու թագուհին: Փողոցներուն մէջ կը շրջէին ժողովրդական երգիչներ՝ աշուղներ, որոնք ամէն տեղ կանգ կ'առնէին եւ Աշոտ Երկաթի քաջագործութիւնները կը պատմէին: Պալատէն կը լսուէին թմբուկներու եւ տաւիղներու ձայները, գուսաններու ուրախ կանչը: Պալատին մէջ խրախճանք կ'ընէին իշխանները, իսկ փողոցին մէջ՝ ժողովուրդը: Երազգաւորը ողողուած էր խարոյկներու լոյսով. խարոյկներ վառուած էին շրջակայ բլուրներուն վրայ, որոնք աւելի շքեղութիւն, աւելի պերճութիւն կու տային հանդէսին:

Ուրախ էր Աշոտ Երկաթը: Ան նստած էր ոսկիէ գահոյքի վրայ, իսկ իր մօտ՝ Թագուհին, իր նաժիշտներով եւ մեծ ու փոքր իշխաններով: Հոն էին Գարդմանայ Սեւադա իշխանը, Ափխազաց Գուրգէնը, Աշոտ Երկաթի եղբայր Աբասը, Գէորգ Մարզպետունի իշխանը, Յովհաննէս Կաթողիկոսը եպիսկոպոսներով, եւ Մարտիրոս վանահայրը:

Աշոտ Երկաթ գլխին դրած էր ոսկիէ թագ, զարդարուած թանկագին քարերով, իսկ մէջքին կապած էր մարգարտայեա ու ականակուռ գօտի: Վզէն կախած էր մանեակ մը, որ կը վերջանար լայն ձուաձեւ ոսկիով եւ որուն վրայ նկարուած էր զառն, Քրիստոսի խաչափայտը ձեռքին: Ճկոյթին վրայ անցուցած էր թանկարժէք մատանի, իսկ գօտիէն կախուած էր ոսկեպատեան սուրը, զարդարուած թանկագին քարերով:

Աշոտ Երկաթի մօտ, նոյնպէս ոսկիէ գահոյքի վրայ, նստած էր Թագուհին, ոսկիէ թագը գլխին եւ ծիրանի ծածկոցը ուսին: Շրջապատուած էր շատ իշխանուհիներով, որոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ երկու օրիորդներ, մէկը՝ Աստղիկը, Դաւիթի նշանածը, իսկ միւսը՝ Գագիկ Արծրունիի աղջիկը, Հեղինէն, Անոնք ալ ուրախ էին միւսներուն պէս: Խումբ մը օրիորդներ երգեր կ'երգէին, տաւիղներ կը նուագէին եւ պարեր կը պարէին:

Մինչդեռ ներսը՝ պալատին մէջ ուրախութիւն կ'ընէին, դուրսը շարուած հայ զինուորները եւ գունդ մը արաբական զօրքը, որ ուղարկուած էր Եուսուֆի կողմէ թանկագին ընծաներու հետ միասին, անհամբեր կը սպասէին հրամանի՝ իրենք ալ մասնակցելու ընդհանուր զուարճութեան: Այդ միջոցին երեք հոգի զգուշութեամբ մօտեցան պալատին: Անոնցմէ երկուքը կոյր էին կամ կոյր կը ձեւանային եւ ձեռքերնին ունէին մէկ մէկ սազ, իսկ երրորդը անոնց առաջնորդն էր. Ծաղկաւեր դէմքով մէկն էր ան, երեսին վրայ հազիւ տեղ տեղ մազեր բուսած էին: Երկու կոյրերը անոր փէշերէն բռնած կը հետեւէին իրեն:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Երրորդ տեսակցութիւն Մոլոթովի հետ

Երկուշաբթի օր արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները երրորդ տեսակցութիւն մը ունեցան Պ. Մոլոթովի հետ։ Խօսակցութիւնը տեւեց երկու ժամ եւ 40 վայրկեան ։ Դարձեալ ամէն բան գաղտնի կը պահուի։ Տեսակցութենէն վերջ երեք ներկայացուցիչները բրիտանական դեսպանատուն գացին, խորհրդակցելու համար։ Դեսպանատան դրան առջեւ, բրիտանական ներկայացուցիչը ըսաւ թղթակիցներուն ․

— « Խօսակցութիւն մը ունեցանք Պ. Մոլոթովի հետ։ Ուրիշ ոչինչ։ Ներկայ էր նաեւ Պ. Սմիրնով (փոխ – նախարար)։

Միւս երկու դեսպանները մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն տալ։ Ուաշինկթընէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Պ. Մարշըլ յայտարարած է թէ հաւանօրէն ուրիշ տեսակցութիւններ ալ տեղի պիտի ունենան ։

Երեք ներկայացուցիչները Կրեմլին գացած էին նոր հրահանգներով, իբրեւ հետեւանք անցեալ ուրբաթ օրուան տեսակցութեան, որ նոյնպէս երկու ժամ 45 վայրկեան տեւած էր։ Նախապէս խորհրդակցութիւն մը կատարած էին ամերիկեան դեսպանատան մէջ ։

Իրազեկներու կարծիքով , այս երկուշաբթի օրուան տեսակցութիւնը ամէնէն կարեւորն է եւ կրնայ վճռել ապագայ խօսակցութեանց ամբողջ ընթացքը։ Կ'ըսուի թէ Պ. Մոլոթով յայտնած է Խ. Միութեան տեսակէտները այն առաջարկներու մասին զոր միւսները ներկայացուցին ուրբաթ օր։ Բչ. օրուան տեսակցութենէն վերջ երեք ներկայացուցիչներն ալ յոգնած կ'երեւային։ Բոլորն ալ կը զգան որ հասած են վճռական կէտին ։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ այնքան ալ զօրաւոր հիմքեր չկան լաւատեսութեան համար։ Փարիզի մէջ որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ, գոնէ Պերլինի հարցին կարգադրութեան մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ խորհրդային դպրոցին տնօրէնը, Միխայիլ Իվանովիչ Սամարին, փախչելով խորհրդային հիւպատոսարանէն, յանձնուեցաւ ամերիկեան ոստիկանութեան․ Թերթերը կը գրեն թէ այս երկրորդ խորհրդային ուսուցիչն է որ կը փախչի 48 ժամուան մէջ։ Ամերիկեան ոստիկանները ուրիշ թաքստոցի մը մէջ կը պաշտպանեն իր կինը, նոյնպէս ուսուցիչ, եւ երեք զաւակները։ Միխայիլ Սամարին վկայութեան կանչուած էր ամերիկեան մասնաւոր յանձնախումբին կողմէ, խորհրդային լրտեսութեան գործին առթիւ։ Մոսկուայէն հրահանգած էին վերադառնալ, բայց մերժեց, ըսելով․— « Ես կը ճանչնամ խորհրդային կառավարութիւնը․ իր ներկայացուցիչները ամէն բան պիտի ընեն հոս, իբրեւ դաւաճան ներկայացնելու համար զիս, բայց չեմ ուզեր վերադառնալ»։ Խորհրդային հիւպատոսարանին պաշտօնեաները յաջողեցան «փրկել» ուսուցչուհի մը, Տիկին Օսկանա Քոչէնքինա, որ Մոսկուա պիտի ղրկուի։ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը եւս կը պահանջէ Պ. Սամարինը ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբներու հրամանատարը, զօր. Մարկոս, իր զօրքին ուղղած օրակարգով մը կը հաստատէ թէ լման յիսուն օր «կռուեցան արիաբար, քայլ առ քայլ, իւրաքանչիւր բարձունքի համար։ Քաշուեցանք համաձայն վերին հրամանատարութեան ծրագրին, շատ ծանր կորուստներ պատճառելէ վերջ թշնամի ուժերուն։ Այժմ կեդրոնացած ենք Կրամոս լերան վրայ։ Բազմաթիւ դժուարութիւններ կան մեր առջեւ։ Պէտք է կռուինք անդուլ անդադար։ Մեզմէ կախում ունի Կրամոս լեռը դարձնել գերեզման միապետական – ֆաշականութեան համար ։ Ամուր բռնեցէք հրացանը»։ Կ'ըսուի թէ 90.000 կանոնաւոր զինուորներ կը կռուին 11.000 ապստամբներու դէմ ։

25 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ վերջին փոթորիկներէն, որ շատ ծանր վնասներ պատճառած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորապէս Պրէսթ, Պոռտօ, Տիժոն եւայլն։ Բազմաթիւ նաւաբեկութիւններ Մանշի բացերը։ Փոթորիկը եւ անձրեւը վնասուցին Անգլիոյ հունձքերուն մէկ մասը։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը խստօրէն գործադրելով նոր օրէնքները, կնքեց Պուքրէշի Նոթր Տամ տը Սիոն միաբանութեան բոլոր շէնքերը, բացի մայրապետներու սենեակներէն։ Կը կարծուի թէ բոլորն ալ պիտի վտարուին ուրիշ Ֆրանսացիներու հետ ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Մինչեւ Օգոստոս 7

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիններըը․ —

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, Ամաս — 1200 ֆրանք, Լէ ՄԻՆ Միք — 650, ՕՊԸՆԱ, Աշճ — 2400, ՆԻՄ, Փան․ — 2350, ՓԱՐԻԶ (14), Ունճ — 1200, ԼԻՈՆ Գազ. 2000, ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Շմա — 1200, ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Տող — 1200, ՇԱՎԻԼ՝ Սար — 1200, ՄԷՕՏՈՆ՝ Պետ — 1200, ՇԱՎԻԼ՝ Քարաօղ. 650, Եղիազ. 650, ՓԱՐԻԶ (15) Թիւֆ. 1200, ՓԱՐԻԶ (13)՝ Շմա. 1200, ԿԱՐՏԱՆ՝ Պետ. 1200, Յովհ. 1200, Անթ. 1200, ՓԱՐԻԶ (17)՝ Պէր. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մերճ. 2500, Ծերիկ. Թիւ 1010 —1015, ՆԻՄ՝ Գավ. 800, Պ. ՕՏՏՕ՝ Գործ. Յուլիսը։ ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ուզ. հազար, Դաւ. 1500, ԼԻՈՆ՝ Այվ. 600, ՓԻՒ ՏԸ ՏՈՄ Քէշ. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թէրզ. հազար, ԱՄՍԹԵՐՏԱՄ Իփէք. 3000, ՎԵՆՍԷՆ՝ Աալ. 1200, ՊՈՄՈՆ Թել. Յուլիսի հաշիւը, ՔԱՎԱՅՕՆ Աշճ. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ Թում. 1200 ֆրանք ։
ՓԱՐԻԶ (17)՝ Խան. 1200, ԱՏՏԻՍ ԱՊԷՊԱ Քէչ. հազար ֆրանք ։

ԱՐՍԼԱՆՊԷԿՑԻ Յակոբ Ադամեան (Անիէռ) յանուն իր հայրենակիցներուն խմբագրութեանս ուղղուած նամակով մը դառնօրէն կը գանգատի թէ Ռուբէն Տէր Մարտիրոսեան, հայր վեց զաւակներու, որ 1915ին Տէր Զօրի մէջ կորսնցուցած էր ամբողջ ընտանիքը, իսկ ինք աքսորէն վերադառնալէ վերջ կռուած էր քէմալականներուն դէմ, Մարսէյլի մէկ հիւանդանոցին մէջ մեռած է առանց հաղորդութեան եւ թաղուած առանց հայ քահանայի։

Անշուշտ Մարսէյլի Կրօն. Ժողովը պիտի բարեհաճի լուսաբանել խնդիրը ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, 22 Օգոստոս, կիրակին ամբողջ օրը, Պէլվէտէրի օդասուն եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ, Սէնթ Անտրէ ։

Կը նախագահէ հայրենակից Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ։ Կը խօսի հայրենակից Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ։

Զաւեշտ մը, « ԵՐԿՈՒ ԾԱՑՐԱՑԵՂՆԵՐԸ »։

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ ընտիր նուագ ։ Մուտքը ազատ է։

×

Տէսինի, Լիոնի եւ շրջանի Խարբերդցիներ, եղանակի լաւագոյն դաշտահանդէսը, կազմակերպուած Հ. Խարբերդի Հայր. Միութեան կողմէ, կիրակի Պ. Նազարին պարտէզին մէջ, սաղարթախիտ սօսիներու շուքին տակ։

ՏԷՍԻՆ․— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի ցաւալի մահուան առթիւ՝ իր տիկնոջ, զաւակներուն ու բոլոր ընտանեկան պարագաներուն ։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԸ, մայր հինգ անչափահաս զաւակներու, որոնց ամէնէն փոքրը չորս տարեկան է, կը փափաքի այս վերջինը տալ հոգեզաւակ անոր որ պիտի ուզէ նաեւ ստանձնել կնքահայրութիւնը։ Դիմել Ն.ի «Յառաջ»ի միջոցաւ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ բնիկ Քէսապցի Յակոբ Թանթանեանը, հօրը անունը՝ Իսպիր, որ Քէսապէն Ֆրանսա գաղթած է 1927ին, եւ մինչեւ 1939 ապրած Մարսէյլի շրջանը։ Հինգ հասցէներ ունէր Մարսէյլի մէջ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ․— Լիոնի Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Գէորգ Համբարձումեանի որ Կ. Խաչի կողմէ տրուած պարահանդէսին երեկոյեան սպառուած պաղպաղակին փոխարժէքը ՆՈՒԻՐԵՑ Կ. ԽԱՉԻՆ։

Նմանապէս իր շնորհակալութիւնը Այրի Տիկին Փառանձեմ Ճիվէլէկեանի որ ձրիաբար ստանձնեց պարահանդէսին սպառուած թերթանոյշի պատրաստութիւնը։— (Կճիf)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլ, Փրատոյի եկեղեցին, ՏԻԿԻՆ ԲԵԲՐՈՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆի (ծնեալ Աթմաճեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Սգակիր ամուսինը՝ Շաւարշ կը հրաւիրէ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

Օր. ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ ընկեր Յ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի
1 Օգոստ. 1948 Ալֆորվիլ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ․— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

Այրի Տիկին Համասփիւռ Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Յարութիւնեան եւ զաւակները Ռուբիկ եւ Նորիկ (Ամերիկա), Տիկին Սեդա (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ս. Գասեան (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 8ին, իր բնակարանին մէջ, սրտի տագնապէ։

Թաղումը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի ժամը 2.15ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 50bis, rue de Crimée, Paris métro Botzaris:

Ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ եւ շրջանի հայութեան կը ծանուցանենք թէ 15 Օգոստոսի կիրակին 69 րիւ Լուի Պլան Ս. Աստուածածին մատրան մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի, վերափոխման տօնին առթիւ։ Կը մասնակցի երգչախումբը երգեհոնով։ Խաղողօրհնէք եւ մատաղաբաշխութիւն ըստ ընկալեալ սովորութեան ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 12 Août 1948 Հինգշաբթի 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année No 4606—Նոր շրջան թիւ 1025 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Հայ. Եկեղեցին չի՞ հետաքրքրեր ձեզ: Ուշադրութեամբ կը հետեւիմ, բայց բան մը չեմ գտներ: Լո՞ւր չունիք անցուդարձէն, թէ լուռ մնալու պատճառներ ունիք:

= Կարելի՞ է անտեսել հանրային կեանքի էն ու է երեւոյթ: Մանաւանդ արտասահմանի մէջ, ուր այնքան խախուտ են ինքնապաշտպանութեան միջոցները: Ձեր ակնարկը մեր գաղութի՞ն կամ առանձնապէս Փարիզի՞ մասին է:

— Թէ Ֆրանսայի համար, թէ Ֆրանսայէն դուրս: Բազմաթիւ խնդիրներ կան որ կը հետաքրքրեն հանրութիւնը:

= Աւելի լաւ պիտի ըլլար զատ – զատ հարցնել, որպէսզի կարենայինք որոշ պատասխան տալ իւրաքանչիւր հարցի:

—Գիտէ՞ք թէ ինչու Մոսկուա չգնաց կաթող. Նուիրակը, հակառակ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կրկնակի հրահանգներուն:

= Արտաւազդ արք. բացատրած էր պատճառը, — անցագրի խնդիր, առողջական վիճակ:

— Դիւանագիտական պատրուակներ են ատոնք: Բուն պատճառը շատ աւելի խոր է, ինչպէս գիտեն կուսային ուրիշ թերթեր:

= Մենք տեղեկութիւն չունինք այդ գաղտնիքներէն: Հետեւաբար, ստիպուած ենք վերապահութեամբ ընդունիլ այս կամ այն հրատարակութիւնը:

— Մեզ որ հեռու կը մնաք Փարիզի ժամուն բանկալէն: Լաւն ալ, գէշն ալ այն տեղէն կ'իմանաք: Մէկ բառով ըսեմ որ խախտած է կաթող. պատուիրակին դիրքը:

= Նաեւ եղէկ էր որ գիտ... ... ան: Բեմէ բեմ կ'առաջնորդէին, չրախուժ ... ... ատեւէն: Տեսակ մը հովանի, մանաւանդ համդիսաւոր պարագաներու մէջ...

— Այդ օրերը անցան: Այն ատեն պէտք ունէին բերնին մածուն քսելու: Մանաւանդ որ, Ներգաղթի հաղանակութեան բեռը կար: Փառքի օրերը անցան, հիմա ծախքի ատամները կը պրպտեն:

= Անշուշտ Ներգաղթի, Հայկ. Դատի հաշիւներն ալ պիտի քննեն, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը:

— Դո՛ւ միայն կաս յՆրուսաղէմ: Այդ հաշիւները պետական գաղտնիք են: Հարցը կաթող. պատուիրակի ծախքերու մասին է: Կ'ըսեն թէ մէկ միլիոն ծախսուած է մինչեւ այսօր: Ամսականը մինչեւ հաշուով 30.000 ֆրանք: Բանկային չօջերը ծանր գտնելով այս բեռը, ճար մը կը փնտռեն...

= Միայն դրամական – հաշուական հոգե՞ր են որ սեւ տեսնել կուտան ամէն բան:

— Իմ գիտցածս այսքան է: Թերեւս աւելի լուրջ պատճառներ կան: Դուք ալ հետաքրքրուեցէք, անշուշտ աւելին կ'իմանաք:

= Ինչ օգուտ աւելին գիտնալէ: Ի վերջոյ այս պիտի ըլլար ելքը: Էջմիածնի նշանակած «լիազօրները» անխուսելի էին ցորչափ կը ծառայէին որոշ նպատակներու: Փոքրիկ ընդդիմութիւն մը, տարբեր տեսակէտ մը անմիջապէս կը ճեղքէ ճակատը:

— Շատ բան չեմ հասկնար այդ ակնարկներէն: Եթէ չեմ սխալիր, ուրիշ վէրքեր կ'ուզէք մատնանշել:

= Ե՛ւ տեղական, ե՛ւ ընդհանուր վէրքեր: Բայց ոչ այսօր: Կ'ուզէինք ստուգել կարգ մը տեղեկութիւններ, աւելի բաց խօսելու համար:

— Ինչո՞ւ բառ մը չգրեցիք, երբ կաթող. պատուիրակը կարգալոյծ կը հռչակէր Մարսէյլէն Ամերիկա հրաւիրուած խեղճ քահանայ մը, յանուն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին: Առանց լսած ըլլալու դատապարտեալը...

= Պարզապէս անոր համար որ ոչ միայն ապօրէն, այլեւ ծիծաղելի էր այդ իշխանական վճիռը: Դժբախտաբար առաջին վրիպումը չէ այս: Օրինակ, քահանայական թեկնածուներ կան Մարսէյլի մէջ, քանիցս դիմում կատարուած է, բայց կաթող. պատուիրակը միշտ կը ձգձգէ ձեռնադրութիւնը:

— Անշուշտ պատճառներ ունի վարանելու կամ յետաձգելու: Թերեւս քննութիւն կը կատարէ:

= Այդ ի՞նչ քննութիւն է որ չի վերջանար ամիսներէ ի վեր, անորոշութեան մատնելով թեկնածուներն ու հաւատացեալները:

Շ.

ԺԴ. Ողիմպիականին ընդչական խաղերուն արդիւնքները

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Շաբաթ, 7 Օգոստ. վերջ գտաւ համաշխարհային ԺԴ. Ողիմպիական մրցումներու ըմբշական խաղերուն (աթլէթիզմ) բաժինը: Ինչքան ալ միւս խաղերը հետաքրքրական ըլլան, կասկածէ վեր է, որ ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը ամէնէն աւելի «աթլէթիզմ»ին է, որ կապուած է: Ուրեմն բնաւ զարմանալի չէր տեսնել այն ծովածաւալ բազմութիւնը, որ լեցուցած էր Ուէմպլիի «Էմփայր Սթատիում»ը, Լոնտոնի ամենամեծ մարզադաշտը:

Պարզապէս աչքի հաճոյք է տեսնել այնքան հոծ բազմութիւն մը, որ մէկ անձի պէս կ'ուրախանայ, կը տխրի, կը բացագանչէ, երբ իր սիրած մարզիկներէն մէկն ու միւսը յառաջ կ'անցնի, ետ կը մնայ, կամ գետին կ'իյնայ:

Շաբաթ օրուան խաղերը կրկնապէս շահեկան էին, որովհետեւ վերջին օրն էր եւ բոլոր մրցումներն ալ ֆինալներ էին: Թերեւս աւելորդ ըլլայ նկարագրել, թէ ինչպէս տեղի կ'ունենայ ամէն մէկ մրցումին մրցանակաբաշխութիւնը: Մանաւոր շինուած տախտակէ բարձրաւանդակի մը վրայ կը բարձրանայ առաջին հանդիսացողը, անոր աջ կողմը՝ երկրորդը, իսկ ձախ կողմը՝ երրորդը: Օրուան նախագահը, կամ մասնաւոր անձնաւորութիւն մը կը յանձնէ անոնց նշանները, եւ մինչ այդ երեք մարզիկները իրենց դէմքը կը դարձնեն դէպի Ողիմպիական անշէջ հուրը, նուագախումբը կը նուագէ առաջին ելլող մարզիկին ազգային ... ... ժողովուրդը ոտքի կը կանգնէ ... ... ներու ազգային դրօշներուն որոնք կը ծածանին Ողիմպիական հուրին ետեւը, բոլորէն բարձր: Մէջտեղը՝ առաջին ելլող ազգին դրօշակը, բարձր եւ մեծ, երկու կողմերը՝ երկրորդ եւ երրորդ եղող ազգերուն դրօշները, քիչ մը աւելի ցած եւ փոքր: Այս արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն մէկ վազքէ կամ որեւէ մրցումէ ետք:

«Աթլէթիզմ»ի բաժնին վերջաւորութեան առթիւ հոս կը ներկայացնենք առաջնութիւն շահող ազգերուն եւ անձերուն ամբողջական ցանկը.—

100 մեր վազք, առաջին՝ Տիլըրտ (Մ. Նահանգներ) 10.3 երկվայրկեան: 200 մեթր վազք, առաջին՝ Քաթթըն (Մ. Նահ.) 21.1 երկվ.: 400 մեթր վազք, առաջին՝ Ուինթ (Ճամայիքա) 46.2 երկվ.: 800 մեթր վազք, առաջին՝ Հուիթֆիլտ (Մ. Նահ.) 1 վայրկ. 49.2 երկվ.: 1500 մ. վազք, առաջին Էրիքսէն (Շուէտ) 3 վ. 49.8 երկվ.: 5000 մ. վազք, առաջին Րէյֆ (Պելժիքա) 14 վ. 17.6 երկվ.: 10.000 մ. վազք, առաջին Զաթոբէք (Չեխոսլովաքիա) 29 վ. 59.6 երկվ.: 110 մ. արգելարշաւ առաջին Քօրթըր (Մ. Նահ.) 13.9 երկվ.: 400 մ. արգելարշաւ, առաջին՝ Քօքրան (Մ. Ն.) 51.1 երկվ.: 50 քմ. քալել առաջին Լճունկրէն (Շուէտ) 4 ժամ 41 վ. 52 երկվ.: Բարձրութիւն ցատկել առաջին Ուինթըր (Աւստրալիա) 1.98 մեթր.: Երկարութիւն ցատկել առաջին Սթիլ (Մ. Ն.) 7.825 մեթր: Ձողով բարձրութիւն ցատկել առաջին Սմիթ (Մ. Ն.) 4.30 մեթր: Գունդ նետել առաջին Թոմսըն (Մ. Ն.) 17.12 մ.: Սկաւառակ նետել առաջին Քօնսոլինօ (Իտալիա) 52.78 մեթր: Գեղարդ (Նիզակ) նետել առաջին՝ Րօթալաարա (Ֆինլանտա) 69.77 մեթր:

100 մեթր վազք (կիներու) Պլանքըրս Քօէն (Հոլանտա) 11.9 երկվ.: 200 մ. վազք (կիներու) Պլանքըրս Քօէն (Հոլ.) 22.4 երկվ.: 80 մ. արգելարշաւ (կիներու) Պլանքըրս Քօէն (Հոլ.) 11.2 երկվ.: Հեռաւորութիւն ցատկել (կիներու) Կեարմաթի (Հունգարիա) 5.695 մեթր: Գունդ նետել (կիներու) Օսթէրմէյէր (Ֆրանսա) 13.75 մ.: Նիզակ նետել (կիներու) Պոմ (Աւստրիա) 45.57 մ.: Սկաւառակ նետել (կիներու) Օսթէրմէյր (Ֆրանսա) 41.92 մ.: 400 մ. դրօշարշաւ (կիներու առաջին Հոլանտա (47.5 երկվ.): 400 մ. դրօշարշաւ (այրերու) առաջին Անգլիա (41.3 երկվ.): 1600 մ. դրօշարշաւ (այրերու) առաջին Մ. Նահ. 3 վ. 10.4 երկվ.: 10.000 մ. քալել (այրերու) առաջին՝ Միքաէլսըն (Շուէտ) 45 վ. 13.2 երկվ.: Մարաթոնի վազք՝ առաջին Քապրերա (Արժանթին) 2 ժամ 34 վ. 51.6 երկվ.:

ՇԱՔԷ

Մոսկուայի պայմանները նոր բանակցութեանց համար

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՄԵԾ ԳԱՂՏՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

Անգլեւսաքսոն մամուլին տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը հետեւեալ պայմանները առաջարկած է, Պերլինի պաշարումը վերցնելու համար.—

1.— Ջնջել արեւմտեան մարքը Պերլինի մէջ. որպէսզի արեւելեան կամ ռուսական մարքը գործածուի քաղաքին բոլոր շրջաններուն մէջ:

2.— Անորոշ ժամանակով յետաձգել այն ժողովը որ պիտի գումարուի Ֆրանքֆուրթի մէջ, յառաջիկայ սեպտեմբերին՝ եւ ուր անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան հրամանատարները պիտի խորհրդակցին արեւմտեան Գերմանիոյ նախագահներուն հետ, խորհրդարան մը եւ կառավարութիւն մը հաստատելու համար:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, երեք արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները իրենց կառավարութեանց հաղորդած են այս առաջարկները եւ հրահանգի կը սպասեն:

Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ երեք դաշնակիցները կրնան ընդունիլ առաջին գիծումը, պայմանաւ որ երաշխիքներ տրուին թէ՝ ամբողջ Պերլինի մէջ արեւելեան մարքը պիտի գործածուի չորս պետութեանց հսկողութեան տակ: Այս պայմանը պիտի դրուի անոր համար որ Խ. Միութիւնը բոլորովին ազատ չըլլայ իր տպած մարքերով ողողելու հրապարակը:

Գալով երկրորդ առաջարկին, դարձեալ Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ երեք պետութիւնները այնքան յառաջ տարած են արեւմտեան Գերմանիոյ պետական կազմակերպութեան գործը որ, դժուար է յետաձգել խորհրդարանի կազմութեան ծրագիրը: Հաւանական է որ կարգ մը խոստումներ տան Խ. Միութեան, անոր կասկածները փարատելու համար:

Կ'ըսուի թէ Պ. Մոլոթով կ'ընդդիմանայ որ խորհրդային մարքին գործածութիւնը ենթարկուի չորս պետութեանց հսկողութեան: Իր կարծիքով, ատիկա պիտի ըլլայ միջամտութիւն մը Խ. Միութեան տնտեսական գերիշխանութեան դէմ:

★ Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Սթալին հետեւեալ վեց հիմնական պայմանները դրած է, որեւէ բանակցութեան համար,—

1. — Տնտեսական միութիւն Գերմանիոյ: 2.— Աւստրիոյ քաղաքական կարգաւորում: 3.— Խ. Միութեան ... 4.— ... ... ները ամբողջ Գերմանիայէն: 5. Միատեսակ դրամ հաստատել ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: 6.— Ճանչնալ Լեհաստանի արեւմտեան սահմանները (Ամերիկացիները վերջնական չեն նկատեր զանոնք):

★ Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն տպաւորութիւնն այն է թէ՝ Մոսկուայի վերջին խօսակցութիւնները այնքան ալ նպաստաւոր ելքի մը չեն յանգած եւ թէ վերջնական համաձայնութեան յոյսը հարիւրին 50էն աւելի չէ:

★ Մոսկուայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, երեք ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Սթալինի հետ, երբ վերջացնեն իրենց խօսակցութիւնները Մոլոթովի հետ: Գաղտնապահութիւնը այնքան խիստ է որ կարելի չէ ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել բանակցութեանց ընթացքի մասին: Կը կարծուի թէ խօսակցութիւնները դեռ մէկ շաբաթ ալ պիտի քաշքշուին, եթէ ոչ աւելի:

Խորհրդային մամուլը մինչեւ հիմա լռութիւն կը պահէ Մոսկուայի անցուդարձի մասին: Միայն երեքշաբթի օրն էր որ «Կարմիր Աստղ», բանակին պաշտօնաթերթը, խմբագրականով կը մեղադրէր արեւմտեան պետութիւնները թէ կ'անդամատեն Գերմանիան եւ կը յափշտակեն անոր ճարտարագործութեան եւ հում նիւթի հարստութիւնները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դատական իշխանութիւնը կը սպառնայ խուզարկութիւններ կատարել Նիւ Եորքի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ, երկու ռուս ուսուցիչներու հարցին առթիւ որ բարդ հանգամանք ունի: Ինչպէս գրած էինք, ուսուցիչներէն մէկը, որ Մոսկուա կանչուած էր, ամերիկեան իշխանութեանց ապաւինած է, իսկ միւսը, Տիկին Քոզէնքինա, որ կոմսուհի Թոլսթոյի քով ապաստանած էր, «փրկուելով» առաջնորդուեցաւ խորհրդային հիւպատոսարանը, Մոսկուա ղրկուելու համար:

ՊԵՐԼԻՆԻ անգլիական եւ ամերիկեան շրջաններուն վրայ 10—12 խորհրդային օդանաւեր թռիչքներ կատարեցին երեքշաբթի գիշեր: Մէկ շաբթուան մէջ երկրորդ թռիչքն է այս: Օգոստ. 5ին ալ 70—80 խորհրդային օդանաւեր նշմարուած էին: Անգլեւսաքսոնները ողոքեցին բողոքել:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ..

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Ա.

1920էն ասդին, 28 տարիներ շարունակ, բոլշեւիկները, առանց երբեք ձանձրանալու, կը դառնան մեր շուրջ, ինչպէս երկիրը՝ արեւի...

Բոլշեւիկներու ամենասիրական գործը — մեզ թաղելու այս արարողութիւնն է:

Այս ուղղութեամբ ամէնէն հանդիսաւոր ակտը կատարուեցաւ Երեւանի մէջ, 1923 Նոյ. 20ին:

Մայրաքաղաքի պետական թատրոնի շէնքին մէջ, վերին հսկողութեանը տակ Չեկայի, 250 «Դաշնակցական պատգամաւորներ» խմբուեցան, իրենց հետ ունենալով լիազօրագրերը 3247 դաւանափոխ «Դաշնակցական»ներու:

Ալեքսանդրապոլի, Ղարաքիլիսէի, Դիլիջանի շրջանի, Ղամարլուի, Լոռիի, Ջալալ Օղլուի, Բաշգեառնիի եւ Դարալագեազի «դաւանափոխ»-ները 3247ի մէջ չէին մտներ: Այս շրջաններու «պատգամաւոր»ները ուշացած ըլլալով համագումարին չէին մասնակցեր:

Ըստ «Նախաձեռնող Բիւրոյ»ի տեղեկատուութեան, յայտարարութեամբ հեռացողներէն շատ՝ շատեր հեռացած էին Դաշնակցութենէն առանց որ եւ է յայտարարութեան...

Քիչ աւելի ուշ նոյն Երեւանի մէջ գումարուեցաւ «երիտասարդ Դաշնակցական»ներու համագումարը, 80 «պատգամաւոր»ներու մասնակցութեամբ:

Համագումարները կուզային հանդիսաւորապէս լիկւիդացիայի՝ «հաշուեյարդար»ի ենթարկելու Դաշնակցութիւնը եւ զայն ընդմիշտ գերեզման դնելու:

Ահա այն բանաձեւը, որ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ 1923 Նոյեմբեր 20ի համագումարին կողմէ.—

«1.— Լիկւիդացիայի ենթարկել Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր կազմակերպութիւնները Հայաստանում:

«2.— Հաստատել գաւառական եւ շրջանային կոնֆերանցիաների որոշումները Դաշնակցական տեղական կազմակերպութիւնների լիկւիդացիայի մասին:

«3.— Առաջարկել Ադրբէջանի, Վրաստանի եւ [illegible] Տաճկաստանի ու գաղութահայ միւս վայրերում գտնուող Դաշնակցական աշխատաւոր շարքերին մեր օրինակով լուծել Դաշնակցական կազմակերպութիւնները եւ ցրել ղեկավար մարմինները տեղերում:

«4.— Անվաւեր յայտարարել Դաշնակցութեան բարձր կուսակցական մարմինների կողմից տրուած կուսակցական մանդատներն ու յանձնարարութիւնները:

«5.— Վճռական կերպով արգիլել Հ. Յ. Դաշնակցութեան արտասահմանում գտնուող բարձրագոյն մարմիններին՝ հրապարակ գալ կամ յայտարարութիւններ անել Հայաստանի կազմակերպութիւնների անունից:

«6.— Սոյն որոշումներն ուղարկել Բ. Ինտերնացիոնալի միջազգային բիւրոյին ի գիտութիւն:

«7.— Դնել մեր բովանդակ ուժերը միջազգային բանւորդիւղացիական յեղափոխութեան եւ նրա մարտական շտաբ Գ. Կոմինտէրնի տրամադրութեան տակ եւ լինել պատրաստ նրա ղեկավարութեամբ պաշտպանելու հոկտեմբերեան մեծ յեղափոխութիւնը եւ նրա ծնունդ խորհրդային իշխանութեան նուաճումները բոլոր հակայեղափոխական ուժերից եւ վտանգներից, լինեն նրանք դրսից թէ ներսից» (տես «գիտական-գրական» «Արեգ»ի (դաւանափոխ) Թ. 2, 1924):

Միայն այս համագումարներով բոլշեւիկները չգոհացան (որովհետեւ համագումարներով Դաշնակցութիւնը հաշուեյարդարի չենթարկուեցաւ):

Երեւանի դիւահարները, ինչպէս ըսինք, յաճախապէս իրենց գրութիւններու մէջ նաեւ թաղման արարողութիւններ կը կատարէին մեր վրայ:

Անոնք նախ մեր մահը կ'աւետէին հայ ժողովուրդին, ապա կ'առնէին մեր դիակը եւ զայն կը դնէին դագաղի մը մէջ, ամուր ամուր դագաղը կը գամէին, ետքէն, ինչպէս վայել է հայ քրիստոնեային, մեր դին յուղարկաւորներու հոծ բազմութեամբ կը տանէին գերեզմանատուն, հոն կը կատարէին թաղման հանդիսաւոր արարողութիւնը, ապա բուռ մը հող կը նետէին մեր վրայ, վերջին «Հոգոց»ը կ'ըսէին, պահապաններ կը կարգէին մեր շիրմի շուրջ եւ ուրախ ուրախ տուն կը վերադառնային՝ մեր հողաթումբին տախտակ մը տընկելով հետեւեալ մակագրութեամբ,— «ԱՍՏ ՀԱՆԳՉԻ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»:

Սակայն հազիւ տուն հասած՝ լուր կը հասնէր բոլշեւիկներուն, որ «Ղազարոս»ը մէկէն ելած է իր գերեզմանէն, սարսափի մատնած պահապանները եւ ողջ առողջ պտոյտի ելած դէպի Հայոց Աշխարհը՝ իր ետեւէն գրեթէ համայն հայութիւնը տանելով...

Այս լուրը առնելով՝ բոլշեւիկները նորէն կը թաղէին մեզ, մենք կրկին յարութիւն կ'առնէինք, եւ այսպէս անվերջ, 28 տարիներ շարունակ, 1920էն մինչեւ այսօր:

Տարիներ առաջ եղերաբախտ բանաստեղծը՝ Եղիշէ Չարենց՝ որուն վիճակուած էր Չեկայի զնտաններուն մէջ իր վերջին շունչը փչել, դըրական կտորի մը մէջ — «Հանգուցեալ Գարոնը կամ Գարոն Հանգուցեալը» խորագրին տակ — թաղման եւ յարութեան այս «առեղծուած»ը հետեւեալ ձեւով կուտար.

«Այս անգամ արդէն տպաւորութիւնս այն էր, որ ես հանդիպում եմ մէկին, որին տարիներ առաջ տեսել եմ դագաղում (այս եւ հետագայ բոլոր ընդգծումները իմն է՝ Չարենցէն — «Յ.»)... Պարզ՝ տպաւորութիւնս այն էր, որ ես, չգիտեմ երկնային ինչ զարմանալի հրաշքով, հանդիպում եմ ահա մի ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼԻ, այսինքն ոչ թէ կենդանի ննջեցեալի, այլ աւելի ճիշդ կը լինէր ասել՝ մի յարութիւն առած հանգուցեալի, որին ես ինքս սեփական աչքերով տեսել եմ դագաղում կամ ճանապարհ եմ դրել մինչեւ գերեզմանատուն, եւ նոյն իսկ, մի բուռ հող էլ ինքս եմ ցանել վրան՝ «հոգու հանգստութեան համար», ինչպէս ընդունուած է այդ ընել... եւ ահա յանկարծ այսքան անսպասելի կերպով ելնում է դէմս նա, այդ հանգուցեալը, ոնց որ գետնից կամ պատից բուսնելով... «(Խորհրդային Հայաստան», 5 Ապրիլ 1925):

Տարբեր բառերով նոյնը կը վկայէր 70 հատորնոց «Մեծ խորհրդային հանրագիտարան»ը:

«Դաշնակցութեան» նուիրուած գլուխը. ան կը փակէր հետեւեալ «հոգոց»ով.—

«Ընկերվար շինարարութիւնը Հայաստանի մէջ, արմատէն պոկելով դրամատիրութիւնը երկրին մէջ, մահացու հարուած կը հասցնէ դաշնակիզմին» (20րդ հ., էջ 531):

Իսկ «Հայկական Հարց»էն նուիրուած գլուխը «Հանրագիտարան»ը կը փակէր հետեւեալ մահերթով.—

«Դաշնակցութիւնը այժմ կը գտնուի բարոյական լիակատար քայքայումի մէջ եւ իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ անգամ տարագիր զանգուածներու վրայ...

«Խորհրդային յեղաշրջումէն ետքը Հայաստանի մէջ, Դաշնակցութիւնը, անկասկածօրէն, դատապարտուած է վերջնական կորուստի, եւ այդ կորուստով նոր էջ մը կը բացուի «Հայկական Հարց»ի պատմութեանը մէջ» (3րդ հ., էջ 431):

Համայնավար դուշակներու այս մարգարէացումները եղած են 1926ին, ասկէ աւելի քան քսան տարիներ առաջ:

Միւս իրողութիւնն այն է, որ Դաշնակցութիւնը նաեւ այսօր, այս մարգարէացումներէն աւելի քան քսան տարի վերջ, կազմակերպչօրէն հզօրապէս խարսխած է գաղթաշխարհի մէջ, իսկ իբրեւ մտայնութիւն՝ կ'իշխէ հայրենի երկրին ներս:

Մեր երկրի իրական վարիչը՝ 1936 Յուլիս 9ին խորհրդաւոր գնդակներու տակ արիւնլուայ գետին փռուած Աղասի Խանջեան՝ բան մը գիտէր անշուշտ, երբ իրեն բախտակից — իմէ քիչ մը աւելի ուշ գնդակահարուած — լուսաւորութեան նախարար Դրաստամատ Սիմոնեանի կ'ըսէր.—

«Խորհրդային իշխանութիւնը կատաստրոֆի ենթարկուելու դէպքում, Դաշնակներն են այն միակ ոչայ ոյժը, որը կարող է անցնել իշխանութեան գլուխը:

«Ի հարկէ, մի որեւէ բան պատահելիս՝ ես եւ դու կը փախչենք եւ հայ ժողովուրդի տէրը կը դառնայ Դաշնակցութիւնը» («Խորհրդային Հայաստան», 1936 Հոկտ. 30):

Այս տողերը գրուած եւ տպուած են Երեւանի մէջ, ուր իշխանութիւնները անթիւ անգամներ գերեզմաններ փորած եւ բուռն ու խանդավառ դամբանականներով Դաշնակցութիւնը ամփոփած են այդ գերեզմաններու մէջ:

Հակառակ այս ամէնուն՝ Դաշնակցութիւնը կրկին ոտքի է:

(Խմբագրական «ՑՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Արձակուրդի նամակներ

Ա.

Սիրելի Վահէ.— պատերազմէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով արձակուրդի ելեկտրական հոսանքը առաւ զիս Փարիզի դիրկէն ու տարաւ Հարաւային Ֆրանսայի կապոյտ երկինքին տակ: Հազիւ ոտքս դրած Մարսէյլի կայարանը, յանկարծ տեսայ, որ արեւը չէկ աղջկան մը պէս հերարձակ, եկաւ ու փաթթուեցաւ ինծի: Լուռ եւ ամօթխած, պահ մը այդպէս մնացի: Ցետոյ չեմ գիտեր ինչպէս, ես ալ իմ կարգին ուժով մը բըռնեցի անոր ոսկեթոյր պարանոցէն ու փաթթուեցայ իրեն:

Դեռ երէկ, Փարիզի մայթերուն վրայ այս կարգի տեսարաններուն կատաղի թշնամի, այսօր համակերպող, թոյլ կուտայի որ այս չէկ աղջիկը իր ոսկեզօծ շրթները քսեր իմ մսած այտերուս: Այսպէս դեռ երկար պիտի մնայի, եթէ դիմացս կեցող բեռնակիր ծերունին իր հասակը չցցէր դէմս:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, ըսի յոնքերս պատած:

— Սփլանտիտ պանդոկի սպասաւորներէն եմ: Գաշտոնս վարձակալներ ճարել է: Եկէք առաջնորդեմ ձեզ, շատ գոհ պիտի մնաք:

— Վայ անպիտան, մրթմրթացի քթիս տակէն, կարժէ՞ր որ ատոր համար անհանգիստ ընէիր զիս:

Հասկցաւ թէ ոչ, չեմ գիտեր: Բայց տեսայ որ, մարդը ժպիտ մը դէմքին՝ ձեռքը երկարեց պայուսակիս:

— Չէ, ըսի քիչ մը սրտնեղած: Չէ որ ես իմ արեւիս քով մնամ: Ես պանդոկի պէտք չունիմ:

Այս անգամ, բեռնակիրը ինք յոնքերը պատած՝ հեռացաւ գնաց:

Կշտացած Մարսէյլի արեւին դգուանքներէն, երբ կը պատրաստուէի մեկնիլ քաղաքէն, յանկարծ տեսայ գրչի եղբայրս Մ. Թաշճեանը, որ վազելով կուգայ:

— Ուշացեր ես, սիրելիս, ուշացեր: Այլեւս քեզի պէտք չունիմ: Ես արեւիս հիւր պիտի ըլլամ, արեւիս:

Ժպտեցաւ, յետոյ, զիս սիրաշահելու ձեւով ձեռքը նետեց ուսիս:

- Բայց, հոգիս, այս արեւին ճառագայթները իմ սենեակիս մէջ ալ կրնաս գտնել: Բեվ կը [illegible] համակերպիմ: Երբ դուռը բացաւ, տեսայ որ արեւին ոսկի ճառագայթները կարմիր նետերու պէս զամուեր են աջ ու ձախ: Փարիզի օդէն սառած ոսկորներս, այդ օր, առաջին անգամ ըլլալով ապուռ մը առաքցան:

Կէսօրէն վերջ երբ Մարսէյլի ապակեպատերը սկսան խաշիլ, ու ես ալ խաշեցայ, առի պայուսակս ու նետուեցայ հանրակառք մը, որ առաւ տարաւ Կարտան:

Լսեր էի, որ այս սիրուն քաղաքը ունեցեր է իր ուրախ եւ տխուր պատմութիւնները: Որպէսզի աւելի լաւ տեղեկանայի իրականութեանը, միս մինակ կը սկսիմ քալել փողոցներուն մէջ: Ցանկարծ երկու անծանօթ աչքեր կը ժպտին դէմս:

— Ճանչցա՞ր, կ'ըսէ հանդարտօրէն խօսակիցս, զոր կը ճանչնամ ու չեմ ճանչնար:

Կը նայիմ: Կը նայի ինքն ալ ինծի: Տարիներու յառաջացումը ծիւնափոխած է զինքը: Ճակտին վրայ կնճիռներ, ու մազերուն մէջ ճերմակ թելեր կը տեսնուին: Կ'երկմտիմ:

— Ուրեմն չճանչցար, կրկնեց խօսակիցս միշտ ժպտուն:

— Ինչպէս թէ չճանչցայ: Ա. Մ.ը չէ՞ս:

— Ճիփ ճիշդ մատդ վէրքին վրայ դրիր:

— Բայց այդ որքան փոխուեր ես:

— Օտարութեան դառնութիւնները ոչ միայն կը փոխեն մարդս, այլ անճանաչելի անգամ կը դարձնեն: Բայց լաւ է չխօսինք: Ինչպէս ես տեսնեմ:

— Բաւական լաւ: Եկեր եմ քիչ մը օդ ու արեւ ծծելու...

Հազիւ քանի մը վայրկեան, բարեկամս կը մեկնի աշխատանքի սուլիչին ձայնէն:

Ահա դարձեալ կը մնամ մինակ:

Մէկ դէպի վեր, մէկ դէպի վար, վերջապէս կը հասնիմ Հայաստան Թաղը:

Փողոցին ծայրը, բլուրի մը վրայ կը կենամ: Արեւը մինչ երկինքին պարանէն ելեկտրական ջահի մը պէս կախուեր է: Եթերին մէջ ոսկի փոշիներու պար մը կը դառնայ: Տաք, տաք, տաք: Հողը կ'եփի կարծես: Ծառ ու ծաղիկ վառարանի մը մէջ նետուած փայտերու պէս կը ճարճատին: Բայց ամէնէն գեղեցիկը ծղրիթներու ներդաշնակ մեղեդին է, որ կը լսուի քիչ մը ամէն տեղերէ:

Լուռ, օձիք ու փողկապ մէկ կողմ նետած՝ կը սկսիմ յառաջանալ: Ճամբուն վրայ խումբ մը մանուկներ աչքկապուկ կը խաղան: Կը նայիմ: Ամէն մէկու շրթունքին վրայ հայերէն բարբառն է որ կը հոլովուի: Ուրախութենէս սիրտս կը սկսի թրթռալ: Կը մօտենամ եւ, ձեռքս մէկուն ուսին դնելով կը հարցնեմ:

— Աղուոր տղայ, անունդ ի՞նչ է:

— Րաֆֆի է, պարոն:

Ու յանկարծ, ամէնը մէկէն կը շրջապատեն զիս:

Կը նայիմ: Արեւէն այրած դէմքերուն վրայ կը տեսնուին սեւ ու անոյշ աչքեր: Այտեր կարմիր եւ լեցուն: Մազեր գանգուր եւ խնամուած:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Տարագիրներու ողբերգութիւնը

Փարիզեան թերթի մը թղթակիցը կը գրէ Միջին Եւրոպայէն ․—

Աւստրիոյ մէջ փոխադարձ ատելութեան զգացում մը ալիներեւ է Աւստրիացի ընտանիքներու եւ տեղափոխուած անձերու (DP) միջեւ: Տեղացիները պատասխանատու կը բռնեն այս օտարականները սեւ շուկային եւ ապրուստի սղութեան համար :

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ, հարիւր հազարաւոր մարդիկ, որոնք ամէն բան կորսնցուցած են, կ'ապրին ողբալի պայմաններու մէջ: Անոնց մեծ մասը որ կը բաղկանայ Ռուսերէ, Պալթեաններէ, Ուկրայնացիներէ, Լեհերէ եւ արեւելեան այլ Եւրոպացիներէ, Նացի վարչութեան տակ արդէն ճանչցած էին, բանտի կայանները, բռնի աշխատանքի կամ աքսորը: Այդ տեղերէն դուրս ելած եւ մնացած են ուրիշ կայաններու մէջ, ուր կ'ապրին տեղացի ժողովուրդին արհամարհական ակնարկին տակ: «Ֆաշական պատերազմի ոճրագործներ» կ'որակեն զանոնք: Մոսկուան եւ իր արբանեակները այս որակումը կը տարածեն որպէսզի տեղափոխուած անձերը ստիպուին վերադառնալ :

Անոնց մեծ մասը կը բաղկանայ անոնցմէ որոնք տառապած են Ռուսերէն (Պալթեան ժողովուրդները, օրինակ) եւ չեն ուզեր վերադառնալ, վախնալով հալածանքէ: Մօտ 300.000 հոգի կ'ապրին Աւստրիոյ մէջ իբրեւ բեռ անոր վրայ: Անոնց մնալու պարզ միեւնոյնն է ինչ որ Աւստրիացիին: OIR (Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութիւնը) յայնորէն կը ժամանակցի ծախքերուն եւ տեղափոխուած անձերը իրենք ալ կը վճարեն մաս մը իրենց սնունդին համար: Միացեալ Նահանգները կը հայթայթեն 60 առ հարիւրը Աւստրիոյ պարէնին : Ոչ մէկ Աւստրիացի պիտի ուզէր ապրիլ այս տեղափոխուածներուն պայմաններուն մէջ: Երջանիկ են միայն անոնք որ ազգական ունին Ամերիկայի մէջ: Այն տեղափոխուած անձերը որոնք կայաններէն դուրս կ'ապրին, աւելի բախտաւոր չեն, «Ամէնէն դժնդակ աշխատանքին մէջ կը գործածուինք եւ մեր վարձած բնակարանները չափազանց սուղ են», կ'ըսէր մէկը :

Նոր տարագիրները, անոնք որ նոր արտաքսուեցան իրենց երկրէն, աւելի տաժանելի ճակատագիր մը ունին, օրինակ Եուկոսլաւները որոնք հալածուած էին Թիթոյի կողմէ: Ասոնք լաւ ընդունելութիւն չէին գտներ Բրիտանացիներու, Ամերիկացիներու եւ դաղթականներու միջազգային կազմակերպութեան կողմէ : Իսկ Աւստրիացիները դժուարութեամբ կը յանձնեն պարենատոմսերը մինչեւ որ չտեսնեն աշխատանքի պայմանագիր մը, ինչ որ շատ դժուար է ձեռք ձգել: Հարիւրաւորներ կը հասնին Կրաց եւ անոնց արգիլուած է քաղաքէն հեռանալ մինչեւ տասը քիլոմեթր :

Ֆիզիքականէն աւելի բարոյական կը տառապին այս անձերը «եթէ միայն գիտնայինք թէ Աւստրիայէն դուրս, աւելի լաւ եւ ապահովկեանք մը կը սպասէ մեզի, սակայն այնքան յուսախաբութիւններէ վերջ, այլեւս վստահութիւն չունինք: Ռուրայի յուծումէն ի վեր, ամէն մարդ շունչ կը քաշէ, որովհետեւ ան միշտ ճնշում կը բանեցնէր երկիր վերադառնալու համար:

Գալով տարագիրներու տեղաւորման, Անգլիան արդէն ընդունած է 48.685 դաղթական, Պելժիքա 17.678, Ֆրանսան 16528, Քանատա 13.887, Միացեալ Նահանգները 13.594, Արժանթին 6699, Պաղեստին 5824, Աւստրալիա 3636, Հոլանտա3166 եւ Պրազիլիա 2784:

Մօտ 930.000 դաղթականներ կը մնան տակաւին Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ: Մեկնումներու ներկայ ընթացքով, մէկ դար պէտք է կայանները պարպելու համար, մանաւանդ որ մեկնողներուն տեղ անդադար նոր տարագիրներ կը խուժեն Արեւելքէն :

Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ գործատու վարչութիւնը նոր հրահանգներ ստացած է, որուն հետեւանքով կայանները գերեվաճառի երեւոյթ են ստացած : Խիստ քննութենէ կ'անցընեն դիմողները եւ կ'առնեն միայն անոնք որ առողջ են, աշխատելու համար հանքերուն եւ դաշտերուն մէջ: Ծերերուն, տղոց, կիներուն եւ մտաւորականներուն գործ չկայ: Ընտանիքները նշանակութիւն չունին: Կը բաժնեն զանոնք: Միայն Հարաւային Ամերիկան է որ ընտանիքը ամբողջութեամբ կ'ընդունի :

Ատոր համար է որ դաղթակայաններուն մէջ կը բազմանայ թիւը անոնց որ ամէնէն քիչ ընդունակ են ձուլուելու եւ ամէնէն քիչ արտադրող են:

Ամէն բան կախում ունի Միացեալ Նահանգներէն որ կրնայ մեծ թիւով տարագիրներ ընդունիլ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՉ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ

Վիէն, 3 Օգոստոս.— Քաղաքիս Սկաուտական յանձնախումբը նկատի առնելով սկաուտական դաստիարակութեան արժէքը իբրեւ պատնէշ նորահաս սերունդին այլասերման վտանգին դէմ, կը հրաւիրէ ծնողները ընծայել իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը : « Յանձնեցէք ձեր զաւակները, եթէ կ'ուզէք որ անոնք ըլլան առողջ, ազնիւ եւ ուղղամիտ քաղաքացիներ» :

Արձանագրութեան համար դիմել Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Համօ Օհանջանեան» ակումբը, կիրակի առաւօտները ժամը 10էն 12 :

Յանձնախումբ

Ասոնց ամէնէն մեծը որ հազիւ ութ տարեկան կը թուէր, մօտենալով հարցուց ·

— Հրայրի պապա՞ն կ'ուզես :

— Այո, աղուորիկ տղայ: Զիս կ'առաջնորդե՞ս :

Պզտիկը լուռ, գնաց ու կեցաւ բանջարանոցի մը առջեւ, որուն վրայ կը [illegible] դուռ մը :

Դրան առջեւ քանի մը տիկիններ եւ պարոններ: Երիտասարդ մը կը ցատքէ տեղէն աթոռ մը երկնցնելով ·

— Հրամեցէք, հրամեցէք ....

Մեր Կարօն է, Հրայրի պապան, զոր քսան տարիէ ի վեր տեսած չէի: Հարց ու պատասխան: Խօսք ու պատմութիւն :

Տունը, որուն դրան առջեւ նստեր ենք, կը յիշեցնէ մեր հայրենի գիւղերը: Փողոցին երկայնքին ի վեր ծառեր ու ծաղիկներ: Հաւեր ու վառեակներ: Այսպէս, մոռնալով պահ մը ներկան, ինքզինքս կը գտնեմ մեր երկրի սիրուն դաշտերուն մէջ՝ ուրախ, հպարտ :

Ահա յանկարծ, երգի մը անոյշ ձայնը կը բաժնէ զիս այս քաղցր երազէն: Ուշադրութեամբ կը դարձնեմ այն կողմը: Սրինգին կ'ընկերանայ ձայն մըն ալ ·

«Կռուեցէք տղերք, կռուեցէք քաջ քաջ
Անվեհեր կանգնած թշնամոյն առաջ ....»

Պահ մը վերջ ուրիշ երգ մըն է որ խաղ կ'ելլէ մեր երկու Մկրտիչներու շրթունքին վրայ ·

«[illegible]
Ուխտեր ենք ծառայել երկար ժամանակ ...»

Փողոցին մանուկները դադրեցուցեր են իրենց խաղը: Ցարակից դրացիներն դուրս ելած իրենց սենեակներէն, ուրախութեամբ կ'ունկնդրեն այս երգերը: Ամբողջ Հայաստան թաղը լսեր է: Բայց լսել չեն գիտեր մեր երկու Մկրտիչները ·

«Կռունկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ
Կռունկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունի՞ս...»

Այս հեչտանքին մէջ պզտիկ մը վազելով եկաւ.

— Հայրիկ, Քրիստափորը մազերս քաշեց:

— Ոչ ես չեմ, պատասխանեց պզտիկը, Մուշեղն է ...

Ու փողոցը լեցուեցաւ մանուկներով: Հայաստան թաղը, այս Հայու ձագուկներուն աղմուկէն թնդեր ելեր է: Եւ իմ սիրտս, Փարիզի ժխորէն հեռու, այդ օր ապրեցաւ անոյշ, շատ անոյշ կեանք մը:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

[illegible] ուխտագնացութեան թուականը որոշած է 3 Հոկտեմբեր :

Անցեալ տարի՝ ուխտագնացութիւնը անկարելի դարձաւ փոխադրութեանց միջոցներու գործադուլին հետեւանքով: Այս տարի Միութիւնս կը փափաքի մասնաւոր փայլ մը տալ երթին եւ կը խնդրէ բոլոր հասարակական կազմակերպութիւններէն որոնք կ'ուզեն իրենց գործօն դերով եւ աջակցութեամբ մասնակցիլ ուխտագնացութեան, իրեն հետ յարաբերութեան մտնել նամակով, 31 Rue St. Lazare, Paris :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, ԺԴ. տարի թիւ 1 Յունուար – Յուլիս 1948: Հասցէ A. Tchobanian, 9 rue Say, Paris:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Քանի դեռ չէին մօտեցած պալատին, երկու կոյրերը կը քալէին հաստատուն քայլերով, եւ ամենեւին յայտնի չէր, թէ կոյրեր էին իրենք. բայց երբ մօտեցան պահապաններուն ու զօրքին, այնպէս ցոյց կուտային որ կը դժուարանան քայլ փոխելու :

Զօրքերուն շուտով գինի եւ խորտիկներ ուղարկուեցան. խումբերու բաժնուած՝ անոնք ալ սկսան մասնակցիլ ընդհանուր ուրախութեան: Այդ ժամանակ երեք երգիչները վստահ մօտեցան պալատին եւ ուզեցին ներս մտնել, բայց պահապանը արգիլեց :

— Մենք երգիչներ ենք, սարկեցին կոյր աշուղները: Կ'ուզենք երկար կեանք մաղթել Թագուհիին եւ փառաբանել զայն:

— Ոչ, կարելի չէ, ընդդիմացան պահապանները. մեր Թագուհին կոյր երգիչներու կարօտ չէ. հեռացէք այստեղէն :

— Թող մեզ, մենք կ'ուզենք Թագուհիին լուսաճաճանչ երեսը տեսնել, մեր սրտի ուրախութիւնը յայտնել, յամառեցաւ երգիչներուն առաջքը եւ կ'ուզէր բռնի ներս մտնել:

— Ձեզի չըսի՞նք որ կարելի չէ, գոռաց պահապանը եւ նիզակը ճօճեց անոնց վրայ :

— Վայ, վայ, կ'ուզես սպաննե՞լ, գոռաց ծաղկաւեր դէմքով մարդը եւ քանի մը քայլ առաջ անցաւ :

Անոր ձայնը հասաւ մինչեւ պալատին դահլիճը. Թագուհին լսեց եւ, խնդրին տեղեկանալէ ետք, հրամայեց ներս բերել երգիչները :

Երգիչները ներս մտան եւ սազերը լարեցին :

— Կը տեսնե՞ս, իշխան, չշնչաց ծաղկաւեր դէմքով մարդը կոյր երգիչի ականջին. կը տեսնե՞ս Արծրունեաց օրիորդը:

— Կը տեսնեմ, Քոսակ, մրմնջեց կոյր երգիչը, որ Անձեւացեաց Ատոմ իշխանն էր:

Անոնք սկսան երգել :

Հեղինէն չէր լսեր անոնց երգը: Ան խորին ուշադրութեամբ կը նայէր ցանցառ մազերով մարդուն վրայ: Որքան կը նայէր, այնքան կ'աւելնար իր դէմքին գունատութիւնը: Ան կարծես կը ճանչնար այդ մարդը, տեսած էր զայն, բայց թէ ուր, չէր կրնար մտաբերել

Բայց երգիչները երկար չմնացին. դուրս ելան պալատէն ու երբ մտան Երազգաւորի նեղ փողոցները, սկսան արագացնել քայլերնին: Կոյրերուն աչքերը բացուեցան :

— Ապրիս, Քոսակ, ըսաւ երգիչներէն մէկը՝ Ռշտունեաց իշխանը. լաւ բան հնարեցիր, թէ չէ ով կը թողուր մեզ պալատ մտնել :

— Ի հարկէ: Պէտք էր իմանալ, թէ որո՞նք կային հոն: Ասկէ զատ Հեղինէն ալ գտանք :

— Հա, գտանք. բայց անկէ դուրս հանելն է դժուար: Այժմ Աշոտ Երկաթը մեծ ուժի տէր դարձաւ, փեսայանալով Գարդմանաց հզօր իշխանին. բացի այդ Եուսուֆէն ալ օգնական զօրք ստացան, պատասխանեց Անձեւացեաց իշխանը :

— Հըմ, Եուսուֆէն օգնական զօրք, քթին տակէն մրմռաց Քոսակը:

— Ինչ հըմ, միթէ սո՞ւտ է :

— Ոչ, սուտ չէ, մենք զանոնք տեսանք արդէն պալատին առջեւ շարուած . բայց ...

— Ցետո՞յ :

— Ցետոյ այն որ անոնք մերն են, պատասխանեց Քոսակ հպարտութեամբ :

— Ի՞նչպէս թէ մերն են :

— Զանոնք այստեղ ուղարկողը Աշոտ սպարապետի գրգռմամբ է ուղարկած: Իսկ Աշոտ սպարապետը գիտէք արդէն որ Աշոտ Երկաթի դէմ ատելութեամբ լեցուած է :

— Լաւ է մտածեր, ըսաւ Անձեւացեաց իշխանը :

Ապա դուրս գալով քաղաքէն, մտան ձորը, ուր իրենց կը սպասէին երեք ձիեր: Կեղծ երգիչները մէկ կողմ նետեցին սազը, փոխեցին իրենց հագուստները եւ նստելով ձիերուն վրայ՝ մթութեան մէջ անյայտացան, մինչ բլուրներուն վրայ դեռ կը վառէին խարոյկները ու Երազգաւոր քաղաքը կը շարունակէր ուրախանալ ..:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Եղմտակած օրինագիծը յուշարկուեցաւ

ԻՆԸ ՆԻՍՏ, ՈՐՈՆՑ ԵՐԵՔԸ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ

Ազգ. Ժողովը ամէն մէկ յօդուած մանրակր–կիտ վերաքննելէ, սրբագրելէ, փոփոխելէ, վերա–մշակելէ ետք, վերջապէս քուէարկեց չորեքշաբթի առտու, գիշերաջան ազնուութեամբ: Ինչպէս գիտեւ կուսակ թերթ մը, թէեւ Ռէնոյի սկզբնական ծրա–գրին «կարգ մը ակռաները քաշուեցան», բայց եւ այնպէս նախարարը բաւական իրաւասութիւններ կը ստանայ, գլուխ հանելու համար իր առաջա–դրութիւնները:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ամէնէն կա–տաղի պայքարը մղեցին համայնավար երեսփո–խանները: Մասնաւորապէս մեղադրանքներ ուղ–ղեց իրենց առաջնորդը, Ժագ Տիւքլօ, կէտ առ կէտ վերլուծելով օրինագծին զանազան յօդուած–ները: Ի վերջոյ յայտարարեց.

— «Այս օրինագծին քուէարկումը պիտի նը–շանակէ խորհրդարանին ամօթալի հրաժարումը իրեն շնորհուած իրաւունքներէն»:

Իր կարծիքով, Փօլ Ռէնօ դէպի «ամօթի եւ ձեռնթափութեան ապագայ մը կ'առաջնորդէ եր–կիրը: Ժողովուրդը պիտի ձախողեցնէ հրամանա–գիր – օրէնքները իր միութեամբ եւ գործքով»:

«ԱՅՍՊԷ՛Ս ԿՈՐԾԱՆԵՑԱՒ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ»

Գ. Փօլ Ռէնօ բեմ բարձրանալով անմիջապէս պատասխանեց համայնավար երեսփոխանին: Բա–ցատրեց թէ հարկային բարենորոգումը բացար–ձակ անհրաժեշտութիւն մըն է: Եւ շարունակեց.

— «Ես երկդիմութիւն չեմ ուզեր: Կ'ուզեմ որ գիտակցաբար տաք ձեր քուէն: Եթէ օրինագի–ծը իրաւասութիւն չի տար տուրքերը աւելցնելու կամ հարկաբաշխումը բարեփոխելու, այնատեն կարելի չէ հարկային բարենորոգում կատարել: Մինչ տամը կ'այրի, օրէնսդիրները կը վիճին: Այսպէս էր որ կործանեցաւ Բիւզանդիոնը: Կ'ըսեն թէ Սահմանադրութիւնը կը բռնաբարուի: Մեր առջեւ ունինք շատ աւելի կարեւոր բան մը քան Սահմանադրութեան ճանկռտուքը, — ունինք երկրին փրկութեան հոգը:

Յօդուածի մը բարեփոխումով, կառավարու–թիւնը պարտաւոր է դեկտ. 10էն առաջ խորհրդա–րանին ներկայացնել տուրքերու բարենորոգման

★ Ընդդիմադիր դիրք մը բռնած էին նաեւ գօր. տը Կոլի կուսակիցները, թէեւ միւսներուն չափ աղմուկ չէին հաներ: Քուէարկուած օրէնքով, գործադիր իշխանութիւնը որոշ իրաւասութիւն–ներ կը ստանայ: Զօրավարին ուզածն ալ այն է որ զօրանայ գործադիր իշխանութիւնը: Եւ սա–կայն...

Համայնավարներուն բուռն ընդդիմութիւնը հասկնալի է, քանի որ կառավարութենէն դուրս ձգուած են աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, թէեւ 183 երեսփոխան ունին: Անոնք հիմա իրենց յոյսը դրած են բանուորական խլրտումներուն վրայ զոր անընդհատ կը հրահրեն, բանիւ եւ գործքով: Իրենց ղեկավարութեան տակ է արհեստակցական ամէ–նէն զօրաւոր կազմակերպութիւնը, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ 3—4 միլիոն անդամներով (կարեւոր մաս մը բաժնուեցաւ ամիսներ առաջ):

Բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին նա–եւ Հանրապետութեան խորհուրդին մէջ, որուն քուէարկութենէն ետք եղմտակած օրինագիծը պի–տի դառնայ վերջնական օրէնք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ուղղակի բանակցելու եւ հաշտութիւն կնքելու առաջարկ մը ներկայա–ցուցած էր Իսրայէլի պետութիւնը: Արաբական Դաշնակցութիւնը մերժեց այս առաջարկը: Արաբ–ները չեն ճանչնար Իսրայէլի կառավարութիւնը: — Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Թէլ Ավիվ հա–սաւ 17 անդամներէ բաղկացած խորհրդային պատուիրակութիւն մը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ ԴԷՄ տնտեսական ճնշում բանեցնելու համար, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին արեւելեան պետութեանց միջեւ, իբ–րեւ հետեւանք մարէշալ Թիթոյի ըմբոստութեան: Առաջին առթիւ Չեխոսլովաքիան է որ կը պատ–րաստուի արգիլել ներածումներն ու արտածում–ները: Եթէ սպառնալիքը գործադրուի, Եուկո–սլաւիա պիտի դիմէ Իտալիոյ, Զուիցերիոյ եւ Ա–ւստրիոյ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախորդ փոխ–վարչապե–տը եւ Փրակայի քաղաքապետը, Տոքթ. Փէթըր Զէնքի, իր բարեկամներուն կողմէ «առեւանգուե–լով» փոխադրուեցաւ Գերմանիոյ ամերիկեան շր–ջանը: Անշուշտ հակաբոլշեւիկներ են փախչող–ները: Անցեալ փետրուարէն ի վեր 15 զօրավարներ փախած են Չեխոսլովաքիայէն:

«ՍԹՐԷՓԹՈՄԻՆ» շինելու համար երկու գործարաններ պիտի բացուին յառաջիկայ հոկ–տեմբերին, Փարիզի մէջ: Հազարաւոր հիւանդներ այս դեղին կը սպասեն, բայց դժուար կը ճարուի:

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, 3ի դէմ 7 ձայնով մերժեցին որեւէ փոփոխութիւն խորհրդային բանաձեւին մէջ: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը բոլորովին հակառակ ըլլալով հանդերձ Մոսկուայի ծրագրին, որոշեց մնալ: Ֆրանսական եւ անգլիական ներկա–յացուցիչները ի զուր մաքառեցան, պաշտպանե–լու համար արեւմտեան պետութեանց իրաւունք–ները:

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ տարապայման չափերու հա–սած է Փարիզի մէջ: Եզան միսը, որ 400 ֆրանք էր, բարձրացած է մինչեւ 550 — 600 ֆրանքի: Պարենաւորման վերատեսուչը ազդարարեց մսա–վաճառներուն թէ պիտի հարկադրուի հսկողու–թիւն հաստատել, եթէ բաւարար պաշար չբերեն եւ գիները չզեղչեն այս շաբթուան ընթացքին:

13 ՊԶՏԻԿՆԵՐ, մանչ եւ աղջիկ, 10—12 տա–րեկան, աղտոտ խշտեակի մը մէջ կ'այրէին Առա–սի մօտ, անօթի — ծարաւ եւ մերկ: Բոլորն ալ ոջ–լոտած էին: Հրէշ մայրը, խման որբեւայրի մը, անհետացած էր գանձելով ընտանեկան նպաստը, 162,000 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստոս 7—10

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիններ. —

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Շահ. 2000 ֆր., Կոփ. 1500, ՀՕԹ ԿԱՐՕՆ՝ Աւետ. 1200, ԿՐԸՆՈԲԼ Նահ. 1200, ՓԱՐԻԶ Հ. Զր. 3500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Փիր. 500, ՆԻՍ՝ Գառ. 650, ՊՐԻՒՍԷԼ՝ Ժախեան 1800, ՓԱՐԻԶ (16)՝ Ապա. 650, ԳՈՒԱ ՔՕԼՈՄԲ՝ Քիւրք. 1200, ԼԻՈՆ՝ Տօք. 1200, ԷՆ՝ Պէզ. 500, ԻՍԻ՝ Ճեն. 650, ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Խրիմ. 368, ԼԻՈՆ Այ. 540 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Պուլվար Օտտոյի «Խաւխեան» խումբի կողմէ, այս կիրակի:

Կը ներկայացուի «ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱ–ՑՈՒՆ»: Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ: Առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կա–յանը

×

Տէսինի, Լիոնի եւ շրջանի Խարբերդցիներ, ե–ղանակի լաւագոյն դաշտահանդէսը, կազմակեր–պուած Հ. Խարբերդի Հայր. Միութեան կողմէ, Կիրակի Գ. Նազարէին պարտէզին մէջ, սազարթա–խիտ սօսիներու շուքին տակ:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԸ, մայր հինգ անչափահաս զաւակներու, որոնց ամէնէն փոքրը չորս տարե–կան է, կը փափաքի այս վերջիներ տալ հոգեզաւակ անոր որ պիտի ուզէ նաեւ ստանձնել կենահայրու–թիւնը: Դիմել Ե.ի «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ բնիկ Քէսապցի Յակոբ Թան–թանեանը, հօրը անունը՝ Իսայիր, որ Քէսապէն Ֆրանսա գաղթած է 1927ին, եւ մինչեւ 1939 ապ–րած Մարսէյլի շրջանը: Հինգ հասցէներ ունէր Մարսէյլի մէջ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի Մարսէյլ, Փրատոյի եկեղեցին, ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԲՐՈՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆԻ (ծնեալ Ախմաճեան) մահ–ուան քառասունքին առթիւ: Սգակիր ամուսինը՝ Շաւարշ կը հրաւիրէ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Թագուհի Յ. Նի–կողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հո–գեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատար–ուի այս երկուշաբթի առաւօտ, Փարիզի Հայոց ե–կեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ մահ–ուան քառասունքին առթիւ Գ. Նիկողոսեան հա–զարական ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Ազգասիրնամին, Մեծ Նոր Գիւ–ղի Հայր. միութեան, Քէրամէթի նորակազմ Հայր. միութեան: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԾԱԽՈՒ Է

Օդակ չինող լաւ վիճակի մէջ մօթէօրով մե–քենայ մը «սիստէմ Կուսման»: Նպաստաւոր գի–նով: Դիմել Garage Carnot. 23 Bld. Carnot, Alfort–ville, (Seine):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երեք սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առ հասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն:

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պար–զել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ:

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել:

4.— Երիտասարդութիւնը ի՞նչ ուղղ՞ով կամ կըր–ցաւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառ–նալու համար պիտանի տարր, հայկական գիտե–լիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ:

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէ–նէն առաջ նկատի առնէին ֆրանսահայ գաղութը:

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄ–ՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու: Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնա–սիրութեանց համար:

Պայմանաժամ չենք սահմաներ: Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարե–նանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Խմ–բակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստ. երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկե–րուհի Ս. Անդրէասեանի բնակարանը, rue Emile Zola 13: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameame — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 13 Août 1948 Ուրբաթ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4607—Նոր շրջան թիւ 1026 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻՔ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՍ

Զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ՝ «բարեկամ» տարրերն անգամ չեն ստանար Երեւանի օրաթերթը, «Սով. Հայաստան»ը: Չեն ստանար՝ ամիսներէ ի վեր:

Միւս կողմէ, աւելի թուլցած է «կուլտուրական» կապը Երեւանի եւ Արտասահմանի միջեւ: Այլեւս չենք տեսներ «հեռագրով» կամ «հեռաձայնով» ղրկուած մանաւոր թղթակցութիւններ՝ այս կամ այն «յառաջդիմական» օրկանին: Թերեւս բախտաւորներ կան տակաւին, հեռու՝ մեր տեսողութենէն:

Ամէն պարագայի մէջ, շատ բան փոխուած է տարիէ մը ի վեր: Փոփոխութիւն մը՝ չափազանց խորհրդաւոր: Ինչպէս բոլշեւիկեան ամէն տնօրինութիւն:

Ինչպէս գիտել կու տայինք ուրիշ առիթով մը, այժմ Հայկական Արտասահմանը ունի քանի մը խեղճուկ միջոցներ՝ լուրեր ստանալու համար իր հայրենիքէն:

Առաջին՝ «Ռատիօ Երեւան»ը (երբեմն ալ Մոսկուան): Երկրորդ՝ ամսագիր մը, «Սովետական Հայաստան», որ կը հասնէր վեց ամիսէն (վերջերս միայն կարելի եղաւ ճարել չորս ամիսէն, Փարիզի մէջ):

Ուրիշ աղբի՞ւր:— Մոսկուայի երկու պաշտօնական օրկանները, «Փրավտա» (կուսակցական) եւ «Իզվեստիա» (կառավարական): Այս վերջինն ալ անկանոն կը հասնի, տարիէ մը ի վեր:

«Կեր եւ գոհացիր», պիտի ըսէին բաքեպաշտ մարդիկ, այսպիսի պարագաներու մէջ:

Կը թուի թէ այս վարդապետութեան կը հետեւին «Հայաստանասէր»ներն ալ, քանի որ ձայն — ծպտուն չեն հաներ, այնքան այլանդակ իրողութեան մը հանդէպ:

Գոնէ լուսաբանէին թէ ինչո՛ւ յանկարծ թուլցան կապերը: Ճիշդ այն պահուն երբ տարագիր բազմութիւնները ամէնէն աւելի կարօտը կը զգան լայն, սերտ, ուղղակի յարաբերութեանց:

Պատահաբար իրենց հասցէներուն հասած բարեւագիրներ չեն որ պիտի յագեցնեն այդ կարօտը: Եւ ուրիշ կարօտներ:

Երկու տարուան ընթացքին 86.000 տարագիրներ հայրենիք վերադարձան, մասնակցելու համար անոր վերաշինութեան աշխատանքներուն:

Մնացողները ո՞ր աղբիւրէն լուր, հոգեւոր սնունդ պիտի ստանան, երբ Երեւանի թերթը եւ «Սով. Հայաստան» ամսագիրը ամէն բանէ առաջ թոյն սրսկելով զբաղած են: Երբ կը յամառին հրահրել կիրքերը եւ ատել, դարշահոտութիւն ցանել ամէն կողմ:

Ո՞ր տրամաբանութեամբ նոյն իշխանութեան կողմէ հրատարակուած ամսագիրը կ՚արտօնեն, իսկ օրաթերթը կ՚արգիլեն:

Թուղթի՞, մելանի՞ թէ թղթատարի պակաս:

Եթէ Խ. Հայաստանը իրապէս հաւասար մէկ անդամն է Խ. Միութեան, ինչո՞ւ իր տարագիր զաւակները կը զրկէ այնքան տարրական իրաւունքէ մը,— գիրք եւ թերթ: Այսինքն դիւրութիւն՝ զանոնք ստանալու: Առանց վերապահութեան: Ուղղակի եւ անյապաղ:

Ի՞նչ կը նշանակէ հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ գերի դարձնել ծուռ — բերան անթելներու: Կամ անոնց կեր ճարել զանազան տեղեկատու դիւաններու ցնդաբանութիւններով, թխածոյ ղեկուցումներով եւ խեղճուկրակ նամակներով:

Ինչո՞ւ հարկադրուած պիտի ըլլայինք «Փրավտա» կամ «Իզվեստիա» թարգմանել, երբ ունինք Երեւանի թերթերը: Հոգ չէ թէ անոնք ալ թարգմանութեան կարօտին:

Ի՞նչ կը յուսան շահիլ Երեւանի մէջ, տեսակ մը ստորադաս աստիճանի վրայ պահելով Հայկական Արտասահմանը: Կամ խատուտիկ, խաբուսիկ միջնորդներու յանձնելով յարաբերութեանց մշակումը, ամրապնդումը, թուլացումը:

Այնքան միամիտ չենք որ պատասխան սպասենք այս հարցումներուն, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ «ինչո՞ւ»ներու:

Պարզապէս վէրք մըն է որ կը մատնանշենք: Այլանդակ իրողութիւն մը: Վարկաբեկիչ՝ նոյն իշխանութեան համար:

Գաղտնիք մը, որ չի կրնար բարենշան համարուիլ, ամէնէն մոլեռանդին համար իսկ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՇ ՉԷ՞Ն ՄՆԱՑԱԾ

Քանի ջուրերը կը պղտորին, երկինքը կ՚ամպոտի, կիրքերը կը լարուին եւ հրանօթները կը չարուին, միջազգային ժողովներն ալ կը բազմապատկուին:

Վախ կայ որ հայկական մրցանիշն ալ կոտրեն:

Ահաւասիկ հատ մըն ալ, — «Համագումար մտային առողջութեան», մասնակցութեամբ 54 երկիրներու:

Ժողովը բացուեցաւ չորեքշաբթի օր, Լոնտոնի մէջ, աւելի քան երկու հազար պատուիրակներով, որոնց մէջ կը գտնուին աշխարհահռչակ մասնագէտներ:

Ժողովը ոչ միայն պիտի քննէ գիտական — բժշկական կնճիռներ, այլեւ նոր միջոցներ պիտի փնտռէ, ապահովելու համար ...աշխարհի խաղաղութիւնը:

Ուրեմն պիտի զբաղի ոչ միայն անհատներու, այլեւ ազգերու խելապատակով:

Անշուշտ մասնագէտներ պիտի ապացուցանեն թէ ինչո՛ւ յանկարծ կը դառնայ դիւանագէտներու խելքին պտուկը, հուրի եւ սուրի մատնելով Եւրոպան, կամ ամբողջ աշխարհը:

Մանաւանդ որ, ժողովը կը գումարուի դիւանագիտութեան դասական կեդրոնին մէջ:

Կ՚իմանամ թէ Խ. Միութիւնը մերժած է մասնակցիլ այս համագումարին:

Անշուշտ իրաւունք ունի: Քանի որ Եւրոպան երկուքի բաժնուած է, «դիալեգտիկան» կը պահանջէ խելքի խորհրդաժողով մըն ալ գումարել Մոսկուայի մէջ:

Այդ պարագային, մէկ ճակատը միւսին խելապատակով կը զբաղի, եւ խաղաղութիւնը անգամ մը եւս... կ՚ապահովուի:

Եթէ Թուրքիան եւս կը մասնակցի, միւս գիտնականները այնքան՝ ալ յոգնելու պէտք չունին:

Մէկ Թուրք մասնագէտ բաւական է, պարզելու համար խելքի առողջապահութեան գաղտնիքը:

Պայմանաւ որ Հայերը չլսեն: ՎԱՀԷ

Զարմանազան պատմութիւններ Ամերիկայի մէջ

Օր. Էլիզապէթ Պէնթլի, նախկին համայնավար մը, կը շարունակէ զարմանազան խոստովանութիւններ կատարել Մ. Նահանգներու խորհրդարանական յանձնախումբին առջեւ, բոլշեւիկներու լրտեսական գործունէութեան մասին:

Յանձնախումբին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, օրիորդը պատմեց թէ 2000 տոլար (500 սթեռլին) վարձք ստացաւ մարդու մը կողմէ զոր կը ճանչնար իբրեւ «Ալ»: Յետոյ իմացաւ թէ բուն անունն է Անատոլ Կրոմով, նախ Բ. ապա Ա. թարգման Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանատան: Ինք մերժած է ստանալ դրամը, իբրեւ վարձք իր ծառայութեանց, բայց Ռուսերը հետապնդելով, պատռելով ընդունիլ տուած են: Միեւնոյն ատեն «Կարմիր Աստղ» շքանշանը յանձնած են: «Ալ ըսաւ թէ դաւաճան պիտի համարուիմ, եթէ չընդունիմ: Վերջապէս դրամը յանձնեց ամայի վայրի մը մէջ, Նիւ Եորքի մօտ, 1945 Հոկտեմբերին»:

Յանձնախումբին նախագահը յայտարարեց թէ Օր. Պէնթլի դրամը ստանալէ վերջ յանձնած է գաղտնի տեղեկութեանց դրամատակին, որ վար դրած է զայն:

Կարգ մը վկաներ իբրեւ խմոր եւ ջղագար ամբաստանած էին օրիորդը: Այս վերջինը հերքելով այդ մեղադրանքները, յայտարարեց թէ երբ համայնավար մը դարձի կուգայ, անմիջապէս կը սեւցնեն զայն:

★ Նիւ Եորքի խորհրդային վարժուհին, Օքսանա Ստեփանովա Քոզէնքինա, դատարան հրաւիրուեցաւ, վկայութիւն տալու համար:

ԳՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ Փիրին քաղաքէն արտաքսուեցան խումբ մը [illegible] ուսուցիչներ: Գրատուն մըն ալ փակուեցաւ եւ արգիլուեցաւ Պելկրատի թերթերուն վաճառումը:

Նորէն յուսախաբութիւն Մոսկուայի խօսակցութեանց առթիւ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԴԻՄՈ՞ՒՄ ՍԹԱԼԻՆԻ

Միջազգային մամուլը նորէն յուսահատ կ՚երեւայ Մոսկուայի տեսակցութեանց արդիւնքի մասին: Մասնաւորապէս Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ բանակցութիւնները անելի մը յանգին: Փարիզի մէջ ալ չեն հաւատար համաձայնութեան:

Պաշտօնական շրջանակներու կարծիքն այն է թէ՝ շատ շատ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը կրնան յուսալ, ներկայ պարագաներուն մէջ: Ուրիշ խօսքով, նորէն պիտի յետաձգուին Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագիրը, կեդրոնական կառավարութեան մը կազմութիւնը, զինուորական գրաւման դադարումը: Չորս պետութեանց յառաջիկայ խորհրդաժողովն ալ, եթէ գումարուի, մեծ յոյսեր չի ներշնչեր, նկատի առնելով իւրաքանչիւրին տրամադրութիւնը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ համաձայնութեան յոյսերը կը տկարանան իւրաքանչիւր տեսակցութենէ վերջ: Չորս անգամ է որ խօսակցութիւններ տեղի կ՚ունենան Մոսկուայի մէջ, Խ. Միութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Մէկ անգամ Սթալին ալ ներկայ եղաւ խօսակցութեանց: Ու թէեւ խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ, բայց զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Խ. Միութիւնը անխախտ կը մնայ իր տեսակէտներուն վրայ, թէ Պերլինի պաշարման եւ թէ ամբողջ գերմանական հարցի մասին: Նոյնքան վճռական դիրք մը բռնած կ՚երեւան Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա:

Ուրիշ փաստեր ալ կ՚ապացուցանեն կացութեան ծանրութիւնը: Զօր. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, չորեքշաբթի օր լուսաբանութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, յայտարարեց թէ իրենք տրամադիր չեն ամէն գնով համաձայնելու Խ. Միութեան հետ,— «համաձայնութիւն համաձայնութեան սիրոյն»: Այս առթիւ հարցումներ եղան Դանուբի խորհրդաժողովին, Մոսկուայի տեսակցութեանց եւ ուրիշ հարցերու մասին, բայց նախագահը խուսափողական պատասխաններ տուաւ: Միայն մէկ հարցի մէջ կտրուկ էր,— Մ. Նահանգները պիտի պաշտպանեն տեսէ անհատ որ վկայու- [illegible] (Ռուս պաշտօնեաներ ալ հրաւիրուած են ամերիկեան մասնաւոր յանձնախումբին կողմէ, եւ խորհրդային դեսպանատունը կը հետապնդէ զանոնք):

Մինչ այս մինչ այն, արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները կը շարունակեն խորհրդակցութիւններ կատարել, տեղեկագիրներ խմբագրել, նոր հրահանգներ խնդրել: Վերջին լուրի մը համաձայն, անոնք նոր տեսակցութիւն մը խնդրած են Մոլոթովէն: Հաւանական է որ երեք պետութիւնները ուղղակի տեսակցութիւն մը առաջարկեն Սթալինի:

ԱՐԳԵԼՔ ԱՐԳԵԼՔԻ ԴԷՄ

Երէկ զրոյց կը շրջէր թէ Պերլինի պաշարումը պիտի վերնայ Օգոստոս 15ին: Օրուան լուրերը բոլորովին ուրիշ բան կ՚ըսեն: Օգոստոս 11ին արեւմտեան պետութեանց զինուորական իշխանութիւնները արգելքի տակ առին հաշիւները (արեւելեան մասերով), Պերլինի արեւմտեան շրջանի դրամատուներուն մէջ: Երեք զինուորական կառավարիչները հրամայեցին Պերլինի քաղաքապետական խորհուրդին՝ պատուիրել դրամատուներուն որ եւ է հաշուական փոխանցում չկատարել առանց իրենց հաւանութեան:

Տեսակ մը փոխվրէժ է այս կարգադրութիւնը, քանի որ Ռուսերն ալ իրենց կարգին արգելքի տակ առած են Պերլինի արեւմտեան շրջանի դրամական հաշիւները:

Աւելորդ է ըսել թէ կատարեալ քաոս մը վերածուած է Պերլինի հրապարակը, իբրեւ հետեւանք այս հակասական կարգադրութեանց:

★ Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը Պերլին հասնելով, յայտարարեց թէ պիտի շարունակեն օդանաւերով ապահովել պարենաւորումը, հակառակ օդին խստութեան:

★ Հեռագրի մը համաձայն, Պերլինի պաշարման խնդիրը Միացեալ Ազգերու քննութեան պիտի յանձնուի, եթէ Մոսկուան տեղի չտայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐԳ ՄԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ ամերիկեան տոլարի սակին յարմարցնելու համար, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Պելժիոյ եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներու միջեւ, համաձայն «Տէյլի Մէյլ»ի: Խորհրդակցութիւններ ամիսներ կրնան տեւել: Կ՚ըսուի թէ այս խնդիրը յուզուած է Ֆրանսայի մէջ, որուն արտածիչները կարգ մը դժուարութիւններ կը կրեն առեւտուրի համար:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Բ.

Հակառակ բոլշեւիկներու հրատոչոր ըղձանքին՝ մեռած տեսնել Դաշնակցութիւնը, այս վերջինը չի մեռնիր, չուզեր մեռնիլ :

Ընդհակառակն, որքան աւելի հալածանքները — բանտարկութիւններ, գնդակահարութիւններ եւ աքսորումներ — կը սաստկանան Դաշնակցութեան դէմ, այնքան աւելի արիաբար կռուելու եւ մեռնելու կամքը կ՚ամրանայ յեղափոխական այս հին ու փառաւոր փաղանգին մէջ :

Ինչո՞ւ այսպէս :

Ո՞ւր է այս առեղծուածի բանալին :

Խ. Միութեան մէջ շուրջ 180 ցեղերու, ժողովուրդներու եւ ազգերու նմոյշներ կան. այս 180ի մէջ 50 ժողովուրդներ քիչ – շատ պատկառելի զանգուած մը ունին իրենց ետին :

Այս բոլոր ժողովուրդներու մէջ գործող քաղաքական կուսակցութեանց մէջ — միշտ նկատի ունինք նախա – հոկտեմբերեան շրջանը — ՀՆԱԳՈՅՆԸ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է :

Խ. Միութեան մէջ չկայ ժողովուրդ մը, որուն ծոցին մէջ գործող քաղաքական կազմակերպութիւն մը 58 տարիներու անցեալ մը ունենար իր ետին, ինչպէս որ Դաշնակցութիւնը ունի, միշտ նոյն անունին տակ եւ խորքին մէջ միշտ նոյն ծրագրով :

Ինչպէս որ չկայ նաեւ քաղաքական կազմակերպութիւն մը, որ այնքան տառապանքներ եւ ցնցող դէպքեր ապրած ըլլայ, որքան Դաշնակցութիւնը ապրեցաւ :

Եւ նկատել պէտք է, որ այս 58 տարիները ոչ թէ անուանական տարիներ էին, այլ անոնք բոլորը լեցուն էին բուռն, լարուած եւ յաճախ բախտակշիռ պայքարներով :

Հակառակ այս բոլորին — հակառակ իր ծեր տարիքին, իր փոթորկալից կեանքին եւ իր կրած տառապանքներուն — ան նաեւ այսօր նոյնքան երիտասարդ է իր հոգիով, նոյնքան խանդավառ իր հաւատքով, եւ նոյնքան պատրաստ պայքարի եւ մահուան, որքան ատկէ 58 տարիներ առաջ էր :

Ո՞ւր որոնել բացատրութիւնը այս տարօրինակ երեւոյթի :

Ինչո՞ւ մասնաւորաբար բոլշեւիզմը, հակառակ մեր դէմ մղած իր յամառ ու դաժան պայքարին եւ հակառակ իր բոլոր ակնկալիքներուն, անկարող եղաւ մեզ մահուան դատապարտել :

Ջախջախեցաւ իր ճիգին մէջ ոչ միայն դուրսը (ուր իրեն կ՚աջակցէին բոլոր հակադաշնակցական տարրերը), այլեւ ներսը, Հայրենի երկրին մէջ ուրկէ բռնութեամբ վտարուած էինք մենք :

Իր պայքարին մէջ մեր դէմ իրեն կռուան ունենալով համայն Հայրենի Աշխարհը, ուր ինք մենատիրաբար կ՚իշխէր 1920էն ասդին, բոլշեւիզմը, այնուամենայնիւ, պարտուեցաւ թէ դուրսը եւ թէ ներսը :

Եթէ ռուսական սուինն ու ռուսական բանակները չըլլան, ոչ իսկ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ բոլշեւիկ — արմէններուն մէջ ամէնէն արին — ոչ իսկ ՄԷԿ ՕՐ այլեւս չի մնար Հայաստանի մէջ:

« ՄԻ ԲԱՆ ՊԱՏԱՀԵԼԻՍ, — ինչպէս որ պիտի ըսէր Խանջեան, — ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ՓԱԽՉԵՆ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՏԷՐԸ ՎԵՐՍՏԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ »:

Ինչո՞ւ այսպէս. ո՞ւր է արմատը այս առեղծուածին :

Ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը, հակառակ բոլշեւիզմի սպառած բոլոր ճիգերուն, չմեռաւ ոչ երկրի եւ ոչ ալ գաղթաշխարհի մէջ:

Ո՞ւր է այս երեւոյթին բացատրութիւնը :

Ամէն քաղաքական կազմակերպութիւն ի վերջոյ այն է, ինչ որ իր քարոզած գաղափարները եւ իր կատարած գործերն են :

Անխարդախ գաղափարակիրներու, ինչպէս նաեւ անխարդախ քաղաքական կուսակցութեանց գործունէութեանը մէջ գործերը միշտ կը համապատասխանեն գաղափարներուն (ձախողանքները եւ պարտութիւնները երբեք էական չեն), որովհետեւ, ըստ իմաստութեան գիրքի, «խօսք»էն կը ծագի «գործ»ը, եւ «բան»ը կը դառնայ «ի սկզբանէ» ամէն ինչ, կը դառնայ — ինքը Աստուած :

Քաղաքական կազմակերպութիւն մը պարտութեան մատնելու համար, պարտութեան մատնել պէտք է անոր ահա այս գաղափարները անոր Աստուածը :

Հոս, այս մարզին մէջ յաղթանակելով է, որ քաղաքական կազմակերպութիւն մը ինքնին կը մեռնի :

Յաղթանակը, սակայն, գաղափարական պէտք է ըլլայ, բայց երբեք ֆիզիքական :

Գաղափարակիրները խաչուելով՝ գաղափարները ոչ թէ կը մեռնին, այլ կը յաղթանակեն:

Դահճի եաթաղանով անճիտուած գաղափարակիր գլուխէ մը, ճիշդ է, առատօրէն արիւն կը հոսի, սակայն միաժամանակ այդ նոյն գլուխէն, ինչպէս որ հանճարեղ նկարիչը կը պատկերէր, նոյն վայրկեանին իսկ չքեղաբար [illegible] շողեր կը ճառագայթեն ....:

Պէտք չէ, որ այս լոյսերը շողան, որովհետեւ էականը այս գաղափարներն են եւ ոչ այն անօթը, որ զանոնք կը պարփակէ :

Իսկ գաղափարները պարտութեան կարելի է մատնել միայն երկու կերպ, —

Կամ պայքարի մէջ այդ գաղափարներու սնանկութիւնը ապացուցանելով .

Եւ կամ այդ գաղափարները հակառակորդէն նոյնութեամբ իւրացնելով եւ գործադրելով :

Երրորդ կերպ չկայ :

Սակայն առաջին պարագային բաւական չէ միայն քննադատել, միայն ժխտել, միայն հակառակորդի դաւանած գաղափարներու սնանկութիւնը ապացուցանել :

Զուգակցաբար ապացուցանել պէտք է, որ քու դաւանած գաղափարները, հակառակորդի դաւանածին բաղդատմամբ, աւելի վսեմ են, աւելի արդար եւ իրաւացի, աւելի կենսունակ եւ ժողովրդանուէր :

« Թող կործի » եւ «կեցցէ », — այս զոյգ նշանախօսքերը, մէկը՝ հակառակորդի, իսկ միւսը՝ քու դաւանած գաղափարի հասցէին, պէտք է ընթանան քով քովի, իրարմէ անբաժան եւ իրարու զուգընկեր :

Իսկ երկրորդ պարագային՝ միայն ձեւապէս հակառակորդի գաղափարները իւրացնելը բաւական չէ, զանոնք նաեւ գործադրել պէտք է :

Ռուս ազգի բիւրեղատիպ առաջնորդներէն Ջերնիշեւսկին կը նկատէր, — « Քաղաքական դոր – ծունէութիւնը — Նեվսկիյ պողոտայի մայթը չէ» (Լենինկրատի գլխաւոր, շիտակ, սալարկուած ու մաքուր պողոտան, հարթ, մաքուր եւ անթերի մայթերով, ուրկէ կրնայիր քալել մինչեւ իսկ զոց աչքերով. — «Յ.») :

Այս պողոտայի « մայթը» չէ քաղաքականութիւնը. կարելի չէ գաղափար մը եւ իւրացնել, եւ չիւրացնել. կարելի չէ բառերով իւրացնել (զանգուածները խաբելով), մինչ գործերով այդ գաղափարի դէմ գործել :

Մարիկ սուտերով անհատ մը կրնայ ոստիկան մը խաբել, սակայն քաղաքական կուսակցութիւն մը չի կրնար կեղծ ու խարդախ դաւանանքով տեւաբար զա[...] գուածներ առաջնորդել:

Ինչ որ մատնանշեցինք իբրեւ ընդհանուր սկզբունք՝ նոյնութեամբ կիրարկելի է նաեւ մեր կեանքի նկատմամբ :

Բոլշեւիզմը մեր դէմ մղած իր պայքարին մէջ մեզ պարտութեան մատնելու միայն երկու ճամբայ ունէր, —

Ան կամ պէտք է ապացուցանէր սնանկութիւնը մեր գաղափարներու եւ կենսունակութիւնը իր դաւանած վարդապետութեան :

Եւ կամ, մեզ անկարող հռչակելով մեր արդար գաղափարներու իրացումին մէջ, մեզմէ առնելով, զանոնք ինք պէտք է գործադրէր:

Պայքարի այս երկու ձեւերէն մէկուն մէջ եթէ յաջողէր բոլշեւիզմը՝ լրիւ եւ ամբողջութեամբ շահած պիտի ըլլար յաղթանակը եւ փորած մեր գերեզմանը :

Այլապէս պիտի պարտուէր՝ ալ աւելի ամրացնելով մեր դիրքը:

Ինչպէս յայտնի է, եղաւ այս վերջինը. բոլշեւիզմը պարտուեցաւ պայքարի երկու ճամբաներէն թէ մէկուն եւ թէ միւսին վրայ :

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ջրնաղաց երկու ուժերու միջեւ

Միջազգային մամուլը ամէն օր շռնդալից լուր մը, նորութիւն մը կը հրատարակէ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն քաղաքական եւ զինուորական մրցակցութեան մասին, երբեմն խտացնելով գոյները :

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը ,Le Monde եւս ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած էր վերջերս, մասնագէտի մըստորագրութեամբ: Կ՚ամփոփենք հիմնական մասերը. —

Նախագահ Թրումըն 1947 Մարտ 12ին ճառով մը կը յայտարարէր թէ Մ. Նահանգները կը հրաժարին իրենց մեկուսացման քաղաքականութենէն, պաշտպանելու համար արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ ժողովրդապետութեան սկզբունքները :

Այս առաջադրութեամբ, Մ. Նահանգները որոշեցին դարբնել այնպիսի ուժ մը որ ոչ միայն աւելի զօրաւոր ըլլար դիմադրելու համար Խ. Միութեան յարձակման, այլեւ կարենար ջախջախել զայն :

Ամերիկայի բոլոր հոսանքներն ալ նոյն տեսակէտն ունին այս հարցի մասին:

Ծրագիրը երեք ուղղութեամբ կը կատարուի : — Վերակազմութիւն պատերազմական ուժի, — զարգացում գիտական հետազօտութեանց եւ ըստեղծումը բանակի մը: Ասոնց համար յատկացուած գումարը այս տարի կ՚անցնի 18 միլիառ տոլարը, այսինքն աւելի քան 5500 միլիառ ֆրանք: Հինգուկէս անգամը Ֆրանսայի ամբողջ նկատացոյցին :

Իր տնտեսութիւնը յարմարցնելու համար այս նոր ծրագրին, Ամերիկան նախ սանձեց «վերաշըրջումը», եւ ձեռնարկեց հակառակ «վերաշրջումի»: Պատերազմական գործարանները սկսան բանիլ եւ կ՚արտադրեն օդանաւ, թնդանօթ, հրասայլ եւն.: Ինչ որ անհրաժեշտ է արդիական բանակի մը: Անոնք կարեւոր պահեստ մը ունին հում նիւթի, որ ըստ վերջին հաշիւի մը երեք միլիառ տոլարի կը հասնի :

Ճարտարարուեստական զօրաշարժ մը ծրագրուած է ազգային պաշտպանութեան նախարարութեան կողմէ :

Մ. Նահանգներուն երկրորդ մտահոգութիւնն է շինել պատերազմի ամէնէնարդիական եւ զօրաւոր զէնքերը, զանոնք գործածելու համարբախումի մը պարագային: Մ. Նահանգները կը տրամադրեն տարեկան երկու միլիառ տոլար (610 միլիառ ֆրանքէն աւելի) գիտական հետազօտութեանց: 4500 գիտուններ կապուած են այսօր հիւլէական ուժի յանձնախումբին եւ անոնց 45.000 պաշտօնակիցները կ՚աշխատին մասնաւոր մարմիններու մէջ: Անոնք կը ջանան մէկ կողմէ աւելցնել հիւլէական ռումբին ուժը. միւս կողմէ օգտագործել նոր ձեւի տակ — շողարձակ (radioactif) ամպեր, հիւլէական փոշի — հիւլէի անջատումը :

Գալով մանրէական զէնքին, որ ամէնէն ահարկուն է, հարիւրաւոր քիմիաբաններ կ՚ուսումնասիրեն եւ փորձի կ՚ենթարկեն զայն, շարք մը գործարաններու մէջ: Կ՚ըսուի թէ Խ. Միութիւնը կազմ եւ պատրաստ է այս ճակատին վրայ: Ամերիկա չուզեր ետ մնալ:

Սակայն Խ. Ռուսիոյ բանակին դէմ որ երեք միլիոն զինուոր կը հաշուէ՝ 550.000 զինուորով ամերիկեան բանակը շատ տկար պիտի գար :

Ուստի քուէարկեցին զինուորագրութեան օրէնքը որուն շնորհիւ պիտի կրնան տեւականապէս կազմ եւ պատրաստ պահել, ամերիկեան դրօշին տակ, մէկ միլիոն զինուոր:

Ամերիկայի ժողովուրդը համախմբուած ըլլալով մեծ քաղաքներու մէջ, ուր կեդրոնացած են նաեւ ճարտարարուեստները, երկիրը խոցելի կը դառնայ անակնկալ յարձակումի մը պարագային:

Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ այն օրը որ Ռուսիան ունենայ հիւլէական ռումբը, 30 միլիոն մեր քաղաքացիներէն կը մեռնին, առաջին 24 ժամուան մէջ: Մէկ լիտր ախտ Պօթիւլինf, կը գրէ ուրիշ մը, կը բաւէ թունաւորելու Նիւ Եորքը :

Ռուսիան իր ցրուած ժողովուրդով ընդարձակ տարածութեանց վրայ, եւ ապակեդրոն ճարտարարուեստով, ինչպէս եւ իր անսպառ հում նիւթով չի կրնար տալի մատնուիլ Գերմանիոյ պէս, ոչ ալ չքանալ ամբակոծութեամբ: Ատոր համար մէկ կարելի միջոց կայ, — յարձակում արագ յարձակում մը — սկիզբէն իսկ կանխելու համար թշնամի պետութեան հարուածները, տկարացնելու իր նիւթական եւ բարոյական ուժը, յետոյ օգտագործել իր տկարութիւնը, վճռական հարուած մը տալու համար :

Ամերիկացիները արդէն ունին մէկ մասը իրենց ռազմավարութեան միջոցներուն : Անոնք միակն են որ ունին եթէ ոչ հիւլէական ռումբին գաղտնիքը, առնուազն ճարտարարուեստականօրէն շինելու կարելիութիւնը :

Բայց ըստ մասնագէտ ամերիկացի զինուորականներու, հիւլէական ռումբը առանձին չի կրնար յաղթանակը տանիլ: Նախ թիւը սահմանափակ է (թիւը գաղտնի կը պահուի, հրատարակուած տեղեկութիւնները մօտաւոր գաղափար մը միայն կու տան), թշնամին իր լայնածաւալ հողերուն վրայ կրնայ վերախմբել իր ուժերը զանազան վայրերու մէջ: Զի բաւեր միայն քանդել, պէտք է գրաւել հողը: Ատոր համար է որ Ամերիկեան բանակին կազմակերպութիւնը եւ վարիչները կ՚աշխատին իրականացնել ձուլումը դասական երեք զէնքերուն — ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակին: Սակայն այս ձուլումը մեծ դժուարութեանց կը բախի Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ իւրաքանչիւրը կ՚ուզէ պահել իր ինքնավարութիւնը:

Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ բախումի մը պարագային, ամբողջ երկրագունդը պիտի դառնայ պատերազմի դաշտ, բայց երկու ազգերն ալ գիտեն թէ վճիռը պիտի տրուի Եւրոպայի մէջ, եւ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

Սովետական բանակը Ատլանտեանի ափերը տեղաւորելը Ռուսիոյ համար անբաղդատելի մեկնակէտ մըն է, իսկ Ամերիկայի համար սպառնալիք մը: Անաւիկ ամրոց մը՝ ուր Ռուսերը կըլ—

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ մասին խօսելով, Պոլսոյ «Մարմարա»ն կը գրէ թէ բացի սակաւաթիւ խանութպաններէ, ժողովուրդին մեծ մասը կազմուած է երկու դասակարգերէ.— մշակներ եւ գործաւորներ։ Գորգի աշխատաւոր մը օրական կրնայ գործել ընդամէնը 10 կարգ, իւրաքանչիւրը կ'արժէ 3 — 4 ղրուշ։ Ուրեմն ամբողջ օրուան մէջ պիտի շահի 30 —40 ղրուշ։ Աւելի բախտաւոր չեն անո՛նք որ արհեստ չեն գիտեր եւ առտուն կանուխ ոչխարներու նման կը հաւաքուին հրապարակները, սպասելով հողատէր մը գայ օրական 30 — 40 ղրուշով զիրենք վարձելու։ «Գրիչը անզօր է նկարագրելու ինչ որ կը տեսնէ աչքը՝ դիտելով կիսամերկ ու բոպիկ այրերու, կիներու եւ անչափահասներու այդ թշուառ բազմութիւնը»։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ.— Նոր «հիւանդութիւն» մը տարածուած է Աւստրալիոյ կարգ մը Հայերուն մէջ,—անուն փոխելու կամ իրենց ազգութիւնն ու ծագումը ուրանալու վատութիւնը։ Հնդկաստանէն կամ Եգիպտոսէն հոն գացող նորեկներ սկսած են Գրիգորեանը փոխել Կրէկըրիի, Յակոբեանը՝ Ճէքսընի, Հայրապետեանը՝ Պէյլըրի եւն., ինչպէս կը գրէ պոլսական թերթ մը, քաղելով նամակէ մը։ Վերջերս Մէլպըրնի մէջ մեռած է Գրիգոր Կարապետ Սիմիթեան, Կեսարացի, 63 տարեկան։

նան ամրանալ, եւ որուն դէմ յարձակելու համար հսկայական միջոցներ եւ տարիներու պատրաստութիւն պէտք պիտի ըլլայ։

Ահա թէ ինչու Մ. Նահանգները մօտէն կը շահագրգռուին Արեւմտեան Եւրոպայի ճակատագրով։

Մարշըլի ծրագիր, ամերիկեան քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ, որոշ տկարութիւն մը հանդէպ Ֆրանքոյի, «բարոյական» նեցուկի դիրքը Պրիւքսէլի դաշնագիրը կնքող ազգերու համար, բոլոր այս երեւոյթները կը ձգտին միեւնոյն նպատակին.— հեռացնել Եւրոպայի այս մասը Խ. Միութենէն, կազմելով չէզոք գօտի մը։ Երկաթէ վարագոյրին ամէն մէկ յառաջացումը պատերազմ մը կորսնցնելու տպաւորութիւն կը թողու Մ. Նահանգներուն մէջ։ Ձեխոսլովաքիոյ պետական հարուածը 200 հիւլէական ուժ կը ներկայացնէ, ըսած է Ամերիկացի մը։ Ան Եւրոպայի բանալին է, որ Ռուսիոյ համար առաջնակարգ պաշտպանողական եւ յարձակողական դիրք մը կը ներկայացնէ եւ որուն կարեւորութիւնը գիտեն Ամերիկացիները։

Եթէ Խ. Միութիւնը շարունակէ իր յառաջացումը դէպի Արեւմուտք, Ամերիկան պիտի դիմադրէ։ Բայց ե՞րբ, եւ ո՞ւր։ Մ. Նահանգներու պաշտպանողական գիծը պիտի ըլլայ Էլպա՞յի, Պիրենեան լեռներո՞ւն թէ Լոնտոնի մէջ, ոչ ոք գիտէ։ Որոշ է որ ամերիկեան ռազմավարութիւնը նկատի ունի այդ գիծերը։ Մ. Նահանգներու, զինուորական թէ պետական մարդիկը վճռած են չքել արեւմտեան Գերմանիան եւ կասեցնել ռուսական ծաւալումը, Եւրոպայի մէջ, նախ դիւանագիտութեամբ, ի հարկին զէնքով։

Այս բոլորէն չի հետեւիր թէ պատերազմը անխուսափելի է։ Բարեբար ուժեր ալ չեն պակսիր։

Ք.

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼՈՍԻ (Քալիֆորնիա) էպվօթըր — Քէթ հաստատութեան երգի մրցման ունկնդրութեան որուն կը մասնակցէին Մ. Նահանգներու ամէն կողմերէն 1400 նորահաս երգողներ երկու սեռէ, մրցանակ շահող երկու երգիչներէն մէկն է նորահաս երգչուհի Լուսին Արմաղանեան, «տրամաթիք — սոփրանօ»։ Այս առթիւ ստացած է 2000 տոլարի պարգեւ մը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ Օր. Գ. Ղազարոսեան անթենի վրայ ներկայացուցած է երաժշտական յայտագիր մը, որ մօտ կէս ժամ տեւած է։ Յայտագրին մէկ մասը յատկացուցած էր իր հեղինակած գործերուն, զորս հեղինակը ինք նուագած է, իսկ միւս մասը կը բաղկանար երգերէ, Օր. Ղազարոսեանի եւ Գուրգէն Ալէմշահի գործերէն, զորս երգած է տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Նորմա Գազանճեան։

ՀՕԼԻՒՈՒՏԻ մէջ մեռած է երիտասարդ արուեստագէտ մը, Հէրրի Մինասեան, որ ունէր անձնական արուեստանոց մը (սթիւտիօ)։

ԱԹԷՆՔԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ հաստատութեան մասին հրատարակուած տեղեկագրէ մը կ'իմանանք թէ Ֆիքսի իրիկուան ճաշարանէն կ'օգտուին տոմսի գին մը վճարելով (ամսական 3000 դրախմի) 190ի չափ չքաւոր, եւ տկար մանուկներ։

Կը բաժնուի շաբաթը երեք անգամ շուրջ 120 անձի համար ճաշ, տունը ուտելու համար։ Նաեւ 25 պնակ տաք կերակուր Թաղին դպրոցներէն մէկուն։ Ամերիկեան կազմակերպութիւն մը ամէն օր աժան գինով կը բաժնէ Գարակէօզեանի խոհանոցին մէջ պատրաստուած տաք կերակուր, 150 բաժին, որոնք կը բաժնուին Թաղին հայ ծերերուն։ Գալով առողջապահութեան, մասնաւորպէս պայքար մղուած է աչքի հիւանդութեանց դէմ, որոնք մեծ չափով նուազած են։ Խնամք կը տարուի նաեւ ակռաներու։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ (յապաղած).— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղը, որ ունի 24 անդամներ եւ մկրտուած է քաջ յեղափոխական Հրայրի անունով, իր կազմութեան անդրանիկ տարեդարձին առթիւ հանդէս – խնջոյք մը սարքած էր, «Միւթիւալիթէի» սրահին մէջ, Յուլիս 18ին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի։

Առաւօտ կանուխ, «Հրայր»ի խոստմնալից երիտասարդ – երիտասարդուհիները գործի ձեռնարկած էին խումբին պատասխանատու ընկեր Գ. Փարիզեանի ղեկավարութեամբ, ապահովելու համար հանդէսին յաջողութիւնը։

Կէսօրէն վերջ սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ։ «Նոր Սերունդ»ի վարչութեան ատենապետուհի Օր. Ադամեան հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ խումբը բեմին առջեւ վայելչօրէն շարուած երգեց Ֆրանսերէն քայլերգը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս։ Յետոյ օրիորդը կարդաց Նոր Սերունդի մասնաճիւղին կողմէ պատրաստուած ուղերձ մը։ Միջանկեալ ըսենք թէ մասնաճիւղին բոլոր անդամները կ'արտայայտուին մաքուր հայերէն։

Երգերու եւ արտասանութեանց մասնակցեցան, մեծ յաջողութեամբ, Օրիորդներ.— Բերուզ Ադամեան, Սիրանուշ Տօնոյեան, Գայծառ Գասպարեան, Մաննիկ Փափազեան։ Գ. Արզումանեան (Մարսէյլէն) նոյնպէս ուղերձ մը բերած էր կեդրոնի վարչութենէն։ Նաեւ Օր. Գայիանէ Զաքարեան, Մարգրիտ Տօնոյեան։ Օր. Ժագլին Երէցեան։ Գ. Գեղամ Պօղոսեան, որ Մարսէյլէն եկած էր, ներկաները ոգեւորեց իր ծիծաղաշարժ կատակախօսութեամբ։

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբին վարիչը՝ ընկեր Յակոբ Անճեան խօսք առնելով ջերմապէս գնահատեց Նոր Սերունդի մէկ տարուան յաջող գործունէութիւնը եւ մաղթեց որ գալիք տարի կրկնապատկուի թէ գործունէութեամբ եւ թէ համրանքով։ Ս. Բրուտեան եւս երկու խօսքով վեր հանեց Նոր Սերունդի անհրաժեշտութիւնը։

Ընկեր Վաղարշակ Տէր Վարդանեան, որ Մարսէյլէն եկած էր իբրեւ ներկայացուցիչ Շրջ. կոմիտէի, կրակոտ բանախօսութեամբ մը պարզեց Դաշնակցութեան դերը Նոր Սերունդին կազմակերպութեան մէջ, «Հայը Հայ պահելու» նշանաբանով։ Եւ ներբողեց մեր երիտասարդներուն յաջողութիւնները ամէն տեղ։

Նոր Սերունդի կողմէ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ «Խէչոյի Թուղթը»։ Գնահատելի էին երեք խաղացողները։

Երկու շիշ ընտիր գինի աճուրդի դրուեցաւ ղեկավարութեամբ դերասան Գեղամ Պօղոսեանի եւ գոյացաւ 9850 ֆրանք։ Շահեցաւ Գ. Քիպրիթճեան որ կրկին Նոր Սերունդին նուիրեց։ Հանդէսը տեւեց մօտ 3 ժամ, յետոյ սկսաւ բուն խնջոյքը, որ վերջացաւ ուշ գիշերին։

Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները Ն. Ս. «Հրայր» խումբի վարիչներուն եւ անդամներուն։

Թղթակից

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ.— Լճէի Հայրենակցական Միութիւնը Օգոստոս 1ին դաշտահանդէս մը կազմակերպած էր «Պաղ աղբիւրին» մօտիկ դաշտին մէջ։

Հոն էին Լիոնէն, Տէսինէն, Փոն տը Շէրիւէն, Վիէննէն հայրենակիցներ ինչպէս նաեւ Սէն Մորիսի Հայերը մեծամասնութեամբ։

Կէս օրին ուրախ զուարթ կը ճաշենք, ժամը 3ին Գ. Քիլէրճեան կը բանայ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, կը խօսի օտարութեան մէջ գտնուող Հայերու պարտականութեան ու նաեւ մեր սիրելի հնաւոր հայրենիքին մասին։ Յետոյ արտասանութիւններ, երգեր, պարեր ու խմբապարեր։ Ուրախ ենք բոլորս որ հոն հայկական է ամէն ինչ ու կը վայելենք զուտ հայկականը։ Ուշ ատեն կը բաժնուինք իրարմէ՝ մաղթելով այսպիսի առիթներ ունենալ միշտ, քանի որ մեր մեծերը կ'ուզեն որ մենք հայ ապրինք օտարութեան մէջ։

Ասատուր Վարդանեան

ԽՄԲ.— Այս մաքուր հայերէնը— առանց սխալի — գրած է պատանի մը, հետեւեալ երկտողը կցելով իր նամակին.—

Սիրելի «Յառաջ», ես 14 տարեկան եմ եւ կը սորվիմ հայերէն գրել ու կարդալ, Սէն Մորիսի Սահակ Մեսրոպ դպրոցին մէջ, շաբաթը երկու անգամ դաս առնելով։ Կը խնդրեմ ձեզմէ որ իմ առաջին քայլս քաջալերէք տեղ տալով ձեր թերթին մէջ մէկ անկիւնը։ Պիտի ջանամ ասկէ վերջ երբեմն գրել այստեղի անցուդարձէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ժ.

Մինչդեռ Երազգաւորի մէջ հարսանեաց տօնախմբութիւններ կը կատարուէին, Դուինի մէջ ուրիշ բան մը տեղի կ'ունենար։ Հոն ալ երկրի զանազան կողմերէն կը հաւաքուէին իշխաններ, առանց շուքի եւ փայլի։ Ամէն մէկ իշխան կ'աշխատէր որ ժողովուրդը չճանչնայ զինք. կ'ուզէր անակնկալ կերպով ներս մտնել Դուին եւ աննկատելի դուրս գալ անկէ։

Լուսնալու մօտ էր արդէն, երբ խումբ մը ձիաւորներ կը շտապէին դէպի Դուին։ Խմբի առջեւէն կ'երթար մարդ մը, գեղեցիկ արաբական նժոյգի վրայ նստած, իսկ ետեւէն կուգային իր թիկնապահները։

Այս մարդը, ինչպէս կ'երեւար, ամբողջ գիշերը ճամբայ քալած էր. ձիերն արդէն յոգնած էին, բայց ան կրկին անխնայ կը մտրակէր իր ձին եւ կը շտապէր որ դեռ լոյսը չծագած Դուին հասնի։ Հեռուէն երեւցին քաղաքին պարիսպները։ Խմբի գլխաւորը նայեցաւ եւ գոհունակութեան ժպիտ մը անցաւ շրթունքներուն վրայէն։

— Վերջապէս, ըսաւ ան եւ դանդաղեցուց ձիուն ընթացքը։

Ապա մտաւ Դուինի լուռ փողոցները եւ ձին յանձնելով իր թիկնապահներէն մէկուն, ինքը ոտքով գնաց Աշոտ սպարապետի պալատը։

Ներս մտաւ թէ չէ՝ Աշոտ սպարապետը, որ ըստ երեւոյթին կը սպասէր այդ հիւրին, գրկեց զայն եւ համբուրեց։

— Վերջապէս եկար, արքայ, ըսաւ Աշոտ սպարապետը. ես շատոնց կը սպասէի քեզի։

— Ճիշդ է, քիչ մը ուշացայ ես։ Բայց ո՞վ կայ այստեղ, Քուռակը եկա՞ւ թէ չէ. ի՞նչ լուր ունի Երազգաւորէն։

— Քուռակին կը սպասեմ ամէն վայրկեան։

— Ես այստեղ եմ, տէր իմ, լսուեցաւ յանկարծ Քուռակի ձայնը։

Աշոտ Սպարապետը եւ նոր հիւրը, որ Գագիկ Արծրունին էր, ետ նայեցան եւ տեսան որ Քուռակը դրան առջեւ կանգնած՝ իր ցանցառ պեխերը կը սրէ։

— Ե՞րբ եկար դուն, Քուռակ, հարցուց Աշոտ սպարապետը։

— Ճիշդ հիմա Երազգաւոր քաղաքէն կուգամ։

— Իսկ Անձեւացեաց եւ Ռշտունեաց իշխանները ո՞ւր մնացին։

— Քիչ ետք այստեղ կ'ըլլան երկուքն ալ։

— Հեղինէն տեսա՞ր հոն։ Ի՞նչ կ'ընէ։

— Աշոտ Երկաթի հարսնիքին ուրախութիւն կ'ընէ եւ կը պարէ։

— Անիծեալ ըլլայ, մրմռաց Գագիկ եւ աչքերը կատաղութեամբ լեցուեցան։

Շուտով հաւաքուեցան նաեւ միւս իշխանները, — Անձեւացեաց Ատոմ իշխանը, Ռշտունեաց իշխանը, Ուտէացւոց վրայ Աշոտ Երկաթի կողմէ վերակացու կարգուած Մովսէսը եւ ուրիշները։ Երբ լրացաւ դաւադիր իշխաններու թիւը, ամէնը մէկ փակուեցան սենեակի մը մէջ եւ խորհուրդի նստեցան։

Անոնք դաւադրութիւն կը սարքէին իրենց օրինաւոր թագաւորին դէմ. չէին ուզեր թագաւոր տեսնել Աշոտ Երկաթը. անոր նախանձը կուրացուցած էր զանոնք. բայց տարակոյս չկար որ իրենք ալ պիտի իյնային իրենց փորած փոսին մէջ եւ օտարը պիտի ուրախացնէին։ Եւ օտարը հեռու չէր. Եուսուֆ աչքը չէր հեռացներ Հայաստանէն. շատ համեղ էր այդ պատառը, բայց դեռ ժամանակ չունէր անով զբաղելու։

— Իշխաններ, մի մոռնաք որ Աշոտ Երկաթը իր փոքրաթիւ զօրքերուն վստահած՝ շուտով պիտի արշաւէ Դուինի վրայ, զայն ալ Կողբափիճակին հասցնելու համար, ըսաւ Ռշտունեաց իշխանը։

— Թող գայ, մենք պատրաստ ենք ընդունելու զինքը, պատասխանեց Աշոտ սպարապետ։ Բայց դուն ճիշդ լսեցի՞ր ինչ որ ըսիր հիմա։

— Քուռակը հաղորդեց ինծի լուրը. ան իր ականջով է լսեր, թէ ինչպէս Աշոտ Երկաթը սպառնացեր է Դուինը հող ու մոխիր դարձնել։

— Եուսուֆի կողմէ մեր խնդրանքով ուղարկուած զունդը անոր հետ է. կռուի ամենավճռական վայրկեանին այդ զունդը իր զէնքը կը դարձնէ Աշոտի դէմ, այնուհետեւ մեզի կը մնայ մեր զունդերով յարձակիլ Աշոտ Երկաթի վրայ եւ ջարդել իր զօրքերը։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Ցուանայի եօրիւն հոգերը

Ելմտական օրինագիծը, որ Ազգ. Ժողովին կողմէ քուէարկուած էր 215ի դէմ 325 ձայնով, այժմ կը քննուի Հանրապետութեան խորհուրդին կողմէ։

Հաւանական չէ որ մեծ դժուարութիւններ ծագին այս ժողովին մէջ։ Ընդդիմադիրները իրենց բոլոր փամփուշտները սպառեցին Ազգ. Ժողովին մէջ, ուր վիճաբանութիւնները շարունակուեցան չորեքշաբթի ցերեկ եւ գիշեր, մինչեւ առաւօտեան ժամը 5.10։ Համայնավարները ամէն առաջադրութիւն փորձեցին, բայց մեծամասնութիւնը ապահովուած էր արդէն, իսկ Փոլ Ռէյնոյի սկզբնական ծրագիրն ալ բաւական «կլորցած»։

Հանրապետութեան խորհուրդին վաւերացումէն վերջ, Անտուան Մառիի դահլիճը գործի պիտի ձեռնարկէ այնպիսի լիազօրութիւններով որոնք ոչ մէկ կառավարութեան տրուած են, ազատագրութենէն ի վեր։

Այսպէս, պիտի կրնայ պետական պաշտօնատուններ ջնջել, կրճատել զինուորական վարկերը որոնք ելմտացոյցին մէկ երրորդը կը կազմեն, վերակազմել ընկերային ապահովութիւնը, բարեկարգել հարկային դրութիւնը եւն.։

Այժմ շատ բան կախում ունի աշխատաւորներու դիրքէն, մանաւանդ որ համայնավարները անդադար կը հրահրեն պայքարը։ Վարչապետը երէկ խորհրդակցութեան հրաւիրեց աշխատակցական եւ գործատիրական միութեանց ներկայացուցիչները, քննելու համար ապրուստի սղութեան եւ աշխատավարձքի յաւելման խնդիրները։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ միւս կազմակերպութիւնները կը պահանջեն կա՛մ կրճատել գիները եւ կամ աւելցնել օրավարձը։ Կը պահանջուի նաեւ 12.900 նշանակել նուազագոյն աշխատավարձը, 173 ժամուան համար։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ենթակայ ըլլալով համայնավար ղեկավարութեան, կը սպառնայ գործնական միջոցներու դիմել, եթէ գոհացում չտրուի։ Միւսները աւելի չափաւոր են, նկատի առնելով երկրին տնտեսական վիճակը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ 12 Գերմաններ Պելճիոյ մէջ, եւ պիտի գնդակահարուին մօտերս։ Առաջին անգամ է որ գերման պատերազմի ոճրագործներ կը դատապարտուին պելճիական ատեանի մը կողմէ։ Բոլորն ալ ամբաստանուած էին իբրեւ մեղսակից քաղաքացիներու ջարդին, Մոնս – Շարլրուայի շրջանին մէջ, ազատագրութենէն քանի մը օր առաջ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՅԷՆ փախած զօրավար մը, Անտոնին Հազալ, որ այժմ Ամերիկա կը գտնուի, յայտարարեց թէ համայնավարները անխնայ կը մաքրագործեն բանակը, եւ թէ 5—6000 սպաներ կրնան դուրս ձգուիլ։ Զօրավարը, որ նախապէս զինուորական խորհրդականն էր նախագահ Պենէշի, աւելցուց թէ այլեւս գոյութիւն չունի չեխ օգանաւային ուժը եւ բանակն ալ քայքայուած է, թէ Վարշաւայի վերջին խորհրդաժողովին մէջ ռուս սպաներ բացէ ի բաց անարգեցին չեխական բանակը, թէ Շքոտա զինագործարանին, Պաթա գործարանին (կօշիկ) եւ ուրիշ հաստատութեանց արտադրութեան մեծ մասը Ռուսաստան կը փոխադրուի եւն.։

ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ կրճատելով քան տողի վերածելու եւ ոչ թէ առաջին, այլ վերջին էջերը հրատարակելու համար օրէնք մը առաջարկուեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ։ Պատկերներն ալ պիտի արգիլուին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Նոր Ժամանակներ» թերթը կը մեղադրէ Չեխոսլովաքիոյ նախորդ նախագահը՝ Պենէշը, թէ պատերազմին ատեն թոյլ չէ տուած որ ժողովուրդը «գործօն» պայքար մղէ ֆաշական հարստահարիչներուն դէմ։ Պատերազմէն վերջ ժողովուրդը իր օճիքը ազատեց անոնցմէ որ սըխալներ գործեցին»...

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ֆրանսական շրջանին (Վիւրթըմպէրկ) գերման սէնաթքներու ներկայացուցիչը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ բանուորները պիտի մերժեն քանդել այդ շրջանին 38 մեծ գործարանները, ինչպէս որոշուած է։ Նէճնայի նախկին քաղաքապետն ալ (ընկերվարական) որ փախած էր Գերմանիոյ խորհրդային շրջանէն, յօդուածով մը կը պատուիրէ բանուորներուն ընդդիմանալ գործարաններու քանդումին։ «Քանդումի ծրագիրը կը կործանէ Գերմանիան եւ կը խափանէ Եւրոպայի վերաշինութիւնը»։

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ Դշ. օրուան նիստին մէջ, արեւմտեան պետութիւնները նորէն պարտուեցան։ Ինչ փոփոխութիւն որ կ'առաջարկէին խորհրդային բանաձեւին մէջ, կը մերժուէր 2—3ի դէմ 7 ձայնով։ Անգլեւաքսոն թերթերը կը դրեն թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ ռուսական գետի մը վերածել Դանուբը եւ թէ իրենք պիտի չհամակերպին այս բռնութեան։

ՉՐՈՅՑԻ ՄԸ համաձայն, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան եւ Հունգարիա դիմում պիտի կատարեն, օգտուելու համար Մարշըլի ծրագրէն։ — Ուրիշ զրոյց մը կ'ըսէր թէ Ռումանիա մօտերս պիտի կցուի Խ. Միութեան, բայց անմիջապէս հերքուեցաւ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Գուլվար Օտտոյի «Խատիսեան» խումբի կողմէ, այս կիրակի։

Կը ներկայացուի «ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»։ Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ։ Առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայանը

ՄԵԾ ԽԱՐՈՒԿԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Արենուշներու, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ։ Կափի շրջան ԼԱ – ՔՈՒԻ մէջ։

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ Փարիզի հարիւր հայ – արենուշներուն, որոնք մէկ շաբաթէ ի վեր բանակումի եկած են։ Կը նախագահէ Պելժիոյ հայ արենուշներու խմբապետուհի Օր. Սիրանուշ Սուազեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Տեղի պիտի ունենան սկաուտական խաղեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին մօտակայ վայրերը բանակումի եկող հայ սկաուտական բոլոր խումբերը եւ հասարակութիւնը։

Կափէն առնել օթօքար եւ իջնել՝ La Guinguette sur la route de Cap à Grenoble, ուր իրենց կը սպասեն հայ արենուշներ։ (ԿՆԻՔ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլ, Փրատոյի եկեղեցին, ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԲՐՈՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆի (ծնեալ Աթմաճեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Սգակիր ամուսինը՝ Շաւարշ կը հրաւիրէ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Թագուհի Ց. Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս Երկուշաբթի, 16 Օգոստոս հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ կը մատուցուի ի յիշատակ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի

(Մէրտէկէօզցի) (Ծնեալ՝ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

Մարսէյլ, Փրատօ, Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամներն ու ազգականները։

Այս առիթով, հանգուցեալին զաւակները՝ Տիկին Սրբուհի Կարապետեան, Գ. Գ. Եղիշէ, Յակոբ եւ Կարապետ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Ազքատախնամ – Որբախնամ Միութեան՝ 2000 ֆրանք, Պետական Հայ Կարմիր Խաչին՝ 2000 Ֆր. եւ Կապոյտ Խաչին 2000 Ֆրանք։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երէց սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն։

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ։

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել։

4.— Երիտասարդութիւնը ինչ ուղի՞ց կամ կրցաւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական գիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ։

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին Ֆրանսահայ գաղութը։

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու։ Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար։

Պայմանաժամ չենք սահմաներ։ Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստ. երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերուհի Ս. Անդրէասեանի բնակարանը, rue Emile Zola 13։ Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը։

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ.— Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը։ Գեր. Տէր Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ։

Բշ. օր Ս. Գատարագ մեռելոցի, հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 14 Août 1948 Շաբաթ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4608–Նոր շրջանի թիւ 1027 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆՔ

— Ո՞ւր մնաց «անձեռնմխելին», կը հարցնէինք Յունիս 17ին, ակնարկելով Հայկ. Դատի յանձնախումբին վստահուած գումարներուն:

— « Առաջին օրէն յայտարարուեցաւ եւ այս թերթը եւս պարտք սեպեց պարբերաբար յիշեցնել թէ ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻ պէտք է մնան այդ գումարները :

« Կը մնա՞ն,— Ստիպուած ենք հրապարակաւ ուղղել այս հարցումը, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը »:

Անշուշտ «պաշտնի » մանրամասնութիւններ չէ որ կը սպասենք, անգամ մը եւս կրկնելով նոյն հարցումը :

Գիտենք որ Յանձնախումբը վերջին անգամ ընտրուած էր 1946 Փետրուար 4ին, ժողովի մը կողմէ որ այսօր գոյութիւն չունի: Հարկաւ ձեւ մը պիտի գտնէր, իրենց հաշիւները ներկայացնելու համար, բոլոր մանրամասնութիւններով :

Որքան կրցանք ստուգել, Յանձնախումբը վերջին ժողով մը գումարելով 1948 Փետրուար 4ին, ինքզինքը լուծեալ հռչակած է: Այս առթիւ Ֆր. Ազգ. Միութիւնր յանձն առած է համագումար մը հրաւիրել, երկու տարուան հաշիւները ներկայացնելու եւ նոր մարմին մը ընտրելու համար :

Տեղեկութիւն չունինք թէ որեւէ գործողութիւն կատարուա՞ծ է, այդ օրէն ի վեր :

Յանձնախումբին պարբերական տեղեկատուն դադրած, քարտուղար, խմբագիր եւ այլն արձակուած ըլլալով, ծախքի դուռներն ալ փակուած են:

Ուրեմն, չօշափելի գումար մը պէտք է մնացած ըլլայ գանձապահին քով :

Ո՞րքան է այդ գումարը: Անձեռնմխելի՞ կը մնա՞յ, ինչպէս որոշուած էր սկիզբէն իսկ:

Եթէ այսօր ստիպողական աշխատանքներ չկան Հայկական Դատին համար, այդ չի նշանակեր թէ տրամադրուած գումարներն ալ պէտք է հալին, ուրիշ նպատակներու յատկացուելով :

Միշտ ալ կրնան առիթներ ներկայանալ, Հայկական Դատ հետապնդելու համար: Որքան լայն ըլլան դրամական միջոցները, այնքան լաւ :

Անոնք որ առատաձեռնօրէն մասնակցեցան հանգանակութեան, այս գիտակցութեամբ կը վճարէին : Յաճախ պատահած է որ վստահութեան խնդիրներ յարուցուին եւ մենք պաշտօնական հասցէն տուած ենք :

Արդ, մեր քաղած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ երբ յանձնախումբը կը գործէր տակաւին, մէկ ձեռքով 100.000 ֆրանք տրուած է Ազգ. Միութեան (Ճակատ), ի հաշիւ Հայաստանեան ցուցահանդէսի մը, իսկ 400.000 ֆրանք ալ՝ ալպոմի տպագրութեան համար :

Յանձնախումբը իբրեւ փոխառութիւն ստացած ըլլալով 400.000 ֆրանքի գումարը, կը խոստանայ վերադարձնել առաջին առթիւ:

Ուրեմն տպագրութեան կը յանձնեն ալպոմները եւ կը փորձեն սպառել,նախ կլոր սեղանի մը շուրջը հրաւիրելով կարգ մը Ջոջեր, յետոյ ծախու հանելով խանութէ խանութ :

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին, բայց կարծողներ կան թէ հազիւ 200.000 կը գոյանայ: Ուրեմն, Ազգ. Ճակատը կը մնայ պարտական:

Տակաւին չենք յիշեր ուրիշ « դիւանագիտական» ծախքեր, որոնք չօշափելի գումար մը կը կազմեն :

Ամէն պարագայի մէջ, հանրային կարծիքը իրաւունք ունի հաշիւ պահանջելու :

Այնքան ալ մեծ գաղտնիքներ չկան, դիւանագիտութիւն փորձելու եւ խուսափողական դիրք մը բռնելու համար :

Քանի որ Յանձնախումբը լուծուած է, կը նշանակէ թէ ուրիշներ ստանձնած են այս աւանդ գումարին ալ պահպանումը :

Ովքե՞ր են այդ «ուրիշները»: Յանձնախումբին երբեմնի անդամնե՞րը թէ տարբեր անհատներ: Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ մնացեալ գումարները պիտի մնան բացարձակապէս անձեռնմխելի :

Այս հարցումները անոր համար որ, Ներգաղթի հանգանակութեան հաշիւներն ալ մանրամասն բացատրութեան կը կարօտին :

Այդ մասին կը խօսինք ուրիշ առիթով մը: Եւ պէտք է որ խօսինք, երբ միջոցներ կը խորհուին, երկրորդ հանգանակութեան մը համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ...

Մարսէյլի առաջնորդարանի քարտուղարը նամակով մը կը լուսաբանէ յուղարկաւորութեան մը առթիւ ծագած ըսի – ըսաները (Տես Դ. էջ):

Այս առթիւ կը պատասխանէ նաեւ տեղական թերթի մը բանսարկութեան .

— « Մարսէյլը երբեք 12 քահանաներ ունեցած չէ, անոնց առաւելագոյն թիւը 8 եղած է: Իսկ ներկայիս Մարսիլիոյ քահանաները թիւով չորս հոգի են, եւ արուարձաններու երեք եկեղեցիները փակուած են քահանայի պակասութեան պատճառաւ: Այսչափ քահանաներով անկարելի է կառավարել Մարսիլիոյ նման բազմամարդ գաղութի մը կրօնական գործերը»:

Գ. քարտուղարը կը վախնայ որ ուրիշ անգամ ալ անպատեհութիւններ ծագին, քահանաներու այս համրանքով:

« ... Եթէ հայրապետական պատուիրակ Արտաւազդ արք. ընդ առաջ երթալով Մարսիլիոյ բարեպաշտ ժողովուրդին խնդրանքին, բարեացակամութիւնը ունեցած ըլլար քանի մը քահանաներ ձեռնադրելու, առաջնորդարանը ամէն օրուան իր հերթապահ քահանան կ'ունենար, որով նման ցաւալի պատահարներու տեղի չէր տըրուեր»:

Կարելի՞ էր իմանալ թէ կաթող. պատուիրակը ինչո՞ւ ընթացք չի տար այս տարրական խնդրանքին :

Ինք շատ լաւ գիտէ որ երկու քահանաներ Ամերիկա գացին Փարիզէն, երկուք ալ՝ Մարսէյլէն: Առանց հաշուելու հինգերորդ մը որ Հայաստան փոխադրուեցաւ :

Թերեւս ուրիշներ ալ կան որ կարգի կը սպասեն, համաձայն... Մարշըլի ծրագրին:

Անշուշտ իր ձեռքը չէ արգիլել այս արտածում – ներածումը:

Բայց, նորեր ձեռնադրե՞լն ալ իր ձեռքը չէ: Մանաւանդ որ թեկնածուները շատոնց պատրաստ են: Անունններն ալ իրեն հաղորդուած:

Դիւանագիտութի՞ւն թէ «երկիւղ Տեառն» :

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ աշխատանքի դաշնակցութիւնը որոշեց ընդհ. գործադուլ յայտարարել 24 ժամուան համար, իբրեւ բողոք անգլիացի կառավարիչին յայտարարութեան որ կ'ըսէր թէ կղզին պիտի մնայ բրտանական գաղթավայր, մասնաւոր սահմանադրութեամբ:Բողոքի ժողովներ գումարուեցան Նիկոսիոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, ինքնավարութիւն պահանջելու համար :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Արաբները պայթեցուցին Լատրունի ջրամբարը, ինչ որ պիտի սաստկացնէ ջուրի տագնապը: Այս դէպքը հաղորդուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին, իբրեւ դրժում զինադադարի :

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ Եչ. օրուան նիստին մէջ, բրիտանական պատուիրակը քարտէս մը ցուցնելով յայտարարեց թէ Ռուսիա եւ Ուկրայնա երբեք իրաւունք չունին մասնակցելու այդպայ յանձնաժողովին , քանի որ դըկից չեն Դանուբի: Ամերիկեան պատուիրակը չի ուզեր որ իր երկիրն ալ մասնակցի, բայց կը պահանջէ ճանչնալ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ իրաւունքները, որովհետեւ երկուքն ալ գետեզերեայ պետութիւններ են: Տիկին Աննա Փաուքըր, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, նորէն բուռն ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ 1921ին Անգլիաեւ Ֆրանսա իրաւունքներ ստացած են «խաբէութեամբ» :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ պալքանեան յանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը պահանջէ Ալպանիայէն, Պուլկարիայէն եւ Եուկոսլաւիայէն անմիջապէս զինաթափ ընել եւ արգելափակել Յունաստանէն փախած ապստամբները :

12 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ, որոնք կ'աշխատէին Պէլֆորի մէկ գործարանին մէջ, ձերբակալուեցան, ամբաստանուած ըլլալով թէ տասը ժամ անընդհատ խոշտանգած են իրենց մէկ ընկերը : Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ նախ ձաղկած են կաշիէ խարազանով մը, յետոյ մերկացնելով ջուրը նետած, յետոյ վզին պարան մը անցընելով հանած եւ ծունկի վրայ քալել տուած են, իբրեւ գող :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը հերքէ այն զրոյցները թէ բանակցութիւն կը կատարուի ֆրանքը արժեզրկելու համար :

Հինգերորդ տեսակցութիւն Մոլոթովի հետ

ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՅԱՅՏՆԻ ՉԷ ՏԱԿԱՒԻՆ

Արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները Եչ. օր իրենց հինգերորդ տեսակցութիւնը ունեցան Գ. Մոլոթովի հետ: Խօսակցութիւնը տեւեց երկու ժամ 40 վայրկեան: Պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, ամերիկեան դեսպանը յայտարարեց թէ չի կարծեր որ վերջին տեսակցութիւնն ըլլայ այս: Եւ աւելցուց.— « Տակաւին եզրակացութեան մը չեկանք »:

Երեք ներկայացուցիչներն ալ աւելի զուարթ կ'երեւային այս անգամ: Ամերիկեան դեսպանը հաւանութիւն յայտնեց, երբ թղթակից մը դիտել տուաւ թէ «այնքան յոգնած չէ»այս անգամ: Յետոյ ըսաւ թէ «հաճելի էր»իրենց խօսակցութիւնը Գ. Մոլոթովի հետ :

Տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Գ. Սմիրնով, Խ. Միութեան արտաքին նախարարին օգնականը: Այս տեսակցութենէն վերջն ալ արեւմտեան երեք ներկայացուցիչները ամերիկեան դեսպանատունը գացին, խորհրդակցելու եւ հաւաքական տեղեկագիր մը խմբագրելու համար:

Փոխ – նախարար Զորինի հետ կատարուած խօսակցութենէն ի վեր, այս վեցերորդ տեսակցութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ Խ. Միութեան վարիչներուն հետ, ելք մը գտնելու համար: Երրորդ այցելութեան ներկայ էր նաեւ Սթալին:

Հակառակ խիստ գաղտնապահութեան, իրազեկներ կը հաւաստեն թէ չորրորդ տեսակցութեան առեն Ռուսերը պարզած են իրենց տեսակէտները, ուրեմն տրամաբանական է ենթադրել թէ հինգշաբթի օր ալ արեւմտեան պետութիւնները հաղորդեցին իրենց պատասխանը :

Ուրիշներ կը կարծեն թէ խօսակցութիւնները այնպիսի կէտի մը հասած են որ, այլեւս անհրաժեշտ է եզրակացութեան մը յանգիլ, ուղղակի դիմելով Սթալինի: Լոնտոնի համայնավար օրկանը կը գրէ թէ Խ. Միութիւնը չուզեր խօսիլ Պերլինի պաշարման վրայ, մինչեւ որ նախապէս համաձայնութիւն մը չգոյանայ ամբողջ գերմանական հարցի մասին:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Նոյն հինգշաբթի օրը երբ երեք ներկայացուցիչները կը խօսակցէին Մոլոթովի հետ, Պերլինի անգլիական եւ ամերիկեան ոստիկանները ետ կը մղէին խորհրդային շրջանէն ղրկուած գերման ոստիկաններ: Կռիւ չծագեցաւ, բայց որոշ է փոխադարձ բռնութիւնը, այն օրէն ի վեր որ երկուքի բաժնուեցաւ Պերլինի ոստիկանութիւնը: Ռուսական շրջանէն եկած ոստիկանները կ'ըսէին թէ սահմանագիծը անցան, հետապնդելու համար սեւ շուկացիներ :

★ Անգլեւասաքսոնները կը շարունակեն պաշար փոխադրել օդանաւերով: Մինչեւ հիմա փոխադրած են 90.000 թոն, որոնց 55 % Ամերիկացիները, մնացեալը Անգլիացիները :

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը ծրագիր մը կը մշակէ, վեց պետութեանց հսկողութեան տակ առնելու համար Ռուրի շրջանը, դուրս ձգելով Խ. Միութիւնը: Այդ վեց պետութիւններն են Անգլիա, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ :

Տեղեկատուն կ'ըսէ թէ «աննախընթաց բան մը պիտի ըլլայ այս գործողութիւնը Եւրոպայի պատմութեան մէջ »:

★ Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ 300 հազար գերման բանուորներ ցոյց մը սարքեցին Օգոստոս 12ին, բողոքելով գիներու սղութեան եւ ամերիկեան զինուորական իշխանութեան դէմ : Բանուորները հսկայական ժողովներ գումարեցին Հէսի նահանգին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, պահանջելով ամերիկեան կառավարիչէն որ վաւերացնէ ընկերվարական օրէնք մը, աւելի լայն իրաւունքներ տալու համար աշխատաւորներուն : Ցուցարարները ամերիկեան կառք մը տապալեցին Ֆրանքֆուրթի մէջ եւ խոշտանգեցին լուսանկարիչ մը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ..

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Գ.

Մենք, տարաբախտաբար, հնարաւորութիւն չունինք քիչ շատ բաւարար չափով հարցը ներկայացնելու հոս։ Թերթի ժլատ սիւնակները այդ հնարաւորութիւնը մեզի չեն տար. ուստի հարկադրուած ենք ընդհանուր ձեւով խօսիլ մեզ եւ բոլշեւիզմը իրարմէ բաժնող հիմնական հարցերէն առաւելաբար երկուքի՝ Ազգութեան եւ Հայրենիքի մասին։

Պայքարը այս զոյգ արժէքներու շուրջ կուգայ հինէն, Նախա — Հոկտեմբերեան շրջանէն։

Գաղափարաբանօրէն մենք եւ բոլշեւիզմը այս հարցերու մէջ կեցած էինք հիմնովին հակառակ դիրքերու վրայ։

Մեզի համար յաւիտենական արժէք մըն էր ազգը, մինչ բոլշեւիզմը զայն կը նկատէր ժամանակաւոր երեւոյթ մը։

«Ժամանակակից ազգերը, — կ՚ուսուցանէ Ստալին, — արդիւնք են որոշ պատմաշրջանի մը, արդիւնք են դրամատիրութեան ծագման։ Աւատականութեան հաշուեյարդարով եւ դրամատիրութեան զարգացումով միաժամանակ սկիզբ կը դրուէր մարդոց համախմբումին ազգութեանց հիմունքով» Ստալին — «Մարքսիզմը եւ ազգային-գաղութային հարցը», Մոսկուա, 1938, էջ 65)։

Ստալին կը կրկնէր այն, ինչ որ իրմէ առաջ վարդապետած էր Լենին.

«Ազգային հարցի հանդէպ Մարքս եւ Էնկէլս ընդհանրապէս վերաբերած են խստօրէն քննադատաբար՝ ընդունելով անոր պայմանադրօրէն պատմական նշանակութիւնը։ «Բանուորական հարց»ի բաղդատումով՝ ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար» (Լենին — «ամբողջական գործեր», հ. XVII, Մոսկուա, 1921, էջ 459—460)։

Համայնավար կուսակցութեան ԺԲ. համագումարին (17 — 23 ապրիլ 1923), ուր կը քննուէր ազգային հարցը, Ստալին, որ զեկուցաբերն էր հարցի, անդրադառնալով քիչ վերը յիշատակուած քաղուածքին, կը յայտարարէր.

«Հոս շատերը ապաւինեցան Վլատիմիր Իլիչի գրութեանց եւ յօդուածներուն։ Ես պիտի չուզէի յիշատակել անունը իմ ուսուցչիս՝ ընկեր Լենինի որովհետեւ անիկա հոս չկայ (Վլատիմիր Իլիչ՝ Լենին՝ այդ օրերուն հիւանդ պառկած էր. «Ց.»)։ Այնուամենայնիւ, ես հարկադրուած եմ յիշատակել անվիճելի ճշմարտութեան (աքսիոմայի) համգամանք ունեցող կտոր մը, որ ոչ մէկ թիւրիմացութիւն չի յարուցաներ, որպէսզի ընկերներու միտքին մէջ ոչ մէկ տարակոյս չմնայ ազգային հարցի տեսակարար կշռի մասին։ Ինքնորոշման նուիրուած յօդուածին մէջ քննարկելով Մարքսի նամակը ազգային հարցի մասին՝ ընկեր Լենին հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի.

«Բանուորական հարց»ի բաղդատումով՝ ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար։

«Հոս միայն երկու տող է, սակայն այդ երկու տողը կը վճռէ ամէն ինչ։ Ահա ասիկա է, որ գոց պէտք է սորվին (ռուսերէնի մէջ՝ «իրենց քիթին պէտք է քերթեն» — «Ց.») մեր շարք մը պահանջուածէն աւելի փութաջան ընկերները» (Լենին եւ Ստալին — «Ժողովածու Կոմկուսի պատմութեան ուսումնասիրումին վերաբերող գրութիւններու», հ. Բ., Մոսկուա, 1936, էջ 592)։

Եւ ճիշդ էր Ստալին. էականը տողերու քանակը չէ, այլ այն որակը, հիմնական գաղափարի մը այն խտացումը, որ տեղ գտած է այդ քանի մը տողերու մէջ։

Իր բարձր հեղինակութեամբ Լենին կուգար վկայելու, յիշատակութեամբը Մարքսի անուան, որ «տեսակարար կշիռ»ը ազգային հարցի, բանուորական հարցի բաղդատումով, շատ աւելի նուազ է. որ այդ իսկ պատճառով ազգային հարցը, իբրեւ ստորադաս եւ երկրորդական արժէք, ենթակայ է գերադրոյնի՝ բանուորական հարցի շահերուն։

Լենին բառերու հետ խաղալ չէր սիրեր. իր ցինականութեամբ ան իրեն մրցակից չունէր. երբ պէտք կար, երբ անհրաժեշտ կը գտնէր, ապշեցուցիչ անպատկառութեամբ մը կ՚ըսէր ամէն բառ յստակ ու որոշ։

«Ցանձին Լենինի, — այս վերջինի մահուան առիթով կը նկատէր Վ. Չերնով, — գերեզման կը մտնէ ռուս յեղափոխութեան ստեղծած նկարագիրներու մէջ ամէնէն խոշորը» («Վոլիա Ռոսիի», Փրակ, 1924, թիւ 3, էջ 36)։

Նկարագիր եւ խոշոր — ամէնէն աւելի այս ցինականութեան եւ այս անպատկառութեան իմաստով։

Եւ որովհետեւ այսպէս էր իր նկարագիրը, ուստի եւ Լենին, առանց որեւէ բան քողարկելու, պարզ ու որոշակի կը յայտարարէր.

«Մենք կը վկայենք, որ համաշխարհային ընկերվարութեան շահերը բարձր են մեր ազգային շահերէն, բարձր են պետութեան շահերէն» («Ն. Ժողովածու», Գիրք XVII, էջ 153)։

Խօսքը քանակապէս աւազի մը մեծութիւնը ունեցող հայ ժողովուրդի մասին չէ, այլ աշխարհածաւալ ռուս երկրի, խօսքը անոր ազգային եւ պետական շահերու մասին է...

Եւ Լենին իր ազգի եւ իր պետութեան շահերը վար կը դասէ «համաշխարհային ընկերվարութեան» շահերէն, որովհետեւ ընկերվարութեան մէջ միայն եւ հիմնական արժէք կը տեսնէ, մինչ ազգութեան (եւ պետութեան) մէջ՝ ժամանակաւոր եւ երկրորդական։

Ազգութեանց ծագումը կապելով որոշ պատմաշրջանի մը, իբրեւ արդիւնք քաղաքա-տնտեսական որոշ պայմաններու, Լենին եւ Ստալին առով իսկ կը նախաճշդէին ոչ միայն ազգութեանց ծագման սկիզբը, այլ եւ անոնց անհետացման պահը։

Այն պայմանները, որ ծնունդ տուած էին ազգութեանց, այդ պայմաններու վերացումով ալ պիտի վերնային նաեւ ազգերը։

Աւելի որոշ. դրամատիրութեան արգանդէն ծընած ըլլալով՝ դրամատիրութեան խորտակումով եւ ընկերվարութեան յաղթանակով ալ ընդմիշտ պիտի չքանային ազգերը։

«Պատմական քաթեկորի» մը՝ ժամանակաւոր երեւոյթ մը ըլլալով, ազգերը, իբրեւ այդպիսին, պիտի անցնէին պատմութեան, երբ պատմութեան անցնէին իրենց ծնունդ տուող պատմական — ընթացիկ եւ ժամանակաւոր — պայմանները։

«Ինչպէս ընկեր Ստալին է ասում, — փոքրաւորներէն Գ. Աբէլեան կը մեկնաբանէր «ազգերու հօրը» ուսմունքը, — ապագայում, երբ սոցիալիզմը կը յաղթանակէ միջազգային մասշտաբով եւ ոչ թէ միայն մի երկրում, — մեր սոցիալիզմի անդրանիկ երկրում, — սոցիալիզմը կոմունիզմի կենցաղ, սովորական երեւոյթ դառնալուն զուգընթաց՝ պետութեան, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ միասին կը սկսին հետզհետէ անհետանալ նոյնպէս ազգութիւնները իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրայով, — կը ստեղծուի սոցիալիստական մի ընդհանուր, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ ձեւով ընդհանուր կուլտուրա, «մի ընդհանուր լեզուով»։

Նաեւ այս «մի ընդհանուր լեզուն» ճշդելով՝ փոքրաւորը կը մեկնաբանէր.

«Ինչպէս ընկեր Ստալինն է ասում, այդ լեզուն, ի հարկէ, չի լինի ոչ վելիկոռուսական, ոչ գերմանական, այլ մի նոր լեզու կը լինի» Գ. Աբէլեան — «Հայաստանի բնակչութիւնը նախախորհրդային եւ խորհրդային շրջաններում», (Երեւան, 1931, էջ 135)։

Իսկ ինքը՝ «ազգերու հայրը»՝ Ստալին՝ որ ապիկարու օրօր կարդալով անոնց գերեզմանը կը փորէ՝ կը գրէր.

«Ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուլտուրաների բարգաւաճումը պրոլետարիատի՝ մի երկրում ունեցած դիկտատուրայի պայմաններում՝ ԱՅԴ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՆԵՐԸ ՄԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼԵԶՈՒՈՎ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՄԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՄԷՋ Ի ՄԻ ՁՈՒԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ (ընդգծումները՝ մեզմէ — «Ց.»), այն ժամանակ, երբ պրոլետարիատը կը յաղթանակի ամբողջ աշխարհում, եւ սոցիալիզմը կը դառնայ կենցաղ, — հէնց սրանումն է ազգային կուլտուրայի լենինեան հարցադրման դիալեկտիկութիւնը» (անդ, էջ 135)։

«Հայերէն»ը՝ ահաւոր է, ճիշդ բարբարոս (թարգմանչի շնորհիւ), սակայն որոշ ճիգով մը՝ իմաստը լրիւ հասկնալի։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Կեանքը Խ. Հայաստանի մէջ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱՊԱՂԻՆ 25 ԱՄԵԱԿԸ.— «Փրաւտա»ի սեփական թղթակիցը կը գրէ Ստեփանակերտէն թէ Յուլիս 24ին տեղի ունեցած է աշխատաւորներու պատգամաւորներու մարզային խորհուրդի յոբելենական նստաշրջանը, նուիրուած Լեռնային Ղարապաղի ինքնավար շրջանի 25ամեակին (ԽՄԲ.—Հայկական Ղարապաղի Ազրպէյճանին կցման 25ամեակը)։

Ազրպէյճանի գերագոյն խորհուրդի նախագահութեան կողմէ ողջոյնի խօսք ըսած է նախարարներու խորհրդի նախագահ Ղուլիեւը։ Ջերմ ողջոյններ եւ շնորհաւորանքներ յայտնած են նմանապէս Նախիջեւանի եւ Տաղստանի ինքնավար հանրապետութիւններու ներկայացուցիչները։

Նիստի առեն կարդացուած են Խ. Միութեան կառավարութեան, Ուկրայինայի գերագոյն խորհրդի նախագահութեան եւ միութենական ռազմական նախարար Պուլկանինի ողջոյնի գիրերը։

Լեռնային Ղարապաղի Ազրպէյճանին կցումի 25ամեակին առթիւ ողջոյնի հեռագիրներ ղրկած են նաեւ Խ. Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի նախագահութիւնն ու նախարարներու խորհուրդը, նաեւ մետաղագործութեան նախարար Թեւոսեանը, ինքնաշարժերու եւ մեքենաշարժ տրօրներու արդիւնաբերութեան նախարար Ակոպովը, բանակի զօրավար Բաղրամեանը եւ ուրիշները։

Նոյն առթիւ Ստեփանակերտին մէջ տեղի ունեցած են աշխատաւորներու ցոյց, իսկ երեկոյեան՝ ժողովրդական զբօսանքներ ու զուարճութիւններ։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ.— Երեւանի քաղաքային խորհուրդը յատուկ նիստ մը նուիրած է մայրաքաղաքի շինարարական հարցին։ Պաշտօնական զեկոյցէն պարզուած է որ, ինչպէս կը հաղորդէ «Փրաւդա»ի թղթակիցը, շինարարութեան կիսամեայ ծրագիրը գերակատարուած է։ Ներկայիս կը շարունակուի կառուցումը 116 բազմայարկ շէնքերու եւ 4069 անհատական տուներու՝ բանուորներու եւ ծառայողներու համար։ Քաղաքի հրջակայքը կը հիմնուին բանուորական նոր աւաններ։ Անոնց իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ իր սեփական դպրոցը, ակումբը եւ հիւանդանոցը։ Համաքաղաքի գիծերը միացուած են քաղաքի կեդրոնը՝ Առաբկիր եւ Կիրովի գործարան աւաններուն։

Լրանալու վրայ է ինքնագործ հեռաձայնի ցանցը 8000 համարներով։ Հիմք դրուած է երկրորդ ջրմուղի շինութեան։ Այս ջրմուղը իր սկիզբը կ'առնէ Քառասուն Աղբիւր (Քրք Պուլաք) լեռներէն եւ երկու անգամ աւելի ջուր պիտի տայ մայրաքաղաքին քան ներկայ ջրմուղը։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ ԴԷՊԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ. — «Փրաւդա»ի մամուլի թղթակիցը կը հեռագրէ Երեւանէն թէ 30է աւելի գիտական արշաւներ եւ խումբեր, որոնք կազմակերպուած են Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային կողմէ, ուղեւորուեցան հանրապետութեան շրջանները, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։

Անասնաբուծական Կաճառը (Ինստիտուտ) ուղարկեց երեք գիտ. արշաւներ ուսումնասիրելու համար նրբագեղմ ոչխարաբուծութիւնը։ Տասը գիտական արշաւներ, բաղկացած հողագործութեան կաճառի անդամներէ, զբաղած են Արարատեան դաշտի ճահճացած հողերու հարցի ուսումնասիրութեամբ, ինչպէս եւ այն խնդրով, թէ ինչպէս կարելի է լաւագոյն ձեւով օգտագործել լեռներու բարձունքներու վրայ գտնուող արօտները։

ՕԴԱՅԻՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՂԻ ՏՕՆԸ.—«Հանդիսաւոր եւ տօնական մթնոլորտի մէջ, կը գրէ «Փրաւտա»ի թղթակիցը, Երեւանի աշխատաւորութիւնը նշեց Խ. Միութեան օդային նաւատորմիղի օրը»։ Երեւանի այգիներու եւ պարտէզներու մէջ կազմակերպուած էին դասախօսութիւններ, զրոյցներ եւ ցուցահանդէսներ նուիրուած խորհրդ. օդանաւորդութեան (ավիացիա) զարգացման։ «26 կոմիսար»ներու (Ստ. Շահումեան եւ ընկերները) քաղաքային պարտէզին մէջ աշխատաւորներու առջեւ հանդէս եկան Հայրենական պատերազմին մասնակցած օդաչուները։

Իրիկուան ժամը 10ին, համաձայն Խ. Միութեան զինեալ ուժերու նախարար մարաջախտ Պուլկանինի հրամանի, սկսան որոտալ հրետանիի համազարկները ի պատիւ խորհրդային օդային ուժերու։

Լենինականի, Կիրովականի եւ Ալավերդիի մէջ տեղի ունեցան ժողովրդական զբօսանքներ եւ խրախճանքներ։

ՌՈՒՍ ՕՐԹՈՏՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ 500ԱՄԵԱԿԸ. «Փրաւտա»ն իր երեք թիւերուն մէջ կ՚անդրադառնայ այն հանդիսութիւններուն որոնք կազմակերպուեցան Մոսկուայի մէջ ռուս օրթոտոքս եկեղեցւոյ 500ամեակին առթիւ։ Ինչպէս յայտնի է, յոբելեանին մասնակցեցաւ նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Գէորգ Զ.։

Հանդիսութիւններէն զատ, տեղի ունեցած է նաեւ պատրիարքներու ժողով, որուն մասնակցած են միայն օրթոտոքս դաւանանքի պատկանող բարձրաստիճան հոգեւորականները։ Ժողովը քննած է հետեւեալ հարցերը.—

1.— Վատիկանը եւ օրթոտոքս եկեղեցին, 2.— Տիեզերական քրիստոնէական շարժումը եւ օրթոտոքս եկեղեցին։ 3.— Անկլիքան եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը եւ 4.— Եկեղեցական օրացոյցի հարցը։

Առաջին հարցի մասին միաձայնութեամբ ընդունուած է որոշում մը, որով ժողովականները կը դատապարտեն Վատիկանը որ նոր պատերազմ կը հրահրէ եւ քաղաքական պայքար կը մղէ համաշխարհային ժողովրդապետութեան (դեմոկրատիի) դէմ»։

Երկրորդ հարցի մասին ընդունուած որոշումով, ժողովը դէմ կ'արտայայտուի տիեզերական քրիստոնէական շարժումին եւ անոր առժամեայ խորհուրդին կողմէ այս օգոստոսին հրաւիրուելիք

Հայ գիտնականներ Արեւելագէտներու համաժողովին մէջ

Յուլիսի վերջը, Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ համաշխարհային Արեւելագէտներու համագումարը: Ժողովները եւ դասախօսութիւնները տեւեցին երկու շաբաթ: Երբեմն կ'ընդհատուէին պըտոյտներով, այցելութիւններով (Լուվրի Թանգարանը, քաղաքապետարան եւ Musée Cernuschi եւայլն):

Համագումարը, որ ընդհատուած էր պատերազմին պատճառով, տասնեակ մը տարիներ, այս տարի ունէր բացառիկ շուք մը :

Ութ Հայեր, հմուտ իրենց տարիներու ուսումնասիրութիւններով, զուտ հայկական, լեզուագիտական, բիւզանդական, եգիպտական թէ ասորեստանեան ճիւղերու մէջ, անգամ մը եւս յայտնեցին, աշխարհի գիտնականներուն, մեր մշակոյթին գանձերը, անոր արժանաւորութիւնները, եւ նուաճումները այս վերջին տարիներու ընթացքին :

Այսպէս, հայկական բաժնին մէջ խօսեցան (ֆրանսերէն) .—

Հայր Էսապալեան (Փարիզէն) ներկայացուց « Հայոց նախա - քրիստոնեան կրօնքը »:

Պ. Խաչատուրեան (Փարիզէն) .— «Մեծքարեան շէնքեր, կամարներ, եւն., Հայաստանի մէջ»:

Հայր Մըսըրեան (Պէյրութէն) .— Իրաւարանութեան նախակարապետը Հայաստանի մէջ :

Պ. Տիգրան Ջիթունի (Փարիզէն) .— «Հայ ժողովրդական դիւցազնավէպը »:

Պ. Արշակ Չօպանեան (Փարիզէն) .— «Նահապետ Քուչակ » :

Պ. Արշակ Սաֆրաստեան (Լոնտոնէն: անգլերէն) .— « Ուրբի երկիրը» հայ լեզուի եւ գրականութեան մէջ :

Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան (Ամերիկայէն) .— « Արեւելք եւ Արեւմուտք ԺԳ. դարու հայ արուեստին մէջ» :

Եգիպտաբանական բաժնին մէջ.—

Պ. Մխիթարեան (Պրիւքսէլէն) .— Բացատրեց «Երկու Նէֆթամ էպօներու դուռը Քարնաքի մէջ»:

Իսկ համագումարին վերջին օրը, Պ. Ջիթունի առաջարկեց որ Արեւելագէտներու Միութեան աշխատանքներու ցանկին մէջ, յատուկ ճիւղ մը կազմուի Հայագիտութեան համար (Section d'Arménologie), ինչպէս արդէն կան Հնդկական, Իրանական, եւն. բաժիններ :

Առաջարկը ընդունուեցաւ ներկայ 600 անդամներու ժողովականներու միաձայնութեամբ :

Այն զեկոյցները որոնք կարդացուեցան մեր գիտնականներու կողմէ, մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնէին, ոչ միայն համազգային բեմի վրայ, այլ եւ, մանաւանդ մեզի՝ Հայերուս համար :

Արդարեւ, բոլորովին ինքնատիպ լուսաբանութիւններ են անոնք, մինչեւ հիմա ոչ մէկ դասական գրքի մէջ յիշուած, եւ կ'արժէ որ տպագրութեամբ ու հանրային դասախօսութիւններով ներկայացուին մեր հին թէ նոր սերունդներուն:

Վեց հարիւրէ աւելի օտար գիտնականներ էին, եկած աշխարհի հինգ մասերէն, որոնց քով կը բազմէին մեր հայրենակիցները :

Եթէ նկատի առնենք թէ այդ օտար գիտնականներէն իւրաքանչիւրը, իր երկրին մէջ, կը վայելէ ազրուատի դիւրութիւններ եւ կառավարական հոգատարութիւն, այն ատեն կ'ըմբռնենք հայ հետազօտիչին, պատմագէտին ջանասիրութեան եւ հայրենասիրութեան արժէքը :

Այս առթիւ կը վերյիշեմ հայ երիտասարդներու մէկ հաւաքոյթը որ տեղի ունեցաւ, երեք տարի առաջ, Գ. Ալէմշահի սրահին մէջ: Վիճաբանական երեկոյթ մըն էր, նիւթը՝ «Միջոցներ գտնել որպէսզի Հայը ինքզինքը ճանչնայ եւ սիրցնէ օտարին »:

Արդ, այս վերջին տարիներուս, Միջազգային մշակոյթի բեմին վրայ, աւելի ամբիւ եւ հետատես ձեռնարկ մը կատարուած է, քան վերոյիշեալ ուխտ գիտնականներու աշխատանքը, այլազան զեկուցումներով, Լոյս Քաղաքին, Փարիզի մէջ, եւ աշխարհի գիտնականներու առջեւ..

ԼՈՐԻՍ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ. — Տեղատարափ անձրեւներու պատճառով քանիցս յետաձգուած դաշտահանդէսը ի վերջոյ տեղի ունեցաւ «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ, խուռն բազմութեամբ:

Վարչութեան ժրաջան քարտուղարուհին, Տիկին Գայծառ Մաղաքեան, հանդէսը բացուած յայտարարելով, կարդաց համառօտ տեղեկագիր-ուղերձ մը, որ խիստ լաւ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ:

Այդ տպաւորութեան տակ, համդիսական մը որտաբուխ յանձնեց իր նուէրը: Իր օրինակին հետեւեցան նաեւ ուրիշներ եւ շուտով 8600է աւելի գումար մը գոյացաւ: Ծոչափելի արդիւնքը, քանի որ նուիրատուները մեծ մասով գործաւորներ էին: Առաջին իսկ առթիւ ստեղծուեցաւ խանդավառ մթնոլորտ մը, հիմնովին փոխելով յայտագիրը :

Ներկաներու փափաքով սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Յակոբ Կօշկակարեան, որ յաջողութեամբ կատարեց այդ պարտականութիւնը: Տիկին Սիրարփի Փէրզիկեան երգեց քանի մը երգեր, իսկ Ժ. Թաչիկեան յաջողութեամբ արտասանեց Զարենցի « Հայաստան »ը :

Թաչուհիները սեղանէ սեղան պտտելով կը մատակարարէին ուտելիք, խմորեղէն եւ ըմպելի :

Հետզհետէ սկսան խմբերգները, վերակենդանացնելով հայրենի յիշատակներ: Միջանկեալ արտասանութիւններ եւ եւրոպական պարեր :

Օրուան բանախօսն էր Պ. Ազգին Մարտիրոսեան, որ սկսաւ հետեւեալ նախադասութեամբ. « Սքանչելի է հայ ժողովուրդը եւ նոյնքան սքանչելի է նաեւ հայ կինը »: Եւ պարզեց հայ կնոջ հայրենասիրութիւնը, աշխատասիրութիւնը, համբերատարութիւնը եւ որիշ առաքինութիւններ: Թուեց հայ կնոջ կատարած դերը կրթական, մշակութային, յեղափոխական եւ մանաւանդ դիւթութեան ասպարէզներուն մէջ: Ապա բացատրեց Կապոյտ Խաչի դերը, իբրեւ կուռ եւ մեծ կազմակերպութիւն մը: Մեր մասնաճիւղը օգնած է հիւանդներու, չքաւորներու եւ որբերու, նոյնիսկ անկողին, հագուստ եւայլ ճարելով կարօտեալներու: Ան ունի իր դպրոցը հարիւր մնայուն աշակերտներով: Պիւտճէն ապահովուած է եւ դպրոցը արդէն կը թեւակոխէ երկրորդ տարեշրջանը :

Բանախօսութենէն վերջ Թաչուհիներ եւ սանուհիները պարեցին գեղջկական պարեր: Յաջորդաբար երգեցին նաեւ տիկիններ Զ. Մարգարեան, Վ. Պաղտասարեան, Գապայեան, Օրիորդներ Ե. Տօնապետեան, Պեպրոսեան, (Փարիզէն) ինչպէս եւ Զարեհ Գասեան եւ ընկեր Ա. Շահինեան:

Յաջողապէս արտասանեց նաեւ փոքրիկն Ժանէթ Թաչիկեան: Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն:

Լրատու

ժողովին, գտնելով որ այդ շարժումը կը հետապնդէ կղերապետական քաղաքական, հակաժողովրդավար եւ ոչ թէ եկեղեցական նպատակներ :

Այս որոշումները ստորագրած են համայն Ռուսիոյ պատրիարքը, համայն Վրաստանի պատրիարք - կաթողիկոսը, Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ պատրիարքները, Պուլկարիոյ էկզարքը, Աղեքսանդրիոյ, Անտիոքի եւ միւս օրթոտոքս եկեղեցիներու ներկայացուցիչները:

Բարեբախտաբար Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, ինչպէս կ'երեւի «Փրաւտա»ի տեղեկութեններէն, չէ մասնակցած ժողովին եւ չէ ստորագրած վերոյիշեալ որոշումներու տակ: Հայոց կաթողիկոսի մասին «Փրաւտա»ն երկու անգամ կը խօսի: Առաջինը՝ Յուլիս 8ի թիւին մէջ , ուր կը յիշէ ցանկը հանդիսութեանց հրաւիրուած օրթոտոքս հոգեւոր պետերու եւ կ'աւելցնէ թէ «Ալէքսիյ պատրիարքի հրաւէրով հանդիսութեանց հասած է նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս - պատրիարք Գէորգ Զ. ուղեկցութեամբ Նախիջեւանի եպիսկոպոս Կարապետի եւ ուրիշ անձնաւորութեանց» :

Երկրորդ անգամ «Փրավտա»ն Գէորգ Զ.ի անունը կը յիշէ Յուլիս 23ի թիւով, ուր նկարագրուած է Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ գումարուած հանդիսաւոր նիստը եւ արձանագրուած են անունները այն բոլոր հոգեւոր պետերու, որոնք ողջոյնի խօսք ըսած են: «Ռուս եկեղեցին, կը կարդանք այդ թիւին մէջ, կ'ողջունէ նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս - պատրիարք Գէորգ Զ.»:

Հանդիսութիւնները տեւած են Յուլիս 8էն մինչեւ 18: Պատգամաւորութիւններու անդամներուն ի պատիւ Ռուսիոյ պատրիարք Ալէքսիյը ճաշ մը տուած է :Անկէ զատ անոնք հրաւիրուած են հոգեւոր համերգին, որ տեղի ունեցած է Մոսկուայի Պետական երաժշտանոցին մէջ : Յուլիս 18ին կատարուած է եկեղեցական արարողութիւն Երրորդութեան — Սերգիեւեան մայրավանքին մէջ , յետոյ պատգամաւորութեանց անդամները մեկնած են Լենինկրատ, Քիեւ եւ Թիֆլիզ :

Ա.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Թունուզէն կը գրեն մեզի թէ Վահան Եղիշէեան եւ Անդրանիկ Մերճանեան, երկուքն ալ Աստափազարցի, յաջողութեամբ աւարտեցին իրենց «Պաքալորէայի» քննութիւնները եւ արձանագրուեցան ուսանող բժշկութեան :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ժ.

Գագիկ Արծրունին թող դարանի մտնէ Դուինէն դուրս, Ուշտունեաց եւ Անձեւացեաց իշխաններուն հետ, իսկ մենք կը մնանք Դուին եւ որոշեալ ժամուն, երկու կողմէ յարձակում գործելով, հին ու նոր հաշիւները կը մարենք Աշոտ Երկաթի հետ: Ան չի կրնար ազատուիլ. իր բանակին մէջ իսկ իրեն դէմ կ'ունենայ արաբական գունդը, իսկ չորս կողմէն շրջապատուած կ'ըլլայ մեր զօրքերով :

— Ես պատրաստ եմ իմ գունդովս ներկայ գտնուիլ նշանակուած տեղը, պատասխանեց Գագիկ:

— Մենք ալ, կրկնեցին միւսները :

— Ազատեցէք աղջիկս եւ ես ամէն կերպ կ'օգնեմ ձեզի, կրկնեց Գագիկ :

— Ազատել. ըսելը դիւրին է, բայց կատարելը դժուար: Աղջիկդ առիւծի ճանկն է ինկած, իսկ անկէ ազատուիլը դիւրին չէ, ըսաւ Ատոմ իշխանը:

— Բայց միթէ պիտի թողո՞ւնք որ Աշոտ Երկաթ տակն ու վրայ ընէ ամբողջ Հայաստանը, մեր իրաւունքները մեր ձեռքէն խլէ, իսկ մեր զաւակները յափշտակէ մեր գրկէն :

— Համբերութիւն եւ հեռատեսութիւն պէտք է, արքայ, ըսաւ լուրջ դէմքով Աշոտ սպարապետը. ներկայ պայմաններուն մէջ շատ դժուար է երես առ երես դուրս գալ անոր դէմ, քանի որ անոր ուժը կրկնապատկուեցաւ:

Դուք կը ճանչնաք Գարդմանայ Սահակ իշխանի զօրութիւնը: Այդ զօրութիւնը դրուած է Աշոտ Երկաթի տրամադրութեան տակ, եւ մենք պիտի աշխատինք կամ ջլատել զայն ե կամ ջախջախել: Ուղղակի ջախջախել չենք կրնար, բայց ջլատել կարելի է :

Ի՞նչպէս :

— Ահա թէ ինչպէս: Նախ եւ առաջ, մենք պէտք է մեր կողմը շահինք Աշոտ Երկաթի եղբայրը՝ Աբասը եւ Ափխազաց Գուրգէնը. անոնց ուժերը մեզ անհրաժեշտ են. իսկ յետոյ աներոջ ու փեսայի մէջ դժտութիւն պէտք է ձգենք. բայց ասիկա վերջի գործ է. առաջինի մասին չգիտեմ ինչ կ'ըսեն Անձեւացեաց եւ Ուշտունեաց իշխանները :

— Կրնաք վստահ ըլլալ մեր վրայ, մենք արդէն տեսնուեցանք Աբասի եւ Գուրգէնի հետ: Անոնք շուտով մերը կ'ըլլան, պատասխանեց Ատոմ :

— Լաւ բան է, եղբայրը եղբօր դէմ :

— Այդպէս ալ պէտք է. բոլորովին կործանելու է Բագրատունեաց տոհմը, մրմռաց Գագիկ :

— Եւ պիտի կործանի, արքայ. շատ չանցած՝ Աբասն ու Գուրգէնը ինծի հետ կ'ըլլան, եւ այն ժամանակ վայ Աշոտ Երկաթին: Միայն անոր աբեան գնով է որ կրնամ մտնել Կողբի աւերումը:

— Իսկ աղջի՞կս, կրկնեց Գագիկ :

— Աղջիկդ կը ստանաս դուն, երբ Աշոտ Երկաթ իր պատիժը կրէ եւ իր աթոռանիստ քաղաքը՝ Երազգաւորք ծուխ ու մոխիր դառնայ, ըսաւ Աշոտ սպարապետը :

Դաւադիր իշխանները ցրուեցան ապա, որպէս զի ամէնքն ալ իրենց գունդերով Դուին հաւաքուին :

ԺԱ.

Աշոտ սպարապետը ժողովը ցրուելէ ետք, ըսկսաւ Դուինը ամրացնել ու կարգի դնել զօրքերը: Ան կը ճանչնար Աշոտ Երկաթը. գիտէր որ առաջին հարուածը իրեն պիտի ուղղուէր. ուստի՝ ամբարները պաշարով կը լեցնէր, որպէսզի երկար ժամանակ կարենայ դիմանալ պաշարումին, եթէ իր դաշնակից իշխանները օգնութեան չհասնէին իրեն :

Երեկոյեան դէմ էր, երբ յայտնեցին , թէ հորիզոնին վրայ գունդեր կ'երեւային : Դող մը անցաւ Աշոտ սպարապետի մարմնէն. դուրս եկաւ իր պալատէն եւ դիտեց հորիզոնը, դէպի Երազգաւոր տանող ճանապարհը:Տեսաւ փոշիի ահագին ամպ մը, որ հետզհետէ կը մօտենար: Թուլցաւ Աշոտի սիրտը. կը չափէր իր դէմ եկող զօրութիւնը եւ կը սարսռար :

— Անգամ մըն ալ չափենք մեր ուժերը, սուտ Երկաթ: Կամ դուն, կամ ես: Մէկ գահը չի կրնար երկու տիրոջ պատկանիլ, ըսաւ ան եւ ուշադրութեամբ շարունակեց դիտել մօտեցող գունդերը, որոնք այժմ կը նշմարուէին պարզ կերպով :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

300 կրամ հաց Սեպտ. 1էն

ՈՒՐԻՇ ՄԻՋՈՑՆԵՐ՝ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԱԺԱՆՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իբրեւ առաջին արդիւնք վարչապետին եւ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ կատարուած խորհրդակցութեանց, կառավարութիւնը որոշեց հացի բաժնեչափը 250էն 300 կրամի բարձրացնել Սեպտ. 1էն, միեւնոյն ատեն բարելաւելով տեսակը (աւելի ճերմակ):

Ինչպէս կը յիշուի, Յունիս 1էն ի վեր բաժնեչափը 250 կրամ էր, իսկ աւելի առաջ՝ 200 եւ անմարսելի:

Միեւնոյն ատեն տրուեցան հետեւեալ որոշումները.—

1.— Կառավարութիւնը ուշադրութեամբ պիտի հսկէ, փորձելու համար մսի ազատ վաճառման արդիւնքները, օրը օրին:

2.— Շարք մը միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, ջնջելու համար աշխատավարձքի անհաւասարութիւնը Փարիզի եւ ուրիշ շրջաններու միջեւ:

3.— Պիտի քաջալերուի աժան վաճառումը մեծ շուկաներու մէջ:

4.— Արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբ մը պիտի խորհրդակցի կառավարութեան հետ, ուրիշ միջոցներ առաջարկելու համար: (Համայնավարները չեն մասնակցիր այս յանձնախումբին):

5.— Սեպտեմբեր 1ին դարձեալ պիտի տեսակցին արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, քննելու համար տրուած որոշումներուն արդիւնքը:

Այս որոշումները հաղորդեց աշխատանքի նախարարը, Պ. Պ. Մայէր, անհրաժեշտ լուսաբանութիւններով: Առ այժմ նպաստաւոր է ընդհանուր տպաւորութիւնը: Համայնավարները կը պարծենան թէ իրենց պահանջին շնորհիւ է որ կ'աւելնայ հացի բաժնեչափը: Ընկերվարական օրկանը դիտել կու տայ թէ անոնք պահանջելով ամէն բան, կարելին եւ անկարելին, «միեւնոյն ատեն խորհուրդ կու տային գիւղացիներուն չյանձնել իրենց ցորենը» եւն.:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը գոհ չէ ձեռք բերուած արդիւնքէն: «Բանուորական Ուժ»ը, որ աւելի քան մէկ միլիոն անդամ ունի, ապառողական դիրք մը բռնած է: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ Ռէնոյի ծրագրին գործադրութիւնն ալ պիտի օգնէ, բարելաւելու համար կացութիւնը:

Արհեստակցական Միութիւններու ընդհ. ժողով պիտի գումարեն Սեպտ. 10—11ին, կացութիւնը քննելու եւ համապատասխան որոշումներ տալու համար:

Ռուս վարժուհին պատուհանէն վար նետուեցաւ

Տիկին Օքսանա Քոզէնքինա, Նիւ Եորքի ռուսական դպրոցին ուսուցչուհին, որ խորհրդային հիւպատոս Լոմաքինի կողմէ «փրկուած» եւ հիւպատոսարան փոխադրուած էր, հինգշաբթի օր ինքզինքը վար նետեց չորրորդ յարկի պատուհանէն: Հիւպատոսարանին պաշտօնեաները օգնութեան հասնելով, նորէն պաշտօնատուն տարին վիրաւոր կինը, որ քիչ վերջը փոխադրուեցաւ ամերիկեան հիւանդանոց մը:

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, այս կինն ալ հարցաքննութեան կանչուած էր, խորհրդային լրտեսութեան պատմութեան առթիւ: Կոմսուհի Ալեքսանդրիա Տոլստոյ, որու տունէն հիւպատոսը առած տարած էր վարժուհին, յայտարարեց թէ Տիկին Քոզէնքինա իր ագարակը եկաւ Օգոստոս 5ին, խիստ ջղագրգռուած: «Ըսաւ թէ չուզեր Ռուսաստան դառնալ, թէ բոլշեւիկ չէ, ոչ ալ ուղեկից: Զաւակ մը ունէր, բայց կորսնցուց պատերազմին մէջ: Յուսահատ էր եւ կ'աղաչէր,— Փրկեցէք զիս: Կը վախնամ Ռուսաստան վերադառնալէ: Այս առթու ցոյց տուաւ նամակ մը զոր ուղղած էր հիւպատոսին եւ ուր կ'ըսէր,— « Չեմ ուզեր վերադառնալ իմ երկիրս զոր դուք խորհրդային դրախտ կը կոչէք, իսկ ես՝ բանտ»:

Պ. Մոլոթով ուժգնօրէն բողոքեց Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին, մեղադրելով ամերիկեան իշխանութիւնները իբրեւ «մեղսակից խորհրդային քաղաքացիներու դէմ կատարուած քրէական արարքներու»: Այս բողոքը կապ ունի նաեւ միւս ռուս ուսուցչին՝ Սամարինի մասին կատարուած գործողութեան հետ: (Սամարին ալ չուզեր հայրենիք վերադառնալ, ապաւինելով ամերիկեան իշխանութեանց: Արդէն իսկ դիմում կատարած է, հպատակ դառնալու համար):

Վերջին լուրերու համաձայն, Տիկին Քոզէնքինա յայտարարած է թէ իր ազատ կամքով էր որ պատուհանէն վար նետուեցաւ: Վիճակը շատ ծանր է: Վար նետուած ատեն ըսեր է,— «Հանգիստ ձգեցէք զիս»:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստոս 10—12

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիները.—

ԼԻՈՆ՝ Թ. Ա. 540, ՓԱՐԻԶ՝ (13) Միր. 1000, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Մաս. 1779, ԷՓԻՆԷ՝ Արզ. 1200, ՔՈԼՈՄԲ՝ Փափ. 2000, ԱՆԻԷՌ՝ Գար. 2000, ԱՆԻԷՌ՝ Աւետ. 1200, ԼԱՑ ԼԷ ՌՈԶ՝ Քէք. 1200, ՆԻՄ՝ Վառ. 2400, ՔՈԼՈՄԲ՝ Աչ. 600, ՓԱՐԻԶ (2)՝ Ոսն. 25, ՍԱՎՈՒԱ Քեն. 650 ֆրանք:

Ն. Խ. — «Ազատ Օր»ի հասցէ — 20a Rue Voulis, Athènes (Grèce):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի «Խատիսեան» խումբի կողմէ, այս կիրակի:

Կը ներկայացուի «ԵՕԹՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»: Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ: Առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայանը

ՄԵԾ ԽԱՐՈՒԿԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Արենուշներու, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ: Կափի շրջան ԼԱ — ՔՈՒԻ մէջ:

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ Փարիզի հարիւր հայ — արենուշներուն, որոնք մէկ շաբաթէ ի վեր բանակումի եկած են: Կը նախագահէ Պելժիոյ հայ արենուշներու խմբապետուհի Օր. Սիրանուշ Աւագեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Տեղի պիտի ունենան սկաուտական խաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին մօտակայ վայրերը բանակումի եկող հայ սկաուտական բոլոր խումբերը եւ հասարակութիւնը:

Կափէն առնել օթօքար եւ իջնել՝ La Guinguette sur la route de Cap à Grenoble, ուր իրենց կը սպասեն հայ արենուշներ: (ԿՆԻՔ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս երկուշաբթի, 16 Օգոստոս հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ կը մատուցուի ի յիշատակ՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Մէրտէկէօզցի) (Ծնեալ՝ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

Մարսէյլ, Փրատօ, Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամներն ու ազգականները:

Այս առիթով, հանգուցեալին զաւակները՝ Տիկին Սրբուհի Կարապետեան, Պ. Պ. Եղիշէ, Յակոբ եւ Կարապետ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Աղքատախնամ — Որբախնամ Միութեան՝ 2000 ֆրանք, Պետական Հայ Կարմիր Խաչին՝ 2000 ֆր. եւ Կապոյտ Խաչին 2000 ֆրանք:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պուա Քոլոմպէն ընկեր Հրանդ Բէօսէեան մէկ տարեկան « ՅԱՌԱՋ» կը նուիրէ Պ. Մանչուկեանի, Մեքսիկա:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մարսէյլի առաջնորդարանին քարտուղարը, Պ. Մինասեան, երկար նամակով մը կը պատասխանէ հանգուցեալ Ռուբէն Տէր Մարտիրոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ հրատարակուած գրութեանց: Կ'ամփոփենք էական կէտերը.—

1.— « Հաղորդութեան համար երբեք քահանայ ուզուած չէ ինձմէ»:

2.— «Յուլիս 8ին իրիկուան ժամը 4ի մօտ երիտասարդ օրիորդ մը ներկայանալով, քահանայ մը ուզեց յաջորդ օրուան համար, ժամը 3ին: Խոստացայ, դժբախտաբար նոյն առաւօտ այնքան զբաղած էի որ բոլորովին յիշողութենէս վրիպեցաւ այս պարագան: Ահա այսպէս է որ յիշեալ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ առանց քահանայի եւ առանց յետին նկատումի»:

Քարտուղարը այս լուսաբանութիւնները հաղորդած է հանգուցեալին պարագաներէն երկու երիտասարդներու, ներողութիւն խնդրելով: Յետոյ Գալուստ քահանան զրկած է հանգուցեալին տունը, ի հոգեւոր մխիթարութիւն: «Ոչ մէկ խտրութիւն հարուստի եւ աղքատի, մանաւանդ որ ողբացեալը ծանօթ էր եւ նիւթական օժանդակութիւն կը ստանար Աղքատախնամէն, 1944էն ի վեր»:

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 rue Damesme (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

1.— Քսանըհինգ տարուան պանդխտութեան շրջանին երէց սերունդը կրցա՞ւ կատարել իր պարտականութիւնը երիտասարդութեան եւ առհասարակ նոր սերունդին հանդէպ, համաձայն տեղական պայմաններուն:

2.— Եթէ ձեր պատասխանը դրական է, պարզել թէ ի՛նչ օգուտներ ունեցաւ:

3.— Եթէ բացասական է, պատճառաբանել:

4.— Երիտասարդութիւնը ինք ուզե՞ց կամ կրցա՞ւ օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, դառնալու համար պիտանի տարր, հայկական գիտելիքներով, լեզուով, գործունէութեամբ:

Հարցը տեղական հանգամանք չունի, բայց պիտի նախընտրէինք որ պատասխանողները ամէնէն առաջ նկատի առնէին Ֆրանսահայ գաղութը:

Պատասխանել ՈՒՂՂԱԿԻ, ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԱՄՓՈՓ, առանց կողմնակի խորհրդածութիւններու: Բացառութիւն կրնանք ընել մասնաւոր ուսումնասիրութեանց համար:

Պայմանաժամ չենք սահմաներ: Բայց լաւ է պատասխանել առանց ձգձգելու, որպէսզի կարենանք ուրիշ հարցարաններ ալ կազմել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստ. երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերուհի Ս. Անդրէասեանի բնակարանը, rue Emile Zola 13: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը:

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ.— Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը: Գեր. Տէր Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բշ. օր Ս. Պատարագ մեռելոցի, հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 15 Août [redacted] Կիրակի 15 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4069–Նոր շրջանի թիւ 1028 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԿ ՄԵՆՔ ՁԱՅՆ ՉՈՒՆԻ՞ՆՔ

Անցեալ Յուլիսի սկիզբը Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», նշանակալից յօդուած մը կը հրատարակէր, Գ. Գեւորգովա ստորագրութեամբ (Հայուհի?):

Դժբախտաբար ձեռքի տակ չունինք յօդուածին ամբողջութիւնը եւ կ'օգտուինք անգլերէն ամփոփումէ մը : (Յուլիս 10):

Յօդուածագիր օրիորդը, որ ուսուցչական պաշտօն ունի Լենինկրատի արհեստակցական կաճառին մէջ, կը դանդատի թէ Խ. Միութեան մէջ տակաւին կը շարունակեն օտար բառեր գործածել ... անուշեղէններու համար եւ կ'առաջարկէ անմիջապէս ռուսացնել զանոնք:

Իր մատնանշած անունները են,— Շա Յուան, ռոֆոֆո, փըթի փուռ, փըթի պէօռ, ռաֆէլ, մէլպա, ֆէյֆ, սամորուիչ եւայլն:

Օր. Գեւորգովա դիտել կու տայ արդար վրդովումով.—

— Օտար բառերու այս խուժումը անվայել է երկրի մը համար, ինչպիսին է Խ. Միութիւնը, որ ունի իր սեփական լեզուն եւ չուզեր ենթարկուիլ օտար ազդեցութեան : Ուրեմն պէտք է ռուսերէն անուններ գործածել, «փառֆէ»ներուն, «մէլպա»ներուն, «էքլէռ»ներուն եւ միւս բոլոր անուշեղէններուն համար:

Բոցավառ ողջո՜յն, օրիորդ Գեւորգովա (կամ Գեւորգեան):

Այս ի՜նչ բծախնդրութիւն, ի՜նչ դիւրազգածութիւն, յանուն ազգային արժանապատուութեան եւ մաքի, լեզուի անկախութեան:

Արդարեւ, կը վայլէ՞ անգլերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն կամ գերմաներէն ձիւթեր ծամել, երբ ունիք սեփականը: Ինչո՞ւ հանդուրժել օտար ազդեցութեան:

Ճիշդ այս պայքարն է որ կը մղենք մենք ալ, անզօր կատաղութեամբ դիտելով Երեւանի մէջ կատարուած այլանդակութիւնները: Պայքար մը, որ ամէն բանէ առաջ ինքնապաշտպանութեան բնազդէն կը ծնի:

Եւ մենք շատ աւելի համեստ ենք: Շատ աւելի բանաւոր, բնական գետնի մը վրայ կեցած:

Մեր միտքէն չանցնիր յածիլ մինչեւ միջազգային անուշեղէններու բոլորտիքը, հայերէն անուններ պահանջելով անոնց համար:

Մենք ունինք մեր սեփական, ինքնուրոյն անուշեղէնները, իրենց հարազատ անուններով, եւ կը գործածենք, երբ որ պէտք ըլլայ:

Մնացեալը թող կոչեն ինչպէս որ կ'ուզեն: Հեռու մեզմէ՝ քարացած, տիրացուական հայկաբանութիւնը:

Բայց, կը մնանք հաւատարիմ եւ անխախտ՝ հետեւեալ տեսակէտին վրայ.—

Զենք հանդուրժեր որ արտաքին ուժեր բռնութիւն բանեցնեն, քաջալերեն ուղէտ, բթամիտ, ծոյլ կամ անոպայ գրիչներ, բարբարոսական արշաւներ սարքելու համար մեր լեզուական անդաստանին մէջ:

Ճակատ ճակտի դէմ՝ այս գետնին վրայ, որ մեր կենսական տարածութիւնն է եւ պիտի մնայ, եթէ նոյնիսկ հարիւր հազարնոց համրանքի մը իջած ըլլայ արտասահմանի հայկական ուժը:

Ո՞ր նուիրեալ հայրենասէրն է որ պիտի ընկրկէր այս ճամբուն վրայ, հոգ չէ թէ տարբեր դաւանանք ունենայ:

Շատ պարզ է մեր նշանաբանը,— Գործածել ինչ որ ունինք արդէն, իբրեւ սերնդադարձ ժողովուրդ: Գործածել ազատօրէն, առանց արտաքին միջամտութեան: Մերժել որեւէ բռնութիւն, ներսէն սարքուած ըլլայ թէ դուրսէն

Երբ ունինք «հանրապետութիւնը», «յեղափոխութիւնը», «կուսակցութիւնը», ոչ ոք պէտք է համարձակի բռնադատել որ օտար ձիւթեր ծամենք,— «ռեսպուբլիկա», «ռեվոլյուցիա», «պարտիա» եւն.

Դեռ աւելի յառաջ երթալով, կը թելադրենք Օր. Գեւորգովաներուն որ չզոհանան ռուսերէն բառեր պահանջելով անուշեղէններու համար:

Դեռ ինչե՜ր կան, «մելպա»ն, «էքլէռ»ը կամ «սամորուիչ»ը ռուսերէն ծամերու համար:

Ամբողջ ռուսերէնը — համեմատաբար աղքատ լեզու — վերաքննութեան, սրբագրութեան, ռուսացման կը կարօտի:

Եթէ միայն այդ փորձը կատարեն, ահագին երկմտանք մը վերցած կ'ըլլայ մեր կռնակէն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ի՞նչ նոր թէորիաներ սովորեցիք գէոլոգիական Ինստիտուտի դիրեկտորի կոնֆերանսում:

ՆՈՐԵԿԸ.— Կապի ընկերութեան դեր – նախագահը...

ՈՒՍ.— Ասա՝ վիցէ – պրեզիդենտ:

ՆՈՐԵԿԸ.— Կապի ընկերութեան վիցե – պրեզիդենտը հարցումներ ուղղեց, բուռն վիճաբանութիւն մը ...

ՈՒՍ.— Վիճաբանութիւն չեն ասում, դիսկուսիա կ'ասեն:

ՆՈՐԵԿԸ.— Դիսկուսիա մը ծագեցաւ տնտեսական ճակատի յեղափոխական բարենորոգումներու ...

ՈՒՍ.— Էկոնոմիկական ֆրոնտի ռեվոլյուցիոն ռեֆորմների: Հայերէն բառարան չունե՞ս:

Ուրիշ դասարանի մը մէջ.

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Լենինը ի՞նչպէս էր ըմբռնում խաղաղութեան պրոբլեմը, առաջին իմպերիալիստական պատերազմի մէջ:

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Խաղաղութիւն առանց անեքսիաների եւ կոնտրիբուցիաների:

ՈՒՍ.— Ո՞րտեղից գիտես:

ԱՇԱԿ.— Կոմունիստական պարտիայի հայերէն պատմութիւնից:

ՈՒՍ.— Ուրիշ ի՞նչ էր ուսուցանում Լենինը:

ԱՇԱԿ.— Լենինը ցոյց տուեց որ իմպերիալիզմը կապիտալիզմի բարձրագոյն ստադիան է, թէ պրոգրեսիվ կապիտալիզմից մինչեւ պարազիտային կապիտալիզմը, առանց սոցիալական ռեւոլուցիայի...

ՈՒՍ.— Էլ մի՛ շարունակիր, դու լաւ ես սովորել մարքսիստական թէորիան:

ՆՈՐԵԿ ՄԸ.— Ընկեր պրոֆեսոր, ի՞նչ կը նշանակեն հետեւեալ բառերն ու բացատրութիւնները. — ավանգուարդ արագօրէն լիկվիդացվեց, օկուպացիոն դիվիզիան զաւթեց, Անտանտայի կոնտրռեվոլյուցիոն ինտերվենցիան, մոբիլիզացուեցին, պրոգրեսիվ դիրեկտիվներ ...

ՈՒՍ.— Տեսնո՞ւմ էք, ընկերներ, Փաշիստական երկրներից եկած ուսանողները որքան յետ են մնացել հայերէնի ուսման մէջ: Օգնեցէք որ շուտ սովորեն մեր մագիստրալ տերմինոլոգիան:

(4) ՎԱՀԷ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը ամերիկահայ ծանօթ իրաւաբան Գ. Վահան Գալճեանի, դասախօս Նիւ Եորքի Քոլըմպիա համալսարանին մէջ, որ պիտի այցելէ Լա Հէյ, Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք եւ Իրան, շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար: Իր գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ «Ընկերային օրէնքը իսլամական իշխանութեան տակ»:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին քանի մը օրէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք խորհրդակցական ժողովի լուծման: Ցուցարարները կը պահանջեն Յունաստանի կցել կղզին կամ ինքնավարութիւն շնորհել:

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Անգլիան, Ֆրանսան եւ Մ. Նահանգները դուրս ձգուեցան ապագայ յանձնաժողովին մասնակցելու իրաւունքէն, երեքի դէմ եօթը ձայնով... Ուրեմն Դանուբի նաւարկութեան և վարչական կարգուսարքին ղեկավարները պիտի ըլլան Խ. Միութիւնը, Հունգարիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Ուկրայնա եւ Չեխոսլովաքիա: Աւստրիա պիտի կրնայ մասնակցիլ հաշտութեան դաշնագրին կնքումէն վերջը: Գերմանիան ալ դուրս ձգուած է առ այժմ:

ԱՆՁՐԵՒԸ ԵՒ ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուին Փարիզի եւ Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ, անսովոր տեսարան մը պարզելով: Ձիւն տեղացած է Ալպեաններուն մէջ: Անձրեւը եւ փոթորիկները անդարմանելի վնասներ պատճառած են Անգլիոյ մէջ ալ:

Պիտի կրնա՞ն տեսնել Սթալինը

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ հիմնաւոր չեն գտներ Լոնտոնի յուսատեսութիւնը՝ Մոսկուայի տեսակցութեանց մասին: Երեք պետութեանց ներկայացուցիչները վերջին փորձ մը պիտի կատարեն, անգամ մը եւս տեսակցելու համար Սթալինի հետ: Ցորչափ տեղի չէ ունեցած այդ տեսակցութիւնը, ամէն յոյս կորսուած չի համարուիր:

Երեք ներկայացուցիչները նոր հրահանգներու կը սպասէին երէկ: Եթէ ստացած ըլլային զանոնք, նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենային Գ. Մոլոթովի հետ: Ինչպէս գրած էինք երէկ, ամերիկեան դեսպանը յոյս կը յայտնէր թէ վերջինը պիտի չըլլայ հինգշաբթի օրուան տեսակցութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, գաղտնապահութիւնը խստօրէն կը շարունակուի եւ կարելի չէ ճշգրիտ լուրեր ստանալ:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ համաձայնութեան ճամբայ մը կրնայ բացուիլ, եթէ Ռուսերը վերցնեն Պերլինի պաշարումը, իսկ արեւմտեան պետութիւնները հաւանին խորհրդային մարքը ճանչնալ իբրեւ միակ դրամը ամբողջ Պերլինի համար:

Լոնտոնի ֆրանսական եւ ամերիկեան դեսպանները Անգլիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը գացին ուրբաթ օր, խորհրդակցելու համար: Գ. Պէվին Լոնտոն հրաւիրեց Գերմանիոյ բրիտանական հրամանատարը, զօր. Ռապըրթսըն: Այս երկրորդ անգամն է որ Լոնտոն կը կանչուի, Մոսկուայի տեսակցութիւններէն իվեր:

ՃԵՂՔ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Ուրբաթ օր խորհրդային իշխանութիւնները պարպեցին Պերլինի քառանդամ հրամանատարութեան շէնքը (Քոմանտանթուրա), վար առնելով իրենց դրօշը եւ միայն Լենինի ու Սթալինի պատկերները ձգելով սրահին մէջ: Ուրեմն վերջնապէս երկու մասի բաժնուած կ'ըլլայ Պերլինը, արեւելեան եւ արեւմտեան շրջաններով:

Յուլիս 1էն ի վեր, Ռուսերը չէին մասնակցեր ընդհ. հրամանատարութեան գործերուն եւ հետզհետէ կը փոխադրէին իրենց թղթածրարները եւ ուրիշ բեռներ: Հիմա որ շէնքէն ալ կը հեռանան, միայն երկու տեղեր մնացած են ուր չորս պետութիւնները դեռ չեն բաժնուած իրարմէ: Մէկը՝ դաշնակից Վերստուգիչ Յանձնաժողովի պաշտօնատունն է ուր որ եւ է ժողով չէ գումարուած անցեալ մարտէն ի վեր երբ Ռուսերը առին քալեցին: Միւսը՝ Սփանտաուի բանտն է:

★ Գերմանիոյ ամերիկեան զինուորական իշխանութեան անթելը աջի օր հաղորդեց թէ՝ վերջերս Մ. Նահանգներուն մէջ կատարուած քննութեան մը համաձայն, ժողովուրդին 80ը կ'ուզէ որ արեւմտեան Դաշնակիցները Պերլին մնան, «եթէ նոյնիսկ հետեւանքը պատերազմ ըլլայ»:

Պերլինի քաղաքապետական վարչութեան անդամներն ալ վճռած են թոյլ չտալ որ նախկին մայրաքաղաքը ամբողջովին խորհրդային իշխանութեան կցուի: Անոնք ծրագիրներ մշակած են, ի նախապատրաստութիւն ձմրան խստութեանց (պարենաւորում, վառելանիւթ եւայլն): Վարիչներէն մէկը յայտարարեց թէ ի հարկին պիտի կտրեն Պերլինի շրջակայ անտառներուն բոլործառերը: Դաշնակիցները խոստացած են շարունակել օդանաւային պարենաւորումը, հակառակ բոլոր դժուարութեանց: Պերլինի պաշարման հետեւանքով անգործութեան դատապարտուած են 100 հազար բնակիչներ, քաղաքին արեւմտեան շրջանին մէջ:

Անհամբերութիւն ապրուստի սղութեան առթիւ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ԳԱՂՏՆԻ ԿԸ ՊԱՀՈՒԻՆ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը արդէն իսկ «պատերազմ յայտարարած է սղութեան դէմ», չօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերելու համար մինչեւ Սեպտեմբեր 1: Շատ մը որոշումներ գաղտնի կը պահուին: Ելմտական նախարարը, Փոլ Ռէյնօ, կը սպասէ որ Հանրապետութեան Խորհուրդն ալ վաւերացնէ իր տնտեսական ծրագիրը, որպէսզի կարենայ գործի ձեռնարկել:

Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը (C. F. T. C.) ճեղքելով ոչ-համայնավար միութեանց ճակատը, ուրբաթ օր յանձնարարեց իր մասնաճիւղերուն ամսական 3000 ֆրանքի պարգեւ մը պահանջել, ինչպէս եւ 500ական ֆր. ընտանիքի այն անդամներուն համար որ վաստակ չունին: Այս պարգեւը պէտք է վճարուի սպասելով աշխատավարձի եւ գիներու վերաքննութեան՝ Սեպտեմբեր 1ին: Թերթերը դիտել կու տան թէ այս պահանջը ներկայացուած չէ կառավարու–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԽԱԼՆԵՐ՝ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԱՇՈՏ Ա. ՊՈԼԻՍ ԳԱՑԱ՞Ծ Է
(886 — 890)

Պատմական սխալներ կան, որոնք այնքան կ'ընդհանրանան, կը հիմնան որ դարական կը դառնան, դասագիրքէ դասագիրք կ'անցնին, մինչեւ որ օր մը պրպտող միտքը վերաքննէ հարցը, երեւան հանէ սխալը ու պայքարի՝ ընդունիլ տալու համար իր վերաքննութիւնը ։

Այդպիսի յամառ սխալի մը արդիւնքն էր Աշոտ Ա.ի Կ. Պոլիս այցելութեան պարագան ։ 19րդ դարուն եւ աւելի վերջերը գրուած գրեթէ բոլոր պատմութիւններու եւ դասագիրքերու մէջ յիշուած է ու ընդունուած թէ Հայոց Բագրատունի թագաւորը, Աշոտ Ա. Բիւզանդիոնի կայսեր այցելած է, վերադարձին վախճանած ու թաղուած է Բագարան։

Առնենք օրինակներ —

Կ. Ց. Բասմաջեան, «Իսկական Պատմութիւն Հայոց» (1914, էջ 318) կ'ըսէ — «Աշոտ՝ Արաբացիներէ թագաւորական թագ ու պատիւ ստանալէ նոք, Հռոմոց Բարսեղ կամ Վասիլ Ա.Արշակունի կայսէն ալ (867—886) թագ ու թագաւորական նուէրներ ստացաւ, որոնց համար քանի մը տարի նոք Բիւզանդիոն գնաց Աշոտ, անձամբ շնորհակալութիւն յայտնելու Վասիլի յաջորդ եւ որդի Լեւոն Զ. Իմաստասէր կայսեր, որմէ շատ պատիւներով ընդունուեցաւ։ Այս ուղեւորութենէ վերադարձին դէպ Հայոց մայրաքաղաքը չհասած՝ Աշոտ հիւանդացաւ եւ ճամբան մեռաւ (890)...»։

Ըսինք թէ Կ. Ց. Բասմաջեան մինակը չէ այս սխալը դաւանողներէն,Ժ.տը Մորկան իր «Հայ ժողովուրդի պատմութեան» մէջ (տպ. Փարիզ 1928 էջ 132) ոչ միայն իբրեւ կատարեալ իրողութիւն կ'ընդունի այս դէպքը, այլեւ խորհրդածութիւններ կ'ընէ անոր վրայ ։

Աշոտ թագաւորին համար կ'ըսէ — Զգալով որ իր թագաւորութիւնը դժուարութեամբ պիտի պահպանուի առանց մեծ աջակցութեան, Պոլիս ուղեւորեցաւ ուր կը գահակալէր Հայ մը, Լեւոն Իմաստասէր (886—912)։

Այս ճամբորդութիւնը ցոյց կուտայ որ, կ'ըսէ տը Մորկան, եթէ Հայերը խալիֆային հարկատու էին, նուազ կապուած չէին բիւզանդական կայսրութեան, թէ՝ նոր թագաւորը հաշուի կ'առնէր Բիւզանդիոնը, մահմետականներու լուծէն ազատելու համար Հայաստանը, այս էր Աշոտի այցելութեան նպատակը... եւայլն ։։

Ֆրանսացի պատմագէտը կ'աւելցնէ —

« Հայ պատմիչները կ'ըսեն թէ իշխանը շքեղ կերպով ընդունուեցաւ թագաւորէն եւ թէ երկու վեհապետները երկու դաշնագիրներ ստորագրեցին, մէկը քաղաքական, միւսը առեւտրական...»։

Մեզի բացարձակապէս ծանօթ չէ թէ, Ժ. տը Մորկան ո՞ր հայ պատմագիրներուն կ'ակնարկէ, որոնց տուած տեղեկութիւնները կ'ընդունի իբրեւ փաստ ու նոյնիսկ երկու դաշնագիրներու մասին ալ կը խօսի ։

Իրողութիւնը այն է որ ժամանակակից հայ պատմագիրները ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընեն Աշոտ Ա.ի Բիւզանդիոնի մայրաքաղաքը ճամբորդած ըլլալուն մասին։ Տարբեր հարց, եթէ Հայոց թագաւորը գաղտնի կատարած ըլլար այդ ճամբորդութիւնը ...

Ոչ Յովհաննէս կաթողիկոս, ոչ Թովմա Արծրունի չեն խօսիր Աշոտ Ա.ի ճամբորդութեան մասին։ Նոյնը նաեւ յետագայ պատմիչները ։ Մարդ կը զարմանայ թէ ինչպէս 19րդ դարու մեր պատմութեան մէջ յանկարծ կը յայտնուի պատմական իրողութիւն մը, մինչ այդ անյայտ մնացած ։

Սխալը պարզապէս ծագում առած է Չամչեանի պատմութենէն, որ հիմնուելով յոյն մատենագիր եւ կայսր Կոստանդին Ծիրանածինի տեղեկութիւններուն վրայ, Աշոտ Ա.ի ճամբորդութեան պատմութիւնը ընդունած է իբրեւ վաւերական իրողութիւն ։

« Մեծն այն եւ տիտանեանն Հայ, կ'ըսէ Կոստանդին երկայնաձեռն այն եւ երկոցունց ձեռաց յաջողակն, զոր ի հայ բարբառ Աշոտ կոչէին, զայն սանձ որ եկն երբեմն առ Լեւոն (հայր իմ) երեւելի կայսր... » (Չամչեան, Հայոց Պատմութիւն 675)։

Չամչեան զոհ գացած է շփոթութեան մը. Լեւոն Զ. կայսեր տարիները կ'իյնան 886—912 թուականներուն ։ 912ը աղետալի թուական մըն է Հայոց համար։ Այս այն տարին է, երբ Սմբատ Ա. արքան գերի կ'իյնայ Յուսուփ (Եուսուֆ) ոստիկանի ձեռքը ։

Սմբատի որդին Աշոտն է որ խօսք կուտայ Լեւոն կայսեր մօտ, անոր իշխանութեան վերջին տարին (912 Թ.) եւ ոչ թէ Աշոտ Ա.ը, որ Հայաստանէն դուրս ելած չէ 886—890 թուականներուն։ Յոյն պատմիչի տուած տեղեկութիւնները ուրեմն Սմբատի վերոյիշեալ որդւոյն մասին միայն կըրնան ըլլալ, որ կայսերական զօրքով Հայաստան դարձաւ իր հօր գահը վերահաստատելու ։

Ուրախ ենք հաստատելու որ այս սխալը սրբագրուած է Հայոց Պատմութեան երկու նոր հրատարակութիւններու մէջ, որոնց մէկը Հայաստանի մէջ, միւսը արտասահման՝ լոյս տեսած են։

Հայաստանի մէջ, 1947ին, պատմական ինստիտուտը հրատարակութեան տուած է Լէօի Հայոց Պատմութեան Բ. հատորը,որ կ'ընդգրկէ Ե. դարէն ԺԱ. դարերու պատմութիւնը։(Այս մասին պիտի խօսինք յառաջիկային)։

Լէօ բացարձակապէս դուրս ձգած է Աշոտի ուղեւորութեան պարագան, դարէ մը աւելի որջացած սխալէ մը մաքրելով մեր պատմութիւնը ։

Նոյնը ըրած է արտասահմանի մէջ պրոֆ. Ռընէ Կրուսէ։ Տարիներ առաջ այս հարցը յարգելի պատմագէտին ուշադրութեան յանձնած էի։ Ուրախ եմ որ, վերջին ժամանակներս լոյս տեսած իր Հայաստանի պատմութեան մէջ պրոֆ. Կրուսէ լռութեամբ անցած է Աշոտի ճամբորդութեան վրայէն։

Մեր պատմութեան մէջ շատ ունինք այդպիսի սխալներ։ Անոնց մէկն է Աշոտ Մսակերի պարագան։ Սա 775ի Բագրեւանդի ապստամբութենէն վերջ Հայոց աշխարհի մէջ յայտնուած եւ հիմնադիրը դարձած է Բագրատունեաց Աշոտեան տոհմի հարստութեան եւ փառքին։ Այս Աշոտին որդիները կը համարուին Բագարանի, Տարօնի եւ Մոկաց Բագրատունիները, անոր աղջիկները կը համարուին Արծրունեաց Հաւփսիմէ իշխանուհին եւ Արզնի մահմետական էմիրին կնութեան գացած՝ Բագրատունի իշխանուհի մը։

Ասիկա իբրեւ իրողութիւն ընդունուած է մեր բոլոր պատմագէտներէն, մինչեւ Ց. Մարգուարդ եւ Ն. Ադոնց ։

Ի հարկէ դժուար է ուղղել այսքան հաստատուն հիմք գտած պատմական տեսութիւն մը։ Առաջին անգամ Հ. Ն. Ակինեանն էր որ նոր տեսակէտ մը բերաւ, որուն կատարելապէս համաձայն եմ։ Բաց ի Սմբատ սպարապետէն, Տարօնի, (Բագրատունի) Մոկաց եւն. Բագրատունիներու որդիները չեն Մսակերին, ոչ ալ Հաւփսիմէ իշխանուհին ու անոր քոյրը (մահմետական էմիրի կինը) աղջիկներն են Աշոտ Մսակերի։ Այս նոր տեսութիւնը պիտի ծառայէ պատմական շատ մը խնդիրներ լուսաբանելու եւ յոյս ունինք որ ապագայ պատմական աշխատանքներու մէջ հարցը նկատի պիտի առնուի եւ ըստ այնմ իր լուծումը գտնէ ։

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔ

«Ֆռօպէլ» եւ «Ռուսոյի Էմիլը»

Ահաւասիկ հայ մանկավարժի մը երկու ֆրանսերէն հեղինակութիւնները, որոնց առաջինը լոյս տեսած է 1940ին, իսկ երկրորդը՝ այս տարի։

« Ֆռօպէլ Գիտական Մանկավարժութեան առաջեւ» մատենիկը տպուած է հայկական տպարանի մը մէջ, Կիպրոս, ճոխ վրիպակով մը։

« Ռուսոյին Էմիլը եւ Ուսուցչանոցներուն Էմիլը» բախտաւոր գիրք մըն է, վասն զի, տպուած է զուիցերիական տպարանի մը մէջ, Նէօշաթէլ, եւ ունի յառաջաբան, զոր ստորագրած է Փիէռ Պովէ, — ծանօթ հեղինակութիւն՝ մանկավարժական աշխարհին մէջ, անօրէն՝ Ժան Ժաք Ռուսօ հիմնարկութեան, եւ մանկավարժութեան ուսուցչապետ՝ Ժընեւի համալսարանին ։

Մատենիկը նուիրուած է հեղինակին քրոջը, որ եղած է մանկապարտէզի ուսուցչուհի, իսկ գիրքը՝ Պ. Ց. Հինդլեանի, որ Պ. Գէորգեանի սորվեցուցած է սիրել Ժան Ժաքը եւ Փեստալոցցին ։

Քանամեակ մը առաջ, գրագէտ Եղ. Տարօնեան, այս սիւնակներուն մէջ, մեզի ներկայացուցած է հեղինակը իր անդրանիկ ֆրանսերէն երկովը,— «Օրինակին Ազդուութիւնը. Ծնողագիտութեան մը անհրաժեշտութիւնը »։ Տասնըվեց տարի առաջ, այս միեւնոյն բնակարանէն ներս, ես ալ ձեզի ծանօթացուցած եմ թարգմանիչը, Թակօրի իր « Տուն եւ Աշխարհ »ովը։ Պ. Գէորգեան թարգմանած ու հրատարակած է նաեւ Ֆլամմարիոնի « Զափու վրայ դպրոց»ը, Պովէի «Կռուի բնազդը» եւ Ռօօրտայի « Մանկավարժը չի սիրեր տղաքը»։

Պ. Գէորգեան կոչումով, պատրաստութեամբ եւ քառասնամեայ վաստակով դաստիարակ, տնօրէնն է, ներկայիս, Մելքոնեան դպրոցին ուսուցչանոցին, (Նիկոսիա) ։

Այսպէս, ուրեմն, Պ. Գէորգեան ֆրանսերէն լեզուաշխարհին գիտական մանկավարժութեան ու մանկավարժական դիտութեան կը տանի երեք հեղինակութիւններ։ Եւ ընթերցողը ինքնաբերաբար կը հարցնէ թէ՝ ինչու հայ մանկավարժին հայերէն հրատարակութիւնները կ'ըլլան թարգմանութիւններ, իսկ ֆրանսերէնները՝ հեղինակութիւններ ։

Ամէն դաստիարակ կը ճանչնայ Ժընեւցի մանկավարժը, Ռուսօն, որ գրեց «Էմիլը» երկու դար առաջ, եւ գերմանացի մանկավարժը, Ֆռօպէլը, որ հիմնեց առաջին մանկապարտէզը աւելի քան մէկ դար առաջ ։

Ինչո՞ւ համար, Պ. Գէորգեան կուտայ այս երկու գործերը ։

Հեղինակը հաստատած է որ, նոր մեթոտները հետզհետէ կը նսեմացնեն Ֆռօպէլը եւ անոր մանկապարտէզը։ Գիտական մանկավարժութիւնը մանկական դաստիարակութեան հիմնադիրը վերջնապէս կը քշէ կը տանի աւանդական մանկավարժութեան ծոցը, եւ կ'անհետանան անոր մանկապարտէզները ու նորեր կը բացուին մանկավարժական արդի ձգտումներու հիման վրայ։ Իսկ Ռուսոյին ընդիմաբանները դեռ մինչեւ այսօր կը շարունակեն վերլուծել եւ մեկնաբանել «Էմիլը» կէս դար առաջուան ըմբռնումով։ Կը յամառին մանկավարժ Ժան Ժաքը ցնորատես նկատել։ Զայն թշնամի կը դարձնեն ընտանիքին եւ ընկերութեան, ու կը պնդեն որ, Ռուսօ չընդունիր ընտանեկան դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը ։

Ուստի, պէտք է պաշտպանել երկու մեծ եւ սիրելի մանկավարժները։

Ու արդարեւ, հեղինակը այդ է որ ուզած եւ ջանացած է ընել իր զոյգ մը երկով ։

Մատենիկը փորձ մըն է, ուր Պ. Գէորգեան կը զրադի գերմանացի մեծ դաստիարակին մանկավարժական յղացումներովը, կը քննէ զանոնք գիտական մանկավարժութեան լոյսին տակ, կ'ընէ անոնց ճշգրիտ գնահատումը, Ֆռօպէլը իր արժանի տեղը կը հաստատէ մանկավարժական պատմութեան մէջ, երեւան կը հանէ անոր հիմնական սկզբունքները, եւ մանաւանդ ոգին, ու ցոյց կուտայ թէ՝ անոնք նոր դաստիարակութեան հիմը կը կազմեն ։

Ու եզրակացութիւնը պիտի ըլլայ այն որ, Ֆռօպէլ մեծ դաստիարակ մըն է, ըլլալով նաեւ գիտական մանկավարժութեան ռահվիրայ մը։

Եւ Ֆռօպէլ պիտի ըլլայ բոլոր հին եւ նոր այն մանկավարժներուն հետ, որոնց խոր ու հաստատ համոզումով, մարդկային ընկերութեան բարուոքումը, մարդկութեան յառաջդիմութիւնը միմիայն դաստիարակութենէն կրնան գալ։

Հեղինակը իր մատենիկը գրելու համար, ուզած է խօսեցնել մանաւանդ նոյն ինքն Ֆռօպէլը քան թէ ինքզինքը, մեզ ուղղակի շփման մէջ դընելով գերմանացի մանկավարժին հետ, որ ստեղծեց մանուկներու մանկավարժութիւնը։ Պ. Գէորգեանին մատենիկը ուրուագիծն է Ֆռօպէլի « Մարդուն Դաստիարակութիւնը » գիրքին, որ կը բովանդակէ մեծ դաստիարակին հիմնական հայեցողութիւնները։ Մատենիկը մեծ մասով բաղկացած է այդ գրքին մէջբերումներէն, վկայութիւններէն ։

Չեմ կարծեր որ Ֆռօպէլ դէպի հին մանկավարժութիւն քշուած եւ մոռացութեան տրուած ըլլայ, ու անհետանան անոր մանկապարտէզները։ Նորը կուգայ, եւ սակայն պիտանի ու արժէքաւոր հինն ալ կը մնայ, պէտք է որ մնայ։ Նորը այդ հինին վրայ կը շինուի։ Արդեօք, հեղինակը նորին հետամուտ ըլլալով հանդերձ, նորը ներտելով հանդերձ, իր աւանդապաշտ եւ պահպանողական խառնուածքին բերումով, չի՞ խրտչիր յեղափոխականէն ։

Պ. Գէորգեան, գրելու համար երկրորդ մատեանը, կը բանայ Ռուսոյին «Էմիլը» եւ դարձեալ գիտակցաբար, կը խօսեցնէ մանաւանդ Ժընեւցի իմաստասէրը քան թէ ինքզինքը։ Ուրեմն, կարելի է ըսել նմանապէս, որ Պ. Գէորգեանի « Ռուսոյին Էմիլը եւ Ուսուցչանոցներուն Էմիլը» ուրուագիծն է Ռուսոյին «Էմիլը» գիրքին ու ծանրաբեռն անոր վկայաբերութիւններովը։ Ճիշդ է որ հեղինակը չուզեր «երկարել մէջբերումներու այս ցանկը», եւ սակայն, «Ռուսօն մտիկ ընելու փորձութիւնը այնքան զօրաւոր է որ, չենք կրնար ատոր դիմանալ»։ Ու կը կարդանք, կը կարդանք, բնականաբար, Ռուսոյին «Էմիլը»։

Իր մատեանով, Պ. Գէորգեան մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Ռուսոյին անտեսուած, չըմբռնուած ճշմարտութիւններուն վրայ։ Կը փորձէ թօթուել «կարծիքի այն լուծը որ կը ճնշէ մտքերուն վրայ » Ժան Ժաքին մանկավարժական մտածողութեան նկատմամբ ։

Հեղինակը «Էմիլը» կը կարդայ նոր ոգիով մը, եւ վկայութեանց ծաղկաքաղով մը կը հաստատէ որ, Ռուսօ, ընդհակառակն, ճշմարիտ դաստիարակութիւնը ընտանիքին մէջ միայն կը տեսնէ եւ առաջին դաստիարակութիւնն ալ կուտայ կիներուն, որովհետեւ, «եթէ բնութեան Հեղինակը ուզած ըլլար որ ան (առաջինդաստիարակութիւնը) պատկանէր այրերուն, անոնց կաթ

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

Նորից կը թողնեմ քաղաքն աղմկոտ ,
Ու ճամբայ կ'ընկնեմ յուէտ միայնակ ․
Անխօս կը մարի երեկոն աղօտ ,
Կը պառկեմ դաշտում կանաչ ծառի տակ :

Կը մոռնամ հեռուի աղմո՛ւկը ահեղ ․
Համբո՛յրը կը զգամ ուրիշ օրերի ,
Լոյս երազների գիշերը չքեղ
Սրտիս անծանօթ վայելք կը բերի :

Հեռաւոր մարդոց ցաւե՛րը կը զգամ ,
Կարկաչող ջրի լացը կը լսեմ ․
Հողը կը գրկեմ , ջե՛րմ կը հեկեկամ ,
Վառ աստղերի հետ անոյշ կ'երազեմ :

Անտուն անցորդից կը խնդրեմ ես հաց ․
Պայծառ աղբիւրի ջուրը կը խմեմ ,
Լայն երկնքի տակ հաշտ ու սրտաբաց ,
Բնքոյշ ծաղկանց հետ՝ խաղա՛ղ կը քնեմ :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

տուած պիտի ըլլար, մանուկները դիեցնելու համար » :

« Էմիլը» Ռուսոյին «դաստիարակութեան դասագիրքն » է : Հեղինակը անոր վրայ խորհած է քսան տարի, եւ աշխատած՝ երեք տարի : Ռուսօ նոր դաստիարակութեան եւ գիտական մանկավարժութեան ռահվիրայ է : Գիտական միտք մըն է : «Էմիլը» իր մանկական յուշերուն եւ դիտողութեանց պտուղն է : Իր կենսագրութիւնը, գրեթէ : Էմիլ երեւակայական աշակերտ մը չէ, ուրեմն :

Ցնորատե՞ս, Ժան Ժաք Ռուսօ : Ի՞նչպէս, խնդրեմ : Ընդդիմաբանները կ'ըսեն ․ «Էմիլ առանձին կը կրթուի : Ուրեմն, պէտք է ունենալ նոյնքան ուսուցի՞չ, որքան աշակերտ» : Կարդացէք, հիմա, Փիէռ Պօլէի յառաջաբանին մէջ հետեւեալ պատասխանը ․— «Ոչ մէկ անպատեհութիւն, որ իրաքեկ ուսուցիչ մը ունենայ բազմաթիւ աշակերտներ, իւրաքանչիւրը իր յատուկ նկարագրով եւ ճաշակներովը : Բայց, որքան ողբալի է որ մէկ աշակերտ ունենայ բազմաթիւ ուսուցիչներ, որոնք կը քաշեն եւ աջ եւ ձախ » :

Ցնորատե՞ս Ռուսօ : Ի՞նչպէս, 'խնդրեմ : Ականջ տուէք իրեն ․

— « Չեմ ենթարկուիր մանուկին հրամաններուն, բայց, կ'ենթարկուիմ մանկութեան հրամաններուն :

— « Բնութիւնը կ'ուզէ որ, տղաք մարդեր ըլլալէ առաջ, ըլլան տղաք :

— « Պիտի ուզէի պահանջել որ, տղայ մը ունենար հինգ ոտք հասակ, քան թէ չափահասի դատողութիւն, ութ տարեկանին :

Ու կը հարցնեմ ես ինծի ․

— Արդեօք, մէջբերումներու չայլ գործածութիւնը անխուսափելի պահա՞նջ մըն է տեսութեանց (թէզ) կամ գիտական երկերու պատրաստութեան համար :

Ա․ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՍԻՍԱՂ

Ռումբէն ալ զօրաւոր

« Ծոյլին մէկն ես դուն, տղայ : Նստէ տեղդ : Դասդ չես պատրաստած կրկին : Խոշոր զերօ մը քեզի » ...

Այս էր վարժապետին վճիռը, երբ մենք դասարանին մէջ՝ մեր ականջը զովի ընկերոջ եւ մեր աչքն ալ անոր տետրակին կիսովին չեղած՝ կը սկսէինք կակազել ...

Մահապարտի մը համար տրուած վճիռին չափ ծանր կուգար մեզի այդ զերօն :

Այս բոլեղաձեւ նշանը ի պատուի է այսօր ։ Պետութիւններու կեանքը այդ օղակին կախուած է : «Կապիտալիստներն » ու ընչաքաղցները, անոր ետեւէն կը վազեն քառասմբակ՝ քառանիւ կառքով :

— Ո՞ւր ես, ինչ կ'ընես, ծօ՛ Մինաս :

— Զգէ, ժամանակ չունիմ : Զերօ հաւաքելով զբաղած եմ :

— Դպրոցին մէջ ալ նոյն արհեստը կը բանէիր : Դասարան մտնելուն , ուսուցիչին առաջին գործը կ'ըլլար անոմիրդ առջեւը զերօ մը դնել : Ըսել է նոյն մարդն ես կրկին ...

— Ամբակում, կը տեսնե՞ս սա չքեղ օթօն, իմս է հա : Սա քովս կեցող աղուոր խուշը նայէ մէյ մը, ինծի կը սպասէ : Եկուր անգամ մը նոր գնած շաթօս տես, Վերսայլ է, Վերսայլ :Այսբոլորը զերօներուն շնորհիւ գնած եմ : Դուն կրկին ատ տիրացո՞ւն ես...

— ...

— Զհասկցա՞ր : Գնա քիրականութեան դասդ սորվէ որպէսզի զերօ չառնես վարժապետէդ ... ես, ատ քու չհաւնած զերօներուդ շնորհիւ ձեռք բերի այս բոլորը : Աստուած երկար կեանք տայ այդ կլորակին ...

— Բայց չեմ հասկնար :

— Ծօ, եթէ զերօն չըլլար, մենք աղքատութեան մէջ պիտի լողայինք : Դիր 1ին քով 0 մը՝ կ'ըլլայ տասը : Զերօ մըն ալ դիր կ'ըլլայ հարիւր : Ճարէ, չարէ եւ ահա հարիւր հազարի, միլիոնի, միլիառի կը փոխուի այդ չիւղի կտոր 1ը :Ախ ,հոգին ուտեմ ես այդ զերոյին : Մեր վարժապետը լուսերու մէջ թող պառկի : Ինչ խելացի մարդ, ի՛նչ մարգարէ մարդ է եղեր : Գուշակեր է որ ես օր մը զերօներուն երեսէն մարդ պիտի ըլլամ ․

— Հա՜...

— Ի՞նչ կարծեցիր : Հողիս բերանս եկաւ զերօ հաւաքելէն : Ու այսօր, ատ քու չհաւնած դասընկերդ, որ միշտ 0 կ'առնէր դպրոցին մէջ, գիտե՞ս քանի միլիոն ունի...

— Վա՜յ : Ըսել է դուն մեր գիտցած Մինասը չես ալ ...

Պետութիւնը, երեսփոխանները, նախարարները սարսափի մատնուած են այսօր այդ զերոյին վախէն : «Հազար միլիառի անդունդ»ի մը մասին կը խօսի նիւթական նախարարը : Բոլորը շշմած մոլիկ կ'ըսեն՝ աչքերը զերոյաձեւ բացած :

Համբեցէք մէյ մը, քանի 0րով կը գրուի հազար միլիառը : Հաշուետետրին սիւնակը նեղ գալով դուրս կը թափին անոնք : Երկնքի աստղերուն թիւն իսկ կ'աղքատանայ զերոյին առջեւ :

Այդ անարժէք նկատուած կլորակը իրար անցուցած է բոլորը : Դահլիճներ կը փլին իրարու ետեւէ՝ այդ 0ին երեսէն :

Պետութիւնները, իրենց երկրին փլած պիտաճէնները եւ բացուած անդունդները գոցելու համար պէտք ունին այդ ծակ կլորակին :

Հիւլէական ռումբին ուժը ոչինչ կ'արժէ այս ոչնչութիւն նկատուած զերոյին առջեւ :

Պարտատէրները, գիշեր – ցերեկ կը մտամտմտուին գտնել զերօ մը դնդչելու համար իրենց պարտքին, սանկ քիչ մը թեթեւնալու համար :

Կծծին եւ ընչաքաղցը հողի կուտան զերօ մը աւելցնելու համար իրենց չորնալիք հարստութեան վրայ :

Գնահատելու համար մարդու մը կարողութիւնն ու տաղանդը, զերոյաձեւ պսակ մը կ'անցընեն անոր գլխուն ...

Վա՜յ այն փաճառականին, որուն տոմարին մէջէն զերօները օրէ օր կը պակսին : Սնանկութիւնն ու բանտը կը սպասեն իրեն :

Անհետացման դատապարտուած է այն ազգը որուն բնակչութեան թիւին պոչէն զերօները կը սկսին իյնալ :

Պատի՛ւ այն ծոյլ աշակերտին,որ դպրոցի մէջ առած զերօները ինք՝ աչարժի եւ դղեակի կրնայ վերածել ...

Կ․ ՊԵՏՈՒՇ

Երիքո՛վ...

Վայրկեան մը, հոգի՛ս, այս բարձունքէն վար,
Նայինք հեռուն ուր՝ մեղ պէս տեսլահար,
Ուխտաւորներ դացին կեանքի մը հեւքով ,
Ու հասկերու պէս ծուփ ծուփ յորդեցան,
Սակայն երբեք իրենց եղաւ ցիր ու ցան,
Ու ամէն շրթունք հեծծեց՝ Երիքո՛վ ....

Գոյութեան ուխտն էր ու անհաս մնաց,
Ցոյսի ամէն ամպ երազէն արծարծ,
Հագաւ պղտինձէ զոյնը պատրանքին ....
Հուրը մարած չէր հաւատքին սակայն,
Դէմքերու վրայ, ճաճանչներ ինկան ,
Բոցելով վազուան խաղաղը կամքին ....

Ու յարոյցքներով անգամ մըն ալ թունդ,
Փողերով ձայնեց ամբոխը գունդ գունդ,
Դարձաւ քաղաքին շուրջը անդադար,
Բայլերով անդուսպ, ոստումներով յաղթ,
Ու իսկոյն յանկարծ պարիսպներն անխախտ ....
Երգը յաղթութեան հնչեց դարէ դար ....

×

Ահա նոյն ուխտով կ'երթանք ես ու դուն,
Ճաճանչը գրկած յաղթական մարդուն ....

Իր ազատ ձայնին լարած երգը մեր,
Արձագանգենք զայն արգելքներէ վեր,
Հոն ուր՝ անոր դէմ կը սարքեն դաւեր ,
Ուր՝ մարտն է դաժան, կեանքը գերութիւն ....

Ու երբ յուսահատման գայ ժամը յանկարծ ,
Սիրտէ սիրտ անցնող բոցով մը արծարծ,
Փողենք ու ոտքի կանգնի ամէն անձ,
Ազատագրո՛ւթիւն, դուռն տուէք տուն ....

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԱ․

Դէմքին մռայլը պարզուեցաւ քիչ մը, երբ նըկատեց առաջին գնդի դրօշակը : Այդ դրօշակը քրիստոնէական դրոշմ չէր կրեր, այլ մահմետական : Այդ՝ Եուսուֆի կողմէ ուղարկուած գունդըն էր․ ան կանգ առաւ արեւմտեան դռներուն մօտ գտնուող բլրակին վրայ, եւ սկսաւ իր վրաններն հաստատել հոն :

Աշոտ սպարապետ իր ակնարկը դարձուց երկրորդ գունդին վրայ ու նայեցաւ դրօշակին : Բագրատունեաց նշանը կը կրէր ան․ այդ գունդին առաջնորդն էր նոյն ինքն Աշոտ Երկաթը․ մօտենալով արքայական գունդին․ առանց կանգ առնելու՝ անցան առաջ եւ բռնեցին Դուինի արեւմտեան կողմը : Աշոտ սպարապետ կատաղի ակնարկ մը ձգեց դէպի այդ կողմը, եւ բռունցքը բարձրացնելով՝ սպառնաց ․

— Դուն, Երկաթ, պիտի խորտակուիս իմ ձեռքիս տակ․ գունդերդ պիտի ոչնչանան, իսկ երբ ձեռքս իյնաս, վա՜յ քեզ :

Բայց խօսքը կիսատ մնաց բերնին մէջ․ իր ուշադրութիւնը գրաւեց ուրիշ գունդ մը, որ աւելի զօրաւոր էր, աւելի ահարկու․ Գարդմանաց Սահակի գունդն էր ատիկա : Անկէ յետոյ կուգային ուրիշ գունդեր, իսկ ամէնքէն ետք ուրիշ փոքրիկ գունդ մը, որ աւելի սարսռացուց Աշոտ սպարապետը, քան բոլոր միւսները : Այդ գունդը տեղաւորուեցաւ Աշոտ Երկաթի և Սահակ իշխանի գունդերուն միջեւ․ քիչ ետք ախտեղ սկսաւ ծածանիլ Արծրունեաց արծուենշան դրօշը :

Աշոտ սպարապետ աչքերուն չէր հաւատար․ արդեօք կը խաբուէ՞ր ինքը եւ ուրիշի դրօշակը Արծրունեաց դրօշին տե՞ղ կ'ընդունէր : Բայց ոչ․ հոն՝ հեռուն, երեկոյեան մեղմ հովին տակ կը ծածանի Արծրունեաց դրօշը․ ան լաւ կը ճանչնար այդ տոհմի նշանը, միայն այս դրօշակն էր որ սեւ գոյն ունէր, կարծես սուգ կը պահէր Արծրունեաց ցեղը :

Սակայն ինչո՞ւ այս դրօշակը կը ծածանի հոն, քանի որ Գագիկ Արծրունին խօսք տուած էր օգնելու իրեն : Աշոտ սպարապետ ինկաւ մտածութեան մէջ․աչքը չէր հեռացներ դրօշէն , մինչեւ որ մութը իր սեւ քօղը տարածեց ամէն կողմ : Տեղ տեղ սկսան խարոյկներ վառուիլ, որոնք հետզհետէ կը բազմանային, կրակէ գօտի մը կազմելով Դուինի շուրջ : Այդ ժամանակ Աշոտ սպարապետը գնաց քննելու պատնէշները ու անոնց վրայ հսկող պահապանները :

— Կը տեսնե՞ս, ինչ շատ են, կ'ըսէր զինուոր մը իր ընկերներէն մէկուն, ցոյց տալով Աշոտ Երկաթի բանակը :

— Շատ են, այո, պատասխանեց միւսը :

— Վաղը կռիւը տաք կ'ըլլայ , չարունակեց առաջինը :

— Այո, մէկի դէմ տասը, եթէ ...

— Ի՞նչ եթէ ․

— Եթէ մեզ օգնութեան չգան :

— Ո՞վ պիտի գայ օգնութեան :

— Շատ իշխաններ, որոնք թիկունքէն պիտի յարձակին, իսկ մենք՝ առջեւէն :

— Ի՞նչ օգուտ մեզ այս բոլորէն :

— Ոչինչ․ մենք կը սպաննուինք, իսկ մեր ընտանիքները որբ կը մնան․ ասկէ աւելի լաւ օ-գո՞ւտ կ'ուզես :

— Սըս , սպարապետը կուգայ :

Երկու խօսակիցները լռեցին : Աշոտ սպարապետը անցաւ անոնց մօտէն եւ կ'ուզէր պալատ բարձրանալ, երբ մէկը անոր առջեւը կտրելով՝ ըսաւ․

— Տէր իմ :

Սպարապետը նայեցաւ անոր եւ ուրախ ժպիտ մը անցաւ իր շրթունքներուն վրայէն : Բռնեց անոր ձեռքը ու երկուքը մէկ ներս մտան :

— Ի՞նչ լուր ունիս, Քոսակ, անհամբեր քեզի կը սպասէի :

— Լաւ լուրեր , տէր իմ, պատասխանեց Քոսակ :

— Ի՞նչպէս ․ իսկ ի՞նչ կը նշանակէ Արծրունեաց սեւ դրօշը :

— Պարապ բան է․ որսը իր ոտքով եկած է մեր մօտ : Այդ դրօշի տակ կը գտնուի Հեղինէն, սպիտակ դեւին կազմած մէկ փոքրիկ գունդին հետ :

— Անձա՞մբ ստուգեցիր այդ բոլորը :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

թեան, որ թոյլ չի տար որեւէ յաւելում՝ Սեպտ. 1էն առաջ։

Ընտանեկան ընկերակցութեանց ազգ. Միու-թիւնն ալ կ'առաջարկէ ամէն բանէ առաջ աւել-ցնել ընտանեկան նպաստները։

Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցու-թեան կարծիքով, կառավարութեան խոստումնե-րը «բաւարար երաշխաւորութիւն չեն ներկայա-ցներ», ապրուստի գինները աժանցնելու համար։ Իսկ Բանուորական Ուժը, որ ամէնէն զօրաւոր միութիւնն է Աշխատանքի Դաշնակցութենէն վեր-ջը, չատ գոհ չըլլալով հանդերձ կառավարութեան որոշումներէն, կը նախընտրէ սպասել մինչեւ Սեպտեմբեր 1։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ վերապահ դիրք բռնած է առ այժմ, խրախու-սելով հանդերձ բանուորական խլրտումները։

Թերթերը կը գրեն թէ հացի միսը, որ 440 ֆրանք էր Օգոստոս 1ին, բարձրացած է 620 ֆրանքի։

Ինչո՞ւ պատուհանէն վար նետուեցաւ ռուս վարժուհին

« ԹՌՉՈՒՆ ՄԸՆ ԷԻ ՎԱՆԴԱԿԻՆ ՄԷՋ »

Ամերիկեան թերթերը զարմանազան պատմու-թիւններ կը հրատարակեն Տիկին Օքսանա Քոզէն-քինայի մասին, որ վար նետուած էր Նիւ Եորքի խորհրդային հիւպատոսարանի չորրորդ յարկէն, փախչելու կամ անձնասպան ըլլալու համար։ Վարժուհին կը դարմանուի ամերիկեան հիւանդա-նոցի մը մէջ, խիստ հսկողութեան տակ։ Պատաս-խանելով բարեկամի մը հարցումին, Տիկին Քո-զէնքինա յայտարարած է.

— Ճար մը կը փնտռէի դուրս նետուելու հա-մար։ Վանդակի մէջ բանտարկուած թռչունի մը կը նմանէի։ Կ'ուզէի դուրս նետուիլ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Տիկինը այնքան ահուդողի մատնուած է որ չուզեր ոեւէ խորհր-դային պաշտօնեայ տեսնել

— « Զեմ ուզեր տեսնել, կը վախնամ, կը վախնամ ... »

Մոսկուան ալ իր ուզած եղանակով կը պատմէ դէպքը։ Պ. Մոլոթով յայտարարութիւն մը հրա-տարակեց որ կ'ըսէ թէ կատարուած քննութեանց համաձայն, Տիկին Քոզէնքինա եւ ուսուցիչ Սա-մարին ընտանիքով Նիւ Եորքէն մեկնած պիտի ըլլային Յուլիս 31ին, «Փոպետա» նաւով։ « Բայց բոլորն ալ իրենց տուներէն հեռացած էին մէկ օր առաջ»։ Վեց օր վերջը, «պարզ դիպուածով», հիւպատոսարանը երկտող մը ստացաւ Տիկին Քո-զէնքինայէն որ կը խնդրէր ազատել զինքը սպի-տակ ռուս աւազակներու կազմակերպութենէ մը որ կը կոչուի Տոլստոյեան հիմնարկ։ Եւ կինը փրկուեցաւ։

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը անմիջա-պէս հերքեց այս պատմութիւնը, համաձայն Ուա-շինթընէն ստացած տեղեկութեանց։ Ամերիկեան կառավարութիւնը քննութիւն բացած է, ամբողջ դաղտնիքը պարզելու համար։ Միեւնոյն ատեն կը յայտարարէ — «Անոնք որ Ամերիկա կը գտնուին եւ կը վախնան իրենց երկիրը վերադառնալ, իրա-ւունք ունին ապաստան գտնելու այստեղ»։

Մոսկուայի թերթերը կը յամառին «առեւան-գում» ներկայացնել այս դէպքը, սպառնալով մի-ջոցներ ձեռք առնել, փոխադարձաբար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ հողագործական նախկին նախարարը, Վլատիսլաւ Ֆրաիկ, փախաւ իր կնո-ջը հետ, ապաստանելով Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանը։ Եօթներորդ նախարարն է այս որ կը փախչի։

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ խորհրդային գաղտնի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակա-լութիւններ կատարած է Սաքսոնիոյ մէջ։ Կալա-նաւորներուն մէջ կան չատ մը ընկերվարականներ։

ՖՐԱՆՍԱ մէկ միլիառ տոլար պիտի ստանայ համաձայն Մարշըլի ծրագրին, իբրեւ մասնավճար առաջին տարուան։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նաւաբաժին մը ռազմափորձեր կը կատարէ Միջերկրականի մէջ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կաթոլիկ հովուապետը, կար-տինալ Մինծէնտի, յայտարարութիւն մը հրատա-րակեց որով կը սպառնայ բանադրել այն լրա-գրողները որ յարձակումներ կը գործեն Պապին կամ կարտինալներուն գործունէութեան դէմ, ճառերով կամ ուրիշ հրապարակային արտայայ-տութիւններով։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐԱԿԱՆ շարժումը կը ծաւալի Պիմանիոյ մէջ, Հնդկաստանի սահմանագլուխին վրայ։ Միւս կողմէ կը վախցուի որ զինուորական դիկտատուրա հաստատուի։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վերջին դէպքերուն առթիւ Ֆրան-սական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը տուղ-ղեց Գահիրէի դեսպանին միջոցաւ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փուլվար Օտտոյի «Յատիսեան» խումբի կողմէ, այս կիրակի։

Կը ներկայացուի «ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱ-ՑՈՒՆ»։ Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ։ Առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կա-յանը

×

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Վալանսի Շրջ. Կոմի-տէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, կիրակի, 22 Օգոստոս, առաւօտէն մին-չեւ երեկոյ, «Chateau Lebret à Saint Peray, օդա-սուն վայրին մէջ։

Կը նախագահէ՝ ընկեր Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական բաժին, հաճե-լի անակնկալներով։Կարելի է ճաշը միասին բերել։

Օրը անմիջապէս ըլլալու պարագային՝ հանդէսը տեղի կ'ունենայ «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ, նոյն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին։

Հաղորդակցութեան համար՝ Կրանժէն առնել հանրակառք, իջնել կամուրջի մօտ եւ 50 մեթր քալել։

×

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, 22 Օգոստոս, կիրակին ամ-բողջ օրը, Պէլվէտէրի օդասուն եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ, Սէնթ Անտրէ։

Կը նախագահէ հայրենակից Ք. ԿԱՐԱՊԵՏ-ԵԱՆ։ Կը խօսի հայրենակից Մ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ։

Զաւեշտ մը, « ԵՐԿՈՒ ԾԱՌԱՅԵՂՆԵՐԸ »։

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ ընտիր նուագ։ Մուտքը ազատ է։

ՄԵԾ ԽԱՐՈՒԿԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Արենուշ-ներու, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ։ Կափի շրջան ԼԱ – ՔՈՒԻ մէջ։

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ Փարիզի հա-րիւր հայ – արենուշներուն, որոնք մէկ չաբաթէ ի վեր բանակումի եկած են։ Կը նախագահէ Պելժիոյ հայ արենուշներու խմբապետուհի Օր. Սիրանուշ Աւագեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Տեղի պիտի ունենան սկաուտական խաղեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին մօտակայ վայրերը բանակու-մի եկող հայ սկաուտական բոլոր խումբերը եւ հասարակութիւնը։

Կափէն առնել օթօքար եւ իջնել՝ La Guinguette sur la route de Cap à Grenoble, ուր իրենց կը սպա-սեն հայ արենուշներ։ (ԿՆԻՔ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը, ի պատիւ ընդհ. Ֆրանսայի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայանի մաս-նակցող ընկերներու բարեկամական հաւաքոյթ մը սարքած է այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ։ Ներկա-յանալ հրաւէրով։

ԳՏՆՈՒԱԾ է հաշուապահութեան տեղեակ պաշտօնեան։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստ. երեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին ընկե-րուհի Ս. Անդրէասեանի բնակարանը, rue Emile Zola 13։ Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները (Վալանսի) Օգոստոս 21ին, չաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին Ա. Ա-հարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 17 Août 1948 Երեքշաբթի 17 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année No 4070–Նոր շրջանի թիւ 1029 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՄԵՆՔ ՀԱԿԱՌՈՒՍ ՉԵՆՔ»

Ամիսներէ ի վեր թանձր մշուշ մը կը ծածկէ ռուս-թուրք յարաբերութեանց իրական վիճակը:

Պատահաբար ճեղքեր կը բացուին, բայց մշուշը կը մնայ անթափանցելի: Գոնէ՝ հասարակ մահկանացուներու համար:

Ստոյգ է միայն մէկ բան,— Մոսկուայի անթիլը կը շարունակէ երբեմն լուսանքներ արձակել, երբեմն ալ «բարեկամական» խրատներ տալ, որպէսզի Թուրքիա զգուշանայ Ամերիկացիներէն: «Զգոյշ, ամերիկեան աշխարհակալութիւնը կը սպառնայ կործանել ձեր անկախութիւնը»:

Այս յայտարարութիւնները կ'ըլլան Թուրքերէն: Անգարան ալ չուշացներ պատասխանը:

Նշանակալից երեւոյթ մը,— Այն օրէն իվեր որ Մոսկուա նոր դեսպան մը նշանակեց Անգարայի Թափուր աթոռին համար, պաշտօնական թէ անպաշտօն բերաններ չեն խօսիր Խ. Միութեան հիմնական պահանջներու մասին:

Այդ անուանումէն առաջ ալ, խորհրդաւոր լռութիւն մը կը տիրէր: Եթէ չհաշուենք Վիշինսկիի ձախաւեր ելոյթը՝ Կարս–Արտահանի մասին:

Այս մթնոլորտին մէջ էր որ, երբ խորհրդային դեսպանը Անգարա հասաւ, Թուրք մամուլը սկսաւ հին յուշեր քրքրել:

Լաւատեսներ կը կարծէին թէ պիտի վերահաստատուի 25 տարուան բարեկամութիւնը: Ուրիշ — ներ, աւելի բանգէտ, վերապահ դիրք մը բռնեցին:

Ամէն պարագայի մէջ, սիրտերը բաւական թեթեւցան, քանի որ Մոսկուայի նոր ներկայացուցիչը բառ չէր արտասանած քաղաքական պահանջներու մասին:

Այս բոլորը կը նշանակեն թէ Խ. Միութիւնը հրաժարա՞ծ է իր պահանջներէն, մանաւանդ հողային մասին: (Հայկ. Դատ երբեք ալ չէ յուզած):

Ո՛չ: Մոսկուան հետեւողական է իր քաղաքականութեան մէջ: Եթէ վճռած է գլուխ հանել այս կամ այն առաջադրութիւնը, յամառօրէն կը հետապնդէ զայն, համաձայն պարագաներուն: Ի հարկին ճամբան կը փոխէ, բայց ոչ նպատակը: Եւ կանգ չառներ որեւէ միջոցի առջեւ:

Ահաւասիկ նոր հնարք մը՝ Վոսփորի վրայ ձեռք ձգելու, եթէ ոչ Միջերկրական իջնելու համար,— Դանուբի նաւարկութեան նոր պայմանագիրը:

Խ. Միութիւնը գլուխ անցնելով իր վեց արբանեակներուն, 2—3ի դէմ 7 ձայնի մեծամասնութեամբ քուէարկել տուաւ իր բանաձեւը: Պայմանագիր մը որ պարզապէս ամէն իրաւունք կը զրկէ արեւմտեան պետութիւնները,— Անգլիա, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ:

Այսպէս, Ռուսաստան կը դառնայ տէր-տիրական Դանուբի վրայ: Իր բարեհաճութենէն կախում ունին երկու իբրաւ դանուբեան երկիրներ, Աւստրիա եւ Գերմանիա:

Այս նոր յաջողութեամբ, Սեւ Ծովը անգամ մը եւս կը դառնայ խորհրդային աւազան:

Թուրքերը այնքան ալ պարզամիտ չեն, չըմբռնելու համար այս նրբութիւնները: Եւ ահաւասիկ նորէն անուղղակի արտայայտութիւններ, մամուլի կամ կուսակցութեանց միջոցաւ:

Ընթերցողները գիտեն — Վերջերս նոր կուսակցութիւն մը կազմուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, «Միլլէթ», հովանաւորութեամբ նախկին սպարապետ Ֆէվզի Չագմաքի:

Ինչպէս Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կազմուած ատեն, այս անգամ ալ Անգարայի քաղաքական շրջանակները անձկութեամբ կը հարցնէին թէ նոր հոսանքը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Խ. Միութեան հանդէպ:

Արդէն իսկ հրատարակուած է պատասխանը: Կուսակցութեան գլխաւոր վարիչը, Հիքմէթ Պայուր կը յայտարարէ.

— «Մենք հակառուս չենք. այլ հակառակ ենք բոլոր անոնց որ խարխլիներ եւ հող կը պահանջեն մեզմէ»:

Միւս վարիչներն ալ նոյն տեսակէտը յայտնած են,— վերահաստատել բարեկամական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ, անմիջապէս որ ան հրաժարի Թուրքիոյ անկախութեան սպառնացող վտանգներէ:

Սկիզբէն ի վեր, այս է եղած Անգարայի պաշտօնական դիրքն ալ: Իսկ այժմ աւելի վճռական կ'երեւան, քանի որ իրենց կռնակն ունին Անգլօսաքսոնները, նիւթական եւ ռազմական աջակցութեամբ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑ – ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

Ընթերցող մը կը հարցնէ թէ թերթերուն ղրկուած նամակ, յօդուած, թղթակցութիւն կամ որ եւ է գրութիւն կը կարդացուի՞ն: Գոնէ տասնէն մէկը:

Ենթադրելով որ այս հարցումը «Յառաջ»ին ալ ուղղուած է, դիմեցի խմբագրին որ պատասխանեց.

— Այո, խմբագրութիւնը ինչ որ կը ստանայ, կը կարդայ ուշադրութեամբ: Յօդուածներէն մինչեւ յետին թղթակցութիւնը: Գիւղի մը հարսնիքը կամ Հայր. Միութեան մը խնճոյքին նկարագրութիւնը:

Կը կարդայ նոյն իսկ այն նիւթերը որ գրի առնուած են խառն ի խուռն: Մատիտով, երկու երեսի վրայ: Երբ անունները, թուանշանները անգամ հանելուկի վերածուած են:

Կը կարդայ եւ կը սրբագրէ լեզու, շարադրութիւն, ուղղագրութիւն: Բառ թէ տառ: Երբեմն այնքան ժամանակ վատնելով որքան պիտի չպահանջէր յօդուած մը գրելու համար:

Յաճախ կը ստիպուի օրինակել տալ, որովհետեւ տողաշարը չի կրնար կարդալ, սրբագրուած վիճակին մէջ:

Երբեմն ալ կը հարկադրուի նոր ի նորոյ խմբագրել, որպէսզի կարելի ըլլայ հրատարակել:

Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր:

Այս լուսաբանութենէն վերջ, խմբագիրը թելադրեց հարցնել, հետաքրքիր ընթերցողին եւ ուրիշներու.

— Երբ որեւէ նիւթ կը ղրկեն եւ հրատարակութիւնն ալ կը տեսնեն, կը բարեհաճի՞ն աչք մը նետել եւ բաղդատել իրենց ղրկածին հետ: Գոնէ ուշադրութիւն կ'ընե՞ն թէ ի՛նչ է չակուած, ինչպէս տասը տողնոց նախադասութիւն մը խմբագրուած է երկու տողով: Եւ ճիգ մը կ'ընե՞ն բան մը սորվելու, որպէսզի նոյն սխալները չկրկնուին տարին տասներկու ամիս:

— Զգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն է ամօթ, կ'ըսէր լուսահոգի մամիկս:

ՎԱՀԷ

Դրամատուները փակուեցան Ռումանիոյ մէջ

Ռումանական կառավարութիւնը լուծեց երկրին սեղանաւորական հաստատութիւնները, անհատական թէ պետական, Օգոստոս 14 թուակիր հրամանագրով մը: Բացառութիւն կը կազմեն միայն Ազգ. դրամատունը, Ճարտարագործական Վարկի ազգ. ընկերութիւնը, Խնայողական Դրամատունը (պետական) եւ բոլոր այն սեղանաւորական հաստատութիւնները որ հիմնուած են ռումանական պետութեան եւ ուրիշ օտար պետութեան մէջ եւ կնքուած պայմանագրութեամբ եւ որոնց դրամագլուխը կը պատկանի երկու շահակից պետութեանց: Այդ հաստատութիւնները այսուհետեւ պիտի կառավարուին ելմտական նախարարութեան եւ Ռումանիոյ ազգ. դրամատան կողմէ: Արգիլուած է նոր դրամատուններ հաստատել:

Լուծման հրամանագրին ենթակայ են աւելի քան յիսուն մեծ դրամատուններ: Շատ մը հաստատութիւններ փակուած էին նախապէս: Երկու հազար փոքր, ժողովրդական դրամատուններ եւս պիտի փակուին, եթէ տնտեսական գործակցականներու (քօօփերաթիվ) չվերածուին մինչեւ 30 օր: Փակուած հաստատութեանց բոլոր գործողութիւնները պիտի ստանձնէ Ազգ. դրամատունը իր գործակալութիւններով որոնց թիւը 500ի կը հասնի:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ շաբաթ օր 90ի դէմ 173 ձայնով վաւերացուց ելմտական եւ տնտեսական ծրագիրը, քիչ մը աւելի զօրացնելով կառավարութեան իրաւասութիւնները Այժմ Ազգ. ժողովը զայն պիտի քննէ երկրորդ ընթերցումով, վերջնական օրէնքի վերածելու համար:— Կ'ըսուի Փոլ Ռէնօ Ամերիկա պիտի երթայ, Անգլիոյ ելմտական նախարարին հետ, մասնակցելու համար Միջազգային Դրամատան տարեկան ժողովին:

«Գաղտնիք Մոսկուի»

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐՆ ԱԼ ՎՃՌԱԿԱՆ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ արեւմտեան պետութեանց երեք ներկայացուցիչները բացէ ի բաց պարզած են իրենց տեսակէտները, Մոլոթովի հետ կատարուած խօսակցութեանց ատեն:

Այսպէս, բրիտանական ներկայացուցիչը բացորոշապէս, բայց դիւանագիտական լեզուով յայտարարած է, յանուն Պէվինի, թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի մնայ Պերլինի մէջ, թէ օդանաւային պարենաւորումը պիտի շարունակուի, ի հարկին ձմեռն ալ, եւ թէ իրենք ալ ցանկալի կը գտնեն Չորսերու ժողովը, բայց նախ պէտք է վերցնել Պերլինի պաշարումը:

Ամերիկեան դեսպանն ալ նոյն լեզուով խօսած է, բայց աւելի կտրուկ, դիտել տալով թէ ամբողջ ամերիկեան ժողովուրդը համաձայն է իր տեսակէտին եւ թէ նախագահական ընտրութիւնները յառաջիկայ նոյեմբերին ամենաթեթեւ ազդեցութիւն մը անգամ չեն կրնար գործել այս վճռականութեան վրայ:

Նոյնպէս Ֆրանսական դեսպանը բացատրած է թէ կառավարական վերջին փոփոխութիւնները չեն փոխած իր երկրին դիրքը:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ խորհրդային ներկայացուցիչն ալ բացորոշ խօսած է, յայտնելով թէ արեւմտեան պետութիւնները կորսնցուցած են իրենց Պերլին մնալու իրաւունքը եւն.:

Թէեւ գաղտնի կը պահուին Մոլոթովի խօսքերը, բայց Մոսկուայի մամուլը բաւական բան կը հասկցնէ, հետեւեալ մեղադրանքները յայտնելով.—

Արեւմտեան պետութիւնները կորսնցուցած են իրենց իրաւունքը, նոր դրամ հանելով եւ գերմանական «խամաճիկ» իշխանութիւն մը ծրագրելով արեւմտեան Գերմանիոյ համար: Անոնք «շարունակաբար եւ գիտակցօրէն բռնաբարած են» Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութիւնները: Ամերիկացիները կ'ուզեն շահագործել Գերմանիան իբրեւ գաղթավայր: Ամերիկեան աշխարհակալութիւնը առաւելագոյն օգուտը կը քաղէ Գերմանիայէն, միեւնոյն ատեն պատերազմի յարմար խարիսխ մը համարելով զայն:

★ Զրոյցի մը համաձայն երեք ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենային Մոլոթովի հետ, երէկ, երկուշաբթի:

Փարիզի մէջ կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ այս շաբթուան վերջը, գոնէ առժամեայ համաձայնութիւն մը կնքելով:

★ Պ. Իտըն, Անգլիոյ նախորդ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

«Խ. Միութիւնը փոխադարձ օգնութեան կամ հաւաքական ջանքի քաղաքականութեան մը չհետեւեցաւ, թեթեւցնելու համար Գերմանիոյ տնտեսական դժուարութիւնները: Իրենց քաղաքականութիւնն եղաւ ամէն բան առնել եւ որեւէ բան չտալ:

Յետոյ բացատրեց թէ՝ բաց ի համայնավարներէն, ոչ ոք կ'ուզէ տեսնել քայքայուած Գերմանիա մը Եւրոպայի սրտին վրայ: Նախկին նախարարը անհրաժեշտ գտնելով առժամեայ կառավարութիւն մը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, եզրակացուց — «Եթէ արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները թոյլ տան որ իյնան իրենց ղարաւոր-ազատութիւնները, այն ատեն վերջնապէս պիտի կորսուի ազատութիւնը»:

Ամերիկա կը մերժէ յանձնել ռուս վարժուհին

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը պահանջեց ուրիշ հիւանդանոց մը փոխադրել 52 տարեկան ռուս վարժուհին, Օքսանա Քոզինքինա, եւ խորհրդային պաշտպանութեան տակ դնել: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը վճռապէս մերժեց: Դեսպանը առաջարկած էր նաեւ որ Նիւ Եորքի խորհրդային հիւպատոսարանը պահակ մը դնէ 24 ժամուան համար եւ ընդհ. հիւպատոսը արտօնուի տեսնելու վարժուհին եւ փոխադրելու իր ուզած տեղը: Այս առաջարկներն ալ մերժուեցան:

Պ. Լովըթ, նախարարին օգնականը, բացատրեց խորհրդային դեսպանին թէ ամերիկեան կառավարութիւնը իրաւունք չունի ոեւէ մարմնի հսկողութեան տակ դնելու Տիկին Քոզինքինան, հակառակ իր կամքին: Վարժուհին կրկնած է թէ պատուհանէն վար նետուեցաւ, որովհետեւ իբրեւ գերի կը պահէին հիւպատոսարանին մէջ:

Խորհրդային դեսպանին հետ խօսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ 40 վայրկեան, ինչ որ չէր տեսնուած երկար ատենէ ի վեր:

Ամերիկեան ջեկոյցին համաձայն, Տիկինը իրաւունք ունի տեսնելու ով որ կ'ուզէ: Խորհրդային դեր — հիւպատոսը արտօնուած էր զայն տեսնելու, բայց երբ վարժուհին տեսաւ զայն, ըսաւ թէ չուզեր խօսիլ հետը:

Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ պնդել թէ Մ. Նահանգները բռնաբարած են միջազգային օրէնքը, հիւպատոսարան մտնելով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 10 Օգոստոս.— Երկու տող, Տ. Նարդունիի հարցումին առթիւ:

Վարուժան ունի 6000 բառով գրուած ֆրանսերէն հակիրճ եւ փաստերով լեցուն գրքոյկ մը, «L'Armenie et les Puissances», գրուած 1909ին եւ անտիպ, մեր քով: Կ'ենթադրեմ թէ կրնայ օգտակար ըլլալ ֆրանսահայ երիտասարդին եւ օտարին մեր դատի սկզբնական մասը ծանօթացնելու:

Ունի՞ք հրատարակիչ:

Դանիէլ իր Կանտի մէջ ուսանողական շրջանին ունեցած է տեղացի ընկերներ որոնց հետ լուսանկարուած է քանիցս: Անոնց գրեթէ բոլորն ալ պելժիական համալսարաններու մէջ կը պաշտօնավարեն: Իր ֆրանսերէն բանաստեղծութիւնները հրատարակուած են Համալսարանի գրական «պիւլըթէն»ին մէջ եւ անոնցմէ հատ մը, «Բազմավէպ»ի գրկուած, հրատարակուած է 1939 Յունիս – Յուլիս թիւ 6—7ին մէջ: Այդ գրութիւնը կը կրէ վերնագիրը՝ A la statue de Van Artevelde եւ կը սկսի այսպէս.—

Salut, héros ! — Loin de ma patrie veuve, je viens fatigué, livide, m'asseoir sur ton piedestal sacré.

Մնացածը կրնաք երեւակայել երբ Վարուժանն է գրողը: «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը տուած է հետեւեալ ծանօթութիւնը այդ կտորին վերհրատարակման առիթով.—

«Վարուժանի այս քերթուածը կարծես հեռաւոր շունչն ունի իր «Հեթանոս Երգերու» Վահագնին:

Վարուժան իր պանդուխտի ողջոյնն է որ կու տայ արձանին Վան Արթեւելտի, որպէս բոյնը կորանցուցած ու թեւաբեկ արծիւ, որ կը հանգչի պահ մը անոր պատուանդանին վրայ եւ անոր կուրծքէն՝ ջերմացած Արեւելքի արեւէն, կը ծծէ սէր հանդէպ իր հայրենիքին:

Ու կ'երգէ փառքը Արթեւելտի, որ կրկին շանթերու սպառնալիքին դէմ, գոռալով՝ կը միացնէ իր հայրենի դաւանները, եւ մէկ շանթը միւսին դէմ զինելով՝ կը դառնայ յաղթական: Բարօրութիւնն է որ կը յաջորդէ:

Եւ ահա նախանձը՝ որ ամբողջ աշխարհը անոր դէմ թշնամի կը յարուցանէ: Աղետալի ժամը կը հնչէ, մարդասպան տապարը կը հնձէ իր գլուխը եւ ինք՝ մեռած հայրենիքին մէջ՝ կ'ապրի տիեզերքին մէջ եւ պատմութեան ոսկեղէն մուրճը իր արձանը կը քանդակէ:

Աստուածացած՝ անդենականէն կը հսկէ իր քաղաքին վրայ եւ կը հիւրընկալէ Վարուժանը, որ կ'աղերսէ շիթ շիթ անոր հոգին... որ իր սիրտը զուգուի դիւցազնութեան հետ եւ ծնունդ տայ անմահութեան: Վասն զի գերագոյն օրը կը մերձենայ: Իմ մարտիրոս ցեղս կը խորտակէ շղթաները եւ կը զգայ փափաքը իր նախկին քաջութեան: Վեց դարեր անկարող եղան ցրուելու կենսունակ աճիւնները, եւ այս ժամուս նա կ'ընտոստնու արիւծի պէս եւ կը յառաջանայ իբրեւ արշալոյս մը: Օն, Արթեւելտ, թող քու յիշատակդ եւ յիշատակները իմ բարեպաշտօն նախնիքներուս ներշնչեն ու զօրացնեն զիս, որովհետեւ կը կրկնեմ, գերագոյն օրը կը մօտենայ, եւ պէտք եմ սուրս առնել, դնել իմ խթանները, թամբել իմ մրրկաշունչ նժոյգս եւ մեկնիլ դէպի պատերազմը աստուածային Նեմեսիսի»:

Ահա այս է ամփոփումը քերթուածին: Վարուժանը Կանտի մէջ լուսանկարուած է նաեւ 1908ին իր ընկերներէն Պ. Գլըճեանի հետ, նկար որ հրատարակուած է «Բազմավէպ»ի հարիւրամեակի թիւին մէջ: Կարելի՞ էր գտնել Պ. Գլըճեանը:

★

Վարուժանի ամբողջական գործերու հրատարակումը անտիպներով միասին կը կարօտի նիւթական օժանդակութեան, նկատի ունենալով սպառումի շատ դանդաղ հաւանականութիւնները եւ մեր ձեռքն եղած մթերքը:

Այս մասին այսքան, առ ի գիտութիւն:

Ժ. ԱԲԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հրատարակելով այս տեղեկատուութիւնը հետաքրքրուողներուն ուշադրութեան յանձնելու համար L'Arménie et les Puissances *գործին տպագրութիւնը, կ'ուզենք աւելցնել թէ Նարդունիի կոչին նպատակն էր կորուստէ փրկել ինչ որ Վարուժան գրած է ֆրանսերէն, Կանտի համալսարանին ուսանողական պարբերաթերթին մէջ, իր ուսանողութեան շրջանին:*

Գիտական անկիւն

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴ (Մալարիա).— Հնդիկ բժիշկները ասկէ 1800 տարի առաջ երեւան հանած էին այս մասնաւոր ջերմին ախտանշանները: Ամերիկայի աշխարհակալները իրենց կարգին նոր աշխարհին մէջ ծանօթացան այդ հիւանդութեան: ԺԷ. դարուն սպանիացի Քինչօն անունով կոմսուհի մը իր հետ բերաւ ծառի մը կեղեւը, որ իր անունով Քինչոնա կոչուեցաւ, այսինքն Քինքինա, որմէ այսօր քինինը կը հանեն:

Այն ատենները ծանօթ էր քինքինայի կեղեւին բուժիչ յատկութիւնը հազարականդային ջերմերու դարմանումին մէջ: Այդ ջերմը կը վերագրուէր ճահիճներու կամ գէշ օդերու գոյութեան: Այդ պատճառաւ անոր անունը դրին palusime (*լատիներէն* palus – *ճահիճ բառէն*) *կամ* malaria (mal aria= *գէշ օդ*):

1878ին Լավըրան գտաւ արեան մէջ ճահճատենդին մակաբոյծը, միաբջիջային էակ մը, որ կը կերպարանափոխուի, կը ձեւափոխուի եւ մժեղներու միջոցաւ մէկ հիւանդէն միւսին կը փոխանցուի ու կը բազմանայ:

Մժեղը երբ կը խայթէ, կը ծծէ մեր մորթին տակը գտնուած արեան մակերեսային անօթներէն մէկը, մակաբոյծները արեան շրջաբերութեան մէջ կ'անցնին եւ շատ չանցած հոն կը թափանցեն արեան կարմիր գնդիկներուն մէջ ուր լաւ մը տեղաւորուին: Իւրաքանչիւր կարմիր գնդիկին մէջ մակաբոյծը կը մեծնայ, կը բաժնուի եւ ծնունդ կու տայ շատ մը նորածին մակաբոյծներու: Այդ բազմացումը այնքան կը շատնայ որ կարմիր գնդիկը կը պայթի եւ փոքրիկ մակաբոյծները ազատուելով, իրենց կարգին կ'երթան տակաւին անվթար մնացած գնդիկներուն մէջ, ուր անոնք կը վերսկսին միեւնոյն զարգացումին: Այդ հազարաւոր գնդիկներուն միաժամանակ պայթումն ու նորածին մակաբոյծներուն արշաւանքը յառաջ կը բերէ մալարիայի ջերմին այնքան արագ ու յանկարծական բարձրացումը, որուն կը յաջորդէ 1—3 օր տեւող ժամանակաշրջան մը, որ ատեն ջերմը կ'իյնայ, յետոյ կրկին բարձրանալու համար:

Բարեբախտաբար բոլոր տեսակ մժեղները ճահճատենդ չեն փոխանցեր, մակաբոյծները այդ մասին շատ ընտրողական են եւ միայն «anophèles» *կոչուած մժեղներուն նախապատուութիւն կու տան:*

Երբ ստիպուած ենք քանի մը օր մնալ տեղ մը ուր ճահճատենդ կայ, պէտք է կարելի եղածին չափ կարճ կապել մեր առժամեայ բնակութիւնը, անօթի փորով դուրս չելլել, լաւ հագուիլ, զգուշանալ ցուրտ ու խոնաւ օդերէ, եւ խոհեմութեան համար գաւաթ մը ջուրին մէջ կէս կրամ sulfate de quinine *առնել:*

Քինինէն զատ, ճահճատենդին դէմ գոյութիւն ունին նաեւ զառիկային պատրաստութիւններ, ինչպէս նաեւ շարք մը քիմիական բաղադրութիւններ, որոնց բարերար ազդեցութիւնն ու օգտակարութիւնը անժխտելի են:

ՔՐՏԻՆՔԸ.— Մորթը, որ մեր մարմինը ամբողջութեամբ կը ծածկէ, ծակոտկէն թաղանթ մըն է: Մորթին թանձրութեան մէջ տարածուած են մեծ քանակութեամբ քրտնային գեղձեր, որոնք քրտինքը կ'արտադրեն: Մէկ քառակուսի սանթիմեթր տարածութեան վրայ անոնց թիւը 120—300ի կը հասնի, ինչ որ մարմինին ամբողջ մակերեսին համար մօտաւորապէս 2 միլիոն կ'ընէ:

Քրտինքը որ արդիւնք է քրտնային գեղձերուն արտադրութեան, հեղուկ մըն է որ մեծ քանակութեամբ ջուր կը պարունակէ, ինչպէս նաեւ արեան մէջ լուծեալ վիճակի մէջ գտնուած զանազան աղեր, մասնաւորապէս քլօրիւր տը սոտիոմ, ինչպէս նաեւ ճարպային նիւթեր եւ շատ մը թթուներ: Այս վերջին նիւթերը ցնդական են եւ քրտինքին կու տան մասնաւոր հոտ մը, որ կը տարբերի համաձայն ենթականերու եւ ցեղերու:

Քրտինքը կ'արտադրուի շարունակական եղանակով մը թէեւ անզգալի, ինչ որ մորթին կու տայ յատկանշական թեթեւ խոնաւութիւն մը, որ կ'արգիլէ ջերմութեան բարձրացումը:

Ընդհանուր առմամբ 24 ժամուան մէջ մարդուն արտադրած քրտինքը 1300 կրամ է. ան 15—20 կրամ կարծր նիւթեր կը պարունակէ, ինչ որ միջին հաշուով ժամը 40—50 կրամ կ'ընէ, քանակութիւն մը՝ որ կրնայ բարձրանալ 400 կրամի օդին սաստիկ ջերմութեան, մարզանքի ազդեցութեան տակ, եւ շատ աւելի՝ երբ հիւանդութեան պատճառաւ մարմինին ջերմութիւնը կը բարձրանայ:

Մորթին մաքրութիւնը կարեւոր պայման մըն է առողջապահութեան:

Բոյսերուն մէջ արտաշնչութիւնը կապուած է իրենց շնչառութեան հետ: Ան տեղի կ'ունենայ բոյսին ամբողջ մակերեսին վրայ, մասնաւորաբար տերեւներու վասուրիկներուն միջոցաւ: Արտաշնչումի գործողութիւնն է որ կը նպաստէ բուսահիւթին վերելքին: Լոյսը մեծ ազդեցութիւն ունի բոյսերուն արտաշնչութեան վրայ:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Մանրանկար պետութիւն մը Փարիզի մէջ (ազգաւան)

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը, Փարիզի մէջ, որ պիտի բացուի Սեպտեմբեր 21ին ժամը 6էն սկսեալ, պիտի գումարուի մանրանկար, պետութեան մը մէջ, որ կը գտնուի Էյֆէլի աշտարակին շուքին տակ, Թրոքատէրոյի հողամասին վրայ, չորսուկէս հեկտար տարածութեան մը վրայ: Սահմանագլուխը երկու մաս պիտի բաժնէ Թրոքատէրոյի հրապարակը, որ պիտի պարփակէ կեդրոնական մասը եւ ընդունելութեան տաղաւարը, կը շինուի Փալէ տը Շայյոյի առջեւ, մէջն ըլլալով ամբողջ պալատը իր պատշգամներով, առանց պարտէզի:

Միացեալ Ազգերը չունենալով ազգային հող, անդամները չեն կրնար վայելել դեսպաններու առանձնաշնորհները:

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը որեւէ ազդեցութիւն պիտի չունենայ այդ թուականէն վերջ այս հողին վրայ, որովհետեւ այդ գետնին վրայ գտնուող անձը այլեւս ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ Փարիզի մէջ կը գտնուի, այլ միջազգային գետնի մը վրայ: Անսաստողը կրնայ յանձնուիլ ֆրանսական ոստիկանութեան միայն մանրանկար պետութեան ապահովութեան մարմնին հրամանին վրայ:

Ինքնաշարժերը Թրոքատէրոյի հրապարակին շրջանը պիտի ընեն ՄԱԿի հողամասին մէջ չմտնելու համար:

ՄԱԿը պիտի ըլլայ մանրանկար պետութեանց ամէնէն փոքրը:

Սրճարանները պիտի մնան Ֆրանսայի մէջ: Բայց տասը – տասներկու շաբաթ այդ գետինը, ինչպէս եւ պալատը չեն նկատուիր Հանրապետութեան հողը, որ սակայն Մէկ եւ Անբաժանելի է:

Դրամատունը որ հրապարակին վրայ հաստատուած է, գլխաւոր ճաշարանով մը, նոր պետութեան զբօսաշրջիկներու եւ տեղեկատուութեան գրասենեակը, իր դրամափոխութեան գործողութիւնները պիտի կատարէ առանց նկատի ունենալու ֆրանսական պաշտօնական սակը: Հոս պիտի գտնեն աշխարհի լաւագոյն ծխախոտները: Դիւանագիտական պայուսակները օդանաւ. կայանէն մինչեւ Թրոքատէրօ պիտի երթան, տասնըհինգ թոնի չափ, առանց մաքսատուրքէ անցնելու:

Փոքրիկ ՄԱԿը պիտի ըլլայ Եւրոպայի սիրտին վրայ ամէն տեսակի ազատութեան [illegible] երկիրը:

Նոր Պետութիւնը, աշխարհի ամէնէն հաշտարարը, պիտի ունենայ իր բանակը եւ ոստիկանութիւնը: Յիսուն պահակներ ամերիկեան Լէյք Սըքսէսի համազգեստով, պիտի հսկեն փայտեայ արգելարաններու վրայ:

Միակ ֆրանսական ուժը որուն մուտքը թոյլատրուած է, 20 հրշէջներն են: Եթէ ոճիր մը, կամ յանցանք մը գործուի այս չորս հեկտարին մէջ, Ֆրանսայի ոչ ոստիկանութիւնը, ոչ ալ դատարանը կրնայ միջամտել, բացի այն պարագային երբ ընդհ. քարտուղարութիւնը մասնաւոր դիմում մը կատարէ: Կը մտածեն սահմանագլուխին վրայ հակօդային գնդացիրներ տեղաւորել, իր կենսական տարածութիւնը չվտանգելու համար:

Ասկէ զատ, խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն Փարիզի մէջ, պաշտպանելու համար այն 52 արտաքին նախարարները որոնք առաջին անգամ կը հաւաքուին Փարիզի մէջ:

Այս նոր երկրին մէջ մտնելու համար անհրաժեշտ է մասնաւոր անցագիր, բազմաթիւ նկարներով: Նոր պետութիւնը պիտի ունենայ 4200 բնակիչ, 1500 պատգամաւոր, 1500 քարտուղարութեան պաշտօնեայ, որոնց մեծ մասը ամերիկացի, եւ 1200 լրագրող: Ժողովուրդին երեք չորրորդը արական սեռէ են, թէեւ հիւանդանոցը այնպէս մը կարգադրուած է որ մինչեւ իսկ նախատեսուած են երախաներու ծնունդը: Բայց ՄԱԿը պիտի ունենայ իր շրջիկները որոնց համար 800 տեղ ապահովուած է Շայյոյի թատրոնին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենան ընդհ. ժողովները:

Այս փոքրիկ պետութիւնը Սեպտեմբերէն մինչեւ Դեկտեմբեր պիտի ըլլայ ամէնէն մեծ ձգողական բեւեռը:

Ճաշարանները, որոնք պիտի ունենան ականաւոր վարպետ խոհարարներ, ամէնէն աժանը պիտի ըլլան Փարիզի մէջ, շնորհիւ Փարիզի նպաստին: Շամփանեան պիտի հոսի առատօրէն եւ չափազանց աժան: Նմանապէս առատ կտրօն պիտի տրուի ինքնաշարժ կառքերու հրանիւթի համար:

Իշխանապետութեան բնակիչները հոն պիտի չգիշերեն, նախարարները պիտի քաշուին իրենց դեսպանատուները: Մնացեալներուն համար բարեբախտաբար Փարիզ ունի 45000 սենեակներ: Քրիյոնը վերապահուած է Ամերիկացիներուն, Րուայալ Մոնսօ խորհրդային պատուիրակներուն, Ժորժ V. Անգլիացիներուն:

Պատուիրակներուն գրասենեակները Իէնա պանդոկին մէջ են, որ մէկ մասնաճիւղը պիտի ըլլայ Թրոքատէրոյի:

Փոքրիկ պետութիւնը տեղաւորելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի ծախսէ մէկ միլիառ:

Ք.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Սիրելի «Յառաջ».— Կարդացի «Հայ Երիտասարդ»ին գրութիւնը մեր երէց սերունդին մասին։ Կարդացի նաեւ յաջորդական խմբագրականներդ այդ հարցին շուրջ։ Ամէն օր աչքիս առջեւն է հարցարանդ։ Կը կարդամ տրուած պատասխաններն ալ, որոնք արդէն վիճաբանութեան ձեւ առին ....։

Ես նախ՝ անժամանակ կը գտնեմ բացուած հարցարանը.— Երկրորդ, յստակ, որոշ չէ հարցարանը։ Ո՞ր երէց սերունդի մասին է խօսքը։ Մեր երէց սերունդը քանի մը դասակարգերու կը բաժնուի։ Երկրորդ, իւրաքանչիւր դասակարգ ալ՝ ստորաբաժանումներու ։ Կան նաեւ, չէզոքները։

Ասոնց մէջ կան դէմքեր, որոնք իրենց պարտականութեան մէջ թերացած չեն երիտասարդութեան հանդէպ, պայմաններուն ու հնարաւորութեանց չափովը։ Կան ալ որ իրենց մասները մոխիր չեն թաթխած։ Արդ, ի՞նչպէս կարելի է ձեր հարցարանին «յստակագիծ»ովը այս յարկը բարձրացնել, խօսիլ քանի մը տասնեակ տողերով։

Խնդիրը խոր քննութեան ու վերլուծումի կը կարօտի...։ Ատոր ոչ ժամանակն է ներկայիս, եւ, ոչ ալ ներկայ ծաւալը թոյլ կու տայ այդ ընելու։ Ահա իմ կարծիքս ։

Սակայն, այստեղ երկու խօսք այն երիտասարդներուն, որոնք մեր երէցները բոլորը մէկ ջրով կը լուան ..

— Պէյրութի ճեմարանը մեր երէցներուն ճիգերովը չստեղծուեցա՞ւ։ Եթէ անոնք հնարաւորութիւն՝ նիւթական միջոցներ ու պայմաններ ունենային պիտի չհիմնէի՞ն Պէյրութի ճեմարանին պէս մէկ մէկ վարժարաններ սփիւռքի բոլոր հայկական հոծ կեդրոններուն մէջ, տարագիր երիտասարդութիւնը կրթելու մտահոգութեամբ ։

Անոնց գործերը բազմաթիւ են հիմնուած տարագրութեան մէջ, սակայն այս մէկը յիշեցինք յուշելու համար՝ մեր երէցներուն մէկ մասին ճիգերն ու ոգորումները, երիտասարդ սերունդը կրթելու, պատրաստելու ու անոցմէ մշակներու ղեկավարներ հասցնելու համար ։

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 8 Օգոստոս, Փոքր Իթալիի «Աղբիւր Սերոբ» խումբը կազմակերպած էր ուխտագնացութիւն մը Հ. Յ. Դ. Թանգարանը, ընկերակցութեամբ ընտանիքներու, մեծ մասով Տարօնցիներ ։

Երկիւղածութեամբ կը մտնենք շէնքէն ներս, ինչպէս երբեմն Ս. Կարապետի տաճարը։

Թանգարանին վարիչը, ընկեր Գ. Բալայեան մեզ կ՚առաջնորդէ սենեակէ սենեակ, բացատրութիւններ տալով ցուցադրուած նկարներու եւ առարկաներու մասին։ Ահա Վարդանանց պատերազմը եւ Մամիկոնեաններէն, մասաւորական եւ ռազմիկ նահատակներէն, Անդրանիկը եւ իր դրօշակի առրճանակը, զոր կարգով կը համբուրենք, հարիւրաւոր մասունքներ որոնք մեծ խնամքով դասաւորուած են դարակներու մէջ։ Մեր ժամանակակից պատմութիւնը դէմքերով եւ դէպքերով ։

Վերջապէս մեր ուխտը կատարեցինք Մուրատաւոր Ս. Կարապետ բոլորին ալ մուրատը տըւաւ եւ դուրս ելանք թանգարանէն ու մտանք յարակից շէնքին մեծ սենեակը ուր պատրաստուած էր խնջոյքը։ Սեղանապետն էր Գարեգին Վարդանեան, քանի մը խօսքով ազդանշանը տուաւ խմբերգներուն,— «Մշակ բանուոր», «Կուեցէք տղերք», «Պանք Օթօման» եւն.։ Ընկեր Բալայեան խօսք առնելով ըսաւ թէ հայ յեղափոխական շարժումը եւ մանաւորապէս Դաշնակցութիւնը շատ բան կը պարտին Տարօնին, որ տուած է Աղբիւր Սերոբներ, Հրայրներ, Գէորգ Չաւուշներ եւ շատ շատեր։ Ս. Կարապետի վանքը որու նկարը տեսանք հոս, միայն ուխտատեղի չէր, այլեւ վառարան յեղափոխութեան։ Հեռաւոր Կովկասէն եւ Ռուսաստանէն կուգային կռուելու ազատագրութեան համար, ժողովներ կը գումարէին անտառին մէջ, հրահանգներ կը հաղորդէին Հայաստանի զանազան շրջաններ։ Տարօնցիներն ալ շատ հպարտ են Դաշնակցութիւնով։ Ուրեմն խմենք այս կուսակցութեան արեւշատութեան ։

Այդ միջոցին երեւցաւ Տարօնի սոխակը, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, որ իր գեղջկական երգերով մեզ փոխադրեց, այդ անուշ աշխարհը։ Վերջին խօսքը տրուեցաւ Տարօնցի ընկերոջ Գ. Մ.ի որ փառաբանեց Դաշնակցութիւնը, իբրեւ մարտական ոյժ եւ, իբրեւ հարազատ ծնունդը հայ ժողովուրդին։ «Այսօր դարձեալ Դաշնակցութիւնն է որ Թրքահայ Դատին տէր ու պաշտպանը հանդիսանայ ու կը գտնուի առաջին գծին վրայ։ Մենք պարտաւոր ենք այս կուսակցութեան թեւ ու թիկունք դառնալու եւ լսելու անոր խօսքն ու պատգամը։ Նոյն ոգեւորութեամբ խօսեցան նաեւ Գարեգին Վարդանեան, Արմենակ Յակոբեան եւ Անտրօ Պաղտասարեան։ Արդէն ուշ էր եւ ակամայ բաժնուեցանք մեր պաշտելի սրբավայրէն ։

Գէորգ Միրոյեան

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հակառակ ամպոտ օդին, Օգոստոս 8ի կիրակի օրը տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Մէտոնի անտառին մէջ, պաղ աղբիւրի մօտ։ Կառքերով եկած էր 200 հոգինոց բազմութիւն մը։ Ծառերու տակ բացուեցաւ Կ. Խաչի սեղանը։ Ծառերու շուքին տակ տեղ գրաւեցին ընտանիքները, բանալով իրենց սեղանները ։ ..

Անմիջապէս սկսան մանակի երգերն ու խաղերը։ Երիտասարդութիւնը կազմակերպեց գնդակի, թոկի եւ այլ խմբական խաղեր ։

Յետ միջօրէին Շավիլէն եկաւ՝ հասաւ կառք ձայնասփիւռը՝ բարձրախօսով օժտուած։ Պ. Յարութիւն Պետրոսեան անցաւ բարձրախօսին գլուխը, մարզուած ղեկավարի մը պէս վարեց խրախճանքը։ Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, պար, խաղ, կատակախօսութիւն։ Մէկ խօսքով ընդհանուր խանդավառութիւն։ Միջավայրին անծանօթ ըլլալով, թող ներուի, որ չյիշեմ մասնակցողներուն անունները։

Խաչուհի Տիկին Ս. Անդրէասեանի կողմէ պատրաստուած խոշոր խմորեղէն մը աճուրդի հանուեցաւ։ Սկսաւ մրցումը, հարիւրով, բազմապատիկով, քառապատիկով, միանուագ հազար ֆրանք Պ. Յ. Չէրչեան, Պ. Պօղոս Դաւիթեան կոտրեցին մրցանիշը։ Քառորդ ժամէն աճուրդը բարձրացաւ 9200 ֆրանքի։ Շահեցաւ Պ. Դաւիթեան, նուիրելով 500 ֆրանք եւս։ Ուրեմն ընդհ. գումար 10.300 ֆրանք։

Վարչութեան կազմակերպած սեղանը՝ օղի, աղանդեր, խմիչք, պաղպաղակ, թէյթամօյշ, կարկանդակ, պտուղ սպառեցաւ ամբողջովին։

Մթնոլորտն այնքան տաք էր, որ երբ ժամը 8ին կառքերը եկան, ժողովուրդը չէր ուզեր տուն դառնալ։

Քաղաքի դռներէն անցնելով՝ երբ կառքերը հասան Ալֆորվիլ՝ հարմիքի մը ուրախութիւնը ստեղծուեցաւ հրապարակին վրայ։

Գոհ էին մասնակցողները, գոհ էին Խաչուհիները ։

Կեցցէ Կապոյտ Խաչը։— Թղթակից

ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԸ

Ազատուր Յարութիւնեան որ Հնդկաստանէն Լոնտոն գացած է, 14րդ Ողիմպիականին մասնակցելու համար, կը ներկայացնէ իր ծննդավայրը՝ Իրանը ։ Ճամբան Պոլիս ալ հանդիպեցաւ ։

Թխադէմ, լայն կուրծքով, լայն ուսերով երիտասարդ մըն է։ Թերթերը կը գրեն թէ ցարդ կատարած է 217 մրցումներ, աւելի քան 185 յաղթանակներով։ Իր պատմութեան համաձայն, երբ Զինաստանի ախոյեանը իր դէմ ելած է՝ հարուածներու ցաւը չզգալու համար աֆիոն խմցուցած են։ Սակայն Ա. շրջանին իսկ մէկ կռուփով հիւանդանոց ուղարկած է, ուր երկու քուկէս օր վերջ հազիւ թէ կրցած է արթննալ ։

Եղած է նաեւ Հնդկաստանի կռփամարտի մարզիչը։ Ծանօթ է նաեւ իբրեւ «Պէյպի» (մանուկ) Յարութիւն։

Ծնած է Իրանի Զարմահալ նահանգին մէջ։ Զաւակն է պարզ ու համեստ գիւղացիներու։1927ին ղրկուած է Կալկաթայի «Մարդասիրական Ճեմարանը» զոր կ՚աւարտէ 1935ին։ Յետոյ երկու տարի կ՚ուսանի երկաթուղիներու վարժարանը եւ աւարտելէ վերջ, կը դառնայ հաստատութեան պաշտօնեայ ։

Դեռ դպրոցական օրերէն կը սիրէր կռփամարտը։ Զօնենալով մասնաւոր ձեռնոցներ, իր ընկերներուն գուլպաներուն մէջ խոտ կը լեցնէր եւ կը խաղար։

Իր աշակերտութեան շրջանին (1932) մասնակցելով մրցումներու հռչակուեցաւ ախոյեան Հնդկաստանի ինչպէս եւ Պիրմանիոյ։ Սէյլանի մէջ ալ շատ մը մրցումներ ունեցաւ Հնդկաստանի հետ։

Այս տարի 1948ի Ողիմպիական խաղերու ախոյեան ընտրելու համար Հնդկաստանի մէջ տեղի ունեցած են վեց մրցումներ։ Յարութիւն հինգին յաղթած է։ Վեցերորդը օգնաւով բերել տուած են Զինաստանէն որ Փիլիպեան կղզիներու ախոյեանն էր, որպէսզի այդպէսով կարելի ըլլար հայ ախոյեանը հեռացնել ասպարէզէն։ Սակայն չեն կրցած եւ Յարութիւն ընտրուած է Հնդկաստանի խմբապետ 14րդ Ողիմպիականին համար ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԱ.

— Ամէն ինչ լրտեսեցի։ Աշոտ Երկաթը այնքան վստահ է իր յաղթութեան վրայ որ բնաւ արժէք չի տար ձեզի։ Ան արդէն իբր կը համարէ Դուինը, այդ պատճառով ալ անփոյթ է եւ արհամարհանքով կը վերաբերուի ամէն բանի հանդէպ։

— Ատիկա լաւ է մեզի համար։

— Վաղը յարձակում պիտի չգործէ ան. ինչպէս կ՚երեւայ, կ՚ուզէ հանգստանալ քանի մը օր։

— Շատ լաւ կ՚ընէ. գիշերը մենք դուրս կուգանք Դուինէն եւ կը հալածենք զինք։ Յայտնէ Գագիկ Արծրունիին որ ինք ալ պատրաստ ըլլայ ։

— Լաւ. իսկոյն կ՚երթամ ։

— Իսկ արաբական գո՞ւնդը, հարցուց Աշոտ սպարապետը ։

— Հաստատ է իր խօսքին վրայ. կռուի տաք միջոցին մեր կողմը պիտի անցնի ։

— Լաւ ուրեմն, դուն գնա. ժամանակ մի կորսնցներ ։

Քուակ խոնարհ գլուխ տուաւ եւ շուտով անյայտացաւ մութին մէջ։

ԺԲ.

Ամպամած եւ մթու օրուան յաջորդեց անձրեւային գիշերը։

Երկու բանակները աչալուրջ կերպով կը հըսկէին իրարու վրայ ։

Կարծես կուլար երկինքը, կուլային նաեւ զինուորներէն շատերը եւ վերջին մնաս բարեւ կ՚ըսէին իրարու։ Անոնք գիտէին որ իրենցմէ շատերը այդ գիշեր պիտի պառկէին հոն անշարժ, յաւիտենական քունով, առանց տեսնել կարենալու վաղուան արեւը, առանց արժանանալու իրենց սիրելիներու տեսութեան ։

Ամէնքը կը սրէին իրենց նիզակները, որպէսզի աւելի դիւրաւ ծակեն արիւնակիցներու մարմինը. կը սրէին թուրերը, աւելի շատ մարդիկ կոտորելու համար։ Հրամանի կը սպասէին միայն, սկսելու համար գազանային կոտորածը ։

Աշոտ սպարապետը, զէնք ու զրահի մէջ կորսուած, նստած իր արաբական նժոյգին վրայ, զգուշութեամբ կը մօտենար գունդերուն, եւ կը հրամայէր պատրաստ ըլլալ՝ քաղաքէն դուրս գալու եւ յարձակում գործելու համար թշնամի բանակին վրայ։ Զօրքերը խումբ խումբ կանգնած, կը սպասէին վերջին հրամանին ։

Բայց Աշոտ սպարապետ կ՚ուշացնէր այդ հրամանը. ան պղտոր հայեացքով կը նայէր դէպի Աշոտ Երկաթի բանակը, ուր խարոյկները կը վառէին դեռ, իրենց բոցերը տարածելով գիշերային մթութեան մէջ։ Աշոտ Երկաթի բանակը արթուն էր դեռ, ու լոյս կար հոն. անհրաժեշտ էր քիչ մըն ալ սպասել, մինչեւ որ լոյսերը մարէին ու քնանային զինուորները ։

Երկինքը կուլար դեռ. անձրեւը կը շարունակէր տեղալ ։.

— Իշխան, կը տեսնե՞ս, Աշոտ Երկաթի բանակին մէջ խրախճանքը կը շարունակուի դեռ, ըսաւ սպարապետը իր մօտ կեցած իշխաններէն մէկուն ։

— Այդ խրախճանքը երկար չի տեւեր, մեր կտրիճները հարամ պիտի ընեն անոնց այդ խըրախճանքը ։

— Մեր բախտէն անձրեւը կ՚օգնէ մեզ։ Հողը կը կակուղնայ եւ ձիերուն ու մարդոց ոտքի ձայնը հեռուները չի տարածուիր։ Թշնամին այն ատեն միայն կը հասկնայ իրողութիւնը, երբ մենք արդէն վերջացուցած կ՚ըլլանք մեր գործը ։

— Այո, յաղթութիւնը մերն է, եթէ անոնք մեր հոտը չառնեն ։

— Անոնք դեռ կը զուարճանան եւ մեր վրայ մտածելու ժամանակ չունին ։

— Բայց տես, խարոյկներու թիւը հետզհետէ կը պակսի. բանակը քնացած ըլլայ կարծես. միայն Աշոտ Երկաթի եւ Հեղինէի վրաններուն մէջ է որ լոյս կ՚երեւայ։ Պէտք է աճապարել, կէս գիշեր է արդէն։ Կը հրամայե՞ս դուրս գալու նշանը տալ, հարցուց իշխանը ։

— Տուր, բայց զգոյշ ։

Իշխանը հեռացաւ, իսկ Աշոտ սպարապետ դեռ անշարժ կեցած էր իր տեղը եւ կը դիտէր հեռուն ։

Կը տիրէր խորհրդաւոր լռութիւն ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Բոլոր տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ Ռուսերը վերջերս խմբովին իրենց երկիրը կը վերադարձնեն իրենց քաղաքացիները, բայց այս վարժուհին եւ միւս ուսուցիչը, Սամարին, չուզեցին վերադառնալ։ Արդէն իսկ մեկնած են մօտ 500 խորհրդային քաղաքացիներ, իրենց ընտանիքներով։ Ասոնց մէջ կը գտնուին ճարտարագէտներ, մասնագէտներ եւ այլն։ Շատերը Ամերիկա կը բնակէին տարիներէ ի վեր։

★ Ամերիկեան կառավարութիւնը մանրամասն օրինագիծ մը մշակած է, պաշտպանելու համար լրտեսութիւնը խաղաղութեան ատեն։ Օրինագիծը շատ խիստ տրամադրութիւններ կը պարունակէ, իբրեւ հետեւանք վերջերս եղած յայտնութեանց։

Անձրեւը, ցուրտը եւ փոթորիկներ կը սպառնան եւրոպայի հունձքին

Անցեալ շաբթուան անձրեւներն ու փոթորիկները, որոնք անսովոր երեւոյթներ են Օգոստոս ամսու մէջ, ծանր վնասներ պատճառեցին արեւմտեան Եւրոպայի հունձքերուն։ Եւ դեռ ամէն վտանգ անհետացած չէ։

Միայն Անգլիոյ մէջ վերջին երկու շաբաթներու տեղատարափ անձրեւները 20 միլիոն ոսկի վնաս պատճառած են ցորենի հունձքին, ուրիշ խօսքով՝ 10—20%։ Առատ ձիւն տեղաց Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Փոթորիկ եւ անձրեւ՝ Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։ Ջիւնը խափանած է շատ մը ճամբաներ Ալպեան լեռներուն մէջ։ Պելժիոյ չոր խոտի հունձքը փճացած կը համարուի։

Ֆրանսական Ալպեաններուն մէջ այնքան ձիւն տեղաց որ հովիւները հարկադրուեցան դէպի հովիտները քշել իրենց հօտերը։ Քսան տարիէ ի վեր այսպիսի բան չէր տեսնուած։ Վերին Սավուայի մէջ 350 ոչխարներ մեռան ցրտահար։ Հողագործական նախարարութենէն կը հաղորդեն թէ գետնախնձորի հունձքը եւ այգիները մեծապէս պիտի վնասուին ցուրտէն։ Բարեբախտաբար ցորենի հունձքը չէ վնասուած։

Գերմանիոյ մէջ ալ հունձքերը կարեւոր վնասներ կրած են։ Հոլանտայի մէջ պտուղները վնասուած են 10 — 15 %։

★ Ֆրանսայի ցորենի հունձքը կը հաշուեն 70.244.000 կենդինար 4.255.000 հեքտար տարածութեան վրայ, ինչ որ լաւագոյն արտադրութիւնն է 1939էն ի վեր։ Դեռ 13 % կը պակսի, նախապատերազմեան միջին հունձքին հասնելու համար։ Ալժերիոյ գինին կը հաշուեն 10—11 միլիոն հեքթոլիտր։

ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Շաբաթ օր փակուեցաւ 14րդ Ողիմպիականը, աւանդական արարողութեամբ, երբ հանդիսաւորապէս մարեցին ջահը։ Յաջորդը տեղի պիտի ունենայ 1952ին Հելսինկիի մէջ։

Թերթերը հետեւեալ կարգով կը դասաւորեն յաղթականները .—

1.— Մ. Նահանգներ 38 յաղթանակ, 2.— Շուէտ 17, 3.— Ֆրանսա եւ Հունգարիա 9, 4.— Իտալիա 8.— 5. Թուրքիա 6 (ըմբշամարտ).— 7. Չեխոսլովաքիա, Տանըմարքա, Հոլանտա 5.— 10. Ֆինլանտա 4.— 11 Արժանթին եւ Մեծն Բրիտանիա 3. — 13. Պելժիա, Եգիպտոս, Հարաւ. Ափրիկէ, Զուիցերիա եւ Մեքսիկա 2.— 18. Աւստրիա, Հնդկաստան, Ճամայիքա, Նորվեկիա, Փերու 1։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Մ. Նահանգները փայլած են ըմբշական խաղերու մէջ (արբեր), պասքէթ պոլի եւ լուղորդութեան (այրեր եւ կիներ), ծանրութեան, ճշմարտութեան եւ նաւարկութեան մէջ։ Շուէտ՝ Փոթպոլի, յունա-հռոմէական ըմբշամարտութեան մէջ, Ֆրանսա՝ հեծելանուորդութեան եւ սուսերամարտի մէջ. Չեխոսլովաքիա՝ մարմնամարզի՝ մէջ (կիներ). Թուրքիա՝ ազատ ըմբշամարտի մէջ. Հոլանտա՝ ըմբշական խաղերու մէջ (կիներ), Ֆինլանտա՝ մարմնամարզի մէջ (այրեր). Մեծն Բրիտանիա՝ նաւավարութեան մէջ. Հարաւ Ափրիկէ՝ կռփամարտի, իսկ Հնդկաստան՝ «հօքէյ»ի մէջ։

★ Ողիմպիականին մասնակցող երեք Հունգարներ մերժեցին վերադառնալ, ապաւինելով Անգլիոյ պաշտպանութեան։ Միւս մարզիկները վերադարձան ընկերակցութեամբ 55 համայնավար պաշտօնեաներու,— մէկ հոգի իւրաքանչիւր երկու մրցորդի համար։ Անգլիոյ ներքին նախարարութիւնը արտօնեց մնալ անսահման ժամանակով։

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ տակաւին կարելի չէ յայտնել հասոյթներու ճիշդ գումարը, բայց ստոյգ է որ աւելի քան մէկ միլիոն հանդիսատեսներ վճարած են 600.000 սթերլին, նոյնիսկ աւելի։ Նախորդ Ողիմպիականը, որ տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ, ձգած էր 360.000 սթերլին։ Բուն շահը պիտի յատկացուի մարզական շարժումին։ Ծախքը 400.000 ոսկիէն աւելի եղած է։ Միայն մարզարանին մէջ ծախուած են 500.000 տոմսակ—

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքին 51դր տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ.Յ.Դ. Նոր Սեբաստիոյ կոմիտէի, կիրակի, 22 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, «Château Lebret à Saint Peray, օդասուն վայրին մէջ։

Կը նախագահէ՝ ընկեր Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Ձուկ պիւֆէ, գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներով։ Կարելի է ճաշը միասին բերել։

Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային՝ հանդէսը տեղի կ'ունենայ «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ, նոյն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին։

Հաղորդակցութեան համար՝ Կրանժէն առնել հանրակառք, իջնել կամուրջի մօտ եւ 50 մեթր քալել։

×

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, 22 Օգոստոս, կիրակին ամբողջ օրը, Պէլվէտէրի օդասուն եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ, Սէնթ Անտրէ։

Կը նախագահէ հայրենակից Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ։ Կը խօսի հայրենակից Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ։

Զաւեշտ մը, « ԵՐԿՈՒ ԾԱՑՐԱՑԵՂՆԵՐԸ »։

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ ընտիր նուագ։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ .— Պոլսէն Գառնիկ Շիշմանեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Շաքէ, որ ամուսնացած է Տոքթ. Զիլինկիրեանի տղուն հետ։

Նոյնպէս Պոլսէն Տիկին Արաքսի Պօյաճեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին, Տոքթ. Delamausse, որ Փարիզ կը գտնուէր 25 տարիէ իվեր։

Երկուքի մասին ալ տեղեկացնել Գ. Սէրճանեանի, 19 rue des Gravilliers, Paris (3)։

ներ։ Երկու հարիւր հազար նամակներ գրկուած են Ողիմպիականի նամակադրոշմով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ շաբաթ օրուան նիստին մէջ արեւմտեան պետութիւնները նորէն պարտուեցան, երբ մերժուեցաւ իրենց բանաձեւը՝ գետի ազատ նաւարկութեան մասին։ Բրիտանական պատուիրակը այս առթիւ կծու դաս մը տուաւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարին, Տիկին Աննա Փաուքըրի, ըսելով թէ ինք ներկայացուցիչն է ազգի մը որ 735 տարի առաջ, 1215ին ստորագրեց ազատութեան դաշինքը։ Ամերիկեան գեսպանն ալ դառն խօսքեր արտասանելով, յայտարարեց թէ պիտի չստորագրէ պայմանագիրը։

ՍՈՒՐԻԱՅ կառավարութիւնը որոշեց արգիլել որեւէ ներածում որ անհրաժեշտ չէ հողագործութեան կամ ճարտարարուեստի համար։ Այս կարգադրութեան նպատակն է ամրապնդել ազգային տնտեսութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻԱՅ առեւտրական նախարարը շաբաթ օր յատնեց Խ. Միութեան հետ եղած առաջին առեւտուրը՝ պատերազմէն ի վեր,— վաճառուած 2000 թոն թրքական խոզկաղինի որ կը գործածուի խաղախորդութեան մէջ։ Վճարումները պիտի կատարուին ի հաշիւ այն գումարին զոր Թուրքերը կը պարտին Ռուսիոյ, իբրեւ փոխարժէք տասը տարի առաջ Կեսարիոյ մէջ շինուած մանարանի մը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը Ֆրանսայի բամպակ ղրկելու համար փոխարժէքը տոլար կը պահանջէ։ Եթէ այսպէս շարունակուի, շատ մը մանարաններ պիտի փակուին հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ։

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ նոր յարձակումներ եղած են ազգ. բանակին վրայ, Ալպանիոյ ներսէն։ Թնդանօթներ արձակուած են Թրէսթէնիքէն որ Ալպանիոյ մէջ կը գտնուի, երկու մղոն դէպի ներս։ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ սպաննուած է զօր. Իոկոփուլոս, ականի մը պայթիւնով։ Այս երրորդ զօրավարն է որ կը սպաննուի վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին.— 22 համայնավարներ եւս մահուան դատապարտուեցան։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ չորրորդ տարեդարձին առթիւ, ոստիկանութիւնը արտօնեց հրապարակային պարերը այս շաբաթ օր, եւ յաջորդ գիշերը մինչեւ ժամը 2։ Այս արտօնութիւնը յատուկ է միայն Փարիզի։

24 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆԳԼՈՒՀԻ ՄԸ աշխարհի հրջանը պիտի ընէ օդանաւով մի – մինակ։ Ճամբայ ելած պիտի ըլլար երէկ, երկուշաբթի։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ որով Ֆրանսա թրքական ծխախոտ պիտի գնէ 3.300.000 տոլար արժողութեամբ։

ԿԱՐԱԳԻ յուլիսի բաժինը, որ ուշացած էր, պիտի բաժնուի հետզհետէ, 30 թիւ կտրոնով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի ամսական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստ. երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերուհի Ս. Անդրէասեանի բնակարանը, rue Emile Zola 13։ Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները (Վալանսի) Օգոստոս 21ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին ատենները։ Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Գ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France։ Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Գ. Ստեփան Թէնէքէճեանի։ Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկայի հայերէն թերթերէն արտատպել։

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ռաֆայէլեան եւ զաւակները, Վահրամ Ռաֆայէլեան, Լիւսի Ռաֆայէլեան (Պերլին), Վերժին Հաճեան եւ զաւակները Ենիկէ Կարապետեան (Տրակինեան), նոյնպէս իր մօտիկ պարագաները խոր վիշտով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի ամուսինին, հօրը եւ մեծ հօրը

ՔԵՐՈՎԲԷ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 83 տարեկան հասակին մէջ, Յուլիս 27ին, Պերլին։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ հազար Ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին, հազար ֆրանք ալ Փարիզի Ազգասիրականին, իրենց մօր՝ Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆի մահուան տարեդարձին առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ԼԻՍԷ)

(Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ)

Կը բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին։

Արձանագրութեանց եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան, կէսօրէ առաջ, ժամը 10—12 եւ հինգշաբթի ամբողջ օրը։

1 Bld. du Nord, le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Pavillon s/Bois:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dames... (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տարր. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 18 Août 1948 Չորեքշաբթի 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4071–Նոր շրջանի թիւ 1030 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽԵ՞ՂՔՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱԿՍԻ...

Ո՞վ կրցաւ համրել այն միջազգային ժողովներն ու համագումարները որ իրար կը հրմշտկեն, պատերազմի դադարումէն ի վեր ։

Անցեալ շաբթու պատահաբար յիշած էինք Մտքի Առողջապահութեան համագումարը, որ բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ եւ կը վերջանայ այսօր-վաղը։ Կը մասնակցին երկու հազար մասնագէտ պատուիրակներ, իբրեւ ներկայացուցիչները աւելի քան յիսուն ազգերու ։

Քանի մը օր առաջ թերթերը կը ծանուցանէին նոր խորհրդաժողով մը, որ պիտի քննէ բարոյական ըմբռնումներու վերաբերեալ խնդիրներ ։

Շուտով կ'իմանանք մանրամասնութիւնները, ոճիր – արկածներու ամենօրեայ ժխորին մէջ ։

Դառնալով մտքի առողջութեան կամ առողջապահութեան համագումարին, կ'արժէ մասնաւոր ուսումնասիրութիւն մը հրատարակել։ Ոչ միայն անոր համար որ առաջին ժողովն է իր տեսակին մէջ, այլ եւ խնդիրը կապ ունի Եւրոպայի կամ աշխարհի խաղաղութեան, այսինքն ամէնուս ճակատագրին հետ ։

Ահա այժմ քանի մը տեղեկութիւններ, Լոնտոնի թերթերէն, գաղափար մը տուած ըլլալու համար աշխարհահռչակ մասնագէտներու մտահոգութեանց մասին։

Երկուշաբթի օր, 16 օգոստոս, համագումարը յատկապէս քննեց հիմնական խնդիրը,— գտնել բանաձեւ մը՝ տեւական խաղաղութիւն հաստատելու համար աշխարհի մէջ ։

Ուրեմն, ինչ որ դիւանագէտները չեն կրնար գլուխ հանել, մտային եւ ջղային հիւանդութեանց մասնագէտնե՞րը պիտի յաջողցնեն ։

Ամէն պարագայի մէջ, այս գիտնականները կը հաւատան իրենց առաքելութեան։ Իրենց համոզումով, պատերազմները գլխաւորաբար կը ծագին մարդոց միտքէն։ Հետեւաբար, անհրաժեշտ է ընդհանուր յարձակողական մը սարքել ։

Ամերիկեան պատուիրակ մը, Տոքթ. Քարլ Բինկըր, դասախօս Քորնըլ համալսարանի մէջ, մասնաւորապէս արծարծելով այս հարցը, յայտարարեց ։

— « Մեր առաջին եւ գլխաւոր հոգը պէտք է ըլլայ պատերազմին խափանումը ։

« Եթէ կարենանք գտնել ճիշդ պատասխանները կարգ մը հարցերու — ինչէ՞ն կը ծագին պատերազմները — այն ատեն պէտք է օգտագործենք հոգեբանական հմտութիւնը, համոզելու համար դիւանագէտներն ու քաղաքագէտները որ ունկնդրութիւն շնորհեն մեզի եւ գործեն համաձայն մեր եզրակացութեանց »։

Աւելի յառաջ երթալով, ամերիկացի գիտնականը կ'առաջարկէ հատընտիր մասնագէտներ տեղաւորել Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, յատուկ թարգմաններով, ինչպէս եւ իւրաքանչիւր երկրի արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ ։

Ուրեմն, մտային առողջապահութեան մասնագէտներուն առաջին գործը պիտի ըլլայ քննել, ի հարկին շտկել դիւանագէտներու միտքը, որպէսզի ծուռ չքալեն եւ դուռ չբանան պատերազմի ։ Յետոյ պիտի ուսումնասիրեն ամբոխին հոգեբանութիւնը ։

Ուրիշներ տարբեր կը մտածեն։

Այսպէս, կարգ մը գիտնականներու կարծիքով, ամէնէն առաջ պէտք է ուսումնասիրել ներկայ դարուն զաւակները, որոնք տոգորուած են յարձակողական բնազդներով ։

Կան ալ որ կը թելադրեն ամէն բանէ առաջ քննել եւ փարատել ազգային նախապաշարումները, մտքի մասնագէտներու միացեալ ճակատ մը սարքելով, իբրեւ պատուար ։

Ինչպէս խաղաղասիրական բաղձանքներով կազմակերպուած բոլոր ձեռնարկներու մէջ, կը թուի թէ այստեղ ալ վերջին խօսքը պիտի մնայ.. քաղաքագէտներուն ։

Արդարեւ, մինչ գիտնականները կը ճգնին խաղաղութեան ճամբան հարթել ապահովելով մտքի առողջութիւնը, դիւանագէտ մը դիտել կուտայ.

— Կարելի չէ ապահովել մտքի առողջութիւնը, առանց ապահովելու աշխարհի խաղաղութիւնը ։

Խե՞ղքն է որ կը պակսի թէ խիղճը ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾ ԿԸ ԾԱԽԷ

Ուիլեըմ Սարոյեան, անգլիագիր գրագէտը, ագարակ մը ծախու հանած է Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա)։

Ինչպէս ինքնատիպ է գրական – թատերական ճակատին վրայ, այս անգամ ալ ազդ մը տպել տուած է որ Սարոյեան, աւելի ճիշդ՝ Ամերիկա կը հոտի ։

Ամերիկեան մեծ գործակալութիւնը, «Էսոշիէյթըտ Փրէս», փութաց հեռագրել այդ ծանուցումը, ի լուր աշխարհի ։

Ահաւասիկ ամփոփումը, համաձայն « Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի (փարիզեան տպագրութիւն). —

« Ոչ մէկ սուտ այս ծանուցումին մէջ, կ'ըսէ Սարոյեան։ Կարելի էր ուրիշ կերպով նկարագրել այս կալուածը. բայց այս է ամէնէն պարկեշտ ձեւը ։

«Ագարակին մօտ կը գտնուի բլրակ մը հաստախաւ, եւ գետակ մը որուն յատակը ամբողջովին աւազ է եւ ժայռ։

« Ագարակը ոչ կառատուն ունի, ոչ շտեմարան։ Բլուրէն ի վար կայ փոքր ջրհան մը որ հաւանօրէն անպէտ է եւ պէտք է փոխուի։ Նոյնպէս ջուրի աւազան մը որ մաքրութեան կը կարօտի ։

« Ջերմաբաշխ մեքենան խանգարուած է։ Յիսուն մատղաշ ձիթենիներ կան ճամբուն վրայ, բայց չկայ գործնական միջոց մը զանոնք ջրելու։ Դժուար է հեռաձայն ստանալ։ Շէնքը ունի չորս ննջարաններ։ Փլփլած դպրոց մը կայ հինգ մղոն հեռուն, մէկ դասարանով։ Հանրակառք չկայ։ Ոչ քարիւղ, ոչ ոսկի, ոչ ալ ուրանիոմ հողին կամ գետին մէջ։ Բազմաթիւ սկիւռներ» ։

Այս «հրապուրիչ» մանրամասնութիւններէն վերջ, ծանուցումը կը յայտնէ թէ տանտէրը 32 հազար տոլար վճարած է մէկ ամիս առաջ։ Իրեն պահելով 5 — 6 արտավար, իբրեւ յիշատակ իր կալուածական գործունէութեան, մնացեալը կը ծախէ 35 հազար տոլարի» ։

... Անոնք որ հօրենական ագարակի մը վերածեր են Խ. Հայաստանը, եթէ այսքան մը բան խոստովանէին գոնէ անոր... Ներքին սահմաններու մասին, որքա՞ն սուտեր ձիւնի պէս կը հալէին։

ՎԱՀԷ

Տասը միլիոն տոլար Թուրքիոյ բայց ի՞նչ գնով

ԽՄԲ. — Պոլսոյ «Եէնի Սապահ» թերթը դառնօրէն կը գանգատի թէ երկիրը ծանր յանձնառութեանց տակ մտած է, առանց քննութեան ընդունելով Մարշըլի ծրագիրը։ Այս առթիւ յիշելով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ եղած քննադատութիւնները այդ ծրագրին դէմ, կը շարունակէ (9 Օգոստոս).—

Միայն թէ այդ երկիրներուն կատարուած օժանդակութիւնը շատ մեծ էր եւ առանց այդ օգնութեան անոնք չէին կրնար վերականգնիլ, հետեւաբար կամայ թէ ակամայ առաջարկը ընդունեցան ։

Մինչդեռ մեր պարագան բոլորովին տարբեր էր։ Համաձայնութիւնը ստորագրելէ առաջ, պարտաւոր էինք երկար բարակ վիճաբանութեան դնել զայն։ Այդպէս չըրինք եւ չլուսաբանեցինք Թուրք հանրային կարծիքը, եւ օրինագիծն ալ մետասաներորդ ժամուն յանձնեցինք Ազգ. ժողովին։ Այնպէս որ երկրին ճակատագրին հետ կապ ունեցող այս համաձայնագիրը հինգ վայրկեանէն քուէարկուեցաւ ուրիշ բազմաթիւ օրէնքներու պէս ։

Անկէ ետք, է որ համաձայնութեան պատճէնը յանձնուեցաւ մամուլին, որով ի վիճակի ենք եզրակացնելու թէ թուրք հանրային կարծիքը լուսաբանուած չէ անհրաժեշտ չափով ։

Անոնք որ այժմ կ'ուսումնասիրեն համաձայնութեան պատճէնը, կը համոզուին թէ միակողմանի պայմանագիր մըն է ան, որով տասը միլիոն տոլարի փոխարէն՝ Թուրքիա կը մտնէ ծանր եւ դժնդակ յանձնառութեանց տակ ։

Ոչ ոք անդրադարձեր է այս դառն իրողութեան եւ չէ ուսումնասիրեր համաձայնութեան

Վեցերորդ եւ ամենէն երկար խօսակցութիւնը Մոլոթովի հետ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒԱՏԵՍ Կ'ԵՐԵՒԱՆ

Երկուշաբթի օր, արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները վեցերորդ անգամ ըլլալով այցելեցին Պ. Մոլոթովի։ Ամէնէն երկար խօսակցութիւնն էր այս,— երեք ժամ 40 վայրկեան։ Ինչպէս մինչեւ հիմա, երեք ներկայացուցիչները մերժեցին որեւէ յայտարարութիւն ընել։ Բայց եւ այնպէս, քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Պ. Մոլոթով այս անգամ տուած է Խ. Միութեան պատասխանը՝ Պերլինի պաշարման առթիւ եղած առաջարկներու։ Ամէն պարագայի մէջ, երեք ներկայացուցիչները գացած էին հիմնական խնդիրներ կարգադրելու համար։ Տեսակցութենէն վերջ երեքը միասին Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը գացին, խորհրդակցելու եւ իրենց ստացած հրահանգները քննելու համար ։

Հեռագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն թէ Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ այնքան յոռետես չեն երեւար որքան Մ. Նահանգներուն կամ Անգլիոյ մէջ։ Ամերիկացիները կը կարծեն թէ երկուշաբթի օրուան տեսակցութիւնը վերջինն է. բայց ուրիշներ անհաւանական չեն գտներ նոր խօսակցութիւններ, միշտ ալ օգտակար համարելով զանոնք։

Ֆրանսայի մէջ աւելի լաւատես կ'երեւան, հաւանական գտնելով դեռ երկու – երեք տեսակցութիւններ եւ երկուշաբթի օրուան հանդիպումէն կը հետեւցնեն թէ խօսացութիւնները դրական հանգամանք ստացած են։ Բայց, կանխահաս կը համարուի ընդհանուր համաձայնութիւն մը ։

Չորս մայրաքաղաքներուն մէջ ալ գաղտնապահութիւնը այնքան խիստ է որ, նոյնիսկ այսօր կարելի չէ նախատեսել թէ այս տեսակցութիւնները յաջողութեա՞մբ պիտի վերջանան թէ ձախողանքով։ Շատերու կարծիքով, իվերջոյ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի, ծանուցանելու համար թէ չորս պետութիւնները համաձայնութեան մը յանգած են, ընդհանուր խորհրդաժողով մը գումարելու համար ։

★ Վեցերորդ տեսակցութենէն անմիջապէս վերջը, Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի մը հրաւիրուեցաւ, խորհրդակցելու համար։ Ժողովը տեւեց մէկ ժամ 40 վայրկեան։ Հրաւիրուած էին նաեւ բարձրաստիճան սպաներ ։

★ Փարիզի մէջ շրջած զրոյցի մը համաձայն, երեք պետութեանց ներկայացուցիչները Մոսկուայի խօսակցութեանց ատեն հասնած են քննել հետեւեալ խնդիրը, որոշ վերապահումներով,— Չորս դաշնակիցները յանձն կ'առնեն իրենց զինուորները քաշել Գերմանիայէն, հաշտութեան դաշնագրին գործադրութենէն մէկ տարի վերջը ։ Արեւմտեան պետութեանց, աւելի ճիշդ՝ Խ. Միութեան վեց պահանջներէն մէկն էր այս, համաձայն Վարշաւայի խորհրդաժողովին յայտարարութեան ։

Եթէ այս լուրը հաստատուի, Մոսկուայի խօսակցութեանց առթիւ հրատարակելի զեկոյցով, կը նշանակէ թէ համաձայնութեան գետին մը գտնուած է, թէեւ այնքան ալ կարեւոր չէ ։

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

« Փրավտա », Խ. Միութեան կուսակցական պաշտօնաթերթը, Օգոստոս 16ի խմբագրականով կը գրէ թէ խորհրդային զինեալ ուժերը կազմ եւ պատրաստ կը պահուին, նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը եւ «ամերիկեան աշխարհա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

տրամադրութիւնները, որոնք միմիայն Ամերիկայի նպաստաւոր են, եւ ոչ թէ Թուրքիոյ։ Այսպէս, Ամերիկա երբ որ ուզէ պիտի կրնայ ձեռք դնել Թուրքիոյ 250 միլիոն տոլարի հարստութեան, որ հաւաքուած է Ամերիկայի մէջ։ Եւ ասիկա՝ 10 միլիոն տոլարի փոխարէն ։

Նմանապէս, Ամերիկա իրաւունք ստացեր է միջամուխ ըլլալու մեր պետական ելմտացոյցին, հակառակ անոր որ իր տալիք 10 միլիոն տոլարը մեր ելմտացոյցին մէկ հարիւրերորդն է։ Համաձայն յանձնառութեան, եթէ թրքական դրամը հաստատուն վիճակ չստանայ, Ամերիկա անմիջապէս պիտի դադրեցնէ օժանդակութիւնը։ Մինչդեռ 7 Սեպտեմբերի որոշումով ուզեցինք ամրացնել մեր դրամը և հակառակ արդիւնք քաղեցինք։

Ամերիկա պիտի քննէ նաեւ Թուրքիոյ ելմտացոյցը, եւ եթէ հաստատէ թէ հաւասարակշռուած չէ, իսկոյն պիտի դրկէ մեզ իր օժանդակութենէն։ Պէտք կը զգանք յիշեցնել վարչապետ Հասան Սաքայի ծանօթ յայտարարութիւնները, որով պետական հասոյթներուն կէսը բանակին եւ միւս կէսն ալ պաշտօնեաներու թոշակին պիտի յատկացուին։ Այս պայմաններուն տակ ապրող կառավարութիւն մը չի կրնար հաւասարակշռել իր ելմտացոյցը։ Հետեւաբա՞ր ։

Կառավարութիւն մը, որ կ'ուզէ իր նիւթական վարկը բարձրացնել թէ արտասահմանի եւ թէ երկրին մէջ, պէտք է լրջօրէն խորհի այս խնդիրներուն վրայ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչ դեր որ կատարած է ու կը շարունակէ կատարել Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, անկարելի է պատկերացնել յօդուածի մը սահմաններուն մէջ: Որովհետեւ անոր դերը չի սահմանափակուիր միմիայն կուսակցական աշխատանքներու մէջ, այլ կը տարածուի համայնային բոլոր հաստատութիւններու վրայ, կրթական մարզական, օգնութեան գործերէն մինչեւ քաղաքական աշխատանքները, փաստօրէն Դաշնակցութիւնն է որ կը ղեկավարէ այս շրջաններուն մէջ:

Կը բաւէ յայտնել, որ Օգնութեան Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իրենց եօթը հազարէ աւելի անդամ անդամուհիներով, երիտասարդական, ուսանողական եւ պատանեկան միութիւնները իրենց երկու հազարի հասնող շարքերով, եթէ գումարենք՝ ուղղակի մեր կազմակերպութեան կապուած զանգուածին վրայ, կ'ունենանք թիւ մը որ տասնեւհինգ հազարը կ'անցնի: Ուրեմն այսպիսի երիտասարդական բանակ մը, կուռ կազմակերպութեամբ, կը ներկայացնէ Դաշնակցութեան պատկառելի ուժը՝ Մերձաւոր Արեւելքի այս զոյգ գաղութներուն մէջ:

Այդ ուժը, բազմաթիւ պարագաներու տակ, փաստած է իր տիրակալութիւնը հանրային բոլոր ասպարէզներուն վրայ:

Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն, առաւելապէս ժողովրդական ընտրութիւններու ընթացքին է որ փորձաքարի կը զարնուի, ցոյց տալու համար որ իրապէս կազմակերպութի՞ւն է թէ ոչ: Այլապէս լրագրական աղմուկն ու խառնակչութիւնը, ուժի յայտարար նշաններ չեն: Կուսակցութիւն խաղալու պէտք չկայ, քիչ մը դրամով թերթ հրատարակելու եւ աղմուկ բարձրացնելու համար շրջապատին մէջ:

Արդ, ըլլայ Լիբանանի, ըլլայ Սուրիոյ մէջ, քսանեւհինգ տարուան ընթացքին, պետական եւ ազգային ընտրութիւններու մէջ, մէկ կամ երկու բացառութեամբ, այն ալ կապուած արտաքին պատճառներու, շարունակ Դաշնակցութիւնն է որ տարած է յաղթանակը: Ու այս հակառակ այն իրողութեան, որ Դաշնակցութենէն դուրս գտնուող բոլոր կուսակցութիւններն ու տարրերը, շարունակ միացեալ ճակատ կազմած են ընտրութիւններու ընթացքին, իրենց նպատակ ունենալով խորտակելու մեր ուժը: Իսկ թէ անոնք իրենց նպատակին հասնելու համար ինչմիջոցներու դիմած են, աւելորդ է թուել այստեղ, որովհետեւ իւրաքանչիւր հայ մարդ, այսօր գիտէ թէ հակադաշնակցական մոլուցքը մինչեւ ուր կրնայ իջեցնել մեր հակառակորդները:

Ժողովուրդին կողմէ յանձնարարուած այս վստահութիւնը, մեր կուսակցութեան դարձած է յենարան մը՝ իր գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակելու համար: Վերջին տասնամեակը մասնաւորապէս, այս զոյգ գաղութներուն համար վերապահած էր վտանգաւոր շրջան մը: Նախ պատերազմի նախօրեակին ու անկէ վերջ մինչեւ 1945 թուականը, այս երկիրը դարձած էր կռուող մեծ ուժերու մրցադաշտ մը: Քաղաքական արտ. վտանգը, միացած մեր ներքին կեանքին մէջ գտնուող ազգադաւներու գործունէութեան, անհրաժեշտօրէն կը մղէր ըլլալ աչալուրջ, մեր ժողովուրդը անվնաս դուրս բերելու համար պատերազմի հետեւանք եղող փորձութիւններէն:

Մինչեւ գերման բանակներու Ռուսիոյ վրայ արշաւանքի սկիզբը, Մերձաւոր Արեւելքի բոլշեւիկները, լծուած էին գերմանական պրոպականտին: Այս պարագան խոշոր վտանգ մըն էր հայութեան համար, որովհետեւ եթէ բնականոն պայմաններու մէջ հնարաւոր էր հասկցնել իրականութիւնը տիրող իշխանութիւններուն, պատերազմի շրջանին անոնց մտածողութիւնը այնքան կը նեղնայ որ կը դժուարանան զատել արդարն ու անարդարը: Նոյն ձեւի կացութիւն ստեղծուեցաւ նաեւ այն վայրկեանին, երբ բոլշեւիկեան Ռուսաստանը անցաւ Անգլօսաքսոններու կողքին, այս անգամ հայ բոլշեւիկները աւելի մեծ եռանդով գործի լծուեցան, բոլոր իրենց հակառակորդ կազմակերպութիւններն ու անձերը ներկայացնելու համար իբրեւ գերմանական գործակալներ:

Ահաւասիկ այս կացութեան մէջ, Դաշնակցութիւնը գերմարդկային ճիգեր ի գործ դրաւ, տեղական եւ օտար իշխանութիւններուն հասկցնելու, որ հայութիւնը կը ծառայէ միմիայն իր գտնուած երկիրներու շահերուն:

Մեր կեանքի ողբերգութիւններէն մէկն ալ այն է, որ յաճախ ստիպուած ես սեփական ժողովրդիդ շուրջ թիւրիմացութիւնները փարատելու համար, պաշտպանելու նաեւ քու հակառակորդներդ: Այս պարագան անշուշտ կը շփացնէ բոլշեւիկեան տարրերը, սակայն ուրիշ ելք չունիս, ճակատագրական վայրկեաններ կան, երբ սրտիդ վրայ քար դնելով, պիտի աշխատիս որքան կարելի է փոքրացնել ապազգային տարրերու գործերը, յաճախ ուրանալ զանոնք բոլորովին, ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը փրկելու համար:

Նոյն կացութիւնը աւելի ծանր կերպով ի յայտ եկաւ պատերազմէն վերջ ու շարունակուեցաւ մինչեւ 1947ի վերջաւորութեան: Շփացած ռուսական յաղթանակներէն, օգտագործելով Դաշնակից ու տեղական իշխանութիւններու բարեկամեցողութիւնները, հայ բոլշեւիկները ամէն ճիգ թափեցին հայ ժողովուրդը ներկայացնելու համար իբրեւ աշխարհի ամէնէն կարմիր ժողովուրդը:

Փողոցային ցոյցեր, աղմուկ, հրապարակային հաւաքոյթներ, ուր միայն բոլշեւիկեան դրօշը կը ծածանէր ու յարգի էր միայն Ստալինի նկարը: Ու ի լրումն ամենայնի, առաւօտ մը ամէն Հայ երբ տունէն դուրս ելաւ, տեսաւ իր տան պատին վրայ գծուած մուրճ մանգաղի բոլշեւիկեան զինանշանը: Այդ օրերուն իրաւամբ, մեզի բարեկամ տեղացիներ կը թելադրէին վերջ տալ այս վտանգաւոր երեւոյթին, անոնք կը յայտարարէին, որ ոեւէ օտար եթէ մտնէ հայկական թաղերէ ներս, պիտի կարծէ գտնուած ըլլալ բոլշեւիկեան Ռուսաստանի մէկ անկիւնը:

Այս բոլորին վրայ եկած էր աւելնալու նաեւ ներգաղթի պատմութիւնը, որուն կազմակերպութիւնը եւ ձեւը նպատակ ունէին բոլորովին այրելու մեր ժողովուրդը այս երկիրներուն մէջ: Սակայն այս հարցի մասին հետագային կ'անդրադառնանք աւելի մանրամասնօրէն:

Ուրեմն, այս ծանր պայմաններուն մէջ, Դաշնակցութիւնը առանձինն պէտք էր ամէն ճիգ թափէր, մեր ժողովուրդին շուրջ ստեղծուած թիւրիմացութիւնները փարատելու համար: Դժուար աշխատանք մըն էր այս, քանի որ Դաշնակցութիւնը մէկ կողմէն իր զգուշաւոր քաղաքականութեամբ, միւս կողմէն մեր հակառակորդներու ահազանգին իբրեւ արձագանգ, իշխանութիւններու մօտ ամբողջ մեր զանգուածը ներկայացնելու համարձակութիւնը կարող էր չունենալ: Բարեբախտաբար ինչպէս 1943ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, 1947ին եւս կարելի եղաւ տեղական բոլոր տարրերուն ցոյց տալ, որ հակառակ բոլշեւիկեան տարրերու պայթայթ աղմուկին, հայ ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ կեցած է Դաշնակցութեան կողքին ու հետեւաբար չի կրնար դաւաճանել այս երկիրներու շահերուն:

Այժմ երբ որոշ չափով վտանգը անցած է, ամէնէն բարեխիղճներն անգամ հարց կուտան, որ եթէ Դաշնակցութեան այդ աշխատանքն ալ չըլլար, այսօր ինչ պիտի ըլլար հայութեան վիճակը այս երկիրներուն մէջ:

Տակաւին չենք նկարագրեր այն օրերը, երբ Սուրիան ու Լիբանանը ոտքի կեցած էին իրենց անկախութեան տիրանալու համար: Դաշնակցութիւնն էր դարձեալ, որ ամէն ճիգ ի գործ դրաւ, որ մեր ժողովուրդը հեռու մնայ զանազան արկածախնդիր մարդոց դաւերէն, որոնք կ'ուզէին մեր զանգուածները այս կամայականութեան շահերուն գործիք դարձնել, ու տեղական տարրերը լարել մեզ դէմ:

Ու վերջապէս Դաշնակցութիւնն էր, որ շնորհիւ իր նախկին կապերուն՝ արաբ հայրենասէր տարրերու հետ, սկսած Պոլսէն մինչեւ Փարիզ, եւ Ժընեւ, կրցաւ յաղթահարել բոլոր դժուարութեանց ու անխախտ պահել մեր ժողովուրդին բարի համբաւը՝ արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ:

Ներկայիս Դաշնակցութիւնը իբրեւ կազմակերպուած ուժ, կը նկատուի ամէնէն օրինակելին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Անհրաժեշտ չէ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել՝ պատկերացնելու համար մեր կազմակերպական բեղուն կեանքը: Կը բաւէ ըսել, որ Դաշնակցութեան ակումբները՝ մեծ քաղաքներէն մինչեւ յետին գիւղերը, դարձած են երիտասարդութեան սրբավայրերը: Ոեւէ վայրի մէջ, եթէ մէկ շաբաթուան ընթացքին տասը տեսակ հանրային ձեռնարկ կը կատարուի, անոնցմէ իննին վրայ անպայման Դաշնակցութեան կնիքը կը տեսնուի:

Չափազանցութիւն չըլլար ըսել, որ Դաշնակցութիւն եւ հայ ժողովուրդ, նոյնացած են այս գաղութներուն մէջ:

Պէյրութ

ՌՈՒԶՀԱՅԵՑԻ

Արձակուրդի նամակներ

Սիրելի Վահէ,— երկար ատենէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով կը քնանամ գիւղի մը մէկ համեստ յարկին տակ: Գիշերը կ'անցնի լուռ եւ խաղաղ: Ու կ'ըլլայ լոյս:

Հին, հին տարիներու կարօտ մը սրտիս, կը պատրաստուիմ եւ, թերթերու ծրար մը անութիս՝ դռնէն դուրս կ'ելլեմ: Հիմա թերեւս կարգ մը մեղադրանքներ անցնին մտքէդ: Բայց պէտք է խոստովանիլ որ, այդ մեղադրանքներէդ ոչ մէկը կապ ունի այն բանին հետ՝ զոր ես պահեր եմ կուրծքիս տակ: Իմ միտքս ուրիշ է: Տեսնել արշալոյսին ծագիլը:

Լուռ եւ ինքնամփոփ, կ'անցնիմ սա պզտիկ փողոցներէն ու կը բարձրանամ բլուրի մը վրայ: Արեւելքը հետզհետէ կը շառագունի: Հիմա շունչս ինծի քաշած՝ երկիւղածութեամբ կը դիտեմ արեւին հրաշափառ երկունքը: Մէկ, երկու, երեք: Կը բացուի հորիզոնը, ու արեւը, շէկ աղջկան մը պէս հերարձակ, գլուխը դուրս կը հանէ կարմիր բոցերուն մէջէն ու կը ժպտի: Կը ժպտիմ ես ալ:

Որքան գեղեցիկ է ծագը արեւին:

Այս բարձունքին վրայ, արեւին ոսկի ճառագայթներուն տակ, տաճարի մը առջեւ աղօթողի պէս ծնրադիր, պահ մը կը կենամ: Այս հեշտանքին մէջ, յանկարծ կը լսեմ ծղրիթներու ներդաշնակ մեղեդի՛, թռչուններու համանուագը, որ այնքան սիրուն եւ հարազատ, կ'արձագանգեն մէկ ծայրէն միւսը:

Տարիներու մղձաւանջէն թեթեւցողի մը պէս, հիմա ուրախ ուրախ կը պտտիմ: Ճամբուս վրայ բանուորներ: Ամէնքն ալ զինուած բահ ու բրիչով, կ'երթան պայքարիլ ստորերկրեայ խաւերուն դէմ, փոխան մաս մը հացի:

Հակառակ այդ դժուար պայքարին որ քիչ վերջը պիտի սկսէր, դարձեալ կը տեսնեմ որ իւրաքանչիւրին դէմքին վրայ անոյշ ժպիտ մը կը խաղայ: Մէկը այս բանուորներէն, քովէն անցնող կարմրաթուշ աղջկան մը սիրերգ կը մրմռայ: Միւսը ծխամորճին ծուխէն երազուն, ամբախտանքի հորերուն մէջ մնացի թռիչքներ կը կատարէ: Ուրիշներ իրենց երէկուան յաղթանակին գովքը կը հիւսեն: Ահա այսպէս, մէկը միւսին յոյսի ներշնչարան, ճակատագրին հետ հաշտուած՝ կ'արհամարհէին մահը, որ ով գիտէ, թերեւս քիչ անդին, հանքին կախուած ժայռերուն տակ դարանակալ կը սպասէր իրենց:

Արեւը բարձրացեր, սկսեր էր արդէն այրել ծառ ու ծաղիկ: Մինչդեռ ես տակաւին կը յամենայի անհուն ուրախութեամբ մը դիտել բնութեան համօրինապատկերը, որուն կարօտը տարիներէ ի վեր կ'այրէր ու կը մրկէր սիրտս:

— Հէյ Փարիզցի, յանկարծ մօտենալով ըսաւ հին ծանօթ մը, սիրեցի՞ր մեր գիւղը:

— Զմայլելու աստիճան: Որքան երջանիկ պէտք է համարէք դուք ձեզ, որ այսպիսի երկինքի մը տակ կ'ապրիք:

— Բայց դուք ալ ուրիշ առաւելութիւններ ունիք որ մենք չունինք:

— Մի ցանկանաք մեր ունեցածին: Ամէն ինչ արուեստական է: Նայեցէք հեղ մը սա մելանագոյն երկինքին, ինչ խորհրդաւոր է ժպիտը անոր: Սա եթերին՝ ուր ոսկի փոշի պար է բռներ: Սա դաշտերը, որոնց վրայ Մեծ Վարպետին վրձինը կը խաղայ: Հապա ծղրիթներու մեղեդի՞ն, որուն նմանը Փարիզը չունի: Հոս ամէն ինչ բնական է, հարազատ:

Տեսայ որ բարեկամս կը ժպտի: Հպարտութեան հով մը եկաւ ու անցաւ դէմքին վրայէն: Աւելցուց.

— Գիտեմ, դուք ալ ինծի պէս գիւղացիի զաւակ, գիւղին կարօտը ունիք: Պիտի չուզէի՞ք որ ձեզ առաջնորդէի դէպի վեր, դէպի պարտէզները մեր գիւղին:

Ես ու բարեկամս կ'անցնինք Կարոտանի փողոցներէն ու, կը մտնենք ծաղկազարդ դաշտերուն մէջ: Քանի կը յառաջանանք, այնքան աւելի կը գեղեցկանայ դաշտը: Մեր ճամբուն վրայ, աջ ու ձախ ծոցուորող ոռթեր ու ծառեր: Բանջարանոցներուն մէջ՝ տեսակ տեսակ տունկեր, զօրանոցի սպասող զինուորներու պէս կարգով շարուեր են ակօսներուն մէջ: Կը նայիմ: Սիրտս կ'ալեկոծի: Ու ակամայ կը տարուիմ մեր հայրենի երկիրը, ուր ատեն մը այս կարգի պատկերները սովորական բաներ էին մեզի համար: Սակայն այսօր, իբրեւ նորութիւն սքանչացում կը պատճառեն ինծի.

— Որո՞ւնն են այս պարտէզները:

Քիչ մը ժպտեցաւ բարեկամս, յետոյ մաքրեց կոկորդը ու պոռաց.

— Աղջիկ Մարօ, պաղ ջուր ունի՞ս:

Երիտասարդ հարս մը, արեւէն կնիքը ճակտին՝ պատասխանեց.

— Այո ջուր ալ ունիմ, տուն ալ ունիմ, տեղ ալ ունիմ: Հրամեցէք:

Անցնելով գոյնզգոյն ծաղիկներուն մէջէն, կը հասնինք համեստ տան մը առջեւ ուր՝ պապիկ մը նստած յոգի մը վրայ կալ կը կալնէ: Ծիրդ այստեղ, կտրուած նուռի մը պէս սկսաւ արիւնիլ սիրտս: Հին, հին յիշատակ մը արթնցաւ կուրծքիս տակ: Կալի յիշատակ: Այսպէս երազուն դեռ երկար պիտի մնայի եթէ տան տիրուհին ձեռքը չերկարէր ինծի:

Կը նայիմ: Անուշ ժպիտ մը կը խաղայ այս եօթնասունհնոց պառաւին դէմքին վրայ: Կը ժպտին աղջիկն ու փեսան ալ:

Հազիւ ներս մտած, սեղանին վրայ, աչքիս կը

Անտանելի կացութիւն Երուսաղէմի վանքին մէջ

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՈՍԿԻ ՎՆԱՍ

ԽՄԲ.— «Յուսաբեր» հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ Երուսաղէմի վանքին վիճակը, քաղելով իրաւագէտ Տ. Սեւյօնքեանէ որ վերջերս Եգիպտոսէն Պաղեստին գացած ըլլալով, մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստած էր—

... Պատրիարք, Միաբանութիւն, խնամատարական եւ այլ ծանրակշիռ մարմիններ յաջողած են իրականացնել ներքին կազմակերպութիւնը եւ ապահովել պարենաւորման գործը: Վանքի նոր-կուղներուն մէջ չինուած են փուռ, խոհանոց, բուժարան, մթերանոց, ապաստան ու նոյնիսկ «մեռելատուն», քանի որ ապաստանեալները զրկուած են իրենց մեռելները մօտակայ գերեզմանատան մէջ թաղելու հնարաւորութենէն:

Վանք ապաստանած մօտ 4000 հայրենակիցներ անխտիր զգացած են ու ապրած իրենց գոյութեան սպառնացող վտանգը: Այս վտանգին զգացումը եթէ ոչ ստեղծած, գոնէ ամրապնդած է միութեան, նոր բառով՝ միասնականութեան ոգին: Մէկ կողմ դրուած են անձնական, կուսակցական, գաղափարական տարակարծութիւններն ու պայքարները: Բոլորը միասիրտ ու միակամ լծուած են «փրկութեան» գործին: Գիշերային եւ ցերեկեայ պահակներու խումբեր, կարգապահական կազմակերպութիւններ համագործակցութեան այս ոգիով շարժած են միշտ ու մեծ դեր կատարած: Հայ երիտասարդութեան ընթացքը առարկայ դարձած է ընդհանուր հիացումի: Հայ կինը, ողջախոհ ու անձնուէր, գտնուած է իր անուան բարձրութեան վրայ, դարմանումի եւ գութի գործին մէջ:

Ապաստանեալներէն ոչ ոք կը խորհի հիմա նիւթական կորուստներու մասին: Երջանիկ են, որ ողջ են: Ասիկա առաջին եւ մեծագոյն մխիթարանքն է: Բայց ամէնքն ալ կ'ապրին վաղուան անստուգութիւնը: Բարգաւաճ, շէն այս գաղութը այժմ գրեթէ մոխիրի վրայ նստած է: Քայքայուած է բոլորին անտեսութիւնը: Երկար տարիներու մանր խնայողութիւնները արդէն սպառած կամ սպառելու վրայ են: Համատարած է գործազրկութիւնը: Եւ յոյս ալ չկայ, որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ վերահաստատել նախկին վիճակը: Այս պատճառաւ շատեր մեկնած են կամ կը մտածեն մեկնիլ մօտակայ հիւրընկալ երկիրները: Չորս շաբթուան զինադուլի ընթացքին 800 հոգի մեկնած են վանքէն եւ ապաստանած Անդրյորդանան, Լիբանան, Սուրիա: Այժմ վանքին մէջ կը մնան ընդամէնը 3000 հոգի:

Ազգային անհաշուելի հարստութիւն մը կորսուած է ընդ միշտ: Վանքին եկամուտները, տարեկան 40.000 ոսկի, դադրած են գրեթէ ամբողջութեամբ: Խախտած է Վանքի ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը: Ելքերը ոչ միայն չեն նուազիր, այլ եւ օրէ օր կ'աւելնան ու կը բազմապատկուին՝ ստեղծուած բացառիկ պայմաններու հարկադրանքին տակ: Միջին հաշուով 100000 ոսկի կը հաշուուի գոյացած բացը: Վանքին նոր կալուածներէն լուր չկայ բոլորովին, քանի որ Հրէական բաժնին մէջ կը գտնուին բոլորն ալ: Հրկիզուած, քանդուած եւ վնասուած կալուածներուն փոխարժէքը եւս կը հաշուուի 100 հազար ոսկի: Այս նախահաշուով՝ ազգային կորուստը կը ներկայացնէ 200.000 ոսկիի պատկառելի գումար մը:

Բայց այս չէ ամէնը:

Վանքին մէջ կան հազարէ աւելի ապաստանեալներ, որոնց օրական մէկ ճաշ կը տրուի միայն, ինչ որ կը նշանակէ ամսական 2000 ոսկիի բացառիկ ծախք մը: Հինգ ամսուան համար՝ 10.000 ոսկի: Հաշիւը, ինչպէս կը տեսնէք, «կլոր» է: Ու դեռ խնդիր է, թէ երբ շարունակուի ներկայ կացութիւնը, պիտի բաւէ՞ օրական մէկ ճաշը ապաստանեալներուն համար, եւ նորեր պիտի չգա՞ն աւելնալ հիներուն վրայ: Միւս կողմէ՝ ոչ-ապաստանեալ ընտանիքներ կը տեսնեն իրենց պահեստի գումարներուն հալիլը: Անոնք ալ շուտով պիտի գտնուին անշուշտ նիւթական օգնութիւն խնդրելու հարկին տակ:

Կայ ուրիշ պարագայ մը եւս: Վանապատկան վարժարաններու ուսուցչութիւնը զրկուած է իր թոշակէն — ապրուստի իր միակ աղբիւրէն — եւ մատնուած՝ նիւթական ծանր կացութեան: Մօտ հազար ոսկիի կը հասնի ուսուցչութեան յետնեալ թոշակներուն գումարը, զոր պէտք է աւելցնել բոլոր միւս բացերուն վրայ:

Նիւթական այս հաշիւներուն առընթեր եւ անոնցմէ վեր՝ կայ բարոյական կողմ մըն ալ, որ նոյնքան, եթէ ոչ աւելի, արժանի է բովանդակ հայ ժողովուրդի ամենալուրջ ուշադրութեան: Ի պատիւ Ս. Պատրիարքին եւ Միաբանութեան՝ պէտք է յայտարարել, թէ հակառակ դժնդակ ու ծանր պայմաններուն՝ Հայ. Եկեղեցիին բոլոր իրաւունքները պաշտպանուած են մինչեւ հիմա եւ ոչ մէկ վնաս հասցուած է մեր դարաւոր առանձնաշնորհումներուն՝ Սուրբ վայրերուն մէջ: Վանքը եւ վանական իշխանութիւնները կը շարունակեն կատարել պահակի իրենց դերը մեր ազգային — կրօնական իրաւունքներու պաշտպանութեան համար:

պարմէն «Յառաջ»ի բոցավառ գիրերը: Յուլիս 10ի թիւն է:

— Միակ մխիթարութիւնս, կ'ըսէ այս բարի մայրիկը: Եթէ այս ալ չըլլար...

Լուռ մտիկ կ'ընեմ: Սիրտը եղերու եւ վէրքերու շտեմարան մըն է, որ պատմելով չի լմըննար:

— Այս ճերմակ մազերս ինչեր, ինչեր տեսեր են... Աղջի Մարօ, կերակուրը պատրաստէ:

Երբ այլեւս պիտի բաժնուէինք, պատուէր ըսաւ.

— Կը տեսնէ՞ք այս ծառերն ու ծաղիկները: Ամէնքն ալ մեզի կը պատկանին: Ասոր կրկինը ունէինք մեր երկիրը: Թուրքերը առին: Սակայն այսօր, Աստուած դարձեալ տուած է: Երբ նորէն այս կողմերը գաք, մի մոռնաք մեզի հանդիպիլ: Դուռս միշտ բաց է:

Զգուշութեամբ անցնելով այգիին մէջէն, կանգ առի ցորենի դէզի մը առջեւ ու սկսայ դիտել հորիզոնը: Ընկերս ալ կը նայէր ինծի: Լուռ ենք երկուքս ալ:

Արեւմուտքը հրդեհի մը երեւոյթն ունի: Զով է: Հիմա, երկարող ստուերներուն մէջէն՝ յստակօրէն կը լսուին բահի ու բրիչի ձայները: Հողը կը պատրաստուի հանգչելու: Մինչ այն չէկ աղջիկը որուն անունը Արշալոյս դրեր էինք, հետզհետէ, ոսկի մազերը ուսին՝ կ'արտօրար: Ահա քիչ մըն ալ, գնաց ու անհետացաւ հորիզոնին կարմիր բոցերուն մէջ:

Ահ, ինչ գեղեցիկ էր մայրամուտը:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Օգոստոս (յապաղած).— Յուլիս 25ին կիրակի օրը, աւելի քան 2500 հոգիէ բաղկացած պատկառելի բազմութիւն մը, մեծ մասով երիտասարդներ եկած էին դիտելու Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կազմակերպած մարզահանդէսը:

12 մասնաճիւղերու խմբական երեւումը մարզադաշտին վրայ՝ մեծ խանդավառութիւն պատճառեց: Հանդիսականներու հոծ բազմութիւնը խոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր մրցումներուն:

Առաջին տեղի ունեցաւ դրօշարշաւի խաղը, վազք, բարձրութիւն եւ երկայնութիւն ցատկելու, գունդ, սկաւառակ ու նիզակ նետելու մրցումները:

Միջօրէին, հանդիսատեսներու ճնշող բազմութիւնը գնաց ճաշել եւ պահ մը հանգստանալ ծառերու շուքին մէջ:

Ժամը 2ին տեղի ունեցաւ մարզական ընտիր խաղերու ցուցադրութիւն մը՝ Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտոյի ընկերուհիներու կողմէ: Յետոյ ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ ողջունեց Այրի Տիկին Ա. Ահարոնեանը որ հակառակ իր խոր սուգին, սիրայօժար կատարեց «Ահարոնեան Բաժակ»ի յանձնումը՝ յաղթական խումբին:

Աւելի քան 350 մարզիկ ընկեր ընկերուհիներու երեւումը մարզադաշտին վրայ, ստեղծեց աննկարագրելի ոգեւորութիւն: Երկու սեւ մարզիկներ, կարճ տափատով եւ մարզիկի վայել երեւոյթով, դաշտը իջան՝ հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնով: Հոն էին բոլոր խումբերը, «Խատիսեան»ը, «Սիամանթօ»ն, «Ակնունի»ն, «Գիւլխանդանեան»ը, «Հրայր»ը, «Ռոստոմ»ը, «Աղբալեան»ը, «Օհանջանեան»ը, «Քրիստափոր»ը, «Քեռին» եւայլն...:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Պալիկեան, որ համառօտակի պարզեց մարմնակրթանքի արժէքն եւ դերը:

Յետոյ տեղի ունեցաւ գնդակախաղի մրցում՝ նոր սերնդականներու լաւագոյն խաղացողներու եւ Ս. Լուի «Սիամանթօ» խումբին միջեւ, որ երեք տարիէ իվեր, կը պահէ ախոյեանի տիտղոսը: Երկու կողմէն ալ խաղացին օրինակելի կարգապահութեամբ, «Selection»ի խումբը սակայն չկրցաւ օգտագործել լաւագոյն առիթները ու խաղը վերջացաւ «Սիամանթօ»ի յաղթանակով 0—3:

Այս առթիւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնս պարտք կը զգայ յայտնել հրապարակով իր մասնաւոր շնորհակալիքը Տիկին Ա. Ահարոնեանի որ սիրայօժար ընդունեց մեր հրաւէրը, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղին, նուիրատու «Ահարոնեան» բաժակին եւ Մարսիլա-հայ հասարակութեան որ խանդավառ քաջալեր հանդիսացաւ մեր երիտասարդ մարզիկներուն:

Մեր սրտագին շնորհակալիքը նոյնպէս մեր շրջանի խումբերուն, մասնաւորապէս Ս. Լուի «Սիամանթօ»ի ընկերներուն եւ իրենց նուագախումբին, որ ջանք չխնայեցին մարզահանդէսի յաջողութեան համար:

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ.— Վազք՝ 100 մեթր Գէորգեան St. Jérome, 200 մեթր՝ Միսեան Ste. Anne, 400 մեթր՝ Մելիքոսեան Սէն Լու. 800 մեթր Մելիքոսեան Սէն Լու, 1500 մեթր՝ Միլոյեան Սէն Լու: Դրօշարշաւ 4×200 մեթր՝ Սէն Լու, Poids Ակուճեան Սէն Լու, Նիզակ Աւետեան Սէն Ժէրոմ, Սկաւառակ Փիլիկեան Սէն Լու, բարձրութիւն ցատկել Դաւիթեան Պուլ. Օտտօ, երկայնութիւն ցատկել Յակոբեան Սէնթ Մարկրիթ առաւելագոյն կէտ ստացողը եղաւ Սէն Լուի «Սիամանթօ» խումբը:— Շրջ. վարչութիւն

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԲ.

Աշոտ սպարապետ իր ապագայ փառքին վրայ կը մտածէր. արդէն ինքզինք կ'երեւակայէր Բագրատունեաց գահին վրայ բազմած, երբ յանկարծ Արծրունեաց Գագիկը միտքն ինկաւ եւ ինքն իրեն մրմնջեց. «Ան ... ան ալ կը խորտակուի Երկաթի մամլին եւ ես միայն կ'ըլլամ տիրապետողը. մինչեւ այժմ երեք թագաւոր էինք, այսուհետեւ միայն ես կ'ըլլամ»:

Լսուեցաւ թմբուկի խուլ, բայց սարսռեցնող ձայնը, ու ընդհատեց Աշոտ սպարապետի մտածումները:

— Պէտք է շտապել, ըսաւ ան եւ վար իջաւ բարձրութենէն:

Քիչ ետք, զօրքերը գունդ գունդ առաջ անցան եւ կորսուեցան մթութեան մէջ:

ԺԳ.

Կէս գիշերը անցած էր:

Անձրեւը դեռ չէր դադրած, կը շարունակէր իր տաղտկալից ողբը, մինչ Աշոտ Երկաթի բանակը կ'ընկղմէր խոր քունի մէջ: Տեղ տեղ միայն խարոյկները կը վառէին դեռ. անոնց առկայծող լոյսերը, չդիմանալով անձրեւի տարափին, մօտ էին մարելու:

Կրակին շուրջ կ'երեւային պահապաններուն թթուած դէմքերը: Անոնցմէ ոմանք կը շրջէին դանդաղ եւ հաւասար քայլերով, ու քնաթաթախ աչքերով կը նայէին Դուինի կողմը: Բայց ոչինչ չէր տեսնուեր մթութեան մէջ. ամէն ինչ խաղաղ էր եւ լուռ, անձրեւի միօրինակ ձայնն էր միայն որ կը խանգարէր ընդհանուր լռութիւնը:

Քունի մէջ էր քաղաքը, քունի մէջ էր նաեւ թշնամին. ալ ինչո՞ւ լարել ջիղերը զուր տեղ եւ թշնամի բանակը դիտել: Աշոտ Երկաթի պահապանները մէկը միւսի ետեւէն կը դադրէին շրջելէ եւ մէկ մէկ անկիւն գտնելով՝ կը կծկուէին ու կը սկսէին քնանալ քաղցր քունով:

Անոնց երեսին վրայ կ'իյնար անձրեւը, բայց ոչինչ չէին զգար իրենք: Աշոտ Երկաթի բանակը կը քնանար...: Բայց արթուն էր Հեղինէն, որուն վրանին վերեւ կը ծածանէր Արծրունեաց սգաւոր դրօշը: Սուգ կը պահէր ան իր դաւաճան հօրը համար, Արծրունեաց ցեղի համար, որ ամօթալի դեր կը կատարէր պատմութեան մէջ:

Եւ փափկակազմ, քնքոյշ օրիորդը, խումբ մը կտրիճներու գլուխն անցած, փութացած էր կռուի դաշտ, կռուելու համար իր հարազատ հօրը դէմ եւ իր արեան գնով մաքրելու այն սեւ արատը, որ Գագիկ Արծրունին դրած էր իրենց ցեղին վրայ:

Ան գիտէ, տեղեկացուցած էին իրեն, թէ իր հայրն ալ միացած էր Աշոտ սպարապետին, իրեն պէս փառասէրի մը հետ. բայց տեղեկութիւն չունէր որ իր հայրը դարան է մտած իր գունդին ետեւը, մինչ կը կարծէր, թէ փակուած է Դուինի մէջ:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ. ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ. հատոր հինգերորդ.— ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ, ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, ԱՆԴՐԱՆԻԿ: Պոսթըն, 1948: Ընտիր տպագրութեամբ:

ԱԼԻՔ, գրական, պատմական եւ գիտական պարբերաթերթ, թիւ 3—4: Հրատ. «Ահարոնեան» տպարանի: Շտուտգարտ, 31 Յուլիս 1948: Հասցէ.— Stuttgard – Bad Connstatt, Wildunger Str. 46 (Allemagne):

La Réforme Fiscale, Etude par Georges Neff, expert – Comptable diplômé. Paris:

կալութեան ծաւալապաշտ քաղաքականութիւնը »:

Այս խմբագրականը, որ գրուած է Նաւատոր-մի Օրուան առթիւ, կը յայտարարէ թէ «խորհրդային ժողովուրդները ուշադրութեամբ կը դիտեն նոր պատերազմի մը հրձիգներուն ստորանքները, ծովու թէ ցամաքի վրայ: Աշխարհակալներ որոնք համաշխարհային տիրապետութիւն կ'երազեն, կը ջանան նոր նաւակայաններ ապահովել աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, ոտնակոխելով ուրիշ երկիրներու գերիշխանութիւնը և շահերը և չեն վարանիր բարոյական ճնշում բանեցնել, սպառնալ (շանթաժ): Ամերիկեան նաւարաժիններու կարծեցեալ այցելութիւնները ուրիշ բան չեն ապացուցաներ եթէ ոչ ամերիկեան աշխարհակալութեան ծաւալապաշտ քաղաքականութիւնը եւ անպատկառ միջամտութիւնը ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն մէջ: Խ. Միութիւնը պէտք չունի այդպիսի նաւային ցոյցերու, բայց նկատի կ'առնէ միջազգային կացութիւնը եւ կը զօրացնէ իր զինեալ ուժերը, մէջն ըլլալով նաւատորմը, միշտ կազմ եւ պատրաստ վիճակի մէջ պահելով զանոնք:

★ Մինչ այս մինչ այն, արեւմտեան երեք պետութիւնները կը շարունակեն յառաջ տանիլ արեւմտեան Գերմանիոյ պետական կազմակերպութիւնը: Զօր. Քլէյ, ամերիկեան հրամանատարը, որ ժողովի մը հրաւիրած էր իր ֆրանսացի եւ անգլիացի պաշտօնակիցները, յայտարարեց թէ փոխուած չէ իրենց քաղաքականութիւնը: Վերջնական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, լրացնելու համար դրամական բարենորոգումը եւ երեք շրջաններուն զինուորական կառավարութեանց ձուլումը:

Ռուսեւամերիկեան քանավէճը

Խորհրդային վարժուհի - վարժապետի խնդիրը չկարգադրուած, Մոսկուայի անթենը նոր ռումբ մը պայթեցուց երկուշաբթի օր, յայտարարելով թէ տեղակալ Տրէհէր, ամերիկեան դեսպանատան նաւային կցորդը, լրտեսութեան մէջ բռնուած ըլլալով, ստիպուած էր հեռանալ Խ. Միութենէն: Այս առթիւ կ'ըսէր թէ տեղակալը խոստովանած էր թէ «գաղտնի տեղեկութիւններ» ստացած է եւ թէ ամերիկեան դեսպանատունը անմիջապէս հաւանեցաւ որ պաշտօնանկ ըլլայ եւ ետ դրկուի: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, տեղակալը «բոլորովին գաղտնի զինուորական տեղեկութիւններ» ստացած էր մաքսային պաշտօնեայէ մը, Օտեսայի մէջ:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս հերքեց այս պատմութիւնը, «վերէն վար յերիւրածոյ» կոչելով զայն: Նախարարութեան մամուլի բաժնին տեսուչը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց այս առթիւ, պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ չորս ամսուան պատմութիւն մըն է որ կը խեղաթիւրուի:

★ Նիւ Եորքի խորհրդային նորին - հիւպատոսը հերքեց այն տեղեկութիւնը թէ վիրաւոր վարժուհին, Օքսանա Քոզէնքինա զինք ամբաստանած էր, գանգատելով որ իբրեւ գերի կը պահէր հիւպատոսարանին մէջ: Կարճ խօսքով, բանավէճը կը շարունակուի երկու կողմերուն միջեւ, փոխադարձ մեղադրանքներով, որոնք աւելի կը պղտորեն մթնոլորտը:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՈՒԹՍՈՒՆԸ ԹՈՔԱԽՏԱՒՈՐ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն (10 Օգոստ.) — Իսթանպուլի համալսարանին բժշկական բաժնի օգնականներէն բաղկացեալ խումբ մը վերադարձաւ Սեւ Ծովու շրջանին մէջ կատարած պտոյտէն: Բժիշկները սեւծովեան նահանգներուն, աւաններուն եւ գիւղերուն մէջ քննած են ժողովուրդին առողջական վիճակը եւ տեղեկագիր մը պատրաստած: Այս տեղեկագրին համաձայն, Սեւ Ծովու շրջանին մէջ ժողովուրդին հարիւրին 80ը թոքախտաւոր է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ Օգոստոս 16ի նիստին մէջ, ամերիկեան պատուիրակութիւնը մերժեց մասնակցիլ վերջնական պայմանագրին խմբագրութեան: Բրիտանական եւ ֆրանսական պատուիրակութիւններն ալ մերժեցին: Արդէն խմբագրելիք բան չէ մնացած, քանի որ արեւելեան եօթը պետութիւնները միաձայնութեամբ քուէարկեցին խորհրդային բանաձեւ: Ամերիկեան դեսպանը շարք մը բողոքներու կարգին գանգատեցաւ թէ չի կրնար անդամակցիլ յանձնախումբի մը ուր միայն ռուսերէն եւ ֆրանսերէն կը խօսին, անգլերէնը դուրս ձգուած ըլլալով, իբրեւ պաշտօնական լեզու: Վիշինսկի ծանր բառեր գործածելով մերժեց նոր առաջարկ մը, — Լա Հէյի ատեանին ներկայացնել Դանուբի նաւարկութեան խնդիրը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստ. 12—15

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները. —

ԼԱՆՍԷ Շահ. 650 ֆրանք, ՄԱՐՍԷՅԼ Փափ. — 500, ՄԱՐՍԷՅԼ Տէր. 6149, ԱՆԻԷՌ Պալ. 1200, ՍԹԷՆ Ման. 1200, ԱԼԺԵՐԻ Տիշ. 650, ՍԷՆ ՔԼՈՒ Գն. 2400, ՌՕՆ Կամ. 1200, ՓԱՐԻԶ (5) Թաւ. 1200, ՍԷՎՐԱՆ Իզ. 1400, ՓԱՐԻԶ (3) Բ. Ս. 3400, ՏԷՕՑ Գալ. 1200, ՓԱՐԻԶ Ցար. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Արզ. հազար, ՎԱԼԱՆՍ Գործ. 6686: ՓԱՐԻԶ (14) Պայ. 1200 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիի, կիրակի, 22 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, «Château Lebret à Saint Peray, օդասուն վայրին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ընկեր Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներով: Կարելի է ճաշը միասին բերել:

Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային՝ հանդէսը տեղի կ'ունենայ «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ, նոյն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին:

Հաղորդակցութեան համար՝ Կրանժէն առնել հանրակառք, իջնել կամուրջի մօտ եւ 50 մեթր քալել:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իբրեւ բաժնեգին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Պոլսէն Գառնիկ Շիշմանեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Շաքէ, որ ամուսնացած է Տոքթ. Զիլինկիրեանի տղուն հետ:

Նոյնպէս Պոլսէն Տիկին Արաքսի Պօյաճեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին, Տոքթ. Delamausse, որ Փարիզ կը գտնուէր 25 տարիէ իվեր:

Երկուքի մասին ալ տեղեկացնել Պ. Սէրճանեանի, 19 rue des Gravilliers, Paris (3):

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ կը ծանրանայ հետզհետէ: Թերթերը կը գրեն թէ մսացու չի հասնիր Փարիզ, եւ գինները միշտ կը բարձրանան: Եզան միսը 10—15 ֆրանք եւս բարձրացաւ անցեալ օր:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ պատերազմական նախարարը Բշ. իրիկուն յայտարարեց նախարարական խորհուրդին առջեւ թէ Կրամոս լերան ամէնէն բարձր գագաթը առնուած է կառավարական զօրքին ձեռքը: Առաջին բանակին զօրաբաժինները յառաջ կը խաղան առանց դիմադրութեան հանդիպելու: Ապստամբները կը նահանջեն, իրենց ետին ձգելով ռազմամթերք եւ վիրաւորներ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ իր սեփական դրամը հանեց որ միեւնոյն արժէքն ունի սթեռլինին եւ Պաղեստինեան ոսկիին հետ: Սեպտ. 15էն սկսեալ միակ դրամը պիտի ըլլայ Իսրայէլի պետութեան մէջ, մէկ ոսկին չորս տոլար հաշուելով:

— Պաշտօնական զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ Արաբները ընդհ. յարձակողականի սկսած են Երուսաղէմի ճակատին դէմ:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ կարգ մը յարձակումներ կատարուած ըլլալով Գահիրէի դեսպանները կը խորհին հաւաքական դիմում կատարել: Շարժումը մասնաւորապէս ուղղուած է Հրեաներուն դէմ, իբրեւ հետեւանք Պաղեստինի դէպքերուն:

ՍԷՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ 25 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ապահոված էր Մ. Նահանգներէն: Տասը միլիոնը գանձելէ վերջ, այժմ չուզեր ստանալ մնացեալը, թշնամական գտնելով Ամերիկայի դիրքը՝ Պաղեստինի հարցին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները (Վալանսի) Օգոստոս 21ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Էքսի Քեռի խումբի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր Խաչատուրի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Լէ Զ'Օլիվի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎԱԼԱՆՍ. — Համախարբերդցիական Միութեան 8րդ պատգամ. ժողովը կը գումարուի Օգոստոս 21ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Վալանսի մէջ: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին. — Պ. Ե. Ղուկասեան, 10 rue Balthazar Baro, Valence, Drôme:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Մկրտիչ - Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին ատեններ: Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Պ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France: Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Պ. Ստեփան Թէնէքէճեանի: Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել:

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ եւ ընտանիքը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Տէր եւ Տիկին Ահարոն Աբրահամեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Շահպազեանի (Լիոն) իր կնոջ ՄԵԼԻՆԷԻ ցաւալի մահուան առթիւ:

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տռամը 6 արար,
Ա. անգամ ըլլալով հայ բեմի վրայ
Թարգմ. եւ բեմադրութիւն Տ. ՆՇԱՆԵԱՆի

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 19 Août 1948 Հինգշաբթի 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի· ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4072–Նոր շրջանի թիւ 1031 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՄԵՐ ՋԻՂԵՐՆ ԱԼ...

Ուրեմն, երկու հազար մասնագէտներ պիտի փորձեն ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը, ուսումնասիրելով ազգերու մտային առողջապահութիւնը ։

Երկու հազար գիտնականներ,— ներկայացուցիչները աւելի քան 50 ազգերու ։

Մօտաւորապէս այնքան որքան Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան անդամներու թիւը ։

Մենք անդամ չենք այդ կազմակերպութեան ։ Ոչ ալ որեւէ դեր ունինք խաղաղութեան կամ պատերազմի խնդիրներուն մէջ։

Ընդհակառակն, յաւիտենապէս երախտապարտ պիտի մնայինք, եթէ հանգիստ ձգէին մեզ։ Մանաւանդ եթէ ճանչնային թէ մենք ալ իրաւունք ունինք ազատ ապրելու, մեր հայրենի հողերուն վրայ ։

Ինչպէս բոլոր միջազգային ժողովները, Լոնտոնի մտային – ջղային առողջութեան համագումարն ալ ապահովաբար մոռցած է մեր անունը ։

Թերեւս քանի մը պատուիրակներ ազօտ յիշատակ մը պահած ըլլան, դանազան թերթեր կամ գիրքեր կարդացած ըլլալով։ Իսկ մեծ մասը...

Լաւ է որ մեծամասնութիւնը շատ բան չի գիտեր ժամանակակից հայկական պատմութեան մասին։

Եթէ գիտնար, —եթէ միայն հայերէն թերթ կարդար, — ինչ հո՜ւմ նիւթեր պիտի գտնէր, ախտաբանական ուսումնասիրութեանց համար ։ Մանաւանդ մտային – ջղային առողջապահութեան տեսակէտով ։

Եղե՞ր է ժամանակ մը ուր այնքան խորթ, անճանաչելի դարձած ըլլան հայկական միտքն ու ջիղերը։ Նոյն իսկ ամէնէն պարզ խնդիրներու քննութեան առեն ։

Ինչ որ հուլիրական էր երէկ եւ թանկագին, այսօր դարձած է խոտելի եւ անշան ։

Տակաւին 20—25 տարի առաջ, մարդիկ հայրենասիրութիւն կը համարէին փառաբանել Մայիս 28ը, լրագրական յօդուածներով եւ ճառասանական թռիչքներով ։

Այսօր իրարու հետ կը մրցին, այդ պատմական դէպքը սեւցնելու, մոռացութեան անդունդը գլորելու համար ։

Երէկ փառք ու պատիւ էր եռագոյն պարզել համախմբումներու մէջ կամ պատուհաններու, պատշգամներու առջեւ ։

Այսօր, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, կուսակցական ջղագարութիւնը «փտած եւ որդնոտած» քուրջի կը վերածէ զայն, սեւով ճերմակի վրայ։

Երէկ սրահները կը թնդային «Մեր Հայրենիք»ով։ Խ. Հայաստանի զինուորներուն անգամ սորվեցուցած էին զայն, 1941 — 44ին, զանոնք դէպի կռիւ առաջնորդելու, կրակը նետելու համար, զոհաբերութեան։

Այսօր դաւաճանութիւն կը համարեն անոր անունն անգամ։ Գիտնալով հանդերձ որ, այդ պատմական երգը իր յօրինուած օրէն իսկ, արեւմտեան Հայաստանի ճակատագիրն է որ կ'ողբայ, եւ հեռաւոր կապ անգամ չունի ներկայ Հայաստանի հետ ։

Երէկ դաս մը մարդիկ բանգիտութիւն կը համարէին հեգնել հանրապետական Հայաստանը, իբրեւ « ափ մը Երեւան»։ (Այն ատեն Կարսի Նահանգը, պատմական Վանանդը, Սուրմալուի գաւառը եւն. մաս կը կազմէին պետութեան) ։

Այսօր այդ նոյն ափ մը Երեւանը — կրճատուած եւ թեւաբեկ — դարձած է ալֆան եւ օմեգան քաղաքական իմաստութեան եւ հայրենասիրութեան։ Վա՜յ անոնց որ կը համարձակին խօսիլ գոնէ Ներքին սահմաններու ազբազրութեան, արդար պահանջներու մասին, Ազատութեան, տարրական իրաւունքներու մասին։

Երէկ լեզուական անկախութեան, «արեւմտահայ ճակատ»ի եւ ուրիշ ապուշութեանց մասին կը խօսէին ։

Այսօր ձայն – ծպտուն չեն հաներ, երբ Երեւանը անխնայ կը լլկէ լեզուն։ Երբ ուղղակի կը պարտադրէ զայն։ Երբ արտասահմանի գրողը, նոյն իսկ բանաստեղծը հազիւ Հայաստան հասած, կը հարկադրուի «պետական» լեզուն կապկել, խառնածին պատուաստներով ։

Կարելի էր անվերջ երկարել ցանկը, ապացուցանելու համար թէ լուրջ քննութեան մը կը կարօտին հայկական միտքն ու ջիղերը ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄ...

Շատ ընթացիկ բառ մըն է։ Որեւէ ամբաստանութեան առաջին կէտը։ Ու սկսէ խոնարհել բայը, կը շահագործես — միշտ երկրորդ դէմքին կը սկսի անշուշտ — կը շահագործէ, կը շահագործեն ։

Եթէ հարցնես թէ ի՞նչ է շահագործումը, չես կրնար որոշ պատասխան մը ստանալ։

Այսօրուան բառերու եւ գաղափարներու ? կորաձեւութեան շարքին մէջ «շահագործել»ն ալ իր պատուոյ տեղը ունի ։

Քանի մը տեսակը յանձնեմ ձեր ուշադրութեան ։

« Դաշնակ անարգ թշնամին » երկար ատեն խեղճ, արիւնաքամ ժողովուրդին միամտութիւնը շահագործելէ վերջ, այլեւս ուրիշ բան չգտնելով, ճարահատ իր անհետացած հերոսներուն ոսկորները կը շահագործէ։ Վերջերս ալ՝ Ահարոնեանի գիւղը։

Խե՜ղճ Դաշնակցութիւն որ չի գիտեր աւելի գործնական, հասութաբեր շահագործումներ ։

Ահա չորս տարիէ ի վեր անխնայ կը շահագործեն «Հայաստանասիրութիւն » բառը։

« Ներգաղթ»ը անսպառ աղբիւր մը չէ՞ շահագործման։ « Ընդյատակեայ»ն եւ «դիմադրական»ը պակա՞ս շահագործուեցան։ Քաղաքներ կան ուր մէկ ձեռքով առնուած 7—8 միլիոն ժողվել տուին այդ մէկ – երկու խելօքիկ բառերը ։

« Ազգային Դատ»ն ալ շօշափելի դումար մը չարտադրե՞ց, մասամբ հալելու համար Ալպօմներու պատմութեան մը խորհրդաւոր էջերուն մէջ։

Հապա «ժապաւէններու» չա՞րքը, «հայրենական» բառին կցուած։ Ի՞նչ բացեր գոցելու պաշտօններ ստանձնած էր։

Դեռ կան ազգային պաշտօններ, սկսելով ժամուն բանկալէն եւ պահեստի «դիրքեր», որոնք մասնաւոր ճարպիկութիւն մը չեն պահանջեր ։

Կը բաւէ տուտ խենդ ձեւանալ, միշտ յարգելով «խեղճ ժողովուրդին միամտութիւն»ը կամ... սարսափը, ինչու չէ՞։

ՍՕՍԻ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ընդհ. դատախազը մերժեց մինչեւ Նախագահական ընտրութիւնները յետաձգել տասներկու համայնավար պետերու դատավարութիւնը։ Դատախազին կարծիքով այս դատը յետաձգել՝ կը նշանակէ թոյլ տալ որ ամբաստանեալները շարունակեն գլուխ հանել այն գործը, որուն համար պիտի դատուին, այսինքն՝ տապալել կառավարութիւնը ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարական բանակը Կրամոս լեռը գրաւելէ վերջ, կը շարունակէ հետապնդել ապստամբները, դէպի Ալպանիոյ սահմանագլուխը։ Զօր. Մարկոսի սպայակոյտը, որ հաստատուած էր լեռներուն մէջ, անձապարանքով փախադրուեցաւ Կրամոս գիւղը, համանուն լերան ստորոտը։ Ամերիկացի մասնագէտներու կարծիքով, Կրամոս լերան այս յաղթանակը չի նշանակեր թէ պատերազմը վերջացած է։ Տակաւին քանի մը հազար ապստամբներ կան ցիր ու ցան։ Կը կարծուի թէ զօր. Մարկոս պիտի փորձէ Ալպանիա երթալ եւ նոր յարձակողական մը պատրաստել ։ Յունական կառավարութիւնը որոշեց նորէն դիմում կատարել Միաց. Ազգերուն, որպէսզի գոցեն սահմանագլուխը, թոյլ չտալով որ ապստամբները օգնութիւն ստանան դրացի երկիրներէն։

ՄԻՋԱԶԳ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը, որ յետաձգուած էր տասը տարիէ ի վեր, կը բացուի Սթոքհոլմի մէջ, այս ուրբաթ օր, նախագահութեամբ Կոմս Պերնատոթի։ Հրաւէր ուղղուած է 54 ազգերու, որոնց վեցը ժխտական պատասխան տուած են, իսկ հինգը՝ ոչ մէկ պատասխան։ Մերժողներն են.— Ալպանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Եուկոսլաւիա։ Պատասխան չեն տուած Խ. Միութիւնը, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան եւ Ռումանիա։Արեւելեան երկիրներէն ոմանք իրենց բացակայութեան իբրեւ պատճառ ցոյց կուտան նիւթական դժուարութիւնները ։

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ սաստկացած ըլլալով, կառավարութիւնը կը խորհի վերջ տալ ազատ վաճառման փորձին, որ հաստատուած էր Օգոստ. 1էն ի վեր։ Եզան միսը 600ի կը ծախեն եւ վախ կայ որ ձմեռը մինչեւ 750ի բարձրանայ ։

Ամերիկացիները կը զօրացնեն Թուրքիոյ բանակը

Քանի մը օր առաջ Աթէնքէն Պոլիս, յետոյ Անգարա գացին Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը եւ սպարապետը, զօր. Վանտընպէրկ, մասնաւորապէս քննելու համար Թուրքիոյ օդանաւային հաստատութիւնները ։

Երկու Ամերիկացիները Պոլսէն Անգարա գացին՝ ընկերակցութեամբ 18 ամերիկեան օդանաւերու, որոնց վարիչներն էին՝ նոր մարզուած թուրք օդաչուներ։ Նախարարը եւ զօրավարը խորհրդակցութիւններ պիտի կատարեն Թուրքիոյ քաղաքային զինուորական իշխանութեանց հետ ։ Անգարայի ամերիկեան դեսպանը, Էտուին Ուիլսըն տեղեկութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, ըսաւ թէ ամերիկեան ամբողջ ռազմամթերքը Թուրքիա պիտի հասնի մինչեւ Դեկտեմբեր։ Այս առթիւ յիշեցուց թէ իր կառավարութեան նպատակն է «զօրացնել թրքական բանակին պաշտպանողական ուժը»։

★ Անգարայէն կը հեռագրեն Օգոստոս 17 թուակիրով.— Զօր. Վանտընպէրկ յայտարարեց թէ Թուրքիոյ օդատորմիղը օժտուած է ամերիկեան սաւառնակներով, համաձայն օգնութեան ծրագրին, որուն շնորհիւ «պիտի կրնայ դիմադրել որեւէ պատահականութեան, սկզբնական շրջանին »։

Զօրավարը այս յայտարարութիւնն ըրաւ ի պատասխան թղթակցի մը որ կը հարցնէր թէ թրքական օդատորմիղը ի՞նչպէս պիտի կրնայ դիմադրել որեւէ յարձակման։ Զօրավարը ըսաւ նաեւ թէ Թուրքերը պիտի կրնան սքանչելապէս կատարել իրենց պարտականութիւնը։ Այս տարուան համար նախատեսուած օդանաւային պիտոյքներուն 70 %ը յանձնուած են արդէն։ Իրականին մէջ 90 % պիտի ըլլար յանձնուած քանակութիւնը, բայց Պերլինի պաշարման հետեւանքով կարելի չեղաւ լրացնել։

Զօրավարը եւ օդանաւային նախարարը երէկ ու՜ կնդրութեան ընդունուեցան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ ։

★ Թուրքերէն թերթ մը, «Եէնի Սապահ» , կը շարունակէ քննադատել Թուրքեւամերիկեան տնտեսական համաձայնութիւնը։ Թերթը մանրամասնօրէն կը բացատրէ թէ «Թուրքիա տնտեսական շղթայի մը տակ կ'առնուի, թէ Ամերիկացիներուն կը տրուին անսահման իրաւասութիւններ, թրքական դատարանը կը նուաստանայ։ Եւ այս ամէնը փոխան տասը միլիոն տոլարի ։ Ամերիկացիները իրաւունք պիտի ունենան ազատօրէն երթեւեկելու Թուրքիոյ մէջ, բոլորովին դերծ ստուգումներու յատուկ սեղմումներէն եւ ձեւակերպութիւններէն »։

Հակասական տեղեկութիւններ Մոսկուայի խօսակցութեանց մասին

Միջազգային մամուլը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակէ Մոսկուայի խօսակցութեանց մասին, քանի որ ամէն բան գաղտնի կը պահուի երեք շաբաթէ ի վեր ։

Կարգ մը անգլիական թերթեր կը գրեն թէ արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները նոր փորձ մը պիտի կատարեն, դարձեալ տեսակցելու համար Սթալինի հետ։ Եթէ յաջողին, այս պիտի ըլլայ վերջին, գերագոյն փորձը, կանխելու համար խօսակցութեանց խզումը ։

Այս թերթերուն կարծիքով, խօսակցութիւնները անելի մը յանգած են եւ զարմանալի պիտի չըլլայ, եթէ վերջ գտնեն յանկարծ։ Երկու կողմերն ալ արժանապատուութեան խնդիր կը նկատեն հրաժարիլ իրենց հիմնական պահանջներէն։ Հետեւաբար, կը կարծուի թէ շատ չանցած մէկն ու մէկը պիտի եզրակացնէ թէ աւելորդ է շարունակել խօսակցութիւնները։ Արեւմտեան պետութիւնները չեն ուզեր սակարկութիւն կատարել Պերլինի պաշարման մասին ։

Ընդհակառակն, Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ «բանաւոր յոյսեր» կը գտնեն, հիմնուելով այն լուրին վրայ թէ Ռուսերը աւելի ճկուն եղած են վերջին խօսակցութեանց ատեն ։

Մոսկուայէն հասած հեռագիր մը համաձայն, Պ. Մոլոթով շատ կարեւոր գրութիւն մը հաղորդած է արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչներուն, վերջին տեսակցութեան ատեն։ Բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի։ Այս առթիւ գիտել կը տրուի թէ արեւմտեան պետութեանց երեք ներկայացուցիչները շատ աւելի անմատչելի դարձած են, վերջին տեսակցութենէն ի վեր։ Անգլիական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները « այնքան զբաղած են որ կարելի չէ տեսնել » , ինչպէս կը հեռագրէ Ռէօյթըրի թղթակիցը։

«ԺԱՄԱՆԱԿ ՉԿՈՐՍՆՑՆԵԼ »

Մարէշալ Մոնթկոմըրի, Մեծն Բրիտանիայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՆՁՆԱՆՔ ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ԻԲՐԵՒ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Եթէ աշխարհի վրայ կայ երկիր մը, որ ամէնէն աւելի կը զբաղեցնէ մեզ, այդ երկիրը, անկասկած, Թուրքիան է։

Այս բուռն հետաքրքրութիւնը ցեղային ատելութեան եւ վրէժխնդրութեան հետեւանք չէ միայն։ Թէեւ այդ զգացումը յաճախ կը խռովէ եւ կը մթագնէ մեր հոգին։ Էականը քաղաքական է։ Թուրքիա դարերէ ի վեր բռնագրաւած է հայ աշխարհի երկու երրորդը, եւ կ'ուրանայ մեր ինքնուրոյն գոյութեան իրաւունքը՝ մեր պատմական հայրենիքին սահմաններէն ներս։

Այս հետաքրքրութեան մէջ, անպայման, որոշ բաժին ունի նաեւ զգացականը։ Հակառակ եղերական վերիվայրումներուն, այդ արիւնազանգ երկրին կապուած կը մնանք —անյիշատակ ժամանակներէ սկսեալ —, քաղցր ու տրտում ապրումներով, յոյսերով ու յուսախաբութիւններով, օրհասական մարտնչումներով եւ ազատագրական փոթորկալի պայքարներով։

Ահա թէ ինչու այդ երկրին չարն ու բարին մեծ շահագրգռութիւն կ'արթնցնեն մեր մէջ, եւ հայկական մամուլը առիթ չի փախցներ արձանագրելու՝ Թուրքիոյ կեանքին վերաբերեալ որեւէ դրական կամ բացասական երեւոյթ։ Աւելի շատ բացասականը, ի հարկէ։ Եթէ դրականին հանդէպ որոշ վերապահութիւն ունինք, բացասականը մասնաւոր գոհունակութիւն կը պատճառէ մեզի։

Արդար ըլլալու համար, ըսենք նաեւ թէ՝ յաճախ կ'անտեսենք Թուրքիոյ յաջողութիւնները, եւ կամ կ'աշխատինք նսեմացնել, թերագնահատել զանոնք։ Հիւանդագին է այս երեւոյթը։ Ձենք անդրադառնար որ աշխարհի վրայ բան մը փոխուած է, եւ կայ փոխուած բան մըն ալ Թուրքիոյ մէջ։

Ընդունինք թէ ժխտենք, Թուրքիա կը յառաջդիմէ Աթաթիւրքի բացած արդիականացման ճամբուն վրայ, հաստատ եւ ամուր քայլերով։ Մեր անհաշտութիւնն ու յամառութիւնը,բան չեն փոխեր փրերու ընթացքին մէջ։ Թող մեր ուշադրութենէն չվրիպին Թուրքիոյ վերանորոգման ճիգերը, վերջին քառորդ դարու ընթացքին։ Կտրուած ճամբան երկար է փէսէն մինչեւ գլխարկ, շալվարէն՝ եւրոպական տարազ, սուլթանութենէն մինչեւ հանրապետութիւն։ Աւարին յեղափոխութիւն է կնոջ ազատագրումը, լատինական տառերու ընդունելութիւնը, պետութեան եւ կրօնքին բաժանումը, խալիֆայութեան ջնջումը, սեկուլ[illegible] աշխարհականացումը եւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան որդեգրումը՝ որպէս մշակութային աշխարհահայեացք։ «Թող զկանայս եւ զմանկտիս»։

Կարելի՞ է ուրանալ արդիականացման այս ճիգերը, կամաւոր ըլլան թէ հրովարտակ — օրէնքներով հաստատուած։ Քառորդ դարէ ի վեր Թուրքիա սերունդ կը պատրաստէ այս մտայնութեամբ։ Քառորդ դար մը եւս, եւ մենք մեր առջեւ կ'ունենանք բոլորովին նոր դիմագիծով Թուրքիա մը, աւելի վտանգաւոր քան սուլթանականն ու իթթիհատականը։

Այլապէս յատկանշական երեւոյթ սա քմծիծաղը մեր դէմքին վրայ, ամէն անգամ որ ժողովրդապետական մեթոտներու կիրարկման արձագանգը կը հասնի մեր ականջին։ Հակառակ քիչ մը ալաթուրքա ձեւին, այսօր փաստ է սակայն բազմաթիւ կուսակցութիւններու գոյութիւնը (բացի համայնավարականէն), ընդհ. քուէարկութիւնը, մամուլի եւ խօսքի ազատութիւնը (թող ըլլայ միայն Թուրքին համար), պետութիւնը եւ կառավարական կուսակցութիւնը անողոք քննադատութեան ենթարկելու թոյլտուութիւնը։

Ի հարկէ, ինչպէս քիչ մը ամէն բանի մէջ, իրական ժողովրդապետութեան գաղափարներն ալ մարսելու համար դեռ երկար ճամբայ ունի կարելիք։ Բայց առաջին քայլերը առնուած են։ Թուրքիա կ'ըմբռնէ «ժամանակի պահանջ»ը, այնպէս որ հեռարձակը (ռատիօ), օրուան որոշ ժամերուն, եւ սրճարաններուն մէջ անգամ, ժողովրդապետութեան ընդհ. սկզբունքներու մասին դասախօսութիւն կը կատարէ, մասնաւորաբար անգլիագէտներուն յատուկ։

Այս քիչ մը անհաճոյ մտածումներէն վեր, կայ ու կը մնայ անողոք իրողութիւնը.— Թուրքին, Ասիոյ տափաստաններէն ժառանգած արիւնարբու բնազդը, հուրով եւ սուրով տիրապետելու պետական դաւանանքը։

Քաղաքական եւ ընկերային բնաշրջումով, այս բնազդը պիտի յղկուի թերեւս,դառնալու համար աւելի հասու եւ կործանարար։ Բուն վտանգը այս բանին մէջ կը կայանայ։

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ ուշի ուշով հետեւելով հանդերձ Թուրքիոյ քայլերուն, զգաստութեամբ առաջնորդուինք մեր դատումներուն մէջ։ Մեր շահն իսկ այդ կը պահանջէ։

Երբ, մերինին նման փոքր ժողովուրդ մը ազգային դատ կը հետապնդէ եւ գոյութեան պայքար կը մղէ, վտանգաւոր կացութիւն կը ստեղծէ իրեն համար՝ անձնատուր ըլլալով նախասիրութեանց։ Երբ կը շփոթէ ցաւկալին ու փաստականը։ Որեւէ ռազմավար, փնտռելով հանդերձ թշնամիին տկար եւ խոցելի կողմերը, ուժերու առոյգ գնահատութիւն մը կը կատարէ եւ ըստ այնմ կը մշակէ իր ծրագիրը։

Ուժերու յարաբերութեան տեսակէտէն ամէնէն պերճախօսը թիւերու լեզուն է։ Զգացումով առաջնորդուիլը յուսախաբ կ'ընէ մեզ եւ դուռ կը բանայ անդարմանելի աղէտներու։

Ուրիշ վտանգաւոր թիւրիմացութիւն մը եւս։ Ուժերու անհաւասարութիւնը չէզոքացնելու համար,.յաճախ կ'ապաւինինք համաշխարհային մեծ համախմբումներու հակամարտութեանց, որոնց շահերը շատ անգամ զուգահեռ կ'ընթանան կողմնակի հարցերու մասին։ Իմ թշնամիին՝ թշնամին, իմ բարեկամը չէ ամէն պարագայի տակ։ Պատմութիւնը աղաղակող փաստեր ունի, եւ մենք՝ դառն փորձառութիւնը այդ ճշմարտութեան։

Կրնայ առարկուիլ թէ աշխարհի վրայ ոչինչ կայ բացարձակ։ Ուստղութիւնն անգամ բացարձակ ճշմարտութիւն մը չէ։ Թող ուրեմն իւրաքանչիւր ընթերցող,իր գ աւաստութեան չափանիշով մօտենայ տրուելիք թիւերուն, առանց սակայն վերապահութիւնը անհեթեթութեան հասցընելու։ Թուրքիա կրնայ, քաղաքական կամ այլ նկատումներով, ուռեցուցած ըլլալ զանոնք։Այդ է նաեւ մեր կարծիքը։Բայց խեղաթիւրումն ալ սահման մը ունի։

Տրուելիք վիճակագրական թիւերը ցոյց պիտի տան Թուրքիոյ առողջ եւ վտառողջ կողմերը, եւ մենք պիտի զգուշանանք աւելորդ խորհրդածութիւններէ՝ մատնանշելու համար վերջերը։ Այսուհանդերձ, հակառակ վերելքի անուրանալի ճիգերուն, երկրին տնտեսական եւ առողջապահական վիճակը, հաղորդակցութեան միջոցները, անմշակ հողերու անսահման տարածութիւնը, անաշխատ բազուկներու եւ անգրագէտներու բանակը իր գլխաւոր տկարութիւնները կը կազմեն։

Սակայն Թուրքիոյ բախտը նորէն բանուկ է։ Ամերիկեան օժանդակութիւնը կը հասնի առատին, վերականգնելու համարԹուրքիոյ տնտեսութիւնը՝ առաջնորդութեամբ ամերիկացի եւ անգլիացի ստուարաթիւ մասնագէտներու։ Մեր նպատակը չէ խորանալ այս հարցին մէջ։ Անցողակի ըսենք միայն որ, ամերիկեան թերթերու գնահատութեանց համաձայն, այդ օժանդակութիւնը վերջին ամիսներուն հասած է մէկ միլիառ տոլարի։ Թուրքիա ոչ միայն կ'օժտուի մեքենաշարժ եւ ղրահապատ բանակներով, այլեւ ամրակուռ ճամբաներով, երկաթուղիներով, արդիական օդակայաններով եւ նաւահանգիստներով։ Կը զարգանան պատերազմական եւ առեւտրական տորմիղները, օդային ուժերը, ծովային եւ ցամաքային խաւ[illegible]խիները, փոխադրական միջոցները, եւայլն։

Այս նախաբանէն վերջ, անցնինք բուն նիւթին։

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

Ահա թէ ինչպէս կը գործեն

Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութեան (նախկին Կ. Խաչ) 28րդ ընդհ. Պատգ. ժողովը գումարուեցաւ Յունիս 28 — Յուլիս 3, Պոսթընի մէջ։ 74 մասնաճիւղերէն կը մասնակցէին 64 մասնաճիւղեր 74 ձայնով։

Պատգ. ժողովը լսելով իր մասնաճիւղերուն եւ մասնաւորապէս հեռաւոր շրջաններու՝ Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Պաղեստինի, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Հարաւ. Ամերիկայի եւ Յունաստանի քոյր կազմակերպութեանց տեղեկագիրները եւ գերանացի տրուած զեկոյցները, գոհունակութեամբ, եւ քաջալերանքի խօսք ուղղած է անոնց, հրաւիրելով զանոնք որ շարունակեն իրենց եռանդուն գործունէութիւնը, մեր ժողովուրդի գոյութեան պահպանման եւ մեր մշակոյթի զարգացման համար։

Պատգ. ժողովը նկատի առնելով ներքին ուժեղացման հարցը, կ'որոշէ, ամէն ջանք թափել մասնաճիւղերու մէջ մտցնել կարգապահութիւն, մասնաճիւղերու գործերը բաժնել յանձնախումբերու վրայ, բոլոր անդամուհիները գործնապէս լծելով աշխատանքի.— Մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել երիտասարդ ուժերուն, զանոնք օգտագործելով մշակութային աշխատանքներու մէջ։ (Թատրոն, երեկոյթ եւն.)— Կարելի չափով դեղարուեստական դարձնել հաւաքոյթներ եւ մշակութային ձեռնարկները.— Կազմակերպել դասախարակչական ու դասախօսական հաւաքոյթներ։ Նկատի առնելով ձեռնարկներու խնդիրը, ժողովը կ'որոշէ պահել եւ ընդհանրացնել «Պնակ մը կերակուրի» յատկացուած վարկը, դարձնելով զայն հաւաքոյթներ եւ մնայուն ձեռնարկ (դեկտ. ամիսը)։ Հ. Օ. Մ.-ը կրնայ կառկներ ալ ընդունիլ։

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ամերիկահայ դպրոցները.—

1) Շարունակել դպրոցներու հաստատումը չափահասներու եւ անչափահասներու համար.

2) Լաւ եւ պատրաստուած ուսուցիչներ պաշտօնի հրաւիրել, նկատելով որ կրթութեան համար կ'արդարանայ ամէն ծախս։

3) Դպրոցներու հետ զարգացնել մշակութային կեանքը,— տալ ներկայացումներ, դասախօսութիւններ եւայլն, արթնցնելու համար աշակերտութեան հետաքրքրութիւնը.

4) Բանալ հայերէնի համար պայքար (քէմփէյն) առնուազն տուներէն ներս եւ սրահներու մէջ հայերէն խօսելու համար.

5) Հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան հետ հայերէն շարադրութիւններու մրցում բանալ պարբերաբար.

6) Աւելցնել կրթական յատկացումները,մասնաւոր աշխատանք թափել երիտասարդ ուսուցիչներ պատրաստելու համար, ամերիկահայ դպրոցներու շրջանաւարտներէ.

7) Նոր սերունդի ազգային կրթութեան խնդիրը հետապնդել Հ. Օ. Միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան համագործակցութեամբ։ Խնդիրը ներկայացնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատգ. ժողովին, Հ. Օ. Միութեան պատգ. ժողովի դիւանի կողմէ։

Արտասահմանի դպրոցները.—

Արտասահմանի կրթական հաստատութեանց օժանդակութեան հարցի շուրջ լայնօրէն արտայայտուեցաւ Կ. վարչութիւնը. Նկատի առնուեցան իւրաքանչիւր շրջանի կարծիքները եւ լսուեցան շրջանի պատգամաւորուհիները։ Նկատի առնուեցան համապատասխան երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնները, եւ որոշուեցաւ այսուհետեւ ալ շարունակել մեր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնները մեր բոլոր կրթական հաստատութիւններուն։ Որոշուեցաւ որ մասնաւորապէս Յունաստանին բացառիկ օժանդակութիւն ըլլայ, մինչեւ ինքնաբաւ դառնայ։

Ճեմարանները.—

Լսելով Կեդր. Վարչութեան, մասնաճիւղերու եւ պատգամաւորներու կարծիքները, ժողովը կ'որոշէ նոյնութեամբ պահել Պէյրութի ճեմարանի 5000տոլարի սակը, նկատի ունենալով որ հայ մշակոյթի որրանն է ան։Սուրիոյ մէջ նոր բացուած Քառէն Եփփէ Ազգային ճեմարանին ալ օգնել գումարով մը։

Որդեգիր ուսանողներու փոնտ.—

Լսելով Կ. վարչութեան եւ պատգամաւորներու բացատրութիւնները որդեգիր ուսանողներու հարցին շուրջ, կ'որոշէ.

Հրահանգել նորընտիր Կ. վարչութեան շարունակել օգնութիւնը որդեգրած երկու ընդունակ ուսանողներու, բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու համար։

Կրթական փոնտ.—

Ժողովը լսելէ ետք թեր ու դէմ կարծիքները կրթական ֆոնտի կազմութեան մասին, կ'որոշէ.

1.— Մասնաճիւղերու սակերուն վրայ աւելցնել 15 % եւ յատկացնել կրթական ֆոնտին.

2.— Ջանալ ապահովել կտակներ նոյն նպատակին համար։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Բուժարաններ եւ օդափոխութեան կայան

Լսելով Կ. վարչութեան ներկայացուցչի զեկոյցը եւ մասնաճիւղերու կարծիքները, ժողովը որոշեց շարունակել 1000 տոլարի օժանդակութիւնը Լիբանանի բուժարանին.

2.— Օդափոխութեան կայաններու հոգատարութիւնը թողուլ շրջաններու կազմակերպութիւններուն։

Պարբերաթերթը.—

Լսելով թեր ու դէմ կարծիքները պարբերաթերթի մասին եւ նկատելով որ պարբերաթերթը միակ օրկանն է Հ. Օ. Միութեան եւ ազդակը անոր զօրեղացման, ժողովը կ'որոշէ.

1.— Շարունակել պարբերաթերթի հրատարակութիւնը մասնաւոր եւ վճարեալ խմբագրի մը յանձնելով զայն.

2.— Սրբագրել վարչական թերութիւնները եւ բովանդակութիւնը դարձնել աւելի յարմար եւ հետաքրքրական։

3.— Բաժնեգինը ժողովի մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ պահել նոյնը։ Յաւելման փոխարէն թելադրութիւններ եղան աւելի ուժ տալ՝ թերթի տարածման։

Կարօտեալներու եւ տարագիրներու հարցը.—

Եւրոպայի տարագիրներուօգնութեան եւ փոխադրութեան հարցի շուրջ՝ լսելով Կ. վարչութեան տեղեկատուութիւնը եւ պատգամաւորներու կարծիքները, Պատգ. ժողովը կ'որոշէ.

1.— Շարունակել Հ. Օ. Մ. օժանդակութիւնը Եւրոպայի տարագիրներուն՝ սնունդով, հագուստով, դեղօրայքով եւ դրամով, ԱՆՁԱ-ի հետ գործակցաբար։

2.— Տարագիրներու փոխադրութեան գործի կազմակերպութեան համար յանձնարարել նորըն-

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ամերիկայի առաջնորդ Տիրան եպիսկ. զեկոյց մը հրատարակելով «Հայաստանեայց եկեղեցի»ի մէջ, հաստատել տեղեկութիւնները կուտայ բաժանեալ եկեղեցիներու միացման ձեռնարկի մասին.—

Փափաքելով բուժել այն վէրքը որ բացուած է Ամերիկայի Հայ. Եկեղեցւոյ մարմնին վրայ, Հայրապետը 1946 Մարտ 12ին Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդին ղրկած իր նամակով կը յիշէր Անջատեալներուն դիմումը եւ ցանկութիւնը վերըստին միանալու Մայր եկեղեցւոյն։ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը կը յայտնէր իր ուրախութիւնը ընդունելու անջատեալ հատուածը հայութեան ազգային եւ եկեղեցական լրութեան մէջ։ Հայրապետը գրած է նաեւ միեւնոյն իմաստով իր Անդրանիկ կոնդակին մէջ, Ամերիկայի մէջ եկեղեցիներու միութեան անհրաժեշտութեան մասին.

1947 Սեպտեմբեր 28ին հաղորդուած է Անջատեալներու կողմէ թէ Հայրապետի կոնդակին համաձայն իրենց երեսփ. ժողովը բռնուած է եւ ստեղծուած է «փոխանցման լիազօր մարմին» մը, որ գլուխ պիտի հանէ միութիւնը։ Իսկ միւս կողմէ, առաջնորդարանի երեսփ. ժողովն որոշած է որ միութիւնը տեղի ունենայ Հայրապետի կամքին եւ հրահանգին համաձայն ։

Առաջնորդարանը իր իրաւասութենէն վեր կը նկատէ կարգալոյծ երկու քահանաներու, Նշան Փափազեանի եւ Մատթէոս Մանիկեանի ներման եւ վերստին հոգեւորականներու դասը մուտքին խնդիրը ։ Կ'ըսէ թէ անոնք Էջմիածնի վճռով կարգալոյծ եղած են, հետեւաբար անոնց մասին որեւէ կարգադրութիւն ընել կ'իյնայ Կաթողիկոսին ։ Ինքն ալ բարեխօսած է այս մասին ։

« ՑՈՒՍԱԲԵՐ » ամսագիրը, որ չորս տարիէ ի վեր կը հրատարակուէր, իբրեւ գրական յաւելուած օրաթերթին, դադրած է Յուլիս 1էն ի վեր։ Հիմա որ գաղութներու հետ յարաբերութիւնները վերսկսած են, խմբագրութիւնը ամսագրի դերը աւարտած կը նկատէ։ Միւս կողմէ, խմբագրութիւնը պիտի աշխատի « Ցուսաբեր» օրաթերթը աստիճանաբար իր նախկին ծաւալին վերադարձնել,— չորս էջ։ Ինչպէս ծանօթ է, պատերազմի եւ թուղթի տագնապին հետեւանքով, Եգիպտոսի մեր օրկանը միայն շաբաթ օրերը չորս էջով կը հրատարակուէր ։

ՏՈՔԹ. Ս. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ.— Յունիս 24ին Նիւ Եորքի մէջ մեռած է ընկեր Տոքթ. Սարգիս Ց. Աբգարեան։ Ծնած էր 1863ին, Սեբաստիա։ Նիւ Եորքի բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ եղած է 1889ին։ 1880ական թուականներուն երբ հայ կղերականներ չկային Ամերիկայի մէջ, ընկերը հաստատած էր Ս. Գիրքի դաս եւ երեկոյեան դպրոց մը՝ Հայերուն անգլերէն սորվեցնելու համար։ Նիւ Եորքի Առողջապահական վարչութեան անդամ եղած էր 25 տարի եւ յետոյ հանգստեան կոչուած ։

Իր կոչումի տէր բժիշկ՝ իր կեանքը, ժամանակը եւ դրամը տրամադրած էր Հայերուն, անոնց ցաւերը մեղմելու համար։ Կարեւոր անդամ եղած է Ամերիկեան Դեմոկրատիկ կազմակերպութեան մէջ, եւ իր ունեցած կապերը կը գործածէր յօգուտ հայ ազգի շահերուն։ Կազմած էր Հայ-ամերիկեան Քաղաքացիական ակումբ մը եւ անդամ էր Հայկական Փրէս Պիւրոյի։ Երկար տարիներ եղած էր երեսփոխան Նիւ Եորքի Մայր եկեղեցիի եւ անդամ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ։

Անդամ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան, հիմնադիրը՝ Սեբաստիոյ Վերաշինութեան եւ յետոյ Հայրենակցական Միութեան, որուն ցմահ պատուոյ անդամն էր։ Կազմած էր Հայ Բժշկական Միութիւնը Ամերիկայի մէջ, որուն նախագահն էր ։ Անոր կեանքի եւ գործի մասին գրութիւններ երեւցան Նիւ Եորքի բոլոր գլխաւոր թերթերուն մէջ, գլխաւորաբար երկար գրութիւններ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի եւ «Փէլհէմ Սըն»ի թերթերուն մէջ ։ Ցաւակցանք իր յիշատակին ։

ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՓԱԿՈՒՄԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Ռումանիա եւ Պուլկարիա փակեցին օտար դպրոցները, ինչ որ ծանր հարուած մըն է մասնաւորապէս Ֆրանսական մշակոյթին համար։ Պուքրէշի Ֆրանսական կաճառին մէջ, որ պիտի մնայ կ'ըսուի, արձանագրուած էին 3000 աշակերտներ, որոնց 1800ը կանոնաւոր աշակերտներ էին։ Պետական Լիսէն, հիմնուած 1940-ին, ունէր 240 աշակերտ, Նախակրթարանը 460, եւ մանկապարտէզը 200 աշակերտ ։ «Ռօնսար ակադեմիա», աշխարհական մասնաւոր դպրոց մը, որ հիմնուած է 1818ին։ Կային նաեւ կրօնական հաստատութիւնները, համբաւաւոր Նօթր Տամ տը Սիոնը, Պուքրէշի վանքերը, ինչպէս եւ Ժասիին եւ Կալացին, 2000 աշակերտներով։

60 փրոֆէսէօրներէն, 43ը արդէն ետ կանչուած են եւ պիտի տեղաւորուին գաւառի մէջ։

Միեւնոյն վիճակը Պուլկարիոյ մէջ։ Ֆրանսական կաճառը ունի 1000 արձանագրուած աշակերտներ։ Պուլկարական լիսէներու մէջ կան Ֆրանսացի փրոֆէսէօրներ։ Պիտի գոցուի Վառնայի լիսէն — մշակութային կարեւոր կեդրոն— 1200 աշակերտներով ։ Առանձին դաս, կրօնական հաստատութիւնները որոնք շատ աւելի կարեւոր են քան աշխարհականը (Սոֆիայի Ֆրէրներու Գոլէժը, քրիստոնէական դպրոցները, Փէռ Օկիւսթէն, Վառնայի աղջկանց Գոլէժ Ասոմփսիոնը, ընդամէնը 8000 աշակերտներ որոնք Ֆրանսերէնի կատարելապէս տիրացած էին։

Չեխոսլովաքիոյ մէջ կացութիւնը առ այժմ ծանր չէ։ Ֆրանսերէնի ուսուցումը երկրորդական դասարաններուն մէջ թոյլ պիտի տրուի օտար դպրոցներուն մէջ եւ կառավարական խիստ հսկողութիւն մը պիտի կատարուի։

Ֆրանսացի ուսուցիչներու հեռացումը տեղի տուած է համակրական ցոյցերու, աշակերտութեան եւ ժողովուրդին կողմէ ։

Ուրեմն, թէեւ Սեպտեմբեր 1էն դպրոցները պետական մենաշնորհ կը դառնան, վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ, սակայն քանի մը բացառութիւններ նախատեսուած են։ Օտար փրոֆէսէօրներ պիտի կրնան ուսուցանել երբ, օրինակի համար, ռումանացի փրոֆէսէօրներ չեն կրնար դասաւանդել, գլխաւորաբար կենդանի լեզուները։ Այս փրօֆէսէօրներուն պայմանադրութիւնները պիտի չվերանորոգուին ։

Չեխոսլովաքիոյ դեսպանատունէն կը հաղորդեն թէ վերամուտէն սկսեալ, աշակերտները պիտի հետեւին առաջին աստիճանի դպրոցներու դասընթացքներուն մինչեւ 15 տարեկան, երկրորդ աստիճանը այս տարիքէն վերջն է։ Գիմնազիոն—

տիր Կ. վարչութեան, որ Հ. Յ. Դ. Կ. Կ.ի եւ Հ. Ե. Դ. Կ. վարչութեան հետ որոշէ ձեւը այն օժանդակութեան, որ Հ Օ. Մ. պիտի տայ ԱՆՁԱՅՆ՝ մեր տարագիրները Եւրոպայէն փոխադրելու համար ապահով վայրեր.

3.— Ջանալ այս գործի համար ապահովել նաեւ Հայրենակցական Միութիւններու նիւթական օժանդակութիւնը ։

ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

1948 — 1949 տարեշրջանի

Մուտք.—

Սոկ — ձեռնարկներէ, անդամատուրքերէ	$ 23000
Կրթական ֆոնտէ (15%ի յաւելումը)	3500
Նուիրատուութենէ	3000
Ծոմապահութենէ	1500
Պարբերաթերթէ	3000
Ջանազան մուտքերէ	250
«Պնակ մը Կերակուր»ի ձեռնարկէն	3500
Գումար՝	$ 37750

Ելք

Պէյրութի ճեմարանին	$ 5000
Ուսանողներու	1500
Վեթերաններու	1500
Սուրիոյ Քասէն Եփփէ Ազգ. ճեմարանին	1000
Լիբանանի բուժարանին	000
Յունաստանի վարժարաններուն	3000
Մակեդոնիոյ — Թրակիոյ	1000
Սուրիոյ կրթական գործին	2000
Լիբանանի կրթական գործին	2000
Ամերիկայի կրթական գործին	5000
Ջանազան ծախքեր	300
Իրաքի	500
Իրանի	500
Պարբերաթերթին	3000
Տպագրական	500
Ծանուցումներու	1000
Ժամադրավճար	1500
Դիւանական	600
Գրասենեակի ծախք	650
Գործիչի թոշակ	2600
Քարտուղարի թոշակ	2600
Անձեռնմխելի գումար	1000
Գումար՝	$ 37750

Ըստ կանոնագրի, եռապատիկ ցանկի վրայէն դոց քուէներով Կեդր. վարչութեան անդամ ընտրուեցան .—

Սիրանուշ Տէստէկիւլ, Օֆելիա Քրմոյեան, Սթէլլա Ոստիկեան, Զապէլ Սերոբեան, Արսէն Թէրզլէմէզեան, Նուարդ Հայթայեան, Վերժին Քարենց ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԲ.

— Վաղը, առտու կանուխ, մենք պիտի սկսինք յարձակումը, եթէ անձնատու չըլլայ Ասկուտ սպարապետ, կը մտածէր Հեղինէ։ Ո՛հ, ինչպէս կը սպասեմ այդ ցանկալի ժամին. սուրս մերկացուցած՝ կը մտնեմ թշնամիի ամենախիտ շարքերուն մէջ եւ կը ջախջախեմ զանոնք։ Փրկութիւն չկայ դաւաճաններուն վայ անոր որ սուրիս բերանը կ'իյնայ։ Իսկ եթէ հայրս անդիպի ... ։ Հայրս դէմ առ դէմ ու երես առ երես ... ։ Փրկութիւն չկայ նաեւ անոր։ Կամ ես, կամ հայրս։ Կռուի ժամանակ չկայ հայր եւ որդի. կայ միայն սուրբ գործ մը, որ վեր է քան ծողը, եւ սուրբ գործը հայրենիքին ծառայելն է։ Ո՛ն, սիրտ իմ, արիացիր. թող կանացի երկչոտութիւնը եւ առուծի սիրտ դարձիր ։

Հեղինէի խօսքը ընդհատուեցաւ. վրանէն ներս մտաւ ուրիշ օրիորդ մը որ իրենց կորսուած էր զէնք ու զրահի մէջ ։

— Իշխանուհի, դուն դեռ արթո՞ւն ես. արդէն կէս գիշեր է. պէտք է քնանալ որ վաղը ոյժ ունենանք, ըսաւ օրիորդը։

— Շիտկ է ըսածդ, Աստղ, բայց ինչպէս կ'երեւայ՝ դուն ալ չես քնացեր, պատասխանեց Հեղինէ, կարեկցական հայեացք մը ձգելով Աստղիկին վրայ, որ սեւերու մէջ կորսուած էր։ Ան դեռ կը պահէր իր նշանածին՝ Դաւիթի սուրը

— Ինչքան աշխատեցայ քնանալ, չկրցայ ։ Տեսակ մը անհանգստութիւն համակած է սիրտս. խռովայոյզ վիճակ մը ունիմ ։

— Պէտք չէ խռովիլ, քոյրիկս, երբ վտանգին առջեւ կը գտնուինք։ Միթէ մահը մեզ համար միեւնոյնը չէ՞։ Ուշ կամ կանուխ պիտի մեռնինք։ Աւելի լաւ է պատուով մեռնիլ, քան անարգալից մահով ։

— Ճիշդ է, իշխանուհի. բայց որքան ալ քաջասիրտ ըլլանք մենք, դարձեալ երկիւղը կը տիրէ մեր սրտերուն։ Այս գիշեր մանաւանդ անհասկնալի դող մը կ'անցնի մարմնէս, եւ ինծի այնպէս կը թուի, թէ ահա ուր որ է թշնամին կը յարձակի մեր վրայ եւ ամբողջ բանակը ցիր ու ցան կ'ըլլայ ։

— Խեղճ Աստղիկ, ի զուր կուսի դաշտ իջար դուն։ Երկիւղը, ինչպէս կ'երեւայ, պաշարեր է քեզ։ Ինծի մտիկ ըրէ, հոգիս. կռուի մէջ մի մտներ դուն։ Ես դէպի վտանգ կ'երթամ ։

— Ոչ, կը սխալիս, ուր դուն կաս, հոն կամ նաեւ ես։ Ինչո՞ւ կը կարծես, թէ ես կը վախնամ վտանգէն։ Վաղը կը տեսնես որ քեզմէ ետ չեմ մնար եւ քեզ հետ միասին կը մտնեմ կռուի մէջ, ամենաառաջ վայրկեանին։ Ինծի համար ալ նոյնքան աւելի են դաւաճանները, որքան քեզի համար։ Որքան դուն կը սիրես հայրենիքդ, նոյնքան եւ ես։ Կը մեռնիս դուն, կը մեռնիմ նաեւ ես։

Աստղիկը կը խօսէր ոգեւորութեամբ. աչքերուն մէջ կը վառէր վրէժխնդրութեան բոցը ։

— Ապրիս, քոյրիկս, վեհ ու ազնիւ հոգի մը կը կրես դուն։ Եկուր որ համբուրուինք. գուցէ վերջինը ըլլայ ։

Երկուքն ալ ողջագուրեցին զիրար եւ ջերմօրէն համբուրուեցան. կարծես յաւիտեան պիտի բաժնուէին իրարմէ ։

Երկուքն ալ յուզուած էին եւ արցունքի կաթիլները լուռ կը գլորուէին իրենց աչքերէն։ Անոնք անհուն սիրով կը սիրէին զիրար. իւրաքանչիւրը կը վախնար որ պիտի կորսնցնէ միւսը. այս էր պատճառը անոնց վշտին ու արցունքին։ Հեղինէ կը սիրէր Աստղիկը։

Վանայ բերդէն փախչելէ ետք, տեւն մը ապաստան գտած էր Ս. Հռիփսիմէի վանքը, ուր իր տխուր օրերը կ'անցընէր նաեւ Աստղիկը։ Հոն ծանօթացան իրարու եւ սիրեցին զիրար։ Դաշինք կապեցին բնաւ չբաժնուիլ իրարմէ, միասին ապրիլ ու միասին մեռնիլ։ Հեղինէ յայտնեց Աստղիկին, թէ իր թագուն խորհուրդն էր վրէժ լուծել դաւաճաններէն ու իր հօրմէն. իսկ Աստղիկ հետեւեցաւ անոր առանց բառ մը արտասանելու ։

Աշոտ Երկաթ թէեւ հակառակ էր անոնց կռուի դաշտ իջնելուն, բայց զիջելով Հեղինէի թախանձանքներուն, տեղի տուաւ։

— Բաւական է ինչքան լացինք, սիրելի Աստղիկ, այժմ պէտք է հանգստանանք քիչ մը, ընդհատեց Հեղինէ լռութիւնը ։

Ես չեմ կրնար քնանալ, իշխանուհի, կ'ուզեմ աչքերս գոցել, բայց քունը չի գար։ Դուն քնացիր, իսկ ես պահպանութիւն կ'ընեմ քեզի, կը նայիմ քու սիրուն դէմքիդ եւ կը հիանամ. ատիկա բաւական է ինծի։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆ

ներուն մէջ մինչեւ հիմա տասնէն 18 տարեկան աշակերտներ կը յաճախէին: Ֆրանսական դպրոցները երկրորդ աստիճանին համար պիտի ըլլան, այսինքն 15 տարեկանէն վեր տղոց համար: Առաջին աստիճանիկրթարանի համար որեւէ օտար դպրոց գոյութիւն պիտի չունենայ: Ֆրանսերէն լեզուն կամաւոր պիտի ըլլայ, իսկ ռուսերէնը պարտաւորիչ:

սպարապետը, առջի օր ճառ մը խօսելով յայտարարեց.—

— Ցառաջիկայ զարնան պէտք ունինք 150.000 այրերու եւ կիներու, պաշտպանութեան մէջ պահելու համար ազգը: Ձենք կրնար ժամանակ կորսնցնել: Պէտք է պատրաստ ըլլանք յանկարծական յարձակումի մը՝ նախայարձակի մը կողմէ: Ծրնչելու ժամանակ պիտի չունենանք ինչպէս 1939ին: Իւրաքանչիւր այր եւ կին պէտք է հասկնայ որ եթէ երկրապահ բանակը ձախողի, ամենամանր վտանգին պիտի ենթարկուին իրենց տուները, իրենց ազատութիւնը եւ կենցաղը, յարձակման մը պարագային»:

Ֆրանսայի նորին հոգերը

Ազգ. ժողովը Գշ. օր երկրորդ ընթերցումով եւ 202ի դէմ 358 ձայնով քուէարկեց Փոլ Ռէյնոյի նլմտական–տնտեսական ծրագիրը, որվաւերացած էր Հանրապետութեան Խորհուրդին կողմէ: Ուրեմն ծրագիրը վերջնական օրէնք է այլեւս եւ պիտի գործադրուի անմիջապէս: Փոլ Ռէյնօ Ֆրանսայի ամենազօրաւոր մարդը կը համարուի այժմ եւ առաջին հրամանագիրը պիտի հրատարակէ յառաջիկայ շաբթու:

Վիճաբանութեանց առթիւ, վարչապետը վստահութեան խնդիր չարոյց, ակնդելով որոշ լիազօրութեանց վրայ եւ յաջողեցաւ ընդունիլ տալ զանոնք, մասնաւորապէս այն յօդուածը որ կը վերաբերի հարկային բարենորոգումներու:

Կառավարութեան դիրքը աւելի զօրաւոր է այս անգամ քան օրինագծին առաջին ընթերցման առթիւ, երբ վստահութիւն շահեցաւ 215ի դէմ 325 ձայնով:

★ Պիյանքուրի եւ Իսի լէ Մուլինոյի օդանաւային հաստատութեանց (ազգայնացուած) աշխատաւորներէն 600 հոգի Գշ. օր թափոր մը կազմելով ելմտական պաշտօնատունը գացին, բողոքելու համար չատերու արձակման դէմ: Այս առթիւ թռուցիկ մը ցրուեցին որ կ'ըսէ.

— «Արձակուրդէն վերադարձած բանուորներ տուներնուն մէջ գտան իրենց արձակման թուղթերը, իբրեւ բարեգալուստի նուէր: Կառավարութիւնը եւ Փոլ Ռէյնօ նախապատուութիւն կուտան ամերիկեան ճարտարարուեստի, ինչ որ պիտի կործանէ մեր ազգային անկախութիւնը: Ոչ, Պ. Ռէյնօ, դուք պիտի չկրնաք ճամբել այս բանուորները: Պիտի չկատարուի առաջին 616 աշխատաւորներու արձակումը»:

Իսիի հաստատութեան մէջ 1500 բանուորներ դադրեցուցին աշխատանքը, երեք ժամուան համար:

★ Կառավարութիւնը կը շարունակէ խորհրդակցիլ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, ապրուստը աժանցնելու համար: Վերջնական պատասխան մը կը սպասուի վաղը, ուրբաթ:

Հողագործական կազմակերպութեան ներկայացուցիչներն ալ ունկնդրութեան ընդունուեցան վարչապետին կողմէ, որ խոստացումնաւորապէս ուժ տալ երկրագործութեան, արդիացնել արտադրութեան միջոցները, 230 րփանքի բարձրացնել ցորենի պարգեւը, 24 ֆրանքի՝ կաթին գինը (Սեպտ. 1էն սկսեալ) եւայլն:

Մինչեւ Դեկտեմբեր 135 միլիառ ֆրանք պիտի ծախսուի գիւղերու բարեզարդութեան համար, իսկ 236 միլիառ ֆրանք յառաջիկայ 18 ամիսներու ընթացքին, զարկ տալու համար հողագործութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ, Ժօզէֆ Սօրու, աշխատակից Cahiers France – Roumanie եւ La Roumanie Libre թերթերու, արտաքսուեցաւ Ֆրանսայէն, ներքին նախարարութեան հրամանով, իբրեւ խռովարար: Իր կինը կարեւոր պաշտօն մը ունի համայնավար «Իւմանիթէ»ի խմբագրութեան մէջ, բայց չէ արտաքսուած:

ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ԻՐ ՍԻՐՈՒՀԻՆ, Եւա Պրաուն ի բացակայութեան պիտի դատուին յառաջիկայ Սեպտեմբերին, հականացի ատեանին առջեւ, որպէսզի կարելի ըլլայ հաշուեյարդարի ենթարկել անոնց ստացուածքը: Առաւելագոյն պատիժն է տասը տարի տաժանակիր աշխատանք:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ կռիւները կը շարունակուին քաղաքին հարաւակողմը: Հրեաները գրաւեցին կառավարական նախկին պաշտօնատունը, որ Կարմիր Խաչի կեդրոնն է Անգլիացիներու հեռա ալէն ի վեր: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ Հրեաները յաջողին գրաւել Երուսաղէմի շրջանը, պիտի կրնան տիրապետել Բեթղեհէմի ճամբուն եւ ամբողջովին անջատել ամբողջ հարաւային Պաղեստինը— Հրեաները վերջին պահուն պարպած են Կ. Խաչի կեդրոնը:

ՓԷՇԹԱՑԻ մէջ ձերբակալուելով դատարանի յանձնուեցաւ Ռէօյթըրի թղթակիցը, որ կ'ամբաստանուի թէ վարկաբեկիչ լուրեր կը հաղորդէր Հունգարիոյ մասին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ցոյցեր կատարուեցան, բողոքելով հանրակառքի գիներու յաւելման դէմ որ գործադրելի է Օգոստոս 19էն սկսեալ (շաբաթական տետրակը 50 ֆրանքէն բարձրացած է 70 ֆրանքի):

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ ընդհ. գործադուլը կը շարունակուի 15 օրէ ի վեր: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց արհեստակցական միութեան նախագահը եւ երկու վարիչներ: Սէնտիքան հեռագիր մը ուղղելով անոնց անմիջական արձակումը պահանջեց: Կառավարութիւնը ամբաստանութեան տակ առաւ Լիմասոլի եւ Ֆամակուսթոյիքաղաքապետները, ինչպէս եւ 100 բանուորներ եւ արհեստաւորներ, իբրեւ կազմակերպիչները վերջին ցոյցերուն:

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹՌՉՈՒՆ ԲԵՐԴԵՐ շարժման մէջ պիտի դրուին մօտերս՝ մեծ պատրաստութեամբ: Ասոնց յառաջապահներն են այն վաթսուն վիթխարի օդանաւերը, որոնք Անգլիա հասան վերջերս: Եւրոպայի մէջ չկայ որ եւ է նպատակակէտ, որուն չկարենան հասնիլ այս օդանաւերը՝ Անգլիայէն: Հին «թռչուն բերդերը» պիտի նորոգուին համաձայն բրիտանական ծրագիրներու, որոնց շրջհիւ պիտի կրնան հրանիւթ առանալ թռած ատեն: Առայժմ ամերիկեան օդատորմիղը միայն 400 հատ B29 օդանաւ ունի: Ուրիշ 400 հատ արդիացման ճամբուն վրայ են, իսկ արագօրէն ձեռնարկուած է 2000 հին դերամբոցներու սարքաւորման:

ՔԷՕԼՆԻ (Գերմանիա) մայր եկեղեցին 700ամեակը տօնուեցաւ կիրակի օր՝ մասնակցութեամբ 250.000 հաւատացեալներու: Թափորին կը մասնակցէին 8 կարտինալներ եւ 35 եպիսկոպոսներ: Այս գոթական հրաշալիքը կը նորոգուի պատերազմէն ի վեր եւ չէ քանդուած հակառակ դաշնակից օդանաւերու կողմէ արձակուած ռմբերու:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ, կիրակի, 22 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, «Château Lebret à Saint Peray, օդասուն վայրին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ընկեր Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներով: Կարելի է ճաշը միասին բերել:

Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային՝ հանդէսը տեղի կ'ունենայ «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ, նոյն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին:

Հաղորդակցութեան համար՝ Կրանժէն առնել հանրակառք, իջնել կամուրջի մօտ եւ 50 մեթր քալել:

×

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լա Սիոթայի Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ տեղւոյն «Խաժակ» խումբին, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Սէն Լուի, Պ. Մարկոսի ագարակին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պոլսէն Գառնիկ Շիշմանեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Շաքէ, որ ամուսնացած է Տօքթ. Ջիլինկիրեանի տղուն հետ:

Նոյնպէս Պոլսէն Տիկին Արաքսի Պօյաճեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին, Տօքթ. Delamausse, որ Փարիզ կը գտնուէր 25 տարիէ ի վեր:

Երկուքի մասին ալ տեղեկացնել Պ. Սէրճանեանի, 19 rue des Gravilliers, Paris (3):

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Խնջոյք մը սարքած է ի պատիւ ընդհ. ժողովի պատգամաւորներու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Երիտասարդաց սրահին մէջ:

Արեւելեան նուագ, ճոխ պիւֆէ, առատ խըմիչք եւ Խարբերդի «չիյ քիւֆթէն»:

Մուտքը ազատ է: Անշուշտ բոլոր Խարբերդցիները պիտի փութան ներկայ ըլլալ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները (Վալանսի) Օգոստոս 20ին, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Էքսի Քեռի խումբի ընդհանուր ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր Խաչատուրի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Լէ գ'Օլիվի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս չարաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախարբերդցիական Միութեան 8րդ պատգմ. ժողովը կը գումարուի Օգոստոս 21ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Վալանսի մէջ: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին.— Պ. Ե. Ղուկասեան, 10 rue Balthazar Baro, Valence, Drôme:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէյթունցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին տեղէնները: Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Պ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France: Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Պ. Ստեփան Թէնէքէճեանի: Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լա Սիոթայի «Խաժակ» խումբի անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն՝ յայտնի յեղափոխական եւ նուիրուած ծառայող ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ՆՈՐՈՅԵԱՆԻ (Մշոյ Խաս գիւղացի) կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ ընթացիկ տարւոյս 14 Յունիսին, Պէթրնտոֆի մէջ (Մ. Նահանգներ, Ամերիկա):

ԼՈՒՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 26էն 2 Սեպտեմբեր 1948

Արձանագրութիւններու եւ պայմաններու համար դիմել Փարիզ՝ Միքայէլ Վ. Մումճեանի 10bis rue Thouin, Paris (5): Առն վիլ լէ Կոնէս՝ Անտոն Ս. Պ. Պալկէնտէրեանի o9 Bld. Henri Barbusse: Լիոն՝ Գրիգոր Վ. Պապեանի 78 rue Rabelais: Վալանս՝ Գրիգոր Վ. Պապեանի 11 rue Belle Image:

Արձանագրութիւններու վերջին պայմանաժամը 15 Օգոստոս:

Պայմաններ՝ Փարիզէն 7000 ֆրանք, երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր: Լիոն 6800 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր, Վալանս՝ 6.600 Ֆր. երթեւեկ եւ բնակութիւն 8 օր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ԼԻՍԷ)
(Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ)

Կը բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան, կէսօրէ առաջ, ժամը 10—12 եւ հինգշաբթի ամբողջ օրը:

1 Bd. du Nord, le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Pavillon s/Bois:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 20 Août 1948 Ուրբաթ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4073–Նոր շրջան թիւ 1032 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԵՒՐՈՊԱ

Բազմիցս մարդիկ ի զուր կը փորձեն պարտկել անողոք իրականութիւն մը.— Եւրոպան արդէն բաժնուած է երկու ճակատի, արեւելեան եւ արեւմտեան: Մէկը միւսին հակոտնեայ, քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային գետնի վրայ:

Միայն դիւանագիտական մեթոտներն են որ իրարու կը նմանին իրենց մութ գաղտնիքներով : Նենգ խաղերով եւ մանուածապատ ծալքերով : Եւ յաճախ իրար կը գերազանցեն, հակառակ վարչական կարգուսարքի խոր տարբերութեանց :

Արեւելեան Եւրոպան արդէն իսկ վերածուած է բոլշեւիկեան անդաստանի մը :

Նախկին միապետութեանց յաջորդած են միօրինակ, ձուլածոյ մենատիրութիւններ, ղեկավարութեամբ միեւնոյն միահեծան ուժին :

« Ժողովրդական ճակատ» կոչուած խեղկատակութիւններն անգամ տեղի տուած են միակ եւ համայնական կուսակցութեան , — համայնավարութեան առջեւ :

Իրական ընկերվարութեան եւ ժողովրդական աւելի չափաւոր հոսանքներու վերջին մնացորդները հետզհետէ հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին: Ատեն մը քաշքշելէ վերջ, առտու մը պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ բոլորն ալ միացած, ձուլուած են համայնավար կուսակցութեան մէջ: Զուլո՞ւմ :

Այսպէս, իրարու ետեւէ պատմութեան անցան բոլոր ընդդիմադիր հոսանքները Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի , մինչեւ անգամ «անդիր» Ալպանիոյ մէջ :

Ամէնէն վերջինը, Հունգարիա, որ դեռ երէկ իր ճակատագիրը յանձնեց մուրճ — մանգաղին, իր կարգին կը պատրաստուի լուծելու մանր կալուածատէրերու եւ գիւղացիներու կուսակցութիւնները, համախմբուելով միեւնոյն կուսակցութեան դրօշին տակ :

Հասարակ մահկանացուներուն համար անգամ գաղտնիք չունին այս արմատական յեղաշրջումներուն ծալքերը, այլ մանաւանդ հետեւանքները:

Ո՞ր մենատիրութիւնը կրցաւ իրական բարիք ապահովել մարդկութեան: Բուն բառով՝ աշխատաւոր բազմութեանց :

Երէկ արքաներ էին որ կը տնօրինէին ժողովուրդներու ճակատագիրը, «կամօքն Աստուծոյ»:

Այսօր՝ գոյնզգոյն « Առաջնորդներ» նոյն դերը կը կատարեն, զանազան խորհրդանշաններով: Եւ անդիմադրելի, ամենազօրաւոր միապետութեամբ: Ամբողջ ժողովուրդներ ձուլելով միեւնոյն կաղապարին մէջ :

Անմտութիւն պիտի ըլլար ժխտել ընկերային յեղափոխութեանց, քաղաքական վերիվայրումներուն բարիքներն ալ :

Իրականութիւն է որ դարաւոր շղթաներ քակուեցան ռուսական յեղափոխութեան շնորհիւ :

Բայց, քանդուած լուծերուն տեղ հաստատուեցան այլապէս ծանր լուծեր, եւ դարձեալ նոյն աշխատաւոր բազմութիւններն են որ «ազատութի՛ւն» կ'աղաղակեն :

Ասդին, ծերունի եւ խարխուլ Եւրոպան ինքնապաշտպանութեան միջոցներ կ'որոնէ, կանխելու համար արտաքին թէ ներքին վտանգներ :

Արդէն իսկ օրակարգի վրայ է Եւրոպական Խորհրդարանի մը ծրագիրը, որուն իրականացման համար առաջին քայլը կ'առնէ Ֆրանսայի կառավարութիւնը:

Միայն այս նախաձեռնութիւնը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ կացութեան փափկութիւնը :

Եթէ այս ծրագիրը յաջողի, արեւմտեան Եւրոպան պիտի կազմէ առանձին միութիւն մը: Տեսակ մը Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ: Անշուշտ իւրաքանչիւր պետութիւն բան մը պիտի զոհէ իր գերիշխանութենէն, ի շահ ընդհանուր բարօրութեան եւ խաղաղութեան :

Այսպէս Եւրոպան վերջնապէս բաժնուած պիտի ըլլայ երկու անջատ եւ հակամարտ խմբակցութեանց, եթէ անակնկալ մը չպատահի, նոր ճամբայ մը ցուցնելով :

Այս բաժանումը ամէն բանէ առաջ հետեւանք է երկու տարբեր աշխարհահայեացքներու, որոնց ընդհարումը կրնայ աշխարհասասան փոթորիկ մը յարուցանել :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉ ՀՈԳԵՐ, ԻՆՉ ՀՈԳԵՐ ...

Ի՜նչ հոգեր, ի՜նչ հոգեր, որոնց մասին գաղափար չունինք մենք, բարբարոս Ասիացիներս :

Բարեպաշտ Ամերիկացի մըն է որ կը գրէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի, փորը կուշտ, կռնակը տաք մարդու մը լրջութեամբ .—

«Որքա՜ն անտեղի տառապանքներ կը կրեն շուներն ու կատուները, ամրան տաք եւ խոնաւ ամիսներուն»:

Եւ կը բացատրէ պատճառը, մատնանշելով պատասխանատուները :

— Շատ մը անխելք, անխիղճ տէրեր կը մոռնան աման մը պաղ ջուր դնել իրենց շունին կամ կատուին համար :

Դեռ աւելի յառաջ երթալով, «Երկնքի մէջ աթոռ մը» կը խոստանայ այն պարոնին կամ կնոջ, որ աման մը ջուր կը դնէ բակին, դարպասին առջեւ, որպէսզի անտուն — անտէր, ծարաւահիւծ անասուն մը տեսնէ եւ խմէ :

Քիչ մը աւելի «խորանալով», նամակագիրը կը գանգատի թէ շատ մը անխելք, անսիրտ մարդիկ միասին օդափոխութեան կը տանին շունը կամ կատուն, յետոյ քաղաք վերադառնալով, կը ձգեն որ անօթի մեռնին:

Չէ՞ք հարցներ այս գեր — բարեպաշտին .—

Ամէն օր քանի՜ հարիւր հազար անտէր, անճար աշխատաւորներ կը հիւծին ձեր աչքերուն առջեւ, շուն — տանջանք աղքատութեամբ: Շուն-խըշտեակներու մէջ: Կարօտ հացի, կաթի, արեւի:

Եւ միլիոններ, միլիոննե՛ր Ատլանտեանէն անդին, որոնք երանի՛ կուտան ձեր խնամած շուներուն եւ կատուներուն...

ՎԱՀԷ

ԻՐԱՔԻ Նախկին վարչապետ Նուրի փաշա Սայիտ հազարաւոր թռուցիկներ ցրուել տուած է որոնց մէջ կը պարզէ թէ ինչ մեծ վնասներ կրեց երկիրը, մերժելով անգլեւիրաքեան դաշնագիրը , իբրեւ հետեւանք ժողովրդային ցոյցերու: Այս դաշնագիրը լիովին կը գոհացնէր երկրին ազգային տենչերը: Նախկին վարչապետը ասկէ զատ կը յայտնէ թէ համաձայնութեան կնքումէն վերջը գաղտնի խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ ուր Անգլիոյ ներկայացուցիչներն էին արտաքին եւ պաղթային նախարարները: Այդ ժողովին մէջ կատարելապէս համաձայնութիւն գոյացաւ Պաղեստինի մասին, համաձայնութիւն մը որուն շնորհիւ պիտի իրագործուէին Պաղեստինի եւ միւս բոլոր արաբական երկիրներու Արաբներուն բաղձանքները: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն , ծրագրուած դաշնագրով Մեծն Բրիտանիա Իրաքի բանակին եւ օդատորմիղին պիտի հայթայթէր ամէնէն արդիական զէնքերն ու պիտոյքները եւ իրաքեան նոր զօրաբաժին մը պիտի կազմակերպէր:

ԻՐԱՆԻ Երեսփ. Ժողովը օրէնք մը քուէարկեց որով ներում կը շնորհուի Ատրպատականի 1945ի ապստամբութեան առթիւ գործուած քաղաքական եւ քրէական յանցանքներուն: Այս ներումէն պիտի չկրնան օգտուիլ Ատրպատականի ինքնավարութեան գործակիցները , կառավարութեան անդամները եւ անոնք որ դատապարտուած են մարդասպանութեան եւ աւազակութեան համար: Նոյն ատեն քննութիւն պիտի կատարուի Ատրպատականի ազատագրութենէն վերջը կատարուած վարչական գեղծումներու մասին :

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԸ մեծ հանդիսաւորութեամբ ընդունուեցաւ Հռոմի մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ այսքան շքեղ ընդունելութիւն սարքուած չէր Ֆաշական իշխանութեան անկումէն ի վեր: Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետը կարճ կապեցին իրենց արձակուրդը, անձամբ դիմաւորելու համար 28 տարեկան վեհապետը, որուն յատկացուած էր Քուիրինալի պալատը (հազար սենեակ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրակառքի բանուորներու միութիւնը գործադուլ յայտարարեց 24 ժամուան համար, բողոքելու համար երթեւեկի գիներու յաւելման դէմ: Մեծ յուզում կը տիրէ քաղաքին մէջ, ուր ծանր միջադէպեր պատահեցան 1947 Սեպտեմբերին, երբ կրկին յաւելումներու խնդիր կար :

Ֆրանսա կ'առաջարկէ եւրոպական խորհրդարան մը կազմել

Նախարարական խորհուրդը շատ կարեւոր որոշում մը տուաւ չորեքշաբթի օր, նախաձեռնութիւն մը որ մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ: Ահաւասիկ տրուած որոշումը .—

1.— Խնդրել Մեծն Բրիտանիոյ, Պելճիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի կառավարութիւններէն նախապատրաստական ժողով մը գումարել Պրիւքսէլի մէջ, մինչեւ յառաջիկայ Նոյեմբեր, հարթելու համար ճամբան՝ Եւրոպական Խորհրդարանի մը :

2.— Առաջարկել Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին որ 25 երեսփոխաններ կամ ուրիշ ականաւոր դէմքեր ընտրէ, իբրեւ պատգամաւորներ այդ նախապատրաստական ժողովին համար:

Պ. Սփաք, Պելճիոյ արտաքին նախարարը, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, ջերմապէս ողջունեց Ֆրանսական կառավարութեան այս նախաձեռնութիւնը: Ինքն ալ անցեալ Յուլիս 29ին ջատագովելով այս ծրագիրը Պելճիոյ խորհրդարանին առջեւ, պատրաստակամութիւն կը յայտնէր բանակցելու միւս կառավարութեան հետ: Մէկ ամիս առաջ , Ֆրանսայի նախորդ արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ եւս նոյն տեսակէտը կը պաշտպանէր Լա Հէյի մէջ :

Այս առթիւ կազմուած Միջազգային յանձնախումբին նախագահը, որ Փարիզ կը գտնուի այժմ, ստիպողական կը գտնէ Եւրոպական Խորհրդարանին գումարումը: Յանձնախումբին յուշագիրը, որուն խմբագրութեան մէջ գործօն դեր կատարեց Ֆրանսայի Նախկին վարչապետը, Պ. Ռամատիէ, կ'առաջարկէ Նախապատրաստական ժողովին համար ընտրել 25 պատգամաւորներ Ֆրանսայէն, 25 Անգլիայէն, 11 Պելճիայէն, 11 Հոլանտայէն, երեք Լիւքսէմպուրկէն: Յուշագիրը չի սահմանափակեր մասնակցող երկիրներու թիւը: Այնպէս որ, ուրիշ պետութիւններ ալ կրնան մասնակցիլ: Գլխաւոր նպատակը, — ամրապնդել ժողովրդապետութիւնը եւ ապահովել խաղաղութիւնը :

Նոր փոխառութիւն եւ ուրիշ հոգեր

Ելմտական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց երէկ.—

Յառաջիկայ Սեպտ. 1էն սկսեալ, կարճ պայմանաժամով գանձատոմսեր շրջաբերութեան պիտի հանուին, հետեւեալ դիւրութիւններով .—

« Առաջին երեք ամիսներուն տոկոսը պիտի վճարուի կանխիկ. 2.— Երեք ամիս վերջը, գանձատոմսերուն փոխարժէքը պիտի վճարուի որեւէ ատեն: 3.— Փոխարժէքի վճարման գինը պիտի աւելնայ երեք ամիսէ երեք ամիս, յառաջատուական տուրքով: 4.— Գանձատոմսին առաւելագոյն տեւողութիւնը պիտի ըլլայ 18 ամիս: Եթէ գանձատոմսը պահուած է 18 ամիս, տարեկան տոկոսը պիտի ըլլայ 2.93 առ հարիւր :

Գանձատոմսերը պիտի արժեն 5000, 10 հազար եւ 100 հազար ֆրանք:

★ Ինչպէս կ'երեւայ, Պ. Փոլ Ռէյնօ առաջին առթիւ իր յոյսը դրած է ունեւորներու վրայ: Ազատագրութենէն ի վեր, յաջորդական կառավարութիւնները գանձատոմսեր շրջաբերութեան կը հանէին մինչեւ 1000 ֆրանք արժողութեամբ :

Նախարարը հետզհետէ պիտի հրատարակէ իր հրամանագիր — օրէնքները, համաձայն խորհրդարանին տուած լիազօրութեանց: Թերթերը կը գրեն թէ այսօր իսկ, ուրբաթ, կարգ մը միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, կասեցնելու համար ապրուստի սղութիւնը: Այսպէս, 10 առ հարիւր պիտի զեղչուի հիւսուածեղէններու , 5 % կօշիկներու գինը նաեւ :

Արհեստակցական Միութիւնները կը սպառնան վերսկսիլ գործադուլները , եթէ կառավարութիւնը չկարենայ կրճատել գիները: Քանի օրէ ի վեր սպառողական քաղաքականութիւն մը կը փորձուի, բայց իրազեկներ կ'ազդարարեն թէ երկար չի կրնար տեւել այս վիճակը:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ, կ'ըսէ թէ «հրամանագիր — օրէնքներու գործադրութենէն առաջ իսկ, ապրուստի սղութիւնը կը շեշտուի գիներու նոր յաւելումներով, ինչ որ կը ստուարացնէ աշխատաւորներու անտանելի վիճակը »:

Գործատիրական Միութիւնները կը խոստանան աւելցնել արտադրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի շատ արտածում կատարել: Այս առթիւ պիտի առաջարկեն կարելի եղածին չափ գործադրել յաւելուածական աշխատանքի սկզբունքը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Դ.

Լենին համայնավար կուսակցութեան մէջ ամէնէն հեղինակաւոր մեկնաբանն է Մարքսեան վարդապետութեան: Այս վերջինը բիւր ձեւերով կարելի է մեկնաբանել, սակայն կուսակցութեան մէջ պարտաւորիչը այն մեկնութիւնն է, որ Լենինը կու տայ:

Մարքսեան վարդապետութիւնը համայնավար կուսակցութեան մէջ ժողովրդականացնողը — Լենինն է:

Ստալինը՝ Լենին չէ:

Լենին ոչ միայն մեծ մարտավար մըն էր, այլ եւ մեծ տեսաբան մը:

Այդպէս չէ Ստալինը. ան գործնական ոյժ մըն է եւ ոչ տեսաբանական, իր մարզը կենդանի կեանքն է եւ ոչ տեսութիւնը:

Սակայն այս ըսել չէ, որ Ստալինը խապառ հեռու է տեսութեանց աշխարհէն:

Ան այսօր Խ. Միութեան մէջ ճանչցուած է իբրեւ տեսաբանական առաջին եւ ամէնէն հեղինակաւոր դէմքը:

Լենինեան վարդապետութիւնը բիւր ձեւերով կարելի է մեկնաբանել. սակայն կուսակցութեան մէջ պարտաւորիչը այն մեկնութիւնն է, որ Ստալինը կու տայ:

Լենինեան վարդապետութիւնը համայնավար կուսակցութեան մէջ ժողովրդականացնողը — Ստալինն է:

Աւելին. այս գիծով՝ Լենինի խողովակով՝ նաեւ Մարքսեան վարդապետութիւնը ժողովրդականացնող ամէնէն հեղինակաւոր դէմքը այսօր — դարձեալ Ստալինն է:

Ստալինը ունի ուրիշ առաւելութիւն մը եւս:

Բացառիկ ձեւով յստակ, որոշ ու պարզ է իր ոճը:

Այդպէս չէ Լենինը. իր ոճը մանուածապատ է ու խրթին, եւ իր ռուսերէնը՝ անճկուն եւ անդիւրըմբռնելի:

Ստալինը, ճիշդ է, չունի Լենինի յանդգնութիւնը՝ բացառիկ շնականութեամբ մը ամէնէն վայրագ ու բարբարոս գաղափարները մեկին ու անվարան արտայայտելու («Ինտաւորեալ կոպտութեամբ եւ գրեթէ նիհիլիստական նշաւակութեամբ մը կը սիրէր արտայայտուիլ Լ. Թոլսթոյ, ան չէր սիրեր որեւէ պաճուճանք: Այս բանին մէջ ան շատ նման էր Լենինի», կը նկատէ Ն. Պերտեաեւ իր «Ռուսական Գաղափարը» գիրքին մէջ, էջ 184):

Սակայն Լենինն ալ իր հերթին չունի Ստալինի ոճի պարզութիւնը: Ամէնէն խրթին գաղափարն իսկ երբ տեղաւորուած է Ստալինի գլխին մէջ եւ խրացուած իրմէ, իր գրչին տակ ամէնէն դիւրըմբռնելի կերպարանքը կ'առնէ:

Լենինը յաճախ կարելի է եւ չհասկնալ, մինչ Ստալինը չհասկնալ երբեք կարելի չէ:

Նոյնն են երկուքը — եւ նման, եւ տարբեր — նաեւ կենդանի խօսքի մէջ:

Երկուքն ալ հռետորներ չեն. սակայն «Լենինը հռետոր չըլլալով՝ աւելին էր, քան հռետորը», ինչպէս որ Զերնով կ'ըսէր իր յիշատակած յօդուածին մէջ, մինչ Ստալին երբեք հռետոր չէ (ի դէպ ռուսերէն կը խօսի չնշուած վրացական առոգանութեամբ մը):

Լենինը հսկայ մըն է Ստալինի բաղդատմամբ, սակայն իրողութիւնն այն է, որ անոր աթոռը, բռնութեամբ եւ համատարած սարսափի մէջ, այսօր հեղինակաւորապէս կը գրաւէ Ստալինը:

Այս ընդարձակ շեղումը կատարեցինք լոկ ըսելու համար, որ Լենին եւ Ստալին ազգային հարցի մէջ կը ներկայացնեն — լրիւ եւ ամբողջութեամբ — Մարքս - Լենին - Ստալինեան վարդապետութիւնը:

«Բանուորական հարցի բաղդատումով, — կը գրէ Լենին, — ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար»:

Իր ուսուցչի այս պատգամը մեկնաբանելով՝ Ստալին արդար իրաւունքով կը նկատէր.

«Հոս միայն երկու տող է, սակայն այդ երկու տողը կը վճռէ ամէն ինչ»:

Իր հերթին Լենին կը յայտարարէր.

«Մենք կը վկայենք, որ համաշխարհային ընկերվարութեան շահերը բարձր են մեր ազգային շահերէն, բարձր են պետութեան շահերէն»:

Եւ կամ.

Ստալինեան ազգային քաղաքականութեան նպատակն է, — զայն կը մեկնաբանէր Երեւանի համայնավար դիւրիչներէն Գ. Աբէլեան՝ «հետզհետէ անհետացնել ազգութիւնները իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրաներով»:

Իր հերթին Ստալին կը վկայէր, որ իրենց նպատակն է՝ «ազգային կուլտուրաները մի ընդհանուր լեզուով սոցիալիստական մի ընդհանուր կուլտուրայի մէջ ի մի ձուլել»:

Զարգացնել ընդարձակ եւ հարուստ է նիւթը, զայն նոյնիսկ չափով մը կարելի չէ սպառել այս սեղմ սիւնակներու մէջ, ուստի շատանանք այս քանի մը տողերով:

Այսքան հիմնական է տարբերութիւնը բոլշեւիզմի եւ Դաշնակցութեան միջեւ ազգային հարցի մէջ:

Արդ, այն պայքարին մէջ, որ տարուեցաւ ազգային հարցի շուրջ, մեզմէ ո՞վ քաշուեցաւ իր գաղափարական դիրքերէն:

Ո՞վ քողարկեց իր վարդապետութիւնը՝ զայն խարդախօրէն ներկայացնելով զանգուածներուն:

Բոլոր պայմաններու տակ — ոչ Դաշնակցութիւնը:

Ան այսօր աւելի հաստատամտօրէն՝ քան երէկ, եւ երէկ ոչ այնքան խանդավառ չունչով՝ որքան այսօր, կառչած կը մնայ իր հին ու ծանօթ դաւանանքին՝ Ազգութեան մէջ տեսնելով մեր աշխարհի գերագոյն եւ յաւիտենական արժէքներէն մէկը:

Բոլշեւիզմը կրցա՞ւ մեր այս ըմբռնումին անճիշդ ըլլալը ապացուցանել: Երբեք:

Ոչ միայն չկրցաւ, այլեւ ձեւապէս — տարաբախտաբար կեղծելով ու սաելով — զգալի զիջումներ ըրաւ մեզի՝ ինք «տէր կանգնելով» ազգային հարցին...

Եւ երբ այս է իրողութիւնը, ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ բոլշեւիզմը գաղափարական պայքարի մէջ կարողանայ Դաշնակցութեան գերեզմանը փորել:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ հայ ժողովուրդի ստուարահոծ զանգուածները, թէ դուրսը եւ թէ մայր երկրի մէջ, որոնց հոգին եւ միտքը խաթարուած չեն իւրատիպ լրվանթինականութեամբ մը, հետեւին բոլշեւիզմին եւ ոչ Դաշնակցութեան:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ այդ զանգուածները — խորքին մէջ ազգ մը ամբողջ — ընթանան այն հոսանքի ետեւէն, որ զիրենք եւ իրենց հոգեկան — հարուստ ու բազմադարեան — գանձերը դէպի անհետացում եւ դէպի մահ կ'առաջնորդէ...

Անհնարին է այս, հակառակ կենսաբանութեան, մեզմէ անբաժան յարատեւումի, գոյութեան եւ կեանքի հզօր եւ անդիմադրելի բնազդին:

Այդ է պատճառը, որ հալածական Դաշնակցութիւնը այնքան դիւրութեամբ գաղափարական պայքարի մէջ փախուստի կը մատնէ իշխանապետող Բոլշեւիզմը՝ միշտ հայ ժողովուրդի անմրցակից առաջնորդը մնալով:

(Խմբագրական՝ «ՑՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

ԴԺԲԱԽՏ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՎԻՐՔԸ

Կ'ուզէի որ իմ սերունդս ըլլար անկեղծ եւ անխարդախ, իր կրակոտ խօսքը ըսէր, ճակատաճակտի եւ անվախ: Անապատի սարսափն ու հալածանքը, տառապանքն ու անօթութիւնը մեզի շատ բան սորվեցուցին, ահա թէ ինչու մուրացկան սերունդի մը դիմագիծը առնելով ոչ ոքի առջեւ երկրպագելու պէտքը չունինք:

Քսան ըհինգ տարուան պանդխտութեան շըրջանին, որքա՞ն զգատուեցաւ իմ սերունդս, իր երէց սերունդէն:

Դառնութեան խօսք ունինք, երէց սերունդին, քանի որ իր պարտականութեան մէջ տեսակ մը խարխափումներով քալեց: Երիտասարդութեան, եւ նոր սերունդին հանդէպ եղաւ անպարտաճանաչ:

Ամբողջ քսանըհինգ տարի, այս օտար ափերուն վրայ, սերունդի մը ճակատագիրը երէց սերունդին ձեռքին մէջ էր: Ի՞նչ ըրաւ: Շատ մը աղուոր բաներու տեղ քէններու, եւ ատելութիւններու վէրքերով թունաւորեցին, ու այսօր պատկերը մէջտեղն է:

Երիտասարդութիւնը, որ ծաղիկի մը հոտը ունէր, այս օտար երկրին մէջ, շատ մը լաւ գիտելիքներու տեղ գէշ բաներ ալ սորվեցաւ:

Ի՞նչ կ'արժէ, տասնեակ մը Նորերու չոր, հայեցի դաստիարակութիւնը, մանաւանդ, քանի մը հատ «գրիչ բռնող» տղաներու անունները, որոնք յաճախ զանազան հովեր կ'առնեն, եւ բաներ մը կը մրոտեն, որ դժբախտաբար մուրացկանութիւն է:

Հարց կուտամ ձեզի. ո՞վ հետաքրքրուեցաւ, երիտասարդութեամբ, զայն մարզելու համար հայկական գիտելիքներով, լեզուով եւ պատմութեամբ. մանաւանդ գաւառի երիտասարդութեամբ, որ այսօր ալ այս ժողովուրդին կենսական աղբիւրն է:

Երէց-երուն մեղքը, անապատի սերունդը իր մորթին վրայ կրեց ու կը կրէ: Աւելի բախտաւոր է, Նորահաս սերունդը, որ գոնէ, հոգ չէ թէ կիսկատար, Հայոց պատմութեան եւ լեզուին համը կ'առնէ:

Սերունդի մը ճակատագիրն է որ, կ'ողբանք: Պայքարը բացուած էր հիներու եւ Նորերու միջեւ:

Դատն խօսքեր չունիմ ոչ ոքի: Լաւ է որ ինքնաքննադատութեան եկած են բոլորը, եւ հինը եւ Նորը: Գործենք անվհատ, քանի ուշ չէ, որովհետեւ, վերջին վարագոյրն է, վերջին արարը Սփիւռք ժողովուրդին:

Այս հարցին վրայ երբ կը մտածենք, մեր սիրտերը կ'արիւնոտին, քանի որ հայրենիքը, տեսակ մը ղերք է բռնած, իր Նիզակը ուղղելով Սփիւռքի գիրին ու գրականութեան դէմ, մինչ Համաստեղներ ու Նարդունիներ, Սարաֆեաններ, ու Սօս Վաններ, տակաւ առ տակաւ կ'աղաւորցնեն մեր լեզուն ,արեւմտահայերէն բարբառը:

Մենք տէր պիտի կանգնինք, հոգ չէ թէ շատ մը ուրացումներ տեղի ունենան: Մենք որբերս որ անապատէ անապատ Մեսրոպեան տառերը միասին պատուցուցինք, դարձեալ ողջ ենք, քանի դեռ հայ ողին, ու հայ շունչը մեռած չեն:

Սերունդի մը դառնութեան խօսքերն են այս բոլորը:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԸ ՊԱՐՏԻՆՔ

Սեւ օրերէն ճղակոտոր ազատուած, այս օտար միջին սերունդը, իր հայրենասիրութիւնը կը պարտի մասամբ իր ծննդավայրին:

Դեռ մանուկ՝ մանկապարտէզի դռներով Ա. Բ. Գ.էն առաջ սորվեցաւ խմբովին երգել «Ազատն Աստուած», «Կռուեցէք տղերք», «Ով որ քաջ է», «Կովկասի քաջեր» եւ այլ յեղափոխական եւ ազգային երգեր:

Զարմանալի տեղը չէ որ ըսած է կաթոլիկ կղերական մը — Տուէք ինծի մանուկ մը, միայն երկու տարի, կրթեմ զայն կաթոլիկ, աշխարհի ոչ անկիւնն ալ գտնուի, այլեւս կը մնայ կաթոլիկ:

Մեր ծննդավայրը տուաւ այդ երկու տարուան կրթութիւնը, Հայկի, Բելի եւ նոր օրերու «փէտայի»ներու ձօնուած երգերը դիւ ձայնով երգելու պատեհութիւնը:

Աւաղ, կարճ տեւեց: Հայկական ջարդերէն ազատուած այս մանուկ Հայերը, տարիներով մնացին գերութեան մէջ, մկրտուեցան Հասօ, Հիւսօ անուններով, բայց պահեցին իրենց Հայու հարազատ հոգին: Երբեմն Արեւը մարը մտնելէ վերջ, լալով աղօթեցին, օր մը վերադառնալու յոյսով:

Ու վերադարձան: Ի՞նչպէս վերադարձան, ամէն մէկը իր առանձին պատմութիւնն ունի:

Քանի մը տարիներ որբանոցներու, երբեմն դժտակից ու երբեմն ապիկար պաշտօնէութեան պատճառած դառնութիւններ ապրելէ վերջ, որ մըն ալ իբրեւ Զափահասներ փախստեր հանուեցան Սուրիա, Լիբանան եւն.: Թերեւս դեռ քոյրեր ունինք անապատներու մէջ: Ցուռատանի, Տրամայի, Քավալայի, Մակեդոնեան դաշտերուն մէջ, Զափահաս (14էն սկսեալ) մեր եղբայրներուն ծանր աշխատանքը հողատէրերը վայելեցին, պարմանք պատճառեց:

1923ին, Սուրիայէն բերուած երեք չորս հարիւր չափահասներ Մարսէյլի մէկ կայանը քանի մը օրեր իրենց կապոցներով մնացին եւ այցելու մը չունեցան, մինչեւ որ Ֆրանսացի «փաթրոն»ներ եկան մսավաճառի նման զատել եւ տանիլ:

Պօստոյի երեք հարիւրի մօտ հայութեան շատերը մեր որբերէն են: Ո՞վ տարաւ այն աշխատանքը, որ վերադառնան հաւաքուին իրարու քով, իրարու մօտ, իրարու շունչով ապրելու համար: Իրենք եւ ուրիշներ լաւ գիտեն, ժամանակին ծաղրեցին Զոմերու Միութիւնը, բայց մեր դաւութր շատ բան կը պարտի Զոմերուն, «Երկունք»ին եւ իր մրաջան նախագահ՝ Նարդունիին:

Եղբակացութիւն —

Այս սերունդը, հակառակ բազում դառնութեան, յարդանքի աւանդ մը ունի կուրծքին տակ, ինչպէս եւ Արարատի նման ամուր հաւատք, սէր եւ երկիւղածութիւն հանդէպ ժամանակակից պատմութեան եւ քաղաքական գործունէութեան, Երզ կայէն մինչեւ Սարդարապատ մղուած օրհասական ճակատամարտին, անորակելին՝ Մայիս 28ին:

Այս ամէնը կը պարտինք երէց սերունդին:

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կազմակերպած դասախօսական ժողովները, իր ճոխ գրադարանը, տրամադրած ամբողջ դաշտութին եւ ուրիշ բազմաթիւ ձեռնարկներ Հայաշատ կեդրոններու մէջ որոնք մեր սերունդին մտքի մակարդակը բարձրացուցին, կը պարտինք Հ. Յ. Դ.ին սերունդին եւ մանաւորապէս «Յառաջ»ին,

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Իսրայէլի նորաստեղծ պետութիւնը

Իսրայէլի պետութեան ականաւոր տնտեսագէտներէն՝ Դաւիթ Հորովից որ միեւնոյն ատեն փոխ քարտուղար է գանձային նախարարութեան մէջ, կը յայտարարէ թէ «Երկու ամսուան մէջ հաստատեցինք պետութիւն մը, կռուեցանք եօթը արաբ պետութեանց դէմ, որոնք իրենց կոնակն ունէին 35 միլիոննոց բրիտանական կայսրութիւնը, մեր եօթը հարիւր հազարին դէմ։ Անգլիա ամէն բան ըրաւ որպէսզի տնտեսապէս եւ քարիւղով նեղը ձգէ մեզ։

Միեւնոյն ատեն եթէ նկատի առնէք թէ մեր ներգաղթի ծրագրով 25000 փոխադրեցինք մէկ շաբաթուան ընթացքին, այն ատեն պիտի համոզուիք թէ առաջին անգամն է, պատմութեան մէջ, որ ստեղծուած եւ ապրած է պետութիւն մը, այս պայմաններուն մէջ։

Դաւիթ Հորովից կ՚աւելցնէ թէ պատերազմական ծախքերը վճարուած են երեք միջոցներով — փոխառութեամբ, տուրքով եւ արտասահմանէն եկած դրամով։ Հինգ միլիոն անգլ. ոսկիի ներքին փոխառութիւնը սպասուածէն աւելի արդիւնք տուաւ։ Ամերիկեան տոլարով փոխառութիւն մը հաստատեցինք որպէսզի պաշտպանենք ժողովուրդը անգլիական ոսկիին հաւանական արժեզրկումին դէմ։ Արտասահմանի դրամը գործածեցինք նոր գաղթականները տեղաւորելու, հոգալով միեւնոյն ատեն թշուառները և զինուորներու ընտանիքները։

Իսրայէլի պետութեան հրեաներուն զարգացած ճարտարարուեստութիւնը մեծապէս օգնեց պատերազմը շահելու։ «Հիւսուածեղէն եւ մետաղեայ ճարտարարուեստը բոլորն ալ պատերազմի պէտքերուն յարմարցուցինք։ Հոս հրեաները ցոյց տուին տնտեսական եւ արտադրական հանճար, որուն շնորհիւ կրցան դիմանալ։ Դժուար է տնտեսական պայմանները քննել առանց զինուորական պատկերի։ Ամէն բան եղաւ ապահովութեան համար»։

Հորովից կը հաւաստէ թէ ուտեստի նեղութիւն չկայ Իսրայէլի պետութեան մէջ եւ թէ յաջորդ քանի մը ամիսներուն համար ալ անհրաժեշտը ունին։ Միայն միս կը պակսի, որովհետեւ առաջ արաբական երկիրներէն բերել կու տային, իսկ հիմա պէտք է նոր շուկայ վնտռենք։ Սնունդի հայթայթիչներ ղրկած ենք Եւրոպա եւ Ամերիկա որպէսզի գլխաւորաբար միս, պանիր եւ պահածոյ ուտելիք հայթայթեն։ Շաքար, ցորեն, իւղ ունինք։ Ծխախոտը պակաս կուգայ, նախ որովհետեւ բանակը շատ կը գործածէ, եւ երկրորդ տուրք դրած ենք անոնց վրայ։

Ապրուստը 25 % սղած է։ Թէեւ խիստ հսկողութիւն հաստատուած է ամէն բանի վրայ, ջնջելով նոյնիսկ հաճոյքի համար կառք նստիլը, հրանիւթը խնայելու համար։ Քիչ մը աւելի պիտի խստացնենք պարենաւորման դրութիւնը, քանի որ Անգլիա կը դժուարացնէ ուտեստի փոխադրութիւնը։ Երկրորդ դժուարութիւնը օտար դրամի խնդիրն է։ Ամէն երկրի պէս, Իսրայէլ ալ բաւարար տոլար չունէր։ Անկէ զատ ագարակները ճակատամարտի դաշտ դարձան, շատ մը կովեր մեռան եւ կաթը պակսեցաւ։

Իսրայէլի պետութեան ամէնէն մեծ դժուարութիւնը ներկայիս մարդու պակասն է։ Ներգաղթը անհրաժեշտ է, սակայն երկսայրի սուր մը։ Մարդու պէտք կայ արտերը հերկելու եւ ճարտարարուեստութեան անիւները դարձնելու, մինչդեռ ներգաղթողները օգնութեան կարօտ մարդիկ են։

Վերաշինութեան համար պէտք ունինք մասնաւոր գումարներու եւ աշխարհի ամէն կողմի հրեաներու օգնութեան, նաեւ միջազգային փոխառութեան, վճարելի յետագային։ Հրեական գործակալութիւնը դրամ փոխ առաւ Լորտ Դրամմոնտէն եւ իր ժամանակին վերադարձուց տոկոսովը։ Քանի մը տարի առաջ ալ Թէլ Ավիվի քաղաքապետութիւնը Ամերիկայէն փոխառութիւն ըրաւ եւ տոկոսով վճարեց։

Դրամագլուխի համար ամէն տեսակի դիւրութիւններ պիտի ընծայուին։

Հորովիցի կարծիքով նոր ճարտարարուեստի մեծ մասը պիտի հիմնուի ոչ թէ հում նիւթի վրայ, այլ ճարտարութեան, մտքի եւ ժողովուրդին գիտական կարողութեան վրայ։

Ք.

որ մեզի հասնելիք զինուորութեան ընթացքին, խմբերու մէջ իսկ։

Յարգանք ձեզ։

ԱՐԱ ՏԷՐ — ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Խ. Հայաստանը եթէ 15 մեթր բարձրութեամբ Սթալինի արձանին դիմաց բնական մեծութեամբ մեր հերոսներէն մէկուն արձանը դնէր, շատ բան փոխուած կ՚ըլլար։

Նոյն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեպտեմբեր 26ին կը սկսին Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի promotion d'honneurի պաշտօնական մրցումները։

Ուրախ ենք մեր տղաքը եւ նոր եռանդով մը պիտի սկսին փորձերուն։ 1948—1949ի տարեշրջանին մեծ պատրաստութեամբ պիտի տօնուի նաեւ իր հիմնարկութեան 25ամեակը։ Արդարեւ 1924 Օգոստոս 21ին էր որ խումբ մը երիտասարդներ, Գ. Վազգէն Անդրէասեան, Սուքիաս Սուքիասեան, Վահրամ Ասլանեան, Մկրտիչ Փափազեան եւ Օննիկ Սարաֆեան հիմը կը դնէին Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին, մեծ խանդավառութեամբ։ Ինչ քրտինքներ թափուեցան, ինչ արցունքներ եւ ուրախութիւններ իրար խառնուեցան 25 տարիներու ընթացքին, այս մեծ միութեան մէջ եւ մինչեւ հիմա նոր ուժեր գործին գլուխը անցած, տոկալով ամէն դժուարութեանց, միշտ պատրաստ բարոյական եւ նիւթական զոհողութեան, կը շարունակեն այս ազգօգուտ միութեան գործունէութիւնը։

Ժամանակը եկած է համախմբելու բոլոր մարզական ուժերը, ի շահ մեր սիրելի հայրենիքին եւ տարագիր ժողովուրդին։

Վ. Շամլեան

ԾԱՆՕԹ.— Ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7էն 9 Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղիի մէջ կը շարունակուին Ֆութպոլիստներու լիսանսներու ստորագրութիւնները։ Միասին բերել երեք լուսանկարներ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Աբրահամ Գուրգէնեան վերջերս իր վրայ հրաւիրած է Թէհրանի գեղասէր ամէն ազգի հասարակութեան և մամուլի ուշադրութիւնը։ Նկարիչը վերջերս ցուցադրութեան դրած է շուրջ 40 կտոր ջրաներկ եւ ուրիշ նկարներ։ 15 նկար Նահապետ Քուչակի քառեակներէն, 9 Օմար Խայեամի քառեակներէն, 10 հատ ալ Սպահանի, Թէհրանի, Թաւրիզի, Ղարադաղի, Չհարմահալի, Սուլթանապատի հայ կիներու, օրիորդներու, հարսներու, տղամարդոց հին տարազներով գեղանկարներ։

Ծիածանուող գոյներու, տենչավառ ձեւերու, ոսկետառ ծաղիկներու եւ սահմանակար պարի անսպառ հեղեղի մը առջեւ կը գտնես ինքզինքդ որ կը տիրէ քեզ։ Գուրգէնեանի համար ոչինչ կայ երկրորդական ու անկարեւոր, ամէն ինչ արժէք է ու ամէն կէտ գեղեցկութեան ցոլացում — ըլլայ պարմանուհի, թէ Քուչակի եար, թէ մոռցուած թերթիկ մը։ Իսկ գոյներու զգայուն եւ փորձառու համադրութիւնը եւ այն մեղմ շփումը որ կը զգացուի, այնքան առինքնող է, հանգիստ ու առանց ճիգի որ կը զգաս թէ Գուրգէնեան կը տիրապետէ իր արուեստին, իշխելով գոյներու քմահաճ դաշնաւորման, նիւթերու ընտրութեան, եւայլն։

Յաճախ իր գործերուն մէջ կը տեսնես որ կ՚անտեսէ մարդակազմական օրէնքները, բնականէն շատ աւելի երկար իրան, պրկումներու եւ գալարումներու մէջ չափազանցուած կամ դէպի սրածը երկարող ոչ ճիշդ ձեռք մը, կամ շատ երկար կանացի թեւ մը։։ Բայց որքան սահունութեամբ եւ ինքնուրոյնութեամբ նկարած։ Իր գործերը պիտի կորսնցնէին իրենց իւրայատուկ հմայքը, եթէ այդ բոլոր պատկերացուած դէմքերը անցնէին ակադեմական արուեստի բովէն եւ պիտի հեռանային Գուրգէնեանի բնոյթէն, ինչ որ իր գործերու հիւթն է ու աւիշը — անկեղծութիւնն ու չնչելի թեթեւութիւնը։

Թէհրանի «Ալիք»ի յօդուածագիրը, նկարիչ Յարութ Մինասեան, կը գտնէ որ Գուրգէնեան անզգալաբար զոհած է ազգային խորքը։ Քուչակի քառեակներու սիրային տարրերու բուծման մէջ, անոր ունեցած կերպաւորումը բաղդատմամբ մեր բարքերուն եւ հոգեկանին, խիստ գերզգայական է եւ միանգամայն անյարիր։

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ մարդոց եւ անասուններու ոտքի հետքեր գտնուեցան Արեւելեան Պիրենեաններու մէկ քարայրին մէջ։ Այս հետքերը բազմաթիւ են եւ շատ լաւ պահուած։ Ձեռքերու, ուսերու եւ ծունկերու հետքեր ալ գտնուած են քարայրին մէկ ցած ձեղունին վրայ։ Անցեալ հինգշաբթի օր Փարիզէն քանի մը մղոն հեռու Մըլէօնի մէջ երկրաչափներ երբ պեղումներ կը կատարէին, կարգ մը կմախքներ գտան, որոնք մնացած են հռոմէական շրջանէն։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԲ.

— Եթէ այդպէս է, ես ալ չեմ քնանար։ Շատոնց փախած է քունս։ Նստէ ուրեմն եւ միասին լուսցնենք. թող պահապանները պահպանութիւն ընեն մինչեւ առաւօտ։

— Բայց կարծես անոնք բոլորը քնացած են, իշխանուհի. ոչ մէկ տեղ խարոյկ չի վառիր, ոչ մէկ տեղէ պահապանի քայլերու ձայն չի լսուիր։

— Կ՚երեւայ պահապանները հեռուները գացած հսկողութիւն կը կատարեն։ Թշնամին չի համարձակիր կէս գիշերով անհանգիստ ընել մեզ։

— Իսկ եթէ այս վայրկեանին յարձակում գործեն մեր վրայ, հարցուց Աստղիկ եւ սիրտը բռնեց. ներքին ձայն մը կարծես կ՚ըսէր իրեն, թէ շատ չանցած պիտի սկսի կոտորածը։

— Կը յարձակին, թող յարձակին. մենք ալ կը ջարդենք զանոնք։ Մինչեւ որ թշնամին մեզի հասնի, երեք զօրաւոր գունդեր կան առջեւնին։

— Այո, բայց արաբական գունդը կրնայ դաւաճանել մեզի։

— Հոգ չէ։ Ողջ ըլլայ Աշոտ Երկաթը. միայն իր գունդով անիկա կը բաւէ թշնամիին գլուխը ճզմելու։ Անկէ զատ վաղը առտու այստեղ կ՚ըլլան Մարտիրոս հայրը ու Գէորգ իշխանը իրենց գունդերով։

— Ո՞ւր է Գէորգ իշխանը։

Խօսքը կիսատ մնաց Աստղիկի բերնին մէջ. ականջին հասան ձիերու դոփիւններ եւ մարդոց քայլերու ձայներ։

— Իշխանուհի, ձիերու ոտքի ձայն կը լսեմ. միգուցէ թշնամին յարձակումի սկսած ըլլայ։

Երկուքն ալ սկսան ականջ դնել։ Արդարեւ, կը լսուէր ձիերու ոտքի ձայն։ Հետզհետէ աւելի յստակ կերպով լսելի կը դառնային։

— Թշնամին է, կանչեց Հեղինէն եւ վեր թռչելով տեղէն՝ վահանն ու սուրը ձեռք առաւ։ Նոյնը ըրաւ նաեւ Աստղիկ։

— Իսկ ո՞ւր են մեր պահապանները, միթէ ամէնքը քնացա՞ծ են. պէտք է լուր տալ ամէն կողմ, ըսաւ Հեղինէն եւ երկուքը մէկ դուրս եկան վրանէն։

— Ի զէն, ի զէն, գոչեց Հեղինէ եւ արթնցուց պահապանները, որոնք վեր ցատկեցին իրենց տեղերէն ու շփոթած աչքերով սկսան շուրջերնին դիտել։

— Թմբուկները զարկէք, հրամայեց Հեղինէ. թշնամին մօտ է, պէտք է արթնցնել բանակը։

Հեղինէն եւ Աստղիկը նորէն ականջ դրին եւ սարսափով նկատեցին որ ձայները երկու կողմէն կը լսուէին։ Պարզ էր որ ամէն կողմէ պաշարուած էին թշնամիներով։

— Համբուրուինք, շշնջաց Հեղինէ։

Այդ միջոցին բանակին զանազան կողմերէն լսուեցաւ թմբուկներու դոռ ձայնը։ Քնացած զինուորները կը հրաւիրուէին զէնքի դիմելու։

Հեղինէն եւ Աստղիկը ցատկեցին իրենց նժոյգներուն վրայ. իրենց գունդը արդէն պատրաստ էր սկսելու կռիւը. ամէն կողմէ լսուեցան զոռում գոչիւններ, սուրերու շխահիւններ, ճիչ, աղաղակ ու հառաչանք։

Սկսած էր կոտորածը։

ԺԳ.

Աշոտ Երկաթի գունդերը, քունէն նոր արթնցած, շփոթահար փախուստի կը դիմէին. բայց ամէն կողմէ մահը անխուսափելի էր։ Թշնամին անխնայ կը կոտորէր աջէն ու ձախէն, առջեւէն ու ետեւէն. կարծես այդ բաւական չըլլար, արաբական գունդն ալ միւս կողմէն կը յարձակէր։ Անոնք կը նմանէին ծուղակի մէջ բռնուած գազանի, որ ի զուր կը փորձէ խորտակել վանդակին ձողերը, բայց ուժասպառ կ՚իյնայ գետին։

Ակնթարթի մը մէջ ամէն բան հասկցաւ Աշոտ Երկաթ։ Զգաց իր սխալը, իր աղետալի անփութութիւնը, բայց ուշ էր արդէն. ժամանակ չէր երկար մտածելու, պէտք էր միայն սուղ ծախել իր եւ իր զինուորներուն կեանքը։

Թռաւ իր նժոյգին վրայ եւ մտաւ թշնամի շարքերուն մէջ։ Սոսկալի էր կոտորածը։ Գազան էին դարձած Աշոտ սպարապետի գունդերը, գազան էին դարձած նաեւ Աշոտ Երկաթի զինուորները։ Ձիերն ու մարդերը իրար խառնուած էին եւ կազմած տեսակ մը քաոս։ Ամէն կողմէ կը լսուէին դժոխային ձայներ եւ խուլ հառաչանքներ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱԳՎԱԶԵԱՆՑ

ԶՈՒԿ ԵՒ ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆ ԿԵՐԷՔ

Պարենաւորման վերատեսուչը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յանձնարարեց ժողովուրդին «պակաս միս եւ աւելի ձուկ ուտել», որպէսզի կարելի բլլայ իջեցնել գիները, որոնք անտանելի չափերու հասած են 15 օրէ ի վեր: Ահա իր խօսքերը.

— «Կրճատեցէք միսի գնումները: Ձուկ գնեցէք, որ ընդհանրապէս առատ է եւ գինն ալ մատչելի: Գետնախնձոր գնեցէք, որուն բերքը գոհացուցիչ է: Բանջարեղէններ գնեցէք: Այլեւս թոյլ պիտի չտանք որ միջնորդներ բարձրացնեն գիները»:

Վերատեսուչը այս առթիւ յայտարարեց թէ փուռերը, մսավաճառները եւ խոզեղէնի խանութները շաբաթը վեց օր բաց պիտի ըլլան, քաջալերելու համար մրցակցութիւնը: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնեն, գիները իջեցնելու համար:

Ինչո՞վ պիտի վերջանան Մոսկուայի խօսակցութիւնները

Մոսկուայէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, չորս մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներուն խօսակցութիւնները պիտի վերջանան այս շաբթու: Ուրիշ ոչ մէկ լուսաբանութիւն ելքի մասին:

Անգլօ-ամերիկեան գործակալութեանց տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ 60 առ հարիւր յոյս կայ համաձայնութեան մը յանգելու, գոնէ առժամապէս: Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները նոր հրահանգներ կը սպասեն իրենց կառավարութիւններէն: Չորեքշաբթի օր երեքը միասին խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Մոսկուայի Փրանսական դեսպանատան մէջ:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արեւմտեան մամուլի ութ թղթակիցներէն եօթը լաւատես են եւ կը յուսան որ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի, Չորս Մեծերը ժողովի հրաւիրելու եւ ամբողջ գերմանական խնդիրը քննելու համար: Պ. Մոլոթով եւ արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները կը շարունակեն խստօրէն գաղտնի պահել ամէն բան:

Գերմանիոյ խորհրդային շրջանին անթելը առջի օր հաղորդեց թէ երեք արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները կը յուսան նոր խօսակցութիւններ ունենալ այսօր – վաղը: Յետոյ աւելցուց թէ երեք ներկայացուցիչները կը յուսան նոր տեսակցութիւն մը ունենալ Սթալինի հետ: Ու շարունակեց.

— «Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուայի խօսակցութիւնները, համաձայնութեան մը յանգին թէ ոչ, մաքրած են մթնոլորտը եւ օգնած՝ մօտեցնելու զանազան տեսակէտները գերմանական հարցի մասին: Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, ներկայ խօսակցութիւնները նախապատրաստական աշխատանքներու մեծ մասէն ազատած պիտի ըլլան արտաքին նախարարները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախորդ սպարապետը, զօր. Արսու Եովանովիչ, սպաննուեցաւ սահմանագլուխին վրայ, պահակի մը կողմէ, երբ կը փորձէր Ռումանիա փախչիլ, ինչպէս կը հաղորդեն Պելկրատի թերթերը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, զօրավարին հետ պիտի փախչէին ուրիշ երեք բարձրաստիճան սպաներ: Մէկը ձերբակալուեցաւ: Սպաննեալ զօրավարը մաքրչալ Թիթոյի սպարապետն էր ազատագրութեան կռիւներու շրջանին: Փախստականներէն մէկն ալ սպաննուած է: Պուքրէշի մէջ հրատարակուած զեկոյց մը «անարգ ոճիր» կը կոչէ զօրավարին սպանութիւնը, եւ կ'աւելցնէ.— «Զօր. Եովանովիչ, պատերազմի հերոս մը, եւ իր ընկերները սպաննուեցան Թիթոյի սահմանապահներուն կողմէ: Իրենց միակ ոճիրը այն է որ հաւատարիմ մնացած էին Մարքս – Լենինեան վարդապետութեան եւ համաձայն չէին Թիթոյի քաղաքական ուղեգծին»:

ԴԱՆՈՒԲԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ վերջացաւ Դշ. օր: Երեք արեւմտեան պետութիւնները մերժեցին քուէարկուած պայմանագիրը, 18 օր մաքառելէ վերջ: Այսպէս ուրեմն նոր պայմանագրով Դանուբի աւազանէն դուրս կը ձգուին արեւմտեան պետութիւնները: Վերջին օրը ուժգնօրէն բողոքեցին Փրանսական, անգլիական և ամերիկեան դեսպանները:

ԶՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԻ ՀԱՄԱՐ կ'ըսեն թէ Ալպանիա քաշուած է իր սպայակոյտով եւ հաստատուած՝ Նիքոլիցի քաղաքը, սահմանագլուխէն չորս մղոն դէպի ներս: Յունաստանի կառավարութիւնը կը պահանջէ որ Ալպանիա փակէ իր սահմանները: Զինուորական զեկոյցի մը համաձայն, օտար օդանաւ մը, որուն թեւերուն վրայ կարմիր աստղեր կ'երեւային, կրակ տեղաց Քարթալտաղի յունական զօրքին վրայ (Քոմոթինի): Կը կարծուի թէ օդանաւը պուլկարական էր: Նոյն աղբիւրին համաձայն Կրամոս լեռներունմէջ ապստամբներուն ձեռքը մնացած են միայն չորս գիւղեր:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, կիրակի, 22 Օգոստոս, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, «Château Lebret à Saint Peray, օդաւոր վայրին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ընկեր Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներով: Կարելի է ճաշը միասին բերել:

Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային՝ հանդէսը տեղի կ'ունենայ «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ, նոյն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 2ին:

Հաղորդակցութեան համար՝ Կրանժէն առնել հանրակառքը, իջնել կամուրջին մօտ եւ 50 մեթր քալել:

×

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լա Սիոթայի Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ տեղւոյն «Խաժակ» խումբին, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Սէն Լուի, Պ. Մարկոսի ագարակին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՑՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, այս կիրակի ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Pont de Chéruyի à la Plaineի գեղեցիկ անտառը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպ. պարեր եւ անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ եւ առատ խմիչք: Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը՝ յաջորդ կիրակի օրուան կը յետաձգուի:

Օթօքարները՝ կը մեկնին Լիոն – Փլաս Կիչարէն ժամը ճիշդ 9ին, տոմսակներու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Ա) Տիկին Բերուզ Այվազեանի եւ Տիկին Մարի Մովսէսեանի, 194 rue Vendôme, Lyon, Բ) ընկեր Արամ Թաթուլեանի եւ ընկեր Յակոբ Այտընեանի, 46 rue Servient եւ 34 rue Dunoir, Գ. Օննիկ Ուզունեանի սրճարանը, Գ) ընկեր Զաքէոս Վարժապետեանի, 118 Grande rue Guillotière, Lyon:

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ տեղի ունեցաւ Զուիցերիոյ մէջ, Սէն Կոթառէն քիչ հեռու, վտանգելով հաղորդակցութիւնները: Ռազմանիւթի մթերանոց մը պայթած էր սարսելով շրջակայ լեռները: Կէօշէնէն գիւղը, որ Զուիցերիոյ ամրոցը կը համարուի, ծանրապէս վտանգուեցաւ եւ բնակիչները այլուր փոխադրուեցան:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ երթեւեկի եւ փոխադրութեանց գիները մեծապէս բարձրացած են Օգոստոս 16էն ի վեր, համաձայն նոր հրամանագրի մը: Երկաթուղիի տոմսը աւելցած է՝ 15 առ հարիւր, Մոսկուայի մեթրօն՝ 25 առ հարիւր, հանրակառքերը՝ 100 առ հարիւր:

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետութիւնը տեղեկացուց դաշնակիցներուն թէ պիտի հարկադրուի իրեն յատուկ մարք մը շրջաբերութեան հանել, եթէ չկարգադրուի Չորս Մեծերուն վէճը, անհրաժեշտ դրամը ճարելով քաղաքին մատակարարութեան համար:— Խորհրդային հրամանատարը խոստացաւ ածուխ ճարել Պերլինի արեւմտեան շրջանի բնակիչներուն, եթէ յանձն առնեն արձանագրուիլ սովետական շրջանին մէջ, պարենաւորման համար: (Նախապէս միայն 20.000 հոգի արձանագրուած էին):

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին զանազան ձեւերով, հակառակ զինադուլին: Հայֆայէն կը հեռագրեն թէ Դշ. օր Արաբները երկու տարբեր առիթներով կրակ բացին Միացեալ Ազգերու կարաւանին վրայ: Միշտ նոր կռիւներ տեղի կ'ունենան Երուսաղէմի շուրջը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը լրջօրէն ձեռք առած է Տիկին Քոզէնքինայի խնդիրը եւ ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ Խ. Միութեան, հերքելով բոլոր ամբաստանութիւնները, ինչպէս յայտարարեց Պ. Մարշըլ: Ռուս վարժուհին դեռ հիւանդանոցն է, ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով: Առջի օր թթուածին չնչել տուին:— Շուէտի մէջ ալ ռուս օրիորդ մը, Լիտիա Մակարովա, 19 տարեկան, մերժեց իր երկիրը վերադառնալ, հակառակ խորհրդային դեսպանատան սախպումներուն: Այժմ հսկողութեան տակ առնուած է:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները (Վալանսի) Օգոստոս 20ին, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Էքսի Բեռի խումբի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր Խաչատուրի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Լէ գ'Օլիվի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հասցէին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախորհրդակցական Միութեան 8րդ պատգմ. ժողովը կը գումարուի Օգոստոս 21ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Վալանսի մէջ: Պատգամաւորներէն՝ կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին.— Պ. Ե. Ղուկասեան, 10 rue Balthazar Baro, Valence, Drôme:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Ահարոնեանէ, Աւետիս Ահարոնեանի ոսկի ժամացոյցը որ նուիրուած էր իրեն 1917, Վլատիկավկազի գաղութին կողմէ:

Վարչութիւն

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ս. Գանտիլեանի, իր մօրը այրի Տիկին ՌԵՀԱՆ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին առեններ: Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Պ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France: Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Պ. Ստեփան Թէնէքէճեանի: Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել:

ՀԱՄԱԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Խնջոյք մը սարքած է ի պատիւ ընդհ. ժողովի պատգամաւորներու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Երիտասարդաց սրահին մէջ:

Արեւելեան նուագ, ճոխ պիւֆէ, առատ խըմիչք եւ Խարբերդի «չիյ քիւֆթէն»:

Մուտքը ազատ է: Անշուշտ բոլոր Խարբերդցիները պիտի փութան ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Իսկէն Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գանտիլեան, Ժանօ Գանտիլեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ողբացեալ մօր, մեծ մօր ՌԵՀԱՆ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 14ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Մաքրուհի ծնեալ Պատըլեան (Պարտիզակցի), ամուսնոյն անունը Աւետիս: Մեկնած է Նիւ Եորք 1922ին: Տեղեկացնել Տիկ. Հարությունեանի, 64 Allée J. B. Clément, Livry Gargan (S. et O.), France: Կը խնդրուի Ամերիկայի հայ թերթերէն արտատպել:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող. կամ 3 անգղ.

Tél. : GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 21 Août 1948 Շաբաթ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4074–Նոր շրջան թիւ 1033 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՆՈՒԲԷՆ ԱԼ ԿԱՐՄՐԵՑԱՒ

Ճեղք մը եւս՝ Եւրոպայի սրտին վրայ: Շատ աւելի լայն եւ խոր քան կ'ենթադրուէր:

1948 Օգոստոս 18ը նոր էջ մը կը բանայ ժամանակակից պատմութեան մէջ, Դանուբի աւազանէն վտարելով արեւմտեան պետութիւնները:

Ահա թէ ինչպէս կը դատէ դէպքը, Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, Le Monde.

— «Գրեթէ մէկ հարուածով ամբողջ դար մըն է որ կը ջնջուի, միակ ազգի մը կամեցողութեամբ: Անցեալ պայմանագրութիւնները, 1856ի Փարիզի դաշնագիրը, 1878ի Պերլինի դաշնագիրը, Վերսայլի դաշինքը, 1921ի պայմանագիրը ... բոլորն ալ քուրջի կտորներ »:

Աւելի խտացնելով գոյները, երբեմնի «Թան»ին ժառանգորդը կը յայտարարէ, առանց բառերը ծամծմելու.

— «Իրապէս մեծ քայլ մըն է որ կ'առնուի դէպի յետաշրջում: Դանուբը միայն գետեզերեայ պետութեանց. այս պարագան մեզ կը տանի ոչ թէ այն ժամանակները ուր կը ջրէր Հապսպուրկներու կայսրութիւնը, այլ շատ աւելի հեռուն, դէպի այն օրերը ուր օսմանեան կայսրութիւնը կը տարածուէր մինչեւ Կարպաթեան լեռները:

«Այն ատեն, ինչպէս դուցէ վաղը, Եւրոպան կը վերջանար Վիէննայի մէջ: Հազիւ երեք տարի պէտք եղաւ ոչնչացնելու համար յամր «վերանուաճում»ը մը որ չորս դարու միջոցին Դանուբը վերադարձուց քրիստոնէական աշխարհին, — Եւրոպայի»: (20 Օգոստոս):

Այս ողբաձայն խորհրդածութեանց կցելով Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան կծու յայտարարութիւնը՝ Դանուբի խորհրդաժողովին առթիւ, կը նայ քաշել արեւմտեան պետութեանց կրած պարտութեան խորութիւնը:

Նորէն երկու աշխարհայեացքներ, բուն քառամ՝ երկու աշխարհներ են որ կը ճակատին, առայժմ Թուղթի վրայ: Այս անգամ ալ պղտորելով պատմական Դանուբի կապոյտ ջուրերը:

Պելկրատի ժողովին մէջ, Վիշինսկիի խմբագրած նոր պայմանագիրը յօդուած առ յօդուած եւ յետոյ ամբողջութեամբ քուէարկուեցաւ միշտ երեքի դէմ եօթը ձայնով: Այնպէս ինչպէս ծրագրուած էր ի յառաջագոյնէ, միանգամ ընդ միշտ փակելու համար դուռները արեւմտեան պետութեանց առջեւ:

Այդ պայմանագրով, Խ. Միութիւնը կը դառնայ տէր-տիրական Դանուբի աւազանին: Ուրիշ խօսքով՝ մնայուն պահակ մը Վիէննայի դուռներուն առջեւ:

Աւելորդ է բացատրել թէ ինչ բախտորոշ, ճակատագրական դեր կրնայ կատարել Մոսկուան, այս նոր նուաճումով, Եւրոպայի սրտին վրայ:

Պակաս կը լրացնեն միւս կարմրադրոշ հարեւանները, որոնք միշտ պատրաստ են տառապէս գործադրելու իր հրամանները:

Բանդէտներ կը հարցնեն, — Արեւմտեան պետութիւնները պիտի գոհանա՞ն պղատոնական բողոքներով, նոր պայմանագիրը մերժելով եւ բարկաճայթ յայտարարութիւններ հրատարակելով:

Պատասխանը չի կարօտիր մարգարէական, քաղաքագիտական մարգանքներու:

Անոնք այս խնդիրն ալ կցելով միւս միջազգային, համաշխարհային կնճիռներուն, փաւերագիրներ պիտի հաւաքեն, Թղթածրարներ պիտի կազմեն, նորէն արծարծելու համար խնդիրը: Պիտի օգտուին բոլոր պատեհութիւններէն, ապացուցանելու համար իրենց իրաւունքներուն վաւերականութիւնը:

Ամերիկացիները հիմնական տեսակէտ մը ունին այս կարգի հարցերու մէջ, — ազատութիւն բոլոր ծովերու եւ ջրուղիներու, անխտիր:

Երեւութապէս բանաւոր այս տեսակէտը երկսայրի սուր մըն է, որմէ միշտ ալ կ'օգտուին Մոսկուայի վարիչները, յիշեցնելով Նեղուցները, Սուէզը, Ճիպրալթարը, Փանաման ...

Միշտ նոյն անելը, — աշխարհակալութիւն աշխարհակալութեան դէմ, տարբեր նշանախօսքերով: Պայքար քաղաքական եւ տնտեսական, վարդապետական շղարշներով, որոնց տակէն փոխադարձ ատելութիւնն է որ քրքիջներ կ'արձակէ:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, աւելորդ է վայրեան գուշակութիւններ կատարել:

Բարեբար ազդակներ ալ չեն պակսիր, չարագուշակ ամպերը փարատելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ԵՒ ՔՇՈՑ

Պոլսոյ թերթերը կը պատմեն թէ Տիարպաքըրի (Տիգրանակերտ) Հայերը վերջերս եկեղեցի խմբուեր են անհուն ցնծութեամբ եւ երախտագիտութեամբ: Փառք տալով Աստուծոյ, որ «այս օրին ալ արժանացան»:

Ի՞նչ աւետարեր լուր առեր էին:

— Վերջապէս ստացեր են Պատրիարքարանի խոստացած Աւետարանը եւ զոյգ մը քշոցներ ...

Ձեզի պահեցէք ձեր մեծամիտ արգահատանքը, եւ ջանացէք ըմբռնել ամբողջ խորութիւնը այս ափ մը բեկորներու տառապանքին:

Վերջին մնացորդը երբեմնի շէն քաղաքին, ընդամէնը քանի մը հարիւր հոգի, ուրիշ ինչո՞վ պիտի մխիթարուէին այս կենդանի նահատակները, այդ հեռաւոր տաճկոցին մէջ:

Ողբալի կրակ մառուռ մը: Տէրտէր մը եւ քանի մը տիրացուներ, որոնք երգեցողութիւնը կը կատարեն լատիներէն տառերով: (Ինչպէս Կեսարիոյ մէջ):

Ո՞ւր սորված պիտի ըլլային հայերէնը, երբ եկեղեցիներն անգամ աւարի տրուած, մթերանոցներու վերածուեր էին:

Եւ ահաւասիկ նոր կը ստանան հասարակ Աւետարան մը, երկու քշոցներով:

Ու կը հրճուին, ուրախութեան արցունքներ կը թափեն ...

Այս կսկծալի պատմութիւնը բան մը կը խօսի՞ անոնց որ ոչ իրենց փառաւոր եկեղեցիներուն փառակազմ, արծաթապատ Աւետարաններէն կ'ազդուին, ոչ ալ այլազան քշոցներէն... Հայը Հայ պահելու համար:

Մանաւանդ անոնց որ դեռ երէկ հեռացան այդ արիւնազանգ աշխարհէն:

ՎԱՀԷ

Ցուցադրութիւններ Մոսկուայէն

Երէկուան թերթերը յուսատու լուրեր կը հաղորդէին Մոսկուայի բանակցութեանց մասին: Մասնաւորապէս լաւատես կ'երեւան Փարիզի մէջ, գոհացուցիչ ելք մը սպասելով:

Երէկ հաւանական կը համարուէր նոր տեսակցութիւն մը Մոլոթովի, նոյնիսկ Սթալինի հետ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, դեռ դժուարութիւններ կրնան ծագիլ, բայց վերջնական ելքը պիտի ըլլայ դրական: Հակառակ խիստ գաղտնապահութեան, որոշ տեղեկութիւններ հասած են Փարիզ, որոնք երկու կարեւոր իրողութիւններ կը յայտնեն:

Առաջին՝ պատերազմի դադարումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Ռուսերու հետ բանակցութիւնները կատարուած են փոխադարձ բարեկրթութեան մթնոլորտի մը մէջ: Երբեք բուռն բառեր չեն գործածուած: Ոչ ձեռքերը սեղանին զարնուած են, ոչ ալ առնել - քալելու տեսարաններ պարզուած են, ինչպէս կը հաւաստէ «Տէյլի Մէյլ»ի դիւանագիտական խմբագիրը:

Երկրորդ մխիթարական երեւոյթը այն է որ, կարելի եղած է որոշ համաձայնութեան մը յանգիլ, հետեւեալ հիման վրայ, — վերահաստատել այն գոյավիճակը որ կար չորս արտաքին նախարարներու վերջին ժողովէն առաջ եւ վերսկսիլ բանակցութիւնները, քննելու համար գերմանական հարցը ամբողջութեամբ: Այդ գոյավիճակը վերահաստատելու համար, Ռուսերը տրամադիր են վերցնելու Պերլինի պաշարումը, իսկ արեւմտեան պետութիւններն ալ պիտի հաւանին խորհրդային մարքը ընդունիլ իբրեւ միակ օրինական դրամը Պերլինի համար:

Բայց Ռուսերը ուրիշ զիջում մը եւս կը պահանջեն, — չգործադրել Լոնտոնի որոշումները՝ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կառավարութիւն մը հաստատելու մասին: Արեւմտեան Դաշնակիցները կը դժկամակին ընդունիլ այս պայմանը, մանաւանդ որ աշխատանքները բաւական յառաջ տարուած են արդէն:

Իրազեկներ կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել եւ այս դժուարութիւնն ալ հարթել, օր առաջ ժողովի հրաւիրելու համար Չորս Մեծերը:

«Ֆրանսան ուրիշին ողորմութեամբ կ'ապրի»

« ԽՆԴԻՐ Է ԹԷ ՏԱԿԱՒԻՆ ՕՐԱՎԱՐՁ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱ՞ՆՔ »

Ելմտական նախարարը, Պ. Փոլ Ռէնօ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ հինգշաբթի գիշեր, պարզելով երկրին տնտեսական վիճակը: Իրականին մէջ շատ ծանր ազդարարութիւն մըն էր որ կ'ուղղուէր ժողովուրդին: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը. —

« Բոլորս ալ միեւնոյն նաւը նստած ենք, հարուստ թէ աղքատ: Միասին պիտի փրկուինք կամ միասին պիտի կորսուինք, որովհետեւ միեւնոյն վտանգը կը սպառնայ բոլորիս: Շատ ծանր է վտանգը: Դուք տակաւին չէք հասկնար թէ որքան ծանր է: Զսպասենք որ աղէտըմեզմէ քանի մը քսանթիմեթր հեռու ըլլայ մեր աչքերը բանալու համար: Զկարծենք թէ միշտ կարելի է գլխուն ճարը նայիլ, երբ տագնապը պայթի: Մենք հաւատք ունինք մեր ձեռնարկին յաջողութեան վրայ: Եւ պիտի յաջողինք, եթէ վճռենք դէպքերը կանխել, զանոնք վարել եւ ոչ թէ անոնց ենթարկուիլ: Մենք շատ սուղ վճարեցինք, սորվելու համար թէ մետասաներորդ ժամու վերակազմութիւնները ինչպէս Մառնի յաղթանակը մեր ուզած ժամուն չեն գար: 1948ի այս Օգոստոսին Ֆրանսան չի կրնար սպասել: Հարկ է շարժիլ, քանի աղէտը չէ պայթած: Ի՞նչ աղէտ, պիտի ըսէք:

« Լսեցէք ուրեմն. ճշմարտութիւնն այն է որ իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, երեք տարիէ ի վեր, հակառակ բոլոր ճիգերուն, Ֆրանսան կրցաւ ապրիլ միայն ուրիշին ողորմութեամբ: Մեր անցեալին ամէնէն սեւ օրերուն երբեք այսպիսի բան չէր պատահած: Ես Ազգ. ժողովին առջեւ պարզեցի իրողութիւններ եւ թուանշաններ որոնք ոչ մէկուն կողմէ հերքուեցան: Բայց ատիկա չի բաւեր: Անհրաժեշտ է տրամաբանական եզրակացութիւնը հանել:

« Արդ, եթէ Ֆրանսացիները չըմբռնեն այն եղերական կացութիւնը ուր իյնած են եւ չդիմադրաւեն զայն, վարձու աշխատաւորներու մէկ մեծ մասը գործադրկութեան պիտի մատնուի, իբրեւ հետեւանք նախանիւթերու եւ ածուխի չգոյութեան, այն օրը որ Ամերիկան դադրեցնէ զանոնք պարգեւել մեզի: Եւ այդ օրը շատ չուշ պիտի գայ: Այսօր ովկիանոսին միւս ափէն մեզի եկած վճռողի օգնութիւնը գրեթէ ամբողջովին կը գործածուի մեր ամէնօրեայ պէտքերուն, մարդիկը թէ մեքենաները կերակրելու համար: Անօթի մարդուն տրուած հացի փշրանքն է այդ: Եւ այս օգնութիւնն ալ պիտի դադրի, առ առաւելն չորս տարիէն: Այն ատեն, պիտի կրնա՞նք տնտեսական անկախ կեանք մը վարել, առանց օգնութեան, առանց ողորմութեան: Պիտի կրնա՞նք քալել ոտանց անթացուպերու »:

ԱՒԵԼԻ ԱՐՏԱԴՐԵԼ ԿԱՄ ԿՈՐՍՄԱՆԻԼ

Այս մռայլ պատկերէն վերջ, նախարարը շեշտեց թէ փրկութեան միակ միջոցն է աւելի արտադրել, աժան արտադրել, աւելի արտածելու եւ պակաս ներածելու համար: «Համաձայն վերջերս կատարուած ուսումնասիրութեան մը, մինչ Ֆրանսացի գիւղացին հինգ հոգի կը սնուցանէ, գերման գիւղացին կը կերակրէ եօթը հոգի, Պելժը՝ 10ը, Ամերիկացին՝ 13, Անգլիացին՝ 17: Ես իբրեւ օրինակ յիշեցի անգլիացի ժողովուրդը, որ յաղթանակին յաջորդ օրն իսկ վճռեց — արտածել կամ մեռնիլ:

« Աշխատավարձի եւ գիներու խնդիրէն շատ աւելի կարեւոր հարց մը կայ մեր առջեւ, — տակաւին աշխատավարձ պիտի ունենա՞նք: Երկրի մը մէջ ուր, տարիներէ ի վեր, դրամը անկայուն է եւ որուն գնելու կարողութիւնը անդադար պակսեցաւ, ուրիշ յոյս չկայ բացի իրականութենէն, իրական արտադրութենէն: Օրինակ մը.— 40 միլիոն բնակիչ ունի Ֆրանսան: Ենթադրենք թէ կօշիկի գործարանները կ'արտադրեն միայն տարեկան 20 միլիոն զոյգ: Ուրեմն երկու Ֆրանսացիէն մէկը կօշիկ պիտի չունենայ: Եւ եթէ, մէկ օրէն միւսը աշխատավարձքերը տասնապատկուին, հարիւրապատկուին, դարձեալ երկու Ֆրանսացիէն մէկը կօշիկ պիտի չունենայ: Միակ տարբերութիւնը այն է որ գինը բազմապատկուած պիտի ըլլայ: Մեր բանուորները, պաշտօնեաները, պաշտօնատարները այնքան ուշիմ են որ չեն կրնար չհասկնալ թէ այն օրը որ շաբաթական 100.000 ֆրանք ստանան, սուղի օր մը պիտի ըլլայ իրենց համար»:

Եզրակացնելով, նախարարը յիշեցուց թէ գիւրաւ պիտի չկտրենք այս տաժանելի ճամբան, թէ բազմաթիւ փոթորիկներ պիտի պայթին, հետեւաբար պարտաւոր ենք ձեռք ձեռքի տալ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԹԵՐԼԻՆԸ, որ 1010 ֆրանք էր անցեալ չորեքշաբթի, սեւ շուկային մէջ, 1040ի բարձրացաւ առջի օր: Զրոյց կը շրջի թէ պիտի արտօնուի ազատ վաճառումը, (պաշտօնական գինն է 864 ֆրանք):

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Ե.

Սակայն նոյնն է նաեւ «Հայրենիքի» հարցին մէջ, որ նիւթեղէն անօթն է հոգեղէն գանձի՝ Ազգութեան :

Այս երկուքը մի են եւ անբաժան, գրեթէ նոյնացած իրարու :

Ինքնարժէք մեծութիւն մըն է նաեւ Հայրենիքը, նոյնքան յաւիտենական, որքան ինքը ազգը:

Այս չէ, սակայն, բոլշեւիզմի ըմբռնումը Հայրենիքի մասին:

Բոլշեւիզմը նաեւ հայրենիքի մէջ իբրեւ գաղափար եւ խորհուրդ՝ կը տեսնէ ասժամանակեայ երեւոյթ մը, ծնունդ պատմական որոշ պայմաններու :

Այս պայմաններու անհետացումով՝ ընկերվարութեան յաղթանակով դրամատիրութեան վրայ՝ ընդմիշտ պիտի անհետին ոչ միայն ազգերը, այլեւ անոնց հայրենիքները, եւ պիտի ստեղծուի միակերպ ու միադաւան մէկ մարդկութիւն՝ աշխարհածաւալ մէկ եւ ընդհանրական հայրենիքով :

Եւ ճիշդ այդ պատճառով, այս միակ ու գերագոյն նպատակը նկատի առնելով, բոլոր մասնակի խնդիրները՝ ազգի մը, հայրենիքի մը դատը պէտք է ստորադասել ընդհանուր շարժման, պէտք է զոհ բերել այս շարժման շահերուն.

« Դեմոկրատիայի մասնակի պահանջները — կ'ուսուցանէր Լենին,— եւ անոնց կարգին նաեւ ինքնորոշման պահանջը, բացարձակ (ապսոլիւթ) չէ, այլ մասնիկն է համադեմոկրատական (այժմ համըկոմունարական) համաշխարհային շարժման: Հնարաւոր է, որ որոշ ու առանձնակի դէպքերու մէջ մասնիկը հակասէ ամբողջին, այդ պարագային մասնիկը պէտք է մերժել. Եւրոպայի քանի մը մեծ ու մեծագոյն ժողովուրդներու ազատագրումը պէտք է վեր դասել՝ փոքր ազգութեանց ազատագրման շահերէն: Մասնաւորի շահերը պէտք է ստորադասել ընդհանուրի շահերուն» (Լենին — «Ամբողջական գործեր», հ. XIX, 1921, Մոսկուա, էջ 204—205 եւ 257—258):

Իր ուսուցչի այս պատգամը մեկնաբանելով՝ Ստալին կը հասկցնէր, որ բոլշեւիզմը, ազգերու ինքնորոշման (ջատագով) հանդիսանալով, ոչ թէ սկզբունք կը պաշտպանէ — «ձեւական տեսակէտ» եւ «վերացական իրաւունք» — այլ որոշակի քաղաքականութիւն կը տանի ...

Բոլշեւիզմը լոկ այն ազգային շարժումները կը պաշտպանէ, որոնք նպաստաւոր են «յեղափոխական շարժման — ընդհանուր եւ համաշխարհային («Յ.») — շահերուն», այլապէս զանոնք կը մերժէ ...

Քիչ մը կանգ առնենք ուսուցչի եւ իր աշակերտի այս տողերուն վրայ, որովհետեւ անոնց տակ, ինչպէս ըսինք, թաղնուած կը մնայ նաեւ Հայկ. Դատը :

Սակայն նախապէս երկու խօսք — սկզբունքի մը առիթով :

Լենին կը յայտնէ, որ «մեծ ու մեծագոյն ժողովուրդներու ազատագրումը պէտք է վեր դասել փոքր ազգութեանց ազատագրման շահերէն» :

Ինչպէս կը տեսնէք, ազատագրման հարցին մէջ վերին դատաւորը սկզբունքը չէ, այլ՝ քանակը :

Ազատագրման հարցին մէջ փոքրը պէտք է զոհաբերել մեծին, տկարը՝ զօրաւորին, անպաշտպանը՝ պաշտպանուածին :

Այս սահմռկեցուցիչ անբարոյութիւնը կը քարոզուի երկրի մը մէջ, ուր ապրած ու ստեղծագործած է Տօսթոեւսկիյ եւ ուր Իւան Քարամազով կ'ըսէ («Եղբայր Քարամազովներու մէջ) .—

« Գերագոյն ներդաշնակութենէն իսպառ կը հրաժարիմ։ Անիկա չարժեր անգամ կաթիլ մը արցունքիկը տառապած մանուկի» :

Եթէ մեր երազած ներդաշնակ, խաղաղ, բարգաւաճ, արդար եւ իրաւահաւասար աշխարհը պիտի գայ ուրիշներու զրկանքին եւ տառապանքին գնով. պիտի գայ մեզմէ անգամ անմեղ մանուկի մը կաթիլ մը արցունքիկը (ոչ իսկ արցունքը) պահանջելով՝ նման աշխարհ մը մեզի պէտք չէ...

Եւ Իւան Քարամազով Աստուծոյ կը վերադարձնէ իր տոմսը, որով արտօնուած էր այդ ներդաշնակ աշխարհը մտնելու ..

Այս երկրին մէջ է ահա, ուր յանուն ընկերվարութեան, յանուն գալիք ներդաշնակ աշխարհի բաց երեսով կը քարոզուի՝ մեծ ու մեծագոյն ժողովուրդներուն զոհ բերել փոքր ու անպաշտպան ազգերը...

Բայց դառնանք գործնականին :

Ինչո՞ւ Լենին կը յորդորէր փոքրերը զոհել մեծերուն եւ մեծագոյններուն :

Արեւելքի — աւելի ճիշդը՝ Թուրքիայ — օժանդակութեան պէտք ունենալով իր մղած պայքարի մէջ «դրամատիրական Արեւմուտք»ի դէմ՝ Լենին կը յորդորէր ազգային ոչ մէկ խնդիր չյարուցանել Արեւելքի, ճիշդը՝ Թուրքիոյ մէջ :

Լենինի թելադրանքին առիթով՝ բոլշեւիկ Բ. Բորեան կը նկատէ .

« Այս հիմնական ըմբռնումներու (այսինքն՝ Լենինի վերի թելադրանքին — «Յ.») լոյսին տակ հասկնալի կը դառնայ խորհրդային քաղաքականութիւնը Հայկական Հարցի մէջ. այդ քաղաքականութեամբ ոչ թէ բաղձանքները անջատ ազգի մը եւ իր շահերը — տուեալ պարագային ոչ թէ շահերը հայ ժողովուրդի — այլ համաշխարհային յեղափոխութեան եւ համայն բանուորութեան յաղթանակի շահերը իբրեւ ուղեցոյց աստղ պէտք է հանդիսանան յեղափոխութեան նաւապետին համար» (Բ. Բորեան — «Արմենիա», հ. Բ., Մոսկուա, 1929, էջ 264):

Ինչպէս տեսանք, տառը տառին ճիշդ նոյնը կը թելադրէր նաեւ Ստալին :

(Խմբագրական՝ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Ժընեւի ուսանողական համագումարին առթիւ

Մեր սպասածէն աւելի՝ գրեթէ ոչինչ: Ոչ ալ յուսախաբութիւններ:

Մասնակցեցանք Ժընեւի Ուսանողական Միջազգային համագումարին, համեստ առաջադրութեամբ փունջով մը միայն: Առանց տոնքիշօթական իրարանցումի:

Նոյնիսկ առանց մեր տարիքին համար ներելի չափազանցուած լաւատեսութեան :

Գիտէինք թէ ժամանակին, աւելի յուսադրիչ պայմաններու մէջ, այդ նոյն քաղաքի շատ աւելի լայն տարողութեամբ համագումարներուն եւ ժողովներուն մէջ ի՛նչ կարելի եղած էր իրագործել :

Գիտէինք թէ ինչ կարելիութիւններ պիտի ստեղծուէին մեզի համար:

Կարեւորը մեր ներկայութիւնն էր: Արտասահմանի հայկական իր ազգային դիմագիծը պահած միատարր ամբողջութեան մը գոյութեան դրական մէկ փաստը տալ: Միեւնոյն ատեն, փորձել, այդ 15 օրուան կարճ ժամանակամիջոցին, ծանօթացնելու հայ ժողովուրդը, հայկ. մշակոյթը ու պատմութիւնը օտար ազգերու ապագայ վարիչներուն :

Եւ այս, ժողովներու ընթացքին, յարմար ելոյթներով: Առանց ճապաղութեան, «խօսքս տեղաւորեմ»ի ճիգին: Մնալով միշտ նիստերու եւ նիւթերու մթնոլորտին մէջ: Նաեւ, անձնական մտերմիկ խօսակցութիւններու ժամանակ : Առիթը չէր պակսեր: Միշտ խումբով էինք :

Մեր կարողութիւններու թելադրած բոլոր միջոցները ի գործ դրուեցան, գլուխ հանելու համար մեզի սահմանուած պարտականութիւնը :

Ոմանք կը ճանչնային մեզ.— առաւել կամ նուազ չափով. Ուրիշներ մշուշապատ գաղափար մը միայն ունէին: Տակաւին ուրիշներ...—«Կարծեմ Հայերը լաւ առեւտրականներ են»...

Զգացի թէ յանցաւոր ենք: Յանցաւոր ենք մենք, հասնող սերունդը: Յանցաւոր էք նաեւ դուք, երէցներդ :

Չեմ գիտեր թէ ինչ աշխատանք կը տարուի օտար հանրային կարծիքը տեղեակ պահելու, չեմ ըսեր Հայկական Դատի, բայց գոնէ հայ ժողովուրդի մասին: Ի՞նչ հետաքրքրութիւն կը ստեղծուի մեզի հանդէպ: Բայց իրականութիւնը մէջտեղն է: Շատ քիչ, եւ յաճախ շատ սխալ ճանչցուած ենք: Մանաւանդ օտար նոր սերունդին մօտ, որուն ընտրանին իսկ, հազիւ աղօտ ծանօթութիւններ ունի մեր մասին :

Չեմ չափազանցեր այս վիճակին ողբերգութիւնը: Բայց կարելի չէ ժխտել համատարած ապիկարութիւնը: Թերեւս մտածողներ կան,— «Ուրիշը մեզ ճանչցեր է թէ ոչ, իրականութենէն մազ չի փոխուիր»: Մինչդեռ ամէն օր կը տեսնենք թէ հանրային կարծիքը ինչքան ծանր կը կշռէ կառավարութեանց գործունէութեան վրայ: Անշուշտ մեր Դատն ալ, եթէ օր մը արծարծուի, իր լուծումը պիտի գտնէ միջազգային սեղաններու շուրջ: Ուրեմն բնական չէ՞ որ տարրական աշխատանք մը կատարուի օտար հանրային կարծիքը արթուն պահելու համար: Այլապէս մեր արդար իրաւունքները պիտի թաղուին մոռացութեան մէջ, ժամանակի ընթացքին :

Այս ուղղութեամբ, որոշ չափով դրական փորձեր եղած են: Հազուադէպ է գտնել, օրինակ 45ը անցած Ֆրանսացի մը որ «չյիշէ» Հայկական Հարցը, գոնէ ջարդերը: Բայց որքան փոշի նստած, 25 տարուան ընթացքին, մեր հարցին վրայ:

Իսկ օտար հասնող սերունդնե՞րը... Ինչպէս ըսի, գրեթէ ոչինչ գիտեն: 25 տարի ալ, եւ արդէն մեր հարցը հեռաւոր յիշատակ մը պիտի դառնայ միջազգային կարծիքին համար:

Ի՞նչ կ'ընենք առաջքը առնելու համար ...

Ժընեւի մէջ Նորվեկիացի ներկայացուցիչ մը, Աւստրիացի կամ Հոլանտացի պատգամաւոր մը, սիրով տպագրութեամբ պրակներ կը բաժնէին մեզի, իրենց երկրին վրայ.— Ի՞նչ ունէինք: Անկասկած ոչ այնքան, որքան մենք :

Կ'ըմբռնեմ այն բոլոր ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները որոնք կրնան արգելք հանդիսանալ այդպիսի աշխատանքի մը: Բայց այդ դժուարութիւնները չեն որ կրաւորական դիրքի մը պիտի մատնեն մեզ :

Այսօր դժուար կը ճարուին հայերէնէ Ֆրանսերէնի թարգմանուած գրական արժէքաւոր գործեր, հետաքրքրական ձեւով խմբագրուած պատմական ամփոփումներ, օտար զանազան լեզուներով: Երբեմն ալ հրապարակային դասախօսութիւններ:

Քանի մը տարի առաջ, Ամերիկայի մէջ այդ ուղղութեամբ եղան փորձեր,— բայց կէս ճամբան մնացին: Հոս ալ, քանի մը ամիս առաջ, Սորպոնի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան փառատօնը: Նպատակը յայտնի էր: Բայց... մատի վրայ կը համրուէին օտարները, այն ալ միայն բեմին վրայ: Պատուոյ հիւրեր: Իսկ սրահը, Հայեր. ընդհանրապէս 40ը անց: Աթոռներու հազիւ քառորդը գրաւուած էր: Անտարբերութիւն Հայուն կողմէ, անտարբերութիւն օտարին կողմէ:

Աշխատիլ պէտք է: Հետեւողական, ծրագրուած աշխատանք: Պէտք է ապացուցանել թէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութիւնը կը կազմէ անքակտելի ամբողջութիւն մը: Թէ սփիւռքը իրականութիւն մըն է եւ իբրեւ այդպիսին ունի իր գործն ու պարտականութիւնները: Նաեւ իր արդար պահանջները: Հարկ է զգացնել այս բոլորը ուրիշին:

Ի՞նչ կ'ընէինք: Խարխափ մը մութին մէջ:

Յանցաւոր ենք: Նախ դուք, երէցներդ: Շատեր անձնատուր անըմբռնելի անտարբերութեան մը, կը տապլտկին անձնական գործերու մէջ, աւելորդ գտնելով ազգային հոգերը :

Ուրիշներ, կը գոհանան աժան քննադատութիւններ ուղղելով սրճարաններու մէջ, այս կամ այն ազգօգուտ ձեռնարկին դէմ, յաճախ անտեղեակ իրականութեան, երբեմն անպարկեշտ՝ մութ ծրագիրներէ մղուած:

Անոնք որ գործօն դեր մը ունին, կը մոռնան իրենց պարտականութիւնը, վնասակար եւ անհեթեթ ներքին պայքարներու մոլուցքին մէջ: Կիրքերէ բթացած միտքեր, չեն խնայեր ազգային ոչ մէկ սրբութեան: Եւ աղտոտ ճերմակեղէններ կը լուացուին օտարին առջեւ, փոխան շինիչ աշխատանքի :

Յանցաւոր՝ նաեւ մենք: Հասնող սերունդը :

Ուսանողներէն մէկ մասը քաշուած մասնագիտութիւններու փղոսկրեայ աշտարակին մէջ, [illegible] իբրեւ ատենի՝ ապագայի վկայականը, վարակուած է խոր անտարբերութեամբ: Կամ կ'ապաւինի ինքնախաբէութեան, ինքզինքը զերծ նկատելով ամէն պարտականութենէ: Իսկ վերջը.. դպրոցի մտահոգութիւնները իրենց տեղը պիտի տան կեանքի պայքարին: Ուրիշ մաս մը, քիչ մը աւելի գիտակից, սրտանց հետաքրքիր ազգային հարցերու, պատահական առիթներու կը սպասէ «բան մը» ընելու համար :

Ոչ — ուսանողներէն շատերը, արդէն կեանքի հնոցին մէջ նետուած, հազիւ թէ կը գիտակցին իրենց հայութեան: Օրուան հաց... փոքրիկ շուկայ.... միջավայրի անպատեհութիւններ անշուշտ: Եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ հաճոյք :

Եւ այլասերում: Երբեմն ուրացում: Շատ հեռու չէ:— Քանի մը ամիս առաջ, ուսանողական միջազգային հաւաքոյթի մը կը հանդիպիմ երիտասարդի մը զոր արդէն տեսած էի հայկական շրջանակի մէջ : Կը մօտենամ: Ֆրանսերէն կը խօսինք անշուշտ: Իրաւաբանութեան ուսանող է:

— Ներողութիւն, Հա՞յ էք : — Ոչ :

— Ճիշդ Հայու դիմագիծ ունիք:

— Յոյն եմ: Մեծ մայրս Հայ եղած է:

— Ձեզ տեսած եմ հայկական հանդէսի մը մէջ :

Վերջապէս խոստովանութիւն: Հայ է, բայց պէտք չկայ այդ մանրամասնութիւնը զգացնել, օտար երկսեռ հասարակութեան ... Ստորադասութեան հոգեվիճակ (complexe d'inferiorité):

Կը բաղդատեմ իր ընթացքը Արեւելքէն եկած ընկերներէս մէկուն այդ սրահին մէջ ունեցած մէկ ելոյթին հետ: Թուրք ուսանող մը, Թուրքիոյ մասին դասախօսութիւն կ'ընէ: Ի միջի այլոց, կը պարզէ փոքրամասնութիւններու հանդէպ շարունակուած «գուրգուրանքը» : Ընկերս, հակառակ իր կոտրտուած Ֆրանսերէնին, ընդվզումի ուժը որպէս նեցուկ, տեղին պատասխան մը կուտայ: Ետքը, ներկաներէն շատերը իր քով կուգան աւելի լայն տեղեկութիւններ ստանալու համար :

Եւ անգիտակցութիւն: Նոր սերունդը, ընդհանրապէս շատ քիչ բան գիտէ մեր պատմութեան, այսինքն մեր դատի հիմնական տուեալներու մասին: Արդ, այս պայմաններու մէջ, միջազգային գետնի վրայ տարուելիքայն աշխատանքը զոր մատնանշեցի, աւելի հրատապ բնոյթ մը չ՞ստանար ներքին գետնի վրայ: Նոյնքան ան-

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԻՆԸ ԱՒԵԼԻ ԲԱ՞ՐՁՐ Է

Միացեալ Ազգերու Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդին Մարդկային Իրաւունքներու Յանձնաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ Ժընեւի, Խ. Միութեան պատուիրակը Պրօֆ. Պաւլով, յայտարարեց թէ միայն Խ. Միութեան մէջ է, որ կիները կատարեալ հաւասարութիւն կը վայելեն այր մարդոց հետ: «Խ. Միութեան մէջ կիները իրենց ապրուստին չեն զրկուիր երբ զաւակ կ՚ունենան: Այն հին կարծիքը թէ կիները պիտի հետաքրքրուին միայն «խոհանոցով, զաւակներով եւ եկեղեցիով, փաչականութենէ մնացած գաղափար մըն է»: Սպանիոյ, Հարաւ. Ամերիկայի, մինչեւ իսկ Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ կիները միեւնոյն իրաւունքները չեն վայելեր, ի՛նչ որ այրերը: Յետոյ ըսաւ թէ փոքրաթիւ են այն բրիտանացի եւ ամերիկացի կիները որոնք քաղաքական կեանքի մէջ գործօն դեր ունին, բաղդատմամբ Խ. Միութեան, որ շատ աւելի կին երեսփոխաններ ունի քան միւս երկիրները:

Յետոյ յայտարարեց թէ Թուրքիոյ մէջ 6 միլիոնէն աւելի կիներ կարդալ – գրել չեն գիտեր եւ միայն 670.000 կիներ կրնան գրել կարդալ: Հնդկաստանի մէջ իգական սեռին 2 առ հարիւրը կրնայ կարդալ, իսկ Նիկերիոյ մէջ միայն հարիւրէն մէկը:

: Խ. Միութեան ոչ անգրագէտ կին, ոչ ալ գրագէտ այր կայ: Արհեստաւորներու 22 %ը կիներ են: 1917էն 1947 իգական սեռին պատկանող կին ուսանողներու թիւր տասն անգամ աւելցած է: Այսօր ուսանողներուն 39 %ը իգական սեռին կը պատկանին, ինչպէս 40 %ը արհեստագիտական դպրոցներուն մէջ: Ցարական վարչաձեւին տակ ընդամէնը 2000 կին բժիշկներ կային Ռուսիոյ մէջ: Այսօր այդ թիւը բազմապատկուած է: Մինչեւ իսկ յետամնաց Ղըրկըզ հանրապետութեան մէջ մեծ թիւով կիներ կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն »:

Գ. Պաւլով խոստովանեցաւ թէ իր երկիրը ետ մնացած է բաղդատմամբ դրամատիրական երկիրներուն, «որովհետեւ տակաւին շատ բան կայ ընելիք ցարական վարչաձեւէն վերջ»: Բայց երկար նկարագրութեամբ մը պարզեց այն առաւելութիւնները զորս կը վայելեն Խ. Միութեան մէջ կիները, թէ աշխատանքի մէջ եւ թէ մայրութեան շրջանին: Ասոր ընդդիմախօսեց Բրիտանիոյ պատուիրակը՝ Գ. Մօրկըն, ըսելով թէ որոշ երկիրներու մէջ այր մարդիկ բաւարար չափով կը շահին, ինչ որ հնարաւորութիւն կուտայ որ իրենց կիները տունը մնան: Իսկ Աւստրալիոյ պատուիրակը հարցուց.— Խ. Միութեան մէջ կրադիրները յաճախ կը գրեն թէ տղոց համար բաւարար դպրոցներ չկան, ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ որ անգրագիտութիւնը անհետացած է 1917էն ի վեր »:

հրաժեշտ չէ՞ այս ուղղութեամբ ալ աշխատիլ: Ծանօթացնել Հայը Հայուն... Ինչ որ կ՚իրագործուի այս նպատակով, անբաւարար է: Ախտաճանաչութեան համեստ փորձ մըն է որ կ՚ընեմ: Միջոցներու մասին պիտի չծանրանամ: Կան շատ աւելի իրազեկ կազմակերպութիւններ ու անձեր, որոնք կրնան մտածել եւ պէտք եղածը կատարել կամ թելադրել:

Բայց անհրաժեշտ է սահեղծել դեռին, պայքարիլ օտար միջավայրին դէմ, մեղմացնելով անոր աղդեցութիւնը, որպէսզի սերմնացանը տայ իր բերքը:

ԱՐՇԻՐ ՈՒԼՈՒՊԷՅԵԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նոր վերջացաւ Անկլիքան եկեղեցւոյ համաժողովը, Լէմպէթի մէջ: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւն մը կը հրաւիրէ աշխարհի բոլոր անկլիքան եկեղեցիները «անվախ վկաներ դառնալ քաղաքական, ընկեր. եւ տնտեսական անիրաւութեանց դէմ», եւ ընդդէմ մարքսեան համայնավարութեան:

Շրջաբերական նամակի մը մէջ աշխարհի բոլոր Անկլիքան եպիսկոպոսները կը յայտարարեն իրենց նոր հաւատքը՝ մարդկային իրաւունքներու եւ տնտեսական արդարութեան մասին: Այս շրջաբերականը որ արդիւնքն է հինգ շաբաթներու վիճաբանութեան եւ 326 եպիսկոպոսներու կարծիքներու փոխանակութեան, պիտի կարդացուի բոլոր Անկլիքան եկեղեցիներու մէջ՝ Հոկտեմբեր 10ին:

Համագումարին կը մասնակցէին 66 բողոքական եպիսկոպոսներ՝ Միաց. Նահանգներէն: Ութերորդ համագումարն է այս: Առաջինը տեղի ունեցած է 1867ին:

Շրջաբերականը կարելի է բաժնել երկու գլխաւոր մասերու «Աստուած՝ իր աշխարհին մէջ», եւ «Աստուած՝ իր եկեղեցիին մէջ»: Առաջինը կը պարզէ եկեղեցիին դերն ու դիրքը՝ աշխարհիկ հարցերու մէջ, իսկ երկրորդը՝ եկեղեցիէն ներս առնուած որոշումներուն ամփոփումն է:

Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, Տօքթ. Ֆիշըր, յայտարարեց աւելի քան հարիւր անգլիացի եւ օտար թղթակիցներու առջեւ.—

« Մարքսեան համայնավարութեան անաստուածութիւն քարոզող նոր սպառնալիքը» ժխտելով հանդերձ, թէ շրջաբերականը եւ թէ առնուած որոշումները բացատութիւն մը կ՚ընեն համայնավարութեան փիլիսոփայութեան համար:

« Քրիստոնեաները չեն կրնար ժխտել որ արեւելքի թէ արեւմուտքի մէջ, համայնավարութիւնը բազմութիւններու մտքին մէջ արթնցուցած է հետաքրքրութիւն մը, թէեւ անոնք համաձայն չեն համայնավար անաստուածութեան եւ անիրաւութեան: Համագումարը, թէեւ կ՚ընդունի թէ շատ մը երկիրներու մէջ կան համայնավարներ, որոնք հաւատացեալ քրիստոնեաներ են, բայց եւ այնպէս կը յայտարարէ թէ մարքսեան համայնավարութիւնը հակառակ է քրիստոնէական հաւատքին: Համագումարը կ՚ընդունի թէ ինչպէս որեւէ պետութիւն իրաւունք ունի անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու ներքին կարգն ու խաղաղութիւնը պահպանելու համար, եկեղեցին ալ իր կողմէ պարտք կը համարի ընդդիմանալ մարքսեան համայնավարութեան որեւէ սպառնալիքի: Եկեղեցին միշտ եւ ամէն տեղ պէտք է անվախ վկայ մը ըլլայ քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական անարդարութեան դէմ» :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մէջ Յուլիս 14ին մեռած է ընկեր Ղուկաս Ա. Ղուկասեան (Թիլիսցի): 1904ին մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ: Իր ուսումը ստացած է Այնթապի Աթէնական եւ Ամերիկեան քոլէճին մէջ: Պոլսոյ մէջ, ուր կը հետեւէր երկրաչափական համալսարանին, ձերբակալուած է եւ աքսորուած Իզմիր: 1921էն ի վեր հաստատուած էր Հալէպ: Իր ջանքերով է որ շինուած է Աֆրինի Ս. Նշան եկեղեցին: Հանգուցեալը եղած է նաեւ ջերմ համակիր Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ զոհ գացած է հրէական հրոսախումբերու կողմէ արձակուած ռումբի մը սկաուտ առաջնորդ՝ Փարամազ Տէր Ղազարեան: Ծնած էր 1920ին Գոնիա եւ նախնական կրթութիւնը առած Հալէպի Յիսուսեան Միաբանութեան Հայրերու մօտ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ արկածի մը զոհ գացած է Յարութիւն Մահսերէճեան, հնչակեան: Ինչպէս կը գրէ «Լը Ժուռ» (28 Յուլիս, Նախապէս կը կարծուէր թէ եղածը հաշուեյարդար մըն է քաղաքական թշնամիներու միջեւ: Մինչդեռ ոստիկանութիւնը հաստատած է որ արկած է: Զոհը երբ ժողովի կ՚երթար կը հանդիպի իր երկու ընկերներուն, Աւետիս Տէրմէրտեանի եւ Պօղոս Պալապանեանի, եւ կանգ կ՚առնէ անոնց ցոյց տալու համար վերջերս ձեռք անցուցած ատրճանակ մը: Դժբախտաբար զէնքը յանկարծ կը պարպուի, երբ ընկերներէն մէկը ատրճանակը կը քննէր, եւ փամփուշտներէն մին մահացու կերպով կը վիրաւորէ Մահսերէճեանը: Երկու վկաները ձերբակալուած են, իբրեւ մեղսակից:

Դարձեալ Պէյրութի մէջ վառելանիւթով լեցուած տակառի մը յանկարծական պայթումին զոհ գացած է ընկ. Ուրֆացի Յարութիւն Թուֆուլեան – Խրիմեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Օգոստոս.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 15ին Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ, պայծառ արեւով մը: Առաւօտէն սկսեալ բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայկական երգեր:

Օրուան նախագահ Ս. Տէր Նազարէթեան հանդէսը բացաւ քանի մը խօսքով: Նորակազմ « Խատիսեան » նուագախումբը հնչեցուց « Մարսէյեէզ»ը եւ «Մշակ բանուոր»ը:

Արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ, օրուան բանախօսը Յ. Միլտոնեան պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան աշխատանքըզաղութներու կազմակերպութեան եւ նոր սերունդի փրկութեան համար: Ու թելադրեց հայրերու եւ մայրերու որ ջանք չխնայեն, հայկական ոգի ներշնչելու համար իրենց զաւակներուն:

Վեցէն տասը տարեկան տղաքներու խաղերը մեծ ոգեւորութիւն պատճառեցին: Նոր Սերունդի խումբը զաւեշտ մը ներկայացուց, «Ծօթանասունոց փեսացուն», շատ յաջող: Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ ուշ ատեն:

Շատ ապրիք, Նոր Սերունդի տղաքներ: Մենք հիներս կը խոստանանք ամէն աջակցութիւն, որպէսզի դուք պատրաստուիք իբրեւ լաւ Հայեր:

Մ. Խաչատուրեան

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԴ.

Երկու կողմէն ալ վար կ՚իջնային ձիերէն, բայց շատ մը ոտքի կանգնելով՝ սուրերը մերկացուցած դարձեալ կը յարձակէին իրարու վրայ: Սուրերը կը փշրուէին բախումի ուժգնութենէն. այն ատեն յարձակողները կը գրկէին զիրար եւ ակռաներով կը խածնէին իրարու միս, մինչեւ որ ուժասպառ գետին գլորէին:

Աշոտ Երկաթ կատաղի վագրի պէս կը կռուէր բայց հետզհետէ վհատութիւնը կը պաշարէր իր հոգին: Կը տեսնէր, թէ ինչպէս անխնայ կը ջարդուէին իր զինուորները, իսկ մէկ մասը, ճեղքելով թշնամի գիծերը, փախուստ կը դիմէր:

Աշոտ Երկաթ անզիտակցաբար ինք ալ կը քշուէր հոսանքէն. յանկարծ աչքին կը զարնէ Հեղինէն, որ խումբ մը թշնամիներէ շրջապատուած՝ հերոսաբար կը պաշտպանէր ինքզինք: Հագիւ կը շարժէին ձեռքերը: Աշոտ Երկաթ գրոհ կուտայ դէպի այն կողմ ու կը մտնէ կռուողներուն մէջ: Հեղինէն կը նկատէ զայն եւ կը գոչէ.

— Հեռու, թագաւոր, հեռու զաւաճաններէն, որոնք քու արեանդ են կարօտ:

— Որսը իր ոտքով կուգայ. լաւ է, կը կանչէ ձայն մը եւ նիզակը շեշտակի կ՚ուղղէ Աշոտ Երկաթի կուրծքին:

Հեղինէն սարսափով կը նայի, կը մօտենայ եւ սուրի հարուածով մը երկու կէս կ՚ընէ նիզակը:

— Փախիր, Հեղինէ. թող որ հաշիւս վերջացնեմ այս մարդուն հետ, կը գոռայ Աշոտ Երկաթ եւ կը վազէ իր ախոյեանին վրայ:

Անոնց սուրերը իրարու կը հանդիպին. կայծեր կը թռչին հարուածին ուժգնութենէն. կռուողները ետ ետ կ՚երթան եւ դարձեալ կը յարձակին:

— Իմ ձեռքովս պիտի մեռնիս, շահնշահ, կ՚ըսէ Երկաթի ախոյեանը դառն ժպիտով եւ կրկին կը յարձակի: Բայց հարուածը կը դպչի Աշոտ Երկաթի վահանին:

— Շատ մի աճապարեր, Աշոտ սպարապետ. շատ մի պարծենար քու յաղթութեամբ, կ՚ըսէ Աշոտ Երկաթ եւ իր ահագին սուրը բարձրացուցած՝ կ՚ուզէ մէկ զարկով ջախջախել հակառակորդին գլուխը:

Բայց հարուածը կը դպի անոր ձիուն, որ գետին կը գլորի, իր վրայէն նաեւ վար ձգելով Աշոտ սպարապետը:

— Անպիտան Երկաթ, կը մրմռայ այս վերջինը եւ կ՚ուզէ նորէն ձի հեծնել:

Աշոտ Երկաթ կը տեսնէ իր խումբին նուազիլը, եւ քայլ առ քայլ ետ կը նահանջէ: Հեղինէն ու Աստղիկը եւս նահանջելու վրայ էին, երբ նիզակի մը սուր ծայրը մխուեցաւ ուղղակի Աստղիկի սրտին մէջ: Անխօս՝ ձիէն վար գլորեցաւ դժբախտ աղջիկը: Մահը վայրկենական եղաւ:

Հեղինէ ճիչ մը արձակեց, ուզեց բռնել իր ընկերուհին, բայց արաբական գունդէն քանի մը զինուորներ շրջապատեցին զինք: Ինչպէս կ՚երեւար, հրամայուած չէր իրենց սպաննել Արծրունեաց օրիորդը. կ՚ուզէին կենդանի բռնել զայն:

Վրէժխնդրութեան սոսկալի բոցով լեցուեցան Հեղինէի աչքերը. զգաց որ այլեւս փրկութիւն չկայ իրեն ու պիտի իյնայ թշնամիին ձեռքը. որոշեց չյանձնուիլ ողջ վիճակի մէջ, եւ սուրով ջախջախեց իրեն մօտեցող զինուորի մը գլուխը: Ինկաւ զինուորը, բայց անոր տեղ ուրիշներ բուսան:

Յանկարծ ուսին վրայ զգաց սոսկալի ցաւ մը. մէկը կարծես մուրակով զարկաւ իրեն, բայց խառնաշփոթութեան մէջ մոռցաւ ամէն բան: Ուժգին մտրակեց ձին, որ ահագին ոստում մը ըրաւ, ոտքերուն տակ կոխկռտեց քանի մը հոգի եւ ապա առաջ սլացաւ մթութեան մէջ: Հեղինէ ամուր կպած էր ձիու թամբին եւ ինքն ալ չէր գիտեր, թէ ուր կ՚երթայ, ինչու կ՚երթայ: Ձին կը շարունակէր նետի պէս առաջ սուրալ, ուշադրութիւն չդարձնելով ոեւէ արգելքի. յանկարծ ոտքը զարնուեցաւ խոշոր քարի մը, եւ ինք իր վրայ կքեցաւ, գլխուն վրայէն վար գլորելով Հեղինէն: Խուլ հառաչանք մը արձակեց այս վերջինը եւ ձեռքը ուսին տարաւ. վիրաւորուած էր ուսէն եւ տաք արիւնը կը հոսէր բացուած վէրքէն:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Եւ ահա նոր տագնապ մը

Եմտական նախարարին ճառէն քանի մը վայրկեան առաջ, երեք արհեստակցական Միութիւններ որոնք հաւաքաբար կը ներկայացնեն 2.500.000 բանուորներ, պաշտօնական զեկոյցով մը յայտարարեցին թէ կը դադրեցնեն իրենց գործակցութիւնը կառավարութեան հետ : (Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ համայնավարներու ձեռքն է, սկիզբէն իսկ մերժած էր գործակցիլ նոր դահլիճին) :

Երեք միութիւններուն ամէնէն զօրաւորը, Բանուորական Ոյժ (F. O.) արդէն իսկ հրահանգ ուղղած է իր անդամներուն որ պատրաստ կենան, գործի ձեռնարկելու համար : Բոլոր արհեստակցական Միութեանց հաւաքական զեկոյցը կ'ըսէ·

— « Այս կառավարութիւնն ալ իր նախորդներուն պէս անկարող կ'երեւայ երկրին շահերուն համապատասխան քաղաքականութիւն մը վարելու, աշխատաւորներուն ապահովելով գնելու հաստատուն կարողութիւն մը որ գոհացնէ իրենց պէտքերը » :

Զեկոյցը մասնաւորապէս կը դանդատի թէ կառավարութիւնը յանձնառութիւններ ստանձնելով հողագործական – գործատիրական կազմակերպութեանց հետ, դուռ բացած կ'ըլլայ մասնաւորապէս գիներու նոր յաւելումներու որոնք շատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենան աշխատաւորներուն համար :

Խզելով իրենց գործակցութիւնը կառավարութեան հետ, երեք մեծ սէնտիքաները առանձին պիտի որոշեն իրենց դիրքը, յառաջիկայ շարժման ընթացքին : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ անոնք վերջին ազդարարութիւն մը պիտի ուղղեն կառավարութեան, գիները իջեցնելու համար : Եթէ գոհացում չստանան, այն ատեն անխուսափելի դառնելով աշխատավարձքի յաւելումը, պիտի պայքարին այդ ուղղութեամբ :

★ Նախարարական մասնաւոր յանձնախումբը աւջի օր զբաղեցաւ մասնաւորապէս հացի եւ կաթի գիներու քննութեամբ : Թէեւ որոշումը դաղտնի կը պահուի, բայց կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Սեպտեմբեր 1էն հացին գինը պիտի բարձրանայ 30—35 ֆրանքի : Կաթին արտադրութեան գինն ալ կը նախատեսուի լիտրը 24 ֆր., փոխանակ 15ի : Ուրեմն աւելի սուղ պիտի ծախուին կաթը, կարագը եւ պանիրը :

Անգլիա կ'ամբաստանէ Մոսկուան

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց Դանուբի խորհրդաժողովին առթիւ, ծանր մեղադրանքներ ուղղելով Խ. Միութեան դէմ : Յայտարարութեան ոճն ալ շատ խիստ է : Քանի մը օրինակներ .—

« Բացորոշ է որ խորհրդային պատուիրակութիւնը այդ համագումարին գացած է ոչ փոխադարձաբար գոհացուցիչ պայմանագիր մը քննելու, ոչ ալ գործադրելու համար արտաքին նախարարներու խորհուրդին ցուցմունքները : Ռուսիա բրտօրէն մէկդի նետած է արեւմտեան պետութեանց թելադրութիւնները : Երբեք այնքան բացորոշ կերպով յայտնուած չէր Դանուբեան դժբախտ ժողովուրդներու ստրկացումը խորհրդային աշխարհակալութեան ոլորտին մէջ : Խ. Միութիւնը մերժելով ընդունիլ այն յօդուածները որ կ'երաշխաւորեն առեւտուրի ճշմարիտ ազատութիւն մը, կ'ապացուցանէ թէ իր նպատակն է յօգուտ իրեն պահել ամէն առաւելութիւն, հակառակ իր արբանեակ պետութեանց ժողովուրդներու կամքին : Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Յունաստան, Իտալիա եւ Գերմանիա զրկուած են իրենց հինաւուրց իրաւունքներէն » :

Եզրակացնելով, յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգներուն համար ի զօրու կը մնան նախկին դաշնագիրները, մինչեւ որ վերջ գտնեն բոլոր շահակից պետութեանց համաձայնութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ կացութիւնը ծանրացած ըլլալով, Միացեալ Ազգերու միջնորդը, կոմս Պերնատոթ, որ այժմ Սթոքհոլմ կը գտնուի, իբրեւ նախագահ . միջազգային Կ. Խաչի, հեռագիր մը ուղղեց Ապահովութեան Խորհուրդին : Այս վերջինը ժողով գումարեց անմիջապէս : Միջնորդը լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնէ Երուսաղէմի ճակատագրի մասին, անմիջական միջամտութիւն պահանջելով : Արաբները վճռած են ամէն գնով գրաւել Երուսաղէմը, ինչպէս յայտարարեց Արաբական Դաշնակցութեան քարտուղարը :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ընտրութեան համար նոր օրէնք մը քուէարկուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ, 183ի դէմ 410 ձայնով : Ընտրութեան գլխաւոր սկզբունքն է մեծամասնութիւնը, եւ ոչ թէ համեմատական դրութիւնը : Խորհուրդը պիտի բաղկանայ 320 անդամներէ, որոնց 242ը պիտի ընտրուին Ֆրանսայի նահանգներէն :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ապստամբները կը շարունակեն կատաղօրէն կռուիլ, դժուարացնելով կառավարական բանակին յառաջխաղացութիւնը : — Թղթատարական պաշտօնեաներու գործադուլը վերջացաւ, երեք օր տեւելէ վերջ :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մասին ծրագրուած վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ, վարչապետին պահանջումով : Կառավարութիւնը որոշած է Ֆրանսական միութեան մէջ առնել Հնդկաչինը (Վիէթ Նամ, երեք նահանգներ), ճանչնալով զայն իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն :

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճը հրաժարեցաւ : Դարձեալ Ճէմիլ Մէրտամ պէյի յանձնուեցաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը :

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային շրջանի ոստիկանութիւնը սեւ շուկացիներ հետապնդած ատեն, ամբոխը ցոյցեր կատարեց : Ոստիկանները կրակ բացին, մէկ հոգի սպաննուեցաւ, եօթը հոգի վիրաւորուեցան :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախորդ արտաքին նախարար Ժան Մասարիքի համար անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ հանգուցեալը իր մահուան օրը Անգլիա պիտի փախչէր անձնական բժշկին հետ : Բայց գաղտնի ոստիկանութիւնը իմացած ըլլալով, այդ իրիկուան իսկ վրայ հասած էր զայն ձերբակալելու կամ սպաննելու համար : Մասարիք ինքզինքը պաշտպանեց ատրճանակով, թերեւս չորս հոգի սպաննելով : Բայց այլեւս գնդակ մնացած չըլլալով, դէպի պատուհանը քշուեցաւ ոստիկաններուն կողմէ : Կամ շարունակեց դիմադրել եւ ոստիկանները զինքը փողոց նետեցին եւ կամ ինք վար նետուեցաւ անձնասպան ըլլալու համար : Այս առթիւ ուրիշ թերթ մը դիտել կու տայ թէ միակ վաւերական վկայութիւնը կրնան տալ չորս հոգի,— Մասարիքի սենեկապանը, տանտիրուհին եւ երկու պահակ ոստիկանները : Դժբախտաբար մինչեւ այսօր ալ ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ւր են այդ չորս անձերը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՎԱԼԱՆՍԻ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Օգոստոս 28ին, շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

×

Խանասորի արշաւանքին 51րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լա Սիոթայի Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ տեղւոյն «Խաժակ» խումբին, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Սէն Լուի, Գ. Մարկոսի ագարակին մէջ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, այս կիրակի ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Pont de Chéruyի à la Plaineի դեղեցիկ անտառը : Գեղարուեստական, ճոխ բաժին : Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպ. պարեր եւ անակնկալներ : ճոխ պիւֆէ եւ առատ խմիչք : Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը յաջորդ կիրակի օրուան կը յետաձգուի :

Օթօքարները՝ կը մեկնին Լիոն —Փլաս Կիշարէն ժամը ճիշդ 9ին, տոմսակներու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն .— Ա) Տիկին Բերուզ Այվազեանի եւ Տիկին Մարի Մովսէսեանի, 194 rue Vendôme, Lyon, Բ) ընկեր Արամ Թաթուլեանի եւ ընկեր Յակոբ Այտընեանի, 46 rue Servient եւ 34 rue Dunoir, Գ. Օննիկ Ուզունեանի սրճարանը, Գ) ընկեր Զաքէոս Վարժապետեանի, 118 Grande rue Guillotière, Lyon :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ .— Ընկեր Աշոտ Խաչատրեանց (Ամերիկայէն) երկու տարեկան բաժնեգին տրամադրած ըլլալով, յատկացուցինք Լաթաքիոյ ազգ. վարժարանին (Սուրիա) եւ Նոր Սիսի Հ. Յ. Դ. Ակումբին (Պէյրութ) :

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. «Ատոմ» ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Տէր եւ Տիկին Միհրան եւ Գասպար Աբրահամեաններուն իրենց ազգականուհիին կսկծալի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) :

... DER AGOPIAN, 17 ... Baroc...
... NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Էքսի Քեռի խումբի ընդհանուր ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր Խաչատուրի բնակարանը :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Լէ գ'Օլիվի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՎԱԼԱՆՍ .— Համախարբերդցիական Միութեան 8րդ պատգամ. ժողովը կը գումարուի Օգոստոս 21ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Վալանսի մէջ : Պատգամաւորներէն կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին .— Գ. Ե. Ղուկասեան, 10 rue Balthazar Baro, Valence, Drôme :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), ընիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկա մեկնած է 1922ին ատենները : Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Գ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France : Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Գ. Ստեփան Թէնէքէճեանի : Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Խնջոյք մը սարքած է ի պատիւ ընդհ. ժողովի պատգամաւորներու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Երիտասարդաց սրահին մէջ :

Արեւելեան նուագ, ճոխ պիւֆէ, առատ խըմիչք եւ Խարբերդի «չիյ քիւֆթէն» :

Մուտքը ազատ է : Անշուշտ բոլոր Խարբերդցիները պիտի փութան ներկայ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ երիտասարդ Գ. Տիգրան Քիլէճեանի, որ 23 Մայիսի գնդախաղի մրցումին իր առատաձեռնութիւնով մասնակցեցաւ նուիրատուութիւններուն եւ հանդիսացաւ օրուան կնքահայրը, միանուագ նուիրելով 11.000 ֆրանք Նոր Սերունդին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Մաքրուհի ծնեալ Պատըլեան (Պարտիզակցի), ամուսնոյն անունը Աւետիս : Մեկնած է Նիւ Եորք 1922ին : Տեղեկացնել Տիկ. Հարուտեանի, 64 Allée J. B. Clément, Livry Gargan (S. et O.), France : Կը խնդրուի Ամերիկայի հայ թերթերէն արտատպել :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 22 Août 1948 Կիրակի 22 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4075–Նոր շրջան թիւ 1034 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Կարելի չէ՞ լեզու գտնել գոնէ երիտասարդական ճակատին վրայ, որոշ գործակցութիւն հաստատելով, պանազան հանրօգուտ ձեռնարկներու համար :

= Ինչո՞ւ չէ: Այս թերթը յաճախ յուզած է այդ հարցը, աւելի ընդլայնելով շրջագիծը: Գործակցութիւն ոչ միայն երիտասարդական, այլ եւ ուրիշ կազմակերպութեանց միջեւ :

— Արդեօք նորութի՞ւն մը կը լսեմ :

= Կը թուի թէ լաւ չէք հետեւած մեր մամուլին, գոնէ այս հարցին մէջ: Տարիներէ ի վեր կը բացատրենք եւ պարբերաբար կը յիշեցնենք, թէ կարելի, նոյնիսկ ցանկալի է գործակցութիւնը այս կամ այն գետնի վրայ :

— Դժբախտաբար «անկամրջելի» անդունդ մը բացուած է զանազան հոսանքներու միջեւ :

= Որքան ալ բաժնուած ըլլան հոսանքները, դասերը, խնդիրներ կան որոնց առթիւ կրնան իրար դիմաւորել: Պահելով հանդերձ իրենց ինքնուրոյն դիմագիծը: Մտածելու եւ գործելու անկախութիւնը: Սովորական երեւոյթ մըն է այս, եւրոպական երկիրներու մէջ:

— Ափսո՜ս որ այս սփոփանքէն ալ զրկուած ենք, այստեղ եւ ուրիշ գաղութներու մէջ:

= Շատ պարզ է պատճառը: Երբ հաւատաքննութեան փորձեր կը կատարուին եւ ի յառաջագունէ պայման կը դրուի յարիլ նոր հաւատամքի մը, առանց վերապահութեան, գործակցութեան ճամբան ինքնին կը փակուի :

— Բայց երիտասարդութիւնը ի՞նչ մեղք ունի այդ քաղաքական մարզանքներուն մէջ:

= Երբ ծուռ կ'առաջնորդուի, բնականաբար կանխակալ կարծիքներ կը կազմէ: Եւ կը տեսնէք որ նոյն սերունդի տղաք, այստեղ հասակ նետած պատանիներ եւ երիտասարդներ անգամ իրար չեն հասկնար, ինչպէս տարիքոտները :

— Կրնայի՞ք աւելի բացորոշ խօսիլ, [illegible]նակներ՝ տալով մեր գաղութէն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբ ձեռնարկեց Նոր Սերունդի կազմակերպութեան, իր առաջին հոգը եղաւ փոխադարձ բարեացակամութեան ոգի մը ներշնչել: Զգուշացնել խոտելի նախապաշարումներէ: Թոյլ չտալ որ ատելութիւն սերմանեն իրենց գործունէութեամբ, ճառերով կամ հրապարակագրութեամբ ...

— Ջերմապէս գնահատելի ուղեգիծ մը:

= Իսկ անոնք որ կազմակերպուած էին տարբեր դրօշի տակ, առաջին օրէն իսկ ներշնչուեցան «յառաջդիմական» գիտելիքներով: Եւ սկսան մարզանքներ կատարել բեմերու վրայ: Նոյն իսկ թերթերու մէջ, թութակաբար կրկնելով իրենց վարժապետներուն ցանած «ուսմունքը»...

— Կը խոստովանիմ որ ուշադրութենէս վրիպած է այս ցաւալի երեւոյթը:

— «Ցաւալի՛» բուն բառը չէ: Անոնք, այդ երիտասարդները որոնք հազիւ հաց — պանիր հայերէն մը գիտեն, սորվեցան գոց ընել շարք մը գարշելի, թրքաբարոյ որակումներ, — «Հակահայաստանեան», «դաւաճան», «հայրենիքի թշնամի», «Փաշիստ» եւայլն: Այսպէս իրենց երիտասարդութեան առջեւ բացուեցաւ հայրենասիրութեան սեւ շուկա՛յ մը, մթնոլորտ մը ամօթալի եւ անշնչելի :

— Ձեր Նոր Սերունդին մէջ ալ չե՞ն եղած սայթաքումներ, այս ճամբուն վրայ :

= Շատ քիչ անգամ: Կրնաք թղթատել թերթերը, բաղդատել «Հայաստան»ն ու «Արմենիա»ն: Այս բացասական երեւոյթը՝ նաեւ կանացի կազմակերպութեանց մէջ:

— Ա՞յդ ալ պիտի տեսնէիք :

= Դժբախտաբար: «Պետական» կոչուած Կ. Խաչ մը, Կանանց Միութիւն եւայլն մասնաւոր հովեր մը կ'առնեն յաճախ, այն տպաւորութիւնը ձգելու համար թէ միայն իրենք են որ կը սիրեն հայրենիքը, դեղ — դարման կը ղրկեն, կ'օգնեն ներգաղթին, իսկ Ֆր. Կապոյտ Խաչը եւ ուրիշ քոյր կազմակերպութիւններ թշնամական դիրք բռնած են:

— Բայց չէ՞ որ միասին էին, պատերազմի շրջանին, գերիներուն, Յունաստանի թշուառներուն օգնութիւն հասցնելու համար :

= Այո՛, բայց օրերուն հետ հոգիներն ալ փոխուեցան, եւ սառերը փոխանակ հալելու, սառնակոյտներու վերածուեցան...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Անցեալ անգամ ցիտատներ կարդացինք «Սովետական գրականութիւն եւ Արվեստ» ամսագրից, մի քանի գրողների բուրժուա-նացիոնալիստական կոնցեպցիաների մասին: Ինչե՞ր սովորեցիք այդ ընթերցումից:

ՆՈՐԵԿ ԱՇԱԿԵՐՏԸ — Ես բան չեմ հասկնար ձեր այս խօսքերէն, ընկեր պրոֆէսոր: Կարելի չէ՞ աւելի պարզ խօսիլ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Մի քիչ ուշադրութիւն դարձրու հայերէն լեզուի կուրսերին, կը սովորես : Ո՞վ կարող է պատասխանել իմ հարցին :

ԲՆԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ — Էդ ցիտատներից իմացանք որ նրանց գրականութիւնն աւելի շուտ ըոդունդային էր, դեկլարատիվ, երգում էր ընդհանրապէս երկաթը որպէս ռեւոլուցիայի սիմվոլներ, իշխում էր կոսմոպոլիտիզմի եւ նոյնիսկ կեղծ ինտերնացիոնալիզմի...

ՈՒՍ — Ի՞նչ էր պահանջւում գրողներից, երբ սկսւեց գերման զավթիչների օկուպացիան :

ԲՆԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ — Սկսւեց մի նոր շրջան գրականութեան եւ պոէզիայի համար, բոլոր միջոցները մոբիլիզացւել էին թշնամուն յաղթելու համար: Գրողներից պահանջւում էր օպերատիվութիւն, կրքոտութիւն, քաղաքական նպատակայնութիւն :

ՈՒՍ — Ո՞վ կարող է մի ֆրազով բնութագրել Յակոբ Յակոբեանի պոէզիան :

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ — Յակոբեանի սովետական շրջանի երկերը նրա նախառեվոլուցիոն պոէզիայի օրգանական շարունակութիւնը եղան: Յակոբեանը դաստիարակեց ռեվոլուցիոն պոէզիայի ...

ՈՒՍ — Նոր գրողներից ո՞րն է պեսիմիստական լիրիկայի բանաստեղծուհի :

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ — Մարօ Մարգարեան, իսկ Սիլվա Կապուտիկեանն էլ առողջ խարակտերի պօէտ է: Նա արտայայտում է ռէալիստական էմոցիա:

ՈՒՍ — Էդ. Թօփչեանը ինչպէս է տալիս ավանտուրիստ Դաշնակների գրականութեան խարակտերիստիկան :

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ — Զօօլոգիական շովինիզմ, բուրժուական ռէակցիոն գրականութեան բուլվարային թեմաներ, ֆաշիստական — նացիոնալիստական, իմպերիալիզմի ռէակցիոն իդէոլոգիա, բուրժուական ռէակցիոն էսթետիկա, պաթոլոգիական ...

(5) ՎԱՀԷ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Նիւ Եորքէն կը գրեն «Հայրենիք»ի (5 Օգոստ.).

Ամերիկահայերու ներգաղթը կազմակերպող Յանձնախումբին հրաւէրով, զանազան վայրերէ Նիւ Եորք հաւաքուած էին վերջերս 160 (հարիւր վաթսուն) հայրենակիցներ՝ ռուսական ՊՈԲԵՏԱ շոգենաւով Հայաստան մեկնելու համար :

Մեկնումի թուականէն մէկ օր առաջ, սակայն, ներգաղթի լիազօրը, Պ. Շահնազարեան, յանձնախումբին միջոցաւ լուր կը ղրկէ 160 միամիտներուն թէ «Պոբետան» նաւահանգիստ հասած է, բայց հայ ներգաղթողները պիտի չառնէ, այլ միայն Խորհրդային Հիւպատոսարանի, Ամտորգի (առեւտրական ընկերութեան) եւայլ ռուսական հիմնարկութեանց պաշտօնեաները՝ իրենց ընտանիքներով :

Ինչ կը վերաբերի մեր 160 հայրենակիցներուն, անոնք պէտք է սպասեն մինչեւ Սեպտեմբեր 21, այսինքն «Պոբետա»յի յաջորդ ճամբորդութեան :

Այս կարգադրութեան հետեւանքը եղած է այն որ 160 Հայեր որոնք Նիւ Եորք եկած էին նաւ առնելու ակնկալութեամբ, հիմա մատնուած են անստոյգ կացութեան մը: Նաւէն վար առնուած են իրենց բեռները :

Կը լսեմ որ այս դժբախտները դիմած են Պ. Շահնազարեանին խնդրելով որ կարգադրութիւններ ըլլան իրենց ապրուստին համար, մինչեւ «Պոպետա»յի ժամանումը

Պիտի կրնա՞ն զսպել գիները

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ Կ'ԱՃԻՆ

Նախարարական մասնաւոր յանձնախումբը երկու անգամ բացառիկ նիստ գումարեց առջի օր, քննելու համար պարենաւորման դժուարութիւնները եւ գիներու բարձրացման խնդիրը : Ուրիշ երկու նիստեր ալ պիտի գումարէ երկուշաբթի եւ երեքշաբթի :

Ուրբաթ օրուան երկու նիստերուն մէջ, որ տեւեցին ութ ժամ, նախագահութեամբ Լէոն Պլումի, յանձնախումբը մասնաւորապէս զբաղեցաւ միսի տագնապով: Այս առթիւ հաստատեց թէ ազատ վաճառումը, որ կը գործադրուի Օգոստոս 2էն ի վեր, ոչ պաշար կրցաւ ճարել, ոչ ալ գիները զսպել: Շատ քիչ քանակութեամբ մսացու կը հասնի Փարիզ, եւ գիները միշտ կը բարձրանան:

Նկատելով որ շատ մը արտադրիչներ եւ միջնորդներ կը պահեն իրենց մսացու անասունները, որոշուեցաւ խիստ պատիժներ տնօրինել, մասնաւոր օրէնքով մը: Ի հարկին ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին, եթէ այս կարգադրութիւնը գոհացուցիչ արդիւնք չտայ :

★ Սպասելով հանդերձ մինչեւ Սեպտեմբեր 1, բանուորական եւ արհեստակցական միութիւնները հետզհետէ անհամբեր կը դառնան :

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ոչ — համայնավար սէնտիքաները խզեցին իրենց գործակցութիւնը կառավարութեան հետ: Քայլ մը եւս առնելով, անոնք վերջնագիր մը հրատարակեցին, որով կը սպառնան ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, եթէ կառավարութիւնը չյաջողի զսպել գիները, մինչեւ Սեպտ. 1, ինչպէս խոստացած է:

Այս կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները կը յայտարարեն թէ՝ պատրաստ են գործակցելու կառավարութեան, կարելի եղածին չափ, կանխելու համար բանուորական խլրտումները, բայց ստիպուած են միջոցներ ձեռք առնել, քանի որ Աշխատանքի Դաշնակցութեան յարած միութիւնները բուռն պայքար կը մղեն, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով :

Ուրբաթ օր 5000 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին Սէնթ Էթիէնի մէջ, բողոքելու համար Ռէնոյի ելմտական — տնտեսական ծրագիրներուն դէմ: Գործադուլներ սարքուեցան Նանթի, Սէն Նազէռի եւ Նիմի մէջ: Մարսէյլի մէջ ալ կը շարունակուին մասնակի գործադուլները :

Պանք տը Ֆրանսի քանի մը հազար պաշտօնեաներն ալ կը սպառնան գործադուլ հռչակել, եթէ հողացում չտեսնեն վերադասաւորման պահանջին համար :

Անտուէ Լաֆոն, Բանուորական Ուժին ընդհ. քարտուղարը, խոստովանեցաւ թէ մէկ ելք ունին, եթէ գիներու կրճատումը ձախողի — ընդհ. գործադուլ: Պատասխանելով այն հարցումին թէ միացեալ ճակա՞տ կազմած են Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ, քարտուղարը ըսաւ — «Համայնավարներուն նպատակն է ոչ թէ բարձրացնել բանուորներուն գնելու կարողութիւնը, այլ փակել անջատման խնդիրը, նորէն իրենց կազմակերպութեան մէջ համախմբելով բաժնուած բանուորները :

Արդարեւ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պընուա Ֆրաշոն, առջի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, միութեան կոչ մը ուղղելով Բանուորական Ուժին եւ քրիստոնեայ աշխատաւորներու միութեան անդամներուն :

Ի՞նչ լուր Մոսկուայէն

Ուրբաթ օրուան համար նախատեսուած տեսակցութիւնը տեղի չունեցաւ, ոչ Ստալինի, ոչ ալ Մոլոթովի հետ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները նոր հրահանգներու կը սպասեն: Մինչեւ հիմա առաւելն 3—4 օր կ'անցնէր, մէկ տեսակցութենէն միւսը: Այդ ժամանակաշրջանին Մոսկուայի արեւմտեան ներկայացուցիչները կրնային տեղեկագիրներ ուղղել իրենց կառավարութեանց, որոնք իրենց կարգին քննելով զանոնք, նոր հրահանգներ կ'ուղղէին, յաջորդ խօսակցութեանց համար :

Արդ, վերջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր, եւ այդ օրէն ի վեր երեք ներկայացուցիչները կը խորհրդակցին իրարու հետ, երբեմն ալ առանձին, կամ մէկը միւսին հետ: Այս չի նշանակեր թէ սկզբունքով համաձայն չեն հիմնական կէտերու մասին, ինչպէս դիտել կուտայ անգլ. թերթ մը: Բայց կը թուի թէ նոր դժուարութեանց առջեւ կը գտնուին: Կը կարծուի թէ Պ. Մոլոթով Ռուրի հսկողութեան խնդիրն ալ յուզած է վերջին անգամ :

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի խորհրդային շրջանակներէն քաղուած լուրի մը համաձայն, մարէշալ Վասիլի Սոքոլովսկի, Գերմանիոյ խորհրդային հրամանատարը, որ Մոսկուա գացած էր խորհրդակցելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

1. ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Մեր վիճակագրական տեղեկութեանց աղբիւրը կը կազմեն «Թուրքիոյ Տարեգիրք» անունը կրող երկու ստուար հատորներ (1947—1948)։

Խմբագիրը՝ Թահսին Տէմիրայ, իր հետ ունենալով մասնագէտ աշխատակիցներու խմբակ մը, գլուխ հանած է այս ձեռնարկը։

Սովորական իմաստով տարեգիրք մը չէ «Թուրքիէ Եըլլըղը»ն, եւ ոչ ալ մեր ըմբռնած ձեւով գրական – գեղարուեստական հաւաքածոյ մը։ Անոր հետապնդած նպատակը եւ առանձնայատկութիւնը կարելի է ամփոփել երկու կէտերու մէջ.—

Ա.— Տալ Թուրքիոյ ամբողջական պատկերը, տարուէ տարի արձանագրելով երկրին պետական, մշակութային, տնտեսական եւ ընկերային կեանքը։

Բ.— Փնտռտուք եւ ուսումնասիրութիւն կատարող մտաւորական դասուն տրամադրութեանը տակ դնել վաւերաթուղթ մը, որուն կարելի ըլլայ դիմել ամէն տեղ եւ ամէն ժամ։

Գիրքը կազմուած է հետեւեալ յատակագիծով։ 1.— Պետութիւն, 2.— Կառավարութիւն, 3.— Օրացոյց– տօնացոյց եւ աստեղագիտութիւն, 4.— Թուրքիա, 5.— Օտար պետութիւններ, 6.— Համաշխարհային քաղաքականութիւն, 7.— քաղաքական կեանքը Թուրքիոյ մէջ, 8.— Պատմական դէպքեր, եւ 9.— Ժամանակագրութիւն (ներքին եւ արտաքին)։

Իւրաքանչիւր գլուխ ունի իր բաժանումներն ու ստորաբաժանումները։ «Ցառաջ»ի մէկ էջը անբաւական պիտի գար, եթէ փորձէինք մի առ մի թուել զանոնք։ Այնքան այլազան են նիւթերը։

Մեր քննութեան պիտի ենթարկենք միայն այն բաժինները, որոնք հետաքրքրական են հայկական տեսակէտով։ Հետեւաբար զանց պիտի առնուին պետ. եւ կառավարական գլուխները։ Ուշադրութեան առարկայ պիտի դառնան, մանաւանդ, մարդահամարը իր ստորոգելիներով, տնտեսական, մշակութային եւ ընկերային կեանքը, հանրօգուտ ձեռնարկներն ու հաղորդակցութիւնը, կուսակցութիւններն ու ընկերակցութիւնները։

Թուրքիոյ ընդհ. տարածութիւնն է 776.980 քառ. քիլոմեթր։ Շրջագիծը՝ 9805 ք.մ.։ Խ. Միութեան հետ ունեցած սահմանագծին երկայնութիւնն է 1970 քիլոմեթր (590ը ցամաքային, 1380ը ծովային)։ Իսկ Պուլկարիոյ հետ 366 քիլոմեթր (200ը ցամաքային, 166ը ծովային)։

Մնացեալ դրացիները համարելով բարեկամ կամ չէզոք, կը տեսնենք որ, Թուրքիա մտահոգուած է 2336 քիլոմեթր երկայնութեամբ (790ը ցամաքային և 1546ը ծովային) ճակատի մը պաշտպանութեամբ։

Հողագործական արդիւնաբերութեան տեսակէտէն, երկրին հողային ընդհ. տարածութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—

Ա.— Հերկ եւ ցանք՝ 12.900.993 արտավար (հէքթար)։ 16.60 %։

Բ.— Մարգագետին եւ արօտավայր՝ 39020840 արտավար։ 50.22 %։

Գ.— Ձիթաստան, պտղաստան եւ բանջարանոց՝ 1.384.744 արտավար։ 1.78 %։

Դ.— Անտառներ՝ 11.892.537 արտավար։ 15.31 առ հարիւր։

Ե.— Խոպան հողեր (չուզեր ըսել անմշակ)՝ 11.502.836 արտավար։ 14.82 %։

Զ.— Լիճեր եւ ճահիճներ՝ 986.120 արտավար։ 1.27 %։

Ընդհ. գումար՝ 77.698.020 արտավար։

Արդ, այս տախտակն իսկ ցոյց կուտայ որ, երկրին ամբողջ տարածութեան մէկ վեցերորդը միայն կը մշակուի։Մօտաւորապէս ուրիշ մէկ վեցերորդն ալ խոպան է։ Ինչքան գիտենք, Թուրքիա արգաւանդ երկիր մըն է, եւ մշակելի ու խոպան հողերը հաւասար համեմատութիւն չեն ներկայացներ «երկիր դրախտավայր»ին մէջ։ Իսկ 50 % համեմատութեամբ մարգագետիններու եւ արօտավայրերու գոյութիւնն ալ խոշոր կը համեմատի՝ յետամնաց անասնապահութեան եւ գրեթէ անգոյ կաթնատնտեսութեան հետ։ Հետեւաբար, կամ անծայրածիր տարածութիւններ անմշակ մնալով արօտավայրերու վերածուած են, եւ կամ, եթէ իսկապէս զմրուխտ երկիր մըն է Թուրքիան, անասնապահութեան եւ կաթնատնտեսութեան նորման արդիւնաբերութիւններ անտեսուած են։ Այս ալ այս բարակ ցաւ»ը ծածկելու փորձ չէ կադրամագլուխի բացակայութիւն։

Գիտենք որ, դրամագլուխի պակասը Թուրքիոյ քրոնիկ հիւանդութիւններէն մէկն է։ Ինքն ալ այս «աղարակ ցաւ»ը ծածկելու փորձ չէ կատարած մինչեւ հիմա։ Բայց թիւերով կ'ուզէ ապացուցանել թէ՝ երկիրը այնքան ալ նօսր բնակչութիւն չունի, եւ տարուէ տարի նշանակելի յաւելումներ կը կատարէ։

Ցաւելման այս թափով սոփրուած պիտի ըլլայ, ապահովաբար, կէս դար վերջ «կենսական տարածութիւն»ներ փնտռել, Օսմանեան կայսրութենէն անջատուած դրացի երկիրներու մէջ...։

Մեր կարծիքով, թիւերու գլխաւոր խեղաթիւրումն ալ կատարուած է ազգաբնակչութեան հարցին մէջ։ Անկախութեան ձգտող ժողովուրդներու բնաջնջումն ու արտաքսումը ապահովելէ վերջ, Թուրքիա կը ճգնի անծայրածիր ամայութիւններու վրայ քող մը նետել, եւ խափանել ազգ. դատ հետապնդող ժողովուրդներու հողային պահանջները։

Ահա թէ ինչո՞ւ, հանրապետական Թուրքիոյ համար, ազգ. խնդիր դարձած է բնակչութեան հարցը։ 1927էն իվեր կը գործէ «մարդահամարի ընդհ. տեսչութիւն» մը, ներթակայ վարչապետութեան։ Իբրեւ հիմնական կազմակերպութիւն, օժտուած է լայն իրաւասութիւններով, եւ կը վայելէ գիտական ձեւով աշխատելու ամէն կարելիութիւն։

Մարդահամարի առաջին փորձը կատարուած է 1927 հոկտեմբեր 28ին։ Երկրորդը՝ 1935ին։ Անկէ վերջ, կանոնաւորաբար, իւրաքանչիւր հինգ տարին անգամ մը։ Այդ չորս մարդահամարները հետեւեալ արդիւնքը տուած են.—

Առաջին մարդահամարով (1927) Թուրքիոյ բնակչութեան ընդհ. թիւն է 13.648.270։ Ութ տարի վերջ (1935) այս թիւը բարձրացած է16158018ի (յաւելում՝ 2.509.748)։ Երրորդ մարդահամարով (1940)՝ 17.820.950 անձ (յաւելում՝ 1.662.932)։ Իսկ վերջինը (1945) 18.861.609 հոգի (յաւելում՝ 1.040.659։

Այս հաշուով, տասնըութ տարուան ընթացքին, 5.213.339 հոգիի յաւելում մը տեղի ունեցած է։

Վերջին մարդահամարին համաձայն Թուրքիոյ մէջ կան 10.000է աւելի բնակչութիւն ունեցող 97 քաղաքներ։ Այս քաղաքներէն մեծագոյնը՝ Պոլիս, ունի 845.316 բնակիչ, Անգարա՝ 226.712, Իզմիր՝ 200.088, Ատանա՝ 100.367։ Մնացեալները կը տարուբերին 10 հազարէն 86 հազարի միջեւ (Պրուսա)։

4.640.620 հոգի կը բնակին քաղաքներու, 14.220.989 հոգի ալ գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։ Վերջիններուն մաս կը կազմեն վաչկատուն ցեղերը, թիւով 63.459 հոգի։

Համաձայն 1935ի մարդահամարին բնակչութեան զբաղումները այսպէս կը դասաւորուին.—

Ա.— Հողագործ՝ 6.480.068 40,1 %։
Բ.— Արհեստաւոր՝ 656.421 4,1 %։
Գ.— Առեւտրական՝ 218.308 1,3 %։

Դ.— Փոխադրութիւն եւ հաղորդակցութիւն 121.614 0.7 %։

Ե.— Պաշտօնէութիւն եւ ազատ ասպարէզի հետեւողներ՝ 398.338,— 2.5 %։

Զ.— Առանին տնտեսութիւն եւ ծառայութիւն՝ 46.456,— 0.3 %։

Է.— Զբաղում չունեցող եւ կամ անորոշ, անյայտ զբաղումի տէր՝ 8.236.813,— 51 %։

Պէ՞տք է եզրակացնել թէ՝ Թուրքիա դատարկապորտներու երկիր մըն է, քանի որ բնակչութեան առնուազն կէսը կամ զբաղում չունի, եւ կամ պատահական գործերով կը զբաղի։ Ինչո՞վ կ'ապրի ծոյլերու այս ստուարաթիւ բանակը։

Այլապէս «լուսաւոր» պատկեր մը.—13639572 անգրագէտ, 2.517.878 լուսաւորեալներու դիմաց (այր եւ կին)։

Թերեւս որոշ բարեփոխում տեղի ունեցած է մինչեւ 1945, բայց թիւեր կը պակսին։

Հ. ՎԻՃԱՊԵԱՆ

ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՅՈՒՇԵՐԷՍ

Երբ աշունը կ'առայ

Իրիկուան սովորական սառուցման պահուն՝ դարմանատունէն գրաւոր տեղեկացուցին թէ՝ Մարտիրոսը «Փրկիչ» պիտի ղրկեն վաղը։ Որչափ ալ բազմազբաղ՝ նկատած էի թէ առէնէ մը ի վեր մեծ տղոցմէ չատեր — ինչպէս Մարտիրոսը — փոխն ի փոխ, հիւանդանալու, դարմանատան մէջ պառկելու հակում ցոյց կուտային։ Սկիզբը կ'ենթադրէի թէ անունդի քիչ մը տարբերութիւնը — հիւանդներու յատուկ — , սրահին ծովահայեաց, հանդստաւէտ կեանքը, կամ մանաւանդ մասնակի գուրգուրանքը, պատճառ կը դառնային որ տղաք լքեն իրենց դասարանները եւ հոն ապաստանին առանց լուրջ հիւանդութեան մը։ Ինչպէս իրենցմէ ոմանք կուգային հաւկուրներու խումբին մէջ արձանագրուիլ, կամաւոր կոյր ձեւանալով ամէն առտու բացառիկ հաւկիթ մը ունենալու համար։ Եւ որչափ կը խնդայինք միասին, երբ խաղի մէջտեղ կ'ելլէր իրենց մոռացկոտութեան պատճառաւ։ Տղաքը «խոտացած» կեանք ապրած տարիներով, շատ հնարամիտ դարձած էին եւ ջուրին մակերեսը դիւրին կ'ելլէին ամէն բանի մէջ։ Սակայն տղոց ամէն մէկ թերութիւնը տեսնել եւ կշտամբել՝ կը նմանի տունկի մը տերեւները միշտ կտրելուն։ Հետեւաբարհեռագիտակի հակառակ կողմով կը նայէի անոնց թերութիւններուն վրայ։ Արդէն շատերը ազատագրուելէն ի վեր կամուրջներ անցած՝ եւ անսահման հեռաւորութիւններ կտրած, չատոնց սկսած էին ցուցադրել իրենց հոգեկան բազմանկիւն աղամանդը, կը մնար յղկել վարպետ մատներով։

Եթէ դաւադիր ժամանակը չխանգարուէր, վեր ի վայր դարձնելով սկսուած գործը՝ ինչ յուսատու ջահեր ունէինք այդ սերունդին մէջ որոնցմէ էր Մարտիրոսը։

Եւ եղաւ որ Մարտիրոսը «Փրկիչ» ղրկեն։ Եօթ ամբողջ տարի մը ապրած էի Ս. Փրկչի Ազգ. հիւանդանոցի պարիսպներէն ներս երբ դեռ որբանոց մը ունէինք հոն, ճիշդ յիմարանոցին պատկից։ Մեր դասարաններուն պատուհանները կը բացուէին խենթերու բակին վրայ, եւ մենք մեր աշակերտներու հետ ականատես կ'ըլլայինքզարհուրելի տեսարաններու։ Կը լսէինք դառնադեղի յատուկ մունչիւններու, հակամարդկային աղաղակներ։ Անտէր ու լքուած դոհերու տառապանքը կարելի չէ զգալ, չափել, պաշտօնական այցելութիւններով։ Հարկ է անոնց մօտ ապրիլ, տեսնել, հետեւիլ, իրական գաղափար մը կազմելու համար։ Ժողովուրդը — այդ մեծ հայրը տարբեր բովանդակութիւն դրած է «Փրկիչ» բառին մէջ եւ կորսուելու նիթակայ մէկը կ'անուանէ «փրկիչի ապրանք» խեղճ։

Արդարեւ զանց առնելով այդ հաստատութեան զանազան ժամանակներու հիւանդանոցին կենցաղը, բժիշկներն ու հիւանդապահուհիները խնամակալներն ու գործաւորները, միայն յիմարանոցի բաժինը իր հակիրճներով կը բաւէ ընդվզելու։ Հոն պարզապէս արգելարան մըն էր։ Ամէն տարիքի այր ու կին խեղճ արարածներու։ Հաւաքած ու հոն լեցուցած էին,— լուսնոտներ, յուսահատներ, խենթեր, բթամիտներ, անհաւասարակշիռներ, արկածեալներ եւ ուեէ պատճառով անտէր տղաք։ Փակուած բոլոր ճամբաները ուղղելով դէպի գերեզման։ Ու այդ տարին պատիւ զոյգ անօրէններու ձմրան սաստկաշունչ եղանակին գերեզմանոցի հողը լաւ պարարտացաւ։ (Պարտք մը ունիմ ձեզի հանդէպ, խեղճ արարածներ, պասեցէք սակայն, պասեցէք)։

Ու հիմա... Մարտիրոսը այս թանկագին տղան, ի՞նչ գործ ունէր հոն։

Վեր կը վազեմ շնչակտուր, կը հարցաքննեմ հիւանդապահ կիներէն մին առանձին.

— Այո, պարոն, ընդհանուր հակող, կը պատասխանէ, Մարտիրոսը խենթեցաւ։ Բժիշկին հրամանով ամէն բան պատրաստած ենք փրկիչ ղրկելու համար։ Պատճառը իր դասարանի ուսուցիչն եղաւ։ Անմեղուկ տղուն ձեռքէն գիրք մը խլեց ու պատռեց բոլորին առջեւ, «սուտ հիւանդ, ծոյլ մըն ես», պոռաց երեսին։ Բերել կուտամ գիրքը, եռ նայիմ պատռուած էջերուն, ցուփակեայ պատկերներով եւ գրութեամբ «Կավռոշ»ի տարեգիրք մըն է «Ցանկըն ալայի» լեզուով գրուած։

Ուսուցիչը՝ ինքնաշարժի նախկին վարիչ մը եւ հիմա պայքն աւելի կաթոլիկ, փոխանակ տղուն ձեռքէն բռնելով մաքէ կամուրջէն անցընելու, ընդհակառակն իր արարքով տղան աւելի դէպի անդունդը հրելէ վերջ, գացեր է քնանալու հանգիստ կերպով։

Սրահ կը մտնեմ։ Հսկումի գիշեր է կարծես հոն գտնուողները բոլորն ալ արթուն են ու կըսկծանքով կը նային զաղտնաբար մերթ «խենթին», երբեմն ինծի։ Ցանկարծ Մարտիրոսը մէկ կողմ հրելով գինքը չրջապատող այր ու կին պաշտօնեաները, ոտքի կ'ելլէ ու քովի սեղանին վրայէն պարապ շիշ մը խլելով կ'ուզէ ինծի նետել, իր թէ գիս կը շփոթէ միւսին հետ, ու կը զառանցէ.

— Գիրքս կը պատռես հա՞. դուն. դուն...

— Լաւ, կ'ըսեմ, նետէ շիշը, զարկ, ինչո՞ւ կանգ կ'առնես, չճանչցա՞ր զարկ, տես, անշարժ կեցեր եմ, լաւ նշան առ, ճակտիս, ճիշդ ճակտիս, ու նայուածքս կը մխրճուի աչքերուն մէջ։

Ձեռքի լեդրանոց շիշը կարծես կը ծանրանայ, արմուկը կը ծալլուի ու թեւը վար կ'իջնէ հետզհետէ։ Առաջին յաղթանակը տարած եմ ու վստահ եմ ելքին։ Կայծակի արագութեամբ զանազան մտածումներ կը խաչաձեւուին ուղեղիս մէջ։

— Սրբուհի կ'ըսեմ, մանկամարդ աղջկան մը (որ հոս ծառայող իր մօրը հետ ապաստանած է)։ Գնա Մարտիրոսին քով եւ օգնէ որ անկողին մտնէ, լաւ մը ծածկէ վերմակով։ Կը լսե՞ս, չեմ ուզեր որ քեզմէ զատ մէկը երթայ անոր քով։ Դուն միայն պիտի խնամես, կը լսե՞ս։

Իրեն տարեկից այս աղջիկը կը յառաջանայ վարանոտ։ Տղուն շիշը ձեռքէն կ'իյնայ գետինը իր նայուածքին հետ։

Այժմ մէկ թեւէն ես բռնած եմ մեղմիւ, միւսէն աղջնակը։ Հիւանդը գառնուկի պէս անկողին կը մտնէ։ Բոլոր սրահականները զարմանքի մէջ

ծն, ամանք ուրախութենէն կուլան ալ, որովհետեւ բոլորն ալ տեղեակ են բժիշկին վճիռին. —

«Վաղն առտու Փրկիչ պիտի ղրկուի, ի հարկին բռնաշապիկով: Ուրիշ ճար չկայ. կատաղի խենթութեան նշաններ ցոյց կուտայ: Թմրեցուցիչներն իսկ երկար ատենի համար չեն»:

Իսկ եթէ անգամ մը միայն Փրկիչ մտնէ, այ յուսահատ կորսուած է, մինչդեռ ահա նախկին գաղթուկը դարձած է դատապարտեալը: Անկարող մը կը հասկցնեմ Սրբուհիին որ սրբէ անոր ճակտին պաղ քրտինքը, չորէ գլխին մազերը:

Եւ ահա յաղթանակը կատարեալ է, անթերկրայ եմ երբ խեղճ պզտիկին սիրտը կ'ալեկոծի եւ կոհակները դուրս կը ժայթքեն իր փակ աչքերէն, այդ փրկարար արցունքներով ողողելով իմ եւ աղջկան ձեռքերը:

Ժամանակն է աւելի մօտենալու, փոխանցման շրջանին հասած եմ այլեւս, վրան կը ծռիմ հօր մը պէս ու կը փափսամ ականջին.

— Մարտիրոս, տղաս, բժիշկ մը ամիմ կ'ուզես, քիչ մը պատշգամ երթանք, ծովը դիտենք.

Ա՛լ չի դիմանար, կը սկսի հեկեկալ, դուրս կը տանիմ զինքը: Երկար շունչ մը կ'առնէ հանդարտած է. ծովի աղի հովը աւելի կը փոխէ իր տրամադրութիւնը: Ծովը կը դիտենք ուր լուսաւոր հալածանք կայ, խաւարին մէջ աւելի լաւ կը տեսնէ, վստահ եմ, եւ կը հասկնայ ինչ ճակատագիր կը պատրաստուէր իրեն համար:

— Կ'արժէ՞, տղաս, «ատանկ բանի մը» համար ապագայ կորմնցնել, կ'արժէ՞, բաց տեսնեմ, երթալ Փրկիչ, անտէր անտիրական մնալ. մօրդ գերեզմանի քունը խանգարել, ու խենթերու հետ ապրիլ անօթի ծարաւ, ծեծ ուտել վարնոց մարդոցմէ. մերկ ու բոպիկ մնալ. ասոր հետաքրքիրներու առարկայ դառնալ. շղթայ կրել, բռնաշապիկ հագնիլ ու խենթերու թագաւորին — իրենց հօկիչին — օղիի սեղանին առջեւ պարել. ան ալ «ատանկ բանի մը համար»:

Շատ լաւ հասկցաւ ակնարկս: «Ատանկ բանը» Սրբուհին էր: Եղնիկի պէս, մէջքը բարակ, ծով կապոյտ աչքերով այս հաղուագիւտ արարածը անտեղեակ էր բոլորովին թէ ինքն էր պատճառը շատ մը մեծ տղոց «հիւանդանալուն» եւ Մարտիրոսի «խենթութեան»:

Քանի կը խօսէի մեծ եղբօր մը պէս, այնքան աւելի կը փարէր ու ձեռքս կը համբուրէր: Ուշ գիշերին հեռացանք դարմանատունէն. իրեն ընկերացայ մինչեւ իր դասընկերներու ննջարանը ուր կը սպասէր իր պարապ մնացած մահիճը եւ առտուան խաղաղուէտ զարթօնքը:

Մեր բժիշկը՝ Վրանկլի բանակէն՝ թերեւս մասնագէտ էր խենթերու, բայց ինչ հոգն էր, վճռած մը ալ ոտքով թող ըլլար բժշկին ի հոշիւ յեղափոխութեան յիմարանոցին: Եւ վայր թերեւս մասնագիտական կասկածներով պիտի մօտենայ Մարտիրոսին, չհաւատալով անոր ապաքինման, առանց անդրադառնալու թէ յեղափոխութիւնն ու սէրը կրակներ են որոնք հաւասարապէս կ'հրացնեն թարմ արիւնը... եւ թէ յիմարանոցը չէ ենթական երան տեղը...:

Բայց անկէ վերջ, առօրեայ արձանագրութեանց համար, դարմանատան շրջաբերական — տետրակս Մարտիրոսը կը տանէր կը բերէր եւ անոր «խենթութիւնը» մշտատեւ ժպիտի մը տակ թուժուած է վերջնապէս:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ.

Վանայ ծովում, ծիծաղախիտ ծովակին մօտ կ'ըսպասեմ քեզ,
Արտամետի կարմրաթուշ խնձորներից նուէր տամ քեզ,
Սիփան սարի հաղարադոյն ծաղիկներից փունջ եմ հիւսել,
Որ կենսավառ հոգիիս հետ, անուշ բոյրն ու հուրը տամ քեզ:

×

Էսօր նորից սիրտըս փլած եւ աւերակ տան է նըման,
Հազար ցաւեր ու կսկիծներ՝ ծանր նստած սարի նըման,
Մոռացումի ճարըս գինին ու Լէյլիի հայեացքը հուր,
Առանց նրանց ես վիրաւոր, թեւակոտոր բուճի նըման:

Մի գեղուհի տեսայ երէկ, մանեակներով աղասս պ'նայ,
Ման էր գալիս տխուր – տրտում, լքած դղեակը մարմարեայ,
Ասի՝ աղջի՛կ, կախարդանքովդ հմայել ես արարաշխարհ,
Ասաց.— տղա՛յ, իմ խե՛ղճ սրտում, մի խո՛ր, խա՛ւար գերեզման կայ:

×

Դու մի՛ խաբուիր, որ մազերըս ճերմկել են ձիւնի նման,
Որ՝ տարիներս թռան, ընկան վարդից պոկուած թերթի նման,
Քանի կենացս կանթեղն է վառ, յոյզեր ունիմ հազար տեսակ,
Մազերս սեւ, թէ սպիտակ, սիրտըս վարար՝ ծովի նման:

×

Էս անիրաւ, բիրտ աշխարհում, օրըս ցաւ ու լացով անցաւ,
Գիշերն անքուն, ցերեկ տրտում, սիրտըս միշտ լուռ արիւն լացաւ,
Մէկը չեղաւ սպեղանի, իմ վէրքերին մըմուռ — կսկիծ,
Կեանքըս տխուր, աննըշմարակ, անյիշատակ, ի զո՛ւր անցաւ:

×

Դու գնացիր անվերադարձ, անհետ, անյայտ ճամբաներով,
Սրտիս սէր, մոխիր թողիր, անդեղ ցաւեր հազարներով,
Անմոլորիր կենաց ճարր, խորհուրդն ու խինդն եդէմական,
Հիմայ յոգնած ու դատարկուն, ո՞ւմ դուռ դարնեմ ու գիշերով:

★

Երեք կանգուն հող ունենամ, վրան չինեմ աղքատ տնակ,
Լէյլին մօտըս կանգնած լինի, ես իր չուքին — չուառին տակ,
«Զինի» փարչըս նըրան գինի, մի կտոր էլ չոր հաց լինի,
Գանգատ չունեմ ես Արարչից, երջանիկ եմ իմ ծածքին տակ:

1921, Կ. Պոլիս

ԱԶԳԻՆ

ԳՈՒՏ'Մ ՏԻՄԱՂ

Դաստիարակիչ չնարժանք...

ՎԱՀԷԻՆ

Մեկզմէկ անարգելու համար, «շան քեղի» մը որ փակցնեն մարդիկ իրարու ճակտին՝ կարծես սիրտերը կը հովանան: Վրէժը կը մարի իրենց սրտին մէջ:

Ո՞վ գիտէ, շուները որքան վիրաւորանք կը զգան իրենց մաքուր անունը իբրեւ անարգանք՝ մարդուն բերանը ինկած տեսնելով:

Այս հաւատարիմ եւ երախտահատոյց կենդանին ի՞նչ է ըրեր մարդուն որ ինքը չարութիւն եւ անունն ալ անարգանքի հոմանիշ կը նկատուի:

— Ծօ՛ շունշանորդի, հոս եկո՛ւր, հիմա ոսկորներդ պիտի կոտրտեմ:

— Զգէ բարեկամ, մի խյնար ինոր, շունին մէկն է այդ մարդը ...

« Շուն ծով չաղկապուած այս տեսակի նախադասութիւններէն կարելի է հաւաքածոյ մը կազմել »:

Եւ սակայն, շունը կ'արհամարհէ այս բոլորը ու կ'անցնի կ'երթայ՝ պոչը շարժելով ...

Մենաւոր տանտիրուհի մը, դեղի իր տանը մէջ, տասնեակ մը շուներ ունէր: Մասնաւորապէս անոնց մէկը, որ մարդու անունով մըն ալ մկրտուած էր, շատ ի պատուի էր: Յատուկ թիկնաթոռ մը ունէր տանտիկնոջ սենեակին մէջ:

Հարցուցի.— Տիկին ինչո՞ւ այսքան բազմաթիւ շուներ կը պահէք: Զէ՞ք նեղուիր: Մէկ հատը կը բաւէ կարծեմ, գողերը խելքի բերելու համար..

— Ա՛խ, պարոն, չէք գիտեր որքա՛ն հաւատարիմ եւ ազնիւ կենդանի մըն է շունը: Մարդերէն այնքա՛ն ապերախտութիւն տեսայ որ... Անոնք շատ բարձր են մարդոցմէ եւ անկեղծ ընկերներ ինծի ...

Իսկապէ՛ս...

Շա՞տ կը տեսնէք ուրեմն, շուներու յատուկ չիրմաստանի մը գոյութիւնը եւ յետմահու անոնց համար եղած պատիւները:

Թօքիոյի մէջ շուն մը, Հաչի, — գլխագիր « Հ » — ամէն օր կ'ընկերանար իր աշխատաւոր տիրոջը՝ մինչեւ երկաթուղիի կայարանը: Իսկ իրիկունը կրկին կ'երթար դիմաւորելու զայն:

Ամիսներով կանոնաւորապէս կը շարունակէ իր պաշտօնը: Տէրը կը մեռնի օր մը — 1925ին:

Շունը կրկին կը շարունակէ կատարել իր պարտականութիւնը: Տասը տարի — ամիս չէ — ճիշդ միեւնոյն վայրը կը սպասէ իր տիրոջը՝ առանց յուսահատելու: Եւ օր մը, ինքն ալ կը մեռնի:— Գրիչ չերթար «կը սատկի» գրելու ....

Ճափոնական կառավարութիւնը, իբրեւ վարձատրութիւն, արձան մը կը կանգնէ այս շունին համար ճիշդ այն տեղը ուր կը սպասէր ան իր տիրոջը:

Այսչա՞փ միայն:

Կառավարութիւնը անբաւական համարելով այսքանը, արձանին բազմաթիւ մանրանկարները պատրաստել կուտայ, եւ կը ղրկէ կայսրութեան բոլոր դպրոցներուն, որպէսզի տղաքը հաւատարմութեան եւ երախտագիտութեան դասեր առնեն այդ արձանիկէն:

Չեմ գիտեր որքան օգտուեցան Ճափոն տղաքը այդ չնարժանքէն, իրենց մարդու նկարագիրով: Ձեռքս չանցաւ Ճափոնի կրթական նախարարութեան տեղեկագիրը այս մասին:

Եթէ ես «դեմոկրատ» երկրի մը մենատէրն ըլլայի, «շուն պատուանշան» մը կը ստեղծէի քանի մը աստիճաններով եւ հպատակներս կը վարձատրէի անով:

Այդ պատուանշանին Ա. աստիճանը կը շնորհէի անոր որ կրցած է, գոնէ անունը միտք պահել իր նախկին տիրոջը՝ առանց վախնալու իր նոր տիրոջմէն: Կը շնորհէի լամբակը բոլոր անոնց՝ որ չեն մասնակցած իրենց նախկին տիրոջը դէմ տեղի ունեցած անարգանքի ցոյցերուն: Անոր շնորհազրկումէն, կամ անոր մահէն ետքը, դիակը անարգելու արարողութիւններուն ...

Կը վախնամ, որ այդ պատուանշանը ճիտէն կախելու արժանացողներ հազիւ թէ գտնուին մարդու որդիներուն մէջ:

Քրիստոսի աշակերտներն իսկ, Մատնութեան Գիշերը, իրենց սիրելի վարդապետը «թողին ու փախեան»...

Կամ զայն ուրացան:

« Հաւատարմութիւնը « կապիտալիստական փտած մորալի մնացուկներիցն է», պիտի արձագանգեն կարգ մը նորադանդականներ ...

Ամէն պարագայի մէջ, յանձնարարելի է պատուոյ տեղ մը յատկացնել դպրոցներու եւ տուներու մէջ՝ ճապոնական Հաչիներու արձանիկներուն համար: Եւ մասնաւորապէս, Հայերուս կարգ մը խուերուն մէջ, մեծ սպառում պէտք է ունենայ այդ կրթիչ, դաստիարակիչ արձանիկը..

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

« ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԴ.

— Ի՞նչպէս վերջացաւ կռիւը, մտածեց ան ինքն իրեն եւ առանց կարեւորութիւն տալու վէրքէն հոսող արեան, պառկեցաւ թաց խոտերուն վրայ ու աչքերը բարձրացուց դէպի երկինք: Ա՛խ, մերինները ամէնքն ալ կոտորուեցան, ամէնքը մեռան, շարունակեց ան. իսկ ի՞նչ եղաւ Աշոտ Երկաթը: Ահ, հայր, դաւաճան եւ ստոր...: Բայց ի՜նչքան լաւ է այստեղ. չուրջս մանուշակներ ըլլան կարծես: Շատ լաւ է այստեղ, հանդիստ ու խաղաղ:

Ծիգ մը ըրաւ փակելու աչքերը, մինչ անոնք բաց էին միշտ եւ անշարժ կը նայէին դէպի երկինք, կարծես ուզելով թափանցել խորհրդաւոր գաղտնիքներու:

Հեռուէն կը լսուէին ձիերու դոփիւններ, մարդկային խառն ի խուռն ձայներ: Մարդիկ կը շտապէին փախչիլ, կարծես աներեւոյթ զօրութենէ մը հալածուած, առանց նկատելու Հեղինէն, որ ինկած էր փոսի մը մէջ, անտէր ու անպաշտպան, իսկ իրմէ քանի մը քայլ հեռուն՝ իր ձին կը կռուէր կեանքի ու մահուան հետ:

Արիւնը կը հոսէր Հեղինէի բաց վէրքէն:

— Ո՞ւր կ'երթամ ես, կը շարունակէր զառանցել խեղճ աղջիկը. կը տանին զիս ... կը բարձրանամ վեր, միշտ վեր...: Վար պիտի իյնամ հիմա: Հեռու ինձմէ, հեռու...: Հա, դաւաճան է հայրս, ու ես չեմ ուզեր անոր աղջիկը ըլլալ: Իր փառասիրութենէն մղուած՝ ոտքի տակ կ'առնէ ան ամէն սրբութիւն: Զարմանալի բան, ես կարծես կրկին կը բարձրանամ, զիս կրկին կը տանին վեր... դէպի ո՞ւր: Կը վախնամ, վար պիտի իյնամ ...:

Եւ Հեղինէն կը կարծէր, թէ անհուն բարձրութենէ մը վար կը գլորուի: Կծկուեցաւ ինք իր վրայ եւ սկսաւ թաց խոտերը քաշել հանել ու հողը ճանկռտել: Ձախ ձեռքը չէր շարժեր, արդէն ուժասպառ եղած էր ան, ուսին վրայ բացուած վէրքին պատճառով:

Անցաւ կարճ ժամանակ. խորին լռութիւն կը տիրէր չորս կողմը. ոչ մէկ ձայն, ոչ մէկ շշուկ կը լսուէր: Բայց ահա կրկին լսուեցան ձիերու դոփիւններ: Հեղինէ ուզեց բարձրացնել գլուխը եւ նայիլ այն կողմ, սակայն ուժերը դաւաճանեցին իրեն: Ձայները մօտեցան եւ իսկոյն հեռացան: Հեղինէ զգաց որ ձիաւոր մարդիկ կ'անցնին իր մօտէն, բայց թէ ինչ մարդիկ են եւ ինչու այդպէս շուտ կ'անցնին, չկրցաւ հասկնալ: Ու կրկին սկսաւ զառանցել.

— Զարմանալի բան, երկինքը հետզհետէ կը ցածնայ: Ձեռքս երկնցնեմ, կրնամ բռնել: Ահա լուսինը, ինչքան մեծ է ան. իսկ աստղերը... տեսէք, ինչպէս կը վազեն, կը փախչին հեռու. կարծես մէկը կը հալածէ զանոնք: Վահ, ես այս տեսակ բան չեմ տեսած, մեր Վասպուրականի մէջ այսպէս բաներ չեն պատահիր:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

համար կառավարութեան հետ, Պերլին վերադարձեր է դաղտնի հրահանգներով: Մառէշալը կը սպասէ Մոսկուայի խորհրդակցութեանց ելքին, յայտարարելու համար խորհրդային իշխանութեանց դիրքը Գերմանիոյ մէջ :

« Թայմզ » կ'իմանայ թէ մառէշալը բացորոշ հրահանգներ ստացած է, երեք արեւմտեան դաշնակիցները դուրս հանելու համար Պերլինէն: Եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ Մոսկուայի մէջ, Սոքոլովսկի աւելի պիտի սաստկացնէ Պերլինի պաշարումը: Իրողութիւն է որ մէկ շաբթուան մէջ երկու անգամ Ռուսերու ենթակայ ոստիկանութիւնը անցաւ իր սահմանագիծը, սեւ շուկացիներ հետապնդելու պատրուակով, բայց բռնաբարելով արեւմտեան պետութեանց իրաւունքները:

Եւ ահա նոր դէպք մը,— Տոքթ. Շթում, Պերլինի արեւմտեան շրջանին ոստիկանապետը, ուրբաթ օր բրիտանական եւ ամերիկեան հրամանատարութեանց դիմեց, խնդրելով որ իրենց զինուորական ոստիկանները պաշտպանեն խորհրդային շրջանին սահմանագիծը: Այս դիմումը կատարուած է անոր համար որ, ռուս զինուորներ առեւանգած են իր (գերման) ոստիկաններէն վեցը, ամերիկեան շրջանին մէջ: Գերման ոստիկանապետը կ'ըսէ .

— « Չեմ կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել իմ ոստիկաններուս հանդէպ, եթէ բրիտանական եւ ամերիկեան ոստիկաններ չտրամադրուին պաշտպանելու համար զանոնք այսպիսի յարձակումներու դէմ: Ռուսերը պիտի չհամարձակին այսպիսի օրինազանցութիւններ գործել, եթէ նոյնիսկ մէկ դաշնակից ոստիկան միջամտէ : մինակ մնալով, անկարողութեան դատապարտուած ենք, մանաւանդ որ հարկադրուած ենք բացորոշապէս հպատակիլ դաշնակից ուժերու ոեւէ մէկ անդամին հրամաններուն»:

Պերլինի Ամերիկեան իշխանութիւնները բողոքեցին վեց գերման ոստիկաններու ձերբակալութեան դէմ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ռուսերը 2500 Գերմաններ ձերբակալած են, ընդհանուր աւլտուք մը կատարելով սեւ շուկացիներու դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը պահանջեց Խ. Միութենէն ետ կանչել Նիւ Եորքի հիւպատոսը, Պ. Եաքով Լոմաքին, մեղադրելով զայն թէ «չարաչար գործածած է իր դիրքին առանձնաշնորհները եւ կոպտօրէն բռնաբարած է միջազգային կանոնները», ուսուցչուհի Տիկին Քոզենքինայի հարցին առթիւ: Ուաշինթըն վճռապէս կը մերժէ Խ. Միութեան ամբաստանութիւնները, անուղղակի քննադատելով նաեւ խորհրդային դեսպանին՝ Պ. Պանիուշկինի դիրքը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընդհ. սպայակոյտը կը ծանուցանէ թէ կառավարական զօրքը նոր ամրոցներ գրաւեց Կրամոս լեռներուն մէջ, քանդելով զօր. Մարկոսի պաշտպանողական վերջին գիծը: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ ետ առնուած է Կրամոսի ամենաբարձր գագաթը, Սքերցա, որ ձեռքէ ձեռք անցած էր վերջին օրերս: Այս շրջանին մէջ, բացի մեծաքանակ ռազմամթերքէ, կառավարական զօրքը գտած է 500 մանուկներ որոնք առեւանգուած էին շրջակայ գիւղերէն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, 3—4000 ապստամբներ կրնան ծուղակը իյնալ: Ապստամբներուն գրաւած տարածութիւնը, որ նախապէս 1000 քառ. մղոն էր, այժմ իջած է 180 քառ. մղոնի: Վաթսուն հազար զինուորներ կը կռուին 5—6000 ապստամբներու դէմ:

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Սթալին ծրագիր մը մշակած է, մառէշալ Թիթօն տապալելու եւ անոր յաջորդ նշանակելու համար զօր. Տափնչեւիչը, որ Մոսկուա կը գտնուի: Մեծ դէպքեր կը սպասուին յառաջիկայ երեք շաբաթներու ընթացքին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հրեաները հաւանած են յարգել Երուսաղէմի պաշտպանութեան համար դրուած պայմանները, որոշ վերապահումներով: — Ապահովութեան Խորհուրդը ազդարարեց Արաբներուն եւ Հրեաներուն թէ պատժական միջոցներ պիտի տնօրինեն անոնց դէմ որ կը խախտեն զինադուլը:— Իսրայէլի պետութիւնը խնդրեց անդամագրուիլ Միացեալ Ազգերուն, իբրեւ անկախ պետութիւն:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ. ԽԱՉԻ 17րդ համագումարը բացուեցաւ Օգոստոս 20ին, Սթոքհոլմի մէջ, մասնակցութեամբ 500 պատուիրակներու որոնք կը ներկայացնեն 58 երկիրներ :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆրանսական օդանաւեր, զինուորներ եւ նաւային ուժեր ամենամեծ յաղթանակը տարին մէկ շաբթուան կռիւներէ վերջ, սպաննելով 500 բնիկներ եւ գրաւելով շատ կարեւոր դիրքեր :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախկին կրթական նախարարը, Տոքթ. Սթրանսկի, որ փոխ–վարչապետ ալ եղած է, փախչելով Լոնտոն հասաւ իր կնոջը եւ աղջկանը հետ:— Խիստ մաքրագործումներ կը

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱՔԼԵԱՆ ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ՐԱՖՖԻ – ԱՐՄԷՆԻ :

Փարիզ, 1948 Օգոստոս 20

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստոս 15 — 20

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները. —

ՎԵՆԵՏԻԿ՝ Բամ. 2000 ֆրանք, ՍԷՆԹ ԱՆՆ՝ Գործ. 2750, ԱՄՔԷՕՑ Ճար. 650, ՔՐՈՒԱՉԻ՝ Պօղ. 300, ՓԱՐԻԶ (9) Հազ. 2200, ՏԷՍԻՆ՝ Գործ. 4907, ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ՝ Փափ. Պ. 1200, ՊՈՒՏՕ՝ Սավ. 1500, ՊՈՒՌԺ՝ Եազ. 3400, ԱՆԻԷՌ՝ Գաս. 1200, ԼԻՈՆ՝ Պաս. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ջիլճ. 500 (ֆոնտ), ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Գործ. Մեր. 5855, ԱՐՏԷՇ՝ Աթէշ. 1200 ֆրանք :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, այս կիրակի ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Pont de Chéruyի à la Plaineի գեղեցիկ անտառը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպ. պարեր եւ անակնկալներ : Ճոխ պիւֆէ եւ առատ խմիչք: Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը՝ յաջորդ կիրակի օրուան կը յետաձգուի:

Օթօքարները՝ կը մեկնին Լիոն –Փլաս Կիչարէն ժամը ճիշդ 9ին, տոմսակներու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Ա) Տիկին Բերուզ Այվազեանի եւ Տիկին Մարի Մովսէսեանի, 194 rue Vendôme, Lyon, Բ) ընկեր Արամ Թաթուլեանի եւ ընկեր Յակոբ Այտընեանի, 46 rue Servient եւ 34 rue Dunoir, Պ. Օննիկ Ուզունեանի սրճարանը, Գ) ընկեր Զաքէոս Վարժապետեանի, 118 Grande rue Guillotière, Lyon :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐԱՔՃԵԱՆ եւ Պ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՐԱՔՃԵԱՆ իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով, իրենց սիրելի զաւկին և եղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԱՐԱՔՃԵԱՆԻ (27 տարեկան) մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Hyèresի Hélio-marin հիւանդանոցին մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԶՍՊԱՍԵԼ, առկախ հաշիւներ կարգադրելու համար :

ԸՆԿԵՐ ԽԱՆԱՍՈՐՑԻԷ կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ Բշ. կամ Գշ. ժամը 4էն վերջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ԼԻՍԷ)

(Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ)

Կը բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան, կէսօրէ առաջ, ժամը 10—12 եւ հինգշաբթի ամբողջ օրը :

1 Bld. du Nord, le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Pavillon s/Bois:

կատարուին « Սոքոլներու կազմակերպութեան մէջ (մարզական միութիւններ որոնք չեն հանդուրժեր բոլշեւիկեան կարգուսարքին):

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ կը բացուի այսօր, կիրակի, Ամսթէրտամի մէջ, մասնակցութեամբ 2000 պատգամաւորներու որոնց մէջ կիներ ալ կան: Այս առթիւ եկեղեցիներու կոչնակները ժամէ ժամ պիտի հնչեն առտուան 9էն մինչեւ իրիկուան 6ը, Մ. Նահանգներու հազարաւոր եկեղեցիներուն մէջ: (Հայ. եկեղեցին ալ հրաւիրուած էր, բայց էջմիածինը...):

ՏՈԼԱՐԸ 365 ֆրանքի բարձրացաւ առջի օր, սեւ շուկային մէջ, սթերլինը՝ 1030ի, զուիցերիական ֆրանքը՝ 93.50ի:

ՓՈՒՌԵՐԸ կիրակի օրերն ալ բաց պիտի ըլլան այսուհետեւ: Թուականը պիտի ճշդուի մասնաւոր յայտարարութեամբ մը :

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ մուտքի գին որոշուեցաւ 30 ֆրանք :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ, ԱՆԻԷՌԻ եւ ՔՈԼՈՄԲԻ բաժանորդներէն կը խնդրենք իրենց բաժնեգինները յանձնել ընկեր ԱՐԱՄ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկա մեկնած է 1922ին առենները: Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Պ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France: Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Պ. Ստեփան Թէնէքէճեանի: Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Մաքրուհի ծնեալ Պատըլեան (Պարտիզակցի), ամուսնոյն անունը Աւետիս: Մեկնած է Նիւ Եորք 1922ին: Տեղեկացնել Տիկ. Հարութեանի, 64 Allée J. B. Clément, Livry Gargan (S. et O.), France: Կը խնդրուի Ամերիկայի հայ թերթերէն արտատպել :

Imprimerie DER AGOPIAN, 217 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 ամսի.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 24 Août 1948 Երեքշաբթի 24 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4076–Նոր շրջանի թիւ 1035 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Նորէն դարձեր ենք անզօր վկաները եղերական կացութեան մը որ կը թուի թէ շատ երկար պիտի տեւէ :

Ահաւասիկ երկու տարբեր երեսները այդ ողբերգութեան .—

Ներգաղթը կանգ առաւ այս տարի, եթէ չհաշուենք անցեալ տարուան մնացորդներու փոխադրութիւնը :

Անցեալ Յունիսին, Ռումանիայէն փոխադրուեցան 1022 հայրենակիցներ : Նոյնքան ալ կը մնան :

Պուլկարիոյ համար խոստացած են հազար հոգի : Բայց ե՞րբ ճամբայ պիտի հանուին :

Ֆրանսահայ Ներգաղթի կոմիտէն անցեալ Մարտ 23ին պաշտօնապէս կը հաղորդէր թէ երկու հազար հոգի պիտի փոխադրուին, այս տարի : Ուրիշ ոչ մէկ տեղեկութիւն՝ այդ օրէն ասդին :

Եգիպտոսի երկրորդ կարաւանը, որ անցեալ աշնան յետաձգուած էր քոլերայի պատրուակով, դեռ կը սպասէ խոր անձկութեամբ : Ներգաղթի լիազօրը հասած է արդէն եւ կը զբաղի :

Իրանի 15—20.000 արձանագրուած գիւղացիները — ինչպէս ամէնէն թշուառները — նորէն կը տեղաւորուին պարսկական գիւղերու մէջ, յուսահատելով ներգաղթէն :

Սուրիա – Լիբանանի «յետաձգուածները» այս տարին պիտի անցընեն սպասելով եւ յուսալով :

Դեռ բազմութիւններ կան Պէյրութի թիթեղէ տաղաւարներուն մէջ, որոնք աչքէ վրիպա՞ծ են, երկու տարուան իրարանցումի ընթացքին :

Հիւս. Ամերիկայի մէջ չոգենաւի կը սպասեն 160 հայրենակիցներ : Իսկ Հարաւ. Ամերիկայէն...

Այստեղ կը բացուի ողբերգութեան Բ. երեսը :

Հարաւ – Ամերիկան ինքն է որ ներգաղթ կը կատարէ, դուռները բանալով օտար տարագիրներու, մասամբ ալ Հայերու առջեւ :

Ուրեմն կրկնակի արտագաղթ, Պալքաններէն, Միջին Արեւելքէն, արեւմտեան Եւրոպայէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը,— Պրազիլիա, Չիլի, Վենեզուէլլա, Արժանթին, Ուրուկուէյ, Փարակուէյ : (Շատ բան չէ մնացած Հրոյ Երկիրին) :

Դեռ երէկ Աթէնքէն հասած հայրենակից մը, որ ինքն ալ կը գաղթէ ընտանիքին հետ, կը պատմէր թէ 60—70 ընտանիքներ արձանագրուած կամ արդէն փոխադրուած են Արժանթին :

Այսօր, Գ. էջին մէջ պիտի կարդաք թղթակցութիւն մը, որ կը նկարագրէ Գերմանիոյ տարագիրներու առաջին խումբին ժամանումը Չիլի :

Վենեզուէլլա գացողներու մասին ալ տեղեկութիւններ հրատարակուեցան անկէ առաջ :

Կը նշանակէ թէ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ անելի մատնուած 3000—3500 տարագիրները հետզհետէ պիտի փոխադրուին ուր որ տեղ ճարուի, միջազգային կարաւաններու հետ :

Մ. Նահանգները եւ Գանատա եւս որոշ համրանք մը պիտի ընդունին. բայց գլխաւոր մասը պիտի քշուի դէպի Հարաւ. Ամերիկա : Այդ աշխարհամասին ամէնէն անծանօթ երկիրները : Անունները կարդացիք արդէն :

Պատասխանատուն՞ որ :

Հարցումն իսկ սիրտ կը խոցոտէ : Ու դուռ պիտի բանայ վայրերան ճամարտակութեանց :

Երկու տարի առաջ, 1946 Փետրուարին, երբ Գ. Յարութիւնեան, Երեւանի կեդր. կոմիտէին քարտուղարը, կ'աւետէր թէ 350—400.000 տարագիրներ պիտի ընդունին «յառաջիկայ տարիներու ընթացքում», պարտք սեպեցինք դիտել տալ թէ Խ. Հայաստանը չի կրնար այդքան բազմութիւն տեղաւորել, առանց ընդարձակելու սահմանները : Գոնէ առանց սրբագրելու ներքին սահմանները, որոնք պարզեւ տրուած են դրացիներու, մերկապարանոց նենգամտութեամբ :

Այս դիտողութեան եւ ուրիշ քննադատութեանց համար դարձանք թշնամի ներգաղթի :

Իրենց չար բախտէն, ահա կանգ առած են հայրենադարձի, ներգաղթի կարաւանները : Ընդհակառակն, արտագաղթի խումբեր են որ կըկազմուին : Հետզհետէ բազմապատկուելով : Եւ հարիւրապատիկ աւելի հեռանալով հայրենիքէն :

Անշուշտ միջազգային կացութեան երեւոյթներն ալ դեր կը կատարեն այս կսկծալի բախտախաղութեան մէջ :

Բայց հիմնականը ուրի՞շ բան է,— յուսախաբութիւն՝ Երեւանի քաղաքականութենէն : Եւ անհուն ծարաւ ազատութեան, ինքնորոշման... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐԶ ՄԱՐԴԻԿԸ

Խմբագրատունը ամէն օր իր այցելուներն ունի,— բաժնեգին վճարողներ, ծանուցում տուողներ, փնտռտուք կատարողներ, բողոքողներ, գոհունակներ եւայլն : Ասիկա «տեղական» ապրանքն է :

Բայց կան նաեւ «ներածուած»ները, այն ճամբորդները որոնք վերջերս չատցած են եւ կու գան կամ իբր զբօսաշրջիկ կամ իբր անցորդ, արեւելքէն ու արեւմուտքէն, մանաւանդ Ամերիկայէն :

Այս բոլոր այցելուները երբ կը մտնեն խմբագրատունէն ներս, անմիջապէս կը մատնեն իրենց յուսախաբութիւնը .

— Ա՞յս է ձեր խմբագրատունը... մեր ամէնուս սիրած «Յառաջ»ը այս պայմաններո՞ւն մէջ է որ կը հրատարակուի. Պ. Շ. մի՞նա՞կը կը տանի այսքան ծանր բեռը ...

Եւ քաջալերական ու խրախուսական անթիւ ու բազմապիսի բառեր : Այսչափ :

Ոչ ոք կը խորհի սակայն իր դոյզն բաժինը բերել այս այնքան «փառաբանուած» աշխատանքին, գէթ բաժնեգրուելով կամ բարեկամի մը թերթ նուիրելով ,

Յաճախ տպարանին առջեւ տեսնելով պերճաշուք ինքնաշարժեր, վեր կ'ելլեմ հասկնալու թէ ի՛նչ թանկագին օժանդակութիւն բերեր են այդ մարդիկը «Յառաջ»ին, եւ ես իմ կարգիս յուսաբեկ կը մեկնիմ, տեսնելով որ այցելուն առատ բացած է բերանը, առանց խորհելու քսակին վրայ : Օդային՝ անոնց քաջալերութիւնը :

Բայց այս օրերս հանդիպեցայ Ամերիկայէն եկած պարզ աշխատաւորի մը որու համակրութիւնը իրական յուշումէ մը կը բխէր, եւ որ, «Յառաջ»ի այցելուներու տոմարին մէջ, հազար դարդակ խօսքերու տակ, նոր արձանագրութիւն մը անցուց գրելով.

« Որպէսզի մեր ընկերը այս ազգօգուտ գործը շարունակէ եւ աւելի բեղմնաւոր դարձնէ մեր « Յառաջ » թերթը, պիտի ցանկայի որ ամէն մի այցելող բան մը ձգէր լուսաւորութեան այս օրրանին : Ես կը նուիրեմ 25 տոլար այս կարեւոր թերթին տեւականացման համար » :

Կարճ եւ ազդու : Որովհետեւ հոս սիրտն է որ կը խօսի եւ սիրտը ընդհանրապէս կը բնակի պարզ մարդոց կուրծքին տակ :— Տօ.

Յ. Գ. Ընկերը այս գումարէն դուրս հրանիւթի իր տոմսերն ալ նուիրեց՝ որպէսզի «Յառաջ»ի ինքնաշարժը քիչ մը «քալէ» :

ՍՊԱՆԻՈՅ հիւսիսակողմը հանրապետական նոր շարժում մը սկսած ըլլալով բազմաթիւ նոր ձերբակալութիւններ կը կատարէ Ֆրանքոյի ոստիկանութիւնը :

« ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ » մտաւորականներու համաժողով մը պիտի գումարուի այսօրերս Բոլոնիոյ մէջ : Աշխարհի ամէն կողմէն մտաւորական միութիւններ կ'ողջունեն այս ձեռնարկը որու նպատակն է միջազգային լայն խորհրդակցութեամբ մը մտաւորական համագործակցութիւն մը փորձել՝ ճշմարիտ խաղաղութեան մը պայմանները ուսումնասիրելու համար : Այս գաղափար յղացած են Փարիզի մէջ Ֆրանսացի եւ բոլոնացի խումբ մը գրագէտներ, եւ իրենց դիմումին վրայ գրեթէ բոլոր երկիրներու մտաւորականները ընդունած են առաջարկը : Հինգ հարիւր պատգամաւորներ արդէն հասած են Բոլոնիա, որոնց մէջ կան բազմաթիւ հռչակաւոր դէմքեր :

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ բախում մը տեղի ունեցաւ Սթրազպուրկ – Լիոն ճեպընթացին եւ բեռնատարի մը միջեւ Մօնպէլիարի մօտ : Երեք ուղեւոր մեռան եւ շատեր վիրաւորուեցան :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ֆրանսական գրաւման շրջանին եւ անգլեամերիկեան շրջանին միջեւ երթեւեկը ազատ եղաւ :

ՕՏԱՐ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ որոնք Ֆրանսա կու գան, կը ստանան 200 լիտր հրանիւթ : Եթէ անոնք ամբողջ ամիս մը կը մնան, երկրորդ ամսուան համար ալ իրաւունք ունին նոյնչափ հրանիւթ ստանալու :

Մոսկուայի խօսակցութիւնները

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Չորս Մեծերու միջեւ ամիսէ մը ի վեր սկսած խօսակցութիւնները ընդմիջուած ըլլալով, յոյսեր ու յատեսութիւնները կրկին սկսած էին շրջան ընել : Դժուարութիւնները կու գան, կ'ըսուէր, Ռուրի միջազգայնացումէն եւ դրամական խնդիրներէն : Երեքներու ներկայացուցիչները եօթներորդ տեսակցութիւն մը սարքած են Մոլոթովի հետ : Ամէն պարագայի, կ'ենթադրուի թէ այս շաբաթը վերջնական շաբաթը պիտի ըլլայ նախապատրաստական այս խօսակցութեանց, քանի որ բուն բանակցութիւնները պիտի կրնան սկսիլ դեռ մինչ հարթուելէ յետոյ :

Այս խօսակցութեանց արդիւնքը եթէ հաւաքական զեկոյցով մը հաղորդուի մամուլին, կը նշանակէ թէ բաւական բարեյոյս է, իսկ եթէ երեքները անջատ եւ Ռուսիա անջատ զեկոյցներ տան, ձախողութիւն կը նշանակէ, բայց ոչ հաւանաբար խզում : Թէեւ եթէ նոյնիսկ հաւաքական ըլլայ զեկոյցը այդ չի նշանակեր թէ ամէն ինչ վերջացած է, քանի որ պաշտօնական բանակցութիւններուն մէջ ալ ի յայտ կրնան գալ անհամաձայնութիւնները :

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Երկու հակառակորդ ոստիկանութեանց պայքարը կը շարունակուի Պերլինի մէջ : Շաբաթ օր դարձեալ ռուս զինուորական ոստիկաններ անցան անգլիական եւ ամերիկեան սահմանը եւ ձերբակալեցին քանի մը գերման ոստիկաններ : Անգլեւամերիկացիները բողոքեցին եւ պահանջեցին կալանաւորներու վերադարձը : Ռուսերը ձերբակալել փորձեցին նաեւ ամերիկացի լրագրողներ որ լուսանկարներ կ'առնէին, բայց չյաջողեցան : Այժմ երկու կողմերն ալ իրենց սահմանագծին վրայ զինեալ պահպանութիւն կ'ընեն :

Անգլիացիները իրենց սահմանին վրայ պաստէներ կանգնեցին եւ սեւ գիծ մը քաշեցին ճամբուն մէջտեղը խոշոր տառերով գրելով «անգլիական բաժին » :

Նկատելով որ Գերմաններուն համար կը պատահին այս դէպքերը, Ամերիկացիները ծանր ընդհարումներ արգիլելու միտքով, կը խորհին զինադուլ մը առաջարկել Ռուսերուն :

★ Պերլինի մէջ գտնուող ամերիկեան եւ ֆրանսական ուժերուն մեծագոյն մասը ուրիշ քաղաքներ փոխադրուած են, վերջին կարգադրութեամբ մը :

★ Պերլինի սովիէթական ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց կարգ մը մթերանոցներու մէջ ուր դիզուած էին «առեւտրեղէն» եւ շուկայով ծախուելու համար այս առթիւ ձերբակալուեր են ... 2500 հոգի :

Ապրուստ եւ աշխատավարձ

Կառավարութեան եւ գինեգու աժանութեան խմբակցութեան միջեւ բանակցութիւնները խզուած էին, որովհետեւ ոչ ապրուստի գիները կ'իջնեն եւ ոչ ալ աշխատավարձերը կ'աւելնան :

Կառավարութեան ծրագիրը դեռ յայտնի չէ, այս շաբթուան ընթացքին պիտի հրապարակուի : Նախարարները վաղը պիտի գումարուին վերջնական ձեւ մը տալու համար Պ. Րէնոյի ծրագրին : Ամէն պարագայի, կը կարծուի թէ հացն ու կաթը պիտի սղեն, մին 24էն 36ի եւ միւսը 16էն 23ի բարձրացնելով : Եթէ այդ գինները պահուին կառավարութիւնը պիտի պարտաւորուի տարեկան 30 միլիառ հատուցում տալ արտադրողներուն : Եթէ գինները բարձրացուին, կը խորհուի ընտանեկան յատկացումներու գումարը աւելցնել :

Աշխատաւորական երեք կազմակերպութեանց հաւանութեամբ Րընոյի աշխատաւորութիւնը անմիջական պահանջ դրաւ 3000 ֆրանքի առհաշիւ վճարում մը ընել բոլոր գործաւորներուն, ապրուստի սղութեան իբր փոքր դարման : Հաւանաբար միւս գործարաններն ալ միանան եւ այսպէս վերսկսին ընկերային խլրտումները :

ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆԸ ... ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի ժողովուրդին մէկ մասին զուարճութիւնը ապահովեց շաբաթ օր 200 վայրի անասուններու այն կարաւանը զոր հաւաքած էին Քամէրունի մէջ՝ մայրաքաղաքի կենդանաբանական պարտէզներուն մթերքը ու տեսակը ճոխացնելու համար :

Ասոնց մէջ ամէնէն նշանաւորն է Ճումպօ փիղը որ 15 տարեկան էեւ կ'արժէ մէկ միլիոն ֆր. : Ան ոտքով ըրած էր 3000 քիլոմեթր ճամբայ իր անտառէն մինչեւ Տուալա ուր չորս ժամ աշխատած էին խօթել զինքը երկաթեայ վանդակին մէջ՝ որպէսզի նաւ դնեն : Տուալայէն չոգենաւով 45 օրէն հասան Պորտօ եւ հոնկէ կառախումբով Փարիզ, բաժնուելու համար մէկ մասը Վէնսէնի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՐԱՆԷՆ

ԱՆՏԱՆԵԼԻ ՎԻՃԱԿ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ատրպատականի շուրջ յաճախ ու տարիներ շարունակ պտտել են զանազան քաղաքական զրոյցներ, որոնք Իրանի սահմանակից պետութիւններին վերագրել են նուաճողական ձգտումներ, իսկ բուն տեղական ազգաբնակութեան՝ անջատողական ձգտումներ :

Սակայն փաստը այն է, որ Ատրպատականը միշտ էլ մնացել է Մայր Հայրենիքի ծոցում, իսկ յիշեալ վերագրումները՝ երազների աշխարհում… Ճիշդ է, որ յետպատերազմեան քաղաքական քաոսի ժամանակ անջատողական մի թոյլ փորձ եղաւ, բայց այդ փորձը, ինչպէս յայտնի է, ձախողեց :

Այդ պարագան սակայն, շատ թանկ նստեց տեղական ազգաբնակութեան …

Ճիշդ տեղեկութիւններ ստանալ Ատրպատականի վիճակի մասին այդ ձախողանքից յետոյ, դժբախտաբար, անհնարին եղաւ մեզ համար :

Թաւրիզից եկողներից ոմանք նկարագրում էին կեանքը Ատրպատականում վարդագոյն գոյներով, ոմանք էլ, ընդհակառակն շատ մռայլ կերպով …

Բայց ահա մի շատ հեղինակաւոր անձ՝ Իրանի խորհրդարանի անդամ, Թաւրիզի պատգամաւոր, Հասան Թաղի Զադէն (Իրանի նախկին դեսպան Լոնտոնում) այցելում է իր ընտրական շրջանը, մօտից ծանօթանում տեղական ազգաբնակութեան ընդհանուր կացութեան հետ, եւ ապա վերադառնալով Թէհրան, ներկայացնում է խորհրդարանին իր կատարած ուսումնասիրական աշխատանքների մասին մանրամասն զեկուցում, որի մէջ տալիս է թանկագին տեղեկութիւններ այդ մեծ ու կարեւորագոյն —աշխարհագրական դիրքով—նահանգի տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական վիճակի մասին :

Այդ զեկուցումը ընդհանուր գծերով լոյս տեսաւ տեղական մամուլի մէջ, գրաւելով հրատապ խնդիրների շարքում առաջին տեղը : Խորհրդարանի ու կառավարական շրջաններում ու մամուլի մէջ Ատրպատականի խնդիրը շարունակաբար ծեծւում է, իսկ իրար յաջորդող կառավարութիւնները խոստանում են լրջօրէն զբաղիլ Ատրպատականի խնդրով :

Քանի որ Իրանի Ատրպատականում ապրում են մեծ թուով Հայեր, որոնք գտնւում են ընդհանուր ազգաբնակութեան հետ հաւասար պայմաններում, ուստի մեզ համար էլ կարեւոր է ծանօթանալ Թաղի Զադէի զեկուցումին :

Թաղի Զադէն իր զեկուցումը ներկայացրել էր խորհրդարանին Յունիս 22ին, եւ լոյս տեսաւ Journal de Tehranում Յունիս 25ին, շատ ամփոփ ձեւով :

Հեղինակը խօսում է առանց յուզմունքի, առանց սրտառուչ արտայայտութիւնների, շատ մեղմ, բայց տուած տեղեկութիւնները չափազանց յուզիչ են ու ցնցող …

Տանք խօսքը Թաղի Զադէին եւ բաւականանք այդքանով. այդ խօսքը որեւէ մեկնութեան, որեւէ լրացուցիչ բացատրութեան չի կարօտիր :

×

— « Ինչ որ ամէնից առաջ աչքի է զարնում Ատրպատականում, — ասում է Պ. Թաղի Զադէն, ազգաբնակութեան դանդաղումն ու դժգոհութիւններն են՝ իրենց նահանգի տնտեսական ծանր վիճակից՝ — անգործութիւն, առեւտուրի բացակայութիւն, աղքատութիւն եւ քաղաքական ազատութեան սահմանափակում : Յաճախ «տարագիրներ» անունով են որակում նրանց, որոնք չքաւոր են, փոխանակ անհրաժեշտ աջակցութիւն ցոյց տալու նրանց :

Տնտեսական կեանքի դժուարութիւնների գլխաւոր պատճառներն են՝ առեւտուրի բացակայութիւնը, արտածումի չգոյութիւնը, խոշոր սեփականատէրերի և առեւտրականների փախուստը դէպի Թէհրան, դրամագլուխի անշարժութիւնը նահանգում : Կառավարութիւնը մերժում է թոյլտուութիւն տալ ներածումների համար, ինչպէս եւ օտար դրամ (devises) տրամադրել Ատրպատականի վաճառականներին : Արդարադատութիւնը ինչպէս եւ քաղաքացիների իրաւունքները ապահովուած ու երաշխաւորած չեն : Գիւղացիները գտնւում են այնպիսի պայմաններում, ինչպէս Միջին դարերում ճորտերը՝ զուրկ՝ իրենց աշխատանքի արդիւնքից օգտուելու իրաւունքից» :

Այնուհետեւ Պ. Թաղի Զադէն մի յետադարձ հայեացք է նետում Ատրպատականի անցեալ բարգաւաճ վիճակի վրայ : Այս կտորը յապաւում եմ :

— « Թաւրիզը իմ ծննդավայրն է, եւ չափազանց ծանր էր ինձ համար տեսնել այն հսկայ տարբերութիւնը Ատրպատականի այսօրուան ու երէկուան պայմանների միջեւ :

Թէհրանն է իր մէջ կենդրոնացրել թէ առեւտուրը եւ թէ առեւտրականներին, որոնք ստանում են նաեւ արտասահմանեան դրամներ՝ միլիոն թումաններով, իրենց առեւտուրի համար :

Ատրպատականի թշուառ կացութեան մի ուրիշ պատճառն էլ գտնւում է այն հանգամանքի մէջ, որ բացակայում է արդարադատութիւնը : Ճիշդ է, այդ երեւոյթը ընդհանրապէս յատուկ է մեր ամբողջ երկրին, բայց Ատրպատականում շատ աւելի շօշափելի է :

Ես կարող եմ պնդել, որ Ատրպատականի գիւղացին աւելի է զրկուած քաղաքակրթութեան բարիքներից, քան թէ գիւղացին Եւրոպայի ամենայետամնաց երկիրներում՝ ինչպէս Պուլկարիան է կամ Փորթուկալը :

Ես արդէն ասացի, որ Ատրպատականի գիւղացիների վիճակը յիշեցնում է միջնադարեան ճորտերի վիճակը : Նրանք զրկուած են ոչ միայն սեփականութեան իրաւունքից, այլեւ, ինչպէս սովորաբար ասում են, նոյն իսկ շնչելու իրաւունքից » :

Թաղի Զադէն այնուհետեւ թւում է մի շարք գանգատներ զոր նրան ներկայացրել են բնակիչները, մասնաւորապէս գիւղացիները, իր ճամբորդութեան ընթացքին եւ ապա յիշատակում է հետեւեալ դէպքը, որն ինքնին շատ խօսուն է.

— « Երբ ես գնում էի Թաւրիզից Մակու, իմ կառքը կէս ճանապարհին ստիպուեցաւ կանգ առնել : Պարզուեցաւ որ գիւղացիները ծառերով փակել էին ճանապարհը, որպէս զի այդ միակ միջոցով կարենան մօտենալ ու խօսել ինձ հետ» : …

« Թէհրանի կառավարութեան անուշադիր վերաբերմունքը Ատրպատականի հանդէպ՝ երեւում է կեանքի բոլոր մարզերում, նաեւ մտաւորականքում : Քաղաքական ազատութիւնը այստեղ սահմանափակուած է : Ըստ իս զինուորական վիճակը, այսպէս կոչուած տարագիրների հետապնդումները գործնապէս վրիպել են իրենց նպատակներից : Բանտարկութիւններն ու աքսորները մի օր պիտի վերջ գտնեն : Պէտք է ընդհանուր ներում շնորհել եւ այդ ներումը պիտի տարածուի բոլորի վրայ՝ ամբաստանեալների, դատապարտուածների եւ աքսորականների վրայ :

« Թաւրիզի փողոցները լի են մուրացկաններով, անթիւ գործազուրկներով ու մեծ թուով սովեալներով : Բնակիչների ապրուստի պայմաններն էլ շատ ծանր են : Չկան վայելուչ բնակարաններ, չկայ բաւարար չափով սննդեղէն » :

Թաղի Զադէն առաջարկում է մի շարք միջոցներ, մեղմացնելու համար համատարած թշուառութիւնը :

« Առաջին հերթին, ասում է, Ատրպատականցի դրամատէրերը, որոնք այսօր իրենց գաւառում չեն, պէտք է իրենց դրամը գործածեն, կառուցանելով գործարաններ եւ յանձն առնելով տնտեսական զանազան ձեռնարկներ : Պէտք է ճանապարհ բանալ առեւտուրի համար դէպի Իրաք, դէպի միջերկրական ու պէտք է կառուցանել Թաւրիզ — Միանէ երկաթուղին (այդ աշխատանքները արդէն սկսուած են եւ երբ աւարտին Թէհրանը երկաթուղով կը միանայ Թաւրիզի հետ : Թղթակից) :

Պէտք է, վերջապէս կառուցանել 3 — 4 խճուղիներ, որոնցմով հոսէր Ատրպատականի առեւտրական արիւնը այդ նորաստեղծ երակներով : Պէտք է նաեւ Ատրպատականցիներին բաժին հանել ներածումների արտօնութիւններից եւ օտար դրամներից : Այս բոլորի փոխարէն կառավարութիւնը ամէն տեսակ արգելքներ է դնում, որոնք միայն վտանգում են Ատրպատականի առեւտուրը :

« Ատրպատականի վերածնունդի համար կարեւոր է նկատի առնել նաեւ մի այլ հանգամանք.— Պէտք է Ատրպատական ուղարկել ազնիւ ու փորձառու պաշտօնեաներ՝ քաղաքացիական ու զինուորական : Կաշառակեր պաշտօնեաները աւելի վտանգաւոր են, քան որեւէ արտաքին թշնամի : Առանց ազնիւ պաշտօնեաների՝ անկարելի է բարւոքել տիրող թշուառ վիճակը :

« Ատրպատականում արդարութիւնը չի գործադրւում. տեղական ազգաբնակութիւնը ենթակայ է ամէն տեսակ ճնշումների : Ստիպում են ձեռք բերել նոր ինքնութեան թուղթեր, դրամ վճարելով, մի բան, որ հակառակ է օրէնքին :

Վերջապէս պարենաւորումը ապահովուած չէ ամէն տեղ : Ուրմիայում, Միանէում հացը դժուար կը ճարուի : Կրթական նախարարութիւնը չի անում այն, ինչ որ պարտաւոր է անել» :

SPECTATOR

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ վարչապետը, Դ. Պէն Կուրիոն, Օգոստոս 20ին հանդիսաւորապէս ընդունեց ամերիկեան մասնաւոր ներկայացուցիչը, Թէլ Ավիվի մէջ : Նախապէս ալ ընդունած էր խորհրդային դեսպանը : Երկու ներկայացուցիչներն ալ իրենց կառավարութեանց ողջոյնները հաղորդեցին Իսրայէլի առժամեայ կառավարութեան :

Ստալինի մէկ յօդուածը 1921ին

ՊԷՏՔ Է ՀՈՂԱՅԻՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԸՆԵՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ, «ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ» .— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԷՏՔ Է ՀՐԱԺԱՐԻ ՇԱՏ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԷ, ՆԱԵՒ ՎԱՆԻ ԵՒ ՊԻԹԼԻՍԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ .— ԿԱՐՍՆ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆՆ ԱԼ ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ԹՈՂՈՒԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ. — ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋԵՒ.

ԽՄԲ .— Պոլսոյ « Ճիւմհուրիյէթ» օրաթերթը հետեւեալ նամակը հրատարակած է, Մոսկուայի թղթակցին ստորագրութեամբ (13 Օգոստոս) .—

Թուրք լրագրողի մը գլխաւոր պարտականութիւնն է գիտնալ թէ մեր երկրին մասին ինչ կը խորհի Խ. Ռուսիոյ ամենազօր պետական մարդը՝ Ստալին : Այս իսկ պատճառաւ պիտի վերադառնամ 1921ի մարտին, այսինքն Թուրքեւսովիէթական յարաբերութեանց մեղրալուսնին, երբ Մոսկուայի մէջ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան եւ Ռուսիոյ Դաշնակցային Սովիէթ ընկերվարական Հանրապետութեանց կառավարութեան միջեւ ստորագրուեցաւ բարեկամական եղբայրութեան եւ ոչ յարձակողական դաշինքը : Ընկեր Ստալին այն ատեն ազգերու ժողովրդական գործավար էր : Նոյնինքն Ստալին կը վարէր գործավարութեան պաշտօնաթերթը, «Ազգերու կեանքը» : Այդ թերթին 4 մարտ 1921ի թիւին մէջ ընկեր Ստալին Ա. Աքաչքօ կեղծանունով «Հայաստան եւ Թուրքիա» խորագրին տակ հետեւեալ խմբագրականը հրատարակած է .—

« Անգարայի կառավարութեան համար, որ ազգայնական շահերու կը հետամտի, շատ մեծ կարեւորութիւն ունի հողերը նոյնութեամբ պահել եւ եթէ հնարաւոր ըլլայ, ընդարձակել : Մինչ ընկերվարական պետութեանց համար ոչ մէկ արժէք ունի հողը եւ ազգային միութիւն ըսուած բանը :

Ամէն օժանդակութիւն պէտք է ընծայենք Թուրքիոյ որ բացէ ի բաց պայքար բացած է աշխարհակալ Համաձայնական պետութեանց դէմ եւ առայժմ Արեւելքի միակ կէս գաղթավայր պետութիւնն է : Որպէսզի այս պայքարին մէջ կարենանք օժանդակել Թուրքիոյ, պայման է որ այն պետութիւնները որոնք ի մօտոյ անոր հետ բանակցութեան պիտի ձեռնարկեն, գոհացուցած ըլլան անոր ազգ. շահերը :

Եթէ նոյնիսկ կասկածինք որ Անգարայի կառավարութիւնը կը հետապնդէ աշխարհակալ ծաւալապաշտական համաթրքական քաղաքականութիւն մը որ կ'ուզէ ի ձեռին պահել հայ ժողովուրդին բնակած հողերը եւ նոյնիսկ ձեռք անցընել Կովկասը, պէտք չէ վախնանք անոր այս ծաւալապաշտական հակումներէն :

Որովհետեւ համաշխարհային յեղափոխութեամբ եւ Թուրքիոյ մէջ համայնավարութեան յաղթանակով ամէն ինչ դարձեալ բնականոն վիճակի մէջ պիտի մտնէ :

Անվախօրէն պէտք է հողային զիջումներ ընենք, որովհետեւ այս զիջումները առժամեայ հանգամանք ունին : 1918ին դեռ նոր ծնունդ առնել սկսած համայնավարութիւնը փրկելու համար ինչպէս որ Ուկրայնան, այսինքն Ռուսիոյ կէսը զոհելով յետագային ետ առինք, հիմա որպէսզի արեւելեան յեղափոխութիւնը յաղթական հանդիսանայ, պայման է որ Թուրքիոյ առժամեայ հողային զիջումներ ընենք : Որպէսզի Հայաստան այս խորհրդաժողովին մէջ ի հարկին մեծագոյն ազգ. զոհողութիւններն ընէ, պէտք է Լենինի ըմբռնումներով շարժի : Հայաստան ոչ միայն պէտք է հրաժարի շատ մը աշխարհակալ տենչերէ, այլ եւ միշտ հայկական հողեր յորջորջուած հողերը մայր հայրենիքէն կցելու նման շատ համեստ պահանջներէ : Նկատելով որ այսօրուան պայմաններու տակ անհնար է, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներու վերաբերեալ պահանջներէն ալ պէտք է հրաժարի :

Կարելի է ըսել որ Կարսն ու Արտահանը ոչ միայն Հայաստանը, այլեւ Ռուսիան կը շահագրգռեն, որովհետեւ այս վայրերը Կովկասի դէմ լաւագոյն արշաւանքի մէկ խարիսխն են : Ով որ կ'իշխէ Կարսի, կ'իշխէ նաեւ Վլատիկավքազի : Թէեւ Սովիէթական Ռուսիա քաջ գիտէ այս ճշմարտութիւնը, բայց այս խնդիրներուն չի նայիր պետական շահերու տեսակէտով : Ան կը հաւատայ որ պիտի յաղթանակէ պրոլետարական յեղափոխութիւնը եւ այս յաղթանակին հետեւանքով բոլոր արշաւանքի խարիսխները, բոլոր հողային զիջումները պիտի կորսնցնեն իրենց արժէքը : Այս պատճառաւ խորհրդային Ռուսիա իրաւունք ունի պնդելու որ Հայաստանի համար անընդունելի պայման մը չէ Կարսն ու Արտահանը առժամապէս թողուլ Թուրքիոյ ձեռքը, մինչեւ որ յաղթանակէ համաշխարհային յեղափոխութիւնը եւ լքուած հողերը վերադառնան իրենց իրական տէրերը :

Խորհրդային վարչաձեւի տեղաւորումը Հայաստանի մէջ, առաջին հիմնական պայմանն է խորհրդային համադաշնակցութեան մը համար որ պիտի հիմնուի Հայաստանի, Վրաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ : Շատ չանցած այս համաձայ –

ճակցութեան շուրջ պիտի համախմբուին Արեւելքի բոլոր երկիրները։ Անգարայի կառավարութիւնը սա պարզագն քաջ պէտք է հասկնայ որ Հայաստան սովիէթականանալէ յետոյ Թուրքիոյ պիտի մնայ այլեւս ոչ թէ պայքարիլ խորհրդային Հայաստանի դէմ, այլ միանալ անոր »։

★

Ցարդէլի ընթերցողներ., առեւրոդ կը նկատեմ անեւ կարծիք յայտնել Թուրքեւսովիէթ յարաբերութեանց մեղրալուսնի օրերուն Սթալինի մեր երկրին մասին յայտնած այնքան բացորոշ տեսակէտի մասին։

Այն առենուընէ ասդին մեր երկրին մասին տեսակէտը դժբախտաբար չէ փոխուած ընկեր Սթալինի, որ ոչ միայն մերը չի նկատեր Կարս եւ Արտահան նահանգները, այլեւ մեր Վան եւ Պիթլիս նահանգներն ալ կը նկատէ Հայաստանի սեփականութիւնը, նոյնիսկ երբ անկախ պետութիւն մը չի ճանչնար մեր երկիրը եւ զայն կը համարի մէկ անդամը համադաշնակցութեան մը զոր պիտի կազմեն Հայաստանի եւ Վրաստանի խորհրդային հանրապետութիւնները, այսինքն Խորհրդ. ընկերվարական հանրապետութիւն մը եւ կ'ըսէ որ Թուրքիոյ կառավարութեան կը մնայ միմիայն միանալ խորհրդային ընկերվարական Հայաստանի։

Սթալին ճանչցուած է իբր յամառ եւ վրէժխնդիր պետական մարդ մը։ Ընկեր Սթալինի մեր երկրի մասին ունեցած տեսակէտը բնաւ փոխուած չըլլալուն ցայտուն ապացոյցները կը կազմեն 1939ին Մոսկուայի մէջ Սարաճօղլուի, 1940ին Պերլինի մէջ Հիթլէրի եւ 1945 Յունիսին այն առենուան Մոսկուայի դեսպան Սէլիմ Սարփէրի ներկայացուցած պահանջները, Կարս եւ Արտահան նահանգներր Խ. Հայաստանի վերադարձնելու եւ Նեղուցներուն մէջ Սովիէթներուն խարիսխ տալու մասին։

Ընկեր Սթալին ձայն չէ հանած, դարանակալ սպասած է այնքան ատեն որ Թուրքիա զօրաւոր էր կամ Սովիէթները տկար կը զգային իրենք զիրենք։ Բայց երբ ենթադրած է որ Թուրքիա տկար է կամ թէ ինքզինք շատ զօրաւոր զգացած, իսկոյն թակարդէն դուրս ելլելով մեզմէ Կարս եւ Արտահան նահանգներն ու Նեղուցներու մէջ խարիսխ պահանջած է։ Աւելի ցարդ անխախտ ծրագրի մը տակ այսպէս տեղի ունեցած է եւ դոյզն ինչ պէտք չէ կասկածինք թէ այսուհետեւ ալ այսպէս տեղի պիտի ունենայ։

Արդեօք այս յօդուածը դէթ քիչ մը պիտի բանա՞յ աչքերը քանի մը միամիտներու, որոնք իրենք աչքը յառած են Մոսկուայի եւ բաներ մը կը յուսան այնտեղէն։ Եթէ բանայ,, երանի մեզի։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ տօները կը շարունակուին Օգոստոս 18էն իվեր։ Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցան հրապարակային պարեր։ Ինչպէս կը յիշուի, 1944 Օգոստոս 25ին էր որ Ֆրանսական եւ ամերիկեան զինուորները Փարիզ մտան, մէկ շաբթուան ապստամբութենէն վերջ։

Ցիրուցան Հայեր... Չիլիի մէջ

Գերմանիոյ տարագիրներէն խումբ մը Չիլի հասած է վերջերս, Տարագիրներու օգնութեան Ամերիկեան Կոմիտէին (ԱՆՉԱ) կարգադրութեամբ։ Այս նոր գաղթականներէն Գ. Հրաչ Կարծակ Խաչոյեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ կոմիտէի նախագահին՝ Գ. Ճորճ Մարտիկեանի, Սանթիակոյէն (Չիլի), Յուլիս 23 թուակիր նամակով մը —

« Մայիս 24ի գիշերը ճամբայ ելանք Գերմանիոյ Պրեմէր – Հաֆէն նաւահանգստէն։ Չիլի հասածներս տասնեւմէկ Հայեր ենք, որոնց երկուքը ամուսնացած են օտարազգիներու հետ։ Յունիս 21ին հասանք Չիլիի Վալփարէզօ նաւահանգիստը։ Յաջորդ օրը մեզ փոխադրեցին Սանթիակօ, ուր մինչեւ Յունիս ութ մնացինք գաղթականներուն համար կարգադրուած մարզարանի շէնքին մէջ։ Յունիս 7ին պայմանագրութիւն ստորագրեցի հիւսուածեղէնի գործարանի մը հետ որպէս մեխանիք (մեքենագէտ) նորոգումներու համար։ Յունիս 9ին մեր տեղացի Հայերէն Տիար Գալոյեանի պնդումներուն վրայ մեր ընտանիքը 12 օր հիւր մնաց։ Գ. Գալոյեանի ջանքերով բոլոր Հայերն ալ դուրս ելան մարզարանէն եւ տեղաւորուեցան։

« Այստեղի ներգաղթողներուն պայմանները հետեւեալներն են.—Կառավարութիւնը որեւէ ներգաղթող ազատ չի ձգեր եթէ աշխատանքի պայմանագրութիւն չստորագրուի գործատէրերու հետ, որոնք կառավարութեան խնդրանքին ընդառաջ երթալով գործաւորներուն հետ համաձայնութեան կուգան։ Երկու կողմերը, գործատէր եւ գործաւոր, ազատ են իրենց համաձայնութիւնը կնքելու ժամանակ։

« Կեանքը Չիլիի մէջ լաւ պիտի ըլլայ ապագային։ Սկիզբը բաւական դժուարութիւն պիտի քաշենք, մինչեւ վարժուինք երկրին ու սորվինք լեզուն։ Բնակարանի խնդիրը բաւական դժուար է։ Ամսականիս գրեթէ կէսը կը վճարեմ բնակարանի համար։ Սննդեղէնը առատ է եւ բարեբախտաբար աժան։ Յաջորդ շաբթու աւելի լաւ գործի մը պիտի սկսիմ մեր գործարանին մէջ։ Շատ աւելի լաւ գործ պիտի ընէի, եթէ իմ ուզած մեքենան ունենայի։ Բայց, տոլարի պակասին պատճառով անկարելի է գնել զայն այստեղ։

« Քիչ մըն ալ մեզ հետաքրքրող եւ ամենակարեւոր խնդրի մասին — այստեղի հայկական կեանքի [illegible] Հայերը [illegible] միութիւն մը գոյութիւն չունին։ Ժամանակին գոյութիւն ունեցեր է միութիւն մը, բայց խռովութիւն մտեր է իրենց մէջ եւ այդ պարագան տակաւին արդելք կը հանդիսանայ հաւաքական գործունէութեան մը ձեռնարկին։ Բոլոր Հայերն ալ տոգորուած կը թուին հայկական զգացումներով, եւ սկիզբի քանի մը օրերը մեզմէ աւելի ուրախ ու խանդավառ էին մեր խմբին հասնելուն համար։ Նոր Հայեր էինք, ու թարմ արիւն կը բերէինք եւ մեր աջակցութեամբ աւելի լաւ պիտի կռուէին ձուլման դէմ։ Այս խանդավառութիւնը սակայն շատ երկար չտեւեց, կարծես թէ չիջած է։

« Տիար Գալոյեան, Սանթիակոյի հայասէր եւ գործնական դէմքերէն, մեծապէս ոգեւորուած է մեր ներկայութեամբ եւ կը յուսայ թէ այդ իրողութեան շնորհիւ հայ գաղութի անդամները կրկին կարելի պիտի ըլլայ միացնել եւ ստեղծել ազգային գեղեցիկ մթնոլորտ մը։ Վերջին երկու կիրակիները անցուցինք Գալոյեաններու եւ Գասպարեաններու տուները եւ ստեղծեցինք ազգային ջերմ մթնոլորտ մը ազգային խնդիրներու շուրջ կատարուած զրոյցներով եւ ազգային երգերով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի անքիլէն)

ՇԱՄՇԱՏԻՆԻ ԾԽԱԽՈՏԻ խմորումի նոր գործարանի շինութիւնը վերջացած ըլլալով, Օգոստոս 10էն սկսաւ բանիլ։

ԵՐԵՒԱՆԻ Մոլոթովի շրջանի գործարանները եւ հիմնարկութիւնները որոշեցին Հայաստանի 49 կոլխոզներու օգնութեան հասնիլ ելեկտրականութեան համար։ 1948ի ընթացքին այս կոլխոզներուն համար պիտի զետեղուին 190 քիլմ. ելեկտրական լարեր, պիտի կառուցուին 44 կայաններ եւ 3580 լուսաւորման կէտեր։

Զանգիբասարի շրջանին մէջ պիտի զետեղուին 25 քիլմ. երկարութեամբ ելեկտրական գծեր, 8 ենթակայան, 650 ելեկտրալուսաւորման կէտեր, Հայաստանի ելեկտրական թրըսթի կողմէ։

ԹԱԼԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ 16 գիւղերու մէջ նոր շէնքեր կը կառուցուին ուսուցիչներու համար։ Մէկ մասը արդէն պատրաստ պիտի ըլլայ մինչեւ տարուան վերջը, իսկ միւս մասը մինչեւ 1949ի սկիզբը։

ՊԱՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲ ՄԸ Օգոստոս 5ին Երեւանէն Լենինկրատ մեկնած է, բաղկացած 17 մանչերէ եւ 11 աղջիկներէ, որոնցմէ ոմանք հայրենադարձ պատանիներ են, ինչպէս Յունաստանէն ներգաղթած՝ Պետրոս Երամեան, որ երկարութիւն ցատկող լաւագոյն մարզիկներէն է։ Հայրենադարձ մարզիկները նկատուած են Երեւանի ամէնէն լաւ «աթլէթ»ները։ Պատանի մարզիկներու խումբը պիտի մասնակցէր Օգոստ. 14—20 Լենինկրատի համամիութենական դպրոցական մրցումներուն։

« ՄՈԼՈԹՈՎ » ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ (Երեւան) դասախօսներէն Բաշինջաղեան յայտարարեց ստուգ – Երեւանի մէկ թղթակցին թէ՝ այս տարի համալսարանին առաջին դասընթացքը պիտի ընդունուին 415 ուսանողներ։ Մինչեւ հիմա եղած է 1050 դիմում, որոնց մէջ կան 100 ոսկի շքանշանով շրջանաւարտներ։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՇՐՋԱՆԸ երկու տարիէ ի վեր կը շարունակուի մետաղեայ խողովակներով նոր ջրմուղի մը կառուցումը։ Այս ջրմուղը շրջանի բնակիչներուն պիտի մատակարարէ առողջարար ջուր։ Մէկ երկվայրկեանի մէջ ջրմուղէն պիտի անցնի 145 լիտր ջուր։ Ջրմուղին շինութիւնը որ չորրորդ հնգամեակի նորակառոյցներէն է, այս տարի աւելի մեծ թիւով պիտի շարունակուի. վեց քիլոմէթր երկայնութեան վրայ փորուած են արդէն խրամներ. 850 թոն կապարէ խողովակներ փոխադրուած են տեղին վրայ եւ հինգուկէս քմ. տարածութեան վրայ զետեղուած են խրամներու մէջ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԴ.

Այստեղ դետինն ալ կը շարժի. ինչպէս կ'օրօրէ զիս։ Էհ, աւելի լաւ է ուշադրութիւն չդարձնեմ, ես կը վախնամ այս տեսակ բաներէն։ Փակեմ աչքերս, աւելի լաւ է քնանամ, քունը կը խաղաղեցնէ զիս։

Ու ձրեւակայելով որ կը քնանայ արդէն, ճիգ կ'ընէր փակելու աչքերը, բայց անոնք բաց էին միշտ։

— Ինչքան լաւ է այսպէս. ես խաղաղ եմ, անվրդով ու անխռով...։

Ի վերջոյ քունը կը յաղթէ այս խոնջեալ մարմինին, ու Հեղինէն կը սկսի նիրհել։

ԺԵ.

Կամաց կամաց կը բացուէր արշալոյսը։ Արագ արագ խոյս կուտային գորշ ամպերը եւ կը կորսուէին երկնքի անհուն տարածութեան մէջ։

Կը սկսէր պայծառ առաւօտը։

Բայց տխուր, սոսկալի էր այդ առաւօտը Աշոտ Երկաթի համար։ Անոր գունդերը տարափահար կը փախչէին, խումբ խումբ կամ առանձին, ոմանք ձիով, ուրիշներ ոտքով։ Իշխանաւորը զինուորը չէր ճանչնար, իսկ զինուորը՝ իշխանաւորը։ Ամէն մէկը իր մասին կը մտածէր. ամէնքը կ'աշխատէին խոյս տալ Դուինի շրջակայքէն եւ փախչիլ հեռու, հեռու...։

Սարսափահար մարդկանց այս խումբերը կ'ուղղուէին դէպի Երազգաւոր, ոչ թէ ուղիղ ճանապարհով, այլ լեռներու, ձորերու եւ մացառներու մէջէն։ Խելագարներու նման կը վազէին առաջ, առանց նկատելու որ թշնամին այլեւս չի հալածեր զիրենք։ Հոն ուր առաջ կը ծածանէին Բագրատունեաց եւ Արծրունեաց սեւանիշ դրօշները, այժմ բարձրացած էին Աշոտ բռնաւորի եւ Գագիկ Արծրունիի դրօշակները։ Այլեւս չկային Երկաթի յաղթական գունդերը. ցան ու ցրիւ եղած էին անոնք, շատերն ալ անշունչ փռուած էին պատերազմի դաշտին վրայ։

Փախստականները ճամբան հանդիպեցան փոքրիկ խումբի մը։ Կ'ուզէին ետ դարձնել ձիերուն գլուխները եւ փախչիլ այս փոքրաթիւ խումբին առջեւէն, թշնամի կարծելով զայն։

— Սպասեցէք, ո՞ւր կը վազէք այսպէս խելագարի նման, կանչեց խրոխտ ձայն մը։

Փախստականները կանգ առին։

— Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց խումբին առաջնորդը, որ Մարտիրոս հայրն էր։

Անոր աչքերուն մէջ երեւեցան յուսահատութեան դառն արցունքներ։ Ամէն բան հասկցած էր։

— Հայր սուրբ, մենք պարտուեցանք։

— Պարտուեցա՞ք։

— Այո, դաւաճանութիւնը կործանեց մեզ։

— Իսկ Աշոտ Երկա՞թը...։

— Ան ալ փախուստ տուաւ։ Եթէ Յուսուֆի գունդը չդաւաճանէր, թշնամին անզօր պիտի ըլլար վնասելու մեզի, թէեւ քնացած առեններս յարձակում գործեց մեր վրայ։

— Սպանուածները շա՞տ են։

— Խիստ շատ, հայր սուրբ. թիւ ու համրանք չկայ։

— Իսկ ի՞նչ եղաւ Արծրունեաց օրիորդը։

— Ես տեսայ զայն կռուի ամենաառաջ վայրկեանին, պատասխանեց զինուոր մը։ Ան կը կռուէր հերոսաբար։ Իսկ ի՞նչ եղաւ անկէ ետք, չգիտեմ։ Կռիւը այնքան սոսկալի էր որ կարելի չէր թշնամին բարեկամէն զատել։ Կռիւ չէր, այլ կատարեալ ջարդ. հարիւրաւոր մարդիկ կը մորթուէին մէկ վայրկեանի մէջ։

Մարտիրոս վանահայրը լուռ մնաց։ Դէմքին վրայ կը նշմարուէր այնպիսի խոր թախիծ մը, որ նայողը կըսարսափէր։ Փախստականները, տեսնելով որ Մարտիրոս հայրը այլեւս ոչինչ չէր խօսեր, խոր գլուխ տուին եւ անցան առաջ։

Հայր սուրբը կանգ առաւ վայրկեան մը, ապա դառնալով իր խումբին՝ ըսաւ.

— Տղաք, մենք պէտք է գտնենք Արծրունեաց օրիորդը, կենդանի կամ մեռած։ Պէտք չէ թողուլ զայն թշնամիներուն ձեռքը։ Առաջ երթանք, պատերազմի դաշտը հեռու չէ մեզմէ։

Եւ կտրիճներու այս խումբը սլացաւ դէպի մեծ կռուի դաշտը։ Հոն կ'երեւային դիակներու կոյտեր։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Զօօին եւ մնացեալը բուսաբանական պարտէզին մէջ :

Բերուող անասուններուն մէջ կան առիւծ, թորենի, ցուլ, 15 տեսակ կապիկ, ջայլամ, կոկորդիլոս եւ բազմազգի թռչուններ: Ամէնէն հազուագիւտ կենդանին է «ծովի եզ» կոչուածը որ Եւրոպայի մէջ միակն է: Տեսակ մը փոկ է՝ մէկ մեթր երկայն, մազոտ ու խորտուբորտ:

«Ինէօնիւ պէտք է հրաժարի»

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Նորակազմ Միլլէթ կուսակցութեան պատուակալ նախագահ Մարաջախտ Ֆեւզի Չագմաք Պոլիս ժամանեց եւ խանդավառ ցոյցերու առարկայ եղաւ:

Մարաջախտը ընդունելով լրագրողները, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Եկայ խոստովանիլ, որ իմ ընտրական շրջանակս է, լսելու ժողովուրդիս ցաւերը, խօսիլ անոր հետ եւ կազմակերպել Միլլէթ կուսակցութեան գործերը: Պէտք զգացինք այս կուսակցութիւնը հիմնելու, վերջին դէպքերու հարկադրանքին տակ: Երբ հըրատարակուեցաւ 12 Յուլիսի զեկոյցը, ես ըսի թէ «մասամբ մըն է պարզապէս»: Դէպքերը եկան հաստատել գուշակութիւնս: Երբ դեմոկրատ կուսակցութիւնը փոխացուց այդ «յայտարարութիւնը», կամ միամտութիւն ցոյց տուաւ եւ կամ գաղտնաբար համաձայնեցաւ Հալք կուսակցութեան հետ: Այս պատճառով է որ դեմոկրատ կուսակցութիւնը կորսնցուց իր վարկը: Հիմա ալ ելեր է անկեղծ ընդդիմադիրի դերը խաղալ, ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ որքան պիտի յաջողի իր այս դերակատարութեան մէջ :

Միլլէթ կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ վերջ դանէ պետի դրութիւնը: Ինէօնիւ պէտք է հրաժարի կամ հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն եւ կամ կուսակցութեան նախագահի հանգամանքէն:

Միամտութիւն պիտի ըլլար նաեւ հաւատալ ընտրական վերջին օրէնքին ու անոր վստահելով մասնակցիլ ընտրութիւններուն: Ազգը ալ չի կրնար տոկալ 18 Յուլիսի նոր զեկոյցի մը փորձութեան: Հալք կուսակցութիւնը հարկադրուած է ընտրական օրէնքը հիմնովին փոխել, այլապէս ոչ ոք պիտի մասնակցի ընտրութիւններուն: Եթէ խառն դահլիճ մը կազմուի, ապահովաբար ընտրական գործերը բարեկարգուին: Այս խնդրին շուրջ ես որեւէ լաւատեսութիւն չունիմ :

Վերջ ի վերջոյ Հալք կուսակցութիւնը պէտք է գիտակցի թէ ազգը կը պահանջէ իր իրաւունքն ու ազատութիւնը, որոնց համար պիտի աշխատի Միլլէթ կուսակցութիւնը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ չորրորդ տարեդարձը 22 Օգոստոս, արժանապէս տօնուեցաւ ամէն կողմ: Կիրակի օր Մօն Վալէրիէն եկող ջահակիրներ Սթալինկրատ հրապարակէն թափօրով մեկնեցան դէպի Ցաղթական Կամար, Քոնքորտ եւ Պուլվարները: Քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութիւն մը եղաւ Դիմադրական ճակատին պատգամաւորներուն: Երկուշաբթի յիշատակի արարողութիւն մը կատարուեցաւ Կանտոն փողոցի 34 թիւին առջեւ՝ ազատագրութեան հերոսներէն Ֆապիէնի համար: Դիմադրական ռազմիկներն ալ Անծանօթ Զինուորի դամբանին բոցը արծարծեցին: Այսօր ալ Մօն Վալէրիի մէջ Գերմաններէ ջարդուած հերոսներու գերեզմանները ծաղկազարդուեցան հանդիսաւոր արարողութեամբ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ըմբոստներու դէմ պատերազմը կը շարունակուի: Սելանիկի մէջ ութը նոր ըմբոստներ գնդակահարուեցան : Կառավարական զեկոյցի մը նայելով Կրամոս լերան պատերազմի ընթացքին, այսինքն երկու ամիսէ ի վեր 2173 ըմբոստ սպաննուած, 964 գերիվարուած եւ 6000 վիրաւորուած են: Իսկ կառավարական կողմը ունեցած է 750 սպանեալ, 57 կորուսեալ եւ 4521 վիրաւոր: Հելլէն կառավարութիւնը պիտի պահանջէ դրացի երկիրներէն իրենց սահմանագլուխները փակել որ ըմբոստները չկարենան հոն ապաստանիլ եւ վերակազմուիլ :

ԱՊՕՐԷՆ ՇԱՀԵՐՈՒ դրամանը յանձնաժողովը մինչեւ Օգոստոսի սկիզբը գանազաններ դասադարուած էր 129 միլիառ 824 միլիոն ֆրանքի, եւր հաստատ: Բայց այս գումարին վրայ 31 միլիառ 319 միլիոնը միայն կրցած է գանձել :

45.000 ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ հասած են այս պահուս Լուրտ, տարեկան տօնին առթիւ:

ԲԵՆԻՍԻԼԻՆԷՆ աւելի ազդեցիկ դեղ մը գտած են Գերմանները Համպուրկի մէջ որ կը կոչուի «սիւփրօնալոմ» եւ որ ազդեցիկ է մանաւանդ թոքատապի, փէրիթօնիթի, արեան թունաւորման եւ ուրիշ նման հիւանդութեանց համար:

ՊՈԼՍ ՔՈԼՈՄՊԻ, ԱՆԻԷՌԻ եւ ՔՈԼՈՄՊԻ բաժանորդներէն կը խնդրենք իրենց բաժնեգինները յանձնել ընկեր ԱՐԱՄ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ԼԻՍԷ)

(Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ)

Կը բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան, կէսօրէ առաջ, ժամը 10—12 եւ հինգշաբթի ամբողջ օրը :

1 Bld. du Nord, le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Հաղորդակցութեան միջոց — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Pavillon s/Bois:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՄՕՍ ՕՐԻՆ

ՍԱՌԱ ՊԵՌՆԱՐ

ՕԻԴԻՊՈՍ

OEDIPE ԱՐՔԱ ROI

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տռամը 6 արար

Ա. անգամ ըլլալով հայ բեմի վրայ

Թարգմ. եւ բեմադրութիւն Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ, ԼԻՈՆ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել թէ մեր առաջնակարգ ու ճոխ ապրանքները կրնայ գոհացում տալ մեր յարգելի յաճախորդներուն :

Ֆրանսայի ամէն կողմէն ապսպրանք կ'ընդունինք :

Ապրանքներուն վրայ 20% զեղչ կայ

Ունինք ընտիր ձիթապտուղներ Մօտանեայ, յունական ձեւ եւ տեսակներ 100էն մինչեւ 200 ֆրանք քիլօն: Օղի «Շիրակ» 40 աէկրէ 500 Ֆր. լիթրը: Հէլվա, լոգում, պուլկուր, կորկոտ: Նիւսի առաջնակարգ ձէթը, պամիա տուփով՝ 200 ֆրանք քիլօն: Ամէն տեսակ չոր բանջարեղէն, համեմներ, պահածոներ, եւն.:

Կը պատասրկենք ուղղակի բնակարան :

Դիմել՝ 20 բիւ Վիլըռուա, 19 բիւ Ժիւլիէթ Ռէքամիէ, Լիոն, Ռոն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԱՊԱՀՈՎ ԳՈՐԾ

Գործաւորուհի կ'ուզուի, Սեպտ.ի վերջը, կանանց ձմեռուան վերաբերեալ կարեր : Փարիզի արուարձաններէն դիմող կարուհիներուն ալ գործ կը տրուի :

Լաւ վճարում եւ ապահով գործ

Դիմել BOGHOS DAVIDIAN, 40 rue de Flore. Alfortville, (Seine) Tél.: ENT. 15-67

Imprimerie DER AGOPIAN, 217 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8ին Ա. Ահարոնեանի ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի՝ որ Ամերիկամեկնած է 1922ին տարեները: Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Գ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France: Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Գ. Ստեփան Թէնէքէճեանի: Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Մաքրուհի ծնեալ Պատըլեան (Պարտիզակցի), ամուսնոյն անունը Ա–ւետիս: Մեկնած է Նիւ Եորք 1922ին: Տեղեկացնել Տիկ. Հարուստեանի, 64 Allée J. B. Clément , Livry Gargan (S. et O.) , France: Կը խնդրուի Ամերիկայի հայ թերթերէն արտատպել :

ՍԵՊՏ. 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

LE DOME — ARARAT

Մեծ ճաշարան – գարեջրատուն

Հայկական ամենափայլուն հաստատութիւնը

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Գեղեցիկ եւ նոր սարքուածքով

Ave. Victoireի եւ կայարանին միջեւ, 1 Ave. Thiers

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՒՐԷՆ ՔԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՕՇԻԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԽԱՆՈՅԵԱՆԻ ՄՈՐԹԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ձեր գնումները կատարելէ առաջ, խնայողութեան համար իսկ, հաճեցէք անգամ մը այցելել մեր վաճառատունը, առաջին յարկ՝ 8 rue Penitent Bleu, ՄԱՐՍԷՅԼ Հեռաձայն D. 06-40

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale , Marseille Tél.: Colbert 33-22

Գիտցէք գտնէք կերպաս, աստառ, թելակարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ՃԱՇԱՐԱՆ

AU CHAPON FIN ՍԱՐԵԱՆ

Արեւելեան եւ ֆրանսական ընտիր կերակուրներ, Ամերիկեան պառ, Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէրէն 50 մեթր հեռու միայն :

Հեռ. C. 02.23 15 Marché des Capucins

T. S. F.

TELEVISION

Եթէ կ'ուզէք ամառուան մեր բացառիկ գիներէն օգտուիլ

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Գնել առաջին կարգի ռատիօ գործիքներ, կոռփեր, ելեկ. մոթէօրներ, լամբեր որոնք մէկ տարուան համար երաշխաւորուած են:

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Պահանջեցէք մեր քաթալոկը՝

ԱՐԱՊԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

46 եւ 50 Fbg. St. Martin, Paris

եւ 21 rue du Soleil, Place des Fêtes (20)

Հեռաձայն Nord 78-66

Գաւառներէ եւս կրնան դիմել: Նորոգութիւն եւ բարելաւում ամէն տեսակ մարքայի գործիքներուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ 5% ԶԵՂՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 25 Août 1948 — Չորեքշաբթի 25 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4077–Նոր շրջան թիւ 1036 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱԶԱՏՆ ԱՍՏՈՒԱԾ...»

Յիշատակի տօները իրարու կը յաջորդեն Օգոստոս 18էն ի վեր, Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ազատագրութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ:

Առանձին տօնուեցան Փարիզի ապստամբական շարժումին զանազան դրուագները: Երկաթուղիներու դադարէն մինչեւ ոստիկաններու գործադուլը: Երէկ եւ այսօր՝ դաշնակից բանակներու Փարիզ մտնելուն տարեդարձն է:

Ուրեմն՝ Օգոստոս 18—25, ամբողջ մէկ շաբաթ Փարիզը խանդավառութեամբ ոգեկոչեց ազատագրութեան տարեդարձը, միեւնոյն ատեն երկիւղածօրէն յարգելով զոհերուն յիշատակը:

Մասնաւոր արարողութիւններ կատարուեցան այն վայրերուն մէջ ուր պատանդներ գնդակահարուած էին: Առաջին առթիւ՝ Մոն Վալէրիէն, ուր յիշատակարան մը կառուցուած է: Միեւնոյն ատեն կատարեալ ուխտատեղի մը դարձած էր Անծանօթ Զինուորին Դամբարանը, միշտավառ բոցը արծարծելու համար:

Ահա թէ մեծ ժողովուրդ մը ինչպէս կը յարգէ իր փառքերն ու սուգերը: Իր յաղթանակն ու զոհողութիւնները:

Այդ ժողովուրդին զաւակներն ալ այսօր բազմազան ճակատներու բաժնուած են, իբրեւ հետեւանք ընկերային, քաղաքական եւ կուսակցական պայքարներու:

Եւ սակայն, ինչպէս երէկ միացեալ ճակատ կազմեր էին թշնամի լուծը թօթափելու համար, այսօր ալ միաբանաբար կը տօնեն յաղթանակը: Եւ միասին կ'ողբան անդարմանելի կորուստները:

Այսպէ՛ս է որ ժողովուրդներու ոգին կը բարձրանայ, լուսաւորելով անցեալը եւ ապագան:

Առանց այս տարրական գիտակցութեան, այդ պայծառ պարտաճանաչութեան, ժողովուրդներ[...] պիտի դառնային հասարակ ամբոխ կամ բանաւոր հօտ, եւ իրենց պատմութիւնն ալ կանգ պիտի առնէր մեռեալ կէտի մը վրայ:

Ուրիշ խօսքով, խորապէս մինչ խախտէր, պիտի ոչնչանար իրենց բարոյական կորովը: Իրենց դիմադրական ուժը: Ըսէք՝ ինքնապաշտպանութեան ոգին:

Անհրաժե՞շտ էր այս տարրական գիտելիքները յիշեցնել ժողովուրդի մը, որ «Ազատն Աստուած»ը սորված է տարիներ առաջ: Որ մինչեւ այսօր ալ կը տառապի ազատութեան ծարաւէն: Սփիւռքի հայրենիքի կարօտէն ...

Անշո՛ւշտ: Մանաւանդ հիմա որ մարդիկ անփառունակ մարզանքներ կը կատարեն, ամէն բանի յարմարելու եւ յարմարցնելու համար: Երբ կը փորձեն «կլլցնել» ամէնէն ընդվզեցուցիչ իրողութիւնները եւ ամբոխին հրամցնել, իբրեւ անկեղծ դեղահատ:

Ամբողջ Եւրոպան ճակատագրական ջղաձգութեան մը մատնուած է, եւ կը դողդղայ իր շահած ազատութեանց վրայ:

Ամբողջ ժողովուրդներ — Եւրոպայի կէսէն աւելի — իրարու ետեւէ կորսնցուցին իրենց անկախութիւնը եւ ներքին ազատութիւնները, դառնալով խամաճիկներ՝ մուրճ–մանգաղ մենատիրութեան կամ դրամատիրական աշխարհակալութեան:

Արդէն իսկ ազատագրական կազմակերպութիւններ հաստատուած են ազատ ափերու վրայ, արեւելեան Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդներէն: Անթիւ բազմութիւն մը կը կազմեն փախստականները: Մեծ մասով ականաւոր դէմքեր, պատասխանատու մարդիկ, որոնք անշնչելի կը գտնեն պարտադրուած կարգուսարքը:

Բթամիտներ միայն կրնան պնդել թէ բոլորն ալ բախտախնդիրներ կամ «բուրժուա – նացիոնալիստական» մնացորդներ են:

Օտարին թաթն էր որ կ'իշխէր, երէկ, այդ երկիրներուն վրայ, ստրկացնելով բնիկ ժողովուրդները:

Դարձեալ օտար, օտարոտի լուծ մը չէ՞ որ կը տրորէ՝ պատերազմի աւարներէն փրկուած բազմութիւնները, նոյն սանձակոտոր բռնակալութեամբ:

Ինչո՞ւ երէկ հայրենասիրութիւն կը համարուէր մարտնչիլ բռնակալութեան դէմ, իսկ այսօր Ազատութեան գաղափարին ջատագովումն անգամ, «Ազատն Աստուած» երգելն իսկ դարձեր են մեղք ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄԻՍԸ

Շատերու երջանկութեան եւ ուրիշներու դժբախտութեան ամիսն է այս ամառնային չքեղ գեղեցկութիւնը:

Վճարովի արձակուրդ ...

Աշխատաւորները կը ցնծան շաբաթներ շարունակ, նախ երազելով ծովափները կամ լեռները ու յետոյ թիմուելով ոչ միայն շոգեկառքերու նեղ բաժանմունքներէն ներս, այլեւ «հանդերձ կահաւորեալ» բնակարան դարձնելով սենեակ մը որ շատ կը յիշեցնէ իրենց տունին խոհանոցը:

Ահա Միջերկրականի կապոյտը կը շլացնէ աչքերդ ու հրաշափառ արեւը կը խայտացնէ յոգնած մարմինդ: Երջանիկ ես աւազին կակուղ անկողնին վրայ:

Ի՞նչ կարճ է սակայն ան, եթէ մտածելու յիմարութիւնը փորձես: Հազիւ գլուխդ դարձուցած դէպի աջ, կը սկսիս համրել շարանը կարապի նման կառքերու որոնք անդադրում կը սահին քովդ ի վեր, արհամարհելով հիացումդ իսկ:

Ի՞նչ փոյթ՝ սա սիրուն երեւոյթը որ կը յառաջանայ դէպի ճերմակ շոգեմակոյկը, ծովային պտոյտի մը համար դէպի իտալական ափերը:

Դուն չես կրնար արդէն, եթէ նոյնիսկ այդ շոգենաւին տէրն ըլլաս: Նախնական է անցագիրդ, իսկ անոր բրիտանական կայսրութեան կամ ամերիկեան հանրապետութեան զինանշանովն է դրոշմուած:

Ծարուսիկ է քեզի արձակուրդ վճարող ընկերվարութիւնն ալ: Եթէ ուրիշ ամիսներ կ'օրօրեն քեզ յոյսով մը, Օգոստոսը անողոք է:

ՍՕՍԻ

ՔԷՆԹԸՐՊԸՐԻ «ԿԱՐՄԻՐ ԳԱՀԵՐԷՑԸ», Տոքթ. Հիւլըրթ Ճօնսըն,— այն որ Էջմիածին գնաց երկու տարի առաջ, կաթող. ընտրութեան առթիւ, Մ. Նահանգները պիտի երթար շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար, բայց ամերիկեան կառավարութիւնը մերժեց անցագիր տալ: Այս բարձրաստիճան կղերականը անդամ է Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան օրաթերթին՝ «Տէյլի Ուըրքըր»ի խմբագրական մարմնին եւ բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ «հպարտ է ընկերվարական ըլլալուն համար»:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ խորհուրդը բացուեցաւ կիրակի օր, Ամսթէրտամի մէջ: Ժողովը ինքզինքը մնայուն կազմակերպութիւն հռչակելով, ցաւ յայտնեց որ հռոմէական եւ ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները չեն ուզած մասնակցիլ, գոնէ դիտողներ ղրկել, հակառակ եղած հրաւէրներուն: Տասը տարի առժամեայ մարմին մը ըլլալէ վերջ, այժմ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը վերջնական ձեւ առած է մասնակցութեամբ 450 պատուիրակներու որոնք կը ներկայացնեն 150 եկեղեցիներ (մօտ 40 ազգեր):

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հրեաները նորէն հաշտութիւն առաջարկած են Արաբներուն: Մասնաւոր տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են չէզոք երկրի մը մէջ, արաբ վարիչներու հետ, առանց գործնական ելքի մը յանգելու:

ՈՍԿԻՆ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ Փարիզի հրապարակին վրայ: Ոսկի տոլարը, որ 20.900 Ֆր. էր ուրբաթ օր, Բշ. օր բարձրացած է 21.700ի, այսինքն 800 Ֆր. աւելի: Նափոլէոնը 4450 Ֆր.էն բարձրացաւ 4575ի, անգլ. ոսկին՝ 5600էն 5800ի ելաւ: Միեւնոյն ատեն ինկան Ֆրանսայի պետական արժեթուղթերը:

ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կը կատարուին Եուկոսլաւիոյ բոլոր վարչական կազմակերպութեանց եւ բանակին մէջ, ինչպէս կը հեռագրեն Պելկրատէն: Հետապնդումները խիստ են մանաւանդ Մոնթենէկրոյի մէջ: Թիթօն է որ կը հետապնդէ իր հակառակորդները, մաքրագործում կատարելով:

ՁՈՒԻՑԵՐԻԱ արգելքի տակ առաւ ռումանական բոլոր ստացուածքները, իբրեւ փոխարինութիւն Ռումանիոյ զուիցերիական ստացուածքներու ազգայնացման: Ռումանիոյ զուիցերիական ձեռնարկներուն արժէքը 50—100 միլիոն Ֆր. կը հաշուեն:

Մօտ հինգ ժամ զրոյց ապարդիւն Ստալինի հետ

ՈՒՐԻՇ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ

Երկուշաբթի գիշեր Մոսկուայի անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները ամէնէն երկար տեսակցութիւնը ունեցան սպարապետ Ստալինի եւ Մոլոթովի հետ, Կրեմլինի պալատին մէջ: Ունկնդրութիւնը սկսաւ ժամը 21ին (տեղական ժամ) եւ տեւեց չորս ժամ 45 վայրկեան: Առտուն կանուխ լոյսերը կը վառէին պալատին մէջ:

Երկրորդ խօսակցութիւնն էր որ տեղի կ'ունենար Ստալինի հետ, Յուլիս 30էն ի վեր: Տեսակցութենէն անմիջապէս վերջը թղթակիցներ պաշարեցին երեք ներկայացուցիչները, որոնք խուսափողական պատասխաններ տուին, ինչպէս առաջ: Ամերիկեան դեսպանը յայտնեց թէ նոր տեսակցութիւններ կը սպասուին Ստալինի եւ Մոլոթովի հետ: Երբ հարցուցին թէ լաւատե՞ս է խօսակցութեանց արդիւնքի մասին, ըսաւ.

— «Մենք միշտ լաւատես ենք: Լաւագոյնը կը սպասենք եւ յոռեգոյնին կը պատրաստուինք»:

Թերթերը դիտել կուտան թէ ամերիկեան դեսպանը առաջին անգամ է որ բերանը կը բանայ կարծիք մը յայտնելու համար: Ուրեմն տեսակցութիւնը արդիւնաւոր եղած է եւ պիտի շարունակուի, ձեւ ու մարմին տալու համար Զօրսերու յառաջիկայ խորհրդաժողովին:

Այս պարագան մեծ գոհունակութիւն պատճառեց արեւմտեան պետութեանց շրջանակներուն մէջ: Կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ վերջնական արդիւնք մը ձեռք բերել յառաջիկայ քանի մը շաբաթներու ընթացքին, նախ լուծելով Պերլինի տագնապը եւ յետոյ քննելով ամբողջ գերմանական խնդիրը:

★ Կարգ մը թերթերու կարծիքով, եթէ որոշ համաձայնութիւն մը գոյանայ, հաւաքական զեկոյց մը պիտի հրատարակուի չորս մայրաքաղաքներուն մէջ: Երեք ներկայացուցիչները լիազօրներ ըլլալով, պարտաւոր են շարունակ նոր հրահանգներ ստանալ իրենց կառավարութիւններէն: Անոնք իրաւունք չունին մինչեւ անգամ ըսելու թէ տեսակցութիւնը վերջինն է: Միայն Լոնտոն, Փարիզ եւ Ուաշինկթըն պիտի ըսեն վերջին խօսքը: Ու վերջապէս, եթէ երեք ներկայացուցիչները համաձայնին Ռուսերուն հետ զեկոյց մը հրատարակելու մասին, պէտք է նախ հաւանութիւն ստանան իրենց կառավարութիւններէն:

★ Երկուշաբթի օրուան [...] հուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, քննելու համար միջազգային կացութիւնը: Նախարարները ժողով ունէին արդէն, եւ օրակարգն էր պետական պաշտօնեաներու թոշակի յաւելման խնդիրը, երբ արտաքին նախարարը ներս մտնելով, խնդրեց յետաձգել այդ հարցը եւ լսել իր զեկուցումը Մոսկուայէն հասած տեղեկութեանց մասին: Իրազեկներու կարծիքով, այսօր–վաղը յայտարարութիւն մը կը սպասուի Պերլինի պաշարման եւ Մոսկուայի խօսակցութեանց մասին:

★ Մոսկուայի երեք ներկայացուցիչները առանձին տեսակցութիւններ ունեցան, առաջին անգամ, Յուլիս 30ին, Մոլոթովի փոխանորդին՝ Գ. Զորինի հետ: Նոյնպէս առանձին՝ Մոլոթովի հետ, Յուլիս 31ին: Յետոյ տեսակցեցան Ստալինի եւ Մոլոթովի հետ Օգոստոս 3ին: Ասկէ ետք միայն Մոլոթովի հետ Օգոստոս 6ին, 9ին, 12ին եւ 16ին:

Երեքն ալ շարունակ շփման մէջ են իրարու հետ: Բշ. օրուան տեսակցութենէն վերջ, խորհրդակցութիւն մը կատարեցին ֆրանսական դեսպանատան մէջ, չորրորդ կամ հինգերորդը՝ չորս–հինգ օրուան ընթացքին:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԷՊՔԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Ամէն օր տարօրինակ դէպք մը կը պատահի Պերլինի մէջ, լարելով յարաբերութիւնները արեւմտեան եւ խորհրդային իշխանութեանց միջեւ:

Երկուշաբթի օր Ռուսերը Պերլինի ամերիկեան շրջանը խուժեցին — չորրորդ անգամ՝ հինգ օրուան մէջ — հրացանի կոթերով ծեծեցին գերման ոստիկաններ եւ ձերբակալեցին գերման փախստական լուսանկարիչ մը, ինչպէս կը հաղորդէ պաշտօնական զեկոյցը: Այս դէպքն ալ պատահեցաւ Փոցտամըրփլացի հրապարակին վրայ, ուր իրար կը խաչաձեւեն խորհրդային, անգլիական եւ ամերիկեան գօտիները:

Նոյն օրը Ռուսերը ազատ արձակեցին ամերիկեան զինուորական պաշտօնեաներէն մէկը, Հիտըն, զոր ձերբակալած էին երբ լուսանկարներ կը քաշէր: Արձակուեցաւ նաեւ գերման ոստիկան մը որ ձերբակալուած էր անգլիական թաղամասին մէջ, ինչպէս եւ երկու ամերիկացի պաշտօնեաներ:

Արեւմտեան շրջանին գերման ոստիկանութեան տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսերը աւելի շատ կարմիր բանակի դասալիքներ է որ կը հետապնդեն եւ ոչ թէ սեւ շուկայիկներ, երբ կ'անցնին անգլօ-ամերիկեան սահմանագիծը:

(Լարերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

2. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐՈՎ

Նախորդով կարգ մը ընդհ. թիւեր տուած էինք: Պատկերը ամբողջական չէր կրնար ըլլալ այդքանով: Անհրաժեշտ է քիչ մը տարածուիլ, մանրել թիւերը՝ վերստին ամփոփուելու համար:

Արդարեւ, մեզի համար կենսական նշանակութիւն ունին «Արեւելեան նահանգները»: Նուազ հետաքրքրական չէ նաեւ Կիլիկիան: Արդ, պատյտ մը այդ նահանգներուն մէջ, կրնայ օգտակար ծառայութիւն մատուցանել մեր քաղաքականմտքի օրոնումներուն, հոգ չէ թէ Թուրքի մը առաջնորդութեամբ:

Տեսնենք թէ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնեն երբեմնի այդ հայաշնակ կեդրոնները: Թուրքիա յաջողա՞ծ է վերաբնակութիւն հաստատել իր երաւատէրերէն պարպուած հողերուն վրայ: Կրցա՞ծ է ծաղկեցնել, զարգացնել այդ ընդարձակ տարածութիւնները: Գիտի չփորձենք նոյնիսկ տրուած թիւերը անվաւեր յայտարարել: Թէեւ, բաղդատական քննութիւն մը այլ աղբիւրներու հետ, աւելի պիտի պայծառացնէր կացութիւնը: Բաւականանանք սակայն թրքականով: Վստահաբար յուսախաբ պիտի ըլլանք ....

Բայց ճամբան իյնալէ առաջ, քանի մը խօսք Թուրքիոյ վարչական բաժանումին մասին:

Հանրապետական Թուրքիան բաժնուած է 63 նահանգներու (Իլ — վիլայէթ), 463 գաւառներու (Իլչէ — գազա) եւ 910 գաւառակներու (Գուճաք — նահիյէ): Գիւղերու համրանքն է 34.024:

Քսան նահանգներ կը փոխարինեն նախկին «Արեւելեան վեց վիլայէթները»:

Արեւելեան նահանգներու շրջանակէն դուրս կը ձգենք Կարսն ու Արտահանը: Հայաստանի հանրապետութեան խորտակումին հետ է որ այդ նահանգները խլուեցան մեզմէ, թէեւ նախապէս մաս կը կազմէին ցարական Ռուսիոյ: Ահաւասիկ այդ նահանգներուն պատկերը.—

Ա.— ԿԱՐՍԻ ՆԱՀԱՆԳ.— 17.380 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն: 381.079 բնակիչ:

Կեդրոնական քաղաքներն Կարս 22.360 անձ, Արտահան՝ 6182, Արփաչայ՝ 881, Իկտիր՝ 8644, Կաղզուան 6534, Սարըղամըշ 10.513:

[illegible] 2055 [illegible] 160.202 բնակիչ:

Արդուին (նահանգային կեդրոն) ունի 3936 բնակիչ:

Այս երկու նահանգները միասնաբար ունին 25.335 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 541.281 բնակիչ: Երկրագործական հարուստ շրջան մը, համբաւաւոր իր մայրիի անտառներով, արօտավայրերով, անասնապահութեամբ եւ պտղաբերութեամբ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ.—

1.— Արարատեան (Աղրը) նահանգ.— 11.269 քառ. քիլոմեթր: 134.951 բնակիչ:

Աղրը (Նահանգային կեդրոն) 8580 հոգի, Պայազիտ 2054, Ալաշկերտ՝ 1841:

2.— Վանի նահանգ.— 19.301 քառ. քիլոմեթր: 126.919 բնակիչ:

Վան (նահանգ. կեդր.) 14.347 բնակիչ, Գաւաշ՝ 1357, Շատախ 344, Արճէշ 4751, Կէվաշ 2240, Էօզալբ 2061:

3.— Հէքեարի նահանգ.— 15.505 քառ. քիլոմեթր: Ընդհ. բնակչութիւն՝ 35.100:

Ճուլամերիկ (նահանգ. կեդր.) 2145 բնակիչ:

4.— Էրզրումի նահանգ.— 25.692 քառ. քիլոմեթր: 395.800 բնակիչ:

Էրզրում (նահանգ. կեդր.) 52.534, Օլթի՝ 3216, Բաբերդ՝ 5981, Խնուս՝ 2473, Թորթում՝ 1639 անձ:

5.— Մուշի նահանգ.— 8145 քառ. քիլոմեթր: 82.518 բնակիչ:

Մուշ, (նահանգ. կեդր.) 5053 անձ, Բուլանըգ 1954, Մալազկերտ 1535, Վարթօ 895:

6.— Պիթլիսի նահանգ.— 11.140 քառ. քիլոմեթր: 74.449 բնակիչ:

Պիթլիս (նահանգ. կեդր.) 10.780 հոգի, Ախլաթ 3126, Թաթուան 1934:

7.— Սղերդի նահանգ.— 11.320 քառ. քիլոմեթր: 137.806 բնակիչ:

Սղերդ (նահանգ. կեդր.) 16.230 անձ, Շիրնաք (Շէնիկ?) 3738, Սասուն 1143, Շիրվան 565, Քուրթալան 1592:

8.— Տիգրանակերտի նահանգ.— 14.579 քառ. քիլոմեթր: 250.825 բնակիչ:

Տիգրանակերտ (Տիյարպագըր) 41.077 բնակիչ, Լիճէ 5563, Սիլվան 3155, Էրկանի (Արղընի) 4300:

9.— Մարտինի նահանգ.— 12.734 քառ. քիլոմեթր: 235.467 բնակիչ:

Մարտին (նահանգ. կեդր.) 18.519, Ճիզրէ՝ 4477, Միտեաթ 7724, Նիւսայպին (Մծբին) 2202:

10.— Խարբերդ (Էլազըղ)ի նահանգ.— 9508 քառ. քիլոմեթր: 198.081 բնակիչ:

Խարբերդ (նահանգ. կեդր.) 23.695, Բաղու՝ 7487, Մադէն 4377 անձ:

11.— Պինկէօլի նահանգ.— 8607 քառ. քիլոմեթր: 75.510 բնակիչ:

Ճապաղջուր (նահանգ. կեդր.) 1616 անձ, Քղի՝ 1072, Կէնճ 795:

12.— Երզնկայի (Էրզինճան) նահանգ.—12532 քառ. քիլոմեթր: 171.993 բնակիչ:

Երզնկա (նահանգ. կեդր.) 12.630 հոգի, Քէմախ 1975, Դերջան 1551, Ակն (Քէմալիյէ) 3442:

13.— Մալաթիոյ նահանգ.— 19.068 քառ. քիլոմեթր: 438.397 բնակիչ:

Մալաթիա (նահանգ. կեդր.) 41.559, Արաբկիր՝ 6791, Ատըեաման (Հիւսնիմանսուր) 10.223 անձ:

14.— Տէրսիմի (Թունճէլի) նահանգ.— 7604 քառ. քիլոմեթր: 90.732 բնակիչ:

Քալան (նահանգ. կեդրոն) 741 անձ, Չմշկածագ 1632, Բերթէկ (Բերթակ ?) 2528, Հօզաթ (Տերսիմ) 1543:

15.— Տրապիզոնի նահանգ.— 4630 քառ. քիլոմեթր: 396.673 բնակիչ:

Տրապիզոն (նահանգ. կեդրոն) 29.551, Ագչաապատ՝ 4385, Սիւրմէնէ՝ 2984, Օֆ 1281:

16.— Րիզէի նահանգ— 3515 քառ. քիլոմեթր: 172.104 բնակիչ:

Րիզէ (նահանգ. կեդրոն) 14.174 անձ:

17.— Կիւմիւշխանէի նահանգ.— 10.100 քառ. քիլոմեթր: 190.673 բնակիչ:

Կիւմիւշխանէ (նահանգ. կեդրոն) 3.895 հոգի, Պայպուրթ 9509:

18.— Կիրասոնի նահանգ.— 6510 քառ. քիլոմեթր: 284.414 բնակիչ:

Կիրասոն (նահանգ. կեդրոն) 12.449, Շ. Գարահիսար՝ 7542, Թիրէպօլու 4.923 անձ:

19.— Սվազի նահանգ.— 26.740 քառ. քիլոմեթր: 494.373 բնակիչ:

Սվազ (նահանգ. կեդրոն) 45.419 հոգի, Տիվրիկ 6808, Զարա 6085, Կիւրին 4457, Սուշէհիր՝ 4190, Շարքըշլա՝ 3846, Հաֆիզ (Գոչհիսար) 1909:

20.— Ուրֆայի նահանգ.— 16.930 քառ. քիլոմեթր: 267.561 բնակիչ:

Ուրֆա (նահանգ. կեդրոն) 36.635 անձ, Պիրէճիկ՝ 10.688, Սեւերեկ 17.385, Սուրուճ 3637, Վիրանշէհիր 2987, Հիլվան 1323, Հարան 736 անձ, Բոզավա 1583:

Այս քսան նահանգները, որ միասնաբար նախկին «Արեւելեան վեց վիլայէթներ»ը կը կազմեն, ունին 25.429 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 4.178.836 բնակիչ: Իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ 16 անձ:

Քիչ մը աւելի մանրամասնելով պիտի տեսնենք որ, խտութիւնը միեւնոյն պատկերը չի ներկայացներ ամէն տեղ, եւ տարբերութիւնը գաւառէ՝ գաւառ եւ նահանգէ նահանգ կը հասնի բացարձակ ամայութեան, չգործածելու համար աւելի յատկանշան բառ մը: Եւ այս, առանց կասկածի տակ դնելու տրուած թիւերուն վաւերականութիւնը:

Յաջորդով այդ պատկերն ալ կը պարզենք:

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՑՌՈՒԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

«Այո»ն աւելի «ոչ»

Թէ հին սերունդը կատարեց իր պարտականութիւնը նորին հանդէպ — այս քառորդհինգ տարուան ընթացքին — անմիջապէս ըսեմ, պզտիկ « այո» մը, խոշոր «ոչ»ի մը քով:

Ընդունուած ճշմարտութիւն մըն է թէ ժողովուրդներ, ազգեր կ'ապրին, կը յարատեւեն իրենց հայրենիքով, հայրենի աւանդութիւններով, սովորութիւններով, իրենց հերոսներով, հեքեաթներով: Հայրենի երկրին մէջ, ամէն պարզ երեւոյթ ալ կրնայ մեզ ներշնչել, խանդավառել, ապրելու, յարատեւելու ճիգը ստեղծել մեր մէջ: Հայրենի հողն ու քարը, դաշտն ու անտառը թուփն ու սարը մէկ մէկ կենդանի ներշնչարաններ են մեզի համար: Որով, հայրենիքին մէջ սերունդներու կատարած պարտքն ու պարտականութիւնը շատ կը մեղմանայ կամ կը թեթեւնայ:

Իսկ եթէ հայրենիքէն դուրս ենք, օտարութեան մէջ, տարագիր, այն ատեն հայրենիքը մեզ կը ճարէ ներշնչման, ապրելու ու յարատեւելու այն բոլոր միջոցները որոնցմով կրնանք կապուիլ անոր: Հաւատալ իրեն, զոհաբերուիլ իրեն համար:

Հարց է,— «Մեր հայրենիք»ը մեզի տուա՞ւ այդ բոլոր պիտանի տարրերը: Իրեն կապուելու, իրմով ներշնչուելու միջոցներ ստեղծե՞ց: Ուղե՞ց, տէր դառնալ մեր հոգիներուն:

Ոչ, եւ ոչ: Այսօրուան մեր հայրենիքին ղեկավարները մերացական, աշխարհաքաղաքացիական վարդապետութեան մը հովերէն տարուած՝ մէկդի նետած են մեզ ներշնչող, մեր հոգիները լեցնող սրբութիւններն ու սուրբերը, եւ անոնց տեղ, մեզի կը հրամցնեն, անուններ եւ մականուններ որոնք չեն խօսիր մեր սրտին ու հոգիին: Ինչ որ մեզի համար մեծ էր, հոյակապ էր, ազնուական էր, ինչ որ վերջապէս բովանդակութիւն եւ իմաստ կուտար մեր «դիմագրական»ին, մէկդի դրուեցաւ, արգիլուեցաւ ու անոր տեղ մեզի բոլորովին խորթ նշանախօսքերով ու բանաձեւերով օրօրեցին ու կ'օրօրեն այսօր ալ:

Վերջապէս խորթ չափիկ մըն էր որ պարտադրուեցաւ մեզի, բռնի ուժով, օտարին սուլինին կռթնած: Վիճակ մը որուն ազգովին չհաշտուեցանք ու պիտի չկրնանք հաշտուիլ:

Մի նայիք, եթէ այսօր «բարեփոխման ոգոչ» [illegible] «քրմերը» որոնք մինչեւ երէկ խասիւ արգիլուած էին: Անոր պատճառները շատ պարզ են.

Այս պատերազմը եկաւ համոզել թէ, բազմութիւնները խանդավառելու, հայրենիքի սէրով ներշնչելու եւ ճակատ ղրկելու համար բաւական չեն Լենինի եւ Սթալինին անունները: Ուստի ժողովուրդներու հրամցուցին իբրեւ թէ հինցած, բռնագրաւած անուններ: Եւ այդ անունները իրապէս դրական, ազդու դեր կատարեցին ազգերու հայրենասիրութեանը վրայ, ճշմարտօրէն խանդավառեցին բազմութիւնները, որոնք նետուեցան կրկէս՝ նետուեցան «հայրենական մեծ պատերազմի դաշտը», իրենց արիւնով ապահովեցին մեծ յաղթանակը:

Այսպէս էր որ հրապարակ եկան, ելան, հին, մոռցուած, փոշեթաթախ համբաւներ ու անուններ, նոյնիսկ Մեծ Պետրոսներ, Իվան Ահիլներ եւ ուրիշ արժէքներ որոնք, մինչ այդ դատապարտուած էին ուրացումի եւ մոռացութեան:

Անցեալները ռուս նոր տարագիր ուսուցիչ մը կ'ըսէր.— «Պատերազմի ամէնէն տաք շրջանին, աչքերովս տեսայ, Ռոստովի մէջ, որ պատերուն վրայ քովքովի շարեցին գրեթէ բոլոր ռուս հին դէմքերու նկարները, անոնց տակն ալ՝ հայրենասիրական ասութիւններ եւ բանաստեղծութիւններ, որպէսզի զինուորը կրակը նետուի մոլեգնօրէն:

Նոյնը մեր հայրենիքին մէջ: Ցանկարծ իրարու ետեւէ յարութիւն առին թաղուած, մոռացութեան տրուած «Արա Գեղեցիկ»ները, «Սասունցի Դաւիթ»ները, «Կարմիր Վարդան»ներ, «Պապ Թագաւոր»ները, եւայլն եւայլն: Րաֆֆի, Նալբանդեան, Քաթիպա, Վարուժան, Սիամանթօ եւ ուրիշներ:

Պատահակա՞ն էր որ «Խ. Հայաստան» թերթի առաջին էջին վրայ գոթական տառերով տեղաւորեցին Դաշնակցական մեծ ռազմերգակ բանաստեղծին՝ Սիամանթոյի «Զարկ Կովկաս»ը, կէտով եւ վերջակէտով:

Երէկ այսպէս՝ յաղթանակը ապահովելու համար: Այսօր ալ՝ ուրիշ հնարքներ սիրաշահելու, բերդը ներսէն գրաւելու համար:

Եկեղեցին եւ կրօնը ժխտող, յետադիմական կղերականներու եւ մօլլա — հօճաներու կատաղի թշնամի Լենին — Սթալինեան կարմիր վարդապետութեան այսօրուան ղեկավարները, հաճոյքով կը բազմին եպիսկոպոսա վարդապետներու քով, « խոնարհաբար» կը համբուրեն անոնց աջը, անշուշտ ընդունելով նաեւ անոնց «հայրական օրհնութիւնները » ... դեռ աւելին, — մանաւանդ, հանգստաւէտ օդանաւեր կը տրամադրեն ասիական տափաստաններու մօլլա — հօճաներուն որպէսզի մինչեւ Մէքքէ ուխտի երթան Մուհամմէտի գերեզմանին, եւ, ո՞վ գիտէ, թերեւս իրենց աբեւլատութեան համար ալ նամազ մը ընեն:

Ահա, ազօտ պատկերը աշխարհի «մէկ վեցերորդ» (այժմ մէկ հինգերորդ) մասին՝ որուն մաս կը կազմէ նաեւ մեր հայրենիքը:

Արդ, հայրենիքը որմէ շատ բան կը սպասէինք, շատ քիչ բան տուաւ մեզի իբրեւ դիմագրական զէնք ու այս պայմաններու մէջ չի կրնար աւելին տալ:

Գանք արտասահմանի:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԸ

ՇԹՈՒԹԿԱՐԹ-ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Նոր թերթ մը Շթութկարթի նոր շաբաթաթերթը, «Բանբեր», զոր երէկ ստացանք, հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը կը հրատարակէ յանուն Գերմանահայ տարագիրներու կեդր. գործադիր կոմիտէի.—

Վերջերս Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ զանազան վայրերէն հայրենակիցներ, նոյնիսկ ձերբակալման վտանգը աչք առնելով, լքում են իրենց բնակավայրերը եւ գալիս Շթութկարտ, այն յոյսով թէ պիտի յաջողին այստեղի ճամբարում պատսպարուել, կամ աւելի շատ ուտելիք ու հանդերձեղէն ստանալ եւ կամ աւելի շուտ արտասահման մեկնիլ, քանի որ — կը խորհին նմանները — այս—

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՇՈՒՏ ՄՈՌՑԱՆ ԵՐԷԿԸ

Պոլէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա», արդար վրդովումով կը ձաղկէ «դատապարտելի կեցուածք մը» (3 Յուլիս).

— « Անցեալ կիրակի դէպի Հայ Կեդրոն կը դիմէին Իտալիայէն նոր ժամանած կարգ մը հայ գաղթականներ, որոնք այս շրջանին մէջ չեն ճանչնար ոչ ոք, հայ եկեղեցին ու ազգային մարմինները կը նկատեն այն միակ օրկանները որ պէտք է հետաքրքրուին իրենցմով :

Անոնց այս ակնկալութիւնը սակայն յուսախաբութեան կը մատնէ զիրենք :

Հոգեւոր իշխանութիւնը կը յայտնէ թէ ինք ի վիճակի չէ եկուորներու բնակարան հայթայթելու: Աշխարհական իշխանութեան ներկայացուցիչներ կը պատրուակեն թէ իրենց ծրագիր – կանոնագրին մէջ գաղթականներու օգնութեան համար յօդուած չունին: Իսկ եկեղեցիին շրջափակին մէջ գտնուող խիկարներ հարց կուտան գաղթականներու թէ ո՞վ հրաւէր ուղղեց՝ իրենց հոս գալու համար :

Հարկ կա՞յ ըսել, որ հազար տեսակի զրկանքներու ենթարկուած ու մահուան ճիրաններէն ազատած այս խեղճերը նման կեցուածք մը չէ որ կը սպասէին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ: Անոնք կը յուսային որ Հոգատար պետութիւնը, երբ բարեացակամօրէն զիրենք նաւը դրած ու բերած էր հոս, Հայեր առաւել եւս պիտի հետաքրքրուէին իրենցմով ու պիտի աշխատէին համապատասխան բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւն ընել :

Բայց, ինչպէս կը լսենք, չէ եղած նման բան: Ընդհակառակն ամէն ոք կերպ մը գտած է իր վրայէն նետելու օգնութեան գործը, ու, գլուխը առած քալերու :

Ի տես այս կեցուածքին արդար վրդովում մը տեղ է գտնում զօր. Շէքէրճեանը եւ Ազգ. Կեդր. Կոմիտէն:

Արդ, սրանով յայտարարում ենք բոլորին ի գիտութիւն, որ Ազգ. Կեդր. Կոմիտէն միշտ հաւասար աչքով է նայած մօտը կամ հեռուները բընակող իր ազգակիցներին ու նրանց հասանելիք բաժինը ուղարկած է ու պիտի ուղարկէնաեւասկէ վերջ, բաշխումներ կատարուելու պարագային :

Միւս կողմից հակառակ Գ. Ճ. Մարտիկեանի, զօր. Շէքէրճեանի եւ մեր կատարած բոլոր դիմումներին, ներկայիս անհնարին է տեւէ՛ հայրենակից ոչ թէ ուրիշ երկրից եւ ուրիշ գօտիներից, այլ մինչեւ իսկ միեւնոյն գօտու զանազան քաղաքներից փոխադրել մի այլ տեղ, հենց այն հիմնական պատճառով, որ Իրոյի հրամանին համաձայն, առանց նրա գիտութեան իրենց բնակավայրերը փոխողները զրկւում են արտասահման մեկնելու իրաւունքից: Ու տակաւին, զերման իշխանութիւնները գտնուելով բնակարանային եւ աշխատանքի դժուարին կացութեան մէջ, ոչ մի նոր մարդու բնակութեան արտօնութիւն չեն տալիս: Ուրեմն այս նկատումներով իսկ հրահանգում ենք բոլորին, որ ամէն մարդ պէտք է իր ապրած տեղը մնայ :

ծայր է տուած եկուորներու մէջ: Ասոր վրայ, երեք հարիւր փեսօ գումար մը բաշխած են անոնց ու ճամբու դրած: •

... Ժամանող գաղթականները վերջինը չեն: Կրնան անոնց յաջորդել աւելի տասնաւոր թիւով հայրենակիցներ, որոնք կրնան գտնուիլ միեւնոյն կամ աւելի վատթար պայմաններու մէջ:

Ո՞վ պիտի տէր կանգնի անոնց: Ճիշդ է, ոչ ոք հրաւէր ուղղած է անոնց, բայց եւ նոյնքան ուղիղ է որ մեզմէ շատերուն ալ հրաւէր ուղղուած չէր, երբ քսան կամ աւելի տարիներ առաջ, անտեսական աւելի աննպաստ պայմաններու մէջ, ժամանեցինք հոս: Օրուան հայ գաղութը այդ ձեւ հարց չտուաւ սակայն: Կամ օրուան իշխանութիւններ կանոնագրին մէջ յօդուածներ չփնտռեցին իրենց պարտականութենէն խուսափելու համար :

Այլ, բոլորը ձեռք ձեռքի տուած՝ հիւրասիրեցին եկուորները, ուտելիք հայթայթեցին անոնց, ու գտան բնակարան ու գործ անոնց համար: Այս բոլորը դիւրին չէին. բայց անոնք չընկրկեցան դժուարութեանց առջեւ, ըրին իրենց լաւագոյնը :

Ինչ շուտ մոռցուեցան ատոնք:

Հիմա երբ ունինք հարուստ գաղութ մը, երբ չեն պակսիր եւ հասոյթի ազգային աղբիւրներ, երբ կը յաւակնինք թէ գլուխ ենք ու յաղթական կողմ, ինչո՞ւ երեսի վրայ կը ձգենք անոնք, որ բախտէն հալածուած, մեզմէ ամէն մէկուն պէս, այս ափերուն վրայ ապաստան են որոնած, ու մեզի չափ իրաւունք ունին իրենց նախասիրած երկիրը երթալու :

Այսքանը իրենց իրաւունքն է, ուստի սխալ է վիրաւորել անոնց հոգին, ազգասիրութիւն խաղալով » :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ Թիւը 400ը չանցնիր, որոնց 200 — 300ը կը բնակին Սուրապայա, 50ը՝ Պաթավիա, 50ը՝ Մաքասար:

Երկու հայկական եկեղեցի կայ, մէկը Սուրապայայի եւ միւսը Պաթավիոյ մէջ: «Էտկար» սրահը որ կից է Սուրապայայի եկեղեցիին, կը ծառայէ միանգամայն թէ հաւաքոյթներու, թէ ներկայացումներու եւ թէ երգահանդէսներու: Քաղաքին Հայերը ունին յատուկ թատերախումբ եւ մարզական ակումբ: Պատերազմէն առաջ ունէին մասնաւոր պարարահը: Մարզական ակումբը որ պատերազմէն առաջՍուրապայայի լաւագոյններէն էր «կօլֆ»ի, «թէնիս»ի գետիններով, կը հաշուէր բազմաթիւ Եւրոպացիներ իր անդամներուն մէջ, մասնաւորապէս Անգլիացիներ, Հոլանտացիներ: Ճափոնցիներու կողմէ լուծուեցաւ, եւ ազատագրութենէն ի վեր ալ դեռ չեն կրցած տիրանալ իրենց սեփական գետիններուն:

Ազգային կեանքը կը շարունակուի եւ երբեմն տեղի կ'ունենան թատերական ներկայացումներ եւ հանդէսներ:

Հայ համայնքին խորհուրդը Պաթավիա կը գտնուի :

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ կը բաղկանայ շուրջ 270 ընտանիքներէ: — Ամման 135 ընտանիք, շուրջ 1500 հոգի: Քէրէք 15 ընտանիք, Ըրպէյտ 12, Զարգա 15, Սալթ 12, Աճլուն 4, Իրպիտ 8, Մաան 4, Թաֆիլէ 2, Մաֆրագ 6, Մէտէպէ 3, Էզֆօր 2, Նաուր 2 :

Այս աւաններուն եւ գիւղերուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն Կէլիկեցիները: Ընդհանրապէս արհեստաւորներ եւ վաճառականներ են: Այժմ ամէն տեսակէտով լաւ է գաղութին վիճակը :

Աշխատասէր եւ պատուաւոր տարր մը կը կազմեն երկրին մէջ, ինչ որ մեծապէս կը գնահատուի Ապտուլլահ Թագաւորին եւ իր ասպնջական ժողովուրդին կողմէ: Ունին եկեղեցի եւ դպրոց զանազան քաղաքներու մէջ, Ս. Յակոբ վանքին հովանիին տակ, եւ որ տարեկան 386 ոսկի պիւտճէ կը տրամադրէ: Մայրաքաղաքին դպրոցը կը կոչուի Հեթումեան Ազգային վարժարան որ ունի 150 երկսեռ աշակերտներ վեց ուսուցիչներով եւ եօթը հոգիէ բաղկացած Տեղական Խորհուրդով: Միւս քաղաքներուն դպրոցներէն իւրաքանչիւրը ունի տասը – տասնըհինգ աշակերտ մէկ մէկ ուսուցիչով պատասխանատուութեան տակ տեսուչ Հայր Սուրբին: Կիր. օրերը տեղի կունենայ պատարագ, մասնակցութեամբ դպրոցականներու :

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՈՒՆՁՔԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴՐԱՑԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան մէջ հունձքը աւելի լաւ է այս տարի բաղդատմամբ 1947ին: Ռոստով Տօնի գաւառին մէջ 150.000 թոն աւելի է քան անցեալ տարի, կը նշանակէ որ միայն այս շրջանին մէջ 500000 թոն աւելցած է:

Շրջակայ գաւառներուն մէջ ալ միեւնոյն արդիւնքը ձեռք բերուած է: Հետեւաբար հարաւային Ռուսիոյ եւ արեւելեան Ուկրայնայի մէջ 2էն 4 միլիոն թոն աւելի պիտի ըլլայ հունձքը: Եթէ Խ. Մ.ութեան մնացեալ մասերուն մէջ ալ առատ ըլլայ, պիտի հաւասարի նախապատերազմեան շրջանին :

Անցեալ տարի Սովետները յայտարարեցին թէ մէկ հեկտարին արտադրութիւնը կը հաւասարէր նախապատերազմեան շրջանին, սակայն հեկտարն էր որբաւարար չէր: Հիմա կ'ըսուի թէ ամբողջ Խ. Միութեան հաւաքական ագարակները (կոլխոզ) մօտ 20 միլիոն հեկտարի մէջ աւելի ցանուած են քան անցեալ տարի, ինչ որ կը ներկայացնէ 14.7 % 1939ի ընդհանուր ցանքին վրայ :

Եւ քանի որ Սովետները պատերազմին մէջ աւելցուցին ցանուելիք հողամասը 29.640 հազար հեկտարով, այսինքն 22 % 1939ի ամբողջութեան վրայ, գրեթէ նոյնքան հող ցանուած է այս տարի որքան պատերազմէն առաջ եւ իրականին մէջ ամբողջ ցանուած հողը աւելի է քան նախապատերազմեան շրջանը, եթէ նկատի առնուին Խ. Միութեան հողային կցումները :

Նմանապէս նպաստաւոր է հունձքը Խ. Միութեան արեւմտեան երկիրներուն մէջ: «Փրաւտա»յի Յուլիս 23ի տուած թիւերուն համաձայն, Հունգարիոյ ցորենը 1.430.000 թոնէն աւելի է քան 1947ը, երբ 1.102.000 թոն էր, թէ եւ տակաւին պակաս է 1934էն 1938ի հունձքէն որ 2.200.000 թոն կը ներկայացնէր: Եւ սակայն ցորենի հունձքը բացառաբար աւելի լաւ է, եթէ նկատի առնուի որ Հունգարիոյ ցորենի շրջանը աւելի փոքր է

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԵ.

Մարտիրոս հայրը եւ իր հետեւորդները իջան ձիերէն. քանի մը հոգի զգուշութեամբ առաջ անցան: Դիակներէն մէկ քանին փռուած էին երեսի վրայ, իսկ ուրիշներ, մէջքի վրայ ինկած, կը քընանային իրենց յաւիտենական քունը: Տեղ տեղ, մացառներու եւ թուփերու տակ, վիրաւորները կը փորձէին առաջ շարժիլ, ջղաձգօրէն կը ճանկռտէին հողը, կը փրցնէին կանաչ խոտերը, վերջին անգամ մըն ալ կը ցնցուէին ու կը մնային անշարժ:

Մարտիրոս հօր զինուորներէն քանի մը հոգի, փորի վրայ սողալով, մէկ դիակէն միւսը կ'անցնէին, կը քննէին մեռնողներու դէմքը, եւ գլուխնին շարժելով կ'երթային առաջ :

Հեղինէի եւ Աստղիկի դիակները գտնելու անոնց ջանքը ապարդիւն կ'անցնէր. իսկ շատ առաջ երթալ չէին կրնար, որովհետեւ հոն ուր առաջ բանակած էին Աշոտ Երկաթի գունդերը, այժմ Արծրունեաց Գագիկի դրօշը կը ծածանէր: Անգղայշ քայլ մը բաւական էր որ նկատուէին թշնամիի կողմէն. այն ատեն փրկութիւն չկար իրենց:

— Զգտանք դիակները, իսկ մենք գրեթէ մօտեցած ենք Գագիկի բանակին, շշնջաց զինուոր մը :

— Պէտք է ետ դառնալ եւ մտնել ձորը :

— Սըս... չե՞ս լսեր, մէկը մեր կողմը կու գայ, պէտք է մեռած ձեւանալ :

Լռեցին ու երկուքն ալ գետին պառկեցան: Յիրաւի, մարդ մը դանդաղ քայլերով կ'անցնէր վիրաւորներուն մէջէն եւ փխրութեամբ չորս կողմը կը դիտէր: Ան ալ մէկը կը փնտռէր դիակներուն մէջ: Մարտիրոս հօր զինուորները նայեցան անոր դէմքին ու սարսռացին: Այդ մարդը, որ առաւ իրենց գլխուն վրայ, նոյնինքն Գագիկ Արծրունին էր:

— Ինչ կոտորած, շշնջաց ան. ամէն կողմ դիաթաւալ ինկած են փոհերը, իսկ ան չկայ ու չկայ: Հայր հայ ընտանիքի կործանման պատճառ եղաւ, ինչո՞ւ համար, եթէ ոչ միայն փառքի, որուն ետեւէն կը վազենք ամէնքս: Բայց ես, այս վայրկեանէն իսկ, զզուեցայ այդ փառքէն. դահ չեմ ուզեր ալ, ինծի տուէք միայն իմ աղջիկս, իմ Հեղինէս: Առելի Աշոտ, ինծի դարձուր աղջիկս, թէ չէ՝ երկինքը վկայ, աշխարհի ամբողջ թոյնը քու վրադ կը թափեմ: Այս կռուին մէջ յաղթանակ դուն, բայց յաղթեցիր ինծի, բզկտեցիր իմ սիրտս ...

Գագիկ լռեց, իր պղտոր հայեացքը չորս կողմ դարձուց, ապա դանդաղ քայլերովկրկին ետ դարձաւ :

Գագիկի հեռանալէն ետք, զինուորները ազատ շունչ քաշեցին :

— Պէտք է ետ դառնալ. լաւ որ չնկատեց մեզ, թշուառականը չի գիտեր որ մենք ալ իր աղջիկը կը փնտռենք :

— Լաւ բան իմացանք. անոր խօսքերէն կ'երեւայ որ Հեղինէն ու Աստղիկը գերի չեն ըռնուած, ուրեմն կամ սպաննուած են եւ կամ փախուստ տուած: Եթէ սպաննուած են, դիակները պիտի գտնենք, եթէ ոչ, աւելի լաւ, ուշ կամ կանուխ երեւան պիտի ելլեն:

— Քիչ մը աւելի վար երթանք, քիչ մըն ալ փնտռենք ու ապա վերադառնանք մեր խումբին մօտ :

— Ճիշդ է. ես նկատեցի որ բանակին մօտերը արդէն դիակները կը հաւաքեն. չե՞ս տեսներ ինչ ահագին կոյտեր են կազմեր :

— Այո, շուտով մեզի կը հասնին:

Զինուորները մէկ կողմ քաշուեցան. քանի մը քայլ յառաջանալէ ետք, յանկարծ կանգ առին:

— Գտանք, կանչեցին երկուքը մէկ, եւ վազեցին դիակի մը մօտ, որուն կուրծքէն հոսող արիւնը լճացեր էր շուրջը եւ թանձրացեր :

Բարձրացուցին դիակին գլուխը եւ սարսափահար նայեցան անոր :

— Աստղիկի դիակն է, ըսաւ զինուորներէն մէկը :

— Խե՜ղճ, մեռած վիճակին մէջ ալ պահած է դէմքին սիրուն գծագրութիւնը :

— Բարձրացուր դիակը, պէտք է միասին տանիլ, Մարտիրոս հօր հրամանը այսպէս է: Քիչ մը տեղ ծունկի վրայ պէտք է երթալ, որպէս չնկատեն մեզ. հոգ չէ, թող քիչ մը ծունկերնիս քերթուին քսուի :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

քան պատերազմէն առաջ, հաճարը 650.000 թոն էր, որ մօտ է նախապատերազմեան 697000 թոնին եւ շատ աւելի քան անցեալ տարուան 424.000 թոնը։ Եգիպտացորենի հունձքը 3 միլիոն թոն է, մինչդեռ պատերազմէն առաջ 2.300.000 էր եւ երկու անգամ աւելի քան անցեալ տարուան հունձքը։ Գետնախնձորի հունձքը 2 միլիոն թոնով հաւասար է նախապատերազմեան հունձքին եւ կրկինը անցեալ տարուանին։

Շաքարինը երկու անգամը անցեալ տարուան եւ բրինձինը երեք անգամը։

Կ'ըսուի թէ ռումանական հունձքն ալ անցեալ տարուընէ աւելի է։

★ Պերլինի խորհրդային շրջանի գերման թերթը, «Նացիոնալ Ցայթունկ», կը գրէ թէ համաձայնութիւն գոյացած է, լուծելու համար Պերլինի խնդիրը։ Այս առթիւ կ'աւելցնէ թէ արեւմտեան պետութիւնները հաւանած են ճանչնալ խորհրդային մարքը իբրեւ պաշտօնական դրամը ամբողջ Պերլինի համար։

★ Լոնտոնի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Բչ. օրուան տեսակցութեան, շեշտելով թէ ամէն բան կախում ունի Ստալինի կամքէն։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, երեք դաշնակիցները բսած են իրենց վերջին խօսքը եւ այլ եւս տրամադիր չեն նոր զիջումներ ընելու։

Ապրուստի խնդիրը եւ ուրիշ հոգեր

Պետական պաշտօնեաներու արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչները իրաւասու նախարարին ներկայանալով, մարդ գլուխ 3000 — 3500 ֆրանքի անմիջական վճարք մը պահանջեցին, դիմանալու համար ապրուստի սղութեան։

Այս պահանջը եւ ուրիշ ճնշումներ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն կառավարութեան, որ զանազան միջոցներ կը խորհի, գիները իջեցնելու համար։

Բանւորական խլրտումները հետզհետէ կ'աճին, իբրեւ հետեւանք մասնաւորապէս ուտեստի գիներու բարձրացման։ Բոլորն ալ անհամբեր կը սպասեն Սեպտ. 1ին, իմանալու համար թէ կառավարութիւնը պիտի կրնա՞յ զգալապէս կրճատել գիները։

Ելմտական նախարարը այսօր պիտի յայտնէ իր ծրագրած բարենորոգումներուն առաջին շարքը։ Ուրբաթ օր նախարարական խորհուրդը մասնաւորապէս պիտի քննէ ապրուստի սղութեան հարցը։ Դարձեալ այսօր պաշտօնապէս պիտի ճշդուին հացին եւ կաթին գիները։

Առջի օր մօտ 4000 եզներ եւ հորթեր հասան Փարիզի սպանդանոցները։ Տասը ամսուան մէջ առաջին անգամ է որ այսքան մեծ քանակութեամբ միս կը հասնի մայրաքաղաքը։ Թերթերը կը գրեն թէ եզան միսը աժանցած է 15—20 ֆրանք, ոչխարի միսը՝ 10 ֆրանք։

★ Պետական պաշտօնեաները Հոկտեմբեր 31էն պիտի կրնան գանձել իրենց նոր թոշակները, որոնք զգալի յաւելում կը ցուցնեն, բաղդատելով 1945ի հետ։ Այսպէս, նախարարական պաշտօնատան տնօրէն մը որ 400.000 ֆրանք կը ստանար, պիտի առնէ 995.000 ֆրանք, առաջին կարգի ուսուցիչ մը՝ 306.000 ֆրանք, փոխանակ 96.000ի։

Անձաւաստալի դէպք մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ ամբոխավար թերթերէն «Սոն Փոստա» շանդալից դէպք մը կը պատմէ, խոշոր խորագիրներով եւ առաջին էջին վրայ։ Կ'արտատպենք հայերէն թերթերէն, պարզապէս ի տեղեկութիւն, քանի որ ի վիճակի չենք ստուգելու վաւերականութիւնը։ Վիրաւորներէն Հայ մը մեռած է, ուրիշ մը վտանգաւոր վէրքեր ստացած է, իսկ երեք Հայեր ալ ձերբակալուած են։—

«Երէկ, 15 Օգոստոս Հայ հայրենակիցներու կրօնական տօնն էր (Աստուածածին) եւ այս առթիւ գացին Հիւնքեար սուեու, մինչեւ իրիկուն զուարճանալու համար։ Իրիկուան դէմ ծեծկուուքը ծայր տուաւ սակայն, ինչպէս կը պատահի ամէն տարի, եւ այս անգամ պատահեցաւ ամէնէն արիւնալի կռիւը։ Անցեալ տարի մեր Հայ հայրենակիցները յարձակած էին ոստիկանապետ Հիտայէթի վրայ։

Երէկ ալ աւելի ծանր դէպք մը պատահեցաւ։ Հայ երիտասարդ մը Հիւնքեարի բարձունքին վրայ ատրճանակովը կը կրակէր, երբ ոստիկան Եահեա միջամտեց եւ զէնքը առնելով զինքը պահականոց տարաւ։ Հայ երիտասարդները չմարսեցին այս պարագան եւ իրենց միջեւ դիտմամբ կռիւ հանեցին։

Եահեա եւ ուրիշ ոստիկաններ ուզեցին իրարմէ բաժնել կռուարարները, հայ երիտասարդները օգտուեցան առիթէն եւ սկսան սաստիկ ծեծել, քարկոծել Եահեան եւ ոստիկանները։

Ուրիշ երիտասարդներ ալ յարձակեցան անոնց վրայ, Եահեա ինքնապաշտպանութեան համար աջ ու ձախ կրակեց։ Երկու երիտասարդներ վիրաւորուեցան, կռիւը բոլորովին մեծցաւ, 150 հայ երիտասարդներ խոյացան ոստիկան Եահեայի վրայ, քարկոծեցին եւ դէմքէն ծանրապէս վիրաւորեցին։ Շատ աղեղ տեսարան մը պարզուած էր, եւ երբ ուրիշ ոստիկաններ օգնութեան փութացին, շատեր փախան բայց ոմանք բռնուեցան։ Տեղացի ժողովուրդէն ոմանք օգնեցին ոստիկաններուն։ Վիրաւորներէն մէկը մեռաւ, իսկ Եահեայի առողջական վիճակը ծանր է։

Հայ մը կը սպաննէ իր նշանածը եւ անձնասպան կ'ըլլայ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն Փառի – Փռէսի.— Սէնթ Մարկրիտի մէջ, որ Մարսէյլի մէկ փոքր արուարձանն է, 22 տարեկան Հայ մը, Ալեքս Մճըրեան (Մկրեան ?) սպաննեց իր նախկին նշանածը, Անժել Գրիգորեան, 25 տարեկան։

Ուրբաթ օր, Գ. Գրիգորեան, որ դերձակի խանութ մը կը բանեցնէ, կ'արձակէր Ալեքս Մկըրեանը։

— Գիտի չամուսնանաս աղջկանս հետ, եւ անգամ մըն ալ պիտի չտեսնես անոր երեսը, կ'արգիլեմ, հասկցա՞ր։

Այս ազդարարութեան վրայ, Ալեքս Մկրեան սարսափելի առելութեամբ մը բռնուելով, որոշեց վրէժ լուծել։ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ուզեց օդը համել իր նշանածի ծնողքին ամառանոցը, ձեռնառումբ մը պայթեցնելով։ Բարեկամներ արգիլեցին։

Բայց գիշերը, երբ իրար կը հրմշտկէին հրապարակային պարերը, ազատագրութեան տօնին առթիւ, Ալեքս Մկրեան ուզեց հետապնդել Անժելը։ Այս վերջինը երբ տեսաւ Ալեքսը, խնդրեց բարեկամուհիէ մը որ իրեն ընկերանայ։ Երկու մանկամարդ աղջիկները պարահանդէսէն մեկնեցան ընկերակցութեամբ 15 տարեկան տղու մը, հօրենական տունը վերադառնալու համար։ Ճամբան յանկարծ իրենց դիմացն ելաւ Ալեքս Մկրեան, որ առանց բառ մը արտասանելու ատրճանակը քաշելով հինգ գնդակ արձակեց իր նշանածին վրայ։

Աղջիկը գետին փռուեցաւ անկենդան։ Տղան յետոյ ատրճանակը իր գլխուն պարպելով անձնասպան եղաւ։

ԱՀՌԵԼԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեք միլիոն Գերմանուհիներ, կիներ եւ աղջիկներ պղծուած, չորս միլիոն 400.000 Գերմաններ սպաննուած կամ անօթի մեռած են Գերմանիոյ արեւելեան շրջանին մէջ, համաձայն ամերիկեան վիճակագրութեանց։

Այս յայտնութիւնն բրաւ պատուելի Կօպէլ, դեր — նախագահ արեւելեան շրջաններէն արտաքսուած Գերմաններու Միութեան, դասախօսութիւն մը կարդալով հրապարակային ժողովի մը մէջ։ (Վերապահութեամբ)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 3000 ապստամբներ յաջողած են Ալպանիա փախչիլ, եւ կը շարունակեն կռուիլ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ խորհրդային հիւպատոսը, Լոմաքին եւ իր փոխանորդը պատրաստութիւն կը տեսնեն մեկնելու, իբրեւ հետեւանք ամերիկեան կառավարութեան բողոքներուն։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սահմանադրութիւնը պատրաստ է արդէն։ Ծրագրուած խորհրդարանը պիտի բաղկանայ 430 պատգամաւորներէ, որոնց 30ը Պերլինէն։

ՀՐԴԵՀ մը մոխիր դարձուց Վիլֆրանշ – սիւր Սօնի կերպասի գործարանը։ Վնասը՝ 500 միլիոն ֆրանք։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ», Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, իր կարգին նիւթական անձկութեան մատնուած ըլլալով, շրջաբերականներ կը ցրուէ տունէ տուն, ոչպէսզի օգնութեան հասնին։ Սեպտ. 5ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ մուտքի տոմսեր հանուած են 30 ֆրանքի։ Շրջաբերականը կ'ըսէ թէ «թերթը յարաճուն դժուարութեանց կը հանդիպի, ինչպէս բոլոր ազատ լրագիրները»։ (Ն. Ե. Հ.)։

Ս. ԿՈՑՍԻՆ մէկ արձանը զետեղուեցաւ կիրակի օր, Սէն Մալոյի մէջ (Ռէն), նախագահութեամբ կարտինալ Ռօքի, նախորդը փնասուած ըլլալով պատերազմի ռմբակոծութիւններէն։ Արարողութիւնը հազիւ վերջացած, երիտասարդ մը, չուանի մը միջոցաւ բարձրացաւ ոտնախորշին վրայ եւ վար նետեց արձանը որ կտոր կտոր եղաւ։ Ցետոյ գրպանէն ուտելիք հանելով կը պատրաստուէր ճաշել «յատենկայս», երբ ներկաները յաջողեցան վար առնել զինքը։ Զարաչար պիտի խոշտանգէին, բայց ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ։ Հարցաքննութեան առեն ըսաւ թէ մեթոտական ըլլալով, չէր կրնար հանդուրժել այդպիսի արձանի մը զետեղման։

Օր. ԱՐԱՔՍԻ ՓԻԼԻԿԵԱՆ
Գ. ՀԱՆՐԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
Նշանուած

Կարկաս 25 Յուլիս 1948 Փարիզ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Համօ Օհանջանեան» Ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նաւասարդի արշալոյսի տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին։

Այս կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան գեղատեսիլ պուրակին մէջ՝ գետին մօտ։

Ճոխ պիւֆէ, հաճելի ժամանց բոլորին։

Բանախօսութիւն, ու անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները։

Անձրեւի պարագային նոյն օրը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն սկսեալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին առեններ։ Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Գ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքքճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France։ Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Գ. Ստեփան Թէնէքքճեանի։ Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Փ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 ֆրանք Գ. Հապէշեանէ, իբրեւ երախտագիտութեան ապացոյց այն մայրական հոգածութեան զոր վայելած է Կրընոպլի շրջանին մէջ հիւանդ եղած առեն։

Imprimerie DER AGOPIAN, 217 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 26 Août 1948 Հինգշաբթի 26 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4078–Նոր շրջան թիւ 1037 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԽԱՉԵՐՆ ԱԼ...

Միջազգային պառակտումի, ազդեցութեան պայքարի եւ քինախնդրութեան փաստերէն ո՞ր մէկը յիշել։

Ահաւասիկ երկու նոր պարագաներ, որոնք անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն թէ որքան թունաւորուած է մթնոլորտը։

Ինչպէս հաղորդած էինք, Օգոստոս 22ին (կիրակի) տեղի ունեցաւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին բացումը, Ամսթէրտամի մէջ, մասնակցութեամբ 2000 պատուիրակներու։

Այս առթիւ միաձայնութեամբ միայուն կազմակերպութիւն հռչակուեցաւ Համաշխարհային Խորհուրդը, որուն կը մասնակցին 450 պատուիրակներ, իբրեւ ներկայացուցիչները 150եկեղեցիներու (կամ 40 ազգերու)։

Արդ, այս համագումարին չեն մասնակցիր Հռոմէական կաթոլիկ եւ ռուս Օրթոտոքս եկեղեցիները։

Չի մասնակցիր նաեւ Հայ. Եկեղեցին, համաձայն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի մէկ հեռագրին, որ մամուլին հաղորդուեցաւ անցեալ Յունիսին եւ որ կ'ըսէր.

— «Թեմական Առաջնորդները միաձայնութեամբ, Հայ Եկեղեցու Սահմանադրութեան եւ այլ անյետաձգելի եկեղեցական գործերով զբաղուած լինելու հետեւանքով՝ Էջմիածինը որոշել է 1948 թուին գումարուելիք տիեզերական և մասնաւոր եկեղեցական ժողովի չմասնակցել։ Վերոյիշեալը հաղորդում է յառաջնորդութիւն»։ (Յառաջ,10 Յունիս)։

Ակնարկուած ժողովներէն մէկն էր՝ Անկլիքան եկեղեցւոյ համագումարը, որ դեռ նոր վերջացաւ մասնակցութեամբ 326 եպիսկոպոսներու, եւ որ մինչեւ այսօր ալ կը պահէր միջազգային մամուլը։

Երկրորդը՝ այն համագումարն է որու մասին խօսեցանք վերը։

Կաթողիկոսին հեռագիրը այնքան թափանցիկ է, որ մեկնութեան չի կարօտիր։ «Միաձայնութիւն» եւայլն բոլորն ալ պատրուակներ են եւ չեն համապատասխաներ իրականութեան։ Պարզապէս ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԷՐ մասնակցիլ։

Այս պարագան աւելի բացորոշ կ'երեւայ, երբ կը կարդանք Օրթոտոքս եկեղեցւոյ բացակայութեան պատճառները։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, համագումարին կազմակերպիչները մինչեւ վերջին ալ կը յուսային թէ Օրթոտոքս Եկեղեցին ալ պիտի մասնակցի։ Վերջին պահուն բանաձեւ մը կը քուէարկեն որուն համաձայն «այս Համաշխարհային Խորհուրդը ոչ թէ եկեղեցիներու միութեան կը ձգտի, այլ կ'ուզէ քաղաքական եւ ընկերային ազդեցութիւն չահիլ»։

Հռոմէական եկեղեցին ալ անցեալ Յունիսէն իսկ որոշած էր չմասնակցիլ, իրեն յատուկ պատճառներով։ Միակ հռոմէական ներկայացուցիչները կը կազմեն Տանըմարքայի կարգ մը թերթերու... քահանայ թղթակիցները։

Աւելորդ է ըսել թէ երկու մեծ Աթոռներու, Հռոմի եւ Մոսկուայի այս ժխտական դիրքը խոր դառնութիւն պատճառեց համագումարին մէջ, որուն գլխաւոր օրակարգն է,— «Աշխարհի անկարգութիւնը եւ Աստուծոյ խորհուրդը»։

Նոյն ատենին, տխուր տեսարանը՝ Միջազգային Կարմիր Խաչի համագումարին առթիւ, որ բացուեցաւ ուրբաթ օր, Սթոքհոլմի մէջ, տասը տարուան դադարէ մը վերջ։

Մոսկուան այս համագումարին ալ չի մասնակցիր, երկու նամակներ ուղղելով համագումարին, ի պատասխան պաշտօնական հրաւէրին։

Ի՞նչ պատճառաբանութեամբ,— Խորհրդային Կ. Խաչի նախագահը, Տոքթ. Խոլոտքով, ուղղակի կ'ամբաստանէ Միջազգային Կ. Խաչը։ Կ'ըսէ թէ ան միջոցներ ձեռք չառաւ, «երբ վայրագութիւններ կը գործուէին Ֆաշական Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի պատերազմական արգելարաններուն մէջ, գերիներու եւ քաղաքացիներու վրայ, բռնաբարելով միջազգային պայմանագիրը»։

Երկրորդ նամակով կը բողոքէ կարգ մը կազմակերպութեանց եւ մանաւանդ Սպանիոյ մասնակցութեան դէմ։

Ինչպէս կը տեսնէք, Եկեղեցիներն ու Կ. Խաչերն անգամ դարձած են մարդադաշտ, եթէ ոչ՝ մարտադաշտ, ի խնդիր քաղաքական հաշիւներու։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԱՅՆ ՀԱՄԻՏԻ՞ ԱՉՔԸ

Պոլսահայ թերթ մը օրուան թուականով կ'արձանագրէ 40 տարի առաջ պատահած դէպքեր։ Հայկական, թրքական թէ միջազգային։

Ահաւասիկ վերջինը (1909 Օգոստոս 17).—

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ԱՉՔԸ

«Թանինի»ի երէկուան թիւին մէջ կը կարդանք.— «Էտիրնէէն վերջերս Պոլիս եկած անձ մը երէկ մեր խմբագրատունը այցելեց։ Խօսելով երկրագործական բերքերու վիճակին վրայ, Րումէլիի բնակչութեան մէջ տիրող հաստատ հաւատքի մը մասին տեղեկութիւններ տուաւ։

Ապտիւլ Համիտ Սելանիկ աքսորուած միջոցին կառախումբին մէջ մինչեւ Սինէքլի քնացեր է։ Սինէքլիէն անդին արթնալով սկսեր է պատուհանէն դուրսը դիտել։ Այն տեղերուն մէջ զորս դահընկէց Սուլթանը դիտեր է, այս տարի ոչ միայն բերք չէ արտադրուած, այլեւ տսկալի երաշտութիւն մը կը տիրէ։ Իսկ մինչեւ Սինէքլի հունձքերը գոհացուցիչ են։

Ապտիւլ Համիտ Գուլէլի Պուրկազէն անդին դարձեալ քնացեր է, ու այդ մասերուն մէջ ալ հունձքերը առատ են։

Րումէլիի ժողովուրդը այս վիճակը Ապտիւլ Համիտի «ուղուրսուզ»ութեան կը վերագրէ ու անէծք կը կարդայ անոր ...»։

Կը տեսնէք թէ, ո՛րքան բարակ բաներ դիտեր են, քառասուն տարի առաջ, անոնք որ հազարին հազար պիտի գերազանցէին արիւնարբու հրէշը, քանի մը տարի վերջը։

Ես ալ կը հաւատամ թէ Համիտին աչքը ո՛ւր որ հանդիպէր, կը չորցնէր, կը չքացնէր, առտ ըլլար թէ մարդ կամ անասուն։

Եթէ Պոլսէն Սելանիկ ճամբուն մեծ մասը քնացած չըլլար, ամբողջ Րումէլին անապատի կրնար վերածուիլ։

Արդ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անոր անհետացումէն 20—30—40 տարի վերջն ալ, նորէն ամայութիւնն ու թշուառութիւնը կը տիրապետեն Թուրքիոյ մէջ։

Ամբողջ նահանգներ երաշտի մատնուած։ Հունձքեր եւ անասուններ փճացած։ Ժողովուրդը անօթի, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ «արեւելեան նահանգները»։

Համիտին աչքերը քանի՞ միլիոն «ուղուրսուզ» բիբեր ձգեցին իրենց ետին, այսքան աւեր գործելու համար։

ՎԱՀԷ

ԳԷՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խ. Միութեան երկու կեդր. օրգանները՝ «Իզվեստիա» (կառավարական պաշտօնաթերթը) եւ «Պրաւդա» (կուսակցական պաշտօնաթերթը)՝ իրենց 1948 Յուլիս 8ի թիւով կուտան ցանկը այն կրօնական պատուիրակութեանց, որոնք տարբեր երկիրներէ եւ եկեղեցիներէ հասած են Մոսկուա, Յուլիս 3էն մինչեւ Յուլիս 8, մասնակցելու համար ռուս ուղղափառ եկեղեցիի Պատրիարքութեան հաստատման 500ամեակի հանդիսութիւններուն։

Հրապարակուած ցանկերուն մէջ կը կարդանք նաեւ հետեւեալ տողերը.—

«Ալեքսիյ պատրիարքի հրաւէրով հանդիսութեանց եկած է նաեւ ամենայն Հայոց կաթողիկոս Պատրիարք Գէորգ Զ., ընկերակցութեամբ Նախիջեւանի թեմի առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոսի եւ ուրիշներու»։

Մեր քաղած լուրը անուղղակի ձեւով կուգայ վկայելու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին իրական արժէքը Խ. Հայաստանի մէջ... Իր ճամբորդութեան մասին — ոչ թէ Էջմիածինէն Երեւան կամ Թիֆլիս, այլ Էջմիածինէն Մոսկուա, ամբողջ չքախումբով մը — ցարդ ոչ իսկ մէկ տող արտասահմանեան խորհրդահայ թերթերու մէջ....

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ Բ. ԵՒ Գ. ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Ֆր. Կ. Խաչի օդափոխութեան երկրորդ խումբը (Մարսէյլ) կը վերադառնայ Օգոստոս 27ին։

Երրորդ խումբը նոյն օրը կը մեկնի ՎԱԼԱՆՍԷՆ։

«Զափաւոր լաւատեսութիւն»

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օրուան տեսակցութենէն վերջ, որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հաստատեց թէ խօսակցութիւնները պիտի շարունակուին Մոսկուայի մէջ, թէեւ թուականը որոշուած չէ տակաւին, յառաջիկայ տեսակցութեան համար։ Նախարարութիւնը մանրամասն տեղեկագիր մը ստացած է որ կ'ուսումնասիրուի զօր. Մարշըլի կողմէ։

Թղթակիցները ի զուր փորձեցին ուրիշ տեղեկութիւններ ստանալ։ Նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իրաւունք չունին որ եւ է գաղտնիք յայտնելու։

Լոնտոնի մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, սպարապետ Սթալին «կարգ մը նոր գաղափարներ» յայտնած է վերջին տեսակցութեան ատեն։ Այս մասին ալ խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ, բայց իրազեկներ կը հաւատեն թէ այդ նոր գաղափարները հարթած են ճամբան, խօսակցութիւնները շարունակելու համար։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութիւնը ընդունած է թէ չորս մեծ պետութիւնները իրաւունք ունին Պերլին մնալու, իբրեւ միացեալ վարչութիւնը այդ միջազգային շրջանին։ Ուրեմն տրամաբանօրէն ընդունած պիտի ըլլայ հետեւեալ սկզբունքները.—

1.— Արեւմտեան պետութիւնները իրաւունք ունին գործածելու Պերլին տանող բոլոր ճամբաները։ 2.— Չորս պետութիւններ պէտք է հաւաքաբար կարգադրեն դրամի խնդիրը, միանաբար որոշելով Պերլինի մէջ գործածելի դրամը։

Արեւմտեան երեք պետութիւնները նոր հրահանգներ պիտի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչներուն, որպէսզի բանակցին Պ. Մոլոթովի հետ, անոնց հիման վրայ։ Այնուհետեւ նոր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սթալինի հետ, հարթելու համար զանազան թիւրիմացութիւններ։

Հաւանական է որ նոր խօսակցութիւններ տեղի ունենան այսօր — վաղը։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը զգալապէս բարւոքած է Պերլինի մէջ։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ լուծել պարենաւորման տագնապը, որ կը տեւէ 62 օրէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք Ռուսերու պաշարման։

Երեքշաբթի օր նոր դէպք չպատահեցաւ Փոցտամըրփլացի հրապարակին վրայ ։ Խորհրդային [illegible]

Անգլիացիները մէկդի դրին այն ծրագիրը որուն համաձայն փչաթելեր պիտի հաստատէին, իբրեւ սահմանագիծ։

Ամերիկեան երկու օդանաւեր, որոնք ուտեստ կը փոխադրէին Պերլինի համար, իրարու զարնուեցան Ֆրանքֆուրթի մօտ։ Չորս օդաչուներ մեռան։

★ Մաուէչալ Սոքոլովսքի մէկ տարի յետաձգեց Գերմանիոյ խորհրդային շրջանին ընդհ. ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենային այս տարի։ Ֆրանսական շրջանին գերման թերթը, «Տէր Քուրիէր» այս առթիւ դիտել կուտայ թէ Ռուսերը կ'ուզեն պարտկել իրենց քաղաքական եւ տնտեսական անանկութիւնը, վախնալով լուրջ պարտութենէ մը։

★ Ամերիկացիները պահանջեցին Ռուսերէն վերցնել Փոցտամըրփլացի վրայ հաստատուած պինեալ պահակները, հակողութեան պարտականութիւնը յանձնելով գերման ոստիկաններու։ Ռուսերը չեն պատասխանած տակաւին։

★ Փարիզի մէջ ալ չափաւոր լաւատեսութիւն կը տիրէ, Սթալինի հետ կատարուած տեսակցութենէն ի վեր։

Գինեար պիտի իջնե՞ն մինչեւ Սեպտ. 1

Կառավարութիւնը երէկ, չորեքշաբթի, պիտի ճշդէր հացին եւ կաթին նոր գիները, բայց ուրբաթ օրուան յետաձգեց, կարգ մը դժուարութիւններ ծագած ըլլալով։ Կարծողներ կան թէ կաթը պիտի արժէ 40, իսկ հացը՝ 32—36 ֆրանք։ Ուէնոյի հրամանագիրներուն առաջին մասն ալ ուրբաթ օր պիտի յայտարարուի։

Մինչ այս մինչ այն, դժգոհութիւնները կ'աճին օրէ օր։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (համայնավար) վճռական դիրք բռնած է առաջին օրէն իսկ, սաստկացնելով պայքարը Անտոն Մայէրի դահլիճին դէմ։ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Միութիւնը, որ տրամադիր էր գործակցելու կառավարութեան հետ, նոյնպէս անհամբեր դարձած է։ Սպառնելով հանդերձ Սեպտ. 1էն, այս Միութեան վարչութիւնը որոշեց գործի ձեռնարկել, մէկ կողմէ գիներու նոր յաւելումը խափանելու եւ կարգ մը տուրքեր թեթեւցնելու, միւս կողմէ աշխատավարձքերը նոր կացութեան յար—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻԵՐՈՎ

2. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐՈՎ (Բ.)

Ահաւասիկ խտութեան աստիճանը, այն նահանգներուն որոնց տարածութիւնը եւ բնակչութիւնը ներկայացուցեր էի երէկ, համաձայն թրքական տարեգրքին: (Կոտորակները կլորցուցած եմ) —

Հէքեարի 2 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Վան 6 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Պիթլիս 6 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Պինկէօլ 9 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Մուշ 10 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Աղրը (Արարատ) 12 անձ իւրաքանչիւր ք. քիլմ.:
Տերսիմ (Թունճէլի) 12 անձ իւրաքանչիւր ք. քիլմ:
Սղերդ 12 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Երզնկա 14 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Էրզրում 15 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Ուրֆա 16 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Տիգրանակերտ 17 անձ իւրաքանչիւր ք. քիլմ.:
Մալաթիա 18 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Սվազ 18 անձ իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:
Կիւմիւշխանէ 19 անձ իւրաքանչիւր ք. քիլմ.:
Խարբերդ 21 անձ իւրաքանչիւր ք. քիլմ.ի վրայ:
Մալաթիա 23 անձ քառ. քիլոմեթրի վրայ:
Կիրասոն 43 անձ քառ. քիլմ.ի վրայ:
Րիզէ 49 անձ քառ. քիլմ.ի վրայ:
Տրապիզոն 86 անձ քառ. քիլմ.ի վրայ:

Իսկ եթէ ամփոփուիլ ուզէինք Սեւրի դաշնագրով, եւ Ուիլսընեան իրաւարարութեամբ նախատեսուած սահմաններուն մէջ, իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ պիտի ունենայինք 10 անձ:

ԿԻԼԻԿԻԱ. —

Այժմ, արեւելեան նահանգներէն անցնինք Կիլիկիա: Հոն կացութիւնը աւելի «մխիթարական» ըլլալ կը թուի: Իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ 24 անձ, միջին հաշուով:

Ահաւասիկ կիլիկեան հինգ նահանգները. —

1.— Սէյհան (Ատանայի նահանգ). — 19.880 քառ. քիլոմեթր: 420.774 բնակիչ:

Ատանա (նահանգ. կեդրոն) 100.367, Սիհուն՝ 13.228, Օսմանիյէ 10.758, Գօզան 6875, Քատիրլի 3323 անձ:

2.— Կազիանթէպի (Այնթապ) նահանգ. — 11.477 քառ. քիլոմեթր: 293.518 բնակիչ:

Այնթապ (նահանգ. կեդրոն) [illegible], Քիլիս 27.014, Նիզիպ 10.017, Իսլահիյէ 4251 անձ:

3.— Մարաշի նահանգ. — 11.210 քառ. քիլոմեթր: 264.919 բնակիչ:

Մարաշ (Նահանգ. կեդրոն) 36.404 անձ, Էլպիստան 6668, Աֆշին 4144, Կէօքսուն 2951:

4.— Իչէլի (Մերսին) նահանգ. — 15.114 քառ. քիլոմեթր: 280.102 բնակիչ:

Մերսին (Նահանգ. կեդրոն) 33.086 անձ, Թարսուս 28.789, Սելեֆքէ 5701, Անամուր 2620:

5.— Հաթայ (Անտիոք – Ալեքսանտրէթ) նահանգ. — 5545 քառ. քիլոմեթր: 255.336 բնակիչ: (Նախկին Սանճաք):

Անթաքիա (նահանգ. կեդրոն) 27.517, Ալէքսանտրէթ՝ 18629, Րէյհանիէ 5463, Տէօրթեօլ 4412, Գըրըք – խան 3695, Ալթընէօզիւ 2828, Հասսա 2138, Եայլատաղը (Մուսատաղ) 1427 անձ:

Կիլիկեան հինգ նահանգներու ընդհ. տարածութիւնն է 63.226 քառ. քիլոմեթր, 1.514.649 բնակիչով:

Աւելորդ է կրկնել, միշտ թրքական հաշուակալութեամբ....

Անատոլուի մնացեալ նահանգներուն մանրամասնութեանց մէջ չենք մտներ: Թէեւ այդ շրջաններուն մէջ ալ, ազգային հաստատութիւններով օժտուած, հայկական հոծ եւ բարգաւաճ գաղութներ կ'ապրէին:

Հետաքրքիրները գոհացնելու եւ պատկերը ամբողջական դարձնելու մտահոգութեամբ, սորբեւ, գլխաւոր քաղաքներու վերաբերեալ քանի մը թիւեր, որոնք անհրաժեշտութիւն մը չներկայացնելով հանդերձ, կրնան գոհացում տալ մեր անձնական չահագրգռութեան:

Կեսարիա 57698, Եօզկատ 11576, Թոքաթ 20153, Մարզուան 16037, Ամասիա 15344, Պօլու 7532, Օրտու 10394, Սամսոն 38417, Պաֆրա 11299, Քասթէմունի 12565, Գոնիա 58834, Էսկիշէհիր 80096, Քէօթահիա 19859, Աֆիոն Գարահիսար 29038, Պիլէճիկ 4661, Սիվրիհիսար 6722, Այտըն 18488, Մանիսա 32142, Էօտէմիշ 20092, Պերկամա 16341, Պալըքէսիր 33900, Պանտրմա 17461, Պրուսա 86021, Կէմլէյիկ 7112, Իզմիթ 28120, Ատափազար 29263, Խանտէկ 5684, Կէյվէ 2475, Էտիրնէ 29404, Ռոտոսթօ (Թէքիրտաղ) 14793, Զօրլու 12509, Մալկարա 5318 եւ Կէլիպոլու 17.089 հոգի:

Ամփոփուինք համաձայն մեր խոստումին. —

Թուրքիոյ 18.861.609 բնակիչներուն 1.494.241 հոգին եւրոպական, իսկ 17.367.368 հոգին ալ ասիական բաժնին մէջ կը բնակին: Վերջինը կը բաժնենք չորս գլխաւոր շրջաններու:

ա) ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒ. — 32 նահանգ, 411.015 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, 11.132.602 բնակիչ: Խտութիւն 27 անձ:

բ) ԿԻԼԻԿԻԱ. — Հինգ նահանգ, 63.226 քառ. քիլոմեթր, 1.514.649 բնակիչ: Իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ 24 անձ:

գ) ՆԱԽԿԻՆ ՎԵՑ ՎԻԼԱՅԷԹՆԵՐ. — 20 նահանգ, 25.429 քառ. քիլոմեթր, 4.178.836 բնակիչ: Քառ. քիլոմեթրի վրայ 16 անձ:

դ) ԿՑՈՒԱԾ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ (Կարս – Արտահան). — Երկու նահանգ, 23.335 քառ. քիլոմեթր, 541281 բնակիչ: Խտութիւն 23 անձ:

Իսկ Ուիլսընեան սահմաններուն մէջ միայն 10 հոգի՝ իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ:

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

Արձակուրդի նամակներ

Սիրելի Վահէ. — Դժուարաւ բաժնուեցայ Կարոտնէն, իմինքս գտնելու համար Լաթիաթա, Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերուն վրայ: Այստեղի օդն ու ջուրը բոլորովին տարբեր են: Պատկերները գունաւոր: Ջերմ նմաններ գիւղի տնտեսարաններուն: Ծո՜վ, ծով, ծով:

Լսեր էի որ այս քաղաքին մէջ կը գտնուին քանի մը Հայեր, եւ անոնց մէջ ծանօթներ: Բայց ո՞ւր եւ ինչպէս պէտք էր գտնել: Լուռ, պայուսակս մօտս, պահ մը կը կենամ քարափը եւ, անհուն ուրախութեամբ մը կը դիտեմ չուրջս: Նաւեր, նաւակներ, ճամբորդներ: Կը հիանամ գիտութեան ուժին վրայ: Այս անորոշութեան մէջ, յանկարծ կը լսեմ անոյշ ձայն մը:

— Մայրիկ, ինչ գեղեցիկ է ծովը:

Այսքանը արդէն բաւական էր որ սիրտս թունդ ելլէր: Իսկոյն կը մօտենամ ու կը հարցնեմ.

— Տիկին, Հայերը այս քաղաքին ո՞ր թաղամասին վրայ կը գտնուին:

— Այս տեղերը ընդհանրապէս ամէնքն ալ Հայեր են:

— Կրնայի՞ք ազգ. հաստատութեան մը հասցէն տալ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Եկեղեցի կամ դպրոց:

— Կան բաներ մը, բայց ոչ պաշտօնական: Գացէք դէպի աջ, կը գտնէք պանդոկներ մատչելի պայմաններով:

Տեսայ որ Տիկինը խուսափողական պատասխաններ կուտայ: Առի պայուսակս եւ, բարեւեցի թղթատարական պաշտօնեայ մը, որ տուաւ Հայերու հասցէներ:

Այս փնտռտուքիս մէջ գտայ հին, շատ հին բարեկամ մը: Իսկոյն չուրջս կը հաւաքուին խումբ մը սեւ աչքերով պզտիկներ: Ամէնուն այտերէն ալ արեւին կարմիրը կը կաթի: Ես անունները կը հարցնեմ, սկսելով պզտիկէն:

— Սարգիս, Սեդրակ, Արմենակ, Յովհաննէս, Արաքսի...

— Հայերէն կարդալ գիտէ՞ք:

Խօսքս չաւարտած, տեսայ որ Արմենակ վազեց եւ վերադարձաւ, բերելով «Արարատ»ի երկրորդ գիրքը:

Կը բանամ էջ մը ու ցոյց կուտամ «Լուսաւորչին պատմութիւնը», զոր կը կարդայ սահուն եւ յստակ: Կը կարդան միւսներն ալ նոյնքան յստակ եւ սահուն:

— Ո՞վ է ձեր ուսուցիչը:

— Մեր սիրելի մայրիկը:

Իրիկուն է: Արեւը սկսած է կորսնցնել իր թափը: Մինչ ես ուսուցիչի մը պէս կը շարունակեմ քննութիւններս:

— Դէհ, ըսաւ մայրիկը այս պզտիկ աշակերտներուն, բաւական է: Հիմա ելէք ու ամառանոց գացէք: Հոն օդը զով է, կը հանգչիք:

Քաղաքէն քառորդ ժամ հեռու, սարալանջի վրայ, ձիթենիներու եւ թզենիներու չուքին տակ, օդասուն տան մը առջեւ, քշողին կը սրբեմ ու կը կենամ: Մեծ մայրիկը այս համեստ բնակարանին, հակառակ 75 տարիներուն, ժպիտը դէմքին՝ զիս տեսնելուն պէս սկսաւ աղօթք մրմնջել:

— Ով ամենակարող Աստուած...

Մայր Աննա երբ աղօթքը լմնցուց, նստաւ մօտս եւ սկսաւ նայիլ ինծի: Ես ալ կը նայիմ իրեն: Աչքերուն մէջ լոյսի շող մը եւ կոպերուն տակ արցունքի կայլակներ կան: Լռութիւն քանի մը վայրկեան:

— Ա՛խ զաւակս, հիմա հայրիկդ ու մայրիկդ ողջ մնային ու տեսնէին քեզ: Լսեր եմ որ գրչի ու գիրքի տէր ես, մեր տեսածներն ու քաշածները գրի կ'առնես: Ապրիս: Աստուծոյ օրհնութիւնը լոյսի մը պէս վրադ կաթի: Գրէ, որքան որ կըրնաս շատ գրէ: Գրէ մեր հայրերուն, մայրերուն ու զաւակներու պատմութիւնը: Գրէ անոնց չարչարանքներն ու խաչելութիւնը: Գրէ, մինչեւ որ Աստուծոյ բարկութիւնը կրակի մը պէս այդ դահիճներուն վրայ թափի:

Խնայելու համար իր արցունքներուն, ընդմիջեցի.

— Ի՞նչպէս կ'անցնի ժամանակդ:

— Կարդալով, տղաս: Կը յիշե՞ս չէ, երկիրը եղած ատենս այրն ու բէնը չէի ճանչնար: Բայց հոս գալէս ի վեր կարդալ սորվեցայ: Փառք Աստուծոյ, միակ մխիթարութիւնս:

Իրիկուն է: Մութը խաւ առ խաւ կ'իջնէ: Քիչ մը ամէն կողմ լոյսեր: Լոյսեր ծովին վրայ, նաւակներուն մէջ: Այս խաղաղութեանը մէջ՝ յանկարծ դուռը կը բացուի եւ, սենեակը կը լեցուի կեանքով ու աղմուկով:

Աննա մայրիկի թոռնիկներն էին որ կուգային համդչելու:

— Գիտե՞ս, ըսաւ այս բարի մայրիկը, Թուրքը առնելով իմ սրտահատորներս, ուզեց խաչ մը քաշել մեր տանը վրայ: Բայց նպատակին չհասաւ: Այսօր, 34 տարի վերջը այն սարսափի օրերէն, դարձեալ կանգնեցի մեր նահապետական տունը: Դուռս միշտ բաց է: Այս պզտիկները որ կը տեսնես իմ թոռնիկներս են: Այսքան Կարոտն եւ, նոյնքան ալ Հալէպ ունիմ: Ընդամէնը 21 չափահաս եւ անչափահաս մանուկներ: Իսկ մեր ընտանիքին թիւը կը հասնի 34ի:

Դուն բաէ, սիրելի Վահէ, այսպիսի բազմածին եւ չինական ժողովուրդ մը կը մեռնի՞...

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Նոր պետութիւն մը աղիական հիմերով

Ինչպէս դիտել կուտայ անգլիական թերթ մը, Իսրայէլի պետութիւնը իրականացաւ գերաղիական միջոցներով: Միջազգային ուժեղ կազմակերպութիւն մը կ'աշխատի երկրի ամէնէն աշխարհաքաղաքացի ժողովուրդը վերածել մանրանկար պետութեան մը: Կը վերակենդանանայ երկու հազար տարիէ ի վեր մեռած լեզու մը:

Ըստ Անգլեւամերիկեան կոմիտէին քննութեան, 1946ին Պաղեստինի բնուորներուն 24 առ հարիւրը կ'աշխատէին երկրագործութեան մէջ, մինչդեռ այս երիտասարդներուն հայրերուն 4 %ը երկրագործ էին Եւրոպայի մէջ: Պաղեստինի մէջ 40 % շինութեան, փոխադրութեան եւ գործարաններու մէջ կ'աշխատին, մինչդեռ իրենց հայրերուն 18 %ը կ'աշխատէր նոյն գործերուն համար, Եւրոպայի մէջ:

Արտասահմանի մէջ Հրեաներու 50 %ը առեւտրական էր եւ 13 %ը «անորոշ գործ»ի տէր: Բայց այս բոլոր թիւերը ոչինչ են բաղդատմամբ այն ընկերային բարեկարգութեան որուն ձեռնարկած է Հրէութիւնը Իսրայէլի մէջ:

Ամէն տեղ ժողովուրդը երկրագործութենէն դէպի քաղաքները կը խուժէ, մինչդեռ Իսրայէլի մէջ հակառակն է որ տեղի կ'ունենայ:

Մինչեւ Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը Հրեաները կ'ապրէին Եւրոպայի մէջ ««կէթթօ»»ներու մէջ, բաժնուած հողէն եւ ընկերային ստեղծագործ աշխատանքէ: Պարագաներու բերումով անոնք դարձան ընկերային մակաբոյծներ եւ պզտիկ առեւտրականներ, եւ մաս մըն ալ մտաւորականներ:

Եւրոպայի մէջ բանուոր եւ գիւղացի դասակարգին կազմակերպումը կատարուեցաւ դանդաղօրէն, դարերու ընթացքին, մինչդեռ Պաղեստինի մէջ ստեղծուեցաւ այդ դասակարգը արուեստական կերպով, եւ տնտեսական ու ընկերային տեսակէտով դարձաւ ամէնէն տիրական տարրը երկրին մէջ: Ոչ յեղափոխութիւն, ոչ ալ ընկերային պայքար իշխանութեան կոչելու համար զայն:

Պաղեստինի Հրէական Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը կոչուի «Հիսթադրութ» որ թէեւ մաս կը կազմէ «Աշխարհի Արհեստակցական Միութեանց Դաշնակցութեան», սակայն չի կրնար բաղդատուիլ Արեւմտեան տեսակին հետ: «Հիսթադրութ»ը հաւատամք մը եւ կրօնք մըն է: Անոր պաշտօնեաները իրենք զիրենք կը նկատեն իբրեւ նոր տաճարի մը քուրմերը: Քաղաքականապէս պետութիւն մըն է պետութեան մէջ եւ տնտեսապէս ալ մենաշնորհեալ «թրըսթ» մը:

Հիստադրութը թէ Արհեստակցական Միութիւն է եւ թէ ամէնէն մեծ եւ միակ դրամատէրն է Իսրայէլի մէջ: Իր մէջ կ'ամփոփէ բոլոր վարձու աշխատաւորներու 75 %ը եւ իրեն ենթականերուն հետ կը ներկայացնէ երկրի ամբողջ ժողովուրդին կէսէն աւելին: Այս կէսը ոչ միայն ունի կատարեալ քաղաքական հսկողութիւն մնացեալին վրայ, այլեւ կը կազմէ տնտեսապէս ինքնաբաւ մարմին մը: Եւ սակայն կարելի եղած է շնորհիւ բազմաթիւ համագործակցական ընկերակցութեանց, որոնց վրայ կը հսկէ «Հիստադրութ»ը: Ան է որ կը գործէ իբրեւ երկրագործական արտադրիչ, ծախող, եւ գործատէր, հրատարակիչ եւն., այսպէս ստեղծելով փակ շուկայ մը, դրամի եւ ապրանքի փակ շրջանառութեամբ մը:

Ամէնէն կարեւորը երկրագործական համա –

գործակցութիւնն է, որ կը ներկայացնէ մօտ 150 հաւաքական եւ 50ի չափ ալ պզտիկ բաժնետէրերու դաղութներ։

«Տնուվա »ն մենաշնորհն ունի առաջինին երկրագործական արտադրութիւնները գնելու եւ ծախելու իր միջոցով, խանութներուն եւ ճաշարաններուն քաղաքներուն մէջ, եւ պտուղները լեցնելու թիթեղները իր սեփական գործարաններուն մէջ։ Կայ փոխադրական համագործակցականը որ մենաշնորհն ունի Թել Ավիվի եւ Երուսաղէմի հանրային փոխադրութեան։ «Համաշպիր» համագործակցականը ամբողջ ժողովուրդին կ'եփէն աւելին կը հայթայթէ ապրանքներ։ Ունի իր սեփական գործատուները կօշիկի, հիւսուածեղէնի եւայլն։ «Սոլէլ Պօնէ» շինքերու ընկերութիւնը որ Միջին Արեւելքին իր տեսակին մէջ, ամէնէն մեծն է։ Ասիկա իր մէջ ամէն բան ունի, ապակիի, — ղիւսի, եւայլն գործարաններ, եւ միեւնոյն ատեն երկրին ամէնէն մեծ գործարանին բաժնետէրն է։

Հիմնադրութիւնը ունի երկրագործական դրամատան վարկեր, աշխատաւորներու եւ խնայողական ընկերութեանց վարկեր, կեանքի ապահովագրութեան եւայլն։ Ունի բժշկական խնամքի վարկ, 135 դպրոց եւ 207 մանկապարտէզ։ Ունի նաեւ իր սեփական թատրոնը, հրատարակչականը, քլիւպները եւայլն։ Իսրայէլի պետութիւնը ընկերվարական պետութիւն մը չէ, սակայն Իսրայէլի կէսը բանուորական պետութիւն մը կը կազմէ պետութեան մը մէջ։

Մնացեալ կէսը, անհատ ագարակապաններ, առեւտրականներ, խանութպաններ, արհեստաւորներ են, անոնցմէ տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս։ Աշխատանքի աւանդականթշնամին դրամատէրն է, բայց Իսրայէլի պետութեան մէջ ամէնէն մեծ դրամատէրը ինքը Աշխատանքի ընկերութիւնն է։

Մասնաւոր ճարտարարուեստը կրնայ դիմանալ ի վերջոյ համաձայնելով «Հիմնադրութ»ին հետ։

Բրիտանացիներու ժամանակ «Հիմնադրութ» կազմակերպութիւնը կրնար նկատուիլ իբրեւ կորիզը ապագայ պետութեան։ Բայց քանի պետութիւնը գոյութիւն առաւ, Աշխատանքի կուսակցութիւնը որ կը հսկէ, թէ «Հիմնադրութ»ի եւ թէ կառավարութեան վրայ, որեւէ նշան ցոյց չի տար զանոնք ազգային հսկողութեան տակ առնելու։

Միւս կողմէ Արհեստակցական Միութիւնները կ'ուզեն մնալ պետութիւն մը պետութեան մէջ, հսկելով իրենց դրամագլուխին վրայ։ Օրինակ, հանրային փոխադրութեան սպասարկութեան անդամները կը շահէին պատերազմէն առաջ, իբրեւ շահաբաժին, մինչեւ 30 անգլ. ոսկի շաբաթը։ Նոր գաղթական մը որ կ'ուզէ ատոր մէջ գործ գտնել կրնայ փոխադրութեան համագործակցութեան անդամ ըլլալ, բաժին մը գնելով 2000 ոսկիի, եւ ասիկա ոչ մէկ նորեկ կրնայ ընել, հետեւաբար փոխադրական համագործակցականը դարձաւ տեսակ մը բանուորական ազնուականութեան մենաշնորհ։

Այս ձեւը ոչ ընկերվարական է, ոչ դրամատիրական, ոչ համայնավարական եւ ոչ ալ արհեստակցական, այլ ձեւն է արտասովորպայմաններու տակ ծնած նոր պետութեան մը,

Գ.

Հարցարան մը եւս

ԽՄԲ. — Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Երիտ. Միութեան վարչութիւնն ալ իր կարգին հարցարան մը կ'ուղղէ նոր սերունդին, «Հարցաքննութիւն» վերնագրով։ Մասնաւորապէս ընթերցողները, եւ մանաւանդ երիտասարդները ազատ են պատասխանելու «Յառաջ»ի հարցարանին կամ այս «հարցաքննութեան»։

Ահաւասիկ նոր հարցարանը. —

Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան, ինչպէս նաեւ յարակից ուրիշ Միութիւններու ընկերուհիներն ու ընկերները կը հրաւիրենք մասնակցիլ, տեղական մամուլի միջոցաւ, հետեւեալ հարցի քննութեան. «Հայ երիտասարդութիւնը՝ պահակ ազգային արժէքներու ».

Ա. Հայոց պատմութիւն։

Բ. Հայ մշակոյթ (եկեղեցի, դպրոց, լեզու, գրականութիւն եւ գեղարուեստ)։

Գ. Հայ քաղաքական եւ ընկերային իտէալներ։

Անոնք, որ հայերէնով արտայայտուելու դիւրութիւն չունին (Ֆրանսա կամ Միացեալ Նահանգներ), կրնան այս «հարցաքննութեան» մասնակցիլ ֆրանսերէնով կամ անգլերէնով։

ՆՊԱՏԱԿ. — Անդրադառնալ այն ազդակներուն, որոնք գաղթաշխարհի հայ երիտասարդութեան հետաքրքրութիւնը հետզհետէ կը նուազեցնեն ազգային արժէքներու շուրջ. ուսումնասիրել այս երեւոյթին պատճառները. ցոյց տալ դարմաններ ու միջոցներ՝ լաւապէս կարենալ պահպանելու համար հայկական ոգին եւ գիտակցութիւնը ներկայ պայմաններուն մէջ։

Կեդր. վարչութիւնս, քննելէ ետք յայտնուած բոլոր կարծիքները, պիտի հանէ ընդհանուր եզրացութիւն մը, որ պիտի հրատարակուի մամուլին մէջ։

Այս « հարցաքննութեան » մասնակցելու համար պայմանաժամ որոշուած է մինչեւ 1948 Դեկտեմբեր 31։

Շահագրգռուողներէն եւ քոյր Միութիւններէն կը խնդրենք անմիջապէս գործի ձեռնարկել։

ԿԱՂՆԻ ՄԸ ԵՒՍ ԻՆԿԱՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ — «Յառաջ »ի 19 Օգոստոս թուին մէջ դառն կսկիծով կարդացինք մահուան գոյժը մեր մեծ յեղափոխական ու Տարօնի արժանի զաւակ՝ Տիգրան Նորոյեանի։

Հանգուցեալը բնիկ Մշոյ Խասգիւղացի էր։ Պատանի հասակին կը մտնէ յեղափոխութեան մէջ եւ շատ չանցած կը սիրուի բոլոր յեղափոխականներէն։ Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ, կ'անցնի Ամերիկա։ 1915ի եղեռնին առթիւ կը լքէ Ամերիկայի իր հանգիստ կեանքը, Կովկաս կուգայ, հրամանատար Քեռիի հետ միասին 4րդ գնդի մէջ շատ կարեւոր պաշտօն կը վարէ։ Իր զինակիցները մեծ գովեստով կը խօսին Քեռիի նահատակութեան օր Տիգրանի կատարած քաջագործութեան մասին։

1916 Սեպտեմբերին էր որ պատիւն ունեցայ տեսնելու այս մեծ յեղափոխականը։ Նոր Պայազիտի Գ. որբանոցին մէջն էր իր եղբօր տղուն Հրանդին հետ (հիմա Ամերիկա)։ Հոն եկած էր Հրանդը տանելու։ Որբեր էինք։ Ան մեզի (4 Խասգիւղացիներուս) համար դրամ յանձնեց մայրապետին, ի հարկին մեզի ծախսելու համար։ Այդ օրէն տարիներ անցան, շատ բաներ մոռցուեցան, բայց ընաւ չեմ մոռցած անոր բարի խրատները։

Իր մահով Տարօնցիները կը կորսնցնեն իրենց մեծ յեղափոխականներէն մին, որ սիրուած եւ յարգուած էր բոլոր զինուորներէն եւ հայրենակիցներէ։

Հողը թեթեւ գայ վրադ, Տարօնի արժանի եւ արի զաւակ։ — Տիգրան Տարօն

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

ՌՈՄԱՆ, (յապաղած) — Որոշեր էինք Խատուրի տարեդարձը տօնել Օգոստոս 8ին, Bois de Noixի գեղատեսիլ դաշտին վրայ, զուլալ ջուրերու ափը, սակայն անձրեւը արգիլեց եղաւ։ Եւ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբին տղաքը ընկերահամակրական հանդիպում մը սարքեցին, ընկեր Լեւոն Զիլինկիրեանի բնակարանը, ուր ճոխ սեղանի մը շուրջ ստեղծուեցաւ հայրենասիրական մթնոլորտ մը։ Սուրէնի, Գ. Մինաս Ճիզմէճեանի, Գէորգի բերած հասած ազդականներու, միշտ ժպտուն Թաթուլի, Եզեկիէլի եւ ամէնուն սիրելի հայրիկին, երգերն ու խմբերգները կը թնդացնէին շէնքը։

Ապրիք տղաք, անխախտ շարունակեցէք ատոր գործը։ Հեռու մեզմէ անհատական ըսի ըսաները, որովհետեւ եղբայր ենք մենք, մէկ մեծ ընտանիքի զաւակ։ Յառաջ, ընկեր, Յառաջ։ — Ս. Գ.

ՔԻՒՐՏ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ, գնդ. Ամին Զէքի պէյ, մեռած է Սիւլէյմանիէի մէջ (Իրաք)։ Ծնած 1879ին, շրջանաւարտ եղած էր Պոլսոյ զինուորական վարժարանէն, մասնակցելով Օսմ. կայսրութեան բոլոր պատերազմներուն, մինչեւ Անատոլուի ազատագրական պայքարը։ Երբ իր ծննդավայրը Իրաքի պետութեան կցուեցաւ, Պաղտատի կառավարութիւնը պաշտօնի հրաւիրեց զինքը, կազմակերպելու համար իր բանակը։ Էմին Զէքի տարիներով վարեց երեսփ. զինուորական վարժարանին տեսչութիւնը, ինչպէս եւ նախարարական պաշտօններ։ Բայց, իբրեւ Քիւրտ, ի վերջոյ հարկադրուեցաւ քաշուիլ գործօն կեանքէ, մնալով պարզ ծերակուտական։ Սիւլէյմանիէի մէջ, մինչեւ իր մահը զբաղած էր քրտական պատմութեան մը հրատարակութեամբ (քիւրտերէն), գործ մը որուն համար կ'ըսեն թէ միակն է իր տեսակին մէջ։

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐԸ (1935 —45) կրնան հարցարաններ պահանջել եւ լեցնել Սեպտ. 1էն սկսեալ, ստանալու համար իրենց տոմսերը։ Դիմումները պէտք է կատարել միայն պաշտօնական հարցարաններով, որոնք երկու տեսակ են, A. եւB.

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԵ.

Առաջ անցան՝ դիակը միասին տանելով. քիչ մը անդին հանդիպեցան փոսի մը, ու անոր մօտ՝ ձիու մը անշունչ դիակին։

— Սպասէ, այս ձին կը ճանչնամ ես, Հեղինէի ձին է, ըսաւ զինուորներէն մէկը եւ փոսին մէջ նետուեցաւ։

Ուշինչ չտեսաւ հոն. փոսը պարապ էր։

— Է, կամ Հեղինէի դիակը տարած են եւ կամ այստեղ մօտերն է ան։

— Ահա արեան հետքեր խոտերուն վրայ. պէտք է հետեւիլ այս հետքերուն, դուցէ գտնենք դիակը։

Քանի մը քայլ եւս յառաջացան. ահագին քարի մը մօտ երեւցաւ Հեղինէի տժգոյն ու մեռելատիպ դէմքը։ Սաղաւարտը ինկած էր գլխէն, իսկ ալիքաձեւ մազերը թաթախուած էին արեան մէջ։

— Աստուած իմ, կենդանի է դեռ, ըսաւ զինուորներէն մէկը եւ ձեռքը դրաւ Հեղինէի սրտին վրայ։ Սիրտը կը բաբախէր թոյլ զարկով։ Կեանքի վերջին թելն էր մնացեր անոր մէջ։

Հեռու չէր Մարտիրոս հայրը իր խումբին հետ։ Շուտով Հեղինէի կիսաշունչ մարմինը եւ Աստղիկի դիակը տեղափոխեցին հոն։ Մարտիրոս հայրը կարճ աղօթք մը մրմնջեց, իրձեռքերով կապեց Հեղինէի վէրքը եւ ապա պատգարակ մը շինելով՝ վրան դրին վիրաւորը, իսկ Աստղիկի դիակը միասին առած մեկնեցան պատերազմի դաշտէն։

Համնելով մօտակայ վանքը, Աստղիկի մարմինը յանձնեցին հողին. թաղման կարգը անձամբ կատարեց Մարտիրոս հայրը, իսկ զինուորները ցած իջեցուցին իրենց նիզակները, ի պատիւ Աստղիկի։

Յետոյ քար մը դրին անոր դերեզմանին վրայ ու հեռացան, հետերնին տանելով կիսամեռ Հեղինէն։

ԺԶ.

Աշոտ Երկաթ իր փոքրաթիւ խումբին հետ հետ քաշուելով պատերազմի դաշտէն, կանգ առաւ լերան մը լանջքին, փոքր դադար մը տալու համար յոգնած ձիերուն եւ ապակրկին շարունակելու ճանապարհը։

Ձիերը կ'արածէին կանաչ խոտերուն մէջ, իսկ ինքը հսկայ կաղնիի մը բունին կռթնած՝ լուռ կը նայէր իր առջեւ փառուող խարոյկին, որուն բոցերը կը լուսաւորէին իր տժգոյն դէմքը։

Մօտ քանի թիկնապահ զինուորներ նախապէս կրակ վառած էին քիչ մը անդին, եւ շտապով գառ մը կը խորովէին, իրենց թագաւորին ընթրիքը պատրաստելու համար։ Բայց Աշոտ Երկաթ չէր ալ տեսներ, թէ ինչ կը կատարուի շուրջը եւ թէ ո՞ւր կը գտնուի ինք։

Ան իր հայեացքը դարձուցած էր դէպի այն կողմը, ուր կը տարածուէր Դուինի քաղաքը եւ որուն պարիսպներուն տակ ինկած էին իր զինուորներէն շատերը։ Այնտեղ, հեռուն, խորին մթութեան մէջ կ'երեւէին կրակի թոյլ ցոլքեր, որոնք Հայոց թագաւորի սիրտը կը համակէին դառն կսկիծով։

Դեռ քանի մը ժամ առաջ ինքն էր յաղթական կերպով նստած այդ խարոյկներուն մօտ եւ իր անպարտելի դրօշակը կը ծածանէր հոն, իսկ այժմ իր թշնամիները, դաւաճան հայ գունդերը բանակած էին հոն, ուրախ՝ իրենց յաղթութեան համար։ Բարկութեան ալիքը կ'անցնէրնէրկաթի դէմքին վրայէն։ Օ, ինչ ամօթ, ինչ խայտառակ վիճակ։ Եւ քանի կը յիշէր իր պարտութիւնը, քանի միտքը կը բերէր իրեններուն կոտորածը, այնքան կը ճմլուէր իր սիրտը եւ արցունքէն կը թրջէին իր կարմրած աչքերը։

Երկար ժամանակ անթարթ հայեացքով կը նայէր ան Դուինի քաղաքին, ու հետզհետէ աւելի խոր թախիծ մը կը պատէր իր հոգին։ Յիշեց իր մանկութիւնը, յիշեց իր հօր՝ Սմբատ արքայի խանդաղատանքը եւ ուզեց լալ, ամոքելու համար իր վիշտերը։ Բայց յանկարծ մտաբերեց հօրը նահատակութիւնը, երկինքէն իջնող լոյսը, եւ նահատակ թագաւորին լուռ, աղերսող ակնարկը։

— Հայր, օգնէ որդիիդ, դուրս հանէ զիս այս անել դրութենէն ու խորհուրդ տուր ինծ, մրմնջեց Աշոտ եւ արտմութեամբ լեցուն աչքերը բարձրացուց դէպի երկինք, ուրկէ առնն մը իջած էր լոյսը եւ հօրը սատուերը։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

մարցնելու համար ։

Բանուորական Ուժն ալ անհամբեր կը սպասէ կառավարութեան հրամանագիրներուն, անոր համեմատ որոշելու համար իր վերջնական դիրքը։

Կառավարութիւնը բարձրացնելով հացին եւ կաթին գինը, կը խորհի աւելցնել ընտանեկան նպաստները եւ թեթեւցնել կարգ մը տուրքեր, բայց տակաւին վերջնական ծրագրակացութեան մը յանգած չէ։

★ Ազգ. ժողովը որոշեց յետաձգել նահանգային ընտրութիւնները, որոնք պիտի կատարուէին յառաջիկայ հոկտեմբերին։ Կարգ մը թերթերու կարծիքով, որոշ քաղաքական հոսանքներ կը վախնան որ զօր. տը Կոլ մեծամասնութիւն շահի, եթէ ընտրութիւնները տեղի ունենան այս աշնան, առանց բարեփոխելու նահանգային բաժանումները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Խզեց իր հիւպատոսական յարաբերութիւններ Մ. Նահանգներուն հետ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբներու հրամանատարը, զօր. Մարկոս ձայնասփիւռ ճառով մը հրաւիրեց իր հետեւորդները շարունակել կռիւը։ Զօրավարը յաջողութիւն մը կը նկատէ վերջին ճահանջը։ Կռիւները կը ծաւալին զանազան շրջաններու մէջ։ Կառավարութիւնը որոշեց 30.000 զինուոր եւս զրկել ճակատ, զէնքի տակ առնելով 1947ի զօրադասը ։

ՏԱՍԸ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Փարիզի մէջ, իբրեւ հեղինակները եւ մեղսակիցները 180 քիլօ ոսկիի գողութեան, որ տեղի ունեցաւ Օրլիի օդակայանին մէջ, անցեալ Յուլիս 3ին։ Գողերը այս թանկագին գանձին կէսը ծախեր էին երկու կեղծ ոստիկաններու, որոնք կը փնտռուին։ Ոսկին չողիացած է ։

ՊՈԼՍՈՅ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ կը շարունակեն գրգռել ցեղային ատելութիւնը, շահագործելով Օգոստոս 15ին պատահած կռիւ մը, որուն բոլոր հաղորդած էինք երէկ։ Ահա քանի մը խորագիրներ.— «Գլուխնին տաքցած հայ երիտասարդներ համարձակեցան լինչ ընել (բզկտել) ոստիկան մը» (Թասվիր)— «Հայերու խաղողի տօնը արիւնով տօնուեցաւ։ 30—40 ոստիկաններ զարկին մեր մէկ ոստիկանը»։ (Սոն Թէլէկրաֆ). — «Հայկական տօն զէնքով եւ կռիւով» (Վաթան)։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ անպաշտօն բանակցութիւններ կը կատարեն Փարիզի մէջ, հաշտութիւն կնքելու համար, համաձայն անգլ. թերթերու տեղեկութեանց ։

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ հրաժարեալ վարչապետին՝ Ճէմիլ Մէրտամ պէյի, որ պիտի վարէ նաեւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը։ Արտաքին նախարարն է Տոքթ. Պարազի։ Երեք նոր նախարարներ առնուած են ազգ. կուսակցութենէն։ Վարչապետը այս առթիւ յայտարարեց թէ ազգին բոլոր ուժերը պիտի օգտագործուին, չահելու համար Պաղեստինի պատերազմը։ Աւելի զօրաւոր եւ սերտ կապեր պիտի հաստատուին արաբական երկիրներու միջեւ, բոլոր ճակատներուն վրայ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստ. 21 — 24

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիններ. —

ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ Քիւչ. 1200, Գալ. 1200, Ռէ. 3600, Օհ. 1500, ԱՆԻԷՌ Ջեթ. 1200, Քիւլ. 1200, ՊԷԼՖՈՐ Տար. 1200, ԼԻՈՆ Պէյ. 1200, ԱՆԻԷՌ Սապ. 1200, ՓԱՐԻԶ (19) Մել. 650, ԻՍԻ Ճան. 1200, Քար. 1200, Գարա. 1200, Ուզ. 1200, Զոր. 2600, Համ. 1200, ՄԷՕՏՈՆ Քօչ. 1200, Գոլ. 1200, ՓԻՒԺԷ Նիկ. 1200, ՊԼԻՏԱ (Աժերիա) Պ. Արզ. 1200, Փիւր. 1200, Պալ. 1200, Սար. 1200, Պետ. 1200, Գար. 1200, ՓԱՐԻԶ (9) Համբ. 1200, ՎԻՐՕՖԼԷ Պետ. 1200, ՎԻԼ Տ'ԱՎՐԷ Մեզպ. 650, ՇԱՎԻԼ Անա. 650, ԼԻՈՆ Գործ. վեց հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Ման. 1200, ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ Խր. 50, ԼԻՈՆ Կիւլ. 1500 ֆրանք ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին ։

Այս կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան գեղատեսիլ պուրակին մէջ՝ գետին մօտ ։

Ճոխ պիւֆէ, հաճելի ժամանց բոլորին։

Բանախօսութիւն, ու անակնկալներ ։

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները ։

Անձրեւի պարագային նոյն օրը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն սկսեալ ։

×

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ս. Անթուանի «Գիւլխանդանեան» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ։

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Նաճարեանի հանրածանօթ եւ ծառախիտ ագարակը Campagne Roseraie Les Pins–Les Bastide, St. Antoine:

Տեղական ուժերով մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, «ԵՐԿՈՒ ԱԳՈՒՇ ԾԱՌԱՆԵՐԸ»։ Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, ճուաղ եւ զանազան անակնկալներ։ Ընտիր բարձրախօս։

Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։ ԾԱՆՕԹ.—Համադրամայրը երթալու համար, քաղաքէն առնել 26 թիւ հանրակառքը եւ իջնել նախկին Octroiի առջեւ։ Եթէ անձրեւէ, հանդէսը կը յետաձգուի ։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Gentillyէն Պ. Արսէն Տէր Աւետիսեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ Տիկին Թովմասեանի, Ալֆորվիլ ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 217 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Համօ Օհանջանեան» Ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄՈՆՄՈՌԱՆՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին առենները։ Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Պ. Պետրոս Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France։ Պետրոս՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Պ. Ստեփան Թէնէքէճեանի։ Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել ։

ԾԱԽՈՒԻ Է ՎԻԼԼԱ ՄԸ

Beaumont – St. Julienի մէջ (Մարսէյլ)։ Կը բաղկանայ 15 սենեակներէ, բաժնուած երեք յարկաբաժիններու։ Ազատ է վաճառման առեն։ Նոր շէնք։ Ունի կեդրոնական ջերմութիւն, երկու բաղնիքներ ամբողջովին պատրաստ, գեղեցիկ պարտէզ 600 քառ. մեթր տարածութեամբ ։ Գործակալութիւնները չդիմեն, այլ անհատներ, գրելով հետեւեալ հասցէին .
ANDRANIAN, 33 rue St. Bazile – Marseille :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պրուսացի Կէմլէյիկ եւ Քարսաքցի Տիկին Եղիսաբէթ – Արթին Տիրէմճիօղլու, եւ եղբօր տղան Սարգիս, որ Տէօէ Աղաճ կամ Սելանիկ բլալ կը կարծուի։ Փնտռողն է Սարգիսի քոյրը Զմրուխտ, այժմ Տիկին Զաթալեան։ Ստոյգ լուր տուողին եւ հասցէին հաղորդողին նուէր 5000 ֆրանք « Յառաջ »ի միջոցաւ ։ Փնտռողին հասցէն է Café Tchatalian, 13 rue Wilson, Décines (Isère) France: Կը խնդրուի Աթէնքի«Ազատ Օր»էն արտատպել ։

Սորբեւ կուտանք էջ մը՝ իբր նմոյշ՝ Պ. Տէօվլէթ Գէորգեանի Զէյթունի Պատմութեան Գ. հատորէն որ մամուլի տակ է այս պահուս.—

ԶՔՈՅԴ Ի ՔՈՅՈՅ

Աքտըրըն կիւլլէլէրիմ ա'ղ Ֆէրիւք փաշա (Աշուղ Ֆէրրի)

Զէյթունի ռմբակոծութիւնը սկսած էր Սանտօխէն յետոյ, բայց ան սաստկացաւ մանաւանդ Րէմզի փաշայի տրուած այցելութենէն վերջ։ Սա զայրացած որ հայ գլխաւորները չէին գործադրած իր հրամանները, բոլոր ոյժը տուած էր ռմբակոծութեան։ Ռումբերը կ'իյնային մասնաւորապէս այն տուներուն վրայ ուր ճերմակ դրօշակներ պարզուած էին իբրեւ նշան անձնատւութեան, որոնցմէ կարծես վրէժ լուծել կ'ուզէր Րէմզի։ Կային ուրիշ անհատներ ալ որ գլխաւորներու նմանողութեամբ ճերմակ դրօշակ տնկած էին, յուսալով որ գէթ այդպէսով իրենց տուները կը խնայուէին, բայց ճիշտ հակառակն է որ կը պատահէր։ Դրօշակ մ'ալ կար մեր տունին եռեւը, Ալիքսանեանց վերնայարկի ծայրը, ով գիտէ թերեւս այն յուսով որ Սարգէսը ողջ ալ ըլլալ, եթէ գերի ինկած է թուրքաց ձեռքը։ Բայց այդ բոլորը պըղատոնական նշանակութիւն ունէին միայն, իրականին մէջ ռազմիկները երբեք չէին թուլցուցած իրենց կրակը գլխաւոր ճակատներուն վրայ, որոնք կը գտնուէին այժմ Զէյթունի եզերքի տուներուն մէջ, բացի վանքէն որ բաւական հեռու էր։

Կը յիշեմ, այդ օրերէն մին հայրս վերադարձաւ ռազմաճակատէն, այսինքն Պօզպայիր թաղի վարի եզերքի տուներէն ուր կը հըսկէին դիշերները, եւ սաստիկ բարկացաւ մեզ որ դեռ անփութօրէն առաջին յարկի վրայ կը գտնուէինք, մեր սովորական բնակութեան սրահը, մինչ տեղացող ռումբերուն պատճառով շատերը գետնայարկերն ապաստանած էին արդէն (այսօր պիտի ըսէինք abri, Փարիզի մէջ)։ Հնազանդեցանք իսկոյն եւ վար իջանք գետնայարկը որուն եռեւի կողմը բոլորովին ապահով էր, զի կռնակի քարէ պատը փակած էր տրամ հողին եւ ժայռերուն, կարծես թաղուած անոնց մէջ, քանի որ Զէյթունը շինուած էր ամփիթատրի ձեւով։ Հազիւ կէս ժամ անցած էր մեր տեղափոխութենէն, երբ ահարկու պայթիւն մը լսուեցաւ եւ ամբողջ տունը ցնցուեցաւ։ Անմիջապէս վեր մագլցեցանք առաջին յարկ ամնող ցից սանդղամատներէն եւ տեսանք որ ամբողջ սրահը ծուխի մէջ էր, աչք չտեսնելու աստիճան, մինչ առջեւի աղիւսէ պատին վրայ լայն պատուհան մը բացուած էր։ Հետզհետէ դրոնելով գըտանք որ եռեւի քարէ պատին վրայ երեք չորս վէրքեր կային խոռոչաձեւ, ուր կարծես Աէվրի խոշոր պնակներ զետեղուած ըլլային առաջ։ Ռումբի մէկ կտորը վիրաւորած էր, քովնտի կերպով, մէջտեղի փայտէ սիւնը, որուն վրայ կռթնած էին տանիքին գերանը եւ ձողերը։ Եթէ այդ վէրքը ծանր ըլլար, յայտնի է որ տունը պիտի փլէր։ Ուրախացանք որ ողջ առողջ ազատած էինք եւ փառք տուինք Աստուծոյ որ այդ պահուն տուն դարձած էր հայրս, անոր ներշնչելով կարծես ըլլալիքը։ Հայրս սովորութիւն ունէր արդէն ինքզինքը կոչելու սուտ մարգարէ, այսինքն՝ վարդ մը որ մարգարէի ձիրքեր ունի առանց պաշտօնապէս մարգարէ ըլլալու։

Չեմ գիտեր օր մ'ը թէ երկու օր յետոյ, նորէն ցնցուեցաւ տունը, բայց այս անգամ ռումբը տարբեր ուղղութենէ մը եկած էր ու չէր կրցած տունէն ներս խափանցել, այլ արեւելեան պատին անկիւնաքարին զարնուելով պայթած էր դուրսը, միանգամայն այդ քարն ալ ջարդուրցքի պէս դարձնելով իր կեցած տեղը։ Այս ռումբերուն այցելութիւնը կը պարտինք նշուշտ, մի քանի մեթր անդին տնկուած Ալիքսանեանց դրօշակին, ուսն նշան կ'առնէին թնդանօթաձիգները, բայց կ'երեւի թէ չէին ուսումնասիրած իրենց թնդանօթին բնութիւնը, որ միշտ երեք չորս մեթ աւելի ցած կը զարնէր։

Քաղաքին վրայ ինկող խիտ առ խիտ ռումբերուն յանկարծ կը յաջորդէր կարկուտեման հրացանաձգութիւն մը, որուն նպատակն էր հաւանաբար սարսափ ազդել, զի թուրքերը ոչ ոք կը տեսնէին իրենց դիմաց։

(Մնացեալը յաջորդով)

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 27 Août 1948 Ուրբաթ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 4079—Նոր շրջան թիւ 1038 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

Նոր միջադէպ Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉԵ՞Ր Կ՚ՈՐՈՃԱՆ

Երկրորդ սիւնակին մէջ պիտի կարդաք նամակ մը, զոր Վրացի մը ուղղած է Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ին :

Որ եւ է լուսաբանութեան չի կարօտիր նամակին բովանդակութիւնը: Մարդը պարզապէս խելք, «կարճ եւ ազդու» միջոցներ կը սորվեցնէ, խորտակելու համար Խ. Միութիւնը :

« Արդէն սկսած » կամ անխուսափելի համարելով Երրորդ Աշխարհամարտը, կը թելադրէ Անգլիասաքսոններուն՝ Կովկասէն զարնել խորհրդային ճակատը, եւ ոչ թէ Եւրոպայէն :

Չենք ճանչնար այս Ջինճկերին, որուն անուանին կցուած է «հրամանատար » բառը : Կ՚ըսեն թէ որդին է Վրաստանի նախկին նախարարին՝ Գ. Ջինճկերիի : Ամէն պարագայի մէջ՝ ներկայացուցիչը հոսանքի մը որ անգլիասաքսոն յաղթանակին մէջ կը տեսնէ Վրաստանի եւ ամբողջ Կովկասի փրկութիւնը :

Դժուար չէ ցրացուցիչ ստուգումներ կատարել եւ ճշդել իր քաղաքական կամ զինուորական հանգամանքը :

Մեզի համար հիմնականը այդ չէ, այլ այն հոգեբանութիւնը որ տուն տուած է իր գրութեան, Լոնտոնի գեղին մամուլին մէջ :

Այս վերլուծումը անհրաժեշտ է մանաւանդ անոր համար որ, հայկական գեղին մամուլին մէջ ալ պակաս չեն վայրերան, ծուռերան մարդիկ, նոյն մտածումները վերագրելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ, Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը հետեւեալ քուէթիւնները կը սահեցնէր, կիրքէն կուրացած վաստակաւորի մը ստորագրութեամբ .

— « Դեռ չեն յուսախաբուած (գրէ՝ յուսաբացուեր իրենց առջեւ:— Պատերա՜զմ պիտի ծագի Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ, երեք հայկական եռագոյն դրօշը պարզած ամերիկեան միջ – արեւելեան «ամբոխ»ը, Թուրքիա պիտի մտնեն, եւ հոն Թուրքերուն հետ եղբայրացած պիտի յարձակին Կովկասի վրայ, պիտի խորտակեն բոլշեւիկեան լուծը եւ պիտի տիրանան Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի :(Ապագայ, 21 Օգոստոս) :

«Ձախ» համարուած աղբիւրներէ եւս նոյն գաղջահոտութիւնը, համոզելու համար թէ «Դաշնակցականներն համար այսօր Թուրքին յաջողութիւնը, Թուրքին մեծութիւնը ցանկալի են, եթէ ուղղուած պիտի ըլլան սովետ. իշխանութեան դէմ» : Կամ թէ «Դաշնակցութիւնը պատերազմին կը սպասէ » :

Եւ այս առելավառ ցնդաբանութիւնները յանուն Միութեան մը, որ կը յաւակնի Հայաստանը ներկայացնել Արտասահմանի մէջ...

Ցայտարարած ենք բազմաթիւ առիթներով եւ այսօր ալ կը յիշեցնենք բարձրաձայն .—

ՈՐ ԵՒ Է ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ՝ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄ է ՓՈՔՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ, ԵՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ: ՄԱՆԱՒԱՆԴ ԵԹԷ ՊԻՏԻ ՊԱՅԹԻ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻՍԱՔՍՈՆՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ :

2.— Դաշնակցութիւնը անխնայ քննադատելով հանդերձ Խ. Միութիւնը — ջախջախիչ փաստերով եւ ոչ թէ պառաւական զառանցանքներով — երբեք այն միամտութիւնը չունի թէ Անգլիասաքսոնները Հայաստան կը պարգեւեն մեզի :

Այդ ցնորքը ունեցած չէր երէկ ալ, երբ աշխարհասասան բանակ մը կը զարնէր Կովկասի դուռները :

3.— Անգլիասաքսոնները Կովկաս արշաւելու ձեռնարկեր էին 1939 — 40ին ալ, երբ քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութիւն հաստատուած էր Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ, փութացնելով պատերազմը :

Այնատեն ալ, ինչպէս այսօր, Դաշնակցութեան հիմնական մտահոգութիւնը եղած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնը :

4.— Ջինճկեյլինները կրնան զարմանազան ծրագիրներ որոճալ, Կովկասի փրկութեան համար : Դաշնակցութիւնը միշտ ալ ի վիճակի է պահելու իր մտածելու եւ գործելու անկախութիւնը :

Ամփոփենք մեր տեսակէտները :

Շ.

Վրացի մը կը թելադրէ նախ Կովկասը զարնել...

Ի՞ՆՉ ՈՒԺԵՐ ՈՒՆԻ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Լոնտոնի պահպանողական օրաթերթը, «Տէյլի Մէյլ», իր «Նամակներ խմբագրին» բաժնին մէջ հրատարակած է «զգայացունց» նամակ մը, «հրամանատար Ջինճկելի» ստորագրութեամբ, հասցէն ալ կցելով: Կը թարգմանենք ամբողջութեամբ: (Տես այսօրուան խմբագրականը) .—

Երրորդ Աշխարհամարտը սկսած է արդէն: Տեսնենք թէ Ռուսիան ինչպէս սպառազինուած է, ի հարկին բոնի ուժով տիրելու համար Եւրոպայի:

ՉՈՐՔ.— Աւելի քան 4 միլիոն զինուոր, (200է աւելի զօրաբաժին) արդիական սպառազինութեամբ :

ՀՐԱՍԱՅԼԵՐ.— Շատ աւելի լաւ քան ինչ որ գործածեց Գերմանիան վերջին պատերազմի ատեն: Այս տարուան արտադրութիւնը պիտի հասնի 35.000ի, մէջն ըլլալով քանի մը հազար «Սթալինեան» հրասայլեր, իւրաքանչիւրը 70 թոն :

ՀՐԵՏԱՆԻ.— Հարիւր հազար թնդանօթ աւելցած է այս տարի:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Կարեւոր յառաջդիմութիւններ ղեկավարութեամբ գերման մասնագէտներու :

ՕԴԱՏՈՐՄԻՂ.— Իբր 16.500 առաջնակարգ սաւառնակներ, որոնց 3000ը ամենավերջին դրութեամբ, առանց պտուտակի: Ռմբաձիգ օդանաւերու մեծ տորմիղ մը :

ՎԱՅՐԱՋՈՒ (փառաշխեթիստ). — Առ նուազն 100.000 հոգի :

ՍՈՒԶԱՆԱՒ. — Այս տարուան դեկտեմբերէն առաջ, աւելի քան հարիւր սուզանաւեր գերմանական լաւագոյն դրութեամբ: Մասնագիտական անձնակազմի ... [illegible] ... առաջդիմութիւն կատարուած է, բայց կասկածելի է լայնածաւալ արտադրութիւն յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին :

Այս է համառօտ պատկերը Ռուսիոյ զինուորական ուժին, որ շարունակ կ՚աճի :

Պէտք չէ զանց առնել պողպատին կարեւորութիւնը. բայց ամէնէն կենսականը քարիւղն է, որուն ռուսական արտադրութիւնը վար կը մնայ անգլիասաքսոնեանէն: Ատոր համար, Ռուսիա աչքը տնկած է Մօտաւոր Արեւելքի պաշարին :

Կարմիր բանակը չ՚ի վիճակի է պաշտպանողական երկար պատերազմ մը մղելու իր հողին վրայ: Ցարձակողական գործողութեանց երկայնութիւնը կրճատելու համար, իր հակառակորդները պարտաւոր են փնտռել – գտնել իր ամէնէն խոցելի կէտերը: Իմ կարծիքով, այդ կէտերը Եւրոպա չեն գտնուիր:

Չմոռնանք պատմութեան դասերը.— Կարոլոս ԺԲ., Նափոլէոն, Հիթլէր: Եթէ փորձեն յաղթանակ մը ձեռք բերել Եւրոպայի մէջ, Ռուսիոյ հակառակորդները պիտի ստիպուին վճռական ճակատամարտներ մղել շատ երկայն ճակատի մը վրայ, հաղորդակցութեանց լայն ցանցով մը, որոնք պիտի վտանգուին կարմիրներու Հինգերորդ Զօրաթեւին կողմէ: Եթէ նոյնիսկ պարտուի եւ ետ մղուի, կարմիր բանակը իր ետին պիտի ունենայ ճարտարագործական կարողութիւն՝ նոր ճակատ մը յարդարելու :

Եւրոպական Ռուսիոյ կլիման զինուորական գործողութիւններ թոյլ կուտայ միայն յունիսէն սեպտեմբեր:

Այս բոլոր պատճառներով, կը թուի թէ եւրոպական պատերազմ մը Ռուսիոյ դէմ՝ պիտի կորսուի սկսելէ առաջ: Իմ կարծիքով, ՑԱՐՁԱԿՄԱՆ ԿԷՏԸ ՊԷՏՔ Է ՓՆՏՌԵԼ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ, ուր կը գտնուին քարիւղի գլխաւոր աղբիւրները, Ռուսիոյ ամբողջ պաշարին 80 %ը :

Այս շրջանները աւելի խոցելի են Մօտաւոր Արեւելքէն քան Եւրոպայէն: Գերամբող մը (ամերիկեան վիթխարի օդանաւ) Պաղտատէն հոն կրնայ հասնիլ 90 վայրկեանէն, իսկ Գահիրէէն՝ երեք ժամէն :

Կովկասցիները քաջ են, կը գուրգուրան իրենց «տեղական» հայրենասիրութեան վրայ եւ կ՚ատեն ամէն ինչ որ ռուսական է: Եթէ Անգլիասաքսոնները խուսափին այն սպուշ սխալներէն զոր Հիթլէր գործեց Կովկասի մէջ, թանկագին ժամանակներ պիտի գտնեն :

Կովկասի կլիման մասնաւոր կերպ մը չի պահանջեր իւրաքանչիւր եղանակի համար: Պարենաւորումը դիւրին ըլլալով Սեւ Ծովէն, այս ճակատէն կարելի է յարձակողական մը սարքել Մոսկուա, եւ Դաշնակիցներուն շահեցնել Ռուսաստանի ամէնէն արժէքաւոր երկրամասը :

Սակայն Կովկասի ճակատին օգտագործումը անհրաժեշտ կը դարձնէ մեքենաշարժ կազմակերպումը Թուրքիոյ եւ Իրանի, ճակատը կապելու համար Միջերկրականի եւ Պարսից ծոցին:

Այո, եթէ պատերազմը պայթի Անգլիասաքսոններուն եւ Ռուսիոյ միջեւ, Դաշնակիցները պէտք է զարնեն Կովկասէն: Եւրոպական ճակատէն սկսած որեւէ յարձակողական վտանգաւոր պիտի դարձնէ պատերազմը, ինդրական՝ անոր վերջնական ելքը : (Daily Mail 25 Օգոստոս) :

Նոր միջադէպ Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ

ՓԱԿՈՒՄ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, վերջին պահուն, հիւպատոսական յարաբերութիւնները խզուեցան Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ :

Աղդանշանը տուաւ Խ. Միութիւնը, փակելով իր երկու հիւպատոսարանները: Լուրը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Մոսկուայի անթէլին միջոցաւ որ կ՚ըսէր թէ կառավարութիւնը որոշած է անմիջապէս փակել Նիւ Եորքի եւ Սան Ֆրանչիսքոյի հիւպատոսարանները, իբրեւ հետեւանք Տիկին Քոզենքինայի հարցին (այն ռուս վարժուհին որ վար նետուեցաւ Նիւ Եորքի խորհրդային հիւպատոսարանի Գ. յարկէն) :

Անթելը կ՚ըսէր նաեւ թէ խորհրդային կառավարութիւնը, համաձայն փոխադարձութեան սկզբունքին, անմիջապէս փակուած կը նկատէ Վլատիվոսթոքի ամերիկեան հիւպատոսարանը, եւ չեղեալ կը համարի այն համաձայնութիւնը որ գոյացած էր երկու երկիրներուն միջեւ, ամերիկեան հիւպատոսարան մը բանալու համար Լենինկրատի մէջ :

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական պեկոյցը մանրամասնօրէն կը պատճառաբանէ Խ. Միութեան գանգատները: Կ՚ըսէ թէ, համաձայն Օգոստոս 19ի ծանուցագրին, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը միտք չունի վերջ տալու ամերիկեան վարչութեան կարգ մը արարքներուն, այլ ընդհակառակն կ՚արդարացնէ միջազգային կանոններու բռնաբարումը: Այս առթիւ կը յիշէ Օգոստոս 12ի դէպքը, երբ ամերիկեան ոստիկանութիւնը Նիւ Եորքի խորհրդային հիւպատոսարանը մտաւ :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Մարշըլ, յայտարարեց թէ կը հաւանին փակել Վլատիվոսթոքի հիւպատոսարանը : Նախարարը ցաւալի գտնելով հանդերձ Մոսկուայի որոշումը, շատ ծանրակշիռ չի նկատեր զայն: Վլատիվոսթոքի հիւպատոսարանը մեծ գործ մը կատարած չունէր: Իր կարծիքով, Ռուսերը աւելի շատ պիտի մնասուին հիւպատոսարաններու փակումէն : Խ. Միութիւնը այնքան խստութիւններ հաստատած էր որ Ամերիկա չէր կրնար կարեւոր արտածումներ կատարել :

Ռուսերը տակաւին առեւտրական կազմակերպութիւն մըն ալ ունին Նիւ Եորքի մէջ, Ամթորկ, որ կը զբաղի տնտեսական գործառնութիւններով: Կը կարծուի թէ խորհրդային դեսպանատանն հիւ... [illegible] ... դային հիւպատոսին՝ Լոմաքինի պաշտօնը :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ ՆԵՏՈՒԵՑԱՒ

Վիրաւոր վարժուհին, Տիկ. Քոզենքինա, Դչ. օր տեղեկութիւններ հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, հիւանդանոցին մէջ: Կրկնեց թէ չէր ուզեր Ռուսաստան վերադառնալ :

— « Երբ գիս նորէն հիւպատոսարան տարին, գիտէի թէ քանի որ չեն ձգեր դուրս ելլել, պիտի չկրնամ ազատիլ Մոսկուայի մէջ ալ: Հետեւաբար պատուհանէն վար նետուեցայ փախչելու համար : Ոչ թէ անձնասպան ըլլալ, այլ փախչիլ կ՚ուզէի :

Ցետոյ պատմեց իր ընտանեկան ողբերգութիւնը :— «Խ. Միութենէն փախչիլ կ՚ուզէի անոր համար որ 1937ին ամուսինս առին տարին չեմ գիտեր ուր: Ուկրայնայէն Մոսկուա գացի դասակրս տեսնելու: Առաջին տարուան ուսանող մըն էր համալսարանին մէջ: Երբ պատերազմը պայթեցաւ, զինուոր չէր, ոչ ալ անդամ Կոմսոմոլի (Երիտ. Միութիւն), կամ որեւէ քաղաքական կուսակցութեան: Հետեւաբար պետութեան թշնամի կը համարուէր: Առին տարին զայն փոթորիկ (հարուածային) գունդի մը մէջ, առանց զինուորական մարզանքի: 1942 յունուար 12ին սպաննուեցաւ Լենինկրատի մէջ: Այսպէս խորտակեցին ամբողջ կեանքս : Ես համաձայն չեմ Սթալինի քաղաքականութեան: Կը սիրեմ իմ ժողովուրդս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Զ.

Լենին եւ Սթալին մեր հայրենիքի մէջ պայքարի միջոց կը տեսնէին եւ ոչ նպատակ, մասնիկ կը տեսնէին եւ ոչ ինքն իր մէջ ամբողջ մը. անոնք Հայաստանի մէջ կը տեսնէին ստորադաս արժէք մը, ենթակայ աւելի բարձր նպատակի մը՝ համաշխարհային յեղափոխութեան եւ համայն բանուորութեան յաղթանակի շահերուն.

Այս լոյսին տակ — բոլորովին իրաւացի է Բ. Բորեան — միանգամայն հասկնալի կը դառնայ այն նենգ, այն վատոգի ու դաւաճան քաղաքականութիւնը, որ Խորհրդային Իշխանութիւնը տարաւ Հայկական Հարցի մէջ:

Այս լոյսին տակ հասկնալի կը դառնայ նաեւ այն քաղաքականութիւնը, զոր ան այսօր կը տանի:

Նաեւ այսօր Հայկական Հարցը երբեք նպատակ չէ, այլ միջոց, երբեք ինքն իր մէջ ամբողջ չէ, այլ մասնիկ, նաեւ այսօր Հայկական Հարցը երբեք դադրած չէ ստորադաս արժէք մը ըլլալէ, ենթակայ աւելի բարձր նպատակի մը, այն է՝ համաշխարհային յեղափոխութեան շահերուն ընդդէմ «գրամատիրական աշխարհ»ի:

Միշտ մեծ ուսուցչի՝ Լենինի պատգամները մեկնաբանելով՝ Սթալին կուսակցական 12րդ համագումարին տուած իր զեկուցմանը մէջ՝ կը յայտարարէր.—

«Ցիշել պէտք է, որ, ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքէն զատ, կայ նաեւ բանուոր դասակարգի իրաւունքը իր իշխանութիւնը ամրացնելու, եւ այս վերջին իրաւունքին ենթակայ կը մնայ ինքնորոշման իրաւունքը: Կան դէպքեր, երբ ինքնորոշման իրաւունքը հակասութեան մէջ կը մտնէ ուրիշ, աւելի բարձր իրաւունքի մը հետ՝ իրաւունքին հետ բանուոր դասակարգի, որ իշխանութեան եկած է եւ կ'ուզէ զայն ամրացնել: Նման բոլոր դէպքերուն, — այս պէտք է ըսել ուղիղ եւ յստակ,— ինքնորոշման իրաւունքը չի կրնար եւ պէտք չէ խոչընդոտ հանդիսանայ բանուոր դասակարգի իրաւունքին՝ իր դիկտատուրան իրագործելու: Առաջինը պէտք է նահանջէ երկրորդին առջեւ» (Սթալին — «Մարքսիզմը եւ ազգային — գաղութային հարցը», Մոսկուա, 1938, էջ 126 — 127):

[illegible] լով, Բոլշեւիզմի նպատակը ոչ թէ այդ դատերը պաշտպանելն է, այլ այդ պաշտպանութեամբ, ինչպէս Սթալին կը մեկնաբանէր, «կամուրջ մը նետել ընկերվար Արեւմուտքի եւ ճնշուած Արեւելքի միջեւ, ստեղծել յեղափոխութեան նոր ճակատ մը՝ Արեւմուտքի բանուորներէն ռուսական յեղափոխութեան միջոցով մինչեւ Արեւելքի ճնշուած ժողովուրդները ընդդէմ համաշխարհային կայսերապաշտութեան» (Սթալին — «Ամբողջական Գործեր», հ. Դ., Մոսկուա, 1947, էջ 166):

Աւելի յստակ կարելի չէ խօսիլ:

Ազգային բոլոր դատերը եւ բոլոր հայրենիքները լոկ միջոց մըն են բոլշեւիզմի ձեռքը՝ իր դիկտատուրան ամրացնելու եւ Արեւմուտքի աշխարհակալութեան դէմ կռուելու համար:

Եւ, հետեւաբար, միշտ պատրաստ պէտք է ըլլալ այդ դատերէն որեւէ մէկը եւ կամ զանոնք ամէնքը զոհաբերելու՝ այդ դիկտատուրան ամուր պահելու եւ անոր միջոցով պայքարը Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դէմ յաջողաբար մղելու համար:

Այսպէս կը խորհին ոչ միայն Լենին եւ Սթալին, այլ այսպէս կը խորհի համայն բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը:

Այսպէս կը խորհին նաեւ հայ երկրի համայնավար վարիչները, որոնց աչքին Հայ Դատը տարբեր բան չէ, քան «դիկտատուրան ամրացնելու» զէնք մը, պարզ միջոց մը:

Եւ բոլշեւիկեան վարդապետութեան մէջ, ազգային հարցի նկատմամբ, էականն ալ այս է, մնացեալը — ազգերը կրնան եղեր անկախ ըլլալ, կրնան եղեր անջատուիլ, կրնան եղեր զատ պետութիւն կազմել եւայլն — ջուր է եւ կեղծիք:

Արդ, աշխատաւորական եւ ընկերվար Դաշնակցութիւնը այսպէս չի խորհիր:

Աշխարհի մէջ եւ ոչ մէկ «դիկտատուրա», իբրեւ արժէք եւ նպատակ, Դաշնակցութիւնը երբեք վեր չի դասեր Հայրենիքէն:

Ոչ մէկ նպատակի յաղթանակին — ոչ համաշխարհային յեղափոխութեան, ոչ համայն բանուորութեան եւ ոչ ընկերվարութեան — Դաշնակցութիւնը տրամադիր չէ Հայ Հայրենիքը զոհաբերելու:

Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը ընկերվար դարձաւ ոչ թէ ինչ – ինչ նպատակներու Հայրենիք զոհաբերելու համար, այլ դարձաւ ընկերվար այն ամուր հաւատքով, որ ընկերվար աշխարհի մը մէջ ինք պիտի կարենայ Հայ Հայրենիքը դարձնել աւելի բարգաւաճ, աւելի հզօր ու աւելի յառաջադէմ:

Որովհետեւ, Դաշնակցութեան ըմբռնումով, բոլոր իրաւակարգերը կուգան ու կ'անցնին, կ'անցնի նաեւ ընկերվար հասարակակարգը, որ լոկ հանգրուան մըն է մարդկային պատմութեան մէջ, մինչ անանց է Հայրենիքը, իբրեւ անմեռ եւ յաւիտենական արժէք:

Եւ Դաշնակցութիւնը իր հետապնդած այս գերագոյն նպատակին, այս յաւիտենական արժէքին պատրաստ է զոհաբերելու ամէն, ամէն բան:

Եւ երբ այս է մեր ըմբռնումը եւ մեր կեցուածքը Հայրենիքի նկատմամբ, ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ բոլշեւիզմը գաղափարական պայքարի մէջ կարողանայ Դաշնակցութեան գերեզմանը փորել:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ ազգայնօրէն անխաթար մնացած հայ ժողովուրդի մեծադանգուած բազմութիւնները ընթանան ոչ թէ Դաշնակցութեան, այլ բոլշեւիզմի ետեւէն:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ այդ զանգուածները — խորքին մէջ ինքը ազգը — կապուած մնայ հոսանքի մը, որու աչքին Հայ Հայրենիքը տարբեր բան չէ, քան զոհաբերումի նախասահմանուած միջոց մը՝ այլ, աւելի բարձր նպատակի մը հասնելու համար:

Կատարեալ non sens մըն է այս, գոյութեան հզօր բնազդի բոլոր օրէնքներուն հակառակ ցնորք մը, որ որեւէ կապ չունի իրական կեանքի հետ:

Եւ այս է պատճառը, որ գաղափարական պայքարի նաեւ այս ճակատի վրայ Դաշնակցութիւնը այնքան չփոթեցուցիչ փախուստի կը մատնէ բոլշեւիզմը:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

«Այո»էն աւելի «ոչ»

Վերջին 25 տարուան մէջ ի՞նչ տուաւ մեզի սերունդը նոր սերունդին:

Ապերախտութիւն կ'ըլլար անշուշտ ըսել լման «ոչ» մը: Վասնզի, ո՞վ կը ժխտէ, ո՞վ կրնայ ժխտել որ «անձինք նուիրեալք»ներ ունեցանք — եւ ունինք այսօր ալ, որոնք, իրենց առաւելագոյնը տրամադրեցին, գոյն, կերպարանք տալու համար նոր սերունդին: Անոնք միշտ երազեցին—՞ու կ'երազեն, ողնայար ունեցող նոր սերունդ մը գտնել, տեսնել իրենց առջեւ:

Արդարեւ քանի որ հեռու ենք նիւթական հայրենիքէն, բնական անհրաժեշտութիւն մըն էր հոգեկան հայրենիքի մը ստեղծումը, որպէսզի, սերունդները դիմանային, յարատեւէին, տոկային մինչեւ որ հասնէր փրկարար ժամը, մինչեւ որ իրականանար սերունդներու ոսկի երազը:

Բայց ովքե՞ր են այդ «նուիրեալ»ները: Ո՞րքան է անոնց համրանքը: Մատի վրայ կը համրուին: «Ուխտաւորները շատ, բայց հովիւները քիչ»: Ինչո՞ւ հոլովել կազմակերպութիւն մը միայն իր բարեբախտաբար տարածուն ցանցով, իր կազմակերպական կանոնաւոր մեքենայով:

Իսկ մնացածնե՞րը, միւս կազմակերպութիւննե՞րը: Դժբախտաբար անոնք ոչ միայն համակերպած են բանի կարգուսարքի մը, այլ եւ դերի, կոյր ստրկութեան մը, իրենց բոլոր ուժովը կը գործակցին այսօր այլադան տարրերու, մեր նորերին դիմագծականը աւելի չուտ քանդելու համար:

Օրինակնե՞ր կ'ուզէ՞ք: Լեցուն են, բազմազան, բազմագոյն ամէն օր ամէն տեղ:

Ժողովուրդները կը պարծենան, կը խանդավառուին իրենց հերոսներով, իրենց հերոսամարտներով: Բայց, առէք որեւէ հերոսամարտ կամ հերոս եւ գրեցէք անոր մասին, անպայման կռկռոցներ կը բարձրանան: Եթէ հիներուն մնար չիտար այս պարագան, նորերուն հաւատքը կը խախտէ, խանդավառութիւնը կը ջլատէ: Անոնք կը մնան ներշնչումէ, խանդավառութենէ զուրկ, կը դառնան կասկածոտ, ժլատ դէպի Հայն ու Հայութիւնը, ինչպէս նաեւ հայ հայրենիքը:

Զլսեցի՞ք, չէ՞ք լսեր 25 տարիէ ի վեր այլ եւ այլ պարագաներու տակ քանդումի գործին լծուած հերոսներ, բուն բառով՝ «հո՛ հոս»ներ: Երբեմն ձեր ականջներուն չի՞ հասնիր մոլուցքը [illegible] ծննդավայրին) Ցուլամնեաններու, եւ դեռ քանի քանի «օրուան մարդ» դարձած ամսեղուկներու որոնք հրապարակ ինկած են մրոտելու, սեւցնելու, նոր սերունդին պայծառ հոգին ու նկարագիրը խաթարելու: Խեղճերը կը կարծեն թէ մանաւանդ այսպէս հիմա ամէն գրողուած սուտի հաւատացողներ կան:

Ու յիշեցնե՞նք անգամ մըն ալ, որ տակաւին երէկ եթէ մարդիկ կային որոնց համար սերունդը ի պատուի էր, ուրիշներ որը սերունդի երեսին կը չպրտէին նախատինքներու մեծագոյնը թէ՝ «Այս սերունդին հայ օղլի Թուրք՝ թէ Թուրք օղլի հայ ըսենք...»:

Ինչո՞ւ այս անտրամաբանական նախատինքը:

Անոր համար որ անապատներէ եկած սերունդը կ'ուզէր տէր կանգնիլ իրենց մայրերուն եւ քոյրերուն արցունքով, եւ հայրերուն արիւնով ձեռք բերուած նուիրական դրօշին:

Հինը վերջացող քսանըհինգ տարիներու ընթացքին ժլատ մօր մը պէս իր շատ քիչ «լաւ»ին քով մեզի պատառօրէն բաշխեց ու կը բաշխէ, ատելութիւն, թշնամանք, քէնախնդրութիւն:

Ի՞նչ են վերջ ի վերջոյ սերունդի մը — կամ սերունդներու — յարատեւութեան, դիմադրականին կենդանի աղբիւրները, եթէ ոչ անոր հերոսապատումները, հերոսները, Ազատագրական փայլուն շարժումը, ողջակէզ նահատակներու անկորնչելի յիշատակը, հայրենի սրբութիւններն ու աւանդութիւնները եւայլն, եւայլն:

Այսօր, մեր այս քսանըհինգ տարիներու ընթացքին, կա՞յ դէպք մը, հերոսամարտ մը, մեր ազգային ազատագրութեանը նուիրուած թուական մը որ փառաբանուի բոլորին կողմէ, որ ճանչցուի ազգովին: Կա՞յ հերոսի մը անունը որ բոլորին անխտիր պատկառանք ազդէ: Զկայ:

Ահա, սիրելի «Յառաջ» եւ դուք հարցաքննողներ, եւ դուք հետաքրքիր ընթերցողներ, կրնա՞նք հաստատ կերպով ըսել թէ այս քսանըհինգ տարուան մէջ հինը տուաւ մեզի, նորերուս ինչ որ անհրաժեշտ էր, նոյնիսկ պայմանները նկատի առնելով:

Մեզի համար ալ դժբախտութիւն է ըսել, բայց, պէտք է ըսել որ շատ քիչ բան տրուեցաւ: Ընդհակառակն, հինները շատ բան ըրին երէկ,— կ'ընեն եւ այսօր — խաթարելու համար մեր նկարագիրը, մոլորեցնելու համար մեր ճամբան:

Ահա, թէ ինչո՞ւ «Այո»էն աւելի «ոչ»...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԻ

Ճամբուն վրայ

Սիրելի Արազ.— Տարիներէ ի վեր, տեսակ մը սովորութիւն դարձած է օդափոխութիւնը: Շատեր իսկապէս պէտք ունին «օդը փոխելու»: Կան որ ձանձրանալով իրենց շուրջի պարապութենէն, կ'ուզեն երթալ խառնուիլ մարդկային յորձանքին: Ուրիշներ ալ տեղ կը փնտռեն, դրամ ծախսելու համար:

Իմ պարագաս ոչ մէկուն կը նմանի: Ինծի քաջալերողը եղաւ, խեղճ ու կրակ ինքնաշարժս որ կը խոստանայ զիս բնտանիքով տանիլ մինչեւ հոն, ուր կը հասնի իր ուղը: Ճամբայ ելլելէ առաջ, յիսուն սանթիմեթր երկայնութեամբ ջերմաչափ մը իջեցուցի որովայնին մէջ, ստուգելու համար պաշարը: Մինչեւ կոկորդը լեցուն էր, նոյնքան ալ պահեստի ապահովեցի, եւ առաւօտ մը ճամբայ ելանք, օդ եւ արեւ որսալու: Ամէն կանոնաւորութիւն ապահովելու համար, շատ դժուարութեամբ ճարեցինք «լէսէ փասէ» մը եւս...պարոն անձրեւէն:

Հազիւ մէկ ժամ ճամբայ կտրած էինք, մեզ կեցուցին: «Լէսէ փասէ» ունի՞ք, հարցուցին, Գ. Գ. կարկուանները: Ապահով մեր «լէսէ փասէ»ին, հպարտանքով ցոյց տուինք, մեզի տրուած բոլոր արտօնութիւնները: Նայեցէք, «վալապլ բուր խոն էօր», գրուած է Անձրեւին կողմէ:

Այսպէս քանի մը ժամ, թէ անձրեւէն եւ թէ կարկուտէն խուսափելու, ահապարանքով, արեւին ժպիտին ետեւէն կը վազէինք: Վերջապէս հասանք Փօն տը Գլէ, Կրընոպլէն քանի մը քիլոմեթր անդին: Երբ հասանք, առտուան ժամը 7.30 էր: Անցանք քաղաքին երկայնքէն, երկար ծխնելոյզներու շուքին տակէն: Ի տես այս գործարաններուն բարձր ու հպարտ կեցուածքին, ես խոնարհաբար քովնտի պատուհանէն գլուխս դուրս հանեցի եւ բերնէս քանի մը բառ թռաւ: Ա՜խ, Արազ, մայրաքաղաքդ երանի թէ հոս ընտրած ըլլայիր: Թուղթ, թուղթ, անսպառ որուն այնքան կարօտը կը քաշէք, Արազ ու Վահէ, մինչ հոս ջուրի նման կը հոսի:

Զուզեցի աւելի երկար մնալ, վիշտս աւելի չխորացնելու համար: Գոհացայ քանի մը «բացիկ»ներ ղրկելով աջ ու ձախ, իբրեւ յիշատակ «Թղթաց մայրաքաղաքէն», ու ճեպընթացին հետ մենք ալ սուրալով, հասանք Քլէլ: Գի՞ւղը— երկու տուն, մէկ սրճարան, եւ հրանիւթի կայան մը որ կարծեմ սրճարան – ճաշարանի տիրոջ կը պատկանի: Այս քաղաքը (եթէ կարելի է ըսել) հարուստ է պատառուածներով, արտադրութիւնը [illegible] հակայ քարերու կոյտեր, մէկ մասը տաշուած յղկուած, քարաքանդակուած: Իսկ շատեր կը սպասեն իրենց կարգին:

Ցափշտակուած՝ բնական եւ արուեստական

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ԶՈՀՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրողներու Միութեան համագումարը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 18–20ին, առ այժմ հրաւիրելով միայն Միջին Արեւելքի գրողները։

Պէյրութի շաբաթօրեակը, «Ազդակ», այս առթիւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ վերոյիշեալ խորագրին տակ (6 Օգոստ.) —

« Արտասահմանի մէջ հայ մշակոյթի պահպանումն ու զրականութեան ծաղկումը զոհողութեան գործ մըն է առաւելապէս։ Ու այդ ճամբուն վրայ, Գաղութահայ Գրողներու Համագումարին իրագործումն ալ երկարատեւ ճիգերու եւ զոհողութիւններու կը կարօտի։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութիւնը խորապէս գիտակ այս ճշմարտութեան՝ քայլ առ քայլ կը մօտենայ ծրագրուած փեղեցիկ նպատակին։ Առաջին վճռական քայլը առնուեցաւ անցած տարի, մեր զոյգ գաղութներու գրողներուն ընդհ. ժողովով, որմէ բխեցաւ յատուկ վարչութեամբ եւ գործունէութեամբ ուղեգիծով ձեւ ու մարմին ստացած միութիւն մը։ Երկրորդ վճռական քայլը պիտի հանդիսանայ անկասկած «Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու Համագումարը», Շթօրայի մէջ։

Այս առթիւ, վարչութեան մամուլին յանձնած դեկոյցը ցնորքներ չի անուցաներ։ Համագումարին կորիզը պիտի կազմեն դարձեալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրողները, մասնակցութեամբ նաեւ Եգիպտոսի կարգ մը գրողներուն։ Սակայն հրաւէրը կը վերաբերի նոյն առեն Իրաքի եւ Պարսկաստանի։ Հնարաւորութիւն կը ստեղծուի՞ այդ շրջաններէն ալ հիւրեր ունենալու։ Ամէն ինչ կախուած է անհատ գրողներու պայմաններէն եւ ի գործ դնելիք ճիգէն։

Կարեւորը, ներկայ պարագաներուն տակ, ոչ թէ թուական կշիռն է, այլ համագումարի գաղափարին կենդանի պահպանումը։ Զկայ որեւէ արգելք որ ի վերջոյ չխորտակուի կամքերու դրօշին առջեւ։ Կը բաւէ որ մօտերու եւ հոգիներու մէջ արմատանայ Սփիւռքի հայ գրողները նոյն մտահոգութիւններուն շուրջ համախմբելու անհրաժեշտութիւնը։

Որախութեամբ միայն կարելի է արձանագրել, որ մէկ տարուան ընթացքին, այդ համոզումը սեփականութիւնը դարձած է արդէն մեր գրողներու ջախջախիչ մեծամասնութեան եւ մտաւորական շրջանակներուն։ Բոլոր անոնց, որոնք գաղութէ գաղութ պլպլացող մեր գրական վաստակին, արեւմտահայ լեզուի ուռճացման եւ մշակութային ժառանգներու անխաթար զարգացումին տագնապանքը կ'ապրին։

Աջէն ու ձախէն արձակուած քննախնդիր պոռչտուքնե՞րը. — Ինչ փոյթ։ Միշտ ալ եղած են ու պիտի ըլլան իրենց խիղճը վաճառքի հանած սորկամիտներ։ Անոնք պաշտօն ունին փողահարելու այն ինչ որ դուրսէն կը պարտադրուի եւ ուրանալու իրենց սեփական հոգիին հետ նաեւ ազգային գանձարանին հարազատ արժէքները »։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ. — «Գերմանահայ Տարագիրների Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն» (Շթութկարտ) Յուլիս 27 թուակիր յայտարարութիւն մը ղրկած է, հրատարակութեան խնդրանքով։ Տեղի անձկութեան պատճառաւ, կ'ամփոփենք էական մասը։

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ «Զարթօնք» հանդէսին մէջ «քանիցս լոյս տեսան անուանարկումներով, անվայել որակումներով ու զըրպարտութիւններ լեցուն յօդուածներ» եւ դատական ատեան մը դատապարտեց թերթին խմբագիրներէն «Գ. Սահառունու այպանելի նլոյթը», բայց թէ ան եւ թէ խմբագրութիւնը «չբաւեհաճեցան հրատարակել դատարանի վճիռը»։

Այս ընթացքը պատճառ դարձած ըլլալով գաղութի « միասնականութեան խանգարման »,

« Գերմանահայ Ազգ. Խորհուրդը, իր Յուլիս 25ի 5րդ նստաշրջանի ընթացքին, Ազգ. Գործադիր Կոմիտէի առաջարկով եւ պատգամաւոր Պ. Պ. Լազարեանի պատճառաբանեալ պահանջով, քննեց Խորհուրդի պատգամաւոր Պ. Գրիգոր Սահառունու նկատմամբ արծարծուած հարցը եւ հաստատեց.—

ա) Որ Պ. Գրիգոր Սահառունին, որպէս մէկը « Զարթօնք » պարբերաթերթի խմբագիրներից, մերժած է իր պարբերաթերթի մէջ հրատարակել իր մասին եւ Պ. Խոսրով Ներսէսեանի դէմ կատարած իր հրապարակային անուանարկութեանց առթիւ իր իսկ հաւանութեամբ կազմուած դատական ատեանի Յունիս 18 թուակիր վճռագիրը, որի մէջ յստակ որոշում կար այդ մասին եւ սրանով արհամարհած է եւ դատական ատեանին եւ նրա միջոցով Ազգ. Խորհուրդի գործադիր իշխանութեան հեղինակութիւնը, ինչ որ բոլորովին անհաշտ է իր պատգամաւորի հանգամանքին հետ.

բ) Որ Պ. Գրիգոր Սահառունին, ժողովի ընթացքին եւ կեցուածքը բացատրելու համար իրեն տրուած պատեհութեամբ, փոխանակ առարկայօրէն մօտենալու իր դէմ յարուցուած այս մեղադրանքին, վիրաւորիչ եւ աններելի բառերով անարգեց պատգամաւորական ժողովը, մինչեւ անգամ «անբարեխառութիւն» եւ «անպատուութիւն» որակելով իր ներկայութիւնը Ազգ. Խորհուրդի մէջ. եւ

գ) Որ ի լրումն այս բոլորի նա ինքնագլուխ թողեց ժողովը եւ հեռացաւ սրահից, առհասարակ իր անարգական կեցուածքը հաստատելով իր ծաղրալից ասոյթներին եւ յայտարարելով, թէ իրեն համար «պատիւ կը համարէ հեռանալ այս ժողովից»։

Ժողովը որոշեց անարժան հռչակել Պ. Գրիգոր Սահառունին որպէս Ազգ. Խորհուրդի պատգամաւոր եւ վերցնելով նրա վրայից այդ հանգամանքը, արտաքսել նրան խորհուրդից »։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը ազդարարեց օտար թղթակիցներուն թէ անոնք որ «կը խեղաթիւրեն լուրերը, իրենց տէրերուն քաղաքականութեան ծառայելու համար», պիտի հեռացուին երկրէն։

կոյտերը դիտելէ, կը քալէինք դարձեալ, երբ ականջիս ինկաւ անուանս կանչող Հայու ձայն մը, ու կրկնուեցաւ երկու երեք անգամ «Զօրութեանդ զուրպան» Տէր, այս ամայի վայրերուն մէջ, այս հսկայ ապառաժ քարերուն տա՞կ ալ հայորդի մը պահած ես։ Կեցայ, երիտասարդ մը կը վազէր դէպի կառքս։ Արեւի ակնոցներս վար առի եւ ճանչցայ։— Օ՜ սիրելիս, Տ., դուն ե՞ս, ի՞նչ կ'ընես հոս, ի՞նչ գործ ունիս. ո՞ւր եկեր գտեր ես այս, մայրաքաղաքը։ — Ոչ, սիրելիս, կը սխալիս, հոս մայրաքաղաք չէ, ոչ իսկ գիւղաքաղաք, այլ 7—10 անուոր գիւղ մը։

— Այո, քարերու մայրաքաղաք։

Մէկ երկու ժամ մեզ հիւրասիրեց իր սենդոկին սրահը։ Տ.ը արեւէն ճանճրացած, զով տեղ կը փնտռէր, իսկ մենք զովէն ճանճրացած, ծով ու արեւ կը փնտռէինք։ Երկու ժամուան մեր խօսակցութիւնը կը դառնար հայկական կեանքին շուրջը։ Տառը ծրէ ի վեր հոս է, նորութիւն մը չունի, քանի մը հին թերթեր ու քանի մը հատ գրքեր։ Օրաթերթերու ու պարբերաթերթերու բաւական ճոխ պաշարով մը ճամբայ ելած ըլլալով, տուի քանի մը հատ։ Զգոհացաւ, «Յառաջ»ին բոլոր թիւերը կ'ուզէր։

— Խմբագրականները եւ «Աշոտ Երկաթ»ը պիտի կարդամ, հակիւ տասը օր կ'ընէ որ հոս եմ, բայց կարծես թէ տասը ամիս է որ բաժնուած եմ « Յառաջ»էն։ Կարօտցած եմ, Աստուածդ սիրես բոլորն ալ ձգէ...

Կը սպառնար օթօյիս հինգ անիւներուն օդը պարպել, եթէ չտայի։ Լիուլի գոհացնելէ վերջ, Նափոլէոնի ճամբան բռնելով հասանք Սիսթրոն։ Երկար է պատմութիւնը, թէ քաղաքներուն եւ թէ, այդ պատմական ճամբուն։ Նափոլէոնի ներքին նման իմ կառքս ալ գլուխը ցցելով հպարտօրէն կը մագլցէր բարձունքներէն բարձունք։

Ահա եկանք Digne։ Ուրեմն բաւական մօտեցած ենք արեւմխտ մայրաքաղաքին։ Մէկ ժամ դադար։ Վերջին հանգրուանն էր։ Իրիկուան ժամը 7ին «յաղթական» կերպով մտանք արեւին ծոցը։ Նիս։ Ամէն բան կարգին էր, ծառերը յարդարուած, գետինները մաքրուած, ծովը իր երեկոյեան «թուալէթ»ը հագած, կը փայլէր, երբեմ մըցակից արեւին, իսկ զեփիւռ մը մեղմօրէն կ'օրօրէր ծառերը։ Ճերմակ ձեռնոցով, սեւ ու ճերմակ գաւազանով, ոստիկան մը կեցած, ուղղակի ինծի կ'ըսէր.—Այս կողմէն անցէք, պարոն, Promenade des Anglaisի պողոտայէն։

Promenade Armenienneով մը անցանք գացինք մինչեւ Ave. Goda, բնակավայրս (մեռաքսի մայրաքաղաք)։ Վերադարձիս կը գրեմ տպաւորութիւններս ու հայկական կեանքը։

Մ. ԶԳՕՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՍՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԶՂՐԿԵԼ։ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԶ.

Զարմանալի բան... գորշ, մթին ամպերուն մէջ այդ վայրկեանին երեւցաւ աղօտ լոյս մը. Աշոտ ցնցուեցաւ, սիրտը սկսաւ արագ արագ բաբախել. խելագարի նման կը նայէր հեռուն երեւցող լոյսին, եւ կը սպասէր իր հօրը ստուերին։ Կարօտ էր անոր խրախուսանքներուն։

Կը տեսնէր, թէ ինչպէս այդ աղօտ լոյսը կամաց կամաց վար կ'իջնէր, թէ ինչպէս ամպերը կը քսուէին մօտակայ բլուրի գագաթին եւ հոն կը յառաջացնէին անորոշ բոց մը։ Անթարթ, անշարժ աչքերով Աշոտ Երկաթ կը նայէր այդ բոցին, որ հետզհետէ կը մօտենար իրեն եւ մարդկային կերպարանքի ձեւ կը ստանար։

Անցան քանի մը սանջալից վայրկեաններ. Աշոտ Երկաթ տեսաւ որ առջեւը կեցած է իր նահատակ հայրը, թախիծով լի աչքերը իր վրայ դարձուցած։ Զէնք ու զրահի մէջ կորսուած էր ան, ճիշդ այնպէս ինչպէս երեւցած էր Դուինի մէջ։ Նոյն անշարժ, աղերսող հայեացքը...։

— Հայր, գթա ինծ, կանչեց Երկաթ եւ ձեռքերը տարածած՝ սկսաւ դառնօրէն հեկեկալ։

— Քաջացիր, որդեակ իմ. հեռու քեզմէ յուսահատութիւնը։ Կեանքը տանջանքներու ու փորձանքի բով մըն է. որուն մէջէն կ'անցնի մարդկութիւնը։ Մի մոռնար. ինչ որ պիտի ըսեմ քեզի, թող չկոտրէ քու երկաթէ կամքդ։ Դուն հալածեցիր Արաբները, առիր անոնցմէ իմ վրէժս եւ ես հանգիստ եմ։

Բայց սիրտս կը մորմոքի, երբ կը տեսնեմ որ Հայաստանը քարուքանդ կ'ըլլայ նոյնիսկ Հայերու ձեռքով. Նախանձէ ու փառասիրութենէ կուրացած՝ անոնք չեն տեսներ իրենց լաւութիւնը եւ, աշխատելով ոչնչացնել քեզ, իրենց իսկ կործանման ճամբան կը հարթեն։ Աշոտ, զգուշացիր, որդեակ իմ, աւելի վտանգաւոր փորձանքներ կը մօտենան քեզի. ոսոխներ կը լարուին կեանքիդ դէմ, եւ հարազատներդ կը պատրաստուին իրենց ձեռքերը շաղախել քու արեանդ մէջ։

— Ո՛հ, սոսկալի ոճրագործութիւն, մռնչեց Աշոտ Երկաթ։ Ըսէ, հայր իմ, միթէ ես արժանի՞ եմ ատոր. միթէ ես վա՞տ եմ եւ անա՞րգ որ իմ հարազատներ իսկ ինծի դէմ կը զինուին այսպէս։

— Ոչ. լսէ։ Բարի է քու փափաքդ. հայր ես դուն ժողովուրդին, բայց նենգաւոր լեզուները թոյն կը պատրաստեն քեզի համար։ Զգուշացիր ամէն բանէ, փոթորիկը կը մօտենայ քեզի, ըսաւ Սմբատ արքան եւ անդին դարձուց երեսը, որպէս զի որդին չտեսնէ իր արցունքները։ Ապա դանդաղ քայլերով հեռացաւ։

— Բայց, հայր իմ, սպասէ քիչ մըն ալ, ըսաւ Երկաթ, յուսահատութենէն մասնելը դալարելով։

— Ես ըսի ամէն բան, անէյցուց ստուերը եւ յանկարծ չքացաւ, թողլով Աշոտ Երկաթը յուսահատ եւ թախծոտ տրամադրութեան մէջ։

Արեւելեան հորիզոնը շառագունած էր եւ լոյսը կամաց կամաց կը բացուէր։ Աշոտ Երկաթ ոտքի ելաւ, մարմինը կարծես ջարդուած ըլլար, իսկ գլուխը սաստիկ ծանրացած էր։ Շարժում մը ըրաւ կարծես թմրութիւնը վանելու համար իրմէ. յետոյ հրաւիրեց իր թիկնապահները ձի նստիլ եւ սլանալ առաջ։

Այս դէպքերէն ամիս մը վերջ, Աշոտ Երկաթ Դուին կը վերադառնար, ահաւոր զունդի մը գլուխն անցած, իր պարտութեան վրէժը լուծելու համար։ Բայց քաղաքի պարիսպներուն առջեւ, վիջելով Յովհաննէս Կաթողիկոսի թախանձանքներուն, թողուց Աշոտ սպարապետը եւ իր զօրքերով քաշուեցաւ Ուտիք, ուր ապստամբած էր Ուտէացոց վրայ իր կողմէ վերակացու կարգուած Մովսէսը։

Ուտիքի մէջ Երկաթ մեծ ջարդ տուաւ ապըստամբ Մովսէսի զինուորներուն, սպաննուեցաւ նաեւ ինքը՝ Մովսէսը։ Ապա Աշոտ շտապեց վերադառնալ Շիրակ, Մովսէսի տեղ վերակացու կարգելով Ամրամ անուն ուժեղ մարդ մը, որ իր ուժին համար Ցլիկ կը կոչուէր։

ԺԷ.

Զարաբաստիկ կռուրածէն անցած էր քանի մը ամիս։

Գէորգ Մարզպետունի իշխանը իր փոքրաթիւ թիկնապահներով կը փութար դէպի Երազգաւոր։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

եւ հայրենիքս, բայց չեմ կրնար հանդուրժել սովետական կարգուսարքին »:

Տիկինը 42 տարեկան է եւ ծանրապէս վիրաւոր :

Նոր ճռանակներու կը սպասեն

Քաղաքական շրջանակներու մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Մոսկուայի վերջին տեսակցութեանց ելքին: Մանաւանդ որ, ամէն բան գաղտնի կը պահուի: Լաւատեսներ չեն կարծեր որ հիւպատոսական միջադէպը ազդէ բանակցութեանց վրայ :

Վերջին լուրերու համաձայն, արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները նոր հրահանգներու կը սպասեն, անգամ մը եւս տեսակցելու համար Պ. Մոլոթովի հետ: Հաւանական է որ նոր տեսակցութիւնը տեղի ունենայ շաբաթ կամ երկուշաբթի :

Կարծողներ կան թէ Մոսկուա տրամադիր է զիջումներ կատարելու Պերլինի մասին, որպէսզի կարենայ տնտեսական եւ քաղաքական իրաւունքներ ստանալ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ:

Հաւանական է որ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուի քանի մը օրէն, մինչեւ հիմա կատարուած խօսակցութեանց մասին:

Փարիզի մէջ շատ աւելի լաւատես կ'երեւան այսօր քան ուրիշ որեւէ ատեն: Նոյնիսկ հաւանական կը գտնեն որ չորս պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը գումարուի Փարիզ, յառաջիկայ սեպտեմբերին:

Ամէն պարագայի մէջ, որոշ ելքի մը կը սպասուի մինչեւ մէկ շաբաթ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԳՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ եւ ուրիշ ելմտականտնտեսական կարգադրութեանց մասին կառավարութեան որոշումները պիտի հաղորդուին այսօր, ուրբաթ: Արհեստակցական Միութիւնները միջոցներ կը խորհին, միացեալ ճակատ կազմելու եւ իրենց պահանջները արժեցնելու համար: Բոլորն ալ առանձին ծրագիրներ մշակած են, ի նախատեսութիւն կառավարութեան անօրինութեանց :

ՕՐԱԿԱՆ 350 ԿՐԱՄ ՀԱՑ եւ ամսական մէկ քիլօ շաքար պիտի տրուի ծերերուն (V): Մեծ կեդրոններու մանուկները (J) 300 կրամ բրինձ պիտի ստանան յառաջիկայ Սեպտեմբերին:

36 ԱԶԳԵՐԷ 500 ձախ մտաւորականներ ժողովի նստած են Վրոկլաւի մէջ (Նախկին Պրեսլաւ), քննելու համար խաղաղութեան խնդիրը: Նիստը բացուեցաւ Օգոստոս 25ին եւ առաջին շանթերն արձակեց խորհրդային վիպագիր մը, Ալեքսանտըր Ֆատեյեւ, ծանր մեղադրանքներ ուղղելով Մ. Նահանգներուն դէմ: Անխնայ ձաղկեց ամերիկեան մշակոյթին բոլոր ճիւղերը, մամուլէն մինչեւ չարժանկարը որոնք «թունաւոր կազեր կ'արձակեն» եւ ըսաւ թէ Մ. Նահանգները պատերազմ կը պատրաստեն Խ. Միութեան դէմ: Յարձակեցաւ նաեւ Անգլիոյ վարիչներուն դէմ եւ «աշխարհի փրկիչը» հռչակեց Ստալինը :

ՅՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց Պելկրատի ռումանական դեսպանին, ուղղակի ամբաստանելով արտաքին նախարարը, Տիկին Աննա Փաուքըր եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, թէ վարկաբեկիչ եւ գրգռիչ յայտարարութիւններ ըրին ի վեր որ բանադրուեցաւ Կոմինֆորմի Թիթօն տապալելու համար: — Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թիթօ մէկ մատնաչափ զիջում կատարած չէ երկու ամսուան ընթացքին, — այն օ‑

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանդավառ արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան գեղատեսիլ պուրակին մէջ՝ գետին մօտ :

Ձրի պիւֆէ, հաճելի ժամանց բոլորին:

Բանախօսութիւն, եւ անակնկալներ :

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը խնճոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն սկսեալ :

X

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ս. Անթուանի «Գիւլխանդանեան» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Նաճարեանի հանրածանօթ եւ ծառախիտ ագարակը Campagne Roseraie Les Pins–Les Bastide, St. Antoine:

Տեղական ուժերով մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, «ԵՐԿՈՒ ԱԿՈՒՇ ԾԱՌԱՆԵՐԸ»: Երգ, խաղեր, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան անակնկալներ: Ընտիր բարձրախօս:

Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել:

ԾԱՆՕԹ.—Հանդիսավայրը երթալու համար, քաղաքէն առնել 26 թիւ հանրակառքը եւ իջնել նախկին Octroi-ի առջեւ: Եթէ անձրեւէ, հանդէսը կը յետաձգուի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պրուսացի Կէմլէյիկ եւ Քարսաքցի Տիկին Եղիսաբէթ – Արթին Տիրէմճիօղլու, եւ եղբօր տղան Սարգիս, որ Տէօէ Աղաճ կամ Սելանիկ ըլլալ կը կարծուի: Փնտռողն է Սարգիսի քոյրը Զմրուխ, այժմ Տիկին Ջաթալեան: Ստոյգ լուր տուողին եւ հասցէնին հաղորդողին նուէր 5000 ֆրանք «Յառաջ»ի միջոցաւ: Փնտռողին հասցէն է Café Tchatalian, 13 rue Wilson, Décines (Isère) France: Կը խնդրուի Աթէնքի «Ազատ Օր»էն արտատպել :

կ'ընեն եւ ըմբոստութիւն կը սարքեն, մանաւանդ կողմէ, Մոսկուայի դրդումով :

ՀՐԷԱԿԱՆ գործակալութիւնը կը հերքէ այն լուրերըթէ անպաշտօն բանակցութիւններ կը կատարուին Արաբներուն հետ, հաշտութիւն կնքելու համար:— Կռիւները վերսկսան Երուսաղէմի շուրջը եւ այլուր :

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ իրաւունքը սահմանափակելու համար, կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուց Ազգ. Ժողովին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ բոլոր ատամնաբոյժները պետական պաշտօնեայ համարուելով, այսուհետեւ պիտի ծառայեն կառավարութեան որոշած շրջաններուն մէջ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը պահանջեց իրեն յանձնել այն եօթը «ոճրագործները» որոնք Յունիս 30ին սպաննելով Պուրկազէն Սոֆիա թըռած օդանաւի մը վարիչը, ճամբան փոխած եւ Պոլիս իջած էին: Թրքական դատարան մը սկսած է դատել փախստականները:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հրեաները կը գանգատին թէ Կլուպ փաշա, Անդրյորդանանի նախորդ սպարապետը (անգլիացի), կ'աշխատի վերադինել Արաբները, Թուրքիոյ միջոցաւ: Կարծողներ կան թէ Թուրքիան ի հարկին միջնորդ պիտի հանդիսանայ, լուծելու համար Պաղեստինի տագնապը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ Բ. ԵՒ Գ. ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Ցր. Կ. Խաչի օդափոխութեան երկրորդ խումբը (Մարսէյլ) կը վերադառնայ Օգոստոս 27ին:

Երրորդ խումբը նոյն օրը կը մեկնի ՎԱԼԱՆՍԷՆ :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8ին Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Համօ Օհանջանեան» Ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՊՍԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ՇԱՀԷ – ԱՐԵՂԱՑ ԱՃԷՄԵԱՆ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Խարբերդի Շամուշի գիւղէն Կիրակոսի տղան՝ Կարապետ Գասպարեան: Տեղեկացնել Մինաս Գրիգորեանի, 261 rue St. Denis, Paris (2):

Imprimerie DER AGOPIAN, 217 Rue Damesme – (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՋՔՈՒՅԴ Ի ՔՈՒՅՈՑ

Այդ թնդանօթի ռումբերն ու հրացանաձգութեան գնդակները եղան տեսակ մը պատերազմական մանանայ, որուն կը տենչային Զէյթունցիք իրենց ռազմամթերքի սպառած վիճակին մէջ: Երկու ամիս անցած էր Բէյրդիզ Զայի առաջին ընդհարումէն ի վեր, եւ այդ երկու ամսուայ ընթացքին Զէյթունցիք անընդհատ զէնք գործածած, անընդհատ վառօդ ու գնդակ ծախսած էին: Իրենց բազուկները չէին թուլցած, բայց իրենց մէջքի վառօդի դդումներն ու փամփուշտներու մառանները թեթեւ էին այլեւս, մինչ իրենց մարթինի փամփշտակալները՝ խաղողի հատիկներէն զրկուած ողկոյզներու կը նմանէին: Այս կացութեան մէջ հաւնալի է որ երբ հրացանաձգութիւնը մեղմանար, շատերը դաղտագողի կը սփռուէին ժայռերուն վրայ եւ պատերուն երկայնքը, հաւաքելու համար այնտեղ ինկած մարթինի կապարները, եւ կը բերէին մեր գեանայրական խորքը ուր փոխադրած էր Փաշինեց Մինասը փողոցի վրայ նայող իր խանութը: Տեսնելու էր այդտեղ մեր եռանդը թէ ինչպէս մասնաձեւ ծռմռկած կապարները կը հալեցնէինք, եւ անընդհատ երկաթեայ կաղապարներու մէջ թափելով կլոր գնդակներու կը վերածէինք, Զէյթունցոց տեղական հրացաններուն համար: Իմ պաշտօնս էր փուք քաշել եւ վարպետին հնոցը վառ պահել շարունակ, եւ այդ աշխատութիւնը կը կատարէի աշխուժով, պատերազմի մասնակցած ըլլալու երջանկութեամբ մը: Մերթ կը գտէի հաշմանդամ կապարները եւ իրենց մէջ կը գտնէի հատ մը որ առողջ մնացած էր հրաշքով, խոնաւ հողի մը հանդիպած ըլլալով: Կը մեղքնայի զայն յանձնելու հալոցին եւ մէկ կողմ կը դնէի, յուսալով ապագային զայն յարմարցնել մարթինի հրացանի մը, որմէ հատ մը ձեռք բերելու դեռ յոյսը չէր կորած հօրեղբայրս՝ Կարապետը. միակ զօրութիւնը զոր զրած ըլլամ կեանքիս մէջ: Պատերազմիկները կարգի կ'սպասէին հալոցին առջեւ, զի կաղապարէն հանուած գնդակները պէտք ունէին դեռ քիչ մը ողորկուելու մուրճով՝ իրենց քիւերը, ուրկէ յետոյ կը յանձնուէին սպասողաց, ոմանց հինգ, ոմանց տասը կամ աւելի:

Բայց մարթինի կապարներէն շատ աւելի արդիւնաբեր էին Զէյթունցոց համար թնդանօթի ռումբերը: Անոնցմէ ոմանք չէին պայթեր երբ խոնաւ կամ փափուկ հողի վրայ հանդիպէին, եւ Զէյթունցիք կը վերցնէին զանոնք պաղելէ յետոյ, երբեմն նոյն իսկ տաք տաք՝ թաց լաթով մը, եւ կը տանէին ուղղակի Զուլախին գործատուները, ուր վարպետ զինագործներ զգուշութեամբ կը քակէին ծայրի պայթուցիկ պատիճը եւ կը պարպէին մէջի վառօդը որ, ըստ դատաստանին Զէյթունցոց որոնք ապրանքին կը հաւնային, շատ ազնիւ տեսակ էր:

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 28 Août [redacted] Շաբաթ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 4080—Նար շրջան թիւ 1039 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՆՑ ԱՐԻՒՆ ԹԱՓԵԼՈՒ

Ի վերջոյ ճակատագրուա՞ծ է որ աշխարհ նորէն սասանի, մարդկութեան մէկ մասը յօշոտէ միւսը, լուծելու համար այս կամ այն խնդիրը։

Պայմա՞ն է որ հսկայական ուժեր անգամ մը եւս չափուին իրարու հետ, Եւրոպայի կամ Ասիոյ մէջ, բաժնելու համար բնութեան բարիքները։

Գիտնալով հանդերձ որ, կենդանական աշխարհին մէջ, ամէնէն գազանը նոյն ինքն մարդն է, կը փորձուինք այս հարցումներն ուղղել, հրամանատար Զինկէլլի նամակին առթիւ։ (Տես երէկուան «Յառաջ»ը)։

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, վրացի սպան անխուսափելի կը նկատէ պատերազմը Խ. Միութեան եւ անգլեւսաքսոն պետութեանց միջեւ։

Ուստի, միջոցներ կը ցուցնէ այս վերջիններուն, որպէսզի կարենան վճռական յաղթանակ մը շահիլ։ Կը թելադրէ գրոհ տալ Կովկասէն, փոխանակ խրելու եւրոպական Ռուսաստանի անծայրածիր տափաստաններուն մէջ, ինչպէս փորձեցին Նափոլէոն եւ Հիթլէր, չարաչար պարտուելով։

Անշուշտ Անգլեւսաքսոնները կարօտ չէին Զինկէլլիներու խորհուրդին, չափելու համար Խ. Միութեան խոցելի կողմերը։

Բայց եւ այնպէս կ'արձանագրենք յետին գիտելիքը, այս կամ այն մանրամասնութիւնը, ի հարկին օգտագործելու համար, ի շահ ապագայ գործողութեանց։

Արդ, ի՞նչ կ'ուզէ շահիլ Զինկէլլի որդի, հրապարակաւ արելով ախորժակները։ Աւելորդ անգամ մը եւս յիշեցնելով քարիւղի ճամբան, — պատմական Կովկասը։ Իւղաբեր Բագուն…

Փրկե՞լ իր հայրենիքը եւ հարեւան երկիրները։ Անջատե՞լ Կովկասը, անգլեւսաքսոն բանակներով։ Աջակցութեամբ Թուրքիոյ եւ Իրանի եւ ուրիշ գործակիցներու։

Ինչ որ զինուորական է — ինչպէս կը հաւատենք — գոնէ մէկ ժամ չափե՞ր է այդպիսի արշաւանքի մը հետեւանքները։

Կչռեր — չափե՞ր է, գլուխը ձեռքերուն մէջ։ Քարտէսը սեղանին վրայ։ Նախընթաց պատերազմներու պատմութիւնն ալ՝ աչքի առջեւ։ Այլ մանաւանդ նիւթեր հաւաքելով արդիական զինարուեստի գազաններու մասին — հիւլէական ռումբ, մահուան ճառագայթներ, մանրէական պատերազմ եւն.։

Կովկասի յետին հայրենասէրը պարտաւոր է պատասխանել այս հարցումներուն, առանց մարզչափ չեղելու իր ազգային թէ միջազգային համոզումներէն։

Վրացիները անհամեմատ աւելի բախտաւոր են Հայերէն, քանի որ իրենց ժողովուրդը ամբողջութեամբ տեղաւորուած է ազգային սահմաններուն մէջ։ Զանցառելի քանակութիւն մը կը կազմեն իրենց տարագիրները։

Անկախութի՞ւն։ Ինչո՞ւ չէ։

Բայց, կարելի՞ է զայն ապահովել մէկ աշխարհակալը միւսին դէմ հանելով։ Մէկուն առջեւն անցնիլ, միւսը վանելու համար։ Ապաւինիլ հեռաւորին, երբ մօտաւորը ի վիճակի է մ'ե բարիք ն'ե չարիք հասցնելու, համաձայն օրուան տրամադրութեանց։

Բոլորիս չար բախտէն, Կարմիր Մոսկուան, խորհրդային իշխանութիւնը իր տիեզերական աշխարհակալութեան մոլուցքով դաւաճանեց նոյն իսկ ռուս ժողովուրդի շահերուն։

Ան փորձեց եւ կը փորձէ բռնաշապիկ հագցնել մօտաւոր թէ հեռաւոր ժողովուրդներու։ Նոյն ձուլածոյ կաղապարին մէջ թխել մեծն ու փոքրը։ Զափահասն ու անչափահասը։

Մինչդեռ ամէնքն դիւրին էր ճանչնալ ամէն մէկուն ինքնորոշման, անկախութեան իրաւունքը, իր հայրենի սահմաններուն մէջ։ Եւ այն ատեն ինքնին կը կազմուէր ազատ ժողովուրդներու իրական դաշնակցութիւնը։

Ցնո՞րք է այս հեռանկարը, առանց արիւն թափելու։ Առանց հիմէն սարսելու Եւրոպան։

Ցնորք չէ՞ր կովկասեան անջատ պետութեանց կազմութիւնը, 1918ին։ Այնքան եղերական փլուզումներէ վերջ։

Երբ այս հարցումները կ'ուղղենք, մեզի համար դաղտնիք չէ թէ ինչե՞ր կ'որոճան վրացի Սթալինն ու Բերիան։

Եւ սակայն, ամէն ժողովուրդ իր համճարն ու հրաշքն ունի։ Շ.

Ներգաղթը Եգիպտոսէն

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (17 Օգոստ.) —

Մեզի կը տեղեկացնեն, թէ Ներգաղթի Նոր պատուիրակին Գ. Թ. Կատարեանի հրահանգովը. կարաւանի հայրենադարձներէն աւելի քան հարիւր հոգի ցանկերէն հանուած են։ Ասոնց բոլորին մերժուած է մուտքը Հայաստան։

Այս դժբախտները աւելի քան տարի մը առաջ Երեւանէն եկած նախորդ պատուիրակին՝ Գ. Յակոբջանեանի հրահանգով առնուած էին կարաւանին մէջ եւ առ այդ, մեկնումի պատրաստ ըլլալով, հաշուեյարդարի ենթարկած էին իրենց բոլոր գործերը։

Նոյն հայրենակիցները, դառնագոյն պայմաններու տակ տարի մը ամբողջ կարաւանի մեկնումին սպասելով, նպաստ կը ստանային Ազգ. Իշխանութիւններէն։

Արդ, որովհետեւ այս ծանր խնդիրը կը վերաբերի բովանդակ Եգիպտահայ գաղութին, ուստի Ներգաղթի Կոմիտէէն պիտի խնդրէինք պատասխանել մեր հետեւեալ հարցումներուն.—

1.— Ճի՞շդ է արդեօք, որ աւելի քան հարիւր հայրենակիցներ հանուած են Բ. կարաւանի ցանկերէն։

2.— Ո՞րքան է հանուածներու ստոյգ թիւը։

3.— Ի՞նչ հիմունքով այդ տարաբախտներուն մերժուած է վերադարձի իրաւունքը, երբ անոնք իրենց գործերն ու տնտեսութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկած՝ տարի մը ամբողջ կը սպասեն կարաւանի մեկնումին։

4.— Ո՞վ է այս ծանր արարքի պատասխանատուն։

«Դեռ կան հայ հայրենակիցներ որ չեն թրքնար…»

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը շարունակեն իրենց գրգռիչ հրատարակութիւնները, քմահաճ մեկնութիւններ տալով Հինքեար Սուլուի դէպքին, զոր հաղորդեր էինք քանի մը օր առաջ։ Եւ ի՞նչ պատկերազարդ մանրամասնութիւններով… « 50—60 Հայեր կը յարձակին ոստիկան Եահեայի վրայ, ոստիկան Մուհիտտին եւս կը վիրաւորուի» եւն.։

Իսկ « Սօն Փոստա» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 Օգոստոս) —

— « Դեռ կան կարգ մը հայ հայրենակիցներ, որոնք չեն ըմբռներ թէ այս հողին զաւակներն են, եւ աշխարհի վրայ տարբեր դրախտ մը կ'երազեն։

Հայերը կրնան համախումբ տեղ մը նստիլ, իրենց լեզուով երգեր երգել, տակաւին «ազգային» նկատուած պարեր պարել, պոռալ կանչել։ Այս մասին օրինական արգելք մը չկայ. բայց երբ չափը կ'անցընեն, այս բոլոր ցոյցերը մեզի դէմ ուղղուած կը նկատուին։ Ինչպէս որ այսպէս եղաւ։ Մեր հայ հայրենակիցները սկսան տարճանակ պարպել եւ յետոյանիրաւ կերպով բարկացան միջամտող ոստիկանին, աւելի վերջ դիտումնաւոր կերպ մը յարուցին եւ ծուղակը ձգեցին մեր ոստիկանը։

Դժբախտաբար ճակատամարտ մըն է որ տեղի ունեցաւ Հինքեարսուլի մէջ, ուր հայ հայրենակիցները, քարերով յարձակեցան ապահովութեան աշտօնեային վրայ, եւ ծանր յանցանք մը գործեցին, օրէնքն ու կանոնը ոտնակոխելով։ Երբեք չենք ներեր եւ հանդուրժեր այսպիսի արարքներու։ Անշուշտ գիտէին թէ զէնք կրելը արգիլուած է, եւ ոստիկանն ալ պէտք է կատարէ իր պաշտօնը՝ որեւէ միջամտումի դէմ։

Դէպքը ցաւալի է, եթէ ոչ ջղայնացնող։ Մնաց որ առաջին անգամ չէ որ կը պատահի, այլ կրկնութիւն մըն է, հետեւաբար աւելի ընդվզեցուցիչ։

Կը խորհինք թէ, երբ այս մտայնութիւնը շարունակուի եւ այսպիսի դէպքեր կրկնուին, պէտք է օրէնքէ դուրս միջոցներ ձեռք առնենք, զիրենք զգաստացնելու համար։ Կ'ապրին երկրի մը մէջ, ուր իբր փոքրամասնութիւն ոչ մէկ խտիրկը դրուի իրենց, բայց չենք կրնար մինչեւ վերջը աչք գոցել, երբ թշնամական վերաբերում ցոյց կուտան Թուրքիոյ եւ Թուրք օրէնքներուն դէմ»։

Բացառիկ միջոցներ ապրուստի սղութեան դէմ

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարութիւնը մեծ դժուարութեանց հանդիպած է, որոշելու համար իր դիրքը՝ ապրուստի սղութեան եւ տնտեսական յառաջճուն տագնապին հանդէպ։

Երէկ, ուրբաթ, ծանուցուած պիտի ըլլային ելմտական նախարարին առօրինութիւնները, բայց վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, երիկուան յետաձգուեցաւ, որովհետեւ նախարարական խորհուրդը նոր նիստ մը պիտի գումարէր երէկ առտու։

Հրատարակուած լուրերու համաձայն, կառավարութեան ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները —

1.— Աւելցնել ընտանեկան նպաստները, երբեւ փոխարինութիւն հացի եւ կաթի գիներու յաւելման։

2.— Թեթեւցնել եկամուտի տուրքը վարձու աշխատաւորներու համար։

3.— Հաստուցում ապրուստի սղութեան համար։

4.— Դադրեցնել ամէն տեսակ ուտեստի արտածումը։

5.— Բարեկարգել ազգայնացուած ձեռնարկները։

6.— Աւելցնել ծխախոտի, փոխադրութեանց եւ հրանիւթի (էսանս) գինը։

7.— Լայնածաւալ խնայողութիւններ կատարել քաղաքային եւ զինուորական վարչութեանց մէջ։

8.— Մեծ փոխառութիւն մը կնքել։

Ուրիշ ենթադրութիւններ ալ կ'ըլլան, բայց նախընտրելի է սպասել պաշտօնական զեկոյցին։

★ Ելմտական նախարարին ծրագրած կրճատումները եւ խնայողութիւնները եթէ գործադրուին, ամբողջ վարչութիւններ պիտի ջնջուին։ Մասնաւորապէս պիտի ազդուին օդանաւային նախարարութիւնը եւ ճարտարագործութիւնը։

Նոր տագնապ մը կը սպասուի մինչեւ Սեպտ. 1, երբ յայտնի պիտի ըլլայ թէ կառավարութիւնը յաջողա՞ծ է աւելցնել աշխատաւորներու գնելու կարողութիւնը կամ աժանցնել գիները։ Արհեստակցական Միութիւնները ազդարարած են կառավարութեան թէ պիտի չկրնան արգիլել գործադուլները, եթէ այս անգամ ալ յուսախաբ ըլլան։

Մինչ այս մինչ այն, գիներու բարձրացումը կը շարունակուի։ Միսին գինը նորէն բարձրացաւ, հակառակ անոր որ պաշարը աւելցած էր, բաղդատելով անցեալ շաբթուան հետ։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի վերահաստատէ պետական հսկողութիւնը, պարտաւորիչ սակագին հաստատելով։ Կաթի եւ կարագի խանութպանները կ'առաջարկեն կէս առ կէս ազատ ձգել վաճառումը։ Կարգ մը նահանգներու փռապաններն ալ կը պահանջեն ջնջել հացի բաժնեչափը, քանի որ ցորենի հունձքը աւելցած է։

★ Բանուորական խլրտումները կ'անցին Փարիզի թէ գաւառի մէջ։ Փէօժոյի բանուորներու միութիւնը ազդարարեց թէ պիտի պայքարին, եթէ կառավարութիւնը չկարենայ բարուոքել իրենց գնելու կարողութիւնը։ Մխեմոյն ատեն կ'ընդդիմանան աշխատանքի ժամերու յաւելման։ Ազգայնացուած հաստատութեանց բանուորներն ալ բողոքներ ուղղած են, իսկ շատ մը վայրերու մէջ գործադուլները վերսկսած են։ Օդանաւային հաստատութեան մը բանուորները հեռագիր մը ուղղեցին կառավարութեան, բողոքելով 300 պաշտօնեաներու արձակման դէմ։

Հակայնավարական ցոյց մը Պերլինի մէջ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՓՈՐՁԵՑԻՆ ԳՐԱՒԵԼ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԸ

Հինգշաբթի օր ծանր դէպք մը պատահեցաւ Պերլինի մէջ։ Ութէն տասը հազար գերման հակայնավարներ կարմիր դրօշներ պարզած՝ խուժեցին դէպի քաղաքապետարան եւ հրապարակային ժողով մը գումարելով, պահանջեցին 18 հոգինոց վարչութիւն մը կազմել, գործերը վարելու համար։ Քաղաքապետական Խորհուրդը նախապէս լուր ստացած ըլլալով, կէս ժամ առաջ յետաձգած էր իր ժողովը եւ կրցաւ զօրաւոր դիմադրութիւն մը կազմակերպել։

Ցուցարարները, որոնք Պերլինի արեւելեան (խորհրդային) շրջանէն եկած էին, խորտակեցին ժողովասրահին դուռները եւ սկսան ճառեր խօսիլ, պահանջելով քաղաքապետական վարչութեան հրաժարումը։ Անմիջապէս տասը պատուիրակներ նշանակուեցան, փոխ-քաղաքապետին ներկայանալու համար, բայց կարճ տեսակցութենէ մը վերջ աղաղակեցին.

— Կարելի չէ բանակցիլ այս մարդուն հետ։ Մէկ միջոց ունինք,— սպաննել զայն։

Ամբողջ թշնամական կանչեր կ'արձակէր հո—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Է.

Անոնք, այդքան, էջ ու թուական յիշատակելով՝ քանի մը սեղմ քաղուածքներ բերինք համայնավար վարդապետութեան Հայրենիքի եւ Ազգի մասին :

Կայ կարեւորագոյնը — «Համառօտ ձեռնարկը» «Համամիութենական համայնավար կուսակցութեան պատմութեան», որ լոյս տեսաւ 1938ին, խմբագրութեամբը կուսակցութեան կողմէ կարգուած յատուկ յանձնախումբի եւ հաւանութեամբը Կեդր. կոմիտէի :

Այսօր իրողութիւն է այլեւս, որ կուսակցութեան այդ ճշմարիտ աւետարանի բուն հեղինակը — վերէն ի վար խարդախուած — ինքը Սթալինն է, իրեն օժանդակ ունենալով համայնավար միւս գրիչները :

« Պատմութիւն մը կ'ընդգրկէ յեղափոխական պայքարներու շրջանը — թէ գործնական եւ թէ տեսաբանական գետնի վրայ — 1883 թուականէն մինչեւ 1938 թուականը :

Ձեռնարկին մէջ տրուած է կուսակցութեան 17 Համագումարներու պատմութիւնը՝ սկսելով առաջինէն (գումարուած Մինսք, 1898ի Մարտին), մինչեւ նախավերջինը՝ 17րդ (որ գումարուեցաւ Մոսկուա, 1934ի Յունուարին) :

Արդ, այդ ձեռնարկի բովանդակ տարածքին, անոր 349 էջերու վրայ, Ազգային Հարց չկայ ...

Չկայ ոչ գործնական առումով եւ ոչ տեսական :

Հեղինակները մոռցած են, մինչեւ իսկ իբրեւ պարզ քաղաքավարական աքթ մը, յիշատակել Ազգային Հարցի մասին, երկրի մը մէջ, ուր կան հետքերը շուրջ 180 ցեղերու, ժողովուրդներու եւ ազգերու, ոմանք՝ տիրակալող այսօր, իսկ միւսներ՝ անհետացման ճամբան բռնած...

Մոռցած են, որովհետեւ Ազգային Հարցը տեղ չունի բոլշեւիկներու ոչ սրտին եւ ոչ ալ ուղեղին մէջ :

Սակայն բոլշեւիկ քարոզիչները արտասահման գալով՝ գաղթաշխարհի հայութեան երբեք Ազգի եւ Հայրենիքի ուրացման իմաստովը չեն խօսիր :

Անոնք անոր երբեք չեն ըսեր, թէ իրենց գործունէութեան թաքուն նպատակը ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ է, թէ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ԴԵՐԱԶԱՆՑ է Հայրենիքի դատէն. թէ Հայրենիքը լոկ ՄԻՋՈՑ մըն է աւելի «բարձր» նպատակի մը՝ ընկերվարութեան հասնելու համար :

Համայնավար քարոզիչները երբեք, ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ առիթով արտասահմանի հայութեան չեն ըսեր, թէ իրենց գործունէութեան գերագոյն նպատակն է ԱՆՀԵՏ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼ հայ լեզուն, հայ մշակոյթը, ԱՆՀԵՏ ՓՈՇԻԱՑՆԵԼ հայ ժողովուրդը, երբեք չեն ըսեր, թէ իրենց նպատակն է ՁՈՒԼԵԼ հայ ժողովուրդը մարդկային ընդհանուր խառնարանի մը մէջ՝ մի եւ միացեալ — միալեզու ու միադաւան — մարդկութիւն մը ստեղծելու համար : Անոնք անոր չեն ըսեր, թէ իրենք մարդկութեան միակ «հայրենիք»ը համայն աշխարհի մէջ տեսնելով — միացեալ եւ ամբողջական — կը ձգտին անոր մէջ ՁՈՒԼԵԼ բոլոր հայրենիքները, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանը :

Այս ոգիով անոնք կը խօսին ներսը՝ Երկրի հայութեան, ուր համայնավար շունչին տակ ամբողջ սերունդներ կը կրթուին ու կը դաստիարակուին :

Դուրսը՝ արտասահմանի հայութեան՝ համայնավար քարոզիչները կը խօսին իբրեւ ամէնէն մոլի հայրենասէրներն ու ամէնէն ջերմ ու խանդավառ ազգասէրները ...

Անոնք դուրսը ծունկի կուգան հայրենիքիառջեւ եւ անոր անունը կ'արտասանեն իբրեւ ճշմարիտ ուխտաւորներ ...

Իսկ այսօր այս նոյն նենգութիւնը անոնք կը գործեն անգամ Հայ. Եկեղեցիի նկատմամբ՝ հաւատացեալ լուսաւորչականի մը ակնածանքով ոչ միայն Ամենայն Հայոց Կրօնապետի, այլ անգամ ամէնէն համեստ կրօնաւորի անունը արտասանելով...

Եւ այսպէս կ'ընեն ճիշդ այն ժամանակ, երբ սրած են գրեթէ ամբողջ հայ եկեղեցականութիւնը, երբ գործող սահմանադրութեամբ հաւատացեալներուն արտօնած են միայն կրօնական ծիսակատարութիւնը, մինչ արգիլած՝ կրօնական քարոզչութիւնը (այս վերջինը միայն հակառակորդներուն արտօնելով), եւ երբ այսօր իսկ սերունդներ ամբողջ կը կրթուին ու կը դաստիարակուին Լենինի տարի մը առաջ լոյս տեսած «Ամբողջական Գործեր»ու 10րդ հատորին վրայ, ուր տեղ գտած է ամենաանարգ բառերով կրօնքի եւ եկեղեցիի դէմ ուղղուած ծանօթ գրութիւնը՝ « ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՐՕՆՔԸ» ...

Հայ կեանքի մէջ կրօնքի դէմ են եղեր միայն Դաշնակցականները ...

Հայրենիքը կ'ուրանան եղեր միայն Դաշնակցականները ...

Ազգի դէմ կը դաւեն եղեր միայն Դաշնակցականները ...

Հայրենիքի ազատութիւնն ու անկախութիւնը կը վաճառեն եղեր միայն Դաշնակցականները ...

Միայն հաւատուրաց, ազգուրաց եւ հայրենուրաց Դաշնակցականներն են, որ ամէն սրբութենէ մերկացած եւ ազգային ամէն նուիրականութիւն վաճառքի հանած, այսօր գաղտնօրէն գինակցած են եղեր Թուրքին՝ վաղը՝ միասնաբար անոր հետ Հայաստանի դէմ կռուելու համար՝ ի փառս «համաշխարհային իմպերիալիզմ»ի ...

Այս մօտերը յարատեւաբար — ամէն տեղ եւ ամէն առիթով — կը կրկնեն բոլշեւիկները, Դաշնակցութեան շուրջ ատելութեան ընդհանուր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար :

Եւ այս պայքարին մէջ իրենց կ'աջակցին Բոլշեւիզմի թեթեւամիտ «ուղեկից»ները — կղերական, ռամկավար, հնչակեան, չէզոք «ազգայինձի» եւայլն -- երբեք չգիտակցելով այն ահաւոր չարիքին, որ կը գործեն հայ ժողովուրդի հանդէպ :

Սակայն իրողութիւն է, որ այս պայքարը եւս վրիպած է ու կը վրիպի իր բուն նպատակէն :

Իրողութիւն է, որ Բոլշեւիզմը նաեւ իր այս ռազմավարութեան մէջ ընդդէմ Դաշնակցութեան ձախողած է լիովին :

Ինչո՞ւ սակայն :

Մեր Յուլիս 14ի խմբագրականով կը գրէինք.—

« Քաղաքական հակառակորդը պայքարի մէջ պարտութեան կարելի է մատնել միայն երկու կերպ, —

« Կամ անոր դաւանած գաղափարներու սնանկութիւնը ապացուցանելով.

« Եւ կամ այդ գաղափարները հակառակորդէն նոյնութեամբ առնելով եւ գործադրելով » :

Առաջին ուղղութեամբ տարած իր պայքարին մէջ Բոլշեւիզմը պարտուեցաւ :

Սնանկ դուրս եկաւ իր վարդապետութիւնը եւ ոչ թէ մեր :

Բոլշեւիզմը, դէթ արտասահմանի մէջ, քաջութիւնը չունեցաւ բերան բանալու մեր դաւանած սրբութիւններու՝ հայրենիքի, ազգութեան, հայ մշակոյթի, անկախութեան, խղճի եւ խօսքի ազատութեան դէմ :

Իր վարդապետութեամբ այս բոլորը ուրանալով հանդերձ, Բոլշեւիզմը լուռ տէր կանգնեցաւ— անշուշտ, միայն բառերով — այս բոլոր սրբութեանց՝ զանոնք իր սեփականութիւնը եւ իր դաւանանքը հռչակելով :

Աւելին.— Բոլշեւիզմը մեզ հռչակեց թշնամի մեր դաւանած վարդապետութեան :

Տարիներ առաջ եղերաբախտ բանաստեղծը՝ Եղիշէ Չարենց «Դաշնակցականներին» խորագրով կտորի մը մէջ, «Էպիքական Լուսաբաց»ի էջերէն, կ'արտասար.—

Դուք տէր էք ուզում ձեզ յայտարարել
Այն ներքսական, հսկայ պայքարի,
Որ ժողովուրդն է իմ Երէկ վարել
Ընդդէմ բռնակալ սուլթանի, ցարի :

×

Իզո՞ւր էք ռռնում այդպէս վայրահաչ
Դուք անկախութեան՝ պայքարի մասին.—
Դա մե՛րն է հիմա, դա մե՛րն էր առաջ :

Գուեսը իր սեփականութիւնը կը հռչակէր եւ «ժողովուրդ»ը, եւ Հայկական Ազատամարտը՝ հսկայ, հերոսական, եւ անկախութեան պայքարը.

Սակայն բանաստեղծութիւն էր այս ...

Գուեսը մոռցած էր, որ մէկ բան է՝ բանաստեղծութիւնը եւ տարբեր բան՝ քաղաքականութիւնը ...

Մոռցած էր Ձերնըրիշեւսկիի այն խօսքը թէ՝ « Քաղաքականութիւնը — Նեւսկիյ պողոտայի մայթը չէ» :

Եւ ճիշդ այս ճշմարտութիւնը մոռնալով է, որ զոհ գնաց իր սխալ ըմբռնած քաղաքականութեան :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

3. Ներգաղթ, ծնունդ, Մահ, եւայլն

Բնակչութեան հարցի կապակցութեամբ, հարկ պիտի ըլլայ քանի մը տող ալ նուիրել ներգաղթին : Մի զարմանաք, Թուրքիա եւս վարած է ներգաղթի քաղաքականութիւն, աւելի յաջող քան հայկականը :

Փոքր Ասիոյ փլուզումէն վերջ, երբ հայկական բեկորներն ու Յոյները ստոյգ բնաջնջումէ փրկուելու համար հարկադրուեցան լքել իրենց պատմական եւ դարաւոր հայրենիքը,— գոյացած պարապութիւնը լեցնելու եւ ամայի շրջանները վերածաղկեցնելու առաջադրութեամբ, Թուրքիա հրաւէր ուղղեց Պալքաններու մէջ բնակող իր ազգակիցներուն : Այս հրաւէրին արձագանգ տուին առաւելապէս Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ, մասամբ, Եուկոսլաւիոյ Թուրքերը :

Ներգաղթի քաղաքականութիւնը նշանակելի յաջողութիւն գտած է 1923 եւ 1924 տարիներուն : Ընդամէնը երկու տարուան ընթացքին, 405.306 Թուրքեր (102.480 ընտանիք) զետեղուած են « Ազգ. սահմաններէն » ներս : Յետագայ տարիներուն ներգաղթի թափը թէեւ կոտրած է, բայց կանգ չէ առած : Մինչեւ 1945 փոխադրուած են 856.568 անձեր (213.507 ընտանիք) : Պատերազմի դադարումէն երեք տարի վերջ, այս թիւը կրնայ բարձրացած ըլլալ, կլոր հաշուով, 900.000ի : Արդարեւ, համաշխարհային երկրորդ բախումի տարիներուն անգամ չէ ընդհատուած շարժումը :Այժմ, երբ քիչ մը ամէն տեղ, աւելի բնականոն պայմաններ ստեղծուած են, եւ փոխադրական միջոցներն ալ որոշ չափով կանոնաւորուած, կ'ենթադրենք թէ՝ Թուրքիա նոր թափ մը պիտի տայ ներգաղթին, քանի որ Պալքաններու քաղաքական վիճակը խոր եւ արմատական փոփոխութեան ենթարկուած է :

Ինչպէս նկատեցիք, ներգաղթը զանցառելի արդիւնք մը չէ տուած : Այսուհանդերձ պիտի ուզէինք գիտնալ թէ՝ երկրին ո՞ր մասերուն մէջ տեղաւորուած են այդ բազմութիւնները :

« Տարեգիրք »ը գոհացում չի տար մեր հետաքրքրութեան : Սակայն, սկզբնական շրջանի լրագրական տեղեկութեանց համաձայն, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ գաղթականութիւնը Սեւ Ծովու ճամբով փոխադրուած է Պոնտոսեան նաւահանգիստներ՝ անկէ դէպի ներքին արեւելեան նահանգներ ղրկուելու համար : Այս քաղաքականութեամբ, կ'ուզէին ոչ միայն Հայերու պակասը լեցնել, այլ եւ վերահաստատել խախտուած հաւասարակշռութիւնը : Հայոց ֆիզիքական բնաջնջումէն վերջ, Քիւրտը դարձած էր, փաստօրէն, երկրին տէրը : (Գիտէք որ, յետագային, Թուրքը այս հարցն ալ լուծեց՝ իրեն յատուկ «դասական մեթոտ»ներով) :

Բայց «կէօչմէն»ները չենթարկուեցան կառավարական հրահանգին եւ նախամեծար համարեցին ծովեզերեայ նահանգներու մէջ հաստատուիլ, քան թէ երթալ եւ տեղաւորուիլ վիճելի եւ քաղաքականապէս անապահով հողամասերու վրայ :

Ասով միայն կը բացատրուի Պոնտոսեան շրջանի բնակչութեան բարձր խտութիւնը :

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ. — Մանրակրկիտ վիճակագրական թիւեր կը գտնենք նաեւ ամուսնութեանց մասին, 1929 թուականէն սկսելով : Նշումները կատարուած են համաձայն տարիքի, ամսական եւ տարեկան բաժանումներով : 1945ի ընթացքին 44.465 ամուսնութիւն կնքուած է, մինչ 1929 թուին 18.757 զոյգեր միայն միութիւն հաստատեր են :

ԱՊԱՀԱՐԶԱՆՆ եւս կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Թուրքերու ընկերային կեանքին մէջ : Մանրակրկիտ արձանագրութիւն պահուած է ըստ ամուսնական տեւողութեան, եւ ամուսնալուծման պատճառներու ցուցակագրութեամբ (անհամաձայնութիւն կամ անմիաբանութիւն, անհաւատարմութիւն, լքում, հիւանդութիւն, բազմակնութիւն, անհետացում, անհոգութիւն, եւայլն) : 1944ին տեղի ունեցած են 6023 ամուսնալուծումներ : Առաջին տեղը կը գրաւէ անհամերաշխութիւնը (3564 պարագայ) : Երկրորդ գծի վրայ կուգայ անհաւատարմութիւնը (249 այր, 1286 կին) : Մրցանիշը կը կոտրեն կիները՝ մէկի դէմ հինգ կէտով ... :

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐ.— Ոչ իսկ բառ մը ծնունդներու մասին : Եւ ոչ ալ տող մը բացատրական՝ այս զանցառութիւնը արդարացնող :

Թիւերով եւ թուանշաններով խաղացող, եւ «պատմական վկայագիր» ըլլալու կոչուած աշխատասիրութեան մը համար, աններելի թերութիւն է սխալ եւ մեծապէս կը վնասէ անոր վարկին :

Բաւական չէ արձանագրել թէ՝ 18 տարուան ընթացքին երկրին բնակչութիւնը աւելցած է 5.213.339 հոգի : Պէտք է փաստել : Իսկ փաստը կուգայ ծնունդներու եւ մահերու տարբերութենէն :

Կ'երեւի լուրջ պատճառներ ունեցած են խուսափելու ... :

ՄԱՀԵՐ.— Կը բացակայի երկրին մահերու ընդհ. թիւը : Անճպարարութիւն մը կը փորձուի տարիներն ու թիւերը իրար խառնելով : Հոս ալ ակներեւ է զանցառութիւնը :

Այս բաժինը կը պարունակէ չորս տախտակներ : Առաջինը կը վերաբերի տարափոխիկ հիւանդութեանց, որ ցոյց կուտայ 1941 — 1945 տարիներու ընթացքին Թուրքերու մէջ պատահած վարակիչ հիւանդութիւններու տեսակն ու քանակը : 1945ին 15696 դէպք արձանագրուած է, որոնց 1081ը մահացու :

Երկրորդ եւ երրորդ տախտակները կը վերա-

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Պրպտում ապագայի մասին

« Անցեալը հայելին է ապառնային», կ'ըսէ առածը։ Իսկ մարդկութեան ապագան, ի՞նչպէս պէտք էր տեսնել զայն։ Այս հարցը սկսաւ գլուխս քերել ։

Ո՞ւր պէտք էր փնտռել մարդկութեան անցեալը, գտնելու համար ապագան։ Ո՞րն էր այն հայելին որուն մէջ, կարելի պիտի ըլլար, ապաւինելով անցեալին՝ տեսնել ապագան։

Երկար բարակ խորհրդածութիւններէ վերջ, դիմեցի մեր յաւէտ – երիտասարդ Ա. Զօպանեանին, որ խորասուզուած «Անահիտ»ներուն մէջ, (մէկ հատ մը իրեն յարմար չէր գտած) մօրուքը շարժելով պատասխանեց.

— » Տես այս ճերմակ մազերս,՝ մարդկութեան զոհերն են անոնք եւ կը ներկայացնեն անցեալը։ Հոն պէտք է փնտռել ուրեմն ապագան ։ Իսկ ես կը ցանկամ տեսնել սեւ... ոչ թէ ապագան, այլ մազերս»։

Շ. Նարդունին ակնոցները կորսնցուցած մատենադարանին մէկ անկիւնը, հատատիպ մատեաններ նետելով առջեւս ըսաւ .

— « Մարդկութեան անցեա՞լը, գլխուս վըրայ մազ չձգեց ան։ Այդ հարցին մօտեցայ բնախօսական գիտելիքներով։ Բանասիրական, բժըշկական, բանաստեղծական , հոգեբնախօսական , գեղջկական բոլոր գիտութիւններուն հետեւեցայ ուշի ուշով եւ ներարկուեցայ այդ բոլորով ։ Մարդկութեան անցեալը ապագայէն, շատ հեռու չեն իրարմէ, բայց այդ անջրպետին մէջ տեսայ բաներ... բաներ ու ի՞նչ բաներ»։

Կարմրած վարդապետ մը, Մարքսեան բոլոր խոշոր վարդապետութիւնները կլլած եւ չմարսած, մարդկութեան ապագան կը տեսնէր... խոռոված ։

Իսկ մեծահարուստ Կիւլպէնկեան, մարդկութեան անցեալը կը տեսնէր քարիւղի մէջ, ներկան քարիւղ եւ ամէն ճիգ ի գործ կը դնէր, ապագան ալ տեսնել քարիւղով ողողուած ։

Կ. Գեասուշը, պուտ մը ծիծաղն իր դէմքին հեգնանքով գոչեց.— «Մարդկութեան անցեա՞լը, ունայնութիւն... ապագա՞ն, կրկնակի ունայնութիւն։ Ներկան նայէ դռան°տղաս, ներկան եւ մի հեռանար անկէ ։

Գիտի չարունակէի այդ տեսակցութիւնները, եթէ ճարահատ այս բոլորէն վերջ, այն եզրակացութեան չգայի թէ ամէն հարց, առանձնայատուկ ձեւ մը ունէր այդ հարցին մօտենալու։ Իսկ ես խնդիրը մանրակրկիտ քննելէ վերջ, այն համոզումը ունեցայ, թէ մարդկութեան անցեալը կը հանգչի գետնին տակը եւ ապագան ալ ուրեմն պէտք էր տեսնել գետնին տակը ։

Երկրի վրայ կատարուած, սաորերկրեայ պեղումները արդէն կ'ապացուցանեն այդ ։ Գիտնականներ օրն ի բուն, կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ, գետնին տակը մտնելով։ Եւ որքան խոր ուռնկ՝ այնքան անակնկալ, որքան երկար ժամանում հողին մէջ, այնքան մօտ ապագային։

Ականջը խօսի մեր մամիկներուն ...

Ինչե՞ր չեն գտնուած գետնին տակը, ամբողջ քաղաքակրթութիւն մը կը պահեն իրենց ծոցին մէջ։ Քաղաքներ լայնածաւալ պողոտաներով, ոսկեայ դագաղներ, զմռսուած աքքաներ եւն. եւն. փառաւոր անցեալ մը մարդկութենէն։

Դեռ անցեալ օր իմացանք, թէ երկու գիտնականներ 145 ժամ 32 վայրկեանէն ժամաներ են մարդկութեան անցեալի պորտը եւ կը պատրաստուին իրենց յուշերը գրել, երկրի վրայ։ Եթէ քիչ մըն ալ աւելի մնացած ըլլային հոն, պիտի տեսնէին անշուշտ, մարդկութեան ապագան։

Արդ, երբ նկատի կ'առնենք թէ անցեալը հայելին է ապագային , ուրեմն դառնանք այդ անցեալը (հողին տակը) եւ հոն փնտռենք մարդկութեան ապագան ։

Մարդկութեան ապագայի տենչով տապլտկուող մեծանուն քաղաքականակերտ մարդիկ թող օրինակ առնեն անցեալէն։ Զայն տեսնելէ վերջ միայն ջանան կերտել ապագան ։

Յաւակնութիւն ունեցող դիւանագէտները , թող անգամ մը միջազգային այցի երթան, այդ վայրերը, թերեւս այդպիսով, ապարդիւն ժողովներէ ալ զերծ կը մնան եւ մարդկութիւնը կը գտնէ իր անդորրութիւնը ։

— « Այո, շատ երազեցի ես, շատ ալ միամիտ։ Միջազգային այցի գաղափարը, դէպի մարդկութեան անցեալը դժուար է։ Բայց դիւանագէտ՝ կոչուած գերմարդիկը, քեզի պէս անքան ալ միամիտ չեն, որ գետնին տակը մտնեն, ըլլալով համար, ապագան կերտելու յոյսով։ Քանիներ փորձեցին եւ դուրս չկրցան ելլել։ Ետքը, եթէ այդ պահուն, բոլոր ազգի ժողովուրդները, խօսք մէկ ըրած, իրարու միանան եւ անգամ մըն ալ չձգեն անոնց որ դուրս գան... ի՞նչ պիտի ըլլայ այն ժամանակ խեղճ մարդկութիւնը ։

Մարդկութեան ապագան չի կերտուիր առանց դիւանագիտութեան, գիտութիւններու ամենաբարձրը։ Աշխարհը միշտ շողին վրայ պէտք է պահել, հանրային կարծիքը միշտ վառ, պէտք է քրտնիլ եւ քրտնցնել, ժողով ժողովի վրայ, ուշի ուշով՝ զբաղիլ եւ զբաղեցնել։ Ահա մարդկութեան ասիւնը, առանց ատոր կեանք չկայ եւ ոչ ալ ապագայ ։

Ապագան փնտռելով, ներկան դարձնել անցեալ։ Այս է ամենամեծ գիտութիւնը եւ այսպէս է աշխարհն ու մարդկութիւնը » ։

ՄԵՂՈՒ

բերին Պոլիս, Անգարա եւ Իզմիր քաղաքներուն ։ Այս երեք քաղաքներուն պատկերը ամբողջական է։ Ցոյց տրուած են մահուան պարագաները, տարիքը եւ տարեթիւերը։ Այսպէս, 1940ին Պոլսոյ մէջ մեռած են 14.489 հոգի (2429ը 0—4 տարեկան), Իզմիրի մէջ 4196 հոգի (1382ը 0—4 տարեկան), Անգարայի մէջ 2349 հոգի (860ը 0—4 տարեկան)։ Ինչպէս կը տեսնէք, նորածիններու եւ մանուկներու մահը մեծ համեմատութիւններու հասած է, նոյնիսկ առաջնակարգ կեդրոններու մէջ (1/6 Պոլիս, 1/3 Իզմիր եւ Անգարա)։ Մնացեալը երնաք երեւակայել ։

Կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն նաեւ պատանիներն ու երիտասարդները, հետեւեալ համեմատութեամբ.— Պոլիս 1/5, Իզմիր 1/5, Անգարա 1/4։ Չափահասներու եւ ծերերու համար միջին տարիքն է 55։

Մահուան պատճառները, իրենց կարեւորութեանկարգով, սապէս կը դասաւորուին.— Սրտի հիւանդութիւններ, թոքախտ եւ հիւծախտ, մանկական անդամալուծութիւն, փորհարութիւն եւ աղեստպ (անթերիթ), անյայտ հիւծախտ եւ խլիրդ, կողատապ, ծերութիւն, կեղծմաշկ, անժամ պակաս, ճուայն, եւայլն։ Քիչ տեղ կը գրաւեն ռճիրը, արկածը եւ վեներական հիւանդութիւն – րէն մեռնողները ։

Զորրորդը ցոյց կուտայ, 25 նահանգային կեդրոն քաղաքներու մահերը 1931—1940։ 41.249 հոգի 1940ի ընթացքին ։

Մնացեալ քաղաքներուն, գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու մասին վիճակագրական թիւեր բացարձակապէս կը պակսին ։

Անցնինք տնտեսական բաժնին ։

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Օգոստ. 26ի թիւին մէջ Նախանցներու իրենց բնակիչներով յօդուածին վերջաւորութեան վարէն 12րդ տողը կարդալ 255.429 քաղ. քիլ. փոխանակ 25.429ի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՐ ՄՆԱՑ «ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻՆ »

ՎԻԷՆ, 18 Օգոստոս.— Օգոստոս 15ին Վիէն եկած էր Պ. Արշակ Զօպանեան։ Հազիւ ժամանակ ունեցանք հետը խօսելու։ Այս առթիւ քանի մը հարցումներ ուղղեցի, մասնաւորապէս Հայկական Դատի մասին։ Բացատրեց մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները զանազան պետութեանց կամ անհատներու մօտ։

— Ներողութիւն, Պ. Զօպանեան։ Ճի՞շդ է որ Հայկ. Դատի Յանձնախումբը ինքզինքը լուծեալ հռչակած է, ինչպէս գրած էր «Յառաջ» Օգոստոս 14ի խմբագրականով։ Ձեր գիտակցութեա՞մբ լուծուած է (իբրեւ նախագահ)։

— Քանի մը շաբաթ առաջ նամակ մը ստացայ Ազգ. Ճակատէն, որով լուծուած կը յայտարարէին Յանձնախումբը, նորէն վերակազմելու պայմանով, եւ կը տեղեկացնէին թէ ես ալ պիտի մասնակցիմ նոր յանձնախումբին։

— Բայց ինչո՞ւ կը լուծեն, քանի որ նորէն պիտի կազմեն ։

— Նամակը յստակ գրուած էր։ Յանձնախումբին մէջ երկու Դաշնակցականներ կան։ Կ'ուզեն որ այդ երկուքը դուրս ձգեն։

— Այդ երկուքը արդե՞լք կ'ըլլային ձեր աշխատանքներուն։

— Երբեք, ընդհակառակն։ Մինչեւ հիմա ինչ դիմումներ կամ գրութիւններ որ ըրած ենք, մեզի պէս ստորագրած են ։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր դիրքը իբրեւ նախագահ, երբ դուրս ձգեն այդ երկու Դաշնակցականները։

— Որոշած եմ չմասնակցիլ նոր յանձնախումբին, եթէ այդպէս յիմար քայլ մը առնեն։

—Անշուշտ գիտէք որ Դաշնակցականները երբեք անտարբեր պիտի չմնան Հայկ. Դատի հանդէպ, թերեւս իրենք ալ պիտի կազմեն յանձնախումբ մը։

— Այո, այո, գիտեմ. դժբախտաբար ճիշդ Ամերիկայի պէս պիտի ըլլայ, երկու յանձնախումբ։

— Զգտիկ լուսաբանութիւն մըն ալ, եթէ կարելի է։ Ճի՞շդ է որ Հայկ. Դատի յանձնախումբը փոխ դրամ տուած է զանազաններու ։

— Իմ գիտցածս այն է որ 400.000 ֆրանք տուած է ալպոմի մը տպագրութեան համար։ Իբրեւ թէ ալպոմներէն բաւական մեծ գումար մը պիտի ապահովէին։ Դժբախտաբար ես ալ անձնապէս մասնակցեցայ, սպառելու համար։ Որ հարուստին որ տարինք, հազիւ բուն գինները վճարեցին, այն ալ շատ մը առարկութիւններ ընելով։ Քանի մը հոգի միայն 3000 ֆրանք տուին։ Այնպէս որ հազիւ կրցան 200.000 ֆրանք մէջտեղ բերել, բաց ձգելով 200 հազար ֆրանքի գումար մը ։

★

... Կ'ուզէի գիտնալ թէ յանձնախումբին երկու Դաշնակցական անդամները լուր ունի՞ն այս անցուդարձէն եւ մնացեալ գումարներու հօրպիտութենէն »։

Կիւլպէնկ Սուքիասեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ։ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ
ԺԷ.

Գիշեր էր։ Լուսինը իր աղօտ լոյսը տարածեր էր իր շուրջը։ Գէորգ իշխանը, տեսակ մը ինքնամոռացութեան մէջ, կը յառաջանար միշտ, առանց երկիւղ կրելու թշնամիներէն։ Տխուր էր իշխանը հոգին ալեկոծ էր եւ սիրտը խռովքով լեցուն ։

— Է՛հ, ինչ որ ալ ըլլայ, պիտի բանամ սիրտս անոր առջեւ. ամէն բան պիտի խոստովանիմ Համբերել այլեւս անկարելի է. սրտիս բոցը երթալով աւելի կը սաստկանայ. հանդիստ չունիմ գիշեր ու ցերեկ։ Հեղինէ, դուռդ Գագիկի դուստրը, քու մէկ խօսքէդ է կախուած կեանքս։

Այլեւս պէտք չէ ինծ այդ կեանքը. հրամայէ կրակը նետուիլ, եւ Մարզպետունեաց իշխանը առանց վարանումի կը կատարէ հրամանդ, միայն թէ վստահ ըլլայ որ դուն կը սիրես զինքը, ըսաւ Գէորգ իշխանը եւ մտաբերելով ձին՝ նետի պէս առաջ սլացաւ։

Կարծես աներեւոյթ ույժ մը առաջ մղեց զինքը, բայց փակոյն ղանդաղեցուց ձիուն ընթացքը։

— Իսկ Արծրունի Գագիկը միթէ կը համաձայնի՞ ինծ նման թափառականի մը տալ իր աղջիկը։ Ան թագաւոր է Վասպուրականի, իսկ ես ի՞նչ եմ, աննշան իշխան մը, որ առանդական կեանք կը վարէ։ Գագիկ Արծրունին կը սիրէ փառքը, իսկ ինծի համար փառք չկայ, եւ իմ թշուառ կեանքս պիտի վերջանայ կռուի դաշտին վրայ ։ Իմ մարմինս պիտի լափեն գիշակեր թռչունները։ Խենթ եմ ես որ կը ձգտիմ հասնիլ հեռաւոր երազի մը։ Իսկ եթէ Հեղինէն կը սիրէ զիս...։

Միթէ սիրտերը կը հաղորդուի՞ն բարձր ու ցած ստորիճաններով։ Միթէ սիրոյ համա՞ր ալ խտրութիւն կայ։ Եւ վերջապէս Գագիկ Արծրունին կրնա՞յ արգելք ըլլալ, քանի որ Հեղինէն կ'ատէ զինք՝ իր վատ ու անարգ արարքներուն համար։ Օ, եթէ Հեղինէն կը սիրէ զիս, այն ատեն ոչ մէկ բան կրնայ իրարմէ բաժնել մեզ։ Անոր սէրն է որ պէտք է ինծի, անոր մէկ բառն իսկ աւելի թանկագին է ինծ համար, քան աշխարհի բոլոր փառքերն ու գանձերը ։

Արդէն կը մտնէին Երազգաւոր քաղաքը, բայց Գէորգ իշխանը չէր նկատած ատիկա։

— Ո՞ւր կը հրամայես իջնել, տէր իմ, մենք արդէն Երազգաւոր մտանք, ըսաւ թիկնապահներէն մէկը Գէորգին մօտենալով ։

— Ոհ, ինչ շուտ հասանք։ Ուղղակի իջեւանատունը պիտի իջնենք։ Այս գիշեր ձեզի հետ պիտի անցընեմ, իսկ վաղը՝ գործերս վերջացնելէ ետք, կամ ուղղակի դէպի կռուատ պիտի երթանք եւ կամ դէպի փրկութիւն, պատասխանեց Գէորգ իշխանը ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

րապարակին վրայ: Արեւելեան շրջանէն եկած ուսանողներն ալ «Ինթէրնասիոնալ» կ'երգէին: Նշանախօսակներու վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ խօսքերը.—«Հրաժարում քաղաքապետական խորհուրդի որ անանկացած է».— «Պէտք է հեռանան գրաւման բանակները».— «Միայն խորհրդային մարզ Պերլինի համար» եւն.:

Մաս մը ցուցարարներ ժողովարան մտնելով իրենց նշանախօսքերը փակցուցին:

Իբրեւ պատասխան այս արշաւին, Պերլինի հակաբոլշեւիկ տարրերն ալ հրապարակային ժողով մը սարքեցին մասնակցութեամբ 10 — 15.000 քաղաքացիներու: Այս առթիւ օրուան բանախօսները յայտարարեցին թէ պիտի դիմադրեն համայնավարական հոսանքին, ինչ որ ալ պատահի: Շարժման գլուխը անցած էին ընկերվարականները եւ քրիստոնեայ դեմոկրատները:

Զօր. Քլէյ, Գերմանիոյ ամերիկեան հրամանատարը, յայտարարեց թէ դէպքը մեծ կարեւորութիւն չունի եւ թէ ծանր խռովութիւններ չի նախատեսեր մօտաւոր ապագայի մը մէջ:

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Վարձակալութեան նոր օրէնքը վերջնապէս քուէարկուեցաւ Ազգ. Ժողովի կողմէ, 183ի դէմ 269 ձայնով: Ընկերվարականները ձեռնպահ մնացին, իսկ համայնավարները դէմ քուէարկեցին: Օրէնքը այնքան մանրամասնեալ է եւ խրթին որ, ոչ տանտէրը կրնայ հասկնալ, ոչ ալ վարձակալը: Պիտի գործադրուի 1949 Յունուար 1ին: Ինչպէս գիտել կուտայ թերթ մը, տանտէր թէ վարձակալ պիտի նախընտրեն իրարու հետ համաձայնիլ, քան խրիլ օրէնքին 80 յօդուածներուն մեկնութեան մէջ:

Գլխաւոր տրամադրութիւններէն մէկը այն է որ տանտէրները պիտի կրնան վեց ամիսը անգամ մը աւելցնել վարձքը, 8.25 % համեմատութեամբ, մինչեւ վեց տարի. այնպէս որ 400 % յաւելում կատարուած պիտի ըլլայ 1948 Յուլիս 1ի գիներուն վրայ:

Եթէ պայմանագրով ճշդուած չէ վճարման պայմանաժամը (եռամսեայ եւայլն), բնակարանի վարձակալները իրաւունք ունին ամսէ ամիս վճարելու:

Ամէն տանտէր պարտաւոր է 1949 Յունուար 1էն առաջ վարձակալին հաղորդել իր հաշուած վարձքը: (Գիները կրնան որոշուիլ «գիտական» հիման վրայ կամ փոխադարձ համաձայնութեամբ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, նոր տեսակցութիւն մը կըսպասուի Մոլոթովի հետ, խմբագրելու համար առաջին գեկոյց մը մինչեւ հիմակուան խօսակցութեանց մասին: Ընդհանուր տպաւորութիւնը նպաստաւոր է առ այժմ: Նոյնիսկ նախնական համաձայնութիւն մը կը սպասուի:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կռիւները կը շարունակուին ապստամբներուն դէմ, զանազան վայրերու մէջ: Նոր յարձակողական մը սկսած է 800 — 1000 ապստամբներու դէմ, Քայմաքչալանի շրջանին մէջ (Սելանիկ): Եշ. օր գնդակահարուեցան 15 համայնավարներ, որոնց երկուքը կիներ են, իսկ մէկը՝ քարտուղարը զօր. Մարկոսի զատական նախարարին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան դեղատանելի պուրակին մէջ՝ գետին մօտ:

Ձրի պիւֆէ, հաճելի ժամանց բոլորին:

Բանախօսութիւն, ու անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները:

Անձրեւի պարագային նոյն օրը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն սկսեալ:

×

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ս. Անթուանի «Գիւլխանդանեան» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Գ. Նաճարեանի հանրածանօթ եւ ծառախիտ ագարակը Campagne Roseraie Les Pins–Les Bastide, St. Antoine:

Տեղական ուժերով մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, «ԵՐԿՈՒ ԱՊՈՒՇ ԾԱՌԱՆԵՐԸ»: Երգ, խըմբերգ, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան անակնկալներ: Ընտիր բարձրախօս:

Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել: ԾԱՆՕԹ.—Հանդիսավայրը երթալու համար, քաղաքէն առնել 26 թիւ հանրակառքը եւ իջնել նախկին Octroiի առջեւ: Եթէ անձրեւէ, հանդէսը կը յետաձգուի:

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ մէջ (Վռոկլաւ, Լեհաստան), ամերիկացի եւ անգլիացի գիտականներ ուժգնօրէն բողոքեցին խորհրդային ներկայացուցիչներու արտայայտութեանց դէմ, դիտել տալով թէ «այս ժողովը չի կրնար մօտեցնել ժողովուրդները»:

ՏՈԼԱՐԸ 370էն 373 փրանքի բարձրացաւ սեւ շուկային մէջ, Եշ. օր, իսկ զուիցերիական փրանքը՝ 95.5ի:

ՓԱՐԻԶ–ՎԻՆԹԻՄԻԼԷ ճեպընթացը, որ 100 քիլոմեթրէն աւելի կը սուրար, վաճառաբարձ կառախումբի մը զարնուեցաւ Տիժոնի մօտերը: Միայն երեք հոգի վիրաւորուեցան: Հրա՛շք:

ՄՕՐԷ ՄԵՐԿ Պուլկարուհի մը, 23 տարեկան եւ խիստ գեղեցիկ, ձերբակալուեցաւ Շավիլի մէջ, երբ կը պտտէր արձակ – համարձակ, հետեւողութեամբ իր վարժապետին՝ Մոդ Իվանովի որ վերջերս 4 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ որ 35 հոգի կը փոխադրէր Գերմանիայէն Ամերիկա, մաղապուրծ փրկուեցաւ ահռելի արկածէ մը, վար նետելով ճամբորդներուն բոլոր գոյքերը եւ աթոռները:

ՃՈՒՄՊՕ, ԵՐԿՈՒ ԹՈՆՆՈՑ ՓԻՂԸ, մեռաւ Եշ. օր, Փարիզ հասնելէ վեց օր վերջը: 16 տարեկան էր եւ 70 օրուան ճամբայ կտրած էր Տուալայէն (Քամէրուն, Աֆրիկէ) մինչեւ Պորտօ: Անկէ զատ, 1500 մղոն քալած էր Աֆրիկէի խորերէն մինչեւ Տուալա: Վէնսէնի կենդանաբանական պարտէզը հասած ատեն 500 քիլօ պակսած էր ծանրութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Համօ Օհանջանեան» Ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հասցէին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ՇԱՀԷ – ԱԲԵՂԱՅ ԱՃԷՄԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Խարբերդի Շամուշի գիւղէն Կիրակոսի տղան՝ Կարապետ Գասպարեան: Տեղեկացնել Մինաս Գրիգորեանի, 261 rue St. Denis, Paris (2):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գ. Մկրտիչ – Գրիգոր Խաչեր (Խաչերեան), բնիկ Զէնկիլէրցի որ Ամերիկամեկնած է 1922ին առեններ: Իմացնել իր քրոջ որդւոյն Գ. Գեւորգ Փափազեանի (Թէնէքէճեան), 6 Place Victor Hugo, Alfortville (Seine) France: Գեւորգ՝ զաւակն է՝ Տիկին Մարիամ Խաչերեանի եւ Գ. Ստեփան Թէնէքէճեանի: Կը խնդրուի Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերկայի հայերէն թերթերէն արտատպել:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԶՔՈՅԴ Ի ՔՈՅՈՑ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վառօդէն զատ ռումբերը կուտային նաեւ առատ քանակութեամբ կապար, որով պատուած էին, գրեթէ մէկ մատ հաստութեամբ, այդ երկաթէ սարսափելի առարկաները սեխաձեւ: Այն ռումբերը որոնք պայթած էին արդէն, բնականաբար նուազ օգտակար էին, եթէ նոյնիսկ չհաշուենք իրենց տուած վնասը, զի կորսուած էր այլեւս վառօդը. բայց կը մնար դեռ վրայի կապարը օգտագործելի: Պայթած ռումբերու կտորներն ալ կը ժողվէին Զէյթունցիք, մարթինի գնդակներուն նման, եւ կը բերէին մեծ մասամբ մեր դիտանայարկը, զի ուրիշ մի քանի վայրեր ալ ըլլալու էին միեւնոյն նպատակով: Զանոնք ալ կը նետէինք հալոցին մէջ, վրայի կապարն առնելու համար: Զէյթունի մամիկներն անգամ զգացած էին այդ կտորներուն կարեւորութիւնը եւ ուր որ հանդիպէին պայթած ռումբի մը, մասունքի պէս կը հաւաքէին անոր կտորները եւ կը բերէին մեզ: Բայց ոմանք լաւ չըմբռնելով խնդիրը, արդէն կապարը հանուած կտորներ ալ կը բերէին, որոնք նետուած էին աղբին անդին իբրեւ այլեւս անպէտ: Այդ երկաթի կտորները կամ ամբողջ ռումբը, վառօդէ եւ կապարէ զըրկուած, կը գործածէին երբեմն Զէյթունցիք իբրեւ կշիռքի քար, որոնց ծանրութիւնը ճշդած էին առաջուց: Կը յիշեմ որ մեր տունին մէջ ունէինք այդպիսի կշիռքի քարեր, նոյնիսկ Ազիզ փաշայի օրերէն մնացած, բայց այդ ատենուան ռումբերը կլոր էին, մէջը պարապ ձմերուկներու պէս, որոնց մէկ կողմը կը գտնուէր ծակ մը:

Ամէնէն կարեւորն էր մարթինիներու համար փամփուշտ պատրաստելու գործողութիւնը: Զեմ գիտեր ո՛ր խանութներուն մէջ կը շինուէին անոնց երկաթ կաղապարները. հաւանական է որ Զուլախինք կամ իրենց շրջակայ զինագործներն է որ կ'գրաղէին անով: Զէյթունի ռազմիկները, թշնամիին վրայ կրակելէ յետոյ, խնամքով կը պահէին իրենց մարթինի պարապ փամփուշտները, ինչպէս որ այսօր Փարիզի մէջ կը պահենք ծխախոտի գլանիկներու թղթեայ պարապ ամանները: Մէկ անպատեհութիւն մը կար սակայն, զի այդ պարապ մասնոցները տաքութենէն քիչ մը լայնցած էին եւ վերստին չէին մտներ իրենց հրացանի անկողնին մէջ. պէտք էր ապակիի կտորներով քիչ մը քերել զանոնք եւ բարակցնել: Այս գործողութիւնը կատարելու համար երկու գործարաններ բացուած էին, մին բողոքականնաց ժողովարանին մէջ, մեծ շուկային եւտեւը, միւսը Ս. Յակոբայ կեդրոնական վարժարանին դետնայարկը, ուր կիներու եւ մանուկներու բազմութիւն մը կ'զբաղէր փամփուշտ քերելու գործով, մինչ հսկողներ կը փորձէին մարթիններու վրայ անոնցմէ բարակցածները. հակառակ պարագային պէտք էր վերսկսիլ précisionի փափուկ գործողութիւնը: Շատ մը յղկուածներ նետած եմ ես ալ բողոքականաց սրահին մէջ բարձրացող շիւթէններուն մէջ:

Ցաւոյ է որ անոնց վրայ կը զետեղուէին, վարպետներու կողմէ, երկայն կապարներ եւ պայթուցիկ լուցկիներ, բայց այդ աշխատութիւնը չեմ տեսած ես:

Այս միջոցներով է որ օգտուեցան Զէյթունցիք Բէմզի փաշայի ռազմամթերքէն, իրեն վերադարձնելով իր ռումբերը, ըստ աշուղական գեղեցիկ բառերուն:

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 29 Août 1948 Կիրակի 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 4081–Նոր շրջան թիւ 1040 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ԻՍԿ «ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱ»Ն...

Թշուառ մարդկութիւն։ Ո՛ր ճակատին ապաւէնի, գլուխը քարին կը զարնուի։ Մաղձ եւ թոյն կը ծծէ, փոխան պտուղ մը սփոփանքի ։

Աւելի ոմնեցանք բացատրելու թէ ինչքան ատելութեամբ լեցուած են Եկեղեցիներն ու Միջազգային Կարմիր Խաչերն անգամ։ Նոյնիսկ խաղաղութեան հարցին մէջ։

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Ժողովին չմասնակցեցան Հռոմն ու Մոսկուան,— Վատիկան եւ Ռուս Օրթոտոքս եկեղեցին։ Հակառակ անոր որ օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր «Աշխարհի անկարգութիւնը եւ Աստուծոյ խորհուրդը»։

Մոսկուայի չկամութեան առջեւ, Հայ. Եկեղեցին ալ մնաց բացակայ ։

Խ. Միութիւնը երես դարձուց նաեւ Միջազգային Կ. Խաչի համագումարին, բարեհաճելով երկու «այցելուներ» — դիտող - ուղարկել, որպէսզի կարենան տեղեկագրել անցուդարձը ։

Երկու համագումարներուն առթիւ ալ, Մոսկուան ոչ միայն մասնաւոր տեսակէտներ ունէր, այլեւ բացորոշ մեղադրանքներ ։

Եւ ահաւասիկ նոր փոս մը, այս անգամ գրողբրոց երեւելիներու անդաստանին մէջ։ Կատարեալ ճակատամարտ մը, որուն ելքը մութ է։

Օգոստոս 25ին բացուեցաւ Մտաւորականներու Համագումարը, Վրոկլաւի մէջ (Նախկին Պրեսլաու, այժմ կցուած Լեհաստանի)։

Համագումարը, որ պաշտօնապէս կը կոչուի «խաղաղութեան ժողով», պիտի փորձէ մերձեցում հաստատել աշխարհի ականաւոր մտաւորականներուն միջեւ, ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը։

Արդ, առաջին օրէն իսկ, փոթորիկ մը պայթեցաւ, երբ խորհրդային ծանօթ վիպագիրը, Ալեքսանդր Ֆադեյեւ, շանթաձիգ ճառ մը խօսեցաւ ամերիկեան մշակոյթին եւ ուրիշ բոլոր արժէքներու դէմ ։

Առ այժմ ձեռքի տակ չունինք ճառին ամբողջութիւնը։ Բայց հեռագրեալ հատուածը կրնայ գաղափար մը տալ կարմիր վիպասանին առաջադրութեանց մասին .

— «Կ՚ապրինք դարաշրջանի մը մէջ ուր բոլոր ճամբաները դէպի համայնավարութիւն կ՚առաջնորդեն։ Աշխարհակալ ուժերը երբեք չեն կրնար կեցնել համաշխարհային ժողովրդապետութիւնը։ Խ. Միութիւնը իր ուսերուն վրայ կը տանի մարդկութիւնը։ Իր պաշտպանութեան տակ է մարդկային երջանկութիւնը »։

Այս առթիւ «աշխարհի փրկիչը» հռչակելով Ստալինը, Ֆադեյեւ սեղանի վրայ թափեց շարք մը զուռնաւոր ածականներ, ձաղկելու, վարկաբեկելու համար ամերիկեան մշակոյթը։

Այսպէս, «անկումի դարշահոտութիւնը» կը ներկայացնէ ամերիկեան մշակոյթը։ Ամերիկեան թերթերը, հանդէսները եւ շարժանկարները մեծ մասով «թափթփուքներ են որոնք թունաւոր կազ կ՚արձակեն ժողովրդապետութեան դէմ» ։

Գրական - մտաւորականէն ցատկելով քաղաքական գետնի վրայ, խորհրդային վիպագիրը նոյն ուժգնութեամբ ձաղկեց Մ. Նահանգներու աշխարհակալութիւնը, «յարանման Հիթլէրի տիրապետութեան տենչերուն»։

Անշուշտ Ամերիկացիները (34 հոգի) կէս ճամբան չմնացին, պատասխանելու համար այս ամբաստանութեանց ։

Անգլիացիներ ալ օգնութեան հասան։ Օքսֆորտի համալսարանէն ուսուցչապետ մը, առանց մարտական շարժուձեւեր փորձելու, ուզեց բացատրել թէ կարելի չէ մերձեցում հաստատել աշխարհի մտաւորականներուն միջեւ, այս կարգի արտայայտութիւններով։

Այս անգամ ասպարէզ նետուեցաւ ուրիշ խորհրդային գրող մը, Իլիա Էրէնպուրկ, նոյն գոհարները թափելու համար։ Միւսներն ալ խառնուեցան վիճաբանութեանց, հետզհետէ թանձրացնելով մթնոլորտը ։

Երանի՜ անոնց որ բարիք մը կը սպասեն աշխարհի խաղաղութեան համար, այս մարտադաշտ սկզբնաւորութենէն վերջ։

Ջախջախնցութի՞ւն պիտի ըլլար ըսել թէ՝ քանի կը բազմապատկուին համագումարները, պարբերական հանդիպումները, փոխադարձ այցելութիւնները, այնքան կը լարուին կիրքերը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ընկեր Ժդանովն ինչո՞ւ էր պահանջում լիկվիդացնել Աննա Ախմատովայի պոէզիան.

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Նրա մէջ գտնում էր էրոտիկ մոտիվներ, արիստոկրատիայի եւ բուրժուազիայի կուլտուրա, անկումայնութիւն։

ՈՒՍ.— Ընկեր Ստալինը ի՞նչ էր ասում սոցիալիստական ռէալիզմի պրոբլեմը քննելիս։

ՆՈՐԵԿ.— Գրողները կոչելով մարդկային մտքի ճարտարապետներ, կ՚առաջարկէր ուժ տալ յեղափոխական ձգտումներուն, գրական եւ գեղադիտական հարցերու մէջ։

ՈՒՍ.— Դու ե՞րբ հայերէն պիտի սովորես ։ Մինաս, ուղղիր էս Փրազի կոպիտ սխալները ։

ՄԻՆԱՍ.— Պիտի ասել —«ռեվոլուցիոն տենդենցների, գրական եւ էսթետիկական պրոբլեմների մէջ»։

ՈՒՍ.— Մեր գրողներից ովքե՞ր մեղանչում են անսկզբունքայնութեամբ, ինչպէս եւ վուլգար սոցիոլոգիզմով ։

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Մարգարեան, Գրիգորեանները։ Սրանք արհամարհում են փաստագրական - բիբլիոգրաֆիական, օբեկտիվ քննադատութիւնը։

ՈՒՍ.— Մի հարցում էլ սոցիալիզմի մարքսիստական թէորիայի մասին։ Մարքսն է ի՞նչպէս էր բացատրում մատերիալիզմը ։

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Ասում էր.— «Մատերիան բոլոր փոփոխութիւնների սուբյեկտն է»։ Իսկ Լենինն բացատրում էր.— «Մատերիալիզմն առ հասարակ ընդունում է օբյեկտիվօրէն ռէալ կեցութիւնը... Մատերիան զգայութեան մէջ մեզ տրուած օբյեկտիվ ռէալութիւնն է»...

ՈՒՍ.— Ապրե՛ս։ Դու կարող ես մի ակտիվ անդամ լինել մեր սոցիալական ռեվոլուցիայի պարտիային։

(6) ՎԱՀԷ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ Բ. ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Գահիրէի մեր թղթակիցը կը հաղորդէ.—

Օգոստոս 22ին մեկնեցաւ ներգաղթի Բ. կարաւանը, 2020 հոգի, «Փոպետա» շոգենաւով, որ Պաթում հասած պիտի ըլլայ Օգոստոս 27ին։ Մեկնողները իրենց գոյքերուն մէկ մասը միայն կրցան տանիլ, մնացեալը վար դրուած ըլլալով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Միջազգային իրաւագէտներու ընկերակցութեան երկրորդ համագումարը տեղի ունեցաւ Լա Հէյի խաղաղութեան պալատին մէջ, Օգոստոս 15էն 21։ Ներկայ էին աշխարհի ամէն կողմէ իրաւագիտական ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներ ։

Այս համագումարին կը մասնակցէին երեք Հայեր Գ. Գ. Աղապապեան եւ Աղայեան Թէհրանէն, որոնք ուրիշ Իրանցի իրաւագէտներու հետ կը ներկայացնէին Իրանի իրաւաբանական ընկերակցութիւնները։ Իսկ Տոքթ. Վահան Գալէնտէրեան ուրիշ Ամերիկացիներու հետ կը ներկայացնէր Մ. Նահանգներու իրաւաբանական ընկերակցութիւնը։ Տոքթ. Գալէնտէրեանի նիւթն էր «Ընկերային օրէնսդրութիւնը իսլամական իշխանութեան տակ»։ Իր ճառին վերջաւորութեան շեշտած է թէ արեւմտեան ժողովուրդներու համար, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, Օսմանեան Թուրքերը, որոնք կը գործածէին կրօնքը իբրեւ գերագոյն լծակը, կը ներկայացնէին մահմետականներու ամբողջութիւնը։ Մինչդեռ այդ ժողովուրդին համար կրօնքը տարազ մըն էր զոր կրնար ուզած ատեն վրայէն նետել, միեւնոյն ատեն պէտք մը ճնշելու քրիստոնեայ և ուրիշ ոչ–թուրք իսլամ հպատակներ։

ՆՈՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ ունեցանք այս շաբթու, մեր խմբագրատան մէջ։ Հայր Կոզեան վրդ., հոգեւոր հովիւ Մ. Նահանգներու հայ հռոմէական համայնքին, որ Վիէննա գացած էր մասնակցելու Մխիթարեան Միաբանութեան ժողովին եւ վերադարձաւ իր պաշտօնատեղին ։

Ընկերներ Յովհ. Շահինեան եւ Լեւոն Գալլոսեան, առաջինը Պէյրութի, երկրորդը Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներէն, որոնք Լոնտոն գացած էին 14րդ Ողիմպիականին առթիւ։

Դահլիճը հրաժարեցաւ

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Ուրբաթ իրիկուն մինչեւ ուշ ատեն կը սպասուէր որ կառավարութիւնը յայտնէ իր տնօրինութիւնները, ելմտական – տնտեսական խնդիրներու եւ ապրուստի գիներու մասին։ Բոլոր թերթերն ալ ծանուցած էին թէ ելմտական նախարարը՝ Փոլ Ռէնօ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ ձայնասփիւռ ճառով մը ։

Եւ ահաւասիկ նոր անակնկալ մը,— դահլիճը անընդհատ նիստ գումարեց իրիկուան ժամը 9.30էն մինչեւ առտուան 1.30։ Վարչապետը, Անտրէ Մարի, տեսնելով որ համաձայնութիւն չի գոյանար, Էլիզէի պալատը գնաց, կառավարութեան հրաժարականը ներկայացնելու համար ։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ.— Կառավարութիւնը հաստատելով որ, հակառակ տնտեսական եւ ելմտական ծրագրի զանազան կէտերու մասին գոյացած համաձայնութեան, կարելի չեղաւ լուծել կարգ մը տարակարծութիւններ, Պ. Անտրէ Մարի իր հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին ։

Թերթերը կը գրեն թէ վիճաբանութիւնները կը շարունակուէին հինգշաբթի օրէն ի վեր։ Գլուխ գլխի խորհրդակցութիւնները տեւեցին 18 ժամ, երբեմն տեղի տալով փոթորկալի տեսարաններու։ Փոլ Ռէնօ կը մերժէր որ եւ է նոր զիջում, հիմնուելով իր ստացած լիազօրութեանց վրայ։ Համայնավարները թշնամական դիրք բռնած էին առաջին օրէն ի վեր։ Վերջին պահուն ընկերվարականներն ու ժողովրդականներն ալ (M. R. P.) վճռական դիրք բռնեցին կարգ մը որոշումներու դէմ։ Վարչապետը տեսնելով որ ընկերվարական նախարարները պիտի հրաժարին, կանխեց եւ ինք հրաժարեցաւ։ Արմատականները այնքան դառնացած էին ընկերվարական նախարարներուն դէմ որ մէկը պոռթկաց.—«Ուժ պիտի չտանք ուեւէ կառավարութեան, նոյնիսկ եթէ առժամեայ ըլլայ»։

Համայնավարները ցնծութեամբ կ՚աւետեն դահլիճին հրաժարումը, զայն հռչակելով մեծ յաջողութիւնը աշխատաւոր բազմութեանց համար։ «Ֆիկարօ» կ՚ազդարարէ թէ երկիրը «անդունդին ափը հասած է»։

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՌԱՋԱՐԿԷՐ ՓՈԼ ՌԷՆՕ

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ելմտական նախարարին առաջարկներն էին.—

Հացին գինը նշանակել 35 ֆրանք (այժմ 22)։ Կաթը՝ 40, կարագը՝ 575 ։ Աւելցնել երկաթուղիներու գինը (գլխաւորաբար ճամբորդներու համար), կազին, ծխախոտին գիները, թղթատարական սակերը (թերեւս 8 ֆրանք նամակի համար) եւայլն ։

Իբրեւ փոխարինութիւն այս յաւելումներուն, ապրուստի սղութեան պարգեւ մը վճարել վարձու աշխատաւորներուն, 12 % աւելցնել ընտանեկան նպաստները, աշխատավարձքի համար տուրքէ զերծ գումարը 100.000 ֆրանքէն բարձրացնել 200 հազար ֆրանքի եւն.։ Իսկ ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար 30 % կրճատել զինուորական ծախքերը, ջնջել կարգ մը վարչութիւններ, արձակելով պաշտօնեաները, զարկ տալ արտադրութեան, հինգ տարի երկարաձգել հանգստեան կոչուելու տարիքը եւն.։ (Վարչական գրասենեակներու թիւը 74էն բարձրացած է 156ի, պատերազմէն ի վեր)։

★ Հանրապետութեան նախագահը անմիջապէս ձեռնարկեց խորհրդակցութեանց, նոր դահլիճին կազմութեան համար։ Շատ քիչեր կը համարձակին պատասխանատուութիւն ստանձնել ներկայ պայմաններուն մէջ։ Ելմտացոյցը ահագին բաց մը կը ներկայացնէ,— 200 միլիառ ֆրանք։ Ապրուստի սղութիւնը կը սաստկանայ, բանուորական խլրտումները կ՚աճին, համայնավարները վարպետօրէն կը շահագործեն համատարած դժգոհութիւնը եւայլն։ Մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ ազգ. պաշտպանութեան վիճակը։ Թերթ մը գիտել կուտայ թէ Ֆրանսա կանոնաւոր բանակ մը չունի գրեթէ։ Ինչ որ կայ տրամադրելի, զինուոր, օդանաւ եւ մարտանաւ, կը գործածուի.— 1. Մարոքի.— 2. Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանին գրաւման.—3. Հնդկաչինի պատերազմին.— 4. Գաղթավայրերու պաշտպանութեան ։ Ծանր սպառազինութիւններն ալ բաւարար չեն եւ երկիրը չի կրնար արտադրել ։

★ Գործադուլները վերսկսած են արդէն։ Քրէզոյի մեծ գործարանին 8000 բանուորները գործադուլ հռչակեցին։ Արհեստակցական Միութիւնները տենդագին աշխատանքի լծուած են, արժեցնելու համար իրենց պահանջները։ Բանուո–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԼԵՕԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ Բ. ՀԱՏՈՐԸ

Հրատ. Հայկ. Ս. Ս. Ռ. Գիտութիւններու Ակադեմիայի. Երեւան, 1947

Լէօ, բուն անունով Առաքել Բաբախանեան (մեռած 1932ին) ծրագրած էր ամբողջական Հայոց պատմութիւն մը գրել, որ ընդգրկէր ազգին ծագումէն մինչեւ մեր օրերը։ Այս հսկայական գործը գլուխ հանելու համար Լէօ 30 տարի աշխատեցաւ։ Իր պատմութեան Ա. հատորը լոյս տեսաւ 1917ին։ Այս հատորով Լէօ Հայոց պատմութիւնը իր հնագոյն շրջանէն կը հասցնէր մինչեւ Ե. դարը։

Անցեալ տարի (1947), Լէօի մահէն տարիներ վերջ, լոյս տեսաւ իր պատմութեան Բ. հատորը, որ կ՚ընդգրկէ Ե. դարէն ԺԱ. դարու սկիզբները, մինչեւ Սելճուկներու արշաւանքները։

Պատմութեան Գ. հատորը ԺԶ.էն ԺԹ. դարերու պատմութիւնը — արդէն հրատարակուած էր 1946ին, Հայկ. Ս. Ս. Ռ. Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ։

Ուրեմն ամբողջացնելու համար Լէօի ծրագիրը կը մնայ հրատարակելի ԺԱ.էն ԺԶ. դարու շրջանը։ Ինծ ծանօթ չէ թէ հեղինակը պատրաստ ձգա՞ծ է վերոյիշեալ շրջանի պատմութեան ձեռագիրը։

1927ին գրուած յառաջաբանի մը մէջ, զոր պատրաստած էր իր պատմութեան Դ. հատորին համար, Լէօ կը յայտնէր թէնկատի առնելով ԺԹ. դարու պատմութեան կարեւորութիւնը, թողած է առ այժմ միջին դարերը եւ ձեռք առած՝ մեր ժամանակներու պատմութիւնը։

Դ. հատորը, որ կ՚ընդգրկէ 1801 — 1813 տարիներու պատմութիւնը, արդէն իսկ Հայաստանի Պատմ. Ինստիտուտի տրամադրութեան տակ է, եւ լոյս պիտի տեսնէր այս տարի (1948), ինչպէս կը խոստանայ Բ. հատորի յառաջաբանը։

×

Այժմ ձեռքի տակ ունինք պատմութեան Բ. հատորը, որ կը բաղկանայ երկու գիրքէ, եւ կ՚ընդգրկէ, ինչպէս ըսինք, Ե. դարէն ԺԱ. դարու սկիզբները համնող Հայոց պատմութեան շրջանը։ 764 էջերէ բաղկացած մեծածաւալ հատոր մը, շահեկան այն պատճառով որ կը զբաղի արաբ – բիւզանդական շրջանի պատմութիւնովը։ Որքա՜ն ցանցառ են այդ շրջանին վերաբերեալ աշխատանքները, մեր պատմական գրականութեան մէջ։

Լէօի այս գործը արժէքաւոր է, հակառակ կարգ մը թերութիւններու։ Մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ հեղինակը, պատկանելով հին դըպրոցին, գրած է հայրենասիրական ոգիով եւ ազգային ըմբռնումով։ Դժբախտաբար արտասահմանի հայ միտքը կտրուած է Հայաստանի նոր հրատարակութիւններէն, հակառակ իր կամքին, եւ հրաշքով մըն է որ Լէօի վերոյիշեալ գործը ձեռքս հասաւ։

Լէօ ոչ գիտնական մըն է, ոչ ալ ընկերաբան։ Իր պատմական վերլուծումները պարզ են եւ կը պատկանին հին դպրոցին։

Լէօ կը հաւատայ թէ պատմութիւնը անհատներն են միայն որ կը կերտեն, բոլոր միւս ազդակները — տնտեսական, գաղափարական, ընկերային յեղաշրջումներ եւայլն գրեթէ դեր չեն կատարեր։ Բ. հատորի յառաջաբանին մէջ Բ. Առաքելեան նոյն դիտողութիւնները կ՚ընէ, շեշտելով թէ միակողմանի են Լէօի հասկացողութիւնները։

Արդարեւ, Լէօ չի կրնար վեր հանել պատմական երեւոյթներու իսկական պատճառները։ Ըստ իրեն՝ պետութեան մը ուժեղացումը կամ անկումը կախում ունի լաւ կամ գէշ թագաւորի մը, իշխանի մը, կամ զօրավարի մը կարողութենէն կամ կամքէն։

Ապտ էլ Մելիք խալիֆայի կամքովն էր որ, օրինակի համար, Մուհամմէտ զօրավարը 703ին Հայաստան գալով խաղաղասէր քաղաքականութեան հետեւեցաւ, եւ ոչ թէ այն պատճառաւ որ Բիւզանդիոն պատերազմի կը պատրաստուէր Արաբներու դէմ եւ Խալիֆան անհրաժեշտ կը համարէր սիրաշահիլ Հայերը։

Ուրիշ տեղ մը Խալիֆայ մը յանկարծ իր կեանքին վերջերը խաղաղասէր կը դառնայ եւ համբերող Հայոց հանդէպ — վասնզի ... անոր ազդեցիկ վեզիրներէն մէկը քրիստոնեայ էր։

Լէօի համար Ոստիկան մը «բարի» է, որով Հայաստանի վիճակը «լաւ», ուրիշ մը «չար», որով մեր երկրի վիճակը «վատթար»։

Լէօ երբեմն անտեղի խորհրդածութիւններ կը կատարէ։ Օրինակի համար, երբ կը պատմէ Եղիա կաթողիկոսի (703—717) դիմումը խալիֆային, առաջքը առնելու համար Աղուանից Ներսէս կաթողիկոսի քաղկեդոնական հակումին։ Լէօ՝ կաթողիկոսին ըրածը «սեւ գործ» կը համարէ եւ «քաղաքական մատնութիւն», իսկ պատմիչ կաթողիկոսին (Յովհաննէս կաթողիկոս) այս առթիւ յայտնած ուրախութիւնը՝ այլանդակ։

Լէօ ունի աւելորդաբանութիւններ։ Խօսելով աղանդաւոր Հայերու մասին, կ՚ըսէ — «Տարաբախտաբար տեղեկութիւններ չունինք անոնց նիստ ու կացին մասին», (էջ 347) եւ կամ ուրիշ տեղ մը — «Տարաբախտաբար մենք մանրամասն եւ որոշակի տեղեկութիւններ չունինք այն առաջին արշաւանքներուն մասին, որ Արաբները կատարեցին». (էջ 314)։

Ընթերցողը կը հարցնէ ակամայ թէ ինչ կորուստ կրած է մեր պատմութիւնը, տեղեկութիւն չունենալով աղանդաւորներու նիստ ու կացին մասին կամ զրկուած ըլլալով արշաւանքներու մանրամասնութիւններէ, որոնք այնքան ալ անհրաժեշտ տարրեր չեն։

Աւելորդաբանութիւններու կարգին յիշենք օրինակ մը, որ Լէօի ոճը կը յատկանշէ։ Հարկերու մասին խօսելով, ան կ՚ըսէ — «Այս քանակութիւնը ի հարկէ անփոփոխ չէր, երբեմն մեծանում էր, երբեմն փոքրանում»։ Փոխանակ պարզապէս ըսելու՝ այս թիւերը փոփոխական էին։

Կարգ մը կարեւոր անցքեր վրիպած են Լէօի պատմութենէն։ Անոր փոխարէն անկարեւոր դէպքերու լայն տեղ տրուած է։ Այսպէս, Լէօ Յովհաննէս Օձնեցի կաթողիկոսի մասին խօսելու ատեն, չի յիշեր Մանազկերտի եկեղ. ժողովը (719), որով Հայերը բիւզանդական եկեղեցիին կապը վերջնապէս խզեցին, մինչ նոյն կաթողիկոսի կեանքէն՝ կը պատմէ անոր գեղեցիկ մօրուքին պատճառաւ խալիֆային ներկայանալու զուարճալի պատմութիւնը (էջ 391—392)։

Հակառակ այս եւ ուրիշ թերութիւններու, աւելորդ չէ անգամ մըն ալ կրկնել թէ Լէօի պատմութեան Բ. հատորը բաց մը կը գոցէ մեր պատմութեան Բ. հատորը բաց մը կը գոցէ մեր պատժանի է գնահատանքի։

Ցաւալի է որ Խ. Հայաստանի հետ տնտեսական յարաբերութեանց դէմ յարուցուած արգելքները պատճառ կը դառնան որ այս կարգի հրատարակութիւններէ զրկուին Սփիւռքի Հայոց մատենադարանները։

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԹԻՒ 1 ԴԱՇՆԱԿԻՑԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԽՄԲ.— Այս խմբագրականը կ՚արտատպենք «Հայրենիք»էն, որ կը պարզէ մեր ժամանակներու ամենամեծ ողբերգութիւնը,— արտակարգ զօրացումը Թուրքիոյ, ի խնդիր քաղաքական եւ տնտեսական շահերու...

Պատմութեան անողոք մէկ կարգադրութիւնն է, երբ այսօր, Միացեալ Նահանգներու նման ժողովրդապետական մեծ երկիր մը դարձած է Թուրքիոյ Թիւ 1 դաշնակիցը։

Անգարայէն այս երկրի թերթերուն հասած տեղեկութեանց համաձայն, ժամանակէ մը ի վեր ամերիկեան զէնքն ու ռազմամթերքը առատօրէն կը հեղեղեն Թուրքիան։ Զէնքերու հետ Թուրքիա ղրկուած են նաեւ մեծ թուով մարզիչներ, որոնք կը սորվեցնեն Թուրքերուն թէ՝ ինչպէս պէտք է գործածեն ամերիկեան թնդանօթները, ամերիկեան «թէնք»երը, ամերիկեան օդանաւերը, ամերիկեան ընդծովեաները եւայլն։

Թուրքիան իր հիւսիսի մեծ հակառակորդին դէմ անպատրաստ չթողելու համար, Թրումընի կառավարութիւնը սկիզբը որոշեց 100 միլիոն տոլարի յատկացում մը ընել։ Իրականին մէջ այդ յատկացումը ոչ թէ 100 միլիոն է, այլ լման ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐ տոլար։ Ամերիկա Թուրքիոյ կուտայ համաշխարհային պատերազմէն աւելցած իր զէնքերն ու ռազմանիւթերը եւ կուտայ ոչ թէ անոնց իրական գնի հաշուով, այլ՝ մէկ տասներորդի հաշուով, որ ըսել է մէկ տոլար արժող ապրանքը կը հաշուուի միայն 10 սէնթ։ Եւ Ամերիկայի տուած ապրանքները՝ զէնք, թնդանօթ, նաւեր, «թէն»քեր ու օդանաւ, չեն գործածուած երբեք կամ հազիւ թէ գործածուած են։

Շնորհիւ ամերիկեան օգնութեան, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ հիմա կը պատրաստուի ռազմական կարեւոր ուժ մը։ Թուրքիոյ ամենամեծ դրամագլուխը իր մարդկային ուժն է. ան ներկայիս ունի 650.000նոց բանակ մը։ Խորհրդային Միութենէն դուրս Եւրոպայի մէջ չկայ երկիր մը, որ այդքան մեծ բանակ պահէր։

Ամերիկա այսօր կ՚աշխատի մարզել ու արդիականացնել այս բանակը։ Բուն իսկ Թուրքիայէն հասած թղթակցութիւններէ կ՚իմանանք որ 250 ամերիկացի սպաներու առաջնորդութեամբ, որոնց գլուխը կը գտնուի Զօր. Հօրէյս Մըք Գրայտ, կը պատրաստուի գիտական հիմերու վրայ դըրուած Թուրք բանակ մը, որ կը վարժուի նորագոյն պատերազմի բոլոր ձեւերուն։ Թուրք զինուորական ուսուցիչներ եւս կը պատրաստուին։ Անոնք կը դասաւանդեն Թրքական դպրոցներու մէջ՝ ամերիկացի սպաներու հսկողութեան տակ։ Անգարայի մօտը, կը գրեն թղթակիցները, հաստատուած է «թէնք»ի գործածութեան դպրոց մըն ալ, ուր կը սորվին 400 Թուրք սպաներ եւ 3000 ուսանողներ։

Բայց միայն Թրքական բանակը չէ, որ Ամերիկայի ուշադրութեան առարկայ դարձած է։ Բանակէն վերջ նաեւ Թուրքիոյ նաւատորմը, որուն գլխաւոր պաշտօնը պիտի ըլլայ Սեւ Ծովը Միջերկրականին կապող Նեղուցներուն պաշտպանութիւնը։

Թուրքիա մինչեւ այսօր Ամերիկայէն ստացած է 15 տեսակի զանազան ռազմանաւեր — ընդծովեաներ, ականահաւաքներ եւայլ նաւեր։ Մանաւանդ ընդծովեաները, որոնք Թուրքիոյ ծովային պաշտպանութեան գլխաւոր զէնքը պիտի ըլլան, արդիական ու արագընթաց։

Ծովակալ Թամըս Սէթլի ղեկավարութեան տակ, Թուրքիոյ մէջ այժմ կը գործեն 132 սպաներ, որոնք կը պատրաստեն Թուրք զինուորականները ծովային յարձակողական եւ պաշտպանողական կռիւներու։

Կռուող եւ ռմբաձիգ օդանաւերով կը զօրացուի նաեւ Թուրքիոյ օդային ուժը։ Օդային ուժի այս մարզին մէջ ալ, Զօր. Հօկի վերահսկողութեան տակ, կը գործեն 100ի մօտ ամերիկեան սպաներ։

Թուրքիոյ մէջ կը շինուին նաեւ լաւ ճամբաներ։ Մեծ թուով ճամբաներու շինութեան մեքենաներ արդէն հասած են Թուրքիա, ուրիշներ ալ կը հասնին շուտով։ Թուրքիա ընդամէնը ներկայիս ունի 14.000 մղոն ճամբայ։ Յառաջիկայ 15 տարիներուն պիտի շինուին 12.500 մղոն ճամբաներ եւս։

Ուշագրաւ պարագայ մը։ Թուրք բարձր զինուորականութիւնը ատկէ առաջ կարեւորութիւն չէր տար ճամբաներու շինութեան, մտածելով որ երկրին մէջ ճամբաներու խիտ ցանց մը կրնար օգտակար ըլլալ թշնամի ուժերու միայն։ Ամերիկացիք աշխատեցան ջնջել այս թիւր ըմբռնումը՝ հասկցնելով Թուրք զինուորականութեան որ ոչ միայն խաղաղութեան, այլեւ պատերազմի օրերուն ալ անհրաժեշտ է որ կարեւոր քաղաքներ ու նաւահանգիստներ իրար կապուին հաղորդակցութեան դիւրին եւ արդիական միջոցներով։

Իբրեւ արդիւնք ամերիկեան մեծ օգնութեան եւ Թուրքիոյ զինուորական լուրջ պատրաստութեանց, Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքիայէն դուրս հիմա նկատելի են երկու երեւոյթներ։ Առաջին այն, որ Թուրքերու բարոյականը բարձրացած է, մարդիկ աւելի լաւատես են դարձած դէպի երկրի ապագան, երկրորդ այն, որ Մոսկուա սկսած է հաշուի առնել հետզհետէ զօրացող Թուրքիան եւ քաղաքական նոր ուղեգիծ մշակել անոր հանդէպ։

Սկիզբը Թուրքերը առհասարակ կասկածոտ վերաբերում ունէին դէպի Ամերիկան՝ մտածելով որ ինչպէս Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսաստան կը սիրէին իրենց ըրած օգնութեան փոխարէն միջամտել Թուրքիոյ ներքին գործերուն, Ամերիկա եւս նոյնը պիտի ընէր, հետզհետէ պիտի խրէր Թուրքիոյ մէջ եւ, աշխատէր կամաց կամաց Թուրքիան դարձնել իր գաղթավայրը։ Այս կասկածը այժմ տեղի տուած է Թուրքիոյ մէջ այսօր, կառավարութիւն եւ ժողովուրդ, աւելի վստահութեամբ կը նային Ամերիկայի վրայ եւ, չեն փնտռեր անոր ընծայած աջակցութեան մէջ, յետին նպատակներ։

Ամերիկա այսօր դարձած է Թուրքիոյ Թիւ 1 դաշնակիցը, եւ զայն կը զինէ գլխէն մինչեւ ոտքը՝ սպառազէն բանակի մը վերածելու համար։ Բայց Թուրքիոյ աքիլլէսեան կրունկը անոր տնտեսութիւնն է որ երթալով կը ծանրանայ։ Եւ քանի Թուրքիան մնայ իր ներկայ վիճակին մէջ, քանի չի հաւասարակշռուիր անոր ելեւմտացոյցը, ան պիտի չկրնայ ոեւէ ժամանակ ամուր ու ապահով զգալ ինքզինքը։

Անկախ, սակայն, Թուրքիոյ տնտեսական ներկայ ծանր վիճակէն, Ամերիկայի մեծածաւալ օգնութիւնը Թուրքիոյ, վերջինին ձեռք բերած ամենամեծ յաջողութիւնն է՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ։

ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ՊԶՐՈՒՀԻ

Սոսկալի բա՛ն մ'ըրաւ թըփիկն ցաքանին,
Բա՛ն մը յիմար,
— Ներկե՛ց մազերն, եւ փոյթ չըրաւ երբ սաստեցին
Ատոր համար :
Ըսաւ թէ ալ կանաչ գոյնէն իր հասարակ
Ձանձրացած էր
Եւ կը մղուէր նախընտրելու նըրբանաշակ
Գոյն մը տարբեր :
Թէ աւելի ոսկէ գիսա՛կներէն էր որ
Շատ կ'ախորժէր.
Գըտնուեցաւ եղեւնիներու մէջ ալ մէկ օր
Խարտիշահեր :
Հըպարտօրէն եօնեց խոպոպներն իր դեղձան
Տակն արեւին,
Միւսներն ալ, այո՛ ամէնքն, հետեւեցան
Օրինակին :

THEODORA MACMANUS

Թարգմ. անգլ. բնագրէն ԶԱՐԵՀ ԳԱՎԻՋԵԱՆ

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԳԻՒՂԸ

Վարդապետցուն

Միամիտ կայ, միամիտ ալ, բայց Միրանենց Մանուկին չափ միամիտ, քիչ կը գտնուէր մեր գիւղը։

Ուսում առած տղայ էր Մանուկը, Ա.Բ.Գ.Դ.Ն Ք՝ եօթը տարիէն աւարտած։ Սաղմոսէն ալ գոց համարներ գիտէր արդէն։

Ձէնն անապառ, հասակ ու դէմք՝ չէնք-շնորհք, բոպիկ ոտքով երբ ժամը քարոզ կը կարդար՝ հարսնցու աղջիկ ունեցողներուն խուղերը կը հալէին։

Մեր տիրացուն ունէր չունէր պառաւ մայր մը ունէր, պառաւն ալ իր այծը ունէր եւ այծքան։

Ամրան տաքին, մինչ պառաւ Մարօն աանիքը նստած՝ քարմանով մազ կը մանէր, Մանուկին քիթը, շատ վերերը կ՚երկարէր։ժամանակ կ՚անցնէր ու անգամ մը Այլակերպութեան օրը ժամէն տուն դարձած առեն՝ Մանուկը գարուն նոր իջած ուլի պէս ցատկռտելով մօրը քով կը վազէ…

— Հոփալա, մամա հոփփա։

= Հոփլա Մանուկս, ի՞նչ կայ։

— Մարիկ, ես վարդապետ ըլլիմ, վարդապետ ըլլիմ, հոփփա։

= Տըլլիս նէ կ՚ըլլիս, էօկէ դիժարն ըլ կայ, կը պատասխանէ բարի մամիկը։

Որոշում, վճիռ տրուած էր այլեւս։ Բայց այդ տարին մինակ Մանուկը չէր որ միտքը փոխած էր։ Գիւղի նորաբոյս՝ էշ մը արծել չգիտցող լակոտներն ալ աշխարքէն հրաժարած՝ ամէն մէկը իր միտքը դրած էր վարդապետ ըլլալ։ Եթէ արգիլուած չըլլար, աղջիկներն ալ կը փափաքէին։

Ուրկէ՞ ուր։

Քաղքի ճամբով շատ փորձանք եկած էր մեր գիւղը, ոտքին մէկը կոտրած ակռայլիկ պառաւի պէս։ Բայց՝ ասանկ պատիժ – պատուհաս տեսնուած չէր մինչեւ մեր օրերը։ Սակայն կարծեմ թէ այս ցուցանքը պատասխանատու չունէր, ինքնաբոյս էր, տեղական ապրանք։ Եւ չար բերաններն միայն կը մեղադրէին նորեկ Առաջնորդը որուն տեսքէն գիւղ մը գիւղով գինովցած՝ ու այդ բարի մարդիկը բան գործ ձգած, իրենց բոպիկ ոտքի տեսակ, տեսակ փուշերը համնելն իսկ մոռնալով գայն կը բամբասէին։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ Մանուկին ձայնը գնահատելով թելադրեր էր վարդապետ ըլլալ։ Մե՞ղք է, հողագործ մըն ալ պակաս թող ըլլայ, բանող շատ։

Վայ, վայ. վայ սա բերաններն, Նախընտրելի է օրն ի բուն ծուխ ծամել, քան մեր պատուական Հայր Սուրբին միսը ուտել։ Բան մըն էր ըսաւ գնաց։ Գնա՛ց։ Սակայն իրմէն՝ Մանուկը յէշատակ մնաց։

Միւս տղոց հայրերը զորդիս փրկելոց պաղ ջուրը խոթեցին համեցին մինչեւ որ թուխս նստող հաւերուն պէս պաղեցան, ի՞նչ պիտի ըլլար գիւղին վիճակը, եթէ բոլոր հաւերը փուճ հաւկիթներ առած նստէին։ Բայց տիրացու Մանուկը հայր չունէր եւ անոր խեղճ պառաւ մարիկին կարողութենէն վեր էր պաղ ջուրը զարնելը։

Ու Մանուկը հոփփալան. ամէն տեղ կը շարունակէր, հոգ չէ թէ պատասխանողը ուրիշներ ըլլային իր մօրը տեղ։

— Հոփալա, մարիկ, հոփփա,

= Հոփալա Մանուկ, ի՞նչ կայ,

— Վարդըպետ ըլլիմ, հոփփա,

= Տըլլիս նէ կ՚ըլլիս, հոփփալա. քեզմէ աղէկը ո՞վ կայ։

Ու Մանուկը կեցած տեղը աջ կը կոխէր, ձախ կը ցատկէր, խելքը միտքը վարդապետ էր։ Սակայն ո՞վ կրնար գուշակել թէ՝ այս ամէնուն մէջ սատանայի մատը կար։

Արդարեւ, գիւղի բանպառակներէն մին օր մը կր կանչէ Մանուկը, ամբողջ օր մը կալ կամնել տալէ վերջ՝ կը խոստանայ զայն վարդապետ ձեռնադրել։ Այլեւս Մանուկին խելապատիկին մէջ կը բազմի ծալապատիկ նպատակ մը, եւ այդ նպատակով Քաջ Նազարին գրօշակին պէս հատ մըն ալ ինք կը պարզէ, միայն թէ վրան գրուած.— «Գնե՛ր ա՛րբ, եւ ուրախ լեր» տարբեր ընաբանով. ու գիւղի կարդացուր փոքր կուշտ մեր գուարճամիտը՝ այդ ցուցանակին ձողը ամէն դոյնով ներկելէ վերջ, տուած էր Մանուկին ձեռքը, հետն ալ մանաւանդ՝ վարդապետ ըլլալու գաղտնիքը։

Մանուկին զաւեշտը երկար չտեւեց։ Չէր կրնար տեւել։ Գիւղացին անանկ միօրինակութիւն – ներ չի սիրեր։ Ամէն օր Զատիկ չըլլար, չաքար ըլլայ միշտ չուտուիր, միշտ երգողը սոխակ ըլլայ վիզը կը քաշէ։ Արդէն քիչ մնացեր էր, Մանուկին խեղճ մարը ցախծառի մը պէս անպտուղ պիտի մեռնէր, եթէ՝ դրացիները օգնութեան չհասնէին առեղին, բայց ոչ թէ իրեն, այլ վարդապետցու տղուն։

Գիշեր մը Միրանենց տանիքէն աղ-աղակ մը փրթաւ ու գիւղը արթնցուց։ Տուն տուն հեռագիրը կը զարնէր — Թը՛ք Թը՛ք, Թըքը՛ Թըք.

Միրանենց Մանուկին բանը բուրդ էր, ու բանը կը փրթէր, եթէ վարպետ մարդիկ համնելով Ակոյի կապած կապը չկտրէին։

Գետինը չմտնես կատակաբան Ակօ, առանց պատճառի չէր «հոփալա մարիկ հոփփան»։

Ակօն ինքն ալ կը պնդէր թէ՝ թերմաշով վարդապետ չըլլար։ Ու ձայրով կապելով պզտիկ մանուկի կէսէն՝ վստահեցուցած է թէ իյնալէ վերջ առօք-փառօք վարդապետ պիտի ըլլա, Մանուկը, այն առեն միայն իրական վարդապետ կ՚ըլլայ։

— Հոփալա, Մանուկ, հոփփա.

= Չէ, չէ, զոպաք զոպայ (hysope)։ Անթերմաշ չմնաս, միամիտ Մանուկ, մանուկիդ արիւնը պիտի մտնէիր։

Մեր գիւղը միամիտ շատ կար, բայց Միրանենց Մանուկին չափ միամիտ վարդապետցու ոչ ոք կար։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՊՈՒՏ'Մ ՏԻՑԱՂ

«Հայացի՞նչ...»

Որոշեցի կուսակցութեան մը ծրագիրը ձեռք ձգել եւ ընել գրպանս, իմ քաղաքական – ազգային ուղղութիւնս ճշդելու մտահոգութեամբ։

Չէզոքութիւնը անդոյն վիճակ մը։ Անկախութիւնն ալ դժուարին, յոգնեցուցիչ եւ լպրծուն…

Մտմտալու վրայ էի, երբ ձեռքս անցաւ մեր կուսակցութիւններէն մէկուն « Ապառնի » շաբաթօրեակը։

« Ռամկավար կուսակցութիւնը՝ հրապարակ եկած է թրքահայ ազատագրական հարցը հետապնդելու համար՝ Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրք կառավարութեան կողմէ իբրեւ լէկալ վաւերացուած է այս կուսակցութիւնը …»։

Իմ ուզածս է, ըսի։ Ես ալ իբրեւ Թրքահայ՝ Հայկական Դատի մրկրպագու մըն եմ։ Եւ մանաւանդ Թուրք կառավարութիւնն ալ վաւերացուցած է՝ «Հայկական Դատը հետապնդելու» նպատակը։

« Ըլլալ հայրենիքին հետ։ Հետապնդել ազգային դատը հայրենիքի համեմատութեամբ ? Ազգահաւաքման աշխատանքին լծուիլ …»։

Ի՞նչ ազգային նպատակ։ Ճիշդ իմ սրտէս կը խօսի։ Չհասկցայ թէեւ «Հայրենիքի համեմատութեամբ» պարբերութիւնը, սակայն, ըսի, թերեւս տպագրական սխալ մը կամ շատ – շատ, դիւանագիտական նրբութիւն մըն է՝ ներկայ Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը անուշելու համար …

Որոշումս տալու վրայ էի Ռամկավար ըլլալու, երբ ընթերցումս շարունակելով հասայ տեղ մը ուր դէմս կանգնեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն անունը։

Վա՜յ ըսի, ուրիշ կուսակցութիւն մըն ալ ահա։ Տեսնենք անոր նպատակը ինչ է։

« Դաշնակցութիւնը հրապարակ իջած է բոլորին քղանցքը քաշելու իրեն հետ միանալու հրաւէր ընելու համար »։

«Դիմած է Մակեդոնացիներուն։ Դիմած է Իթթիհատականներուն։ Երկու ճիւղի բաժնուելով՝ Արեւելեանը՝ դիմած է Արեւմտեան Դաշնակցութեան։ Արեւմտեանը Արեւելեանին …

«Դիմած է Ռուսիոյ Ցարին։ Տէնիկինին։ Գերմաններուն։ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մեծազօր կառավարութիւններուն։ Եւ բոլորէն մերժուած» ։

Թերեւս ալ դիմած է Կոռէնլատայի, Հօթենթացիներու, Հապէշներու, Ալպանացիներու, Փաքիստանի եւ ուրիշներու ալ… Ի՜նչ տարօրինակ կուսակցութիւն։ Փոխանակ Հայկ. Դատը հետապնդելու, ազգահաւաքման գործով զբաղելու, ելեր է բոլոր ազգերը եւ պետութիւնները իրեն շարքերուն մէջ անդամագրելու։ Այս բանին խելքըս չզօրեց, իսկապէս յարմար բան չերեւաց։ Հայու հետ կապ չունի ըսելով անցնելու վրայ էի, երբ՝

« Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան հայաջինջ գործունէութեան դէմ պայքարող…» պարբերութիւնը կարդացի՝ ապուշս գլուխս խուժեց եւ պատուհանը բացի օդ առնելու համար։

Վա՜յ։ Վա՜՜յ, հայաջինջ հայ կուսակցութի՜ւն… հէ՞…

Թուրքին հետ միանալ։ Ցարին հետ ընկերանալ։ Գերմանին հաճոյանալ։ Անգլեւսաքսոնի հետ թեւակցիլ հայ ջնջելու,Հայը երկրիս երեսէն սրբել տալո՞ւ համար…

Անըմբռնելի բան, ակնոցներս աղւոր մը չփելէ ետքը կրկին կարդացի.

— Այո՛, «Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը՝ հայաջինջ քաղաքականութիւն վարած է։ Արեւմտեան Հայաստանի ամայացումը՝ գործադրել տըուած է Թուրք Իթթիհատականներուն …»։

Այս բոլորը, յստակ ակնոցով հատիկ–հատիկ կարդալէ գինի՝ նախանձը բռնկեցաւ մէջս։ Մէկ կողմ դրի կուսակցականանալու որոշումս։

Ըսի ։ Ո՜վ բախտաւոր Թուրք. ի՜նչ երջանիկ ազգ ես։ Կէս դիշերուան մութին դուրս կուգաս, արեւը կը ծագի ճամբուդ վրայ ։

Գործած ոճիրներդ, հայկական ջարդերուդ արատը կը սրբուի, կը մաքրուի ճակտէդ եւ կը խարանուի Հայուն ճակտին՝ Հայերու կողմէ։

Խնդա՛, Տաճի՛կ, պորտդ վեր նետելէն…

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ
ԺԷ.

Թիկնապահը չհասկցաւ անոր միտքը, բայց չհամարձակեցաւ հարցնել. միայն շատ զարմացաւ որ իշխանը սովորականին պէս պալատ չէր երթար, թէեւ անոր դռները դիշեր ցերեկ բաց էին իր առջեւ ։

Մտան իջեւանատուն. շուտով քնացան թիկնապահները, իսկ Գէորգ իշխան չկրցաւ քնանալ։ Երբ լուսցաւ, սրտատրոփ դիմեց պալատ, ուր կ՚ապրէր Հեղինէն։ Մարտիրոս հօր կողմէ ազատուելէ ետք, այժմ բոլորովին առողջ էր ան։

Նստած էր Հեղինէն պալատի պարտէզին կանաչ խոտերուն վրայ. ձեռքը ունէր գիրք մը, զոր ուշադրութեամբ կը կարդար, երբ ներս մտաւ Գէորգ իշխանը եւ առանց խանգարելու անոր ընթերցումը, կանգ առաւ քիչ մը անդին։

Հեղինէի կարդացածը սուրբ գիրք էր. այդ պահուն զոյութիւն չունէին անոր համար մարդիկն ու աշխարհը. ամբողջովին տարուած էր աստուածային բարձր ու վսեմ գաղափարներով։ Կը նայէր Գէորգ իշխանը Հեղինէին ու չէր կշտանար անոր անման դէմքը դիտելով ։

— Ոհ, աննման հրեշտակ, անարատ հոգի, անբիծ էակ, կը մրմնջէր ան եւ կը շարունակէր դիտել Արծրունեաց օրիորդին դէմքի նուրբ գծագրութիւնը ։

Յանկարծ Հեղինէ դադրեցուց ընթերցումը եւ նայեցաւ Գէորգ իշխանին ։

Իշխանը սարսռաց ։

Քանի մը վայրկեան լուռ կեցաւ Հեղինէն. կարծես դեռ կը մտածէր արբազան խօսքերուն վրայ, ապա դիմելով Գէորգ իշխանին, ձեռքը անոր երկարեց եւ ըսաւ.

— Ահ, Գէորգ իշխան, բարով ես եկեր ։

Գէորգ իշխան ծունկի եկաւ ու համբուրեց անոր ձեռքը։

— Ի՞նչ լուր ունիս Մարտիրոս հօրմէն, հարցուց Հեղինէն ։

— Մարտիրոս հայրը ողջ է եւ կ՚աղօթէ ձեզի համար ։

— Շատ ապրի ան, ըսաւ Հեղինէ եւ գիրքը դոցելով ոտքի ելաւ ։

— Դուք կ՚աճապարէ՞ք ներս մտնել, օրիորդ, բայց ես բան մը ունէի յայտնելու ձեզի, ըսաւ Գէորգ իշխանը կարմրելով ։

— Ի՞նչ բան, յայտնեցէք, ես պատրաստ եմ ամէն բան լսելու, լաւ թէ վատ։ Այժմ իմ սիրտս ամէն բանի կը դիմանայ։ Արդէն վարժուած եմ ամէն վիշտ տանելու ։

— Եթէ թոյլ կուտաք …

— Ըսէք. բայց ինչո՞ւ կը դողաք, ի՞նչ սոսկալի լուր ունիք հաղորդելու ինծ՞։

— Սոսկալի ոչինչ չկայ, օրիորդ, ինչ որ կ՚ուզեմ յայտնել ձեզ, իմ թշուառ կեանքիս կը վերաբերի ։

— Թշուա՞ռ… չեմ կարծեր։ Ձեր կեանքը, իշխան, ամէնաերջանիկ կեանքն է,քանի որ ազգին կը ծառայէք։

Վերջին խօսքերը սիրտ տուին Գէորգ իշխանին, որ առանց տատանումի ծնրադրեց օրիորդին առջեւ ու ըսաւ.

—Օրիորդ, թշուառ է այդ կեանքը, քանի որ … առանց ձեզի ոչինչ կ՚արժէ ան։ Ես կը սիրեմ ձեզ … ։

Հեղինէն լուռ կեցաւ, բայց սրտին արագ բաբախումը ցոյց կուտար, թէ ինչ յուզում արթնցուցած էին հոն Գէորգ իշխանին խօսքերը ։

— Դուք լուռ էք, կ՚արհամարհէք զիս … ։

Հեղինէի դէմքը շառագունեցաւ. բայց շուտով զսպեց ինքզինք, խեղդեց հոգիին վրդովումը եւ բռնելով իշխանին ձեռքը՝ վեր բարձրացուց զայն ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

րական Ուժի ընդհ. քարտուղարը, Լաֆոն, զեկուցում տալով մամուլի ներկայացուցիչներուն, դանդատեցաւ թէ կառավարութիւնը 200 միլիառ ֆրանքի պարգեւ մը սահմանեց գիւղացիներուն, ի վնաս բանուորներուն: Միեւնոյն ատեն բացատրեց թէ աշխատավարձքի յաւելումը չի լուծեր տագնապը, անհրաժեշտ է եւ կարելի է աժանցնել գիները:

Նոր տեսակցութիւն Մոլոթովի հետ

Արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները ութերորդ տեսակցութիւնը ունեցան Գ. Մոլոթովի հետ, ուրբաթ օր: Այս անգամ ներկայ էր նաեւ հռչակաւոր Վիշինսկին:

Խօսակցութիւնը տեւեց երեք ժամ: Մանրամասնութիւնները միշտ գաղտնի կը պահուին: Տեսակցութենէն վերջ, երեք ներկայացուցիչները խորհրդակցութիւններ կատարեցին ըստ սովորութեան, այս անգամ բրիտանական դեսպանատան մէջ: Տակաւին յայտնի չէ թէ երբ պիտի հրատարակուի առաջին պաշտօնական զեկոյցը:

Լաւատեսութիւնը կը շարունակուի քաղաքական շրջանակներու մէջ: Եթէ վերջին տեսակցութեան առթիւ զեկոյց մը հրատարակուի, բարենշան եզրակացութեամբ, անմիջապէս պիտի քննուի Պերլինի մէջ գործածելի դրամին խնդիրը: Կը կարծուի թէ երկու կողմերն ալ դիջումներ ըրած են այս մասին: Այս հարցին լուծումը եւ Պերլինի պաշարման բարձումը կրնան դիւրացնել կարգ մը վիճելի խնդիրներու կարգադրութիւնը, մինչեւ Չորս Մեծերու յառաջիկայ խորհրդաժողովը: Այս ժողովին գումարումն ալ կրնայ դիւրանալ, քանի որ չորս պետութեանցարտաքին նախարարները իբրաւ պիտի համախմբին Փարիզի մէջ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին գումարման առթիւ:

Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ Սթալին համաձայն է որ արեւմտեան պետութիւնները տեսակ մը հսկակչիռ հաստատեն Պերլինի մէջ գործածուած խորհրդային դրամին վրայ:

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր դարձեալ երկու հազար բոլշեւիկներ խուժեցին Պերլինի քաղաքապետարանը, որ կը գտնուի Խ. Թաղամասին մէջ: Խորհրդ. իշխանութեան ենթակայ ոստիկանութիւնը կրաւորական դիրք մը բռնած ըլլալով, ամբոխը յաջողեցաւ խափանել քաղաքապետական խորհուրդին նիստը: Ցոյցէն անմիջապէս վերջը, քաղաքապետութիւնը նամակ մը ուղղեց խորհրդային հրամանատարին, պաշտպանութիւն խնդրելով յաջորդ ժողովներուն համար: Եթէ գոհացում չստանան, հաւանական է որ պետական խորհուրդը փոխադրուի Պերլինի արեւմտեան Թաղամասը (անգլիական քաղաքային շրջանը):

Թերթերը կը գրեն թէ այս անգամուան ցուցարարները աւելի յարձակողական դիրք բռնած էին: Դարձեալ առջի օրուան ճառախօսներն էին որ խօսք առին, պահանջելով քաղաքապետութեան հրաժարումը եւ ուրիշ մարմնի մը կազմութիւնը: Այս առթիւ ազդարարեցին թէ նորէն պիտի գան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ 43 «Ուսթաշիներ» (խրուաթ յեղափոխականներ), իբրեւ լրտեսներ եւ պատերազմի ոճրագործներ, Պելկրատի զինուորական ատեանին առջեւ: Ասոնց 18ը պիտի կախուին, իբրեւ մասնաւոր նախատինք, իսկ միւսները պիտի գնդակահարուին: Ընդհ. դատախազը յայտարարեց թէ 55 ամբաստանեալներ վերադարձած էին անցեալ տարի, Գերմանիայէն, Իտալիայէն եւ Աւստրիայէն, լրտեսութիւն, ահաբեկում եւ ուրիշ դաւադրական գործեր կատարելու համար:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ Մոսկուա փախած զօրավար մը, Փերօ Փոփիվոտա, փոխ–հրամանատար օդային ուժերու, նամակ մը հրատարակելով «Փրավտա» թերթին մէջ, խստօրէն կը քննադատէ մարէշալ Թիթօն եւ կը հրաւիրէ Եուկոսլաւիոյ բանակին ու համայնավար կուսակցութիւնը տապալել ներկայ իշխանութիւնը:— Մարէշալ Թիթօ, որ բողոքագիր մը ուղղած էր Ռումանիոյ, այս անգամ ալ Հունգարիան կ'ամբաստանէ իբրեւ դրդիչ ըմբոստութեան եւ կը սպառնայ խզել ոչ–յարձակման դաշինքը:

ԳԵՐՄԱՆ ԵՐԵՔ ՄԱՐԷՇԱԼՆԵՐ, Ռունտշթէտ, Պրաուխիչ եւ Մանշթայն, եւ զօր. Շթրաուս, որոնք արգելափակուած էին Անգլիոյ մէջ, պիտի դատուին իբրեւ պատերազմիոճրագործներ: Վերջերս շատեր կը գանգատէին թէ անգլ. կառավարութիւնը կ'ուզէ մոռացութեան տալ անոնց յանցանքները:

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԸ Թէհրան վերադարձաւ Եւրոպայէն: Այս առթիւ շատ մը կոմեր–ձարթալեցան, ի նշան գոհութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան գեղատեսիլ պուրակին մէջ՝ գետին մօտ:

Ճոխ պիւֆէ, հաճելի ժամանց բոլորին:

Բանախօսութիւն, ու տնակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները:

Անձրեւի պարագային նոյն օրը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն սկսեալ:

×

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ս. Անթուանի «Գիւլխանդանեան» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Գ. Նաճարեանի հանրածանօթ եւ ծառախիտ ագարակը Campagne Roseraie Les Pins–Les Bastide, St. Antoine:

Տեղական ուժերով մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, «ԵՐԿՈՒ ԱԳՈՒՇ ԾԱՌԱՆԵՐԸ»: Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան անակնկալներ: Ընտիր բարձրախօս:

Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել: ԾԱՆՕԹ.—Համդիսավայրը երթալու համար, քաղաքէն առնել 26 թիւ հանրակառքը եւ իջնել նախկին Octroiի առջեւ: Եթէ անձրեւէ, հանդէսը կը յետաձգուի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Մ.— Ձենք ստացած այդ գումարը:

ՎԻԷՆ, Մ. Բ.— Կարելի չէ հոն ղրկել այդ հարիւր ֆրանքը:

ԱՎԻՆԵՈՆ, Ն. Խ.— Պաշտօնեաները արձակուրդի գացած են:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, Կ. Գ.— Ստացա՞ծ էք նամակը եւ թերթը:

ՀԱՅՏԸԼՊԷՐԿ, Տ. Փ.— Նոյնպէս:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արա Ե. Արմէն, Մարսէյլի Քոլէժ Թէքնիքի աւարտական եւ թէ պոլիթեքնիքի գրաւոր ու բերանացի քննութիւնները յաջողութեամբ անցուցած ըլլալով, իրաւունք ստացած է մասնակցելու էքօլ Arts et Métiersի մուտքի քննութիւններուն, որոնց մէջ նոյնպէս փայլուն թիւեր շահելով ընդունուած է այդ վարժարանը, պատրաստուելու մեքենագէտ – երկրաչափ:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

15 տարիէ ի վեր հաստատուած դերձակի կարեւոր խանութ մը իր ամբողջ կազմածներով, եւ կահաւորուած բնակարան մը որ ունի 3 սենեակ, խոհանոց, salle de bains, 97 Ave. Aristide Briand, Cachan (Seine):

ԾԱԽՈՒ Է ՆԱԵՒ

Կահաւորուած եւ դերձակի կազմածներով բնակարան մը որ ունի երեք սենեակ, մուտք, խոհանոց, ամէն արդիական յարմարութիւններով: ԲՈՒԼՕՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ: Իբրեւ հաստատուած դերձակ տասը տարիէ ի վեր, ունի լաւ յաճախորդ: Դիմել Գ. ՎԱՀԷ ՀԱՆՁԷՐԵԱՆԻ, 39 Ave. Léon Gambetta Montrouge (Seine):

եղաւ Լ. Ա. Օրբէլի, Գիտութեանց Ակադեմիայի կենսաբանական (բիօլոգիական!) բաժնին քարտուղարը, ամբաստանուած ըլլալով թէ կենսաբանութիւնը «ի սպաս չէ դրած ընկերվարական շինարարութեան կենսական պահանջներուն»: Մեծ գիտնականը 66 տարեկան է:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թմշվար քաղաքին մէջ ձերբակալուեցան չորս կաթոլիկ քահանաներ, ինչպէս եւ քաղաքին ազատ դպրոցին տնօրէն եւ ուսուցչուհին, որոնք ընդդիմացած էին վարժարանին ազգայնացման եւ կրակի տուած էին հաստատութեան դիւանաթուղթերը: Ձեխոսլովաքիոյ մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը առաջարկած է Հրեաներուն եւ Արաբներուն ուղղակի բանակցիլ եւ հաշտութիւն կնքել, համաձայն Պէյրութի անթելէն տրուած լուրի մը:

ՏՈԼԱՐԸ 324 ՖՐԱՆՔԻ բարձրացնելու ծրագիր մը կը վերագրուի Ֆրանսական կառավարութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս Շաբաթ (4 Սեպտ.) իրիկուան ժամը 8ին, 6 rue de la Brosse: Դպրոցի սրահը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տիկին Ա. Յակոբեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ
Արտաշէս Ա. Յակոբեանի
ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théâtre Français եւ Տերիկեան գրատուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Խարբերդի Շամուշի գիւղէն Կիրակոսի տղան՝ Կարապետ Գասպարեան: Տեղեկացնել Մինաս Գրիգորեանի, 261 rue St. Denis, Paris (2):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պրուսացի Կէմլէյիկ եւ Քարսաքցի Տիկին Եղիսաբէթ – Արթին Տիրէմճիօղլու, եւ եղբօր տղան Սարգիս, որ Տէտէ Աղաճ կամ Սելանիկ ըլլալ կը կարծուի: Փնտռողն է Սարգիսի քոյրը Զմրուխ, այժմ Տիկին Զաթալեան: Ստոյգ լուր տուողին եւ հասցէին հաղորդողին նուէր 5000 ֆրանք «Յառաջ»ի միջոցաւ: Փնտռողին հասցէն է Café Tchatalian, 13 rue Wilson, Décines (Isère) France: Կը խնդրուի Աթէնքի «Ազատ Օր»էն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սէն Շամոնէն Տիգրան Ալէքսանեան բնիկ Մարաշցի, կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալէքսանեան, 1915ի տեղահանութենէն ի վեր իրարմէ բաժնուած են: Ներկայիս կը կարծուի թէ Պոլիս կը գտնուի: Տեղեկացնել «Յառաջ» օրաթերթին:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող · կամ 3 անգլ ·

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 31 Août 1948 Երեքշաբթի 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4082–Նոր շրջան թիւ 1041 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲԵՄՆ ԷՐ ԼՈՅՍ...

Ցեսրին տիրացուն դպրոցէն խսկ սորված է թէ Գիտութիւնը լոյս է։ Կը փարատէ խաւարը, կործելով թիւթեան գաղտնիքները, եւ մարդկութեան պարզեւելով անգնահատելի բարիքներ ։

Դժբախտաբար գիտնականներուն միտքը չափազանց «լուսաւորուած» ըլլալով, Գիտութիւնը կը ծառայէ նաեւ ահաւոր չարիքներ պայթեցնելու մարդկութեան գլխուն։ Եւ դեռ ճամբուն կէսը հազիւ կտրած ենք ...

Այս չէր մեր ըսելիքը ։

Ամփոփուելով առաջին ճշմարտութեան վրայ — Գիտութիւնը լոյս է — փորձենք վերլուծել երկու դէպքեր, որոնք նոյնպէս կապ ունին ե՛ւ գիտութեան, ե՛ւ մարդկութեան ճակատագրին հետ։

Կարդացիք անշուշտ — Խ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիան պաշտօնանկ ըրած է կենսաբանական բաժնին ընդհ. քարտուղարը, ուսուցչապետ Լ. Ա. Օրբելի, ամբաստանելով թէ «կենսաբանութիւնը ի սպաս չէ դրած ընկերվարական շինարարութեան հիմնական նպատակներուն »։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Ակադեմիան միեւնոյնատեն մեղայագիր մը ուղղած է սպարապետ Սթալինի, ուր խոստովանելով իր սխալները, կը խոստանայ շտկել զանոնք։

Ամէնօրեայ դէպք մը Խ. Միութեան մէջ, ինչպէս ինքնաշարժի արկածները՝ որեւէ մեծ մայրաքաղաքի մէջ ։

Տարիներէ ի վեր ի՜նչքան մեղայագիրներ՝ գրականութեան, բանաստեղծութեան, թատերական եւ երաժշտական արուեստի, նկարչութեան, վերջապէս մշակոյթի բոլոր ճակատներուն վրայ ։

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին առժամապէս ընդհատուեցաւ հալածականութիւնը, հրահրելու համար աշխատաւոր բազմութեանց հայրենասիրական խոյանքը։ Իսկ երկու տարիէ ի վեր, ահա նորէն կը շաչեցնեն խարազանը, յանուն Լենին - Սթալինի ։

Անոնք որ սովորութիւն ունին թերթ կարդալու, գիտեն թէ ինչե՛ր տեղի ունեցան վերջին ամիսներու ընթացքին ։

Երաժշտութեան վարպետներու դատապարտութենէն վերջ, գիտութիւնը չէր որ բացառութիւն պիտի կազմէր։

Հայազգի Օրբելին առաջին զոհը չէ։ Աւելի առաջ սեւ ցանկին անցաւ ռուս յայտնի գիտնական մը, նոյն թխածոյ ամբաստանութեամբ ։

Ի՞նչ «յետադիմական» տեսակէտներ կը պարզէր Օրբելի, բոյսերու եւ արջառի կենսաբանական ուսումնասիրութեան մէջ։

Ինչո՞ւ իրեն հետ պաշտօնանկ եղան ուրիշ յայտնի գիտնականներ, կենսաբանութեան միւս ճիւղերու մէջ։

Ի՞նչ կ'ըսեն նոր տեսաբանները, որոնց գլուխը կը գտնուի ռուս գիտնական մը, Տ. Դ. Լիզէնքօ, յաջորդը ուրիշ գիտնականի մը, Մ. Միչուրին։

Մեզի չիյնար պատասխանել այս մասնագիտական հարցումներուն։ Կը բաւէ ըսել թէ՝ նորէն արեւմտեան եւ խորհրդային տեսակէտներն են որ կ'ընդհարին, անճանաչելի քաոսի մը վերածելով գիտութիւն թէ գրականութիւն ։

Եւ ահա երկրորդ հարցը , նոյնքան խրթին։

Շաբաթ օր վերջացաւ ձախ Մտաւորականներու Համագումարը, որուն կը մասնակցէին 500 պատուիրակներ եւ ուր երկու խորհրդային գրագէտներ, Ալեքսանդր Ֆադեյեւ եւ Իլիա Էրէնպուրգ իրար գերազանցեցին, կրակ տեղալու համար ամերիկեան մշակոյթին դէմ ։

Անգլիացի ուսուցչապետ մը, Թէյլըր, կարճ խօսք մը տուաւ, իր պատասխանին մէջ.

— « Մարդկային էակները պէտք է մտածել սորվին, եւ ոչ թէ ուրիշներու կողմէ տիրաբար պարտադրուած մտածումներ յայտնել » ։

Ի վերջոյ համագումարը քուէարկեց յայտարարութիւն մը, որուն քուէ չտուին 32 Ամերիկացիներէն 9ը եւ 42 Անգլիացիներէն 7ը։

Եւ սակայն, ո՛րքան խելօք տեսակէտներ կը պարունակէ յայտարարութիւնը, յանուն ... մշակոյթի ազատութեան։ Միտքեր որոնք սահմանուած են ապահովելու, ամրապնդելու խաղաղութիւնը։

Դէպի լո՞յս կ'երթանք թէ դէպի խաւար, այս հակասական երեւոյթներով ։

Կ'արժէ անգամ մը եւս զբաղիլ ։ Շ.

Ներգաղթը Եգիպտոսէն

Բ. ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Եգիպտոսէն հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները ստացանք Բ. կարաւանի մեկնումին առթիւ, որուն առաջին լուրը հաղորդած էինք Կիրակի օր.—

Երէկ, կիրակի, Օգոստոս 22ին, առաւօտեան ժամը 7ին, շուրջ երկու հազար հայրենադարձներ առնելով, «Պոբետա» շոգենաւը հանդիսաւորապէս մեկնեցաւ Աղեքսանդրիոյ քարափէն եւ Պոլսոյ վրայով ուղղուեցաւ դէպի Պաթում ։

Հազարաւոր հայրենակիցներ քարափ խռնուած էին՝ իրենց հարազատներուն ու բարեկամներուն «բարի երթ» մաղթելու համար։ Տեսարանը խորապէս յուզիչ էր. կուլային թէ մեկնողները եւ թէ ճամբու դնողները ։

Նաւուն կողին խոշոր գիրերով եւ արձաթէն գրուած էր՝ «ՀԱՅՐԵՆԻՔԷ ՀԱՅՐԵՆԻՔ »։

Մնտուկները ամբողջութեամբ կարելի եղած չէ նաեւ բեռցնել. մնացորդ սնտուկները պիտի ճամբուին տարբեր նաւով մը։

Նաւը արդէն բաժնուած էր քարափէն, երբ հեռուէն կը լսուէր խորհրդային քայլերգը ։

« ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ »

Գահիրէի «Արեւ»ն ալ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ .—

Կը նախատեսուէր որ շոգենաւը ճամբայ ելլէ երեկոյեան դէմ, սակայն ներգաղթողներու նաւ բարձրանալը եւ անոնց ապրանքներուն բեռցումը հազիւ կարելի եղաւ աւարտել ժամը 6ին, որով մեկնումը յետաձգուեցաւ կիրակի առաւօտեան եւ ժողովուրդը ակամայ ետ վերադարձաւ ։

Կիրակի առաւօտ կանուխ, մթնշաղին, ինքնաշարժներու անհատնում շարան մը քարափ կը բերէր նախորդ օրուան ողջերթի եկող ժողովուրդը, գրեթէ ամբողջութեամբ, եւ վերստին ծայր կուտար շարաթ երեկոյեան յուզիչ տեսարանը։

Ամէն կողմէ բացագանչութիւններ կը լսուէին, իրար կը կանչէին, թաշկինակներու եւ ձեռքի շարժումներ կ'ըլլային. սպասելով նաւին մեկնումին։

Ժամը 7ին վեր առնուեցաւ նաւուն կամուրջը, ինչ որ շոգենաւին մօտալուտ մեկնումը կ'ազդարարէր ։

Այս, շոգենաւին բարձրախօսէն, երախտագիտական արտայայտութիւններ եղան Ս. Միութեան եւ Ս. Հայաստանի հանդէպ, պանծացնելով Մայր Հայրենիքը ու Ներգաղթը, միաժամանակ մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնելով ասպնջական Եգիպտոսի անոր եղբայրական ժողովուրդին եւ թագաւորին՝ Ֆարուք Ա.ի ։

Ժամը 7.15ին սկսաւ շարժիլ «Պոբետա»ն, մինչ կը բազմապատկուէին ձեռքի շարժումները, ողջերթի մաղթանքները ու կը տամկանային բոլորին աչքերը՝ յուզումէ եւ խանդավառութենէ։

Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, քարափ մնացին ներգաղթողներու սնտուկներուն եւ ինքնաշարժներուն մէկ մասը։ Անշուշտ անոնք ընդփոյթ պիտի առաքուին Հայրենիք, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին ձեռք առնելիք անմիջական միջոցներուն շնորհիւ ։

«Արեւ»ի թղթակցին տրուած վերջին պահու տեսակցութեան մը մէջ, ներգաղթի լիազօր պատուիրակ քաղաքացի Թադէոս Կատարեան, որ հայրենադարձ շոգենաւով Հայրենիք կը վերադառնայ, յայտարարեց թէ թէեւ այս տարի նոր կարաւան պիտի չմեկնի Եգիպտոսէն, սակայն ներգաղթը կը շարունակուի։ Ան յոյս յայտնեց որ յառաջիկայ տարի ուրիշ ներգաղթողներ Մայր Հայրենիք կը վերադառնան Եգիպտոսէն եւայլգաղութներէն ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

զօր. Տիմիթրի Թոմով եւ երկու գնդապետներ, Քնով եւ Քոլեւ, որոնք մահուան դատապարտուած էին իբրեւ դաւաճան։ Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցան երկու բարձրաստիճան սպաներ, միեւնոյն ամբաստանութեամբ ։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ պուլկարական « Տոպրուճա» շոգենաւին պաշտօնեաներէն երեք հոգի ապրճանակի սպառնալիքով ստիպած են նաւապետը որ խարիսխ ձգէ Իսթանպուլի մէջ, որպէսզի թրքական իշխանութեանց յանձնուին, իբրեւ բոլշեւիկներու ձեռքէն փախած։ Շոգենաւը Ալպանիա կ'երթար Սեւ Ծովէն ։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ռ. Շումանի

Անտրէ Մառիի դահլիճին հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, հանրապետութեան նախագահը պալատ հրաւիրեց քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները եւ ուրիշ դէմքեր, խորհրդակցելու համար նոր դահլիճին կազմութեան մասին։ Համայնավար օրկանը, «Իւմանիթէ», որ երէկուընէ ի վեր երկուշաբթի օրերն ալ կը հրատարակուի, կը գրէ թէ վարչապետութիւնը առաջարկուած էր Պ. Ռամատիէի (ընկերվարական), բայց ան մերժած ըլլալով, այդ պաշտօնը յանձնուեցաւ նախկին վարչապետ Պ. Ռոպէռ Շումանի (ժողովրդական)։ Այս լուրը հաղորդուեցաւ կիրակի կէս գիշերին։ Վարչապետը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, նոր նախարարութիւնը կազմելու համար ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ յոռետես են կացութեան մասին, մանաւանդ որ տնտեսական տագնապը հետզհետէ կը սաստկանայ եւ գործադուլները կ'աճին ։

Անտրէ Մառիի դահլիճին հրաժարումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։ «Տէյլի Մէյլ», Լոնտոնի պահպանողական օրաթերթը, գիտել կուտայ թէ այս անգամ սովորական տագնապ մը չէ որ մտահոգութեան կը մատնէ Ֆրանսան, մինչեւ անգամ Եւրոպան։ Ամէնէն ծանրակշիռ տնտեսական եւ մտական տագնապն է որուն լուծման համար մինչեւ հիմա առաջարկուած միջոցները ձախողեցան։ Միւս կողմէ ապրուստի սղութիւնը դուռ կը բանայ նոր խլրտումներու։ Հրաժարեալ դահլիճը կ'ընդդիմանար աշխատավարձքի յաւելման, այն պատճառաբանութեամբ թէ գիները պիտի սղեն, արտադրութիւնը պիտի նուազի եւ երկիրը պիտի չկրնայ օտար դրամ եւ ապրանք ճարել։«Կա՛մ արտադրել— բազմապատկել արտադրութիւնը — եւ կամ անշքանալ »։

Անտրէ Մառիի դահլիճին հրաժարման պատասխանատու կը համարուին ընկերվարականները, որոնք վերջին պահուն մերժեցին ելմտական նախարարին կարգ մը առաջարկները ։

Օտար շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ նոր դահլիճն ալ պիտի չկրնայ երկար տեւել, եւ ի վերջոյ անխուսափելի պիտի դառնայ խորհրդարանին լուծումը, որ կրնայ տեղի տալ շատ մը անակնկալներու։ Զօր. տը Կոլի հետեւորդները անհամբեր կը սպասեն այդպիսի պատեհութեան մը։ Նոյն շրջանակներուն համաձայն, նահանգային ընտրութիւնները յետաձգուեցան այն մտավախութեամբ թէ տը Կոլի կուսակիցները կրնան մեծամասնութիւն շահիլ։ Դահլիճին անկումով, այդ խնդիրը նորէն կը զբաղեցնէ միտքերը ։

Ամէն պարագայի մէջ, ներկայ տագնապը պիտի ծառայէ աւելցնելու ծայրայեղ հոսանքներուն ուժը, աջ ըլլան թէ ձախ։ Միւս կողմէ, վախ կայ որ Ֆրանքն ալ տուժէ։ Դեռ աւելի ծանր հեռանկար մը,— Եթէ ծայրայեղ ձախերը տիրապետեցին, Ֆրանսա կրնայ զրկուիլ ամերիկեան աջակցութենէն (Մարշըլի ծրագիրը)։

Անտրոյութիւն Պերլինի մէջ

Խորհրդային ինքնաշարժ մը արագութեան արտօնեալ չափը անցած ըլլալով, խառօրէն հետապնդուեցաւ Ամերիկացիներու կողմէ, Պերլինի ամերիկեան շրջանին մէջ։ Այս հետապնդումը ժամական հարիւր քիլոմեթրը կ'անցնէր, ամէնէն բազմամարդ փողոցներուն մէջ։ Ամերիկացիները երեք անգամ անցան Ռուսերը եւ փորձեցին ձերբակալել խորհրդային կառքը, շրջապատելով զայն, բայց երեք անգամին ալ «փախստականը» յաջողեցաւ պրծիլ, առանց նկատի առնելու վտանգը։

Այն պահուն երբ հետապնդողները եւ հետապնդեալը իրարու կը մօտենային, Ամերիկացիները երեք գնդակ արձակեցին, իբրեւ ազդարարութիւն, ծակելով խորհրդային կառքին անուադողին (փնչօ) եւ վիրաւորելով Ռուս մը։ Հետապնդումի սաստկութեան մէջ, Ամերիկացիները մոռցան թէ կը մօտենային Փոցտամըրփլացի եւ կ'անցնէին միջազգային սահմանագիծը։ Այս միջադէպին հետեւանքով, խորհրդային իշխանութիւնները ամբաստանեցին Ամերիկացիները թէ բռնաբարած են սահմանագիծը, յարձակած՝ խորհրդային բանակի անդամներուն վրայ եւ վիրաւորած՝ խորհրդային սպայ մը ։

★ Պերլինի բրիտանական իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ կը հաւանին որ իրենց շրջանին մէջ գումարուի քաղաքապետական ժողովը, եթէ Ռուսերը «չենուզերկամչեն կրնար»երաշխաւորել ապահովութիւնը, վերջին երկու յարձակումներէն ետք։ Քաղաքապետական խորհուրդին նախագահը տակաւին կը սպասէ խորհրդային հրամանատարութեան պատասխանին ։ Հաւանական է որ քաղաքապետական խորհուրդը նոր նիստ մը գումարէ այսօր, երեքշաբթի, իր պաշտօնատան մէջ։ Խնդիր է թէ խորհրդային հրամանատարը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Ը.

Ընդունինք պահ մը, որ բոլշեւիկները, մեր դաւանանքը գողնալով, իրաւունք ունին մեզի ըսելու,— «դա մերն է հիմա, դա մերն էր առաջ»:

Սակայն միայն յայտարարելը բաւական չէ, նաեւ գործադրել պէտք է:

Ռուս կեանքի հզօրագոյն քաղաքական կազմակերպութիւններէն էր Սոցիալիստ - Յեղափոխականներու (էս - էր) կուսակցութիւնը, որ կը ներկայացնէր առաւելաբար երկրագործ Ռուսիոյ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը եւ կը գործէր հողերու համայնացման ծրագրով:

Բոլշեւիկները, Լենինի գլխաւորութեամբ, պայքար կը մղէին այս կուսակցութեան նաեւ հողային ծրագրին դէմ՝ համայնացման սկզբունքը մերժելով:

Սակայն երբ Հոկտեմբերեան դաւադրութեան մէջ յաջողեցաւ Լենին՝ էս - էրներէն ԳՈՂՑԱՒ անոնց հողային ծրագիրը եւ զայն գործադրութեան դրաւ՝ ապշանքի մատնելով ամբողջ քաղաքական աշխարհը:

Սկզբնապէս, երբ Լենինէ հաշիւ պահանջուեցաւ այս մասին, մեծ պատեհապաշտը, առանց ամենափոքր վարանումի, իրեն յատուկ չնականութեամբ մը, յայտարարեց.

— «Էս էրներէն մենք առինք այդ ծրագիրը, նախ անոր համար՝ որպէսզի յաղթենք իրենց. երկրորդ՝ առինք ու գործադրեցինք՝ փորձառաբար անոր անպէտութեանը մէջ ռուս գիւղացիութիւնը համոզելու համար» («Ռեւոլիւցիոննայա Ռոսիա», Պերլին, 1923, թիւ 28—29, էջ 8, տես Վ. Չերնովի յօդուածը):

Քիչ աւելի ուշ, երբ ամրացած զգաց իր իշխանութիւնը, Լենին նոյն անպատկառութեամբ հետեւեալը յայտարարեց՝ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ճամբաները ուսուցանելով իր հետեւորդներուն.

« Հէնց Հոկտեմբերեան յեղաշրջման մոմենտին մենք շատ կարեւոր եւ ոչ-ձեւական, շատ յաջող քաղաքական բլոկ կապեցինք մանր - բուրժուական գիւղացիութեան հետ, ԱՌԱՆՑ ՈՐԵՒԷ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ, ԱՄԲՈՂՋԱՊԷՍ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՎ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԳՐԱՐԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ, այսինքն ոչ թէ մայորիզացիայի ենթարկել նրանց, այլ համաձայնութեան գալ նրանց հետ» (Ն. ԼԵՆԻՆ — «Ձախութեան» երեխայական հիւանդութիւնը կոմունիզմի մէջ», Թիֆլիս, 1921, էջ 67—68):

Երբ պէտք կայ, — կ'ուսուցանէր Լենին իր հետեւորդներուն,— կարելի է քաղաքական հակառակորդէն, ԱՌԱՆՑ ՈՐԵՒԷ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ, իր գաղափարները ԳՈՂՆԱԼ եւ գործադրութեան դնել, — ձախողած պարագային յայտարարելով, որ ուզեցի փորձառաբար այդ գաղափարներու անպէտութեանը մէջ զանգուածները համոզել, իսկ յաջողած պարագային՝ տէր կանգնելով այդ գաղափարներուն ...

Համայնավար աշխարհին մէջ ինքնատիպ գործելակերպ մըն է այս, որ գործադրուեցաւ նաեւ մեր նկատմամբ:

Զարենցի յոխորտալից գեղումը մեր հասցէին՝ Լենինի թելադրանքը ունի իբր ներշնչումի աղբիւր:

Հայաստանի անկախութեան տէր կը կանգնէր ոչ միայն Զարենց, այլ տէր կը կանգնէին նաեւ ուրիշներ:

Հայ Կարմիր Բանակի առաջին կիսաբաժնին ուղղած իր «Կոչ»ին մէջ, Խ. Հայաստանի ռազմական ժողովրդական կոմիսար Աւիս Նուրիջանեան, Երեւանի «Կոմունիստ» պաշտօնաթերթի 1921 Ապրիլ 23ի էջերէն, ի միջի այլոց, կը յայտարարէր.

« Հայ ժողովուրդի արիւնոտ եւ հերոսական անցեալի հանդէպ Հայաստանի Կարմիր բանակը խոնարհում է իր գլուխը եւ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ է ՊԱՅՔԱՐԵԼ ՆՐԱ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (այս եւ հետագայ ընդգծումները՝ մեզմէ — «Յ.»):

« Եւ թող դողան հայ խմբապետները, երբ մենք՝ հայ աշխատաւորութիւնը ու նրա Կարմիր Բանակը գոչում ենք.

« — Կեցցէ անկախ Սոցիալիստական Սովետական Հայաստանը:

« ԱՅՈ, ԸՆԿԵՐՆԵՐ, ՄԵՆՔ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ ԵՆՔ ՊԱՅՔԱՐԵԼ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ» («Կոչ»ը ամբողջութեամբ, հրատարակուած է Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի 1921 Յունիս 3ի թիւին մէջ):

Խորքին մէջ — ու շատ աւելի ուշ — նոյնը կը վկայէր նաեւ մեր երկրի առաջին իշխանաւորը:

Հայաստանի խորհրդայնացման 15ամեակի առթիւ տուած իր դեկուցմանը մէջ — Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի յոբելինական նստաշրջանին, 1935 Նոյեմբեր 29ին — Ա. Խանջեան կը յայտարարէր.

« Դաշնակցութիւնը դեռ մինչեւ հիմա էլ ճըգնում է իրեն «Հայաստանի անկախութեան» դրօշակիրը ներկայացնել: Կեղծաւոր սուտ. պատմական փաստ է, որ դաշնակները յօժար կամքով չէր, որ կատարեցին Մայիս 28ի տրագի - կոմեդիան: Անդրկովկասեան Սէյմի քայքայումը եւ մենշեւիկների ու մուսավաթականների նախաձեռնութիւնը՝ Վրաստանի եւ Ազրպէյջանի «անկախութիւն» յայտարարելու մասին, յանկարծակիի բերեց դաշնակներին» («Խ. Հայաստան», 30 Նոյեմբեր 1935):

Անկախութիւն յայտարարելու ՓԱՌՔԸ մեզմէ խլելու համար՝ Խանջեան ճիգ կ'ընէր ապացուցանելու, որ զայն մենք յայտարարած ենք ոչ թէ յօժար կամքով, այլ ստիպումի տակ ...

Ուրեմն եթէ յայտարարած ըլլայինք յօժարաբար եւ առանց բռնադատանքի՝ փառքը մեզմէ անբաժան պիտի մնար ...

Խանջեան արձակով կ'ըսէր այն, ինչ որ չափածոյով արդէն ըսած էին Զարենց, Աւիս եւ ուրիշներ,— անկախութի՞ւն. դա մերն է հիմա, դա մերն էր առաջ ...

Արդ, մեզմէ այս գաղափարը առնելով՝ զայն ի՞նչպէս գործադրեցին բոլշեւիկները:

Տեսաբանօրէն — սկզբունքով եւ վարդապետութեամբ — ՄԵՐԺԵԼՈՎ ազգութեան եւ հայրենիքի գաղափարները, բոլշեւիկները գործնապէս իբրեւ թէ ՏԷՐ ԿԸ ԿԱՆԳՆԷԻՆ այդ գաղափարներուն, իրականին մէջ, ինչպէս պիտի տեսնենք, աւելի յաջողաբար զարնելու համար այդ գաղափարներէն թէ մէկուն եւ թէ միւսին դէմ:

Տէր կանգնիլ Հայաստանի իրաւունքներուն, այս կը նշանակէր Հայաստանը դարձնել՝ միացեալ, անկախ եւ ազատ:

Այս երեք կէտերէն առաջինին մէջ Հայաստանը դաժանաբար անդամատուած էր իր բոլոր կողերէն:

Միացեալ Հայաստան ստեղծելու համար ամբողջացնել պէտք էր հայկական հողերը թէ Անդրկովկասի եւ թէ Թրքապատկան Հայաստանի մէջ:

Արդ, տէր կանգնելով Հայաստանի իրաւունքներուն, բոլշեւիկները ի՞նչ ձեւով ամբողջացուցին մեր հողերը նախ Անդրկովկասի մէջ:

3րդ յօդուածովը 1920 Դեկտեմբեր 2ի ռուսեւհայ դաշնագրի, Մոսկուա հետեւեալ պարտաւորութիւնը կը ստանձնէր.—

« Ռուսական Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ընդունի, որ անվիճելիօրէն Խորհրդային Հայաստանի մաս կը կազմեն հետեւեալ հողերը.— Երեւանեան նահանգը իրեն մաս կազմող ԲՈԼՈՐ գաւառներով, Կարսի շրջանի այն մասը, որ ռազմապէս կ'ապահովէ տիրապետութիւնը Ճաճուռ կայարանէն մինչեւ Արաքս կայարանը երկարող երկաթուղագծին, Գանձակ նահանգի Զանգեզուր գաւառը, նոյն նահանգի Ղազախ գաւառի մէկ մասը՝ Օգոստոս 10ի համաձայնագրի սահմաններուն մէջ, եւ Թիֆլիս նահանգի այն մասերը, որ Հայաստանի տիրապետութեան տակ էին մինչեւ 1920 Հոկտեմբեր 28ը» (Բ. ԲՈՐԵԱՆ — «Արմենիա», հ. Բ., էջ 296):

Երեւանեան նահանգի «ԲՈԼՈՐ» գաւառներուն մէջ կը մտնէին նաեւ Նախիջեւանն ու Սուրմալուն, որոնցմէ մասնաւորաբար վերջինը, մաս չկազմելով հանդերձ Ազգային Ուխտով սահմանագծուած Թուրքիոյ, հետագային, համաձայնութեամբը Ռուսիոյ, ուղղակի կցուեցաւ Թրքական հողերուն:

Սակայն այս շրջանները, եւ յատկապէս Նախիջեւանի գաւառը, ինչպէս նաեւ ռազմաշերտ մը Ճաճուռէն մինչեւ Արաքս կայարանը ձգուող երկաթուղագծի երկայնքին, մաս պիտի կազմէին Հայաստանի, համաձայն 1920 Դեկտեմբեր 2ի դաշնագրի 3րդ յօդուածի:

Այդ յօդուածը անակնկալ ոչինչ ունէր իրմէջ:

ԴԵԿՏ. 2ին թուղթի վրայ կ'արձանագրուէր այն, ինչ որ ԴԵԿՏ. 1ին հայ ժողովուրդին խոստացուած էր արդէն:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

Առ որ անկ է

Միջազգային քաղաքական դէմքերու կողմէ դասախօսութիւններու շարք մը, կը պսակէ ուսանողական համագումարի աշխատանքները:

Անոնց իւրաքանչիւրէն ետք, տեղի կ'ունենան կարծիքներու փոխանակութիւններ, վիճաբանութիւններ, եւ հարցեր՝ ուղղուած դասախօսին:

Ուշագրաւ պարագայ մը անոնց ընթացքին:

Օրուան դասախօսը՝ Գ. Տիւփիւի, F. M. A. N. U.ի փոխ նախագահը (Féderation Mondiale des Associations pour les Nations Unies): Նիւթ՝ ՄԱԿի գործադիր ուժը:

Գ. Տիւփիւի, կը ծանրանայ աւելի «ՄԱԿի էութեան վրայ»: Բնաւ մի կարծէք թէ ՄԱԿը ազգութիւններու միութիւն մը կը ներկայացնէ: Ան, մի միայն, կառավարութիւններու ընկերակցութիւն մըն է, շատ նման ուրիշ ընկերութիւններու, իր անդամակցութեան պայմաններով եւ ծրագիրկանոնագրով, որ ամփոփուած են «Charte des Nations Unies»ի» մէջ: Կը կրկնեմ, առէք ՄԱԿը իբրեւ կառավարութիւններու ընկերութիւն:

Առիթ մը, ուր կարելի է խօսիլ, մեր արեան մէջ անցած խնդիրներու մասին.. Հետաքրքրութիւն ստեղծել, սահմանափակելով հարցը օրուան նիւթի սահմաններուն մէջ: Մանաւանդ, որ այդ օրը ներկայ են Ազգութիւններու պալատի շրջանակներէն, որոշ թիւով միջազգային պաշտօնատարներ:

Հարց կուտամ դասախօսին.—

— « Ըսիք թէ ՄԱԿի մէջ ձայն ունին միայն անդամ կառավարութիւններու ներկայացուցիչներ: Այդ պարագային, ի՞նչ է ձեր կարծիքը հետեւեալ հարցի մասին.— Կան ազգեր որ ջարդուած եւ դուրս քշուած են իրենց հայրենիքէն, ուրեմն՝ կորսնցուցած աշխարհագրական ամբողջականութիւնը: Միեւնոյն ատեն, անոնք, հակառակ իրենց ցիրուցան վիճակին, միշտ վառ կը պահեն հայրենասիրական կրակը, ցոյց կուտան մշակոյթի, մտածումի ամբողջականութիւն մը, որուն շնորհիւ կը յարատեւեն իրենց բնորոշ գիծերով: Թէեւ աշխարհի երեսին խճանկարի տպաւորութիւն ձգող այս ժողովուրդները, որոշ չափով իրենց կենցաղը յարմարեցուցած են հիւրընկալ երկիրներու պայմաններուն, պարկեշտ քաղաքացիներ են անոնք եւ գիտակցութիւնն ունին իրենց իրաւունքներուն եւ արդարպահանջներուն, եւ իրենց դատերուն, որոնք ցարդ անտեսուած կամ միջազգային բարդութիւններու զոհ գացած են: Ի՞նչ միջոց կը մատնանշէք որ այդ մոռցուածները իրենց ձայնը լսելի դարձնեն ՄԱԿի մօտ:

Դասախօսը քիչ մը կը մտածէ, թեթեւ մը կը կմկմայ եւ ...

— Եզական պարագաներու մասին կ'ակնարկէք: Անշուշտ այդպիսի ազգեր անդամ չեն կրնար ըլլալ ՄԱԿի: Բայց, ինչպէս գիտէք, կան շատ մը ոչ - կառավարական կազմակերպութիւններ, որոնք կը գործակցին ՄԱԿի, յաճախ խորհրդակցական ձայնով, ընդհանուր ժողովին մէջ իսկ: Այդ ժողովուրդները կրնան կազմել ազգային համագումար, որ ըլլայ ներկայացուցչական: Կրնան իրենց թեկնածութիւնը դնել, եւ ընդունուելէ ետք, միւս ոչ կառավարական կազմակերպութիւններու պէս, ձայն ունենալ:

F. M. A. N. U.ի երիտասարդ քարտուղարը, (նստած դասախօսի կողքին) որ մեզ լաւ կը ճանչնայ մանաւանդ Լիբանանէն, եւ որու հետ արդէն տեսակցած էինք, հարցը աւելի շօշափելի դարձնելով, կը շեշտէ.

— Դուք, Հայերդ, ինչո՞ւ չէ: Կազմեցէք Ազգային համագումար մը, դրէք ձեր թեկնածութիւնը, եւ ընդունուելէ ետք, լսելի պիտի դառնաք հաւանաբար:

Հարց եւ պատասխան ...

Անպաշտօն առաջադրութիւն մը միայն: Եթէ կ'ուզէք՝ լաւատեղեակ անձնաւորութեան մը կարծիքը:

Պարտք կը սեպեմ այս պարագան յանձնել իրազեկ կազմակերպութեանց եւ անձերու ուշադրութեան:

Կ'ըմբռնեմ այն բոլոր դժուարութիւնները որ պիտի ծագին այդպիսի ձեռնարկ մը գլուխ հանելու համար:

Պայման է որ ներկայացուցչական հանգամանք տրուի համագումարին. ուրեմն անհրաժեշտ է ստեղծել Ազգային Միութիւն... իսկ Սփիւռքի ներկայ պառակտուած վիճակը, բաց ամանի մէջ ջուր է, բոլորիս համար ալ: Կարելի պիտի ըլլա՞յ կարծիքներու նոյնութիւն մը ստեղծել:

Եւ յետոյ, եթէ այս ուղղութեամբ փորձ մը կատարուի, ներկայ պայքարը աւելի սուր հանգամանք պիտի չստանա՞յ: Ծառեր պիտի տարուին երեւոյթներէ, առանց խնդրի էութեան թափանցելու, եւ քաղաքական տհասութիւնը զիրենք պիտի մղէ անհիմն եւ սխալ ենթադրութիւններու... «Այս գործին տակ, մութ ծրագիր մը կայ...»:

Ուրիշներ, Հայկական Հարցի մասին արդէն եղած կամ ըլլալիք փորձերուն հետ բաղդատելով, անշուշտ հակասական պիտի գտնեն այդպիսի ձեռնարկ մը, եթէ ուղղակի անոնց դէմ չկատարեն զայն: Եւ ասիկա, առանց անդրադառնալու որ բազմակողմանի են քաղաքական հարցերը: Մասնաւորաբար մեր դատին ելք մը գտնելու նախանձախնդրութեամբ, անհրաժեշտ է ցոյց տալ քաղաքական ճկունութիւն, եւ ի հարկին աղուէսի խորամանկութիւն:

Իմ կարծիքով, ամէն աշխատանք ունի իր օ-

դուտը, յաճախ կ'ամբողջացնէ ուրիշ ուղղութեամբ կատարուած փորձ մը:

Ի վերջոյ, ի՞նչ է մեր դատը — Պրիզմակ մը, կախուած հայկական խճանկարին վերեւ... Իւրաքանչիւր հայ բեկոր ստիպուած է, թափանցելէ ետք շրջապատի օտար մթնոլորտին, դիտել զայն իր անկիւնէն, իր պայմաններու թելադրած երեսէն: Բազմերես պրիզմակը մէկ ըլլալէ չի դադրիր: Ինչո՞ւ զանազան հորիզոններէ եկած հայեացքներ, չգտնեն մէկ ընդհանուր յայտարար, որպէսզի ջլատումէ զերծ պահէ մեր ճիգերը:

Թերեւս կան տարրեր որ կը մերժեն Սփիւռքին տալ քաղաքական ամենադոյզն գործունէութեան իրաւունքը: Բայց, երբ Հայկական Հարց արծարծուի, որմէ եւ ուրկէ ալ սկսի, իբրեւ հիմնական տուեալ, առաջ պիտի քշուի Սփիւռքը: Շատ բնական է: Որովհետեւ ան պահանջատէր է: Ուրեմն ինչո՞ւ չընդունիլ թէ իբրեւ այդպիսին, մենք ալ ունինք կատարելիք գործ, ունինք մեր պարտականութիւնները, քաղաքական գետնի վրայ, նոյն իսկ եթէ մեր միջոցները ըլլան շատ համեստ:

Կարելի է տակաւին խօսիլ նիւթական դժուարութիւններուն մասին: Ուրկի՞ց հայթայթել այն հսկայական գումարները, այս մեծածախս գործը յաջողցնելու համար:

Նաեւ արտաքին խոչընդոտներ: Ենթադրենք պահ մը, թէ համագումարի մը անհրաժեշտութիւնը բոլորի կողմէ ընդունուեցաւ:

Ենթադրենք նոյնիսկ, որ ան հոգի ու մարմին առաւ:

Բայց երբ թեկնածութիւնը առաջարկէ ՄԱԿին, պիտի ընդունուի՞: Անդրական է. կրնայ վեթոյի մը զոհ երթալ, կրնայ պատրուակով մը մերժուիլ:

Նոյնիսկ եթէ ընդունուի, ի՞նչ դրական գործ պիտի կարենայ կատարել: Այո, այդ շրջանակներուն մէջ ներկայութիւնը մեծ քայլ մըն է, բայց այդքանը բաւակա՞ն է: Ուշ կանուխ, պիտի չըսուի՞ — «Բազում աղմուկ վասն ոչինչի»:

Ի տես այս բոլոր «եթէ»ներուն եւ հարցականներուն, կը վարանիմ ձեռնարկին օգտակարութիւնը ջատագովել առանց վերապահութեան: Չեմ համարձակիր վճռական առաջարկներ ընել, այս տակաւին դարմանակալ գետնի վրայ առնուելիք ուէ քայլի մասին: Պարզապէս կ'ուզեմ թելադրութիւն մը հաղորդել ի գիտութիւն լաւատեղեակ կազմակերպութեանց եւ անձերու:

Թերեւս կ'արժէ, չեմ ըսեր կատարել փորձը, բայց գոնէ մտածել այս մասին, ուշի ուշով քննել խնդիրը, եւ աշխատիլ ձեռք ձգել աւելի լուրջ տուեալներ, քաղաքական զանազան բազկերակներ շօշափելով:

ԱՐԾՐԻ ՈՒԼՈՒՊԷՅԵԱՆ

ԱՅՆ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԸ ՈՐ ՀԱՆԴԷՍԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՂՐԿԵՆ, ՄԵԾԱՊԷՍ ԳԻՏԻ ՕԳՏՈՒԻՆ, ԵԹԷ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՂԴԱՏԵՆ ԲՆԱԳՐԻՆ ՀԵՏ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Ոչ միայն թերացաւ այլ գլացաւ

Յօդուածագիրներից մէկը վաղաժամ դատաւ սոյն հարցի քննութիւնը: Իմ կարծիքով, ընդհակառակն, շատ ուշացած է, որի պատճառով եւ գործնական արժէքից զրկուած, քանի որ հին սերունդը գտնուում է իւր մայրամուտի շէմքում: Արդիւնքը բոլորովին այլ կը լինէր, եթէ հարցը 15—20 տարի առաջ արծարծուէր, երբ հին սերունդը իր կայտառ ու խիտ հասակի մէջ էր գտնուում: Յանցանքը միջին սերունդին է որ ժամանակին համարձակութիւն չունեցաւ այդ կենսական խնդիրը իր ամբողջութեամբ հրապարակ նետելու, այլ բաւականացաւ փափուքներով եւ հատ ու կտոր քննադատութիւններով:

Երիտասարդ ուսանողը, որ առիթ տուեց այս հարցը քրքրելու, նոյնքան անարդար է՝ ամէն ինչ հայրենիքին վերագրելով, որքան հին սերունդը, երբ փորձում է իր յանցանքը պայմաններով արդարացնել:

Ալիշաններ երբեք հայրենիքի երես չտեսան, բայց ապրեցան, ոգեւորուեցան եւ մի քանի անգամ աւելին տուին, քան հայրենի օդն ու ջուրը ծծողները:

Այսօր իսկ ունինք շատ ու շատ երիտասարդներ ծնած օտարութեան մէջ, անգամ Սիբիրի դաժան սառնամանիքներում, որոնք աւելի եռանդուն հայրենասէրներ են քան մենք: Փոքրիկ նիւթական օգնութիւն է պէտք նրանց, իրենց կրթութիւնը շարունակելու համար եւ մենք կարճ ժամանակից կ'ունենանք տաղանդաւոր մտաւորականներ նոր սերունդից:

Հրեաները 2000 տարիէն աւելի՛ է, ինչ կ'արտադրեն եւ կը դաստիարակեն հայրենասէր սերունդներ առանց հայրենիքի, որոնք իրենց գործունէութեամբ աշխարհը ցնցեցին: Պաղեստինի օդն ու ջո՞ւրն էին խմած նրանք, որ եզակի հերոսութեամբ մաքառեցան իրենց հայրենիքի համար: Իսկ դուք, յարգելի երիտասարդ, դասալքութեան ճամբան էք բռնած, յուսահատական արցունքներ քամելով...

Ես դրանով չեմ փորձում ժխտել հայրենիքի դերը սերունդի դաստիարակման գործում, այլ կ'ուզէի ընդգծել, որ եթէ նոր սերունդը փափաք եւ յամառ աշխատանքի կամք ունենայ եւ միաժամանակ հին եւ միջին սերունդները գործնական աշխատանքի ու հետաքրքրութիւն ցոյց տան, մենք այս վիճակի մէջ իսկ կ'ունենանք՝ կենսունակ, խոստմնալից եւ հայրենասէր սերունդ:

Միջին սերունդը տուժեց ոչ միայն գաղութներում, այլեւ ներկայ Հայաստանում շնորհիւ դաժան ռեժիմի եւ Լենին — Ստալինեան դատարկ ու տաղտկալից «դոգմա»ների: Լենին — Սթալինեան կաղապարներից դուրս մնացած գիտութիւնները անհասանելի բաղձանքներ մնացին մեզ համար եւ միայն երազեցինք ազատ Եւրոպայի համալսարանների մասին... իսկ աւելի ըմբոստ եւ հայրենասէր երիտասարդութիւնը Սիբիրի խորերը քշուեցաւ, փտեցաւ: Եւ դեռ շարունակում են քշել հազարներով, առանց ազգի խտրութեան:

Հին սերունդը միջոցների մասին չխորհեց եւ չստեղծեց, գոնէ մի քանի տասնեակ տաղանդներ կորուստից փրկելու համար: Նա բաւականացաւ թերթեր հրատարակելով, հանդէսներ, ժողովներ եւ բանախօսութիւններ կազմակերպելով, մոռանալով որ իրենք օր մը հրաժեշտ պիտի տան այս աշխարհին:

Երէց սերունդը կը նմանի այն ժառանգին որ 25 տարի անընդհատ մսխեց:

Հնարաւոր չէ՞ր արդեօք գաղութներում նոր մտաւորական ուժերի ստեղծումը: Ի՞նչը կը պակսէր ազատ Եւրոպայի մէջ: Չունէի՞նք խոստմնալից երիտասարդութիւն, թէ Եւրոպայի կրթական հիմնարկների դռները փակ էին մեր առջեւ: Նիւթական պայմաննե՞րը չներեցին: Միթէ՞ դժուար էր տարեկան գոնէ մէկ երիտասարդի ուսման նիւթական եւ բարոյական գործը ապահովել, որի հետեւանքով մենք այսօր կ'ունենայինք առնուազն 25 արժանի մտաւորականներ:

Ուրիշ հարց մը — Ինչո՞ւ մինչեւ օրս «Յառաջ»ը չունի իւր սեփական շէնքն ու տպարանը, ինչպէս եւ Ֆրանսահայութիւնը, մանաւանդ Փարիզահայութիւնը չունի իւր սրահները զանազան ազգային ձեռնարկների համար: Շէնք, տպարան ծախող չկա՞ր, թէ նիւթական պայմանները չներեցին 25 տարուայ ընթացքում:

Գուցէ առարկողներ լինեն թէ տպարան եւ շէնք ունենալու հարցը կապ չունի սերունդի դաստիարակման գործին հետ: Կը սխալին: Նախ՝ փորձեցէք հաշուել թէ 25 տարուայ ընթացքում որքան դրամ է վճարուած սրահներին, եւ երկրորդ՝ եթէ մենք այսօր ունենայինք մեր սեփական շէնքերը եւ մինչ օրս սրահների վրայ ծախսուած դրամի կէսն անգամ, ապա բոլորովին այլ թափ ու եռանդ կ'ունենային մեր ազգային — ընկերային աշխատանքները, առաւել եւս «Նոր Սերունդի» դաստիարակման գործը:

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 22 Օգոստոս — Պատերազմէն վերջ առաջին անգամ է որ կը տօնուի այսպիսի դաշտահանդէս մը մեր գաղութին մէջ: Կէսօրին ժողովուրդը սկսած էր հաւաքուիլ ձիթենիներու շուքին տակ: Եռագոյն դրօշներ կը ծածանէին ծառերու վրայ:

Դաշտահանդէսը սկսաւ ժամը 3ին, նախագահութեամբ ընկեր Գ. Փարիզեանի, որ բացատրեց Խանասորի արշաւանքին իմաստը: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը հնչեցուց «Կարկուտ տեղաց»ը: Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ:

Ընկեր Ս. Բրուտեան արտասանեց ողբացեալ ընկեր Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Տիկին Քիպրիթճեան, որ փառաբանեց հայրենիքի ազատագրութեան համար մեռած հերոսները,— մտաւորականներ, գիտուններ, բանուորներ, զինուորներ:

Երկրորդ խօսողն եղաւ Մարսէյլի Շրջ. կոմի-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԷ.

— Ելէք, իշխան, պէտք չէ ծնրադրէք այն աղջըկան առջեւ, զոր փրկեցիք կորստեան ճամբէն:

— Բայց ըսէք, օրիորդ, խօսք մը միայն, կը սիրէ՞ք զիս թէ կ'արհամարհէք, եւ յանդուգն քայլ կը համարէք իմ այս առաջարկս:

— Մի վրդովիք, իշխան, եւ լաւ լսեցէք ինչ որ կ'ըսեմ ձեզ: Դուք արդեօք բան կը հասկնա՞ք, թէ ինչ կ'առաջարկէք ինծի: Կշռա՞ծ էք ձեր ըսածները թէ բորբոքման տակ է որ կը յայտնէք ձեր սէրը:

— Օրիորդ, անքուն գիշերներ անցուցած եմ եւ տեսած որ առանց ձեր սիրոյն՝ իմ կեանքս խըլեակ մըն է փոթորկոտ ծովուն մէջ:

— Ձեր կեանքը թանկագին է մեր բոլորին համար: Բայց սէրը պիտի լռէ հոն՝ ուր աւելի վսեմ գործեր կան կատարելու: Ի՞նչ նշանակութիւն ունի անհատական սէրը հայրենիքի սիրոյ առջեւ: Ինչո՞ւ չզոհել այդ անհատական սէրը վեհ ու վսեմ պարտականութեան, որուն նուիրուած էք դուք:

— Բայց անհնարին է կռուիլ այդ սիրոյ դէմ:

— Եւ ճիշդ այդ է վսեմ գործը: Միթէ ես ալ չէի՞ կրնար սիրել ու սիրուիլ. բայց զոհեցի ու կը զոհեմ իմ սէրս, որովհետեւ անկէ աւելի բարձր սէր մը կայ, եւ ատիկա հայրենիքին ծառայելն է: Գնա, իշխան, կրակը մտիր, կրկին ծառայէ հայրենիքիդ եւ այն ատեն ...

— Այն ատե՞ն:

— Եւ այն ատեն, երբ հայրենիքը խաղաղութեան մէջ է, վերադարձիր վայելելու սիրոյ քաղցրութիւնը:

— Բայց միթէ ես չե՞մ ծառայեր հայրենիքիս:

— Չեմ ըսեր որ չես ծառայեր: Դուն արժանի ես ամէն գովասանքի. բայց տես, թէ ինչ դրութեան մէջ է այժմ հայրենիքը: Դուն ինքդ լաւ գիտես որ ներքին ու արտաքին թշնամիներու երեսէն ալեկոծ ծովու նման է Հայոց աշխարհը: Խաղաղեցուր այդ ալեկոծ ծովը, եւ այն ժամանակ ես ինքս պատրաստ եմ յաղթական ճակատդ համբուրելու:

— Լաւ, ես պատրաստ եմ նետուելու կրակի մէջ, միայն թէ դուն, Հեղինէ, դուն սիրես զիս:

— Ես կը սիրեմ քեզ, իշխան, քեզի համար միայն կը բաբախէ սիրտս: Բայց կ'երդնում ամենասուրբ Կոյսին վրայ, որ ես քու կինդ չեմ դառնար, մինչեւ որ Հայաստանի մէջ խաղաղութիւն չտիրէ: Կը կրկնեմ, գնա կռուելու հայրենիքին համար եւ քու օրինակովդ ամչցուր Գագիկ Արծրունին. այնուհետեւ իմ բազուկներս պատրաստ են գրկելու քեզ:

Գէորգ իշխանը յափշտակուած էր Հեղինէի խօսքերէն. այլեւս չկրցաւ համբերել, գրկեց զայն իր բազուկներուն մէջ եւ անոնց շրթունքները իրարու հանդիպեցան:

— Ես մեղաւոր եմ քու առջեւդ, Հեղինէ, բայց յոյս ունիմ արդարացնելու քու խօսքերդ: Այժմ մնաս բարով, երկար ժամանակ այլեւս չենք տեսներ զիրար, ըսաւ Գէորգ իշխանը եւ անգամ մըն՝ ալ համբուրելով իր նշանածը, արագ քայլերով հեռացաւ:

Հեղինէն երկար ատեն նայեցաւ անոր ետեւէն, ապա խոր շունչ մը քաշեց ու մրմնջեց.

— Աստուած տայ որ շուտով վերադառնաս ու խաղաղութեամբ վերադառնաս:

Արցունքով լեցուեցան աչքերը. դողդոջուն ձեռքերով բռնեց սիրտը: Իրեն այնպէս կը թուէր, թէ յանկարծական բոց մը շրջան կ'ընէր իր ամբողջ մարմինին մէջ:

ԺԸ.

Գէորգ իշխանը, Հեղինէէն բաժնուելէ ետք, թեթեւցած սրտով գնաց միանալու իր թիկնապահներուն: Ծանր բեռ մը ինկած էր իր ուսերէն. Հեղինէի սիրոյն արժանի ըլլալու համար, պատրաստ էր իր կեանքը զոհելու հայրենիքին ու թագաւորին: Զանազան գործերու պատճառով՝ այդ օրը չկրցաւ դուրս գալ Երազգաւորքէն. ուստի, իր մեկնումը յետաձգեց յաջորդ օրուան:

Տաղտկալի օրուան շուտով յաջորդեց մութ գիշերը: Անամպ երկնակամարին վրայ դեռ չէր երեւցած լուսինը: Գէորգ իշխանի թիկնապահները, կանխապէս գիտնալով որ պիտի չմեկնին այդ գիշեր, հանգիստ քուն էին մտած:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

տէի ներկայացուցիչը, ընկեր Վաղարշ Տէր Վարդանեան, որ պարզելով յեղափոխական շարժումներուն ծագումը, նկարագրեց Խանասորի արշաւանքը :

Բանախօսութեանց յաջորդեցին գեղջկական պարերը :

Կարկանդակ մը եւ խոշոր ձմերուկ մը աճուրդի դրուելով, հասոյթ գոյացաւ 4050 ֆրանք: Շահողը, ընկեր Ս. Ազատեան ձմերուկը բաժնեց դաշտի փոքրիկներուն :

Շատ լաւ անցաւ մեր դաշտահանդէսը:

Կեցցեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընկերները եւ Նոր Սերունդը, որոնք տարագիր ժողովուրդը կ'ապրեցնեն հայրենի յիշատակներով :

Յ. ԱՃէմեան

անհրաժեշտ հրահանգները տուած է, որպէսզի նոր ցոյցեր չսարքուին համալսարաններուն կողմէ :

Դրամական խնդիրն ալ առկախ կը մնայ, ընդհանուր անորոշութեան մէջ: Կ'ըսուի թէ չորս դաշնակից հրամանատարները ժողով մը պիտի գումարեն իրենց տնտեսական մասնագէտներուն հետ, քննելու համար թէ ինչպէ՞ս կարելի է Պերլինի համար օրինաւոր դրամ ընդունիլ միայն խորհրդային մասը, Զորս պետութեանց հսկողութեամբ: Եթէ բանակցութիւնները յաջողին, Պերլինի պաշարումը պիտի վերնայ: Արեւմտեան դաշնակիցները կարեւոր զիջում մը կատարած կ'ըլլան, ընդունելով խորհրդային մասը, իբրեւ օրինաւոր դրամ: Իսկ Ռուսերը պարպելով Պերլինը, հաստատած պիտի ըլլան թէ երեք արեւմտեան պետութիւնները նոյնքան իրաւունք ունին Պերլին մնալու :

Այս նախնական համաձայնութենէն ետք, ճամբան բաւական հարթուած պիտի ըլլայ, Զորս Մեծերու խորհրդաժողովին համար, որ պիտի քննէ ամբողջ գերմանական խնդիրը: Օրակարգի ամէնէն դժուարին խնդիրներէն մէկը պիտի ըլլայ արեւմտեան Գերմանիոյ պետական կազմակերպութիւնը, որուն ձեռնարկած են արդէն արեւմտեան երեք պետութիւնները: Կան ուրիշ քաղաքական խնդիրներ ալ, որոնց մասին բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին Խ. Միութիւնը եւ միւս երեք պետութիւնները :

★ Ոչ մէկ նոր տեղեկութիւն Մոսկուայի վերջին տեսակցութեանց մասին: Պաշտօնական գեկոյցին հրատարակութիւնը կ'ուշանայ: Երեք արեւմտեան ներկայացուցիչները միշտ կը խորհրդակցին, միեւնոյն ատեն սպասելով իրենց կառավարութեանց հրահանգներուն :

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներու խորհրդարանին կողմէ նշանակուած այն յանձնախումբը որ կը զբաղի «Հակամերիկեան արարքներու» քննութեամբ, ստիպողաբար պահանջեց օրէնք մը քուէարկել, պետական պաշտօններէ զրկելու համար բոլոր համայնավարները: Անոնք անցագիր ալ պիտի չստանան եւ պարտաւոր են արձանագրուիլ, որպէսզի հրապարակաւ խայտառակուին: Յանձնախումբը այս առաջարկը ներկայացուց մանաւոր տեղեկագրով մը եւ կը շարունակէ իր հարցաքննութիւնները, լրտեսական ամբաստանութեանց մասին : Առաջարկուած օրէնքը անհրաժեշտ կը համարուի, հանրապետութիւնը փրկելու համար համայնավարներու լրտեսական եւ դաւադրական ձեռնարկներէն: Յանձնախումբը կը յայտարարէ.—

1. Վերջնապէս հաստատուած է համայնավարական ստորերկրեայ կազմակերպութեան մը գոյութիւնը Ուաշինկթընի մէջ, պատերազմէն առաջ, պետական ամենաբարձր պաշտօնատուներու մէջ.— 2. Նոյնպէս հաստատուած է որ պատերազմի միջոցին բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւ ամերիկացի համայնավարներ գործակցած են ռուս համայնավարներուն եւ գործակալներու հետ, լրտեսական օղակներու մէջ, գաղտնի տեղեկութիւններ ստանալու համար կառավարութենէն.— 3. Յանձնախումբը կը կարծէ թէ դեռ ամէն բան երեւան հանուած չէ եւ թէ լրտեսական խմբակներ տակաւին կը գործեն կառավարութեան մէջ :

Յանձնախումբը եթէ կը պահանջէ նոյնիսկ անցագիր չտալ ամերիկացի համայնավարներուն, պատճառը այն է որ — ինչպէս կ'ըսէ —անոնք այդ անցագիրները կը գործածեն յառաջ տանելու համար իրենց դաւերը ամերիկեան ազատութեանց դէմ, տեսակցելով արտասահմանի դաւակիցներուն հետ :

Կ'առաջարկուի նաեւ աւելի դժուարացնել օտար համայնավարներու մուտքը Մ. Նահանգները եւ օրինական միջոցներ տրամադրել կառավարութեան, որպէսզի աքսորէ կամ բանտարկէ այն օտար համայնավարները որոնք Ամերիկա մտնելով կը դաւադրեն երկրին դէմ: Վերջապէս կը պահանջուի խստացնել երկրին լրտեսական օրէնքը, որպէսզի կարելի ըլլայ պատժել այն պետա-

---

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ , Օգոստոս 25—29

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները. —

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Ար. 1200 (նաեւ ֆոնթ 300), ՍԱՆՍ Փափ. 1200, ՊԷՅՐՈՒԹ Շ. Տ. Մ. 2000, ՌՈՄԱՆ Ս. Գ. 1200, ԻՎՐԻ Աճ.— 1000, ՊԻՅԱՆՔՈՒՌ Պէր. 1200, ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ Գուռ. 1200, ԱՆԻԷՌ Միք. 1200, ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ Էրզ. 1200, ՎԻԼՄՈՄԲԼ Եկա. 650, ՊԷՅՆՕ (Էն) Թիւթ. 650, Էն Պէզ. Հարիւր, ՄՈՌԳԻՀԱՆ Շարլ 3400, ՄԱՐՍԷՅԼ Գործ. Ծերիկեան թիւ 1028—1033: ԿՐԸՆՈՊԼ ՋԹ. 650 ՍԹՈՒԹԿԱՐՏ Գապ. 500, ՏԷՍԻՆ Ալէք. 1200, ՇԱԹՈՒ Իշ. 2400, ԼԻՈՆ Նիկ. 1800, ՄԱՐՍԷՅԼ Հել. 1200 ֆրանք :

ՄԿՐՏԻՉ ԿԻՐԻԲԵՂԵԱՆԷՆ (Ճիպէյլի որբերէն), կը խնդրուի իր հասցէն ստիպողաբար իմացնել «Յառաջ»ի կամ խմբագրատուն հանդիպիլ :

կան պաշտօնեաները որոնք գաղտնիքներ եւ կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդեն ազգ. պաշտպանութեան մասին, ուեէ պետութեան, բարեկամ ըլլայ թէ թշնամի, խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կրճատեց իր նախարարութիւնները, 62էն իջեցնելով 58ի: Հաւանական է որ ուրիշ նախարարութիւններ ալ ձուլուին: Օգոստ. 28ին պաշտօնական զեկոյցով մը հաղորդուեցաւ թէ անհրաժեշտ էրկրճատումը, աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար մնացեալ նախարարութեանց գործունէութիւնը: 1946ին էր որ շարք մը նոր նախարարութիւններ հիմնուեցան, բայց շատ չանցած հաստատուեցաւ որ արդիւնքը լաւ չէ եւ որոշ փոփոխութիւններ կատարուեցան : Այսպէս, հողագործական նախարարութիւնը որհաստատուած էր 1946 Մարտ 19ին, բաժնուեցաւ հողագործութեան եւ անասնաբուծութեաննախարարութեանց: Մէկ տարի վերջը նորէն միացան: Նոր կարգադրութեան շնորհիւ մեծագումար խնայողութիւններ պիտի կատարուին:

ՄԱՌԷՇԱԼ ԹԻԹՕ եւ իր հաւատարիմները ուժգին յարձակողականի մը ձեռնարկած են, հերքելու համար իրենց դէմ ծգած ամբաստանութիւնները: Վերջին երկու ծանուցագիրները, որոնք ուղղուած էին Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ չէն սահմանափակուիր կուսակցական գետնի վրայ, այլ ուղղակի կ'ամբաստանեն այդ երկու պետութեանց վարիչները, իբրեւ դրդիչ ըմբոստութեան: Իրադեկներու կարծիքով, Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը զատ – զատ կը զարնէ իր հակառակորդները եւ այս անգամ ալ իր սլաքները պիտի ուղղէ Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ դէմ: Հաւանական է որ Թիթօ խզէ կնքուած համաձայնութիւնները եւ պայմանագիրները, եթէ այդ չորս կառավարութիւնները չփարեփոխեն իրենց ընթացքը:Ինչպէս յայտնի է,չորսն ալ եւ ուրիշներ բանադրեցին Թիթօն եւ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութիւնը, յանուն Կոմինֆորմի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ երկու ֆրանսացիներ որոնք Պաղեստին գացած էին Միացեալ Ազգերու ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ, սպաննուեցան Կազայի եգիպտական գիծերուն վրայ, օդանաւը վար առնուած ըլլալով :

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՏԱՔԻ մը մէջ կը խաշին Նիւ Եորքի եւ ուրիշ քաղաքներու բնակիչները, մէկ շաբաթէ ի վեր: Այսպիսի տաք տեսնուած չէր 1900էն ի վեր: Հազարաւորներ կարգի կը սպասեն սառցարանները մտնելու եւ զովանալու համար: Կառավարութիւնը պատուիրեց խնայել ջուրը Տաքէն մեռան 167 հոգի :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ. ԽԱՉԻ 17րդ համագումարը, որ կը շարունակուի Սթոքհոլմի մէջ, Օգոստոս 28ին միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւ մը լոյս յայտնեց թէ Խ. Միութիւնը եւ ուրիշ բացակայ ազգեր ի վերջոյ պիտի մասնակցին, միաբանաբար յօրինելու համար նոր պայմանագիրը: (Կարմիր Մահիկն ալ չի մասնակցիր): Համագումարին նախագահը այս առթիւ կէտ առ կէտ հերքեց Խ. Միութեան մեղադրանքները, իբրեւ «անարդար եւ բոլորովին անհիմն»: Եւ ցաւ յայտնելով խորհրդային Կ. Խաչի բացակայութեան համար, յայտարարեց.— «Դուռը լայնօրէն բաց է, արտաքոյ վիճաբանութեան մը համար»:

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ամերիկեան «պազ»երու (base) վրայ գործ ընող առեւտրական տուն մը զանազան գործերու համար գործաւոր եւ գործաւորուհի կ'ուզէ: Դիմել Օ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ 25 Cours Richard Vitton Lyon – Monchat, 2 թիւ հանրակառքին վերջին կայարանը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս Շաբաթ (4 Սեպտ.) իրիկուն ժամը 8ին, 6 rue de la Brosse: Դպրոցի սրահը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սէն Շամոնէն Տիգրան Ալէքսանեան ընիկ Մարաշցի, կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալէքսանեան, 1915ի տեղահանութենէն ի վեր իրարմէ բաժնուած են: Ներկայիս կը կարծուի թէ Պոլիս կը գտնուի: Տեղեկացնել «Յառաջ» օրաթերթին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳԻՐ, 26րդ տարի, թիւ 8 (271) Օգոստոս 1948, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Յօդուածներ ունին Վ. Վալատեան, Համաստեղ, Վ. Մինախորեան, Ռուբէն Դարբինեան, Վ. Նաւասարդեան, Ռուբէն, Էլլէն Բիւզանդ, եւայլն: Տարեկան բաժնեգին 8 տոլար, վեցամսեայ 4 տոլար : Հասցէ.— 212 Stuart St. Boston (Mass.) U. S A.:

ՆԱՅԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ Արուեստի: Դ. տարի, թիւ 6 (Յուլիս): Միջին Արեւելքի երիտասարդական օրկանը: Խմբագիր՝ Անդր. Ծառուկեան: Գրուածքներ ունին Եդ. Գոյանեան (պատմուածք), Նիկ. Սարաֆեան (բանաստեղծութիւն), ողբացեալ բանաստեղծ Մատ. Զարիֆեան (օրագիր, անտիպ), Յ. Օշական (Մասրի), Ալեքս. Ատաքսման (Ճանապարհ դէպի Կամիշլին), Մ. Մարութեան (Օհան Կարօ), Յ. Կոստանեան, Բիւզանդ Եղիաեան, Իմացական կանք եւայլն:

Տարեկան բաժնեգին 3 սթերլին: Հասցէ.— A. Dzaroukian, B. P. 372, Alep, (Syrie) :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN